L.N. TOLSTOY

SAVAŞ VE BARIŞ

-I-

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: TANSU AKGÜN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 3678

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY
SAVAŞ VE BARIŞ

ÖZGÜN ADI
ВОЙНА И МИР

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
TANSU AKGÜN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

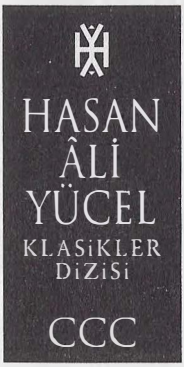
1. BASIM, KASIM 2016, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-901-5 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-332-900-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
MİMOZA MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ
MERKEZ EFENDİ MAH. DAVUTPAŞA CAD. NO: 123 KAT: 1-3
ZEYTİNBURNU / İSTANBUL
(0212) 482 99 10
SERTİFİKA NO: 33198

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

L. N. TOLSTOY

SAVAŞ VE BARIŞ
-I-

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
TANSU [redacted]

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

"Savaş ve Barış" Hakkında Birkaç Söz[1]

En uygun hayat şartlarında, beş yıl aralıksız ve insanüstü emek verdiğim eser yayımlanırken, önsözünde bu esere dair görüşlerimi ifade etmek ve okuyucularda oluşabilecek herhangi bir kafa karışıklığının önüne geçmek istedim. Okuyucuların kitabımda söylemek istemediğim ya da söyleyemediğim şeyleri görmelerini ya da aramalarını değil, söylemek istediğim ama (çalışmanın şartları nedeniyle) üzerinde durmayı uygun görmediklerime dikkat etmelerini de istedim. Tasarladıklarımı tam olarak gerçekleştirmeye ne yeteneğim, ne de zamanım yetti, şimdiyse bir yazarın kendi çalışmasına dair görüşleriyle ilgilenebilecek okuyucular için, yetersiz ve kısa da olsa, özel bir derginin misafirperverliğinden faydalanıyorum.

1) "Savaş ve Barış" nedir? Bir roman değil, bir manzume de değil, bir vakayiname hiç değil. "Savaş ve Barış"ın biçimi yazarın ifade etmek istediği ve elinden geldiğince ifade ettiği şeydir. Yazarın düzyazı sanatının geleneksel biçimlerini umursamadığını böyle beyan etmesi, bilinçli bir tercih olmasa ve benzer örnekleri görülmese, kendini beğenmişlik gibi gelebilirdi. Rus edebiyat tarihi, Puşkin'den bu yana, Avrupa'ya özgü biçimlerin dışına çıkmanın sayısız örne-

1 Bu yazı 1868 yılında, Russkiy Arhiv dergisinde yayınlanmıştır. (ç.n.)

ğini sergilemekle kalmaz, bunun aksini gösterecek tek bir örneğe bile sahip değildir. Rus edebiyatının Gogol'ün "Ölü Canlar"ından başlayıp Dostoyevski'nin "Ölüler Evi"ne dek uzanan yeni döneminde, roman, manzume ya da öykü biçimleri içinde kalıp da sıradanlıktan kurtulabilmiş tek bir düzyazı eser yoktur.

2) Eserimin ilk bölümü yayımlandıktan sonra bazı okuyucular bana dönemin karakterinin yeterince belirgin olmadığını söyledi. Bu siteme şöyle bir itirazım olabilir. Romanımda bulamadıkları o dönem karakterinin ne olduğunu biliyorum: Serfliğin dehşeti, kadınların dört duvar arasına kapatılması, ergenlik dönemindeki çocukların kamçılanması, Saltıçiha[2] vs. Hatıralarımızda hâlâ canlı olan bu karakteri doğru bulmadığım için dile getirmek istemedim. Mektupları, günlükleri, hikâyeleri incelerken bu kargaşa içinde yaşanan dehşet bana, bugünün ya da herhangi bir dönemin dehşetinden çok daha fazlaymış gibi gelmedi. O dönemde de aynı şekilde seviliyor, kıskanılıyor, gerçeğin ve erdemin peşinde koşuluyor, tutkulara kapılınıyordu; düşünsel ve ahlâki hayat aynı şekilde karmaşıktı, hatta yüksek çevrelerde kimi zaman bugün olduğundan daha incelikliydi. Zihnimizde o dönemin karakterini keyfiyet ve kaba kuvvete dayalı olarak canlandırmamızın tek nedeni hikâyelerde, anılarda, söylentilerde, öykü ve romanlarda, günümüze kadar sadece şiddet ve kargaşa olaylarının aktarılmasıdır. O dönemin baskın karakterinin kargaşa olduğu sonucuna varmak, bir tepenin ardında durduğu için sadece ağaçların üstlerini gören bir kişinin, baktığı bölgede ağaçtan başka bir şey olmadığı sonucuna varması kadar yanlıştır. O dönemin de (her tarih kesitinde olduğu gibi) en üst çevrenin diğer toplum kesimleriyle arasındaki geniş uçurumun, egemen olan felsefenin, eğitim özelliklerinin, Fransızca kullanma alışkanlığının vs.

2 Serflerine gaddarca davranmasıyla ünlü Darya Nikolayevna Saltıkova'nın (1730-1801) isminden türetilmiş bir sözcük. (ç.n.)

doğurduğu bir karakteri var. Elimden geldiğince yansıtmaya çalıştığım da bu karakterdir işte.

3) Rusça bir kitapta Fransızca kullanmak. Neden kitabımda sadece Ruslar değil Fransızlar da bazen Rusça bazen Fransızca konuşuyor? Rusça bir kitapta karakterlerin Fransızca konuşmalarına ve yazmalarına sitem etmek, bir tabloya bakan ve onda aslında var olmayan siyah lekeler (gölgeler) gören bir kişinin sitemine benziyor. Bazı kişilerin, tablodaki insanların gölgelerini, aslında var olmayan siyah lekeler olarak algılaması ressamın suçu değil; ressam sadece bu gölgeleri yanlış yerlere ve hoyratça koymakla suçlanabilir. İçinde bulunduğumuz yüzyılın başlarındaki bir dönemi ele alırken, Rus toplumunun tanınmış kişilerini, Napolyon'u ve o dönemin yaşamına doğrudan etki etmiş Fransızları karakterize ettiğim için, ifade biçimime Fransız düşünce tarzını, istemeden de olsa gereğinden fazla kattım. Bu nedenle gölgeleri yanlış yerlere ve hoyratça koymuş olabileceğimi inkâr etmemekle birlikte, Napolyon'un kâh Rusça kâh Fransızca konuşmasını çok saçma bulanların, aslında bunu saçma bulmalarının tek nedeni, bir tabloya baktıklarında ışık ve gölgeyle resmedilmiş bir insanı değil, onun yanındaki siyah lekeleri görenlerden farksız olmalarıdır, bunu bilmelerini isterdim.

4) Romandaki karakterlerin isimleri: Bolkonski, Drubetskoy, Bilibin ve diğerleri, ünlü Rus isimlerini hatırlatıyor. İsimleri tarihte anılmayan karakterleri, tarihî karakterlerle yüz yüze getirirken, örneğin Kont Rastopçin'i Prens Pronski'yle, Strelski'yle, tekli ya da çiftli soyadları bulduğum diğer prens ya da kontlarla diyaloğa sokmak zorunda kaldığımda, bu durumun kulağa hoş gelmediğini hissettim. Bu durum Bolkonski ya da Drubetskoy, Volkonski ya da Trubetskoy için geçerli değildir, bunlar Rus aristokrasisine tanıdık ve olağan gelen isimlerdir. Bütün karakterler için Bezuhov ya da Rostov gibi kulak tırmalamayacak isimler bulamazdım ve bu zorluğu Rus kulağına en tanıdık gelen isimler

arasından rasgele seçim yapıp bazı harflerini değiştirmeden aşamazdım. Benim bulduğum isimlerin gerçekten yaşamış kişilerle benzerlikleri, herhangi birinde, şu ya da bu gerçek kişiyi betimlemek istediğim zannını doğurmuşsa buna gerçekten çok üzülürüm; özellikle de gerçekten yaşamakta olan, ya da yaşamış kişileri konu alan edebî çalışmalarının, benim meşgul olduğum edebiyat türüyle genel olarak hiçbir ilgisi olmadığı için üzülürüm.

M. D. Afrosimova ve Denisov karakterlerinin isimleri, dönemin sosyetesinin iki çok hoş ve karakteristik kişisinin isimleriyle neredeyse bire bir uyuşan, fakat belli bir niyetle değil alelacele bulduğum iki isim. İki gerçek kişinin karakterlerinin tipikliğinden kaynaklanan bu hatam, neyse ki romanımda karakterlerinin tek bir yönüyle sınırlıdır; okurlar da iki karakterimin gerçek kişilerle hiçbir benzerlikleri olmadığını muhtemelen kabul edecektir. Romanımdaki diğer bütün isimler benim bulduğum isimlerdir ve benzerlerine şahsen ne hikâyelerde ne de gerçek hayatta daha önce rastladım.

5) Benim tarihî olayları betimleyişimle, tarihçilerin öykülemesi arasındaki ihtilaf. Bu bir rastlantı değil zorunluluktu. Tarihçi ve sanatçı, tarihin bir dönemini betimlerken birbirinden tamamen farklı iki şeyi konu ederler. Tarihçinin, tarihe mal olmuş birini tamamen, her yönüyle, ilişkilerinin karmaşıklığı içinde ortaya koymaya çalışmasının yanlışlığı gibi, sanatçı da tarihe mal olmuş birini daima tarihî önemi içinde ortaya koyarsa işini yapmamış olur. Kutuzov sürekli beyaz atına binmiş, elinde dürbünüyle düşmanları işaret etmiyordu. Rastopçin sürekli elinde meşaleyle Voronov'daki evini ateşe vermiyordu (hatta bunu hiç yapmamıştır) ve İmparatoriçe Mariya Fyodorovna sürekli sırtında kakım kürkü pelerini, elini yasa kitabının üzerine koyup ayakta durmuyordu: Fakat halkın imgelemindeki görüntüleri böyledir.

Tarihçi, bir kişiyi herhangi bir amaca ulaşma yolunda sergilediği katkıya bakarak kahraman olarak değerlendirir;

ama bu kişiyi yaşamın tüm yönlerine uyumluluğuyla değerlendiren sanatçı için kahramanlar olamaz ve olmamalıdır, insanlar olmalıdır.

Tarihçi bazen gerçeği çarpıtarak tarihî kişinin bütün eylemlerini, bu kişiye tarihçinin atfettiği tek bir görüşe dayandırmak zorundadır. Sanatçı ise tersine, tek görüşe dayandırmanın kendi amacıyla bağdaşmadığını görür ve sadece ünlü bir figürü değil, insanı da anlamaya ve göstermeye çalışır.

Olayların betimlenmesinde çok daha keskin ve belirgin bir farklılık göze çarpar.

Tarihçi olayların sonuçlarıyla, sanatçıysa olayların özüyle ilgilenir. Tarihçi bir çarpışmayı betimlerken şunları söyler: Falanca ordunun sol kanadı falanca köye doğru harekete geçti, düşmanı mağlup etmesine rağmen geri çekilmek zorunda kaldı; sonra saldırıya geçen süvariler düşmanı bozguna uğrattı... vs. Tarihçi başka bir şey söyleyemez. Oysa bu sözcüklerin sanatçı için hiçbir anlamı yoktur, olayın kendisiyle ilgisi bile yoktur. Sanatçı yaşanmış olay hakkındaki görüşünü kendi deneyimlerinden ya da mektuplardan, notlardan, anlatılardan çıkartır ve (çarpışmayı örnek olarak alırsak) tarihçinin şu ya da bu ordunun eyleminden çıkarttığı sonuç, çoğunlukla sanatçının çıkarttığı sonuçla taban tabana zıt olur. Sonuçların farklı olması, sanatçı ile tarihçinin bilgi edindikleri kaynakların farklı olmasıyla açıklanabilir. Tarihçi için başlıca kaynak (çarpışma örneğine devam edersek) komutanların ve başkomutanın raporlarıdır. Sanatçı bu tür kaynaklardan hiçbir şey çıkartamaz, bu kaynaklar ona hiçbir şey söylemez, hiçbir şeyi açıklamaz. Dahası, bu kaynaklarda söylenmesi zorunlu yalanlar bulan sanatçı onlardan yüz çevirir. İki düşmanın her çarpışmayı, daima birbirlerine tamamen zıt bir biçimde betimlediklerini söylemeye gerek bile yok; her çarpışma betimlemesinde, birkaç verstlik bir alana yayılmış korku, utanç ve ölümün etkisi altında olan ve manevi gerilimin etkisini en üst düzeyde hisseden

binlerce insanın eylemini birkaç kelimeyle dile getirme gerekliliğinden kaynaklanan kaçınılmaz yalanlar vardır.

Çarpışma betimlemelerinde çoğunlukla, geçit töreninde on binlerce insanın iradesini tek bir iradeye dönüştüren disiplin, ölüm kalım söz konusu olduğunda aynı işlevi görecekmiş gibi falanca birliğin filanca noktaya saldırıya geçirildiği, sonra da geri çekilmesinin emredildiği vs. anlatılır. Savaşa katılmış herkes bunun ne kadar yanlış bir anlatım olduğunu bilir;[3] ama raporlar bu varsayımı, savaş betimlemeleri de bu raporları temel alır. Çarpışmadan hemen sonra, hatta iki ya da üç gün sonra, ama raporlar henüz yazılmamışken bütün birlikleri dolaşın ve en yüksek rütbelisinden en düşük rütbelisine bütün askerlere muharebede neler yaşandığını sorun; bütün bu insanlar size başlarından neler geçtiğini, neler gördüklerini anlatacak ve sizde görkemli, karmaşık, sınırsız çeşitlilik ve yoğunlukta muğlak izlenimler bırakacaktır; en düşük rütbeli askerden başkomutana kadar hiçbirinden muharebede tam olarak neler yaşandığını öğrenemezsiniz. Ama iki, üç gün sonra raporlar gelmeye ve düşük çeneliler, görmedikleri muharebede neler yaşandığını anlatmaya başlar; sonunda genel rapor hazırlanır ve ordunun genel görüşü bu rapor doğrultusunda şekillenir. Kendi şüphelerinin ve sorularının yerine bu yalan, ama açık ve her zaman övgü dolu senaryoyu koymak herkesi rahatlatır. Çarpışmaya katılmış birine, neler yaşandığını bir iki ay sonra sorarsanız anlattıklarında yaşananların o eski, ham halini bulamadığınızı hissedersiniz, çünkü o da artık rapor doğrultusunda anlatmaktadır. Borodino çarpışmasına katılmış

3 Kitabımın Birinci Bölümü'nün ve Schöngrabern çarpışmasının tasvirinin yayınlanmasından sonra, Nikolay Nikolayeviç Muravyov-Karski'nin çatışmanın tasviri hakkındaki sözlerini, görüşümün doğru olduğu konusunda benim için bir kanıt olan sözlerini bana aktardılar. Başkomutan N. N. Muravyov, gerçeğe bu kadar uygun bir çarpışma tasvirini daha önce hiç okumadığını ve çarpışma esnasında başkomutanın emirlerinin yerine getirilmesinin imkânsızlığını bizzat deneyimlediğini söylemiş. (Tolstoy'un notu)

ve hâlâ hayatta olan pek çok aklı başında insan, çarpışmayı bana bu şekilde anlattı. Hepsi Mihaylovski-Danilevski'nin gerçekleri yansıtmayan betimlemeleri, Glinka'nın ve başka insanların yazdıkları doğrultusunda anlattı; anlatanlar birbirlerinden birkaç verst uzakta olmalarına rağmen verdikleri ayrıntılar bile aynıydı.

Sivastopol'un kaybedilmesinden sonra topçu komutanı Krıjanovski bana bütün tabyalardaki topçu subaylarının raporlarını göndermiş, yirmiden fazla rapordan tek bir rapor çıkartmamı rica etmişti. Bu raporları kopya etmediğime üzülüyorum. Betimlemelerin temelini oluşturan o naif, zorunlu yalanların en iyi örneğiydi. O zaman bu raporları hazırlayan dostlarımdan çoğunun, bu satırları okuyunca, bilmeleri mümkün olmayan olayları komutanlarının emri üzerine yazdıklarını hatırlayarak güleceklerine hiç şüphem yok. Savaş deneyimi olan herkes, Rusların savaşta üzerine düşenleri yapmakta ne kadar yetenekli, yaptıkları işleri gösterişli yalanlarla betimleme konusundaysa ne kadar yeteneksiz olduğunu bilir. Ordularımızda bu görevin, tebliğ ve rapor hazırlama görevinin çoğunlukla Rus kökenli olmayanlarca yerine getirildiğini de herkes bilir.

Bütün bunları, askerî tarihçiler için malzeme işlevi gören askerî betimlemelerde yalanın kaçınılmazlığını ve bu yüzden tarihçi ile sanatçının tarihsel olaylara bakışlarında sık sık anlaşmazlığa düşmelerinin kaçınılmaz olduğunu göstermek için söylüyorum. Ama ele aldığım dönemin tarihçilerinde, tarihî olayların öykülenmesindeki kaçınılmaz yalanların yanı sıra, yalan ve çarpıtmanın sık sık ve sadece olaylara değil, (muhtemelen olayları sınıflandırma, kısaca ifade etme ve onlara trajik bir tonu uygun görme alışkanlığı yüzünden) olayların manasına yaklaşım biçimine sirayet etmiş, bilhassa tumturaklı bir dile de rastladım. Bu dönemi anlatan başlıca iki tarihçi Thiers ve Mihaylovski-Danilovski'nin eserlerini incelerken, bu kitapların yayımlanıp okunabilmesi karşısın-

da sık sık şaşkına döndüm. Aynı olayların, son derece ciddi, gösterişli bir üslupla, kaynaklara dayandırılarak ama birbirlerine taban tabana zıt bir biçimde anlatılması bir yana, bu tarihçilerin kitaplarında öyle betimlemelere rastladım ki bu kitapların o döneme dair tek kayıtlar oldukları ve milyonlarca okucuya ulaştıkları aklıma gelince gülsem mi ağlasam mı bilemedim. Ünlü tarihçi Thiers'in kitabından tek bir örnek vermekle yetineceğim. Napolyon'un yanında sahte para getirdiğini anlatırken şunları söylüyor: "Relevant l'emploi de ces moyens par un acte de bienfaisance *digne de lui et de l'armée française*, il fit distribuer des secours aux incendiés. Mais les vivres étant trop précieux pour être donnés longtemps à des étrangers, la plupart ennemis, Napoléon aima mieux leur fournir de l'argent, et il leur fit distribuer des roubles papier."[4]

Sadece bu bölüm bile, ahlâksızlığıyla diyemesek de anlamsızlığıyla sarsıcıdır; ama kitabın bütünlüğü içinde ele alındığında, kitabın geneline yayılmış, abartılı, gösterişli ve hiçbir doğrudan anlamı olmayan anlatım dili üslubuna son derece uygundur.

Görüldüğü gibi, sanatçıyla tarihçinin amaçları tamamen farklıdır ve benim kitabımdaki olay ve insan betimlemeleriyle tarihçinin betimlemesi arasındaki fark okuyucuyu şaşırtmamalıdır.

Ama sanatçı da tarihî kişi ve olaylar hakkında halkta oluşan fikrin hayalgücüne değil, tarihçilerin mümkün olduğunca sınıflandırdıkları tarihî belgelere dayandığını unutmamalıdır; dolayısıyla sanatçı da bu kişi ve olayları farklı bir şekilde algılayıp halka sunarken, tarihçinin yaptığı gibi tarihî materyallerin ışığında hareket etmelidir. *Romanının*

4 Bunu kendisine ve Fransız ordusuna yakışacak bir yardımseverlik yapma fırsatı olarak gördü ve yangın mağdurlarına yardım edilmesini emretti. Ama yiyecek, çoğu düşman olan yabancılara dağıtılmayacak kadar değerli olduğu için, Napolyon yiyeceklerini başka yerden temin etmeleri için onlara para vermeyi tercih etti ve kâğıt rubleler dağıttı. (Tolstoy'un notu)

hiçbir yerinde, tarihe mal olmuş kişilerin konuşmalarını ya da eylemlerini kendim uydurmadım ve materyal olarak, çalışmam sırasında sayıları bütün bir kütüphaneyi dolduracak kadar artan, isimlerini burada sıralamaya gerek görmediğim, ama gerekirse her zaman referans gösterebileceğim kitaplardan faydalandım.

6) Nihayet altıncı ve benim için en önemli konu, sözümona büyük insanların tarihî olaylarda, bence küçük bir öneme sahip olmalarıdır.

Bu kadar trajik, olay yoğunluğu açısından bu kadar zengin, bize bu kadar yakın ve hakkında büyük bir heyecanla türlü türlü hikâye anlatılan bir dönemi incelerken aklımızın tarihî olayların nedenlerini kavramakta ne kadar yetersiz kaldığını açıkça gördüm. 1812'deki olayların nedeninin (herhalde herkese gayet basit gelecek bir açıklamayla) Napolyon'un fatih yaradılışı ve İmparator Aleksandr Pavloviç'in vatanperver kararlılığı olduğunu söylemek, Roma İmparatorluğu'nun yıkılış nedenlerinin falanca barbarın halkını batıya yönlendirmesi, filanca Roma imparatorunun kötü yönetimi olduğunu, ya da altı zaten oyulmuş bir dağın son işçinin kürek darbesi yüzünden yıkıldığını söylemek kadar saçmadır.

Milyonlarca insanın birbirini katlettiği ve yarım milyondan fazla insanın öldüğü böyle bir olayın nedeni tek bir insanın iradesine bağlanamaz: Tek bir insan dağı yıkamayacağı gibi tek bir insan 500 bin kişiyi ölmeye zorlayamaz. Öyleyse nedir bu nedenler? Bir kısım tarihçi neden olarak Fransızların fatih yaradılışını, Rusya'nın vatanperverliğini gösteriyor. Diğer bir kısım tarihçi Napolyon'un yağmacı ordusunun gittiği yere beraberinde götürdüğü demokrasi öğesinden, Rusya'nın Avrupa'yla bağ kurma zorunluluğundan falan bahsediyor. İyi ama nasıl oldu da milyonlarca insan birbirini öldürmeye girişti, bunu onlara kim emretti? Bunun herkese yarardan çok zarar getirdiğinden kimsenin şüphesi yoktur

herhalde; bunu neden yaptılar? Bu manasız olayın nedenleri hakkında geçmişe dönük sayısız çıkarım yapılabilir ve yapılıyor; ama hep aynı aynı amaca yönelik olan onca açıklama, sadece sayısız neden olduğunu ve içlerinden bir tanesine bile neden denemeyeceğini kanıtlar.

Öldürmenin hem maddi hem manevi anlamda kötü bir şey olduğu dünyanın yaratılışından bu yana bilindiği halde neden milyonlarca insan birbirini öldürdü?

Çünkü arıların sonbahar yaklaşırken birbirlerini öldürmesi, erkek hayvanların birbirlerini öldürmesi gibi insanların da birbirlerini öldürerek o temel zooloji yasasını uygulamaları kesinlikle zorunluydu. Bu korkunç soruya başka bir yanıt verilemez.

Bu sadece açık değil, bir insanın, herhangi bir eylemde bulunduğu her anda özgür olduğuna inanmasını sağlayan başka bir duygu ve bilinç olmasa kanıtlanmasına gerek bile olmayacak ve her insanda doğuştan var olan bir gerçektir.

Tarihi genel bir bakış açısıyla ele aldığımızda olayların gerçekleşmesine neden olan ebedî bir yasanın varlığından kesinlikle şüphe etmeyiz. Kişisel bir bakış açısıyla ele aldığımızda ise bunun tam tersinden şüphe etmeyiz.

Başka bir insanı öldüren insan, Neman Nehri'ni geçme emrini veren Napolyon, devlet hizmetine atanmak için dilekçe veren siz ve ben, hepimiz, elimizi kaldırıp indirmemizin, her davranışımızın temelinde mantıklı nedenlerin ve özgür irademizin yattığına, şu ya da bu eylemimizin kendi isteğimize bağlı olduğuna tereddütsüz inanırız ve bu inanç her birimizin içine o kadar işlemiş ve hepimiz için o kadar kıymetlidir ki, diğer insanların iradeleri haricinde hareket ettiklerine bizi inandıran tarihî olaylara ve suç istatistiklerine rağmen özgürlük bilincimizin etkisini bütün davranışlarımızda hissederiz.

İçinden çıkılmaz bir çelişki gibi görünüyor: Herhangi bir eylemi özgür irademle gerçekleştirdiğimden hiç şüphe et-

mem; bu eylemi insanoğlunun toplumsal yaşamındaki yeri bağlamında (tarihî manada) değerlendirdiğim zaman, bu davranışın önceden belirlenmiş ve kaçınılmaz olduğundan da şüphe etmem. Peki bunda yanlış olan nedir?

İnsanın geriye dönüp baktığında, bir eylemi yerine getirirken tamamen özgür olduğu sonucuna varma eğiliminde olmasına dair yapılan psikolojik gözlemler (bu konuya başka bir yerde daha ayrıntılı değinmek niyetindeyim), insanın özgürlük bilincinin, belirli eylemleri gerçekleştirirken hatalı yönde işlediği varsayımını doğrular. Ama aynı psikolojik gözlemler, özgürlük bilincinin geriye dönük değil, anlık ve kesin olarak işlediği eylemler olduğunu da kanıtlar. Materyalistler ne derse desin, sadece bana bağlı olan bir eylemi gerçekleştirme ya da gerçekleştirmeme seçimi kesinlikle bana aittir. Kesinlikle kendi irademle elimi kaldırıyor ve indiriyorum. Şu anda yazmayı bırakabilirim. Siz şu anda okumayı bırakabilirsiniz. Şu anda kesinlikle kendi irademle ve hiçbir engelle karşılaşmadan Amerika'yı ya da herhangi bir matematik problemini düşünmeye geçebilirim. Özgürlüğümü sınamak için elimi havaya kaldırıp büyük bir güçle indirebilirim. Bunu yaptım. Ama yanımda bir çocuk duruyor, elimi onun üzerinde kaldırıyorum ve aynı güçle çocuğa indirmek istiyorum. İşte bunu *yapamam*. Bu çocuğa bir köpek saldırırsa, elimi köpeğe kaldırmazlık da *edemem*. Cephedeyken alayın hareketine katılmazlık edemem. Bir çatışmada alayımla birlikte hücuma kalkmamam, etrafımdaki herkes kaçarken kaçmamam da olmaz. Mahkemede bir sanığı savunuyorsam konuşmazlık ya da söyleyeceklerimi önceden hazırlamazlık edemem. Gözüme doğru bir şey geliyorsa gözümü kırpmazlık da edemem.

Demek ki iki tür eylem vardır: Biri irademe bağlı, diğeri irademe bağlı olmayan eylem. Çelişkiye neden olan hata benliğime, varlığımın en soyut yanına bağlı olan her eyleme haklı olarak eşlik eden özgürlük bilincini diğer insan-

larla birlikte gerçekleştirdiğim ve diğer insanların iradesinin benim irademle örtüşmesine bağlı olan eylemlere de haksız bir şekilde yansıtmaya çalışmamdır. Özgürlük ve bağımlılık alanlarının sınırlarını belirlemek çok zordur ve bu sınırları belirlemek psikolojinin en önemli, en temel görevidir: ama en büyük özgürlüğümüzü ve en büyük bağımlılığımızı sergilediğimiz koşullar gözlemlenirse, eylemlerimiz ne kadar soyut ve başka insanların eylemlerine ne kadar az bağımlıysa o kadar özgür olduklarını ve tersine, başka insanların eylemlerine ne kadar çok bağlılarsa özgürlükten o kadar uzak olduklarını görmemek imkânsızdır.

İnsanın diğer insanlarla kurduğu en güçlü, en sağlam, en meşakkatli ve en sürekli ilişki, diğer insanlar üzerinde iktidar kurma denen, ama aslında onlara olan en büyük bağımlılığımızı ifade eden ilişkidir.

Yanlış ya da değil ama çalışmam süresince bundan hiç şüphe duymadığım için 1807 ve özellikle yazgı yasasının kendini en belirgin şekilde gösterdiği 1812 tarihsel olaylarını betimlerken,[5] bu olaylara yön vermiş gibi görünen, ama aslında olayların içindeki özgür insan eylemleri diğer katılımcılardan daha az olan kişilerin eylemlerini ön plana çıkarmadım. Bu insanların eylemleri benim için sadece, benim görüşüme göre tarihe yön veren yazgı yasasının ve özgür olmayan eylemleri yapan insanı, kendi imgeleminde, özgürlüğünü kanıtlamak için geriye dönük hayal ürünü çıkarımlar yapmaya zorlayan psikoloji yasasının örnekleri olmaları bakımından ilgi çekiciydi.

5 1812 yılı üzerine yazan neredeyse bütün yazarların bu olaylarda özgün ve yazgısal bir şey gördüklerini belirtmek gerekir. (Tolstoy'un notu)

BİRİNCİ KİTAP

Birinci Bölüm

I

"Eh bien, mon prince. Gênes et Lueques ne sont plus que des apanages, des mülk, de la famille Buonaparte. Non, je vous préviens que si vous ne me dites pas que nous avons la guerre, si vous vous permettez encore de pallier toutes les infamies, toutes les atrocités de cet Antichrist (ma parole, j'y crois) – je ne vous connais plus, vous n'êtes plus mon ami, vous n'êtes plus sadık kulum, comme vous dites.[1] Neyse merhaba, hoş geldiniz. Je vois que je vous fais peur,[2] oturun ve anlatın."

İmparatoriçe Mariya Fyodorovna'nın nedimesi ve en yakınındaki insanlardan biri olan, herkesin tanıdığı Anna Pavlovna Scherer 1805 yılının Temmuz ayının bir akşamı, verdiği davete gelen ilk kişi olan, konumu ve rütbesi yüksek Prens Vasili'yi bu sözlerle karşıladı. Anna Pavlovna birkaç gündür öksürüyordu, söylediğine göre *grip* olmuştu (*grip* o günlerde pek kullanılmayan, yeni bir sözcüktü). Sabahleyin,

1 Evet, prensim. Cenova ve Lucca, Bonaparte ailesinin bir mülkü artık. Ama sizi uyarayım, eğer bana savaşa girdiğimizi söylemezseniz, eğer bu İsa karşıtının (onun İsa karşıtı olduğuna gerçekten inanıyorum) alçaklıklarını, gaddarlıklarını hâlâ savunmaya kalkarsanız – sizinle artık bir işim kalmaz, artık benim dostum, kendi ifadenizle sadık kulum olamazsınız.

2 Sanırım sizi korkuttum.

kırmızı giysili bir uşakla, ayrım gözetmeden herkese gönderilen davetiyelerde şunlar yazılıydı:

"Si vous n'avez rien de mieux à faire, Monsieur le comte (ya da mon prince), et si la perspective de passer la soirée chez une pauvre malade ne vous effraye pas trop, je serai charmée de vous voir chez moi entre 7 et 10 heures. Annette Scherer."[3]

Sırmalı saray üniforması, uzun çorapları, ayakkabıları, göğsünde yıldızları ve ifadesiz yüzünde hafif bir gülümsemeyle giren prens böyle bir karşılamaya hiç şaşırmadan yanıt verdi:

"Dieu, quelle virulente sortie!"[4]

Büyükbabalarımızın konuşmakla kalmayıp aynı zamanda düşündüğü düzgün bir Fransızcayla, yıllarını sarayda ve üst tabakada geçirmiş önemli bir insanın sakin, koruyucu tavrıyla konuşuyordu. Anna Pavlovna'ya yaklaştı, güzel kokulu, parıldayan kel kafasını önünde eğerek elini öptü ve yavaşça kanepeye oturdu.

Sesini değiştirmeden, nezaketinin ve ilgisinin altında kayıtsızlık, hatta alay hissedilen bir tavırla, "Avant tout dites moi, comment vous allez, chère amie?[5] İçimi rahatlatın," dedi.

Anna Pavlovna "Sağlığım nasıl olabilir... duygusal olarak bu kadar acı çekerken? Bu devirde duyguları olan birinin iyi olabilmesi mümkün mü?" dedi. "Umarım bütün akşam burada kalırsınız, başka bir yere gitmeyeceksiniz değil mi?"

---

3 Sayın Kont (ya da Prensim), daha önemli bir işiniz yoksa ve akşamı zavallı bir hastanın yanında geçirme düşüncesi sizi fazla ürkütmüyorsa, bu akşam saat yedi ve on arasında sizi evimde görmekten büyük mutluluk duyarım. Annette Scherer.

4 Tanrım, hemen saldırıya geçtiniz!

5 Her şeyden önce sevgili dostum, söyleyin, sağlığınız nasıl?

Prens, "İngiliz elçisinin verdiği ziyafet ne olacak? Bugün çarşamba. Orada görünmem gerekiyor," dedi, "kızım beni alıp oraya götürecek."

"Bugünkü ziyafetin iptal edildiğini düşünmüştüm. Je vous avoue que toutes ces f'êtes et tous ces feux d'artifice commencent à devenir insipides."[6]

Prens söylediklerine inanılmasını kendisi de istemiyormuş gibi, kurulu bir saat alışkanlığıyla, "Eğer ziyafetin iptal edilmesini isteğinizi bilselerdi, kesinlikle ederlerdi," dedi.

"Ne me tourmentez pas. Eh bien, qu'a-t-on décidé par rapport à la dépêche de Novosilzoff? Vous savez tout."[7]

Prens soğuk, üzgün bir ses tonuyla, "Size nasıl söylemeli?" dedi. "Qu'a-t-on décidé? On a décidé que Buonaparte a brûlé ses vaisseaux, et je crois que nous sommes en train de brûler les nôtres."[8]

Prens Vasili her zaman, defalarca oynadığı rolüne hazırlanan bir oyuncu gibi bezgin bir tavırla konuşurdu. Anna Pavlovna Scherer ise, kırk yaşında olmasına rağmen, tersine yaşam ve heyecan doluydu.

Sosyal konumu gereği her zaman coşkulu olan Anna Pavlovna, öyle hissetmediği durumlarda bile tanıdıklarını hayal kırıklığına uğratmamak için coşkulu davranırdı. Şımarık bir çocuk gibi yüzünden eksik etmediği gülümsemesi, daimî özelliklerinden olmamasına rağmen, düzeltmeye gerek duymadığı, düzeltmek istemediği ve düzeltemediği sevimli bir kusuruydu.

Politik meselelerden bahsederken Anna Pavlovna sinirlendi:

"Bana Avusturya'dan bahsetmeyin. Belki de ben hiçbir şey anlamıyorum ama Avusturya hiçbir zaman savaş istemedi ve istemiyor. Bize ihanet ediyor. Rusya tek başına

---

6 İtiraf edeyim ki tüm bu ziyafetler, havai fişekler artık iyice sıkmaya başladı.

7 Bana işkence etmeyin. Peki, Novosiltsev'in gönderdiği rapor üzerine ne karar verildi? Sizin her şeyden haberiniz vardır.

8 Ne karar verildi? Bonaparte'ın gemilerini yaktığına karar verildi ve görünüşe göre biz de kendi gemilerimizi yakmaya hazırız.

Avrupa'nın kurtarıcısı olmalı. Velinimetimiz, hükümdarımız yüce görevini biliyor ve ona bağlı kalacak. İnandığım tek şey bu. İyi ve olağanüstü hükümdarımız dünya üzerindeki görevinin gereklerini yerine getirecek, o kadar erdemli ve ahlâklı ki Tanrı ondan yardımını esirgemeyecek ve bu katil ve hainin şahsında daha da korkunç hale gelen devrim belasının üstesinden gelecek. Yalnız o adil insanın kanını yerde bırakmamalıyız. Soruyorum size, kime güvenebiliriz?.. O tüccar ruhlu İngiltere, İmparator Aleksandr'ın ruhunun yüceliğini anlamayacak ve anlayamaz. Malta'yı temizlemeyi reddetti. Hâlâ eylemlerimizde gizli bir neden arıyor, bulmaya çalışıyor. Novosiltsev'e ne dediler? Hiçbir şey. Kendisi için hiçbir şey istemeyen, sadece dünyanın iyiliğini isteyen imparatorumuzun kendini feda etmesini anlamadılar, anlayamazlar. Ayrıca ne söz vermişlerdi? Hiç. Verdikleri sözleri de tutmayacaklar zaten! Prusya, Bonaparte'ın mağlup edilemeyeceğini, Avrupa'nın onun karşısında hiçbir şey yapamayacağını açıkladı bile... Hardenburg'un da Haugwitz'in de tek bir sözüne inanmıyorum. Cette fameuse neutralité prussienne, ce n'est qu'un piège.[9] Ben sadece Tanrı'ya ve sevgili imparatorumuzun yüce kaderine inanıyorum. Avrupa'yı o kurtàracak!.." Kendi heyecanına hafifçe gülümseyerek aniden durdu.

Prens gülümseyerek, "Bence," dedi, "sevgili Wintzingerode yerine siz gönderilmiş olsaydınız, Prusya kralını bir hamlede razı ederdiniz. O kadar güzel konuşuyorsunuz ki. Çay verir misiniz?"

Anna Pavlovna, "Hemen. A propos,"[10] dedi ve yeniden sakin bir tavır takınarak ekledi, "iki çok ilginç misafirim gelecek, le vicomte de Mortemart, il est allié aux Montmorency par les Rohans,[11] Fransa'nın en önemli ailelerinden biri. Mültecilerin iyilerinden, gerçek mültecilerden. Bir de

9 O ünlü Prusya tarafsızlığı tuzaktan başka bir şey değil.

10 Bu arada.

11 Vikont Mortemart, Rohanlar tarafından Montmoreneylerle akrabadır,

l'abbé Morio;[12] pek parlak bir zekâdır, tanıyor musunuz? İmparatorun huzuruna bile çıktı. Tanıyor musunuz?"

"Öyle mi! Tanışmaktan şeref duyarım," dedi prens ve soracağı şey ziyaretinin başlıca amacı olmasına rağmen aklına yeni gelmiş gibi ekledi, "Söyler misiniz, *l'impératrice-mère*,[13] Baron Funke'nin Viyana'ya birinci sekreter olarak atanmasını gerçekten istiyor mu? *C'est un pauvre sire, ce baron, à ce qu'il paraît.*"[14] Prens Vasili, İmparatoriçe Mariya Fyodorovna aracılığıyla baronun atanmasına çalışılan bu göreve kendi oğlunun getirilmesini istiyordu.

Anna Pavlovna gözlerini, imparatoriçenin isteklerini ne kendisinin ne de bir başkasının yargılayabileyeceği anlamına gelecek bir biçimde, neredeyse tamamen kapattı. Üzgün, soğuk bir ses tonuyla "Monsieur le baron de Funke a été recommandé à l'impératrice-mère par sa sœur,"[15] dedi. Anna Pavlovna imparatoriçenin adını andığında yüzü, konuşurken ondan her bahsettiğinde olduğu gibi hüzünle karışık derin, samimi bir bağlılık ve saygı ifadesine büründü. Majestelerinin Baron Funke'yi beaucoup d'estime[16] biri olarak gördüğünü söyledi ve bakışlarında yeniden hüzün belirdi.

Prens umursamamış gibi hiçbir şey söylemedi. Anna Pavlovna kendine has zerafeti ve kadınlara has ustalık ve çabuklukla, imparatoriçenin tavsiye ettiği biri hakkında böyle konuştuğu için prensi hem paylamak hem de teselli etmek istedi.

"Mais à propos de votre famille,"[17] dedi, "kızınız kendini göstermeye başladığından beri, fait les délices de tout le monde. On la trouve belle comme le jour."[18]

---

12 Başrahip Morio.
13 Dul imparatoriçe.
14 Baron yeterli niteliklere sahip birine pek benzemiyor.
15 Baron Funke'yi imparatoriçeye kız kardeşi önerdi.
16 Çok saygıdeğer.
17 Sizin ailenize gelince.
18 Herkes ondan çok hoşlandı. Gün gibi ışıldadığını söylüyorlar.

Prens saygı ve hürmetini göstermek için eğildi.

Anna Pavlovna, "Sık sık düşünüyorum da," dedi ve bir süre sessiz kaldıktan sonra, prense yaklaşıp politika ve dünyayla ilgili konuşmanın bittiğini, daha samimi bir konuşmanın başladığını göstermek için gülümseyerek devam etti, "sık sık düşünüyorum da hayatın güzellikleri bazen nasıl da haksız bir biçimde bölünüyor. Kader neden size iki güzel çocuk vermiş, en küçüğü Anatol hariç, ondan hoşlanmıyorum, (bunu kaşlarını kaldırıp özellikle belirtmişti), iki sevimli çocuk ha? Ama işin doğrusu, onları yeteri kadar takdir etmiyorsunuz, onları hak etmiyorsunuz."

Yüzünde kendine has o coşkulu gülümseme belirdi.

Prens "Que voulez-vous? Lafater aurait dit que je n'ai pas la bosse de la paternité,"[19]

"Alay etmeyin. Sizinle ciddi bir konuşma yapmak istemiştim. Biliyorsunuz, küçük oğlunuzdan pek hoşlanmıyorum. Aramızda kalsın (yüzünde üzüntülü bir ifade belirdi) majestelerinin yanında ondan bahsedildi, size acıyorlar..."

Prens cevap vermedi ama Anna Pavlovna bir cevap beklediğini gösterircesine sessizce ve ciddi bir ifadeyle ona baktı. "Ben ne yapabilirim?" dedi neden sonra, "Biliyorsunuz, eğitimleri için bir babanın yapabileceği her şeyi yaptım ama ikisi de sonunda des imbéciles[20] oldu çıktı. İppolit en azından sessiz, sakin bir aptal, Anatol ise geçimsiz." Her zamankinden farklı, daha canlı bir biçimde gülümseyerek, "Aralarındaki tek fark bu," dedi; bu gülümseme ağzının kenarındaki kaba ve çirkin kırışıklıkları beklenmedik bir biçimde ortaya çıkartmıştı.

Anna Pavlovna düşünceli bir biçimde gözlerini kaldırarak "Sizin gibi insanlar neden çocuk sahibi olur? Baba olmanız dışında, ayıplanacak bir yanınızı göremiyorum."

---

19 Ne yapayım? Lavater olsa babalara has sevgiden yoksun olduğumu söylerdi.

20 Budala.

"Je suis votre sadık kölenizim, et à vous seule je puis l'avouer.[21] Çocuklarım, ce sont les entraves de mon existence.[22] Taşımak zorunda olduğum çarmıh. Kendimi böyle avutuyorum. Que voulez vous?.."[23] Kötü kaderine boyun eğdiğini gösteren bir jest yaparak sustu.

Anna Pavlovna düşünceliydi.

"Savurgan oğlunuz Anatol'ü evlendirmeyi hiç düşünmediniz mi? Yaşı geçkin kızlar ont la manie des mariages[24] derler. Kendimde henüz bu kusuru hissetmiyorum ama babasının yanında hiç mutlu olmayan bir petite personne[25] tanıyorum; une parente à nous, une princesse[26] Bolkonskaya." Prens Vasili görmüş geçirmiş insanlara özgü anlayışı sergileyen bir baş hareketiyle bu bilgiyi dikkate alacağını göstermesine rağmen cevap vermedi.

"Biliyor musunuz, Anatol bana yılda kırk bine mal oluyor." Düşüncelerinin hüzünlü akışını durdurmak elinde değilmiş gibi görünüyordu. Sustu.

"Böyle devam ederse beş yıl sonra ne olacak? Voilà l'avantage d'être père.[27] Sizin prenses zengin mi?"

"Babası çok zengin ve cimri. Köyde yaşıyor. Bilirsiniz, merhum imparator zamanında emekliye ayrılmış ve Prusya kralı da denilen ünlü Prens Bolkonski. Çok akıllı bir adam ama biraz garip ve ciddi. La pauvre petite est malheureuse comme les pierres.[28] Prensesin erkek kardeşi Kutuzov'un yaveri, geçenlerde Lise Meinen'le evlendi. O da bu akşam buraya gelecek.

---

21 Sizin sadık kölenizim ve sadece size itiraf edebilirim.
22 Hayatımın en büyük yükleri.
23 Ne yapabilirim?..
24 Evlendirmeye meraklıdır.
25 Sevimli birini.
26 Akrabalarımızdan prenses...
27 Baba olmanın getirisi.
28 Zavallı kızcağız çok mutsuz.

Prens aniden Anna Pavlovna'nın elini tutup ve nedense aşağıya indirip "Ecoutez, chère Annette,"[29] dedi, "arrangez-moi cette affaire et je suis votre *sadık köleniz* (*comme mon başkâhya m'écrit des raporlarında*) à tout jamais.[30] Zengin ve iyi bir aileden geliyor. Benim de istediğim tek şey bu.

Sonra kendine has rahat ve bilindik hareketlerle nedimenin elini kaldırıp öptü, koltukta arkasına yaslanıp başka bir tarafa bakarak sallandı.

Anna Pavlovna düşünceli bir halde "Attendez,"[31] dedi, "Bu akşam Lise'yle (la femme du jeune Bolkonski)[32] konuşurum. Belki de bu iş ayarlanabilir. Ce sera dans votre famille que je ferai mon apprentissage de vieille fille.[33]

II

Anna Pavlovna'nın misafir odası yavaş yavaş dolmaya başlamıştı.

Peterburg'un yüksek sosyetesinin tanıdık simaları, karakterleri ve yaşları farklı ama aynı çevrede yaşayan insanlar gelmişti; Prens Vasili'nin güzel kızı Elen de babasını alıp elçinin verdiği ziyafete götürmeye gelmişti. İsminin baş harfleri işlenmiş bir balo elbisesi giymişti. La femme la plus séduisante de Pétersbourg[34] olarak bilinen, önceki kış evlenmiş, hamileliği nedeniyle büyük balolara katılmayıp sadece küçük toplantılara gelen genç Prenses Bolkonskaya da oradaydı. Prens Vasili'nin oğlu Prens İppolit de Mortemor ile birlikte gelmiş ve onu tanıştırmıştı. Başrahip Morio ve diğer pek çok kişi de toplantıdaydı.

---

29 Dinleyin, sevgili Annette.

30 Bu işi benim için ayarlarsanız, daima sizin sadık kölleniz (başkâhyamın raporlarında yazdığı gibi) olurum.

31 Bekleyin.

32 Genç Bolkonski'nin karısıyla.

33 Yaşlı kızların sanatını öğrenmeye sizin aile ile başlayacağım galiba.

34 Peterburg'un en çekici kadını.

Anna Pavlovna her yeni gelene "Ma tante'ı gördünüz mü" ya da "Ma tante'la tanıştınız mı?"[35] diye soruyor, onları büyük bir ciddiyetle büyük kurdelelerle süslü, ufak tefek, yaşlı kadının yanına götürüyor, isimlerini söyleyip tanıtıyor, gözlerini yavaşça konuktan ma tante'a kaydırıyor ve sonra ayrılıyordu.

Tüm konuklar tanımadıkları, ilgilenmedikleri, tanışmayı umursamadıkları teyzeye saygılarını sunuyordu. Anna Pavlovna bu selamları sessizce onaylayarak hüzünlü, ciddi bir tavırla takip ediyordu. Ma tante kendisiyle her konuşana aynı edayla sağlığını soruyor, kendi sağlığından ve Tanrı'ya şükür, daha iyi olan majestelerinin sağlığından bahsediyordu. Onunla her konuşan, saygısından dolayı hiç acele etmiyor, kadının yanından ağır bir görevi yerine getirmiş olmanın rahatlığıyla ayrılıyor ve gece boyunca bir daha yanına uğramıyordu.

Genç Prenses Bolkonskaya altın işlemeli kadife çantasında el işini de getirmişti.

Güzel, üzerinde güç fark edilir siyah tüyler bulunan üst dudağı dişlerine kadar uzanmıyordu ama ağzının bu yüzden aralık durması ona hoş bir hava katıyordu ve üst dudağının bazen alt dudağına doğru sarkması daha da güzel görünmesini sağlıyordu. Bu kusuru –üst dudağının kısalığı ve ağzının açıkmış gibi görünmesi– tüm güzel kadınlarda olduğu gibi ona ayrı bir çekicilik katıyordu. Herkes anne olmaya hazırlanan bu sağlıklı, yaşam dolu, güzel kadına büyük bir keyifle bakıyordu. Yaşlılar ve canı sıkılmış gençler onunla biraz konuşunca sanki onun gibi hayat ve neşe doluyordu. Onunla konuşan herkes söylediği her sözcükte ortaya çıkan gülümsemesi ve beyaz dişleri sayesinde, o anda kendisinin cana yakın olduğunu hissediyordu. İstisnasız herkes bu hisse kapılıyordu.

Küçük prenses elinde iş çantası, elbisesini keyifle sallayarak, küçük hızlı adımlarla geçip, sanki yaptığı her şey kendi

35 Teyzem.

partie de plaisir[36] ve çevresindekiler için yapıyormuş gibi gümüş semaverin yanındaki kanepeye oturdu.

Çantasını kaldırıp yanındakilere göstererek "J'ai apporté mon ouvrage,"[37] dedi ve ev sahibesine dönerek devam etti: "Sanırım, Annette, ne me jouez pas un mauvais tour. Vous m'avez écrit que c'était une toute petite soirée; voyez comme je suis attifée."[38]

Ve göğsünün altında geniş bir kurdele ile bağlanmış, dantelli, zarif, griye çalan elbisesini göstermek için kollarını açtı.

Anna Pavlovna "Soyez tranquille, Lise, vous serez toujours la plus jolie,"[39] diye yanıtladı.

Prenses generale dönerek aynı tonda "Vous savez, mon mari m'abandonne, il va se faire tuer. Dites moi, pourquoi cette vilaine guerre?"[40] dedi ve Prens Vasili'nin cevabını beklemeden prensin kızı güzel Elen'e döndü.

Prens Vasili, Anna Pavlovna'ya sessizce "Quelle délicieuse personne, que cette petite princesse!"[41]

Küçük prensesten bir süre sonra içeriye kısa saçlı, gözlüklü, günün modasına uygun açık renk pantolonlu, gömleğinin farbalaları yakasına kadar uzanan, kahverengi frakl ı, iriyarı, şişman bir delikanlı girdi. Bu şişman delikanlı, o sırada Moskova'da ölüm döşeğinde olan, Yekaterina döneminin ünlü aristokratlarından Kont Bezuhov'un evlilik dışı oğluydu. Büyüyüp yetiştiği yurt dışından yeni dönmüş, henüz herhangi bir devlet hizmetinde bulunmamıştı ve cemiyet hayatına ilk defa giriyordu. Anna Pavlovna onu salonundaki en alt seviyeden insanlara uygun bir şekilde selamladı. Bu en alt seviyedeki insanlara uygun selamlamaya

36 Eğlencesinin bir parçasıymış.

37 İşimi de getirdim.

38 Bana kötü bir şaka yapmışsınız. Küçük bir davet olacağını yazmıştınız; bakın ne kadar kötü giyindim.

39 İçiniz rahat olsun Lise, her şekilde herkesten güzel olacaksınız.

40 Biliyorsunuz, kocam beni yalnız bırakıp ölmeye gidiyor. Söyleyin, bu korkunç savaş niçin?

41 Şu küçük prenses ne cana yakın bir insan!

rağmen, Piyer'in girdiğini görünce, şişmanca ve oraya uygun düşmeyen görüntüsü yüzünde kaygı ve korku dolu bir ifadenin belirmesine neden oldu. Piyer gerçekten de salondaki diğer erkeklerden biraz daha şişman olmasına rağmen Anna Pavlovna'yı asıl endişelendiren, onu odadaki herkesten farklı kılan utangaç ama zeki, etrafı inceleyen doğal bakışlarıydı.

Anna Pavlovna, onu yanına getirmesine izin veren teyzesiyle korkulu gözlerle bakışarak Piyer'e "C'est bien aimable à vous, monsieur Piyer, d'être venu voir une pauvre malade,"[42] dedi. Piyer anlaşılmayan bir şeyler mırıldandı ve bir şeyler arıyormuş gibi etrafına bakındı. Küçük prensese yakın bir arkadaşıymış gibi selam vererek neşeyle gülümsedi ve teyzeye yaklaştı. Anna Pavlovna'nın korkusu boşuna değildi çünkü Piyer, teyzenin majestelerinin sağlığı hakkındaki konuşmasının bitmesini beklemeden kadının yanından ayrılmıştı. Anna Pavlovna onu durdurmak için telaşla "Rahip Morio'yu tanıyor musunuz? Çok ilginç bir insandır," dedi.

"Evet, onun daimî barış planı hakkında bir şeyler duydum, çok ilginç ama pek olası görünmüyor..."

Anna Pavlovna bir şey söylemiş olmak için "Böyle mi düşünüyorsunuz?" dedi ve yeniden ev sahibesi olarak kendi işleriyle ilgilenmeye koyuldu ama Piyer kibarlığı yine elden bırakmıştı. Öncelikle, hanımefendinin konuşmasının bitmesini beklemeden ayrılmıştı; şimdi de yanından ayrılması gereken kadını lafa tutuyordu. Kafasını eğmiş, bacakları açık bir halde durmuş, Anna Pavlovna'ya rahibin planının neden hayal ürünü olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu.

Anna Pavlovna gülümseyerek, "Sonra konuşalım," dedi.

Nasıl davranacağını bilmeyen bu adamdan kurtulduktan sonra ev sahibesi görevine geri döndü ve heyecanını kaybetmeye başlayan konuşmaları canlandırmaya hazır bir biçimde insanların arasına karışmaya başladı. İşçilerini yerlerine yerleştirmiş bir iplik atölyesi sahibi gibi, işletmedeki herhangi

42 Talihsiz bir hastayı ziyaret etmeye gelmeniz büyük bir incelik Mösyö Piyer.

bir aksaklık ya da hatayı, gıcırtıyı, sesi fazla çıkan bir çarkı fark ettiğinde hızla gidiyor, düzgün işlemesini sağlamak için yavaşlatıyor ya da uygun biçimde yeniden çalıştırıyordu; misafir odasında oradan oraya gidiyor, çok sessiz ya da çok gürültülü bir gruba yaklaşıp birkaç kelime ediyor, konuşma makinesinin düzgün işlemesini sağlamaya çalışıyordu. Ama tüm bu uğraşına rağmen Piyer konusunda özel bir endişesi olduğu açıkça görülüyordu. Piyer neler konuşulduğunu dinlemek için Mortemar'ın bulunduğu gruba yaklaştığı ve oradan ayrılıp rahibin konuştuğu gruba katıldığı sırada onu dikkatle gözlemişti. Anna Pavlovna'nın verdiği bu davet yurt dışında büyümüş Piyer'in Rusya'da gördüğü ilk davetti. Peterburg'un tüm aydınlarının orada olduğunu biliyor, oyuncakçı dükkânındaki bir çocuk gibi bir oraya bir buraya bakıyordu. Tek bir akıllıca konuşmayı bile kaçıracağım diye korkuyordu. Burada toplanmış olanların güvenli ve zarif yüzlerine bakarak akıllıca bir söz duymayı bekliyordu. Sonunda Morio'ya yaklaştı. Konuşma ona ilginç geldi ve tüm gençlerin bayıldığı şeyi, fikirlerini belirtme fırsatını beklemeye başladı.

III

Anna Pavlovna'nın daveti tüm hızıyla devam ediyordu. Çarklar her tarafta düzenli bir şekilde dönüyor, hiçbir duraklama sesi gelmiyordu. Topluluk yorgun, zayıf, bu çevreye yabancı bir kadınla oturan ma tante dışında üç gruba ayrılmıştı. Daha çok erkeklerden oluşan grubun merkezinde rahip vardı; gençlerin toplandığı grubun merkezinde Prens Vasili'nin kızı güzel Prenses Elen ile sevimli, pembe yüzlü, yaşına göre dolgun küçük Prenses Bolkonskaya vardı. Üçüncüsü ise Mortemar ve Anna Pavlovna'nın grubuydu.

Vikont, kendisini yüksek bir mevkide görmesine rağmen, terbiyeli, içinde bulunduğu topluluğu göz önüne alıp alçak-

gönüllü davranan, cana yakın, tavırları da yüzünün çizgileri gibi ince olan bir delikanlıydı. Görünüşe göre Anna Pavlovna da misafirlerini etkilemek için onu kullanıyordu. İnsanın pis bir mutfakta görse yemek istemeyeceği bir et parçasını olağanüstü güzel bir yemekmişçesine servis yapan iyi bir şef garson gibi Anna Pavlovna da misafirlerine önce vikontu sonra da rahibi olağanüstü seçkin şeylermiş gibi sunuyordu. Bu arada Mortemart'ın grubu Enghien dükünün öldürülmesi hakkında konuşmaya başlamıştı. Vikont, Enghien dükünün cömertliği ve Bonaparte'ı kızdıran bazı özel nedenlerden ötürü öldürüldüğünü söylüyordu.

Anna Pavlovna "Ah! voyons. Contez-nous cela, vicomte,"[43] dedi ve söylediği cümlenin à la XV. Louis[44] bir etki yarattığını sevinçle hissetti.

Vikont bu ricayı kabul ettiğini belirtir şekilde başını eğdi ve kibarca gülümsedi. Anna Pavlovna vikontun çevresinde bir daire oluşturdu ve herkesi anlatacaklarını dinlemeye davet etti.

Anna Pavlovna dinlemek için toplananlardan birinin kulağına "Le vicomte a été personnellement connu de monseigneur,"[45] diye fısıldadı, başka birine "Le vicomte est un parfait conteur,"[46] üçüncü bir kişiye "Comme on voit l'homme de la bonne compagnie,"[47] dedi. Böylece vikont sosyeteye, sıcak tabakta yeşilliklerle süslenmiş bir rozbif gibi en zarif, en çok hoşa giden haliyle sunulmuş oldu.

Vikont artık hikâyesine başlamak istiyor ve hafifçe gülümsüyordu.

Anna Pavlovna biraz ötede, başka bir grubun merkezinde olan güzel prensese seslendi:

"Buraya gelin chère Hélène."[48]

---

43 A! Lütfen bize bundan biraz bahsedin Vikont.

44 XV. Louis'yi hatırlatan.

45 Vikont dükü şahsen tanırdı.

46 Vikont son derece iyi bir anlatıcıdır.

47 Ne kadar iyi bir cemiyet insanı olduğu belli.

48 Sevgili Hélène.

Prenses Elen gülümsedi; misafir odasına girerken de sergilediği, çok güzel kadınlara özgü gülümsemesiyle ayağa kalktı. Kıvrımlarla ve çiçeklerle süslü beyaz balo elbisesini hafifçe hışırdatarak, beyaz omuzlarının parıltısı, saçlarının ve pırlantalarının ışıltısıyla, iki yana ayrılan erkeklerin arasından geçti ve doğrudan, kimseye bakmadan ama endamının güzelliğini, dolgun omuzlarını, zamanın modasına uygun biçimde sergilediği göğsünü ve sırtını seyretme hakkını veriyormuş ve sanki balonun görkemini peşinde sürüklüyormuş gibi herkese gülümseyerek Anna Pavlovna'nın yanına gitti. Elen o kadar güzeldi ki nazın, işvenin gölgesi bile sezilmiyordu, tersine tartışılmaz, oldukça etkileyici ve herkesi hükmü altına alan güzelliğinden utanıyor gibiydi. Sanki güzelliğinin etkisini azaltmak istiyor ama beceremiyordu.

Onu gören herkes "Quelle belle personne!"[49] diyordu.

Vikont, prenses karşısına oturup onu da yüzünden eksik etmediği gülümsemesiyle aydınlatınca olağanüstü bir şey karşısında büyülenmiş gibi omuzlarını silkti ve bakışlarını yere indirdi.

Gülümseyerek başını eğip "Madame, je crains pour mes moyens devant un pareil auditoire,"[50] dedi.

Prenses çıplak, dolgun kolunu sehpaya yasladı ve bir şey söylemeye gerek duymadı. Gülümseyerek bekledi. Hikâye boyunca bazen sehpaya dayadığı güzel, dolgun koluna, bazen de elmas kolyesini düzelttiği, kolundan daha güzel göğsüne bakarak dimdik oturdu; birkaç kere elbisesinin kırışıklıklarını düzeltti, hikâyenin ilginçleştiği yerlerde Anna Pavlovna'ya bakıyor, nedimenin yüzündeki ifadeyi kendisi de takınıyor, sonra yine parlak gülümsemesine dönüp sessizce oturmaya devam diyordu. Elen'den sonra küçük prenses de çay masasından kalkıp gelmişti.

---

49 Ne kadar güzel biri!

50 Böyle dinleyiciler karşısında yeteneğime güvenemem Madam.

"Attendez moi, je vais prendre mon ouvrage,"[51] dedi ve Prens İppolit'e dönüp ekledi: "Voyons, à quoi pensez-vous? Apportez-moi mon ridicule."[52]

Gülümseyerek herkesle konuşan prenses birden ilgi odağının değişmesine neden oldu ve keyifle oturup üstünü başını düzeltti.

"Şimdi daha iyiyim," dedi ve vikonta başlamasını işaret edip, el işine koyuldu.

Prens İppolit el çantasını getirmiş, arkasına geçmiş, bir koltuğu yaklaştırıp yakınına oturmuştu.

Le charmant Hippolyte'in[53] güzel kız kardeşine benzerliği ama bu benzerliğe rağmen son derece çirkin olması insanı hayrete düşürüyordu. Yüzünün çizgileri kız kardeşininkiyle aynıydı ama kızın her şeyi neşeli, halinden memnun, genç, daimî bir gülümseme ve olağanüstü, antik bir beden güzelliğiyle ışıldardı; aynı yüz kardeşinde ise tam tersine aptallıkla gölgelenmiş, kendini beğenmiş bir somurtkanlık yerleşmişti; vücutça da sıska ve çelimsizdi. Gözleri, burnu, ağzı sanki tek bir belirsiz ve donuk somurtkanlığa sıkışmıştı ve elleriyle ayakları her zaman doğal olmayan bir biçimde dururdu.

Prensesin yanına oturdu ve uzun saplı gözlüğünü, sanki o olmadan konuşmaya başlayamayacakmış gibi aceleyle gözlerine yerleştirerek sordu:

"Ce n'est pas une histoire de revenants?"[54]

Şaşırıp kalan anlatıcı omuzlarını silkerek "Mais non, mon cher,"[55] dedi.

Prens Hippolyte "C'est que je déteste les histoires de revenants,"[56] dedi; sesinin tonundan sözleriyle neyi kastettiğini ancak söyledikten sonra anladığı belliydi.

---

51 Müsadenizle, el işimi de alayım.

52 Neyiniz var, ne düşünüyorsunuz? El çantamı getirir misiniz?

53 Sevimli Hippolyte.

54 Bir hayalet öyküsü olmasın bu?

55 İlgisi bile yok azizim.

56 Açıkçası, hayalet öykülerine pek katlanamam da.

Kendine o kadar güvenli konuşuyordu ki söylediklerinin çok akıllıca mı çok aptalca mı olduğunu kimse kestiremiyordu. Koyu yeşil bir frak, kendi deyimiyle cuisse de nymphe effrayée[57] renginde bir pantolon, çoraplar ve ayakkabılar giymişti.

Vicomte, Enghien dükünün Matmazel George ile buluşmak için gizlice Paris'e gittiği, orada ünlü oyuncudan kendisi gibi ilgi gören Bonaparte ile karşılaştığı, dükle karşılaşan Napolyon'un sık sık başına geldiği gibi aniden bayılıp dükün kollarına düştüğü, dükün bu durumdan faydalanmadığı ama Bonaparte'ın bu cömertliğin karşılığını dükü öldürterek ödediği hakkındaki, o dönemde yaygın olan hikâyeyi çok hoş biçimde anlatıyordu.

Hikâye, özellikle de rakiplerin beklenmedik bir anda karşılaşmalarının anlatıldığı bölümü, çok hoş ve ilgi çekiciydi ve görünüşe göre kadınlar oldukça heyecanlanmıştı.

Anna Pavlovna küçük prensese dönüp, sorar gibi bakarak "Charmant,"[58] dedi.

Küçük prenses öykünün ilgi çekici ve hoş olmasının işine devam etmesine engel olmayacağını anlatmak ister gibi şişi el işine geçirerek "Charmant," diye mırıldandı.

Vikont bu sessiz övgüyü dikkate almış, minnettarlıkla gülümseyip anlatmaya devam etmişti; bu arada gözlerini, korkunç bulduğu delikanlıdan ayırmayan Anna Pavlovna onun hararetli bir şekilde ve yüksek sesle rahiple konuştuğunu gördü ve yardım etmek için hızla bu tehlikeli yere gitti. Piyer gerçekten de rahiple siyasi denge hakkında konuşmanın bir yolunu bulmuştu ve bu delikanlının safça heyecanından etkilenen rahip de kendi benimsediği düşünceyi ona anlatıyordu. İkisi de heyecanla ve nazikçe konuşuyorlar, birbirlerini dinliyorlardı ve bu Anna Pavlovna'nın hoşuna gitmemişti.

---

57 Ürkmüş bir perinin vücudu.

58 Çok hoş.

Rahip "Çare, Avrupa'nın dengesi ve droit des gens,"[59] diyordu, "Avrupa'da dengenin sağlanması için kurulacak bir birliğin başına Rusya gibi barbarlığıyla tanınan, tek bir güçlü devletin kendi çıkarını düşünmeden geçmesi gerekiyor, dünyayı ancak bu kurtarabilir!"

Piyer "Böyle bir dengeyi nasıl sağlayacaksınız?" diye söze girmişti; ama tam bu sırada Anna Pavlovna geldi, Piyer'e sertçe bakarak İtalyan'a Rusya'nın iklimine nasıl dayanabildiğini sordu. İtalyan'ın yüzü hemen değişti ve muhtemelen kadınlarla konuşurken takınmaya alışık olduğu küçümseyici, yapmacık sevimli hali aldı.

"Kabul edilecek kadar şanslı olduğum çevrenin, özellikle kadınlarının, kültürü ve eğitimi beni o kadar büyüledi ki iklimi düşünmeye zamanım olmadı," dedi.

Anna Pavlovna rahiple Piyer'i yalnız başlarına bırakmadı ve daha rahat gözetleyebilmek için büyük çemberin içine kattı.

Bu sırada salona yeni biri girmişti. Bu yeni gelen küçük prensesin kocası genç Prens Andrey Bolkonski'ydi. Prens Bolkonski kısa boylu, yüzünün çizgileri sert ve belirgin, son derece yakışıklı bir gençti. Yorgun, bıkkın bakışlarından ağır ölçülü adımlarına kadar tüm özellikleri ufak tefek, hayat dolu karısıyla büyük bir tezat oluşturuyordu. Salondakileri tanımakla kalmadığı, onlardan usandığı, onlara bakmak ve dinlemekten çok sıkıldığı belliydi. Ve görünüşe göre, çok usandırıcı bulduğu bu yüzler arasında onu en çok sıkan güzel karısının yüzüydü. Güzel yüzünü bozan bir ifadeyle bakışlarını ondan kaçırdı. Anna Pavlovna'nın elini öptü ve gözlerini kısarak salondaki herkesi süzdü.

Anna Pavlovna "Vous vous enrôlez pour la guerre, mon prince?"[60] diye sordu.

---

59 İnsan hakları.

60 Savaşa mı gidiyorsunuz prensim?

Bolkonski, sondaki zoff hecesini Fransızlar gibi vurgulayarak, "Le général Koutouzoff," dedi, "a bien voulu de moi pour aide-de-camp..."[61]

"Et Lise, votre femme?"[62]

"Köye gidecek."

"Bizi sevimli karınızdan mahrum bırakmanız ayıp değil mi?"

"André," dedi karısı, kocasına da başkalarına seslenirken kullandığı işveli ses tonuyla, "vikont bize Matmazel George ve Bonaparte hakkında çok ilginç bir hikâye anlattı!"

Prens Andrey gözlerini kıstı ve başka bir tarafa döndü. Prens Andrey salona girdiğinden beri sevinçli ve dostça bakışlarını ondan ayırmayan Piyer prense yaklaştı ve kolunu tuttu. Dönüp bakmayan Prens Andrey kolunun tutulmasından rahatsız olduğunu gösterecek şekilde yüzünü ekşitti ama Piyer'in gülümseyen yüzünü görünce beklenmedik tatlı ve içten bir gülümsemeyle karşılık verdi.

Piyer'e "Bak şu işe!.. Sen de yüksek sosyeteye girmişsin!" dedi.

Piyer "Sizin geleceğinizi biliyordum," diye yanıt verdi. Hikâyesine devam eden vikonta engel olmamak için sessizce ekledi: "Akşam yemeği için size geleceğim. Müsait misiniz?"

Prens Andrey gülerek ve Piyer'in elini, bunu sormasına bile gerek olmadığını belirtecek şekilde sıkarak, "Hayır, olmaz," dedi. Bir şeyler daha söylemek istiyordu ama bu sırada Prens Vasili ile kızı ayaklanmış, erkekler de onlara yol vermek için ayağa kalkmışlardı.

Prens Vasili, kalkmasını önlemek için kolundan nazikçe çekerek Fransız'a "Beni affedin sevgili vikont," dedi. "Elçilikteki talihsiz ziyafet sizinle olma zevkini elimden alıyor." Anna Pavlovna'ya dönerek ekledi: "Bu güzel davetinizden ayrıldığım için çok üzgünüm."

---

61 General Kutuzov... beni yaver olarak alma lütfunda bulundu...

62 Ya Liza, karınız?

Kızı Prenses Elen elbisesinin eteğini hafifçe kaldırarak sandalyelerin arasından geçerken yüzünde hâlâ bir gülümseme ışıldıyordu. Piyer yanından geçerken bu güzel kıza ürkek, hayran gözlerle baktı.

Prens Andrey "Çok güzel," dedi.

"Çok," dedi Piyer.

Prens Vasili yanından geçerken Piyer'i kolundan yakaladı ve Anna Pavlovna'ya dönere, "Bu ayıyı benim için eğitin," dedi. "Bir aydır bende kalıyor ama onu sosyetede ilk defa görüyorum. Genç bir adam için en gerekli şey akıllı kadınların arasında bulunmasıdır."

IV

Anna Pavlovna gülümsedi ve baba tarafından Prens Vasili'yle akraba olduğunu bildiği Piyer'le ilgileneceğine söz verdi. Ma tante ile birlikte oturan yaşlı kadın aceleyle yerinden kalktı ve Prens Vasili'ye holde yetişti. Yüzündeki yapmacık ilgi silinmişti. Yaşının getirdiği çizgilerle dolu, güzel yüzünde endişe ve korku vardı.

Prensi holde yakalayarak "Bana Boris ile ilgili bir şey söyleyecek misiniz prens?" diye sordu (Boris ismini söylerken 'o'yu özellikle vurgulamıştı). "Peterburg'ta daha fazla kalamam. Söyleyin lütfen, talihsiz oğluma ne gibi haberler götürebilirim?"

Prens Vasili istemeye istemeye, neredeyse nezaketsizce dinlemesine ve hatta sabırsızlığını belli etmesine rağmen yaşlı kadın ona şefkatle ve yalvaran gözlerle gülümsemiş, gitmesin diye kolundan yakalamıştı.

"Muhafız kıtasına gönderilmesi için imparatora iki kelime etmeniz yeterli," diye rica etti.

Prens Vasili "Emin olun, elimden gelen her şeyi yapacağım prenses," diye karşılık verdi, "ama hükümdara ricada

bulunmak benim için kolay değil; Prens Golitsın aracılığıyla Rumyantsev'e başvurmanızı tavsiye ederim: Böylesi daha akıllıca olur."

Yaşlı kadın, Rusya'daki en önemli ailelerin birinden gelen Prenses Drubetskaya'ydı ama yoksullaşmış, yüksek sosyeteden uzun süre önce ayrılmış ve eski bağlantılarını kaybetmişti. Tek oğlunun muhafız kıtasına tayinini sağlamak için buradaydı. Anna Pavlovna'nın davetine sadece Prens Vasili'yi görebilmek için kendini davet ettirmiş, vikontun hikâyesini de sırf bu yüzden dinlemişti. Prens Vasili'nin söyledikleri onu ürkütmüştü; bir zamanlar güzel olan yüzünde öfke belirdi ama bir dakikada geçti. Yeniden gülümsedi ve Prens Vasili'nin kolunu daha kuvvetli sıktı.

"Dinleyin prens," dedi, "sizden bugüne kadar hiçbir ricada bulunmadım ve hiçbir zaman da bulunmayacağım, babamın size gösterdiği dostluğu hiçbir zaman hatırlatmadım. Ama şimdi Tanrı aşkına size yalvarıyorum, lütfen oğlum için bunu yapın, bu iyiliğinizi ömrümün sonuna kadar unutmam," dedikten sonra hemen ekledi: "Hayır, lütfen kızmayın ve söz verin." Gözlerinde yaşlar olmasına rağmen gülümsemeye çalışarak "Golitsın'dan rica etmiştim ama reddetti. Soyez le bon enfant que vous avez été."[63]

Kapıda bekleyen Prenses Elen güzel başını çevirip antik heykellerinkine benzeyen omuzlarının üzerinden "Papa, geç kalıyoruz," dedi.

Ama nüfuz yüksek sosyetede, ortadan kalkmaması için korunması gereken bir sermayedir. Prens Vasili de bunu bilir, ondan her ricada bulunan için bir başkasına ricaya kalkarsa gerektiğinde kendisi için ricada bulunamayacağını düşünüp nüfuzunu çok seyrek kullanırdı. Bununla birlikte, Prenses Drubetskaya'nın meselesinde, kadının bu yeni ricasından sonra vicdan azabı gibi bir şey hissetmişti. Kadın ona bir gerçeği hatırlatıyordu: Hizmete ilk adımlarını onun babası

63 Geçmişte hep olduğunuz gibi iyi yürekli olun.

sayesinde atmıştı. Ayrıca kadının tavır ve davranışlarından, kafasına bir şey koydu mu isteği gerçekleşene dek geri adım atmayan, her gün, her dakika rahatsız etmeye, hatta olay çıkarmaya hazır kadınlardan, annelerden biri olduğunu anlamıştı. Bu son düşünce onu sarstı.

Her zamanki teklifsiz ve yorgun ses tonuyla "Chére Anna Mihaylovna," dedi, "isteğinizi yerine getirmek benim için neredeyse olanaksız, ama sizi ne kadar sevdiğimi, babanızın hatırasına ne kadar saygı duyduğumu kanıtlamak için olanaksızı olanaklı kılacağım: Size söz veriyorum oğlunuz muhafız kıtasına geçirilecek. Mutlu oldunuz mu?"

"Sevgili prens, velinimetimizsiniz! Zaten sizden farklı bir tavır beklemezdim; ne kadar iyi bir insan olduğunuzu biliyordum."

Prens gitmeye yeltendi.

"Bekleyin lütfen, iki kelime daha. Une fois passé aux gardes..."[64] Kadın duraksadı.

"Mihail İlarionoviç Kutuzov'la aranız iyidir, Boris'i yaveri olarak almasını rica edin. Ancak o zaman içim rahat eder, ancak o zaman..."

Prens Vasili gülümsedi.

"Buna söz veremem. Kutuzov'un başkomutan olarak atandığından beri sürekli rahatsız edildiğini siz de biliyorsunuz. Bütün Moskovalı kadınların kendi çocuklarını yaver olarak alması için uğraştıklarını bana kendisi söyledi."

"Hayır, söz verin lütfen, sizi bırakmam, aziz velinimetim."

"Papa," güzel kızı aynı ses tonuyla yineledi "geç kalıyoruz."

"Neyse, au revoir,[65] görüşmek üzere, görüyorsunuz..."

"Yarın hükümdara arz edersiniz, değil mi?"

"Elbette ama Kutuzov için söz veremem."

---

64 Muhafız kıtasına geçince...

65 Hoşça kalın.

Anna Mihaylovna bir zamanlar muhtemelen doğal bir özelliği olan ama artık yorgun yüzüne yakışmayan cilveli bir genç kız gülümsemesiyle "Hayır, söz verin, lütfen söz verin, Basile," dedi.

Yaşını unutmuş, alışkanlık gereği tüm eski kadınlık numaralarını kullanmaya başlamış görünüyordu. Ama prens gider gitmez yüzü yine önceki soğuk, yapmacık görüntüsünü aldı. Vikontun hikâyesine devam ettiği gruba döndü ve işini hallettiği için, dinliyormuş gibi yaparak gitme vaktini beklemeye başladı.

Anna Pavlovna "Peki ya son du sacre de Milan[66] komedisi hakkında ne düşünüyorsunuz?" dedi. "Et la nouvelle comédie des peuples de Gênes et de Lucques qui viennent présenter leurs vœux à M. Buonaparte. M. Buonaparte assis sur un trône, et exauçant les vœux des nations! Adorable! Non, mais c'est à en devenir folle! On dirait que le monde entier a perdu la tête."[67]

Prens Andrey gözlerini Anna Pavlovna'nın yüzüne dikerek alaylı alaylı güldü.

Bonaparte'ın taç giyerken söylediği sözü söyledi: "Dieu me la donne, gare à qui la touché." [68] "On dit qu'il a été très beau en prononçant ces paroles,"[69] dedi ve Bonaparte'ın sözünü İtalyanca tekrarladı: "Dio mi la dona, guai a chi la tocca."

Anna Pavlovna, "J'espère enfin,"[70] diye devam etti, "que ça a été la goutte d'eau qui fera déborder le verre. Les souverains ne peuvent plus supporter cet homme qui menace tout."[71]

---

66 Milano'daki taç giyme töreni.

67 Dileklerini Mösyö Bonaparte'a iletmeye gelen Cenova ve Luccalıların komedisi. Mösyö Bonaparte tahtında oturmuş insanların dileklerini dinliyor. Ne harika! İnsanın çıldırması işten değil. Sanki bütün dünya aklını kaçırmış.

68 Bu tacı bana Tanrı verdi, ona dokunmaya kalkanın başından bela eksik olmasın.

69 Bu sözü söylerken çok iyiydi, diyorlar,

70 Ümit ederim.

71 Bu, bardağı taşıran son damla olur. Hükümdarlar herkes için tehdit olan bu adama daha fazla katlanmazlar.

Vikont kibarca ve ümitsizlikle "Les souverains? Je ne parle pas de la Russie,"[72] dedi. "Les souverains, madame! Qu'ont ils fait pour Louis XVI, pour la reine, pour madame Elisabeth? Rien,"[73] diyerek heyecanla devam etti: "Et croyez-moi, ils subissent la punition pour leur trahison de la cause des Bourbons. Les souverains? Ils envoient des ambassadeurs complimenter l'usurpateur."[74]

Ve küçümsemeyle iç çekerek oturuşunu yine değiştirdi. Uzun süredir saplı gözlüğüyle vikontu izlemekte olan Prens İppolit bu sözler üzerine aniden tüm vücuduyla küçük prensese döndü, iğnesini istedi, iğneyle masanın üzerine Condé arması çizerek bunu prensese gösterdi. Bu armayı, sanki prenses ondan rica etmiş gibi, büyük bir ciddiyetle izah etti.

"Bâton de gueules, engrêle de gueules d'azur – maison Condé."[75]

Prenses gülümseyerek dinliyordu.

Vikont başkalarını dinlemeyen, herkesten iyi bildiği bir konuda sadece kendi düşüncelerinin akışını takip eden bir tavırla, "Eğer Bonaparte Fransa tahtında bir yıl daha kalırsa," diye devam etti, "meseleler çok daha ileri boyutlara varır. Fransız toplumu, toplumun iyi kesimini kast ediyorum, entrikalar, şiddet, sürgün ve idamlarla ebediyen ortadan kalkacak ve o zaman..."

Omuz silkti ve kollarını açtı. Piyer bir şeyler söylemek istiyordu: Konuşma ilgisini çekmişti ama gözü üzerinde olan Anna Pavlovna araya girdi.

İmparatorluk ailesinden bahsederken her zaman olduğu gibi hüzünlü bir sesle "İmparator Aleksandr," dedi, "yönetim biçimlerini seçmeyi Fransızlara bırakacağını ilan etmişti."

---

72 Hükümdarlar mı? Rusya'dan bahsetmiyorum.

73 Hükümdarlar, Madam! XVI. Louis için, kraliçe için, Madam Elisabeth için ne yaptılar? Hiçbir şey.

74 Ve inanın bana, Bourbonların davasına ettikleri ihanetin cezasını çekiyorlar. Hükümdarlar mı? Taht hırsızını alkışlamak için elçi gönderiyorlar.

75 Gök mavisi zemin üzerinde kırmızı, çaprazlama bir şerit - Condé hanedanlığı.

diye devam etti ve kralcı mülteciye kibar görünmeye çalışarak ekledi: "Ve bence tüm ulus taht hırsızından kurtulur kurtulmaz kesinlikle kendilerini meşru kralın kollarına atacaklar."

"Bu biraz şüpheli," dedi Prens Andrey, "Monsieur le vicomte[76] işlerin daha şimdiden ileri boyutlara vardığını düşünmekte son derece haklı. Bence eskiye dönmek kolay olmayacak."

Piyer yüzü kızararak yeniden araya girdi ve "Neredeyse tüm soyluların daha şimdiden Bonaparte'ın tarafına geçtiğini o kadar çok duydum ki," dedi.

Vikont Piyer'e bakmadan "Bunu Bonaparteçılar söylüyor," dedi, "bugünlerde Fransa'da halkın görüşünü saptayabilmek zor."

Prens Andrey gülümseyerek "Bonaparte l'a dit,"[77] dedi. (Vikonttan hoşlanmadığı açıkça görülüyordu, ona bakmamasına rağmen söyledikleri ona yönelikti).

"Je leur ai montré le chemin de la gloire,"[78] dedi, kısa bir duraksamadan sonra Napolyon'un sözünü tekrarlamaya devam etti, "ils n'en ont pas voulu; je leur ai ouvert mes antichambres, ils se sont précipités en foule... Je ne sais pas à quel point il a eu le droit de le dire."[79]

"Aucun,"[80] diye itiraz etti vikont. "Dükün öldürülmesinden sonra en sadık taraftarları bile onu bir kahraman olarak görmekten vazgeçmişti. Si même ça été un héros pour certaines gens,"[81] Anna Pavlovna'ya dönerek devam etti, "depuis l'assassinat du duc il y a un martyr de plus dans le ciel, un héros de moins sur la terre."[82]

---

76 Mösyö vikont.

77 Bonaparte da böyle söyledi.

78 Onlara zafere giden yolu gösterdim.

79 Bunu istemediler; onlara bekleme odamın kapısını açtım, hep birlikte içeri doluştılar. Bunları söylemeye ne kadar hakkı vardı bilmiyorum.

80 Hiç hakkı yoktu.

81 Bazıları için bir kahraman olsa bile.

82 Dükün öldürülmesinden sonra cennette bir şehit artmış, yeryüzünde bir kahraman azalmıştır.

Anna Pavlovna ve diğerleri vikontun bu sözlerinin değerini gülümseyerek vermeye fırsat bulamadan Piyer yeniden konuşmanın arasına dalmış ve Anna Pavlovna uygunsuz bir şey söyleyeceğini hissetmesine rağmen bu sefer onu durduramamıştı.

Piyer, "Enghien dükünün idamı," dedi, "devlet için bir zorunluluktu ve bence Napolyon'un bu eylemin sorumluluğunu tek başına üzerine almaktan korkmaması ne kadar yüce gönüllü olduğunu gösteriyor."

Anna Pavlovna dehşete kapılmış bir halde mırıldandı:

"Dieu! mon dieu!"[83]

Küçük prenses gülümseyerek ve el işini kendine doğru çekerek "Comment, monsieur Pierre, vous trouvez que l'assassinat est grandeur d'âme?"[84]

Kalabalıktan "Ah! Oh!" sesleri duyuldu.

Prens İppolit İngilizce "Capital!"[85] dedi ve avcunun içiyle dizine vurmaya başladı. Vikont omuz silkmekle yetindi.

Piyer dinleyicilerine gözlüklerinin üzerinden zafer kazanmış bir edayla baktı.

Heyecanla, "Böyle söylüyorum," diye devam etti, "çünkü Bourbonlar halkı anarşinin kollarına bırakıp kaçtılar; bir tek Napolyon devrimi anlayabildi, devrimin hakkından gelebildi ve bir adamın yaşamı uğruna halkın menfaatinin önüne geçemezdi."

Anna Pavlovna "Şu masaya geçmez misiniz?" diye sordu. Ama Piyer cevap vermeden, konuşmasına devam etti.

Daha da heyecanlanarak "Hayır," dedi. "Napolyon büyük bir insan, çünkü devrimin üstüne çıktı, tüm iyi yanlarını, yurttaşların eşitliğini, konuşma ve basın özgürlüğünü alıp kötü uygulamalarını kaldırdı ve iktidarı da sırf bu yüzden kazandı."

---

83 Tanrım! Aman Tanrım!

84 Mösyö Piyer, insan öldürülmesinde bir yüce gönüllülüğü nasıl görüyorsunuz?

85 Mükemmel!

Vikont, "Evet, ama ele geçirdiği iktidarı adam öldürmek için kullanmayıp meşru krala verseydi," dedi, "işte o zaman ben de onun için büyük bir insan derdim."

Mösyö Piyer cüretkâr ve gençliğini, her şeyi çabucak söyleme isteğini ortaya seren bir tavırla, "Bunu yapamazdı. Halk ona iktidarı yalnızca kendisini Bourbonlardan kurtarsın diye ve büyük bir insan olduğunu gördüğü için vermişti. Devrim büyük bir olaydı."

Anna Pavlovna "Devrim ve kralı öldürmek büyük bir olay mı?.. Hem sonra..." dedi ve tekrar "Şu masaya geçmez misiniz?" diye sordu.

Vikont hoşgörülü bir gülümsemeyle "Contrat social"[86] dedi.

"Ben kral öldürmekten söz etmiyorum. Fikirlerden söz ediyorum."

Alaycı bir ses yine sözünü kesti:

"Yağmacılık, katillik, kral öldürmekle ilgili fikirler."

"Bunlar aşırılıktı şüphesiz, ama asıl önemli olan bunlar değil, önemli olan insan hakları, önyargılardan kurtulma, yurttaşların eşitliği ve bunlar Napolyon'un tam anlamıyla benimsediği fikirler."

Sonunda bu gence tüm söylediklerinin saçmalık olduğunu kanıtlamaya karar vermiş gibi görünen vikont küçümseyici bir tavırla "Özgürlük ve eşitlik," dedi, "bunlar anlamını uzun süre önce kaybetmiş süslü sözler. Özgürlük ve eşitliği kim sevmez? Yüce Kurtarıcımız da bize özgürlük ve eşitliği vaaz etmişti. İnsanlar devrimden sonra daha mı mutlu oldular? Tersine. Biz özgürlük istedik, Bonaparte onu ortadan kaldırdı."

Prens Andrey gülümseyerek bir Piyer'e, bir vikonta, bir ev sahibesine bakıyordu. Anna Pavlovna bu tür durumlara alışık olmasına rağmen, Piyer'in münasebetsizliği karşısında ilk başta oldukça korkmuştu ama Piyer'in saygısızca ko-

86 Toplum sözleşmesi.

nuşmasına rağmen vikontun kendini kaybetmediğini ve bu konuşmalara engel olmak için elinden bir şey gelmeyeceğini anlayınca tüm gücünü topladı, vikontla bir olup konuşmacıya karşı hücuma geçti.

"Mais, mon cher monsieur Pierre,"[87] dedi, "Suçu olmayan bir dükü, hatta sıradan bir insanı mahkemeye bile çıkartmadan idam eden biri nasıl büyük bir insan olabilir?"

"Sormak isterim," dedi vikont, "mösyö 18 Brümer'i nasıl izah ediyor? Bu da bir aldatmaca değil mi? C'est un escamotage qui ne ressemble nullement à la manière d'agir d'un grand homme."[88]

Küçük prenses de "Ya Afrika'da öldürdüğü esirler? Korkunç bir şey!" dedi ve omuz silkti.

Prens İppolit "C'est un roturier, vous aurez beau dire,"[89] dedi.

Mösyö Piyer kime cevap vereceğini bilmiyor, hepsine bakıp gülümsüyordu. Onun gülümsemesi başkalarınınki gibi yarım ağız değildi. Tersine, gülümsediği zaman o ciddi, hatta biraz da somurtkan yüz ifadesi bir anda ortadan kalkıyor, yerine başka bir ifade, bir çocuğun sevimli, hatta safça, sanki af dileyen yüz ifadesi geliyordu.

Onu ilk defa burada gören vikont da bu jakobenin hiç de söylediği sözler kadar korkunç biri olmadığını anlamıştı. Herkes susmuştu.

Prens Andrey "Hepinize bir anda yanıt vermesini mi istiyorsunuz?" dedi. "Ayrıca, bir devlet adamının tavrını değerlendirirken kişisel olarak yaptıklarıyla bir komutan ya da imparator olarak yaptıklarını ayırmak gerekir. Bana öyle geliyor."

Piyer bu yardımdan memnun bir halde hemen ekledi:

"Evet, evet, kesinlikle,"

---

87 Ama, sevgili mösyö Piyer.

88 Büyük bir insanın hareket tarzına hiç uymayan bir düzenbazlık.

89 Siz ne derseniz deyin, sonradan görmenin teki.

"Ayrıca itiraf etmeliyiz," diye devam etti Prens Andrey, "Napolyon'un Arkol Köprüsü'nde yaptıkları, vebalılara elini uzattığı Yafa hastanesinde yaptıkları, büyük bir insana yakışan şeyler ama... ama hak vermenin zor olduğu başka şeyler de yapmıştır."

Piyer'in konuşmasının yarattığı rahatsızlığı biraz gidermek istemiş gibi görünen Prens Andrey gitmeye hazırlandı ve karısına işaret ederek kalktı.

Prens İppolit birden ayağa fırladı, elleriyle herkese durup oturmalarını işaret ederek konuşmaya başladı:

"Ah! aujourd'hui on m'a raconté une anecdote moscovite, charmante: il faut que je vous en régale. Vous m'excusez, vicomte, il faut que je raconte en russe. Autrement on ne sentira pas le sel de l'histoire."[90]

Ve Prens İppolit Rusya'da ancak bir sene kalmış bir Fransızın aksanıyla Rusça konuşmaya başladı. Prens İppolit hikâyesine kulak verilmesini o kadar heyecanla istemişti ki herkes olduğu yerde kalmıştı.

"Moskou'da bir hanım, *une dame* varmış. Çok cimri bir hanım. Arabası için iki *valets de pied*'ye[91] ihtiyacı olmuş. Çok uzun boylu iki tanesine. Öyle seviyormuş. Bir de çok uzun boylu *une femme de chambre*[92] varmış. Hanım demiş ki...

Prens İppolit anlatacaklarını toparlamakta zorluk çekiyormuş gibi düşündü.

"Hanım demiş ki... evet, demiş ki: 'Kızım, (à la femme de chambre)[93], livrée[94] giy de kupa arabasının arkasına geç, faire des visites.'"[95]

---

90 Ah! Bugün bana çok güzel bir Moskova hikâyesi anlattılar; anlatayım da siz de eğlenin. Vikont, müsaade ederseniz Rusça anlatacağım; aksi takdirde hikâyenin tüm esprisi kaçar.

91 Uşak.

92 Bir oda hizmetçisi.

93 Oda hizmetçisine.

94 Uşak üniforması.

95 Bir ziyarete gideceğim.

Prens İppolit kıkırdadı ve dinleyicilerinden önce büyük bir kahkaha attı ki bu durum dinleyicilerde, anlatıcı hakkında kötü bir izlenim bıraktı. Bununla birlikte, yaşlı kadın ve Anna Pavlovna da dâhil olmak üzere pek çok kişi gülümsedi.

"Hanım yola koyulmuş. Ansızın sert bir rüzgâr çıkmış. Kız şapkasını kaybetmiş, uzun saçları uçuşmuş..."

Kendini daha fazla tutamadı ve kahkahayı koyverdi ve bu kahkaha arasında da "ve bütün herkes anlamış..." diyebildi.

Hikâye bitmişti. Bunu niçin anlattığı ve neden Rusça anlatması gerektiği anlaşılamamasına rağmen Anna Pavlovna ve başkaları, Mösyö Piyer'in sevimsiz ve kaba çıkışını böylesine hoş bir biçimde sonlandıran Prens İppolit'in cemiyet ortamına uygun bu davranışını takdir etmişti. Konuşma bu hikâyeden sonra küçük gruplar halinde bir önceki ve bir sonraki balo, tiyatrolar, kimlerin ne zaman, nerede görüşeceği gibi küçük, önemsiz konular hakkında devam etti.

V

Misafirler charmante soirée[96]si için Anna Pavlovna'ya teşekkür ederek dağılmaya başladı.

Piyer kaba saba bir delikanlıydı. Kalın, geniş bir gövdesi, normalden uzun boyu, büyük, kırmızı elleri vardı ve nasıl derler, oturmasını kalkmasını, salona girmesini bilmez, salondan çıkarken hoş bir şeyler söylemeyi beceremezdi. Üstelik dalgındı. Kalkarken kendi şapkası yerine üzerinde general neftesi olan üç köşeli bir şapkayı almış ve general geri isteyene kadar neftesinden çekerek götürmüştü. Ama iyi yürekliliği, sadeliği ve alçakgönüllülüğü bütün o dalgınlığının, salona girmeyi, düzgün konuşmayı bilmemesinin üzerini örtüyordu. Anna Pavlovna ona döndü ve Hristiyan

96 Güzel davet.

şefkatiyle, yaptığı aşırılıktan dolayı onu bağışladığını belirtecek bir biçimde başını sallayarak, "Umarım sizi yeniden görürüm, ama umarım düşüncelerinizi değiştirirsiniz sevgili Mösyö Piyer," dedi.

Piyer karşılık vermedi, sadece eğildi ve herkese "Düşünceler düşüncelerdir ama ne kadar iyi ve hoş bir insan olduğumu görüyorsunuz," diyen gülümsemesini bir kez daha gösterdi. Anna Pavlovna'yla birlikte herkes bunu farkında olmadan hissetti.

Prens Andrey hole çıktı ve pelerinini omuzlarına geçiren uşağa sırtını dönerek o sırada hole gelen Prens İppolit'in karısıyla yaptığı konuşmaya uzaktan kulak kabarttı. Prens İppolit sevimli, hamile prensesin yanında duruyor ve saplı gözlüğünün arkasından gözlerini dikmiş prensese bakıyordu.

Küçük prenses "Gidin Annette, üşüteceksiniz," diyerek Anna Pavlovna'yla vedalaştı ve sessizce ekledi:

"C'est arrêté."[97]

Anna Pavlovna, Anatol ile küçük prensesin görümcesi arasında yapmayı planladığı çöpçatanlığı Liza'yla konuşmak için gerekli fırsatı bulmuştu.

Anna Pavlovna da sessizce "Size güveniyorum aziz dostum," dedi ve "ona yazın ve bana bildirin, comment le père envisagera la chose. Au revoir,"[98] diye ekleyerek holden ayrıldı.

Prens İppolit küçük prensese yaklaştı ve yüzüne doğru hafifçe eğilerek bir şeyler fısıldamaya başladı.

Biri prensesin diğeri Prens İppolit'in olmak üzere iki uşak ellerinde şal ve redingotla konuşmanın bitmesini bekliyor ve yüzlerinde, anlamadıkları Fransızca konuşmayı sanki anlıyorlarmış da belli etmek istemiyorlarmış gibi bir ifadeyle onları dinliyorlardı. Prenses her zamanki gibi gülümseyerek konuşuyor ve gülerek dinliyordu.

---

97 Bu iş halloldu.

98 Babası bu meseleye nasıl bakıyor. Güle güle.

Prens İppolit "Elçiliğe gitmediğime çok sevindim," dedi, "çok sıkılacaktım... Güzel bir akşam oldu. Çok güzeldi değil mi?"

Prenses üstü hafif tüylü dudağını biraz aralayarak cevap verdi:

"Balo çok güzel olacak diyorlar. Sosyetenin bütün güzel kadınları orada olacakmış."

Prens İppolit keyifle gülerek "Hepsi değil, çünkü siz orada olmayacaksınız," dedi ve uşağın elinden şalı hafifçe de iterek kapıp prensesin omuzlarına örttü. Beceriksizlikten ya da bilerek (bunu kimse kestiremezdi) şalı prensesin omuzlarına örttüğü halde ellerini, sanki genç kadını kucaklıyormuş gibi uzun süre çekmedi.

Prenses zarif bir hareketle, yüzünde hâlâ bir gülümsemeyle hafifçe kenara çekildi, dönüp kocasına baktı. Prens Andrey'in gözleri kapalıydı: Çok yorgun ve uykusuz görünüyordu.

Karısını gözleriyle kontrol edip sordu:

"Hazır mısınız?"

Prens İppolit boyu ökçelerinden uzun, yeni moda redingotunu aceleyle sırtına geçirdi, koşar adımlarla, etekleri bacaklarına dolaşarak uşağın yardımıyla arabaya binen prensesin peşinden merdivenlere koştu.

"Princesse, au revoir!"[99] diye bağırdı dili de bacakları gibi dolaşarak.

Prenses eteklerini toplayarak arabanın karanlık köşesine oturdu; kocası kılıcını düzeltiyordu; Prens İppolit yardım edeceğim diye insanların geçmesine engel oluyordu.

Prens Andrey geçmesine engel olan İppolit'e sert ve soğuk bir Rusçayla "İzin verir misiniz bayım," dedi ve Piyer'e dönüp aynı ses tonuyla ama daha yumuşak ve kibar bir biçimde "Seni bekliyorum, Piyer," diye ekledi.

---

99 Hoşça kalın, prenses!

Sürücü harekete geçti ve arabanın tekerlekleri tıkırdamaya başladı. Prens İppolit merdivenlerde duruyor, onu eve götüreceğine söz veren vikontu bekleyerek kesik kesik gülüyordu.

İppolit'le birlikte arabaya binen vikont "Eh bien, mon cher, votre petite princesse est très bien, très bien. Mais très bien,"[100] *dedi.* Parmaklarının ucunu dudaklarına götürdü. "Et tout-à-fait française."[101]

İppolit kıkırdayıp gülmeye başladı. Vikont devam etti:

"Et savez-vous que vous êtes terrible avec votre petit air innocent. Je plains le pauvre mari, ce petit officier qui se donne des airs de prince régnant."[102]

İppolit yine kıkırdadı ve gülerek, "Et vous disiez, que les dames russes ne valaient pas les dames françaises. Il faut savoir s'y prendre,"[103] dedi.

Piyer kendi eviymiş gibi önden giderek Prens Andrey'in çalışma odasına geçti, alışkanlıkla hemen kanepeye uzandı, raftan eline gelen ilk kitabı (*Sezar'ın Hatıraları*)[104] aldı, dirseğine dayanarak ortasından bir yerden okumaya başladı.

Prens Andrey çalışma odasına girdi ve küçük, beyaz ellerini ovuşturarak "Matmazel Scherer'e ne yaptın öyle? Şimdi iyice hasta olur," dedi.

Piyer tüm vücuduyla öyle bir döndü ki kanepe gıcırdadı; canlanan yüzünü Prens Andrey'e çevirip gülümsedi ve elini salladı.

"Hayır, şu rahip çok enteresan ama meseleyi tam olarak anlamıyor.. Bence kalıcı barış mümkün ama nasıl anlatabilirim bilmiyorum... Ama siyasi dengeyle değil."

---

100 Eee, dostum, küçük prensesiniz çok hoş, çok hoş. Gerçekten çok hoş.

101 Tam bir Fransız kadını.

102 Şu masum görünüşünüzle ne kadar gaddar olduğunuzun farkında mısınız? Zavallı kocaya, kendini hükümdar gibi göstermek için çırpınan küçük subaya acıyorum.

103 Rus kadınlarının Fransız kadınları ayarında olmadığını söylüyordunuz. İş onlara nasıl yanaşılacağını bilmekte.

104 Galya Savaşları kastediliyor.

Prens Andrey'in bu soyut laflarla ilgilenmediği görülüyordu.

"Aklına gelen her şeyi her yerde söylememelisin mon cher,"[105] dedi ve bir süre bekledikten sonra sordu: "Bu arada ne yapacağına karar verdin mi nihayet? Süvari muhafızı mı olacaksın, diplomat mı?"

Piyer bacaklarını altına çekip kanepede doğruldu.

"İnanır mısın hâlâ bilmiyorum. İkisi de hoşuma gitmiyor."

"Ama bir karar vermen gerekmez mi? Baban bekliyor."

Piyer on yaşındayken bir öğretmen-rahiple birlikte yurt dışına gönderilmiş ve yirmi yaşına kadar kalmıştı. Moskova'ya dönünce babası rahibe yol vermiş ve delikanlıya şunları söylemişti: "Şimdi sen Peterburg'a git, etrafa bir göz gezdir ve mesleğini seç. Her şeyi kabul ederim. İşte sana Prens Vasili'ye verilmek üzere bir mektup, işte sana para. Her şeyi yaz, sana her konuda yardım ederim." Piyer üç aydır meslek seçecekti güya, ama hiçbir şey yapmamıştı. Prens Andrey bu konudan bahsediyordu. Piyer alnını ovuşturdu. Davette gördüğü rahibi kastederek "Mason olmalı," dedi.

Prens Andrey "Boş laf bunlar," diyerek sözünü kesti, "iş hakkında konuşsak daha iyi olur. Süvari muhafız alayına hiç gittin mi?"

"Hayır gitmedim ama bak aklıma ne geldi, sana da söylemek istiyorum. Şimdi Napolyon'a karşı savaş var. Bu savaş özgürlük için olsaydı anlardım, orduya ilk ben yazılırdım; ama dünyanın en büyük adamına karşı İngiltere'ye ve Avusturya'ya yardım etmek... bu hiç hoş değil."

Prens Andrey, Piyer'in bu çocukça sözleri karşısında sadece omuz silkti. Böyle saçmalıklara cevap vermenin imkânsız olduğunu gösteren bir tavır takındı; gerçekten de bu safça soruya Prens Andrey'in verdiği cevaptan farklı bir cevap vermek zordu.

---

105 Sevgili.dostum.

"Herkes savaşa girme kararını kendi verseydi, hiç savaş olmazdı," dedi.

Piyer "Bu çok iyi olurdu," dedi. Prens Andrey güldü.

"Büyük ihtimalle çok iyi olurdu ama hiçbir zaman olmayacak..."

"Peki niçin savaşa gidiyorsunuz?" diye sordu Piyer.

"Niçin mi? Bilmiyorum. Öyle gerekiyor. Ayrıca, gidiyorum..." Duraksadı. "Gidiyorum çünkü burada yaşadığım hayat, bu hayat, bana göre değil!"

VI

Yan odada bir kadın elbisesi hışırdadı. Prens Andrey bilinci tekrar yerine gelmiş gibi canlandı, yüzünde tekrar Anna Pavlovna'nın misafir salonundaki ifade belirdi. Piyer ayaklarını kanepeden indirdi. Prenses içeri girdi. Başka bir elbise, bir ev elbisesi giymişti ama bu da öbürü kadar zarif ve yeniydi. Prens Andrey ayağa kalktı ve nazikçe prensesin oturması için bir koltuk getirdi.

"Neden diye sık sık düşünüyorum," diye her zamanki gibi Fransızca konuşarak söze girdi prenses acele ve telaşla koltuğa otururken, "Annette neden evlenmedi? Siz erkekler, onunla evlenmeyerek aptallık ediyorsunuz. Özür dilerim ama kadın ruhundan hiç anlamıyorsunuz. Siz de tartışmayı ne çok seviyorsunuz Mösyö Piyer!"

Piyer hiçbir çekinme belirtisi göstermeden (genç kadınlarla konuşan genç erkeklerde bu duruma oldukça sık rastlanırdı) prensese "Hep kocanızla tartışıyorum; savaşa gitmeyi neden istiyor, anlamıyorum," dedi.

Prenses ürperdi. Görünüşe göre Piyer'in sözleri onu etkilemişti.

"Ah, ben de bunu söylüyorum," dedi. "Hiç anlamıyorum, gerçekten hiç anlamıyorum, neden erkekler savaş olmadan yaşayamıyor? Neden biz kadınlar hiçbir şey istemi-

yoruz, bize böyle şeyler gerekmiyor? Bir düşünsenize. Ona hep şunu söylüyorum: Burada dayısının yanında yaver, çok parlak bir mevki. Herkes onu tanıyor, takdir ediyor. Geçen gün Apraksinler'de bir kadının şunu sorduğunu duydum: "C'est ça le fameux prince André? Ma parole d'honneur!"[106] Güldü. "Her yerde böyle kabul görüyor. Kolaylıkla imparatorun yaveri de olabilir. Biliyor musunuz, hükümdar onunla çok samimi konuştu. Annette'le de konuştuk, bu iş kolayca halledilebilir. Siz ne dersiniz?"

Piyer, Prens Andrey'e baktı ve bu konuşmanın onun hiç hoşuna gitmediğini fark edip yanıt vermedi.

"Ne zaman yola çıkıyorsun?" diye sordu.

Prenses, İppolit'le salonda konuştuğu kaprisli, kıvrak ve Piyer'in zorlukla parçası olduğu aile çevresine pek de yakışmayan bir ses tonuyla "Ah! ne me parlez pas de ce départ, ne m'en parlez pas. Je ne veux pas en entendre parler,"[107] dedi, "Bugün, tüm bu güzel ilişkileri kesmek gerektiğini düşününce... Ayrıca, biliyor musun Andrey?" Kocasına ciddiyetle göz kırptı ve sırtında bir ürpertiyle mırıldandı: "J'ai peur, j'ai peur!"[108]

Kocası ona, odada kendisi ve Piyer'den başka birisi olduğunu fark edip de şaşırmış gibi baktı; bununla birlikte karısına soğuk bir nezaketle, sorgular gibi, "Neden korkuyorsun? Anlayamıyorum," dedi.

"İşte erkekler bu kadar bencil; hepsi, hepsi bencil! Sırf kendi hevesi yüzünden, Tanrı bilir neden, beni başından atıyor, bir başıma bir köye kapatıyor."

"Babam ve kız kardeşim de orada, unutma," dedi Prens Andrey alçak sesle.

"Hiç fark etmez, *kendi* arkadaşlarım olmadan... Bir de korkmamamı istiyor."

---

106 "Meşhur Prens Andrey mi bu?" Şerefim üzerine yemin ederim.

107 Ah! Bana bu yolculuktan söz etmeyin, lütfen söz etmeyin. Bunun hakkında bir şey duymak istemiyorum.

108 Korkuyorum, korkuyorum!

Sesine bir sızlanma tonu hâkim olmuş, yukarı kalkan üst dudağı yüzüne sevimlilikten ziyade yabanıl bir sincap edası vermişti. Piyer'in yanında hamileliğinden bahsetmeyi uygun bulmuyormuş gibi sustu ama işin aslı buydu.

Prens Andrey gözlerini karısından ayırmadan ağır ağır "Bütün bunlardan hiçbir şey anlamadım, de quoi vous avez peur,"[109] dedi.

Prenses kızardı ve ümitsizce ellerini salladı.

"Non, André, je dis que vous avez tellement, tellement changé..."[110]

Prens Andrey "Doktorun erken yatmanı istiyor," dedi, "Gidip biraz uyusan iyi olur."

Prenses hiçbir şey söylemedi, üstü hafif tüylü kısa dudağı aniden titredi; Prens Andrey ayağa kalkıp omuz silkti ve odada gezinmeye başladı.

Piyer gözlüğünün ardından hayretle ve saf saf bir ona, bir prensese bakıyor, sanki o da kalkmak istiyormuş da sonradan fikrini değiştirmiş gibi kımıldanıyordu.

Küçük prenses aniden "Mösyö Piyer buradaysa bana ne," dedi ve güzel yüzünde birdendire ağlamaklı bir ifade belirdi. "Sana ne zamandır söylemek istiyordum Andre: Bana karşı neden bu kadar değiştin? Ben sana ne yaptım? Cepheye gidiyorsun, bana hiç acımıyorsun. Niçin?"

Prens Andrey sadece "Lise!" dedi; ama bu sözde hem rica, hem tehdit, hem de hepsinden önemlisi prensesin bu söylediklerine pişman olacağına dair bir ima vardı; yine de prenses aceleyle devam etti:

"Bana hastaymışım ya da çocukmuşum gibi davranıyorsun. Ben her şeyi görüyorum. Altı ay önce böyle miydin?"

Prens Andrey daha kesin bir sesle "Lise, rica ederim susun," dedi.

---

109 Neden korkuyorsun?

110 Hayır Andrey, demek istediğim sen çok değiştin, çok değiştin...

Bu konuşma sırasında gitgide telaşlanan Piyer ayağa kalktı ve prensesin yanına gitti. Gözyaşlarına dayanamamış, kendisi de neredeyse ağlayacakmış gibiydi.

"Sakin olun prenses. Size öyle geliyor, çünkü sizi temin ederim ki bunları ben de yaşadım... neden... çünkü... Hayır, özür dilerim, burada olmam doğru değil... Hayır, sakin olun... Hoşça kalın..."

Prens Andrey kolunu tutup onu durdurdu.

"Hayır Piyer bekle. Prenses o kadar iyidir ki seninle bir akşam geçirme zevkinden beni mahrum etmek istemez."

Prenses öfke dolu gözyaşlarına hâkim olamayarak "Hayır, o sadece kendini düşünür," dedi.

Prens Andrey soğuk bir tavırla, sesinin tonunu sabrının tükendiğini gösterircesine yükselterek "Lise," dedi.

Prensesin güzel yüzündeki kızgın sincap ifadesinin yerini aniden çekici ve şefkat isteyen bir korku ifadesi aldı; kaşlarını çatarak güzel gözleriyle kocasına baktı ve yüzünde indirdiği kuyruğunu hızlı ama yorgun biçimde sallayan bir köpeğin ürkek ve itaatkâr ifadesi belirdi.

"Mon dieu, mon dieu!"[111] dedi prenses ve bir eliyle elbisesinin eteğini toplayarak kocasına yaklaşıp alnından öptü.

Prens Andrey ayağa kalktı ve karısının elini yabancı bir kadının eli gibi kibarca öperek "Bonsoir Lise,"[112] dedi.

İki arkadaş da susuyordu. Ne biri ne diğeri konuşmaya başlıyordu. Piyer, Prens Andrey'e bakıyor, Prens Andrey de küçük eliyle alnını ovuşturuyordu.

İç çekerek "Yemeğe gidelim," dedi ve ayağa kalkıp kapıya yöneldi.

Zarif, yeni, zengin döşenmiş yemek odasına girdiler. Peçetelerden gümüşlere, çinilere ve kristallere kadar her şey yeni evlilerin evlerindeki o özel yeniliğin izlerini taşıyordu.

111 Tanrım, Tanrım!

112 İyi akşamlar, Lise.

Prens Andrey yemeğin ortasında dirseklerini masaya dayadı, uzun süredir yüreğinde taşıdığı bir sıkıntıyı aniden açıklamaya karar vermiş biri gibi, Piyer'in arkadaşının yüzünde daha önce hiç görmediği gergin, sinirli bir ifadeyle konuşmaya başladı:

"Asla, ama asla evlenme dostum; sana tavsiyem olsun, kendine yapabileceğin her şeyi yaptığını söylemedikçe, seçtiğin kadını sevmekten vazgeçmedikçe, onu iyice görüp tanımadıkça evlenme, yoksa çok kötü ve geri döndürülemez bir hata yapmış olursun. Yaşlanınca, elden ayaktan kesilince evlen... Yoksa elinde iyi, soylu ne varsa kaybedersin... Hepsi boş yere harcanır gider. Evet, evet! Bana öyle şaşırmış gibi bakma. Eğer ileride kendinden bir şey bekliyorsan attığın her adımda bir saray uşağı ve budalayla yan yana duracağın bir misafir salonundan başka her şeyin senin için bittiğini, kapandığını hissedeceksin... Bunun sana ne faydası var!"

Hızla elini salladı.

Piyer gözlüklerini çıkardı ve yüzü birden değişti, sevecenliği daha fazla ortaya çıktı, dostuna hayretle baktı.

Prens Andrey, "Karım," diye devam etti, "olağanüstü bir kadın. Namusundan ölene kadar emin olabileceğin ender kadınlardan biri; ama Tanrım, evli olmamak için neler vermezdim! Bunu ilk sana, yalnız sana söylüyorum çünkü seni severim."

Prens Andrey bunları söylerken, Anna Pavlovna'nın evinde koltuğa çökmüş, gözlerini kırpıştırarak dişlerinin arasından Fransızca cümleler söyleyen Bolkonski'ye eskisi kadar benzemiyordu. Solgun yüzündeki her kas gergin bir heyecanla titriyordu; önceden içlerindeki yaşam ateşi sönmüş görünen gözler şimdi keskin, parlak bir ışıkla parıldıyordu. Normalde ne kadar cansız görünüyorsa kızgın olduğu anlarda o kadar enerjik olduğu her halinden belliydi.

"Bunları neden söylediğimi anlamıyorsun," diye devam etti. "Aslında yaşamın tüm hikâyesi budur. Bonaparte'tan

ve onun kariyerinden bahsediyorsun," Aslında Piyer, Bonaparte'tan söz etmiş değildi. "Bonaparte diyorsun, ama Bonaparte çalışırken, hedefine adım adım yürürken özgürdü, hedefinden başka bir şey yoktu ve ona ulaştı. Ama kendini bir kadına bağlarsan zincire vurulmuş bir mahkûm gibi tüm özgürlüğünü yitirirsin. Ve sahip olduğun tüm umut, tüm güç sana sadece yük olur, ağır bir işkence haline gelir. Salonlar, dedikodular, balolar, gösteriş, saçmalıklar, işte içinden çıkamadığım kısır döngü. Ben şimdi savaşa gidiyorum, şimdiye kadar çıkmış en büyük savaşa ama hiçbir şey bilmiyorum ve hiçbir yer için uygun değilim. Je suis très aimable et très caustique,[113] Anna Pavlovna'nın evinde beni dinlerler. Karımın ve o kadınların o olmadan yaşayamayacağı şu aptal çevre... Bütün o toutes les femmes distinguée'nin[114] ve genelde tüm kadınların ne olduklarını bir bilseydin! Babam haklı. Bencillik, gösteriş, kalın kafalılık, saçmalık, kadın kendisi gibi göründüğü zaman kadındır. Kadını o çevre içinde görürsen bir şeylere sahipmiş gibi görünür ama aslında hiçbir şeyi yoktur, hiçbir şeyi. Evet, evlenme sevgili dostum, sakın evlenme." Prens Andrey sözlerini bitirmişti.

"Kendinizi aciz, yaşamınızı da kötü görmeniz bana gülünç geliyor," dedi Piyer, "Geleceğinizde her şey var, her şey. Ve siz..."

"Ve siz"in gerisini getirmedi ama ses tonundan arkadaşını ne kadar takdir ettiği ve gelecekte ondan çok şey beklediği anlaşılıyordu.

"Nasıl böyle konuşabiliyor!" diye düşündü Piyer. Piyer, Prens Andrey'i bir mükemmellik örneği olarak görüyordu çünkü Prens Andrey kendisinde bulunmayan, en yakın ifadeyle irade gücü olarak tanımlanabilecek tüm özellikleri kendisinde toplamıştı. Piyer, Prens Andrey'in her türden insan karşısında rahat davranma becerisine, olağanüstü hafı-

113 Hem kibarım, hem alaycı.

114 Saygıdeğer kadınların.

zasına, çok okumuşluğuna (her şeyi okur, her şeyi bilirdi, her şey hakkında bir düşüncesi vardı) ve en çok da çalışma ve öğrenme yeteneğine hayret ederdi. Piyer'i en çok Andrey'deki felsefi önsezi (Piyer'in buna özel bir yatkınlığı vardı) eksikliği şaşırtır ama bunu bir eksiklik değil güçlü bir yan olarak görürdü.

Tekerlerin dönmesi için yağlamak ne kadar gerekliyse en iyi, en dostça ve sade ilişkilerde de iltifat ya da övgü o kadar gereklidir.

Prens Andrey "Je suis un homme fini,"[115] dedi ve bir süre sustuktan sonra kafasında dolaşan teskin edici düşüncelere gülümseyerek ekledi: "Benim hakkımda ne konuşacağız? Senden bahsedelim." Bu gülümseme Piyer'in yüzünde de hemen karşılık buldu.

Piyer dudaklarında kayıtsız, neşeli bir gülümsemeyle "Peki benim hakkımda ne konuşacağız?" dedi. "Ben neyim ki? Je suis un bâtard![116]" Yüzü bir anda kıpkırmızı kesildi. Bunu söylemek için büyük bir çaba harcadığı açıkça görülüyordu. "Sans nom, sans fortune...[117] İşin doğrusu..." Ama "doğrusu"nun ne olduğunu söylemedi. "Şimdilik boştayım ve halimden memnunum. Neye başlayacağımı bilmiyorum. Size danışmayı ciddi ciddi düşünüyordum."

Prens Andrey şefkatli gözlerle ona baktı. Ama bu dostça, nazik bakışlarda kendi üstünlüğünün farkında olduğunu belli eden bir ifade de vardı.

"Benim için, özellikle bizim çevrede gerçek hayata bağlı tek insan olduğun için çok değerlisin. İyi bir insansın. Ne istiyorsan onu seç; hiç fark etmez. Her yerde başarılı olursun ama tek bir şey söyleyeyim: Şu Kuraginlere gitmeyi bırak, bu tür bir yaşamdan vazgeç. Bu sefahat, bu saçmalıklar, bütün bunlar... sana hiç yakışmıyor."

---

115 Ben işi bitmiş bir adamım.

116 Ben bir piçim!

117 Ne ismim var ne servetim...

Piyer omuz silkerek, "que voulez-vous, mon cher,"[118] dedi, "les femmes, mon cher, les femmes!"[119]

Andrey "Anlamıyorum," diye karşılık verdi, "Les femmes comme il faut,[120] bu tamam; ama Kuraginlerdeki les femmes, les femmes et le vin,[121] bunu anlamıyorum."

Piyer, Prens Vasili Kuragin'in evinde kalıyor, düzelsin diye Prens Andrey'in kız kardeşiyle evlendirmeye çalıştıkları oğlu Anatol'ün sefih hayatını paylaşıyordu.

Piyer aniden aklına güzel bir şey gelmiş gibi "Biliyor musunuz!" dedi, "Gerçekten, bunu uzun süredir düşünüyordum. Böyle yaşarsam hiçbir şeye karar veremem, hiçbir şeye kafa yoramam. Başım ağrıyor, param yok. Bugün beni çağırmıştı, gitmeyeceğim."

"Gitmeyeceğine namusun üzerine yemin eder misin?"

"Namus sözü!"

Piyer arkadaşının evinden ayrıldığında saat ikiyi bulmuştu. Bulutsuz bir Peterburg haziranı gecesiydi. Piyer eve gitmek için bir araba tuttu. Ama eve yaklaştıkça akşam ya da sabah saatlerini hatırlatan bu gecede uyumanın imkânsız olduğunu daha fazla hissetmeye başladı. Boş sokakların en uzak noktaları bile görünüyordu. Piyer yolda Anatol Kuraginlerde o akşam, sonu en sevdiği eğlencelerden biri olan şarap partisiyle biten oyun toplantılarından biri olduğunu hatırladı.

"Kuraginlere gitsem iyi olur," diye düşündü. Ama hemen Prens Andrey'e, Kuragin'e gitmeyeceğine dair verdiği namus sözünü hatırladı.

Ama karaktersiz denilen insanlara sık sık olduğu gibi çok iyi bildiği o sefih hayatın tadına bakmayı o kadar çok arzuladı ki gitmeye karar verdi. Ve hemen aklına verdiği sözün hiçbir şey ifade etmediği, çünkü Prens Andrey'den önce

118 Ne yapalım, azizim.
119 Kadınlar, azizim, kadınlar!
120 Saygıdeğer kadınlar.
121 Kadınlar ve şarap.

Prens Anatol'e geleceğine dair söz verdiği geldi; sonunda tüm bu namus sözlerinin, özellikle yarın ölebileceği ya da başına alışılmadık bir şey gelebileceği, namuslu ya da namussuz olarak kalmayacağı düşünülürse hiçbir anlam ifade etmediğini düşündü. Piyer tüm kararlarını, varsayımlarını tamamen değiştiren bu tür akıl yürütmeleri sık sık yapardı. Kuragin'e gitti.

Anatol'ün oturduğu süvari muhafız kışlalarındaki büyük evin ışıklı verandasına gelip merdivenlerden çıktı, açık kapıdan girdi. Antrede kimse yoktu; boş şişeler, paltolar, galoşlar etrafa saçılmıştı; şarap kokusu geliyor, uzaktan konuşmalar ve bağrışlar duyuluyordu.

Oyun ve akşam yemeği sona ermiş ama konuklar daha dağılmamıştı. Piyer pelerinini çıkartıp bir kenara attı, yemek artıklarının ve kimsenin kendisini görmediğini düşünerek içilmemiş bardakları gizlice bitiren bir uşağın bulunduğu ilk odaya girdi. Üçüncü odadan gürültüler, kahkahalar, tanıdık seslerin bağrışları, ayı böğürtüleri işitiliyordu. Sekiz delikanlı büyük bir ilgiyle açık pencereden dışarıyı seyrediyordu. Üç kişi yavru bir ayıyla oynuyor, birisi zincirinden tutmuş diğerlerini korkutuyordu.

"Stevens'a yüz ruble koyuyorum," diye bağırdı birisi.

"Tutunmak yok!" diye bağırdı bir diğeri.

"Ben paramı Dolohov'a yatırıyorum," diye bağırdı üçüncüsü, "Kuragin, sen hakem ol."

"Bırakın Mişka'yı şimdi, burada bahis var."

"Bir seferde, yoksa kaybeder," dedi bir dördüncüsü.

Kalabalığın ortasında, önü açılmış ince bir gömlekle duran yakışıklı ev sahibi "Yakov! Şişe getir Yakov!" diye bağırdı ve Piyer'e dönüp ekledi: "Durun beyler. Sevgili dostumuz Petruşa da geldi."

Kısa boylu, açık mavi gözlü, sarhoş seslerin arasından ayık konuşmasıyla hayret uyandıran başka birisi pencerenin kenarından seslendi:

"Buraya gel, bahse hakemlik et."

Bu, Anatol'le birlikte kalan, ünlü kumar ve kavga meraklısı, Semyenov Alayı subaylarından Dolohov'du. Piyer neşeyle etrafına bakarak gülümsedi.

"Hiçbir şey anlamadım. Neler oluyor?" diye sordu.

Anatol "Durun, sarhoş değil o. Şişeyi ver," dedi ve masadan bardağı alıp Piyer'e yaklaştı.

"Hepsini iç önce."

Piyer çatık kaşlarla, yeniden pencere kenarında toplanıp konuşmalarını dinleyen sarhoş misafirlere bakarak bardakları birbiri ardına dikmeye başladı. Anatol ona şarap dolduruyor ve Dolohov'un üçüncü katın penceresine oturup ayaklarını dışarı sarkıtarak bir şişe romu içeceği üzerine oradaki İngiliz deniz subayı Stevens'la girdiği bahsi anlatıyordu.

Anatol, Piyer'e son kadehi de uzatıp "Olmaz, hepsini içeceksin," dedi, "bırakmam yoksa!"

Piyer, Anatol'ü iterek "Hayır, istemiyorum," dedi ve pencereye yaklaştı.

Dolohov İngiliz'i kolundan tutuyor, asıl olarak Piyer ve Anatol'e seslenerek bahis koşullarını açık açık, bir bir anlatıyordu.

Dolohov orta boylu, kıvırcık saçlı, açık mavi gözlü bir adamdı. Yirmi beş yaşındaydı. Tüm piyade subayları gibi bıyıksızdı ve yüzünün en dikkat çekici hattı olan ağzı tamamen görülüyordu. Bu ağzın çizgileri son derece incelikle çizilmişti. Üst dudağın ortası sağlam alt dudağın üzerine keskin bir kama gibi şiddetle iniyor ve iki tarafta daimî bir gülümsemeye benzer bir görüntü oluşturuyordu; bütün bunlar ve özellikle sert, küstah, zeki bakışlar bu yüzde fark etmemeyi olanaksız hale getiren bir görüntü yaratıyordu. Dolohov önemli bağlantıları olmayan, düşük gelirli bir adamdı. Anatol on binler harcasa da onunla birlikte kalan Dolohov'a hem Anatol saygı duyar, hem de onları tanıyan herkes Dolohov'a Anatol'den fazla saygı gösterirdi. Dolo-

hov bütün oyunları oynar ve neredeyse hep kazanırdı. Ne kadar içerse içsin kendini hiç kaybetmezdi. Hem Kuragin hem Dolohov o zamanlar Peterburg'un çapkınlık ve sefahat âleminde ün salmışlardı.

Rom şişesi getirildi; muhtemelen çevredeki beylerin uyarılarından ve bağırmalarından telaşlanmış ve ürkmüş iki uşak pencerenin dış çıkıntısının üzerine oturmayı engelleyen çerçeveyi sökmeye başladılar.

Anatol muzaffer bir edayla pencereye yaklaştı. Bir şeyler kırmak istiyordu. Uşakları iterek çerçeveye asıldı ama çerçeve teslim olmadı. Camı kırdı.

Piyer'e dönerek "Herkül, sen de bir dene," dedi. Piyer pencerenin kirişine yapıştı, çekti ve meşe çerçeveyi, kimi yerlerinden kırıp kimi yerlerinden sökerek çatır çatır aşağı indirdi.

Dolohov, "Tamamen çıkart yoksa tutunduğumu zannederler," dedi.

"İngiliz böbürleniyor... iyi mi? İşe bak..." dedi Anatol.

Piyer, elinde bir rom şişesiyle sabah ve akşam güneşinin birbirine karıştığı göğün ışıltısının gözüktüğü pencereye yaklaşarak "İyi," dedi.

Dolohov elinde rom şişesiyle pencereye çıktı.

Pencerenin pervazında ayağa kalkıp odaya "Dinleyin," diye seslendi. Herkes sustu.

"Bahsi koyuyorum." (İngiliz'in anlaması için Fransızca söylüyordu ama bu dili o kadar da iyi konuşamıyordu.) İngiliz'e dönerek "Elli imparatorluk altını diyorum, yüz yapmak ister misiniz?" dedi.

"Hayır, elli olsun," dedi İngiliz.

"Tamam, elli imparatorluk altını; bir şişe romu bir dikişte içip bitireceğim, pencerenin kenarına, şuraya (eğildi ve pencerenin dışarıya uzanan çıkıntısını gösterdi) oturacağım ve hiçbir şeye tutunmayacağım... Tamam mı?"

"Peki, tamam," dedi İngiliz.

Anatol İngiliz'e döndü, frakının düğmesinden yakalayıp yukarıdan bakarak (İngiliz kısa boyluydu) bahsin koşullarını İngilizce tekrar etmeye başladı.

Dolohov dikkati kendine çekmek için şişeyle pencereye vurarak "Dur," diye bağırdı; "Dur Kuragin, dinleyin. Eğer aynı şeyi başkası yaparsa ben yüz imparatorluk altını vereceğim. Anlaşıldı mı?"

İngiliz başını salladı ama bu yeni bahsi kabul edip etmediği anlaşılmamıştı. Anatol İngiliz'i bırakmadı ve adam başını sallayarak her şeyi anladığını göstermesine rağmen Dolohov'un söylediklerini onun için İngilizce'ye çevirdi. Genç, zayıf bir çocuk, o akşam oyunda kaybetmiş bir süvari muhafız subayı pencereye tırmandı, dışarı sarktı ve aşağıya baktı.

Pencereden kaldırım taşlarına bakarak "Uff!" diye söylendi.

Dolohov subayı pencereden çekerek "Yavaş ol!" diye bağırdı; mahmuzları birbirine karışan genç şaşkın şaşkın odaya atladı.

Alması rahat olsun diye şişeyi pencerenin kenarına koyan Dolohov dikkatlice ve sessizce pencereye çıktı. Ayaklarını aşağı sarkıtıp, ellerini pencerenin kenarlarına yaslayarak dengesini sağladı, oturdu, ellerini bıraktı, sağa sola kımıldandı ve şişeyi aldı. Anatol, ortalık artık iyice ağarmış olduğu halde iki mum getirdi ve pencerenin kenarına dikti. Üzerinde beyaz bir gömlek olan Dolohov'un sırtı, kıvırcık saçlı başı iki yandan da aydınlanmıştı. Herkes pencerenin yanına toplandı. İngiliz önde duruyordu. Piyer gülümsüyor, hiçbir şey söylemiyordu. İzleyicilerin daha yaşlı olanlarından bir tanesi korku ve öfke dolu bir yüzle aniden öne atıldı ve Dolohov'u gömleğinden tutmak istedi.

Diğerlerinden daha sağduyulu olan bu adam "Beyler, saçmalık bu," dedi, "düşüp parça parça olacak."

Anatol ona engel oldu.

"Dokunma, korkutursan düşüp parça parça olur. Sonra? Ne olur o zaman? Ha?.."

Dolohov duruşunu düzeltip ellerini tekrar dayayarak arkasına döndü.

İnce, sıkılmış dudaklarının arasından sözcükleri teker teker çıkartarak "Eğer biri işime karışacak olursa," dedi, "onu aşağı atıveririm. Hop diye!"

Bunu dedikten sonra yeniden döndü, ellerini bıraktı, şişeyi aldı ve ağzına götürdü, başını geriye attı, dengesini sağlamak için boş olan elini havaya kaldırdı. Eğilip camları toplamaya başlamış bir uşak gözlerini pencereden ve Dolohov'un sırtından ayırmadan durdu kaldı. Anatol gözlerini iyice açmış kıpırdamadan duruyordu. İngiliz, dudaklarını öne çıkartmış göz ucuyla bakıyordu. Dolohov'u tutmaya çalışan adam odada uzak bir yere kaçmış, yüzünü duvara vererek kanepeye uzanmıştı. Piyer korku, endişe dolu ve kaybolmayı unutmuş gibi duran hafif bir gülümsemenin yerleştiği yüzünü elleriyle kapatmıştı. Kimseden çıt çıkmıyordu. Piyer ellerini gözlerinden çekti. Dolohov oturuşunu değiştirmiyor, sadece kafasını ensesindeki kıvırcık saçlar gömleğini yakasına değecek arkaya atmış bir halde, şişeyi tutan elini, titreye titreye, belli bir çaba göstererek, yavaş yavaş kaldırıyordu. Görünüşe göre şişe boşalıyor, kafa geriye doğru eğildikçe yukarı kalkıyordu. Piyer "Neden böyle uzun sürdü?" diye düşündü. Yarım saatten fazla geçmişti sanki. Dolohov ansızın sırtını geriye attı ve eli gerilip titredi; bu titreme meyilli kenarda oturan gövdeyi yerinden tamamen oynatmaya yetti. Bütün vücudu oynadı, elleri ve kafası dengeyi sağlayabilmek için sarsıldı. Bir el pencerenin üst kenarına tutunmak için kalktı ama sonra yine indi. Piyer gözlerini tekrar kapattı ve kendi kendine bir daha hiç açmayacağını söyledi. Birden etrafındaki her şeyin dönmeye başladığını hissetti. Baktı: Dolohov pencerenin kenarında ayakta duruyordu, yüzü solgun ve neşeliydi.

"Bomboş!"

Şişeyi İngiliz'e fırlattı ve İngiliz ustalıkla yakaladı. Dolohov pencereden salona atladı. Keskin bir rom kokusu yayıyordu.

Odanın her yerinden "Olağanüstü! Bravo! Bahis dediğin böyle olur! Hay kör olası!" gibi sesler yükseliyordu.

İngiliz cüzdanını çıkartmış, paraları sayıyordu. Dolohov kaşlarını çatmış, hiçbir şey söylemeden duruyordu. Piyer pencereye fırladı.

Aniden "Beyler! Kim benimle bahse girmek ister? Ben de aynı şeyi yaparım," diye bağırdı, "Bahse de gerek yok. Bir şişe getirmelerini söyleyin. Hemen yapayım... emredin getirsinler.

Dolohov gülümseyerek "Bırakın yapsın!" dedi.

Her taraftan "Aklını mı kaçırdın? Kim bırakır seni? Merdivenlerde bile başın dönüyor," gibi sesler yükseldi.

Piyer masaya vurarak kararlı bir sarhoş tavrıyla "İçeceğim, bir şişe rom getirin!" diye bağırdı ve pencereye çıktı.

Kollarından yakaladılar; ama o kadar güçlüydü ki yanına yaklaşanı uzağa fırlatıyordu.

Anatol, "Hayır, onu böyle ikna edemezsiniz," dedi, "Durun, ben onu kandırırım. Beni dinle, ben seninle bahse girerim ama yarın, hadi şimdi hep beraber ...'ye gidelim."

Piyer, "Gidelim," diye bağırdı, "gidelim!.. Mişka'yı da götürelim."

Ayıyı yakaladı, kucaklayıp kaldırarak odada onunla birlikte dönmeye başladı.

VII

Prens Vasili, Anna Pavlovna'nın evinde biricik oğlu Boris için kendisinden ricada bulunan Prenses Drubetskaya'ya verdiği sözü tutmuştu. Konu hakkında imparatora bilgi verilmiş, bir istisna yapılmış ve Boris asteğmen rütbesiyle

Semyonovski Muhafız Alayı'na tayin edilmişti. Ama Anna Mihaylovna'nın tüm çaba ve entrikalarına rağmen emir subaylığına ya da Kutuzov'un yanında bir göreve atanmamıştı. Anna Mihaylovna, Anna Pavlovna'nın davetinden kısa bir süre sonra Moskova'ya dönmüş, doğruca Moskova'dayken yanlarında kaldığı, taparcasına sevdiği, kısa süre önce orduya katılan ve hemen muhafız asteğmenliğine yükselen Borenka'sının çocukken eğitim gördüğü ve yıllarca birlikte yaşadığı zengin akrabaları Rostovlar'a gitmişti. Muhafız alayı 10 Ağustos'ta Peterburg'tan ayrılmıştı ve üniformasını alabilmek için Moskova'da kalan oğlunun alayı yolda, Radzivilov'da yakalaması gerekiyordu.

Rostovlar'da Natalyaların –anne ve küçük kızın– isim günleri kutlanıyordu. Kontes Rostova'nın Moskova'da herkesin bildiği, Povarskaya'daki büyük evine sabahtan beri ardı kesilmeden altı atlı arabalar gelip gidiyor, tebriklerini sunmak isteyenleri getiriyordu. Kontes güzel büyük kızı ve durmadan yenileri gelen misafirleriyle birlikte salonda oturuyordu.

Kontes ince yüzüyle doğululara benzeyen, kırk beş yaşlarında, sayısı on ikiyi bulan çocuğu büyütmekten yorgun düşmüş bir kadındı. Konuşması ve hareketlerindeki takatsizliğinden kaynaklanan yavaşlık ona saygı uyandıran bir ağırlık katıyordu. Prenses Anna Mihaylovna Drubetskaya evin bir mensubu gibi duruyor, misafirleri karşılamaya, onlarla konuşup ilgilenmeye yardım ediyordu. Gençler misafirlerin karşılanması işine katılmaya gerek görmeyerek arka odalara geçmişlerdi. Kont misafirleri karşılıyor, uğurluyor, hepsini akşam yemeğine davet ediyordu.

"Hem kendi adıma hem de isim günlerini kutlayan sevgili hanımlar adına size çok teşekkür ederim ma chère, ya da mon cher[122] (kendisinden mevki olarak yukarıda ya da aşağıda olması fark etmeden herkese ma chère ya da mon

122 Dişil ve eril olarak canım, azizim vs.

cher derdi). Lütfen akşam yemeğine de gelin. Gelmezseniz gücenirim mon cher. Tüm aile adına yürekten rica ediyorum ma chère." Bu sözleri dolgun, neşeli, temiz tıraşlı yüzüyle, aynı güçlü el sıkışıyla, yinelenen kısa reveranslarla, hiç kimseyi ayırmadan ve hiç değiştirmeden herkese söylüyordu. Kont misafirlerinden birini geçirince yeniden salondaki bir erkeğin ya da kadının yanına dönüyordu; yaşamayı seven ve bilen bir adam edasıyla bir koltuk çekip oturuyor, genç bir delikanlı gibi bacaklarını yerleştirip bir elini dizine koyarak anlamlı anlamlı sallanıyor, bazen Rusça bazen de çok kötü ama kendisine yeten Fransızcasıyla hava hakkında tahminler yapıyor, sağlık öğütleri veriyor ve sonra yeniden yorgun ama görevine bağlı bir adam tavrıyla çıplak başındaki seyrek gri saçları düzelterek konuk uğurlamaya gidiyor, yine onları akşam yemeğine davet ediyordu. Bazen antreden dönerken çiçeklikten, garsonların odasından geçerek seksen kişilik yemek takımıyla donatılan masanın bulunduğu mermer salona geçiyor, gümüş ve porselen takımları taşıyan, masaları düzenleyen, üzerlerine damasko masa örtülerini seren garsonlara bakıyor, tüm işleriyle ilgilenen asilzade Dmitri Vasilyeviç'i çağırarak şöyle diyordu:

"Aman Mitenka, dikkat et de her şey kusursuz olsun." Açılır kapanır masaya keyifle bakarak ekliyordu: "İşte böyle, en önemli şey servis, güzel, çok güzel..." Ve memnun kalmış bir halde, derin bir nefes alarak yeniden salona dönüyordu.

Kontesin iriyarı uşağı salonun kapısından girerek kalın sesiyle haber verdi:

"Marya Lvovna Karagina ve kızı geldiler!"

Kontes bir an düşündü ve üzerinde kocasının resmi olan altın enfiye kutusundan biraz enfiye çekti.

"Bu ziyaretler de işkence gibi olmaya başladı," dedi ve uşağına dönerek hüzünlü bir sesle, "Lütfen beni öldür," der gibi ekledi: "Neyse, son olarak onu kabul edeyim. Pek kendini beğenmiş bir şey. Buyursunlar."

Uzun boylu, şişman, kibirli görünen bir kadın ve ablak yüzlü, gülümseyen kızı elbiselerini hışırdatarak salona girdi.

"Chère comtesse, il y a si longtemps... elle a été alitée la pauvre enfant... au bal des Razoumowsky... et la comtesse Apraksine... j'ai été si heureuse..."[123] gibi birbirini bastıran, elbise hışırtıları ve çekilen sandalye gürültüleriyle karışan hararetli kadın sesleri duyuldu. İlk fırsatta elbiseler hışırdatılarak kalkılacak, kürk ya da pelerinler giyilip gitmek için sofaya çıkılacak türden bir konuşma başladı: "Je suis bien charmée; la santé de maman... et la comtesse Apraksine."[124] Söz şehrin o günlerde en çok konuşulan konusuna, Yekaterina devrinin ünlü, zengin, yakışıklı adamı ihtiyar Kont Bezuhov'un hastalığı ve Anna Pavlovna Scherer'in davetinde kabalıklar eden gayrimeşru oğlu Piyer'e geldi.

Ziyaretçilerden bir kadın "Zavallı konta çok acıyorum," dedi, "sağlığı zaten kötüydü, şimdi bir de oğlunun verdiği üzüntü. Bu onu öldürecek!"

Kontes, Kont Bezuhov'un üzüntüsünün nedenini on beş kere dinlemiş olmasına rağmen misafirinin neden söz ettiğini bilmiyormuş gibi sordu: "Ne olmuş ki?"

"Zamane terbiyesi yüzünden!" dedi kadın ve devam etti: "Bu delikanlı daha yurt dışındayken kendi haline bırakılmıştı, şimdi Peterburg'ta, öyle kötü şeyler yapmış ki polis zoruyla gönderilmiş diyorlar."

Kontes "Anlatın lütfen!" dedi.

Prenses Anna Mihaylovna söze karıştı: "Kendine kötü arkadaşlar seçmiş. Prens Vasili'nin oğlu, o ve bir de Dolohov adında birisi, neler yaptıklarını Tanrı bilir diyorlar. Yaptıklarının acısını da çektiler. Dolohov'un rütbesi düşürüldü, Bezuhov'un oğlu Moskova'ya sürüldü. Anatol Kuragin'in babası bir şekilde örtbas etti. Ama o da Peterburg'tan gönderildi.

---

123 Sevgili kontes, ne zamandır... zavallıcık hastaydı... Razumovskilerin balosunda... Kontes Apraksina... o kadar sevindim ki...

124 Çok sevindim; annemin sağlığı... Kontes Apraksina.

Kontes "Neler yapmışlar?" diye sordu.

Misafir kadın "Tam haydutlar, özellikle Dolohov," dedi, "Marya İvanovna Dolohova'nın oğlu, çok saygıdeğer bir kadın ama ne çare? Aklınıza gelir mi: Bir yerlerden bir ayı bulmuşlar, arabalarına almışlar ve aktrislere gidiyorlarmış. Polis durdurmak için peşlerinden koşmuş. Polisi yakalamışlar, ayıyla sırt sırta bağlamışlar ve ayıyı Moyka'ya bırakmışlar; ayı yüzmeye başlamış, polis de sırtında.

Kont kahkahaya boğularak bağırdı: "Polisin halini görmek isterdim ma chère."

"Korkunç bir şey! Buna gülünür mü kont?"

Ama kadınlar da gülmekten kendilerini alamamıştı. Misafir kadın devam etti:

"Zavallı adamcağızı zor kurtarmışlar. İşte Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'un oğlu böyle aklı başında eğlenceler buluyor! Bir de onun çok iyi yetiştirildiğini, çok akıllı olduğunu söylüyorlardı. İşte yurt dışında eğitimin sonu. Ne kadar parası olursa olsun, umarım onu burada kimse kabul etmez. Bana takdim etmek istediler. Kesin olarak reddettim: Kızlarım var."

Kontes dinlemiyormuş gibi davranan kızlardan uzaklaşıp misafire doğru eğilerek "Neden bu delikanlı için zengindir diyorsunuz? Kontun bütün çocukları evlilik dışıdır. Sanırım... Piyer de gayrimeşru."

Misafir kadın elini salladı.

"Sanırım yirmi tane gayrimeşru çocuğu var."

Prenses Anna Mihaylova, belli ki, sosyetede pek çok kişiyi tanıdığını ve tüm gelişmelerden haberdar olduğunu göstermek için araya girdi. Anlamlı anlamlı ve hafifçe fısıldayarak "İşin aslı," dedi, "Kont Kiril Vladimiroviç'in ünü malum... Çocuklarının sayısını kendisi bile unuttu ama Piyer'i severdi."

Kontes, "Daha geçen sene," dedi, "Ne kadar iyiydi! Onun kadar yakışıklı bir adam görmedim."

Anna Mihaylovna "Artık çok değişti," dedi, "Şunu söyleyeyim, "diye devam etti, "Prens Vasili karısı sayesinde tüm servetinin doğrudan mirasçısıdır ama Piyer'i babası çok severdi, eğitimiyle ilgilendi, hükümdara yazdı... Bu yüzden ölecek olursa (durumu o kadar kötü ki her an olabilir, Lorrain de Peterburg'tan geldi) bu büyük servetin Piyer'e mi Prens Vasili'ye mi kalacağını kimse bilmiyor. Kırk bin can ve milyonlar. Bunu çok iyi biliyorum çünkü Prens Vasili kendisi söyledi bana. Kiril Vladimiroviç de anne tarafından üçüncü derece kuzenim." Pek de önemli saymıyormuş gibi ekledi: "Boris'in de vaftiz babasıdır."

Misafir "Prens Vasili dün Moskova'ya gelmiş. Denetim yapacakmış diye duydum," dedi.

Prenses "Evet ama entre nous,"[125] dedi, "bahanesi o, durumunun kötü olduğunu öğrenince Kiril Vladimiroviç'i görmek için geldi."

Kont "Ama ma chère, çok güzel bir şaka," dedi ve yaşlı misafirin onun dinlemediğini fark edince genç kızlara döndü: "Polisin hali görülecek şeymiş, gözümün önüne getiriyorum da."

Ve polisin el sallamasını taklit ederek, her zaman iyi yiyen ve özellikle de iyi içen insanlar gibi tüm vücudunu sarsan gürültülü, güçlü bir kahkaha attı ve "Lütfen, akşam yemeğine de kalın," dedi.

VIII

Bir sessizlik oldu. Kontes misafirine nazikçe gülümsüyor ama şimdi kalkıp giderse gücenmeyeceğini de gizlemeyerek bakıyordu. Misafirin kızı annesine soru dolu gözlerle bakarak elbisesini düzeltmeye başlamışken yan odadan kapıya koşan kızların ve erkeklerin ayak sesleri, çarpılıp düşürülen

125 Laf aramızda.

sandalye gürültüleri duyuldu; kısa, müslin etekliğinde bir şeyler saklayan on üç yaşlarında bir kız koşarak girdi, odanın ortasında durdu. Görünüşe göre koşusunun onu buraya kadar getireceğini önceden tahmin etmemişti. O anda kapıda kırmızı yakalı bir üniversite öğrencisi, bir muhafız subayı, on beş yaşlarında bir kız ve çocuk ceketi giymiş, tombul, al yanaklı bir erkek çocuğu belirdi.

Kont ayağa fırladı, sallana sallana kollarını kaçan kızın önünde iyice açtı.

Gülerek "İşte geldi," diye bağırdı, "İsim gününün başrol oyuncusu! Kahramanı, *ma chère*!"

Kontes sert görünmeye çalışarak "Ma chère, il a un temps pour tout,"[126] dedi ve kocasına dönerek ekledi: "Onu hep sen böyle şımartıyorsun İlya," dedi.

Misafir hanım "Bonjour, ma chère, je vous félicite,"[127] dedi ve kızın annesine dönerek ekledi: "Quelle délicieuse enfant!"[128]

Kara gözlü, büyük ağızlı, çirkin ama hayat dolu, küçük omuzları hızlı koşmaktan korseden fırlayıp açılmış, siyah bukleleri arkaya saçılmış kız ince, tüysüz kolları, dantelli bir pantolon ve üstü açık ayakkabılar içindeki küçük bacaklarıyla çocukluktan genç kızlığa geçme arasındaki o güzel yaştaydı. Babasından kaçıp annesine koştu, sert uyarılarına aldırış etmeden yüzünü annesinin dantelli şalıyla gizledi ve güldü. Ara sıra gülerek, eteğinin altından çıkarttığı bir bebek hakkında bir şeyler anlatıyordu:

"Görüyor musunuz?.. Bebek... Mimi... Bakın.

Nataşa daha fazla konuşamadı (her şey ona komik geliyordu). Annesinin göğsüne kapandı ve öyle yüksek perdeden, çın çın öten bir kahkaha attı ki herkes, hatta kendini beğenmiş misafir kadın bile kendisine hâkim olamayıp güldü.

---

126 Tatlım, her şeyin bir zamanı var.

127 Merhaba tatlım, sizi kutlarım.

128 Ne tatlı çocuk!

Annesi yalandan bir öfkeyle kızını iterek "Hadi, şu çirkin bebeğini de al git!" dedi ve misafire dönerek ekledi: "Bu da benim küçük kızım."

Nataşa yüzünü bir an için annesinin dantelli şalından kaldırıp gülmekten yaşaran gözleriyle aşağıdan ona baktı ve yüzünü yeniden gizledi.

Bu aile sahnesini hayranlıkla izlemek zorunda kalan misafir kadın kendisini buna katılmak zorunda hissetti.

Nataşa'ya dönerek "Söylesenize tatlım," dedi, "bu Mimi neyiniz oluyor? Kızınız mı yoksa?

Misafirin onunla çocuk taklidi yaparak konuşması Nataşa'nın hoşuna gitmemişti. Yanıt vermedi ve soğuk bir ifadeyle misafire baktı.

Bu arada genç nesilden kim varsa, Prenses Anna Mihaylovna'nın oğlu subay Boris, kontun büyük oğlu üniversite öğrencisi Nikolay, kontun on dört yaşındaki yeğeni Sonya, küçük oğlu Petruşa salondaki yerlerini almışlardı ve her biri yüzünde gezinen heyecanı, neşeyi görgü sınırları içinde tutmaya çalışıyordu. Görünüşe göre, böyle ansızın koşup geldikleri arka odalardaki konuşmalar buradaki şehir dedikoduları, hava ve Comtesse Apraksin hakkındaki konuşmalardan daha eğlenceliydi. Ara ara birbirlerine bakıyor, kahkaha atmamak için kendilerini zor tutuyorlardı.

İki delikanlı, üniversite öğrencisi ve subay, çocukluk arkadaşı ve yaşıttılar, ikisi de yakışıklıydı ama birbirlerine hiç benzemiyorlardı. Boris güzel, vakur ve düzgün yüz hatlarına sahip uzun boylu, sarışın bir delikanlıydı. Nikolay ise kıvırcık saçlı, kısa boylu, hisleri yüzünden hemen belli olan bir gençti. Üst dudağının üzerinde beliren siyah tüyler, tüm yüzüne pervasız ve heyecanlı bir ifade katmıştı. Nikolay'ın yüzü salona girer girmez kızarmıştı. Görünüşe göre söyleyecek bir şeyler aramış ama bulamamıştı; Boris ise tersine hemen bulmuş, sakin, alaycı bir edayla Mimi'yi, bebeği genç kızlığından, burnunun daha bozulmadığı gün-

lerden beri tanıdığını, hatırladığı kadarıyla beş yıl içinde iyice yaşlandığını ve kafasının çatlaklarla dolduğunu söylemişti. Bunları söyledikten sonra Nataşa'ya baktı. Nataşa başını çevirip gözlerini kapatmış sallana sallana sessizce gülen erkek kardeşine baktı, kendini daha fazla tutamayarak yerinden fırladı ve küçük ayaklarıyla ulaşabileceği son hızla odadan kaçtı. Boris gülmüyordu.

Annesine dönüp gülümseyerek, "Sanırım siz de gitmek istiyordunuz, değil mi maman?[129] Araba lazım mı?" dedi.

Annesi gülümseyerek, "Evet, git söyle hazırlasınlar," dedi.

Boris sessizce kapıdan çıktı ve Nataşa'nın peşinden gitti; şişman çocuksa olup bitenin oyunlarına engel olmasına canı sıkılmış gibi öfkeyle arkalarından koştu.

IX

Salonda kontesin büyük kızı (kız kardeşinden dört yaş büyüktü ve şimdiden yetişkin bir insan gibi davranıyordu) ve misafir genç hanımdan başka, gençlerden sadece Nikolay ve yeğen Sonya kalmıştı. Sonya uzun kirpiklerinin gölgelediği gözlerindeki yumuşak, ciddi bakışlarıyla, başını iki defa dolanan sıkı örülmüş siyah saçlarıyla, yüzündeki ve özellikle çıplak, zayıf ama zarif, kaslı kolları ve boynundaki sarıya çalan gölgeyle zayıf, ufak tefek, esmer bir kızdı. Hareketlerindeki akıcılık, küçük kollarıyla bacaklarındaki yumuşaklık ve esneklik, hafif kurnazca ve kendini sakınan tavırlarıyla büyüyünce çok güzel olacak sevimli bir kedi yavrusunu andırıyordu. Görünüşe göre genel konuşmaya bir gülümsemeyle katılmayı uygun görmüştü; ama gözleri uzun, sık kirpiklerinin altından orduya katılmak için oradan

129 Anne.

ayrılan cousin'ine[130] istemsizce, genç kızlara özgü tutkulu bir hayranlıkla öyle bir bakıyordu ki gülümsemesi o an orada bulunan kimseyi kandıramıyor, bu kedi yavrusunun sadece, Boris ve Nataşa gibi, salondan ayrılır ayrılmaz cousin'inin üzerine daha hızlı atlayıp onunla oynamak için oturduğu açıkça görülüyordu.

İhtiyar kont misafirine dönüp oğlu Nikolay'ı göstererek "Ma chère," dedi, "Arkadaşı Boris subay oldu, o da bu arkadaşlıkları yüzünden ondan geri kalmak istemiyor; hem üniversiteyi hem de benim gibi bir ihtiyarı bırakıyor: Orduya katılıyor ma chère. Oysa arşivde yeri hazırdı, her şey ayarlanmıştı." Soran gözlerle ekledi: "Dostluk bu mu?"

"Evet ama savaş ilan edildi diyorlar," dedi misafir.

"Ne zamandır söylüyorlar," dedi kont, "söylüyorlar ama bir şey olduğu yok. Ma chère, dostluk bu mu?" diye yineledi. "Süvarilere katılıyor."

Misafir ne diyeceğini bilemeden başını salladı.

Nikolay birden parlayıp, üzerine atılan utanılacak bir iftirayı bertaraf etmek ister gibi "Kesinlikle arkadaşlıktan değil," dedi, "kesinlikle arkadaşlıktan değil, sadece askerliği sevdiğim için."

Kuzenine ve misafir kıza bir göz attı: İkisi de takdir dolu bir gülümsemeyle ona bakıyordu.

Kont omuz silkti ve onu oldukça üzdüğü belli olan bu meseleden şaka yollu bahsederek "Pavlograd Süvari Alayı albayı Schubert bugün bize akşam yemeğine geliyor. İzinli olarak burada ve Nikolay'ı alıp götürecek. Ne yaparsın?" dedi.

Nikolay "Size söylemiştim baba," dedi, "eğer gitmemi istemiyorsanız kalırım. Ama ordudan başka hiçbir yere uygun olmadığımı biliyorum. Ben diplomat değilim, memur değilim, duygularımı gizleyemem." Yakışıklı genç Sonya ve genç misafir kıza göz ucuyla bakıyor, konuşurken onlarla flört ediyordu.

---

130 Kuzenine.

Yavru kedi onu gözleriyle tırmalıyor, her an oynamaya, kediliğinin tüm özelliklerini göstermeye hazır görünüyordu.

İhtiyar kont "Tamam, öyle olsun!" dedi. "Hep böyle öfkelenir. Bonaparte hepsinin başını döndürdü; hepsi teğmenken nasıl imparator olduğunu düşünüyor." Misafirin alaycı gülümsemesini fark etmeden ekledi: "Tanrı'nın işine akıl sır ermez."

Büyükler Bonaparte hakkında konuşmaya başladılar. Karagin'in kızı Julie genç Rostov'a döndü:

Nazikçe gülümseyerek "Perşembe günü Arharovlarda olmamanız çok kötü oldu. Siz yokken çok canım sıkıldı," dedi.

Gururu okşanan genç adam yüzünde işveli bir gülümsemeyle kızın yanına oturdu ve bu istemsiz gülümsemenin kıpkırmızı kesilen ve yalandan gülümseyen Sonya'nın kalbini kıskançlık hançeriyle doğradığını fark etmeden Julie ile baş başa konuşmaya başladı. Konuşma sırasında dönüp Sonya'ya baktı. Sonya korkunç bir öfkeyle onu süzdü, gözyaşlarına zorlukla hâkim olarak, dudaklarında sahte bir gülümsemeyle kalktı ve odadan çıktı. Nikolay'ın tüm neşesi kaçmıştı. Konuşmaya verilen ilk araya kadar bekledi ve yüzünde sıkıntılı bir ifadeyle Sonya'yı bulmak için odadan çıktı.

Anna Mihaylovna odadan çıkan Nikolay'ı işaret ederek "Ah, şu gençlerin içleri dışları o kadar bir ki," dedi ve ekledi: "Cousinage dangereux voisinage."[131]

Kontes, odaya gençlerle birlikte dolan güneş ışığı kaybolduktan sonra kimsenin ona sormadığı ama sürekli aklını kurcalayan bir soruya cevap verir gibi, "Evet," dedi, "Onların şu halini görüp mutlu olmak için ne acılar ne sıkıntılar çekildi! Şimdi bile işin doğrusu mutluluktan çok korku var. Korkuyoruz, hep korkuyoruz! Özellikle hem kızlar hem de erkekler için tehlikelerle dolu olan şu yaşlarda."

131 Kuzenlik, tehlikeli bir yakınlık.

Misafir "Her şey verilen terbiyeye bağlı," dedi.

Kontes "Evet, haklısınız," dedi ve çocuklarının kendilerinden hiçbir şey saklamadığını sanan ama aslında yanılan birçok anne baba gibi devam etti: "Bugüne kadar Tanrı'ya şükür, çocuklarımın hep arkadaşı oldum, bana güvenleri tam. Kızlarımın her zaman ilk confidente[132] olacağını, Nikolenka çabuk parlayan karakteri yüzünden yaramazlık yapsa da (erkek çocuğu yaramazlık yapmadan olmaz) şu Peterburg beyleri gibi olmayacağını biliyorum.

İçinden çıkmakta zorlandığı soruları hep her şeyin mükemmel olduğu kararına vararak çözen kont "Evet, mükemmel, mükemmel çocuklar," dedi, "Şaşılacak şey! Süvari alayına katılmak istedi! Tam istediğiniz gibi, ma chère!"

Misafir "Küçük kızınız ne sevimli bir şey!" dedi, "Barut gibi!"

Kont "Evet, barut gibi," dedi, "Bana çekmiş! Ne sesi var ama: Kızım diye söylemiyorum, solist olacak, ikinci Solomni geliyor. İtalyan bir hoca tuttuk."

"Erken değil mi? Bu yaşta ders almak ses için zararlı derler."

Kont "Hayır canım, ne erkeni!" dedi, "Annelerimiz on iki, on üç yaşında evlenmez miydi?"

Kontes sessizce gülümseyip Boris'in annesine bakarak "Daha şimdiden Boris'e âşık! Çok hoş, değil mi?" dedi ve muhtemelen hep aklında olan bir şeye cevap vererek devam etti: "İşte bakın, onu sıksaydım, engelleseydim, onu... Tanrı bilir, gizli gizli neler yapacaklardı (kontes öpüşmelerini kast ediyordu) ama şimdi konuştuğu her şeyi biliyorum. Akşamları kendisi benim yanıma gelir ve anlatır. Belki de onu şımartıyorum ama işin doğrusu böylesi daha iyi. Büyük kızımı daha sıkı tutmuştum."

Büyük kızı, güzel kontes Vera gülümseyerek "Evet, beni tamamen farklı büyütmüşlerdi." dedi.

---

132 Sırdaşı.

Ama gülümsemesi, genelde görülenin aksine Vera'nın yüzünü güzelleştirmemişti; tersine yüzü doğal olmayan dolayısıyla nahoş bir hal almıştı. Büyük kız Vera güzeldi, akıllıydı, mükemmel bir eğitim görmüş, iyi yetiştirilmişti, sesi güzeldi, düzgün ve yerinde konuşurdu; ama gariptir herkes, misafir de kontes de söylediklerine şaşırmış gibi dönüp ona bakmış ve bir rahatsızlık hissetmişlerdi.

Misafir kadın "Büyük çocukların üzerine hep daha fazla düşülür, benzersiz bir insan çıkartılmaya çalışılır," dedi.

Kont "Suçumuzu itiraf ediyoruz ma chère! Sevgili kontes Vera'nın üzerine çok düştü," dedi ve Vera'ya takdir eder gibi göz kırparak ekledi: "Daha ne olsun! Sonunda olağanüstü bir kız ortaya çıktı."

Misafirler akşam yemeğine geleceklerine söz vererek kalktılar.

Kontes misafirleri uğurladıktan sonra "Ne terbiyesizlik! Kalkmak bilmediler!" dedi.

X

Nataşa salondan çıktığında ancak çiçekliğe kadar koşabilmişti. Burada durdu, salondaki konuşmalara kulak kabartarak Boris'in çıkmasını bekledi. Delikanlının acele etmeyen, rahat adımlarını duyduğunda sabrı tükenmeye başlamıştı, ayağını yere vuruyordu, neredeyse ağlamaya başlayacaktı. Kendini hemen çiçek kovalarının arasına attı ve saklandı.

Boris odanın ortasında durdu, etrafına bakındı, üniformasının kolundaki tozları eliyle silkeledi, güzel yüzüne bakarak aynaya yaklaştı. Nataşa saklandığı yerden sessizce bakıyor, ne yapacak diye bekliyordu. Boris aynanın karşısında bir süre durdu, gülümsedi ve çıkış kapısına doğru yürüdü. Nataşa ona seslenmek istedi ama sonra vazgeçti.

Kendi kendine "Bırak arasın," dedi. Boris çıkar çıkmaz diğer kapıdan Sonya kıpkırmızı bir yüzle, gözleri yaşlı bir halde, öfkeyle bir şeyler mırıldanarak girdi. Nataşa ona doğru koşmak için hareketlendi ama kendini tuttu, başında görünmezlik şapkasıyla dünyada neler olup bittiğine bakıyormuş gibi saklandığı yerde kaldı. Yeni, farklı bir hazzı tadıyordu. Sonya bir şeyler mırıldandı ve dönüp salonun kapısına baktı. Kapıda Nikolay gözüktü.

Nikolay ona doğru koşarak "Sonya! Neyin var? Böyle yapılır mı?" dedi.

Sonya hıçkırarak "Yok bir şeyim, yok. Yalnız bırakın beni!" dedi.

"Hayır, ben ne olduğunu biliyorum."

"Biliyorsanız pek güzel, o kıza gidin."

Nikolay kızın elini tutarak, "Sonya! Tek bir şey söyleyeyim! Boş bir kuruntu yüzünden hem bana hem kendine böyle işkence etmeye değer mi?" dedi.

Sonya elini çekmedi ve ağlamayı bıraktı.

Nataşa saklandığı yerden hareket etmeden, nefes bile almadan, parlayan gözlerle bakıyordu. "Şimdi ne olacak acaba?" diye düşündü.

Nikolay "Sonya! Gözüm senden başkasını görmüyor! Sen benim için dünyada teksin," dedi. "Sana bunu kanıtlayacağım."

"Böyle konuşman hoşuma gitmiyor."

"Tamam Sonya, bir daha yapmayacağım, affet!" Kendine doğru çekti ve öptü.

Nataşa "Ah ne harika!" diye düşündü ve Sonya, Nikolay'la birlikte odadan çıkınca arkalarından gitti ve Boris'i çağırdı.

Anlamlı ve sinsice bir tavırla "Boris, buraya gelin," dedi. "Size bir şey söylemem gerekiyor. Buraya, buraya," dedi ve Boris'i çiçekliğe, biraz önce kovaların arasında saklandığı yere götürdü. Boris gülümseyerek peşinden gidiyordu.

"Nedir bu *bir şey*?" diye sordu. Nataşa duraladı, çevresine bakındı, kovanın üzerinde bebeğini görünce eline aldı.

"Bebeği öpün," dedi. Boris dikkatli, sevecen bir bakışla kızın heyecanlı yüzüne baktı, karşılık vermedi.

"İstemiyor musunuz? Peki, öyleyse buraya gelin," dedi ve çiçeklerin içlerine kadar girerek bebeği yere attı. "Daha yakına, daha yakına," diye fısıldadı. Subayı, üniformasının kol ağızlarından yakaladı, kızaran yüzündeki ciddiyet ve korku görülüyordu.

Kaşları çatılmış ve heyecandan neredeyse ağlayacak bir halde, gülümseyerek Boris'e baktı ve zorlukla duyulacak şekilde fısıldayarak "Peki beni öpmek ister misiniz?" dedi.

Boris kızardı. Gittikçe kızararak Nataşa'ya doğru eğildi ama hiçbir girişimde bulunmadan bekleyerek, "Çok şakacısınız!" dedi.

Nataşa birdenbire kovanın üzerine sıçrayarak Boris'ten daha yüksekte bir konuma geldi, zayıf, çıplak kolları Boris'in boynunu bükecek şekilde sarıldı, bir baş hareketiyle saçlarını geriye attı ve dudaklarından öptü.

Çiçeklerin diğer tarafındaki kovaların arasına indi, başını eğip beklemeye başladı.

Boris, "Nataşa," dedi, "Biliyorsunuz sizi seviyorum ama..."

Nataşa sözünü keserek "Bana âşık mısınız?" diye sordu.

"Evet, âşığım ama lütfen bu yaptığımızı tekrar yapmayalım... dört yıl daha... O zaman benimle evlenmenizi isteyeceğim."

Nataşa düşündü.

İnce parmaklarıyla sayarak "On üç, on dört, on beş, on altı..." dedi, "Tamam, söz mü?"

Boris "Söz!" dedi.

"Sonsuza dek geçerli mi? Ölene kadar?" diye sordu ve Boris'in koluna girerek, yüzünde mutlu bir ifadeyle, sessizce oturma odasına doğru yürüdü.

XI

Kontes ziyaretlerden o kadar yorulmuştu ki başka kimsenin kabul edilmemesini istedi ve kapıcıya bundan sonra kutlamaya gelecek olanların mutlaka yemeğe davet edilmesi emredildi. Kontes Peterburg'tan geldiğinden beri doğru dürüst göremediği çocukluk arkadaşı Prenses Anna Mihaylovna ile baş başa konuşmak istiyordu. Anna Mihaylovna ağlamaktan kızarmış gözler ve güler bir yüzle kontesin koltuğuna yanaştı.

"Seninle çok açık konuşacağım," dedi, "Bizim gibi eski dostlar fazla kalmadı! Bu yüzden senin dostluğun benim için çok değerli."

Anna Mihaylovna Vera'ya baktı ve konuşmasına ara verdi. Kontes dostunun elini sıktı.

Kontes görünüşe göre pek de sevilmeyen büyük kızına dönerek "Vera," dedi, "Hiç incelik yok mu sizde? Burada fazla olduğunu gerçekten hissetmiyor musun? Kardeşlerinin yanına git ya da..."

Güzel Vera hiç de hakarete uğramış gibi hissetmeden, küçümsercesine gülümsedi.

Odasına giderken "Daha önce söyleseydiniz hemen kalkar giderdim anneciğim," dedi. Ama oturma odasından geçerken iki çiftin iki pencerenin önünde tam karşılıklı oturduğunu fark etti. Durdu ve yüzünde küçümseyen bir gülümseme belirdi. Sonya, ona ilk yazdığı şiirlerin kopyasını çıkartan Nikolay'ın yanında oturuyordu. Boris, Nataşa'yla birlikte başka bir pencerenin yanında oturuyordu; Vera içeri girince konuşmaya ara verdiler. Sonya ve Nataşa suçlu ama mutlu yüzlerle Vera'ya baktılar.

Bu sevdalı kızlara bakmak insanın hoşuna gidiyor, içine dokunuyordu ama anlaşılan bu halleri Vera'da pek hoş bir duygu uyandırmamıştı.

"Benim eşyalarımı almayın diye size kaç kere söyledim, sizin de kendi odanız var," dedi ve mürekkep hokkasını Nikolay'dan aldı.

Nikolay kalemi hokkaya batırarak "Tamam, bir dakika," dedi.

"Hiçbir şeyi yerli yerinde yapmazsınız zaten," dedi Vera, "salona koştura koştura öyle bir girdiniz ki herkes sizin adınıza utandı."

Söyledikleri tamamen doğru olmasına rağmen, daha doğrusu doğru söylediği için hiçbiri ona yanıt vermedi ve dördü de birbirine bakmakla yetindi. Vera elinde mürekkep hokkasıyla odada dolanmaya başladı.

"Sizin yaşınızda Nataşa'yla Boris arasında ve sizin aranızda nasıl sır olabilir, saçmalıktan başka bir şey değil."

Nataşa alçak bir sesle savunmaya geçti:

"Peki bundan sana ne Vera?"

Bugün sanki herkese karşı her zamankinden daha iyi ve sevecendi.

"Saçmalık," dedi Vera, "Sizin adınıza ben utanıyorum. Nereden çıktı bu sırlar?"

Nataşa kızarak, "Herkesin kendine göre bir sırrı vardır. Berg'le sana karışıyor muyuz biz?"

Vera, "Sanırım karışmıyorsunuz," dedi, "çünkü benim hareketlerimde hiçbir zaman kötü bir şey olamaz. Boris'e nasıl davrandığını gidip anneme söyleyeceğim."

"Natalya İlyinişna bana karşı çok iyi davranıyor," dedi Boris, "hiçbir şikâyetim yok."

Nataşa alınmış, titreyen bir sesle, "Yeter Boris, amma da diplomatsınız (*diplomat* sözcüğü o zamanlar çocuklar arasında, bu sözcüğe yükledikleri özel anlamla, oldukça modaydı); sıktı artık," dedi, "Neden benimle uğraşıyor?"

Vera'ya dönerek "Sen bunu hiçbir zaman anlayamayacaksın," dedi, "çünkü sen hiçbir zaman hiç kimseyi sevmedin; senin kalbin yok, sen Madame de Genlis'ten başka bir şey değilsin ve senin en büyük zevkin başkalarını mutsuz etmek." (son derece küçük düşürücü olarak değerlendirilen Madame de Genlis lakabını Vera'ya Nikolay takmıştı) Ar-

dından hemen ekledi: "Sen git Berg'e, ne kadar istiyorsan cilve yap."

"Ama ben herhalde misafirlerin yanında genç bir adamın peşinden koşmam..."

Nikolay araya girerek, "Hah istediğin oldu işte," dedi, "herkese hiç de hoş olmayan şeyler söyledin, herkesin keyfini kaçırdın. Hadi, çocuk odasına gidelim."

Dördü birlikte, ürkütülmüş bir kuş sürüsü gibi kalkıp odadan çıktılar.

"Asıl siz bana hiç hoş olmayan şeyler söylediniz, ben kimseye bir şey demedim," dedi Vera.

Kapının arkasından gülüşmeler geliyordu: "Madame de Genlis! Madame de Genlis!"

Herkesin üzerinde böyle sinir bozucu, tatsız bir etki uyandıran güzel Vera gülümsedi ve kendisine söylenenlere hiç aldırmamış gibi aynanın önüne gitti, eşarbını ve saçını düzeltti: Güzel yüzüne baktıkça sakinleşip rahatlıyordu sanki.

Salonda konuşma devam ediyordu.

Kontes, "Ah! Chère," dedi, "benim hayatımda da tout n'est pas rose.[133] Görmüyor muyum sanıyorsun, du train que nous allons[134] yoluna uzun süre devam edemeyecek, yaşam tarzımız böyle gitmeyecek. Bu çevre ve onun rahatlığı. Köyde yaşıyoruz ama gerçekten dinleniyor muyuz? Tiyatrolar, avlar, daha neler neler. Neden benim hakkımda konuşuyoruz canım! Sen bütün bunları nasıl yoluna koydun? Sana hayret ediyorum Annette, bu yaşta nasıl tek başına posta arabasıyla Moskova'ya, Peterburg'a, bütün bakanlara, bütün büyüklere gidiyorsun, onlarla görüşüp işini görüyorsun hayret. Eee, nasıl hallettin bu işi? Ben hayatta beceremem."

Prenses Anna Mihaylova "Ah tatlım!" diye cevap verdi. "Sırtını dayayabileceğin hiçbir şey olmadan ve tapar-

133 Her şey toz pembe değil.

134 Hayat katarımız.

casına sevdiğin bir oğulla dul kalmanın zorluğunu Tanrı sana göstermesin. İnsan her şeyi öğreniyor," dedi ve biraz da gururlanarak devam etti, "Bana da yaşadıklarım öğretti. Kodamanlardan birini görmem gerekiyorsa 'Princesse une telle[135] filancayı görmeyi arzu eder' diye bir pusula yazarım ve bizzat kendim bir araba tutup iki kere, üç kere, dört kere, istediğimi yaptırıncaya kadar giderim. Benim için ne düşüneceklerini hiç umursamam."

Kontes, "Borenka'nın işini kime rica ettin?" diye sordu, "Bak seninki muhafız subayı oldu, oysa Nikoluşka harbiye öğrencisi olarak gidiyor. Elinden tutacak kimse de yok. Sen kime rica ettin?"

Prenses Anna Mihaylovna hedefine ulaşmak için katlandığı aşağılanmayı tamamen unutmuş bir halde, "Prens Vasili'ye," dedi keyifle, "Çok candan davrandı. Neredeyse her şeyi kabul edip hükümdara iletti."

Kontes, "Prens Vasili nasıl, yaşlanmış mı?" diye sordu, "Rumyantsevlerde birlikte oynadığımız piyeslerden beri onu görmedim. Unutmuştur beni herhalde." Gülümseyerek ekledi: "Il me faisait la cour."[136]

Anna Mihaylovna "Hiç değişmemiş," diye cevapladı, "yardımcı olabilmek için çırpınıyor. Les grandeurs ne lui ont pas tourné la tête du tout.[137] Bana 'Sizin için pek az şey yapabildiğim için çok üzgünüm sevgili prenses, emrinizdeyim,' dedi. İyi bir insan ve mükemmel bir akraba. Oğlumu ne kadar sevdiğimi biliyorsun Nathalie. Onun mutluluğu için yapmayacağım bir şey yok herhalde." Anna Mihaylovna hüzünlü bir halde, sesini alçaltarak devam etti: "Ama durumum çok kötü, o kadar kötü ki acınası bir hale geldim artık. Başımdaki şu uğursuz dava elimde ne varsa bitirip tüketiyor ve hiç ilerlemiyor. Düşünebiliyor musun, à la lettre[138]

135 Falanca prenses.

136 Bana kur yapardı.

137 Kazandığı ün başını hiç döndürmedi.

138 Kelimenin gerçek anlamıyla.

on kapiğim bile yok ve Boris'e üniformayı nasıl alacağımı bilmiyorum." Mendilini çıkartıp ağlamaya başladı. "Beş yüz ruble lazım ama bende sadece bir yirmi beşlik var. İşte bu haldeyim... Şimdi tek ümidim Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov. Vaftiz oğluna, bilirsin Boris'in vaftiz babası, destek olmak, ödenek bağlamak istemezse bütün emeklerim boşa gidecek: Ben ona üniforma alamam."

Kontesin gözleri yaşarmıştı, sessizce bir şeyler düşünüyordu.

Prenses "Çoğu zaman şöyle düşünüyorum, bu belki de günah ama düşünmeden edemiyorum," dedi, "Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov tek başına yaşıyor... o büyük servet... sahi artık ne için yaşıyor? Hayat onun için bir yük, oysa Boris yaşamaya daha yeni başlıyor."

"Herhalde Boris'e bir şeyler ayırır," dedi Kontes.

"Tanrı bilir chère amie![139] Bu zenginler ve yüksek mevkidekiler çok bencil. Ama ne olursa olsun şimdi Boris'i de alıp ona gideceğim, meseleyi açıkça anlatacağım. Benim hakkımda ne isterlerse düşünebilirler, oğlumun kaderi buna bağlıysa umurumda değil doğrusu." Prenses ayağa kalktı. "Saat şimdi iki, öğle yemeğini dörtte yiyorsunuz. Gidip gelecek vaktim var."

Anna Mihaylovna zamanını nasıl kullanacağını bilen, işbilir bir Peterburg kadını tavrıyla oğlunu çağırttı, onunla birlikte sofaya çıktı.

Kendisine kapıya kadar eşlik eden kontese "Hoşça kal tatlım," dedi ve oğlunun duymaması için fısıldayarak ekledi: "Bana şans dile."

Kont yemek salonundan sofaya çıkarken "Kont Kiril Vladimiroviç'e mi gidiyorsunuz ma chère?" diye sordu ve ekledi: "Durumu biraz daha iyiyse Piyer'i de yemeğe çağırın. Geçen geldiğinde çocuklarla dans etmişti. Mutlaka çağırın ma chère. Bakalım Taras bugün kendine has neler hazırlayacak. Kont Orlov'un evinde bile böyle bir yemek yenmemiştir, diyor."

---

139 Sevgili dostum!

XII

Anna Mihaylovna, bindikleri Kontes Rostova'nın arabası saman kaplı bir sokağı geçip Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'un geniş avlusuna girince "Mon cher Boris," dedi. Anne, elini eskimiş mantosundan çıkartıp utangaç ve şefkatli bir hareketle oğlunun elinin üzerine koydu. "Mon cher Boris, kibar ol, dikkatli ol. Kont Kiril Vladimiroviç ne de olsa vaftiz baban ve kaderin ona bağlı. Bunu aklından çıkartma mon cher, sevimli ol, bunu yapabilirsin..."

Oğlu soğuk bir ifadeyle, "Bu işten kendimizi alçaltmaktan başka bir şey çıkacağını bilseydim..." diye cevap verdi, "Ama size söz verdim ve bunu sizin için yapacağım."

Evin girişinde bir arabanın durduğunu gören kapıcı, anne ve oğluna bakıp (geldiklerinin bildirilmesini beklemeden duvarların içindeki oyuklarda duran iki sıra heykelin arasındaki camlı bölmeye girmişlerdi bile) eski mantoyu anlamlı anlamlı süzerek prensesleri mi, kontu mu görmek istediklerini sordu ve kontu görmek istediklerini öğrenince ekselanslarının o gün daha kötü olduklarını ve kimseyi kabul etmediklerini söyledi.

Boris Fransızca, "Biz de dönelim o zaman," dedi.

Annesi sanki bu dokunma oğlunu yatıştırabilir ya da hareketlendirebilirmiş gibi onun elini yine hafifçe tutarak yalvaran bir sesle "Mon ami!" dedi.

Boris başka bir şey söylemedi ve paltosunu çıkartmadan, soran bakışlarla annesini süzdü.

Anna Mihaylovna kapıcıya dönerek yumuşak bir ses tonuyla "Sevgili dostum," dedi, "Kont Kiril Vladimitoviç'in çok hasta olduğunu biliyorum... zaten bu yüzden geldim... ben akrabasıyım... rahatsız etmeyeceğim... Yalnız Prens Vasili Sergeyeviç'i görmem gerekiyor: O da burada oturuyor, değil mi? Geldiğimi haber verin lütfen."

Kapıcı asık bir suratla üst kattaki zilin zincirini çekti ve arkasını döndü.

Üst kattan koşarak inen ve merdivenin orta sahanlığından bakan çorap, potin ve fraklı uşağa, "Prenses Drubetskaya, Prens Vasili Sergeyeviç'i görmek isterler," diye seslendi.

Prenses renkli, ipek elbisesinin buruşukluklarını düzeltti, duvarı kaplayan Venedik aynasına baktı ve aşınmış ayakkabılarıyla merdiven halısı üzerinde dinç adımlar atarak yukarı çıktı.

Oğluna, hareketlendirebilmek için eliyle dokunarak, "Mon cher, vous m'avez promis,"[140] dedi.

Oğlu başını eğip sessizce peşinden gitti.

Kapılarından biri Prens Vasili'ye ayrılan odalara açılan bir salona girdiler.

Odanın ortasına gelen ana oğul, onlar girince ayağa fırlayan yaşlı uşağa Prens Vasili'nin odasını sormaya niyetlendikleri anda, kapılardan birinin bronz kolu döndü ve prens üzerinde ev kıyafetleri ve göğsü tek yıldızlı kadife ceketiyle çıktı, siyah saçlı, yakışıklı bir adamı uğurluyordu. Bu adam Peterburg'un ünlü doktoru Lorrain'di.

"C'est donc positif?"[141] dedi prens.

Doktor "r"leri yutarak ve Latince kelimeleri Fransız aksanıyla söyleyerek, "Mon prince, 'errare humanum est', mais..."[142] dedi.

"C'est bien, c'est bien..."[143]

Anna Mihaylovna ve oğlunu fark eden Prens Vasili doktoru başıyla selamlayıp uğurladı, sessizce ama meraklı bir tavırla onların yanına geldi. Boris annesinin gözlerinde aniden derin bir hüznün belirdiğini fark etti ve hafifçe gülümsedi.

Anna Petrovna üzerine dikilen soğuk, aşağılayıcı bakışların farkında değilmiş gibi, "Evet, kaderimizde böyle üzücü bir durumda görüşmek varmış prens... Kıymetli hastamız nasıl?" dedi.

---

140 Canım, bana söz vermiştin.

141 O zaman, bu kesin mi?

142 Prensim, 'Hata insanidir,' ama...

143 İyi, iyi...

Prens Vasili soran hatta biraz şaşkın gözlerle önce ona, sonra Boris'e baktı. Boris başını kibarca eğip selam verdi. Prens Vasili bu selama karşılık vermeden Anna Mihaylovna'ya döndü ve sorusuna, hasta için çok az ümit kaldığını anlatan baş ve dudak hareketleriyle karşılık verdi.

Anna Mihaylovna hafifçe çığlık atarak "Gerçekten mi?" dedi, "Ah, bu çok kötü! Düşünmesi bile korkunç..." Boris'i göstererek ekledi: "Bu benim oğlum. Size şahsen teşekkür etmek istemişti."

Boris bir kez daha başını kibarca eğip selam verdi.

"İnanın prens, bizim için yaptıklarınızı bir ana kalbi hiçbir zaman unutmaz."

Prens Vasili jabosunu düzelterek ve Anna Mihaylovna'yı burada, Moskova'da, Annette Scherer'in Peterburg'taki davetinden çok daha fazla baskı altına sokan kibirli bir tavır ve ses tonuyla, "Sizi mutlu edecek bir şeyler yapabildiğim için çok sevindim sevgili Anna Mihaylovna," dedi.

Boris'e dönerek sert bir tonda ekledi: "Görevinizi iyi yapmaya ve bu göreve layık olmaya çalışın." Sonra her zamanki kayıtsız ses tonuyla, "Memnun oldum... İzinli olarak mı burada bulunuyorsunuz?" diye sordu.

Boris prensin sert ses tonundan alınmadığını, konuşmaya da girişmek istemediğini gösteren bir tavırla, "Yeni görev yerime gitmek için emir bekliyorum ekselansları," dedi. O kadar sakin ve saygılı konuşmuştu ki prens gözlerini dikerek ona baktı.

"Annenizle mi oturuyorsunuz?"

Boris, "Kontes Rostovalarda kalıyorum," dedi ve yine "ekselansları"nı ekledi.

Anna Mihaylovna, "Hani şu, Nathalie Şinşina ile evlenen İlya Rostov," dedi.

Prens Vasili tekdüze ses tonuyla "Biliyorum, biliyorum," dedi, "Je n'ai jamais pu concevoir, comment Nathalie s'est décidée à épouser cet ours mal-léché! Un per-

sonnage complètement stupide et ridicule. Et joueur à ce qu'on dit."[144]

Anna Mihaylovna, Kont Rostov'un bu düşünceleri hak ettiğini bilmesine rağmen yaşlı adamcağız için biraz şefkat bekler gibi, dokunaklı bir gülümsemeyle, "Mais très brave homme, mon prince,"[145] dedi.

Prenses bir süre bir şey söylemedi, sonra ağlamaklı yüzünde yeniden çok kederli bir ifadeyle, "Doktorlar ne diyor?" diye sordu.

"Fazla ümit yok," dedi prens.

Prenses, "Bana ve Boris'e ettiği bütün iyilikler için *dayıma* bir kez daha teşekkür etmeyi ne kadar isterdim," dedi ve sanki söyleyeceği Prens Vasili'yi çok sevindirmeliymiş gibi bir ses tonuyla ekledi: "C'est son filleul."[146]

Prens Vasili düşünceye daldı ve yüzünü buruşturdu. Anna Mihaylovna, Kont Bezuhov'un vasiyetnamesinde kendisini bir rakip olarak bulmaktan korktuğunu anlamıştı. Onu yatıştırmak için hemen atıldı.

"Dayım" sözcüğünü özellikle belli bir güven ve kayıtsızlıkla vurgulayarak "Ah şu, *dayıma* karşı duyduğum sevgi ve bağlılık yok mu," dedi, "onun asil, açıksözlü karakterini iyi bilirim ama yanında sadece prensesler var... Onlar da henüz çok küçük..." Başını eğerek fısıldadı: "Son görevini yerine getirdi mi prens? Bu son dakikalar ne kadar değerlidir! Sonuçta daha kötüsü olamaz; durumu bu kadar kötüyse onu hazırlamak gerekir." Nazikçe gülümsedi. "Biz, kadınlar Prens," dedi, "böyle şeyleri nasıl söyleyeceğimizi her zaman biliriz. Onu mutlaka görmem gerekiyor. Benim için de çok zor olacak ama ben acı çekmeye alıştım artık."

---

144 Nathalie'nin nasıl oldu da bu pis, dalkavuk ayıyla evlenmeye karar verdiğini hiç anlayamadım! Kesinlikle aptal ve gülünç bir adam. Söylenenlere göre kumarbazmış da.

145 Ama çok dürüst ve namuslu bir adam, prensim.

146 Bu, onun vaftiz çocuğu.

Prens durumu anlamış gibiydi ve Anna Mihaylovna'dan kurtulmanın ne kadar zor olduğunu Annette Scherer'deki davette anlamıştı.

"Ama bu görüşme onu zorlayabilir chère Anna Mihaylovna," dedi, "Akşama kadar bekleyelim, doktorlar bir kriz geçirebileceğini söylediler."

"Ama bu dakikalarda bir şey yapmadan beklemek olmaz. Pensez, il y va du salut de son âme... Ah! c'est terrible, les devoirs d'un chrétien..."[147]

İç odalardan birinin kapısı açıldı ve kontun yeğenlerinden biri, bacakları belden yukarısına oranla şaşılacak derecede kısa bir prenses asık ve soğuk bir suratla çıktı.

Prens Vasili ona doğru döndü.

"Durumu nasıl?"

Prenses, Anna Mihaylovna'yı, tanımıyormuş gibi süzerek, "Hep aynı, bu gürültüde nasıl olmasını bekliyorsunuz," dedi.

Anna Mihaylovna kontun yeğenine küçük adımlarla yaklaştı, tatlı bir gülümsemeyle "Ah, chère, je ne vous reconnaissais pas,"[148] dedi ve gözlerini de kapatarak ekledi: "Je viens d'arriver et je suis à vous pour vous aider à soigner mon oncle. J'imagine combien vous avez souffert."[149]

Prenses yanıt vermedi, gülümsemedi bile ve hemen çıktı gitti. Anna Mihaylovna eldivenlerini çıkarttı, zafer kazanmış bir komutan edasıyla koltuğa kurulup yanına oturması için Prens Vasili'yi çağırdı.

Oğluna "Boris!" dedi ve gülümsedi, "Ben kontun, dayımın yanına geçeceğim, sen de bu arada Piyer'e git mon ami, Rostovların davetini söylemeyi de unutma. Onu akşam yemeğine çağırıyorlar." Prense dönerek sordu: "Gitmez herhalde değil mi?"

---

147 Düşünün, ruhunun kurtuluşu söz konusu... Ah! Ne kadar ağır, bir Hristiyanın yükümlülükleri...

148 Ah, tatlım, sizi tanıyamadım.

149 Şimdi geldim ve dayımın bakımında size yardıma hazırım. Ne kadar acı çektiğinizi tahmin ediyorum.

Prens yemeğe gitmesini içten içe istemiyor gibi "Bilakis," dedi, "Je serais très content si vous me débarrassez de ce jeune homme...[150] Burada oturup duruyor. Kont bir kez bile sormadı onu."

Prens omuzlarını silkti. Uşak Boris'i önce aşağıya, oradan da başka bir merdivenden yukarıya Pyotr Kiriloviç'in yanına götürdü.

XIII

Piyer Peterburg'ta mesleğini seçmeye zaman bulamamış ve gerçekten de yaptığı taşkınlık yüzünden Moskova'ya gönderilmişti. Kont Rostov'un evinde anlatılanlar doğruydu. Polisin ayıya bağlanmasına yardım etmişti. Moskova'ya birkaç gün önce gelmiş ve her zamanki gibi babasının evine yerleşmişti. Peterburg macerasının Moskova'da daha şimdiden öğrenildiğini ve babasının çevresindeki, kendisine karşı hep art niyetli olan kadınların kontu sinirlendirmek için bu fırsattan yararlanacaklarını önceden tahmin etmiş olmasına rağmen geldiği gün evin, babasının kullandığı bölümüne gitmişti. Kontun zamanının çoğunu geçirdiği oturma odasına girince gergef işleyen ve içlerinden birinin diğerlerine yüksek sesle kitap okuduğu kadınlara selam vermişti. Üç kadın vardı. Kitabı temiz giyimli, Anna Mihaylovna'yla karşılaşan kısa bacaklı, sert mizaçlı kız okuyordu; her ikisi de pembe yüzlü ve güzel küçük kızlarsa gergef işliyordu, birbirlerine çok benziyorlardı, tek farkları birisinin dudağının üzerinde duran ve onu daha da güzelleştiren bendi. Piyer bir ölü ya da vebalı gibi karşılanmıştı. Büyük prenses okumayı bırakmış ve ürkek gözlerle sessizce ona bakmıştı; gençlerden bensiz olanın yüzünde de aynı ifade belirmişti; muhtemel komik bir sahneyi önceden tahmin eden, neşeli ve eğlenceli karaktere

150 Beni bu delikanlıdan kurtarsanız çok mutlu olurdum...

sahip, dudağı benli en küçük kız gülümsemesini gizlemek için gergefe eğilmişti. İpliği aşağı çekmiş ve desenleri inceliyormuş gibi yapmıştı, gülmemek için kendini zor tutuyordu.

Piyer, "Bonjour ma cousine," demişti, "Vous ne me reconnaissez pas?"[151]

"Sizi çok iyi tanıyorum, hatta fazla iyi."

Piyer hiç duraksamadan, her zamanki patavatsızlığıyla sormuştu: "Kontun sağlığı nasıl? Onu görebilir miyim?"

"Kont hem fiziksel hem de manevi acılar içinde ve sanırım siz de onun manevi acılarını artırmak için elinizden geleni yapıyorsunuz."

Piyer tekrar sormuştu: "Kontu görebilir miyim?"

"Hımm... Onu öldürmek, büsbütün öldürmek istiyorsanız görebilirsiniz," demiş ve onlar babasıyla ilgilenirken, babasının acısını dindirmekle ilgilenirken, anlaşılan onun babasını üzmekten başka bir şeyle ilgilenmediğini Piyer'e göstermek için eklemişti: "Git bak bakalım dayının et suyu hazır mı, vakti geliyor."

Olga çıkmıştı. Piyer ayakta duruyor, kız kardeşlere bakıyordu, başını eğip selam vererek "Ben odama gidiyorum. Ne zaman görebileceğimi bana söylersiniz," demişti.

Çıkmış ve arkasından dudağı benli kızın pek yüksek olmasa da kolaylıkla duyulan kahkahası çınlamıştı.

Ertesi gün Prens Vasili gelmiş ve kontun evine yerleşmişti. Piyer'i yanına çağırmış ve şunları söylemişti: "Mon cher, si vous vous conduisez ici, comme à Pétersbourg, vous finirez très mal; c'est tout ce que je vous dis.[152] Kont çok, çok hasta: Onu kesinlikle görmemelisiniz."

O zamandan beri Piyer'i rahatsız etmiyorlardı, o günden beri tüm zamanını yukarıda, odasında tek başına geçiriyordu.

---

151 Merhaba kuzenim. Beni tanımadınız mı?

152 Dostum, burada da Peterburg'ta davrandığınız gibi davranırsanız sonunuz çok kötü olur; size tüm söyleyeceğim bu.

Boris yanına girdiği sırada odasında geziniyor, arada bir köşelerde durarak duvara doğru, görünmez bir düşmana kılıç saplayacakmış gibi tehditkâr hamleler yapıyor, gözlüklerinin üzerinden sert sert bakıyor, sonra yeniden dolanmaya başlıyor, anlaşılmaz şeyler söylüyor, omuzlarını silkiyor, kollarını iki yana açıyordu.

Kaşlarını çatıp parmağıyla birini işaret ederek "L'Angleterre a vécu,"[153] dedi, "Monsieur Pitt comme traitre à la nation et au droit des gens est condamné à..."[154] Napolyon olduğunu hayal edip, yarattığı kahramanla birlikte büyük tehlikeler atlatıp Pas de Calais'den geçmiş, Londra'yı fethetmiş, Pitt hakkındaki kararı açıklamak üzereydi ki genç, boyu bosu yerinde, yakışıklı bir subayın içeri girdiğini gördü. Hareketlerine son verdi. Piyer, Boris'i on dört yaşında bırakmıştı ve şimdi kesinlikle hatırlamıyordu; ama buna hiç aldırmadan, kendine has bir çabukluk ve konuksever bir tavırla elini sıktı ve dostça gülümsedi.

Boris sakin, hoş bir gülümsemeyle "Beni hatırladınız mı?" dedi, "Annemle birlikte kontu görmeye geldik ama o çok hasta galiba."

Piyer bu delikanlının kim olduğunu hatırlamaya çalışarak, "Evet, hasta galiba. Rahat bırakmıyorlar ki," diye cevap verdi.

Boris, Piyer'in onu hatırlamadığını anlamış ama kendini tanıtmaya gerek görmemişti ve en ufak bir rahatsızlık duymadan gözlerinin içine bakıyordu.

Oldukça uzun ve Piyer'i rahatsız eden bir sessizlikten sonra, "Kont Rostov sizi akşam yemeğine davet ediyor," dedi.

Piyer sevinçle, "Ah! Kont Rostov!" dedi, "Siz de o zaman onun oğlu İlya'sınız. İnanabiliyor musunuz, sizi ilk anda tanıyamadım. Hatırlıyor musunuz, Madam Jacquot

153 İngiltere'nin işi bitti.

154 Mösyö Pitt, ulusa ve insan haklarına ihanetten dolayı cezanız...

ile birlikte Vorobyev tepelerinde gezintiye çıkardık... Uzun zaman oldu."

Boris cesaretli ve biraz da alaylı bir gülümsemeyle ağır ağır, "Yanılıyorsunuz," dedi, "Ben Prenses Anna Mihaylovna Drubetskaya'nın oğlu Boris'im. Baba Rostov'un adı İlya, oğlunun adı ise Nikolay. Madam Jacquot'yla da hiç tanışmadım."

Piyer sivrisineklerin ya da arıların saldırısına uğramış gibi kollarını, başını salladı.

"Ah, şu işe bakın! Her şeyi birbirine karıştırdım! Moskova'da amma çok akraba varmış! Siz Boris'siniz... tamam. Bu konuda anlaştık. Eee, Boulogne seferi konusunda ne düşünüyorsunuz? Napolyon kanalı geçmeyi başarırsa İngilizler için çok kötü olur, değil mi? Bence bu sefer başarıya ulaşabilir. Yeter ki Villeneuve bir beceriksizlik etmesin!"

Boris gazete okumazdı, Boulogne seferi hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve Villeneuve'in adını ilk defa duyuyordu.

Kendine has sakin, alaycı ses tonuyla, "Biz burada, Moskova'da politikadan çok ziyafetlerle, dedikodularla meşgulüz," dedi. "Bu konu hakkında ne bir şey biliyorum ne de bir şey düşünüyorum. Moskova'da en fazla ilgiyi dedikodu çeker." Sonra devam etti: "Bugünlerde siz ve kont hakkında konuşuluyor."

Piyer karşısındakinin sonradan pişman olacağı bir şey söylemesinden korkuyormuş gibi kendine has gülümsemesiyle tatlı tatlı gülümsedi. Ama Boris açık açık, sözünü esirgemeden, soğuk bir tavırla, gözlerinin içine bakarak konuşuyordu.

"Moskova'da dedikodudan başka yapacak bir şey yok," diye devam etti, "herkes kontun servetini kime bırakacağıyla meşgul, belki hepimizden fazla yaşar ki ben bunu yürekten istiyorum..."

Piyer, "Evet, bütün bunlar çok acı," diyerek araya girdi, "Çok acı." Piyer tüm korkusu bu subayın konuşmayı far-

kında olmadan kendisi için pek de hoş olmayacak bir yola sokmasıydı.

Boris, yüzü hafifçe kızarmış olmasına rağmen sesini ve duruşunu değiştirmeden, "Sanırım size de öyle geliyordur," dedi, "size de herkes bu konuyla sadece zengin adamdan bir şeyler alabilmek için meşgul oluyor gibi geliyordur."

Piyer "Tam dediği gibi," diye düşündü.

"Herhangi bir yanlış anlaşılmayı önlemek için şunu da söyleyeyim, eğer beni ve annemi bu tür insanlardan sayıyorsanız çok yanılıyorsunuz. Çok yoksuluz ama en azından kendi adıma şunu söyleyeyim: Babanız sırf zengin olduğu için ben kendimi onun akrabası saymıyorum ve ne ben ne de annem ondan bir şey istemeyeceğiz, bir şey kabul etmeyeceğiz."

Piyer uzun süre bir şey anlayamadı ama anlayınca kanepeden fırladı, kendine özgü çeviklik ve beceriksizlikle Boris'i kolunun altından kavradı, yüzü ondan daha kızarmış bir halde, utanç ve üzüntü karışımı bir duyguyla konuşmaya başladı:

"İşte bu çok garip! Ben gerçekten de... kim düşünebilirdi ki... çok iyi biliyorum..."

Ama Boris yine sözünü kesti:

"Her şeyi yüksek sesle dile getirdiğim için çok memnunum. Belki de hoşunuza gitmedi, beni bağışlayın," dedi ve Piyer onu yatıştıracakken o Piyer'i yatıştırarak devam etti: "Umarım sizi gücendirmemişimdir. Her şeyi açık açık söylemek gibi bir ilkem vardır... Cevabınızı bildirecek misiniz? Akşam yemeği için Rostovlar'a gelecek misiniz?"

Boris sırtındaki ağır bir yükü indirmiş, rahatsız edici bir durumdan kurtulup başkasını böyle bir duruma sokmuş gibi yeniden son derece keyifli bir hale gelmişti.

Piyer sakinleşerek, "Hayır, dinleyin," dedi, "şaşırtıcı bir insansınız. Şimdi söylediklerinizi çok güzel, çok. Şüphesiz beni tanımıyorsunuz. Çok uzun süredir birbirimizi görme-

miştik... çocukluktan beri... Düşünebilirsiniz ki ben... ben sizi anlıyorum, çok iyi anlıyorum. Ben bunu yapamazdım, yüreğim yetmezdi ama bu çok güzel. Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum. Benimle ilgili varsayımlarınız..." Sustu ve gülümseyerek devam etti: "Çok garip." Gülmeye başladı. "Aman, ne fark eder? Birbirimizi daha yakından tanıyalım. Rica ediyorum." Boris'in elini sıktı. "Biliyor musunuz, kontun yanına bir kez bile gitmedim. Beni çağırmadı... Ona bir insan olarak acıyorum... Ama ne yaparsın?"

Boris gülümseyerek, "Ne dersiniz, Napolyon ordusunu geçirmeyi başarabilir mi?" diye sordu.

Piyer, Boris'in konuyu değiştirmek istediğini anlamıştı ve onun isteğine uyarak Boulogne girişiminin yararlarını ve zararlarını anlatmaya başladı.

Uşak Boris'i prensesin yanına çağırmak için geldi. Prenses gidiyordu. Piyer, Boris'i daha yakından tanıyabilmek için yemeğe geleceğine söz verdi, gözlüklerinin üzerinden şefkatle gözlerine bakarak sertçe elini sıktı. O gittikten sonra Piyer uzun süre daha odasında dolaştı ama bu sefer görünmez düşmana kılıç saplamıyor bu sevimli, akıllı ve kararlı delikanlıyla yaşadıklarını hatırlayıp gülümsüyordu.

İlkgençlik yıllarında tüm insanlarda, özellikle yalnız yaşayanlarda görülebileceği gibi o da bu delikanlıya karşı nedensiz bir yakınlık hissetti ve kendi kendine bu delikanlıyla mutlaka dost olacağına dair söz verdi.

Prens Vasili prensesi yolcu ediyordu. Prenses mendili gözlerine tutmuştu, yüzü yaş içindeydi.

"Kötü! Çok kötü!" dedi, "Ama ne pahasına olursa olsun görevimi yerine getireceğim. Gelip geceyi burada geçireceğim. Onu bu halde bırakmak olmaz. Her dakika kıymetli. Prensesler ne bekliyor, anlamıyorum. Belki Tanrı bana yardım eder de onu hazırlamanın bir yolunu bulurum... Adieu, mon prince, que le bon dieu vous soutienne..."[155]

155 Hoşça kalın prensim, Tanrı yardımcınız olsun...

Prens Vasili arkasını dönerken cevap verdi: "Adieu, ma bonne."[156]

Arabadaki yerlerini tekrar alınca annesi oğluna "Ah, durumu çok kötü," dedi, "Neredeyse kimseyi tanımıyor."

Oğlu sordu: "Anlamıyorum anneciğim, Piyer'le nasıl bir ilişkisi var?"

"Vasiyetname her şeyi söyleyecek oğlum; bizim kaderimiz de ona bağlı..."

"Bize bir şey bırakacağını nereden çıkarıyorsunuz?"

"Ah, yavrum! O öyle zengin, biz de öyle yoksuluz ki."

"Ama bu pek de yeterli bir neden değil anneciğim."

Annesi sesini yükselterek, "Ah, Tanrım! Tanrım! Çok hasta, çok!" dedi.

XIV

Anna Mihaylovna oğluyla birlikte Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'a gidince Kontes Rostova uzun süre tek başına, mendilini gözlerine bastırarak oturdu. Sonunda hizmetçiyi çağırdı.

Birkaç dakika bekleten hizmetçi kıza, "Neyiniz var tatlım?" dedi, "Bana hizmet etmek istemiyor musunuz? O zaman size başka bir yer bulayım."

Dostunun kederi ve acınacak derecede yoksulluğu kontesi üzmüş, moralini bozmuştu ve bu ruh hali de hizmetçiye "tatlım" ve "siz" diye hitap etmesinden anlaşılırdı.

"Özür dilerim efendim," dedi hizmetçi.

"Kontu buraya çağırın lütfen."

Kont her zamanki gibi hafif suçlu bir tavırla, sallana sallana yürüyerek karısının yanına geldi.

"Sevgili kontes! Harika bir keklik sauté au madère[157] olacak ma chère! Tadına baktım; Taraska için boşuna bin ruble vermedim. Değer!"

---

156 Güle güle, sevgili hanımefendi.

157 Madera şaraplı sote.

Karısının yanına oturdu, dirseklerini genç bir adam gibi dizlerine dayayıp elleriyle ak düşmüş saçlarını karıştırdı.

"Emriniz nedir sevgili kontes?"

"Mesele şu, tatlım..." Kontun yeleğini işaret ederek "Burana ne bulaşmış senin?" diye sordu. Gülerek "Sote galiba," dedi ve ekledi: "Mesele şu kont: Bana para lazım."

Yüzünde hüzün belirdi.

Kont, "Ah, sevgili kontes!" dedi ve hızla elini cüzdanına götürdü.

Kontes "Bana çok para lazım kont, beş yüz ruble lazım," dedi ve patiska mendilini çıkartıp kocasının yeleğini sildi.

"Tamam, hemen," dedi kont ve sadece seslendikleri kişilerin çağrılarına rüzgâr gibi koşarak geleceğinden emin olan insanların kullanacağı bir ses tonuyla bağırdı: "Hey, biri var mı orada? Mitenka'yı buraya gönderin!"

Kontun yanında büyümüş olan ve artık kontun tüm işlerini idare eden genç asilzade Mitenka sessiz adımlarla odaya girdi.

Kont içeri giren saygılı delikanlıya, "Bak şimdi, azizim," dedi, "Bana..." Şöyle bir düşündü, "evet, bana yedi yüz ruble getir, evet. Ama geçen seferki gibi yırtıklarından ve kirlilerinden getirme, iyilerinden getir, kontese lazım."

Kontes üzüntüyle içini çekerek, "Evet, Mitenka, lütfen temiz olsunlar," dedi.

Mitenka, "Ne zaman teslim etmemi emredersiniz ekselansları?" dedi, "İzninizle şunu da bildireyim..." Kontun sinirlenmeye başladığında yaptığı gibi zorlukla ve sık nefes aldığını fark edince ekledi: "Siz merak etmeyin. Unutmuşum... Hemen şimdi mi getireyim?"

"Evet, evet, hemen şimdi getir. Kontese ver."

Kont delikanlı çıkınca gülümseyerek, "Benim şu Mitenka altındır," dedi, "Elinden gelmeyen yoktur. Zaten olmamasına tahammül edemem. Her şeyi becerir."

Kontes, "Ah, para kont, para dünyada ne acılara neden oluyor," dedi, "Ama bu para bana çok lazım."

Kont, "Siz sevgili kontes, para harcamayı seversiniz, herkes bilir," dedi ve karısının elini öpüp odasına döndü.

Anna Mihaylovna, Bezuhovlardan döndüğünde kontesin yanında duran küçük masanın üzerindeki mendilin altında yepyeni paralar hazırdı ve Anna Mihaylovna da kontesin biraz huzursuz olduğunu fark etmişti.

Kontes, "Eee, ne var ne yok dostum?" diye sordu.

"Ah, durumu korkunç! O kadar kötü ki tanıyamazsın; yanında bir dakikacık kaldım iki kelime edemedim...

Kontes yüzü kızararak ki bu kızarıklık yaşlı, ince ve mağrur yüzünde garip duruyordu ve mendilin altından paraları çıkartarak birdenbire, "Annette," dedi, "Tanrı aşkına, lütfen beni reddetme," dedi.

Anna Mihaylovna durumu hemen anladı ve uygun bir anda kontesi kucaklayabilmek için eğildi.

"Boris'e, üniforma yaptırabilmesi için..."

Anna Mihaylovna onu kucaklamış ağlıyordu. Kontes de ağlıyordu. Dost oldukları için ağlıyorlardı; iyi yürekli oldukları için ağlıyorlardı; iki gençlik arkadaşı böyle bayağı bir nesneyi, parayı düşündükleri için ağlıyorlardı; gençlikleri artık elden gittiği için ağlıyorlardı... Ama gözyaşları ikisine de çok yakışıyordu.

XV

Kontes Rostova kızları ve daha şimdiden oldukça kalabalık olan misafirleriyle birlikte salonda oturuyordu. Kont erkek misafirleri, bizzat seçerek oluşturduğu Türk nargileleri koleksiyonunu göstermek için çalışma odasına götürmüştü. Arada bir çıkıp soruyordu: "Gelmedi mi daha?" Sosyetede le terrible dragon[158] lakabıyla anılan, zenginliğiyle, konumuyla değil aklından geçenleri söylemesiyle, sade ve açık

158 Korkunç ejderha.

konuşmasıyla ün yapmış bir kadın olan Marya Dmitriyevna Ahrosimova'yı bekliyorlardı. Marya Dmitriyevna'yı hem çar ailesi hem de bütün Moskova ve Peterburg tanırdı ve iki şehirde de ona hayret ederler, kabalığına gizli gizli gülerler, onun hakkında fıkralar anlatırlardı; bununla birlikte istisnasız herkes ona saygı duyar ve ondan korkardı.

Dumana boğulmuş çalışma odasında beyannameyle ilan edilmiş savaş, asker toplamalar hakkında bir sohbet devam ediyordu. Beyannameyi daha kimse görmemişti ama çıktığını herkes biliyordu. Kont bir sedirde, tütün içerek konuşan iki kişinin arasında oturuyordu. Kont ne tütün içiyordu ne de konuşuyordu ama kafasını kâh bir tarafa kâh diğer tarafa eğerek yüzünde memnuniyet ifadesiyle tütün içenlere bakıyor ve birbirine düşürdüğü komşularının konuşmalarını dinliyordu.

Konuşanlardan biri sivildi; solgun, ince, tıraşlı yüzünde kırışıklıklar vardı ve yaşlanmaya başlamış olmasına rağmen genç bir delikanlı gibi son modaya uygun giyinmişti; ayaklarını kendi evindeymiş gibi sedirin üzerine kaldırmıştı, kehribar çubuğu yandan iyice ağzının içine sokmuş, dumanı düzensiz aralıklarla çekiyor, gözlerini kırpıştırıyordu. Bu adam kontesin Moskova salonlarında sivri dilli olarak anılan kuzeni, ihtiyar bekâr Şinşin'di. Konuştuğu kişiyi küçümser bir hali vardı. Son derece temiz görünümlü, tüm düğmeleri ilikli, saçları taralı, toy, al yanaklı bir muhafız subayı olan diğeri kehribar çubuğu ağzının ortasında tutuyor, pembe dudakları dumanı hafifçe veriyor ve güzel ağzından küçük halkalar çıkıyordu. Bu delikanlı Boris'in alaya beraber gideceği, Nataşa'nın ablası Vera'yı, müstakbel kocası diye kızdırdığı, Semyonovski Alayı subaylarından teğmen Berg'di. Kont aralarında oturmuş dikkatle dinliyordu. Kontun, çok sevdiği Boston oyunu haricinde en büyük zevki, birbirine düşürmeyi başardığı iki kişiyi oturup dinlemekti.

Şinşin alaylı bir gülüşle ve en sade Rus halk sözlerini Fransızca seçkin ifadelerle birleştirerek (konuşmasının en

önemli özelliği buydu) "Madem öyle diyorsunuz babacığım, mon très honorable[159] Alfons Karlıç," dedi, "Vous comptez vous faire des rentes sur l'état,[160] bölükten mi gelir sağlamak istiyorsunuz?"

"Hayır Pyotr Nikolayiç, ben sadece süvari alayındaki kazancın piyade alayındakinden çok daha az olduğunu göstermeye çalışıyorum. Benim durumumu göz önüne alın Pyotr Nikolayeviç."

Berg her zaman çok kesin, sakin ve nazik konuşurdu. Sadece kendini ilgilendiren konularda konuşurdu; kendisiyle doğrudan ilgisi olmayan bir şey konuşulduğu zaman hiçbir şey söylemeden, sessizce dururdu. Saatlerce böyle sessiz, başkalarının sözüne karışmadan, onlara en ufak bir rahatsızlık bile vermeden oturabilirdi. Ama konuşma kendisiyle ilgili bir noktaya gelir gelmez, açıkça görülür bir keyifle uzun uzadıya konuşurdu.

Şinşin ve konta, başarısının tüm diğer insanların her zaman başlıca dileği olacağından eminmiş gibi bir tavırla, yüzünde keyifli bir gülümsemeyle bakarak, "Benim durumumu göz önüne alın Pyotr Nikolayiç: Süvari olsam teğmen rütbesinde bile yılın üçte biri için iki yüz rubleden fazla alamazdım; oysa şimdi iki yüz otuz ruble alıyorum," dedi.

Berg, "Ayrıca Pyotr Nikolayiç, muhafızlara geçersem göz önünde olurum," diye devam etti. "Hem piyade muhafız alayında daha sık boş kadro açılır. Hem bir düşünün iki yüz otuz rubleyle nasıl geçinirim?" Ağzından küçük bir halka çıkartıp devam etti: "Ayrıca hem kenara bir şeyler koyup hem de babama para gönderiyorum."

Şinşin kehribar çubuğu ağzının diğer tarafına alıp, "La balance y est...[161] Alman başı sıkışınca döver harman, comme dit le proverbe,"[162] dedi ve konta göz kırptı.

---

159 Çok sayın.

160 Devletten mi gelir sağlamak niyetindesiniz.

161 Denge böyle sağlanır.

162 Diye bir atasözü var.

Kont kahkaha attı. Şinşin'in konuştuğunu gören diğer konuklar dinlemek için yaklaştı. Berg alayların ve ilgisizliğin farkına varmadan muhafızlara geçmekle birliğindeki arkadaşlarının rütbece önüne geçtiğini, savaş sırasında bölük komutanının öldürülebileceğini, bölüğün kıdemlisi olarak bu mevkiye kendisinin gelebileceğini, alayda herkesin onu çok sevdiğini ve babasının ondan çok memnun olduğunu anlatmaya devam etti. Berg görünüşe göre tüm bunları anlatmaktan zevk duyuyordu ve diğer insanların da ilgisini çekeceğinden şüphesi yok gibiydi. Ama anlattığı her şey o kadar hoş ve ciddi, gençlik bencilliğinin saflığı o kadar belliydi ki kimse ağzını açıp tek kelime edememişti.

Şinşin onun omzuna vurup, ayaklarını sedirden indirirken, "Evlat, siz piyadede de süvaride de, her yerde yolunuzu bulursunuz; bunu size şimdiden söyleyeyim," dedi.

Berg neşeyle gülümsedi. Kont, arkasından da davetliler salona çıktılar.

Biriken davetlilerin yemeğe davet edilmeden önce, aperatifler için yapılacak çağrıyı bekleyerek uzun konuşmalara girmedikleri, bununla birlikte yemeğe oturmak için hiç de sabırsızlanmadıklarını göstermek için hareket etmeyi ve sessiz kalmamayı gerekli gördükleri anlardan biri yaşanıyordu. Ev sahipleri kapıya bakıyor ve sık sık bakışıyorlardı. Konuklar bu bakışlardan kimi ya da neyi beklediklerini tahmin etmeye çalışıyordu: Önemli bir yakınları mı geç kalmıştı yoksa yemek mi daha hazır değildi.

Piyer yemek başlamadan hemen önce geldi, salonun ortasına, bulduğu ilk koltuğa alelacele oturarak herkesin yolunu kesti. Kontes onu konuşturmak istedi ama gözlüklerinin arkasından, birini arıyormuş gibi saf saf etrafına bakıyor, kontesin tüm sorularına kısa cevaplar veriyordu. Herkesin eğlence kaynağı olmuştu ama bir tek o bunun farkında değildi. Konukların çoğu ayı hikâyesinden haberdardı ve bu iriyarı, şişman ve uysal adama merakla bakıyor, böyle hantal

ve alçakgönüllü birinin polis memuruna öyle bir muzipliği nasıl yaptığına akıl sır erdiremiyorlardı.

Kontes, "Yeni mi geldiniz?" diye sordu.

Piyer etrafına bakınarak "Oui, madame,"[163] dedi.

"Kocamı gördünüz mü?"

Piyer, "Non, madame,"[164] dedi ve hiç gereği yokken gülümsedi.

"Sanırım Paris'ten yeni döndünüz, değil mi? Çok ilginç olmalı."

"Çok ilginç."

Kontes, Anna Mihaylovna'yla göz göze geldi. Anna Mihaylovna, kontesin bu delikanlıyla ilgilenmesini rica ettiğini anladı ve onun yanına oturarak babası hakkında konuşmaya başladı; ama Piyer kontese olduğu gibi ona da sadece tek kelimelik cevaplar veriyordu. Konukların hepsi kendi aralarında konuşuyorlardı.

Her taraftan "Les Razoumovsky... Ça a été charmant... Vous êtes bien bonne... La comtesse Apraksine..."[165] gibi sesler duyuluyordu. Kontes kalkıp büyük salona geçti.

Salondan sesi duyuldu: "Marya Dmitriyevna mı?"

Kaba bir kadın sesi, "Ta kendisi," diye cevapladi ve sesin ardından Marya Dmitriyevna odaya girdi.

Bütün genç kızlar, hatta en yaşlılar hariç bütün kadınlar ayağa kalktı. Marya Dmitriyevna kapının eşiğinde durdu, beyaz bukleli elli yıllık başını iriyarı gövdesinin üzerinde dikleştirerek misafirleri süzdü, elbisesinin geniş kollarını sıvıyormuş gibi ağır ağır düzeltti. Marya Dmitriyevna hep Rusça konuşurdu.

Diğer bütün sesleri bastıran yüksek, kalın sesiyle, "İsim gününüz kutlu olsun," dedi. Elini öpen konta dönerek, "Ne o yaşlı günahkâr, Moskova'da canın mı sıkılıyor? Köpek-

163 Evet, madam.

164 Hayır, madam.

165 Razumovskiler... Bu çok hoştu... Çok iyisiniz... Kontes Apraksin...

lerinle ava çıkacak yer yok mu?" dedi ve kızları göstererek ekledi: "Ne yaparsın babalık, bak bu yavru kuşlar nasıl da büyüyorlar, ister istemez damat bakacaksın artık."

Elini öpmek için korkusuzca ve neşeyle sokulan Nataşa'yı okşayarak, "Benim Kazak'ım nasılmış?" dedi (Marya Dmitriyevna, Nataşa'ya Kazak derdi). "Yaramaz bir kız olduğunu bilirim ama çok da severim."

Kocaman çantasından armut biçiminde bir çift yakut küpe çıkartarak isim gününün yıldızına, yüzü iyice kızaran Nataşa'ya verdi ve hemen ona arkasını dönerek Piyer'e seslendi.

Sesini yalandan inceltip azaltarak "Hey! Nazik Bey! Buraya gelir misiniz," dedi, "Nazik Bey, buraya gelin." Elbisesinin kollarını tokat atmaya hazırlanıyormuş gibi daha da yukarı sıvadı.

Piyer gözlüklerinin arkasından saf saf ona bakarak yaklaştı.

"Nazik Bey yaklaş, yaklaş! Bir zamanlar gerektiğinde babana bir tek ben gerçekleri söylemiştim, şimdi sana da söylemek farz oldu."

Bir anlığına sustu. Herkes susmuştu, bunun daha bir başlangıç olduğunu hissediyor, arkasından ne gelecek diye bekliyorlardı.

"Söyleyecek laf bulamıyorum! Hayırlı evlat!.. Babası ölüm döşeğinde, o kendi eğlencesinde, polisi ayının sırtına bindiriyor. Ayıp evlat, çok ayıp! Seni savaşa göndermeli."

Arkasını döndü ve elini gülmemek için kendini zor tutan konta uzattı.

Marya Dmitriyevna "Ne bekliyoruz, haydi masaya, zamanı gelmiştir herhalde?" dedi.

Kont, Marya Dmitriyevna'yla birlikte önden gitti. Kontes, Nikolay'ı beraberinde götürecek süvari alayı albayı ile birlikte onları takip etti. Anna Mihaylovna Şinşin'in kolundaydı. Berg de kolunu Vera'ya uzatmıştı. Gülümseyen Julie

Karagina masaya Nikolay'la gidiyordu. Onların arkasında tüm salona yayılmış diğer çiftler ve en arkada tek sıra halinde çocuklar, mürebbiler, mürebbiyeler vardı. Garsonlar hareketlenmeye başladı, sandalyeler gıcırdadı, müzisyenler çalmaya başladı ve konuklar yerlerini aldı. Müziğin yerini yavaş yavaş çatal bıçak sesleri, konukların konuşmaları, garsonların yumuşak adım sesleri aldı. Masanın bir başında kontes oturuyordu. Sağında Marya Dmitriyevna, solunda Anna Mihaylovna ve diğer konuklar vardı. Masanın diğer başında kont, solunda süvari alayı albayı, sağında Şinşin ve diğer erkek konuklar vardı. Uzun masanın bir tarafında gençler vardı: Vera Berg'le, Piyer Boris'le yan yana oturuyordu; diğer tarafa çocuklar, mürebbiler, mürebbiyeler yerleşmişti. Kont kristal şişelerin, meyve kâselerinin ardından karısına ve onun mavi kurdeleli uzun hotozuna bakıyor, yanındakilere durmadan şarap dolduruyor, kendini de ihmal etmiyordu. Kontes de ev sahipliği görevlerini unutmadan, kızaran kelinin ve yüzünün saçındaki beyazları daha fazla öne çıkardığını düşündüğü kocasına, ananasların ardından anlamlı bakışlar atıyordu. Kadınlar tarafında ses seviyesi değişmeyen konuşmalar devam ediyordu; erkekler tarafında ise çok fazla yiyip içen ve yiyip içtikçe daha da kızaran süvari albayının sesi gittikçe o kadar yükselmişti ki kont diğer konuklara onu örnek olarak göstermeye başlamıştı bile. Berg yüzünde hoş bir gülümsemeyle Vera'ya aşkın maddi değil manevi bir duygu olduğunu anlatıyordu. Boris yeni arkadaşı Piyer'e masadaki konukları tanıtıyor ve karşısında oturan Nataşa'yla bakışıyordu. Piyer az konuşuyor, çok yiyor ve yeni tanıdığı yüzleri süzüyordu. İki çorba arasından seçtiği à la tortue[166] ve kulebyakadan kekliğe varana dek hiçbir yemeği, baş uşağın peçeteye sarılı bir şişeyle, yanındakinin omzunun üzerinden, "Sek Madeira", "Macar" ya da "Ren" diyerek uzattığı hiçbir şarabı kaçırmamıştı. Her ta-

166 Kaplumbağa çorbası.

bağın önünde bulunan ve üzerinde kontun armasını taşıyan dört kristal bardaktan ilk eline geçeni uzatıyor, şarabı zevkle içiyor ve konuklara gitgide daha güler yüzlü bakıyordu. Onun karşısında oturan Nataşa, Boris'e ilk defa öpüştükleri ve âşık oldukları delikanlılara bakan on üç yaşındaki kızlar gibi bakıyordu. Bu bakışlar arada bir Piyer'e dönüyor ve bu eğlenceli, hayat dolu kızın bakışları karşısında Piyer'e, nedenini kendisinin de bilmediği bir gülme isteği geliyordu.

Nikolay, Sonya'dan uzakta, Julie Karagina'nın yanında oturuyordu ve yine aynı istemsiz gülümsemeyle bir şeyler konuşuyordu. Sonya ayıp olmasın diye gülümsüyor, ama kıskançlıktan kudurduğu belli oluyordu: Kâh sararıyor kâh kızarıyor, Nikolay ile Julie'nin kendi aralarında ne konuştuğunu duyabilmek için her yolu deniyordu. Mürebbiye çocukların keyfini kaçırmayı aklından geçirebilecek biri olursa ona karşılık vermeye hazırlanıyormuş gibi kaygıyla arkasına bakıyordu. Alman mürebbi ise Almanya'ya, ailesine göndereceği mektupta tüm detaylarıyla anlatabilmek için tüm yemek, tatlı ve şarap çeşitlerini aklına yazmaya çalışıyordu ve peçeteye sarılı şişeyle şarap sunan garsonun onu atlamasına çok içerlemişti. Alman kaşlarını çatmıştı, bu şarabı zaten almak istemediğini ama hiç kimse bu şarabı susuzluğunu gidermekten, açgözlülüğünden değil, öğrenme isteğinden kaynaklanan iyi niyetli bir meraktan denemesi gerektiğini anlamak istemediği için içerlediğini göstermeye çalışıyordu.

XVI

Masanın erkekler tarafında konuşma gitgide kızışıyordu. Albay savaş bildirisinin Peterburg'ta yayınlandığını, kendisinin de gördüğü bir kopyasının o gün haberciyle başkomutana gönderildiğini söyledi.

Şinşin, "Neden Napolyon'la savaşa girmek için bu kadar inat ediyoruz ki?" dedi, "il a déjà rabattu le caquet à l'Autriche. Je crains que cette fois ce ne soit notre tour."[167]

Albay sağlam yapılı, uzun boylu, kanlı canlı bir Almandı, görünüşe göre görevine ve Rusya'ya bağlı bir askerdi. Şinşin'in söyledikleri ağırına gitmişti.

Alman aksanıyla "Çünkü sayın bayım," dedi, "çünkü imparator bunu biliyor. Savaş bildirisinde Rusya'yı tehdit eden tehlikeye, imparatorluğun güvenliğine ve onuruna, *ittifakların* kutsallığına kayıtsız kalamayacağını bildirdi." Nedense "ittifakların" sözcüğünü meselenin temelinde bu yatıyormuş gibi vurgulayarak söylemişti.

Ve kendisine özgü şaşmaz devlet adamı hafızasıyla bildirinin giriş bölümünü yineledi: "Hükümdarın tek ve mutlak hedefinin başlıca amacı, Avrupa'da barışı sağlam temeller üzerine oturtmaktır; bu yüzden bugün ordunun bir bölümünü sınır ötesine gönderme ve bu emeline ulaşabilmek için yeni adımlar atma kararını almıştır."

Sözlerini bir bardak şarap içerek ve konta dönüp destek bekler gibi bakarak ders verircesine bitirdi: "İşte bu nedenle sayın bayım."

Şinşin yüzünü buruşturup gülümseyerek "Connaissez vous le proverbe,"[168] dedi, "Erema, Erema, otur evinde, iğini bile. Cela nous convient à merveille.[169] Suvarov'u anımsar mısınız, onu bile dümdüz ettiler, à plate couture,[170] şu anda Suvarovlarımız var mı? Je vous demande un peu."[171] Sürekli Rusçadan Fransızcaya geçerek konuşuyordu.

Albay masaya vurarak, "Kanımızın son damlasına kadar savaşmalıyız," dedi, "ve imparatorumuz için ölmeliyiiiiz, o zaman her şey yolunda gider." Sözlerini tekrar konta dö-

167 Avusturya'nın ağzının payı verildi. Korkarım sıra bize geldi.

168 Atasözünü bilir misiniz.

169 Bize mükemmel uyuyor.

170 Kumaş gibi dümdüz.

171 Size sadece bunu sorayım.

nerek tamamladı: "Ve mümkün olduğuncaaaa ('mümkün olduğunca' ifadesini bilerek uzatmıştı.) mümkün olduğuncaaaa az tartışmalıyız." Konu savaştan açılınca yanındakiyle konuşmayı bırakıp can kulağıyla, gözlerini dört açarak albayı dinleyen Nikolay'a dönerek ekledi: "Biz yaşlı süvariler böyle düşünüyoruz. Ya siz delikanlı, genç süvari, siz ne düşünüyorsunuz?"

Büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış gibi heyecanlanan Nikolay, kararlı ve çaresiz bir tavırla tabağını döndürüp bardakların yerini değiştirerek, "Sizinle tamamen aynı fikirdeyim," diye cevap verdi, "şuna inanıyorum: Ruslar için ya zafer ya ölüm." Ama bunları söyledikten sonra, bu sözlerin mevcut durumda hem kendisi, hem de diğerleri için fazla coşkulu ve tumturaklı kaçtığını ve bu yüzden rahatsız edici olduğunu hissetti.

Yanında oturan Julie içini çekerek, "C'est bien beau ce que vous venez de dire,"[172] dedi. Nikolay konuşurken Sonya ürpermiş, kulaklarına, kulaklarının arkasından ensesine, omuzlarına kadar kızarmıştı. Piyer albayın söylediklerini dinlemiş ve başıyla onaylamıştı.

"İşte bu çok güzel," dedi.

Albay tekrar masaya vurarak yüksek sesle, "Bu delikanlı tam bir süvari," dedi.

Aniden masanın öbür tarafından Marya Dmitriyevna'nın kalın sesi duyuldu: "Orada ne gürültü ediyorsunuz?" Süvariye dönerek, "Masaya neden vuruyorsun? Neden böyle heyecanlandın? Karşında Fransızlar mı var sandın?" dedi.

Süvari gülümseyerek, "Gerçekleri söylüyorum," dedi.

Kont masanın karşı tarafından, "Savaş diye tutturmuşsunuz, "diye bağırdı, "Benim oğlum da gidiyor Marya Dmitriyevna, benim oğlum da."

Masanın öbür ucundan Marya Dmitriyevna'nın kalın, sakin sesi duyuldu: "Benim de askerde dört oğlum var ama

172 Söyledikleriniz çok güzel.

ben sızlanmıyorum. Tanrı ne derse o olur: Yatakta yatarken de ölebilirsiniz ama Tanrı sizi savaşta korur."

"Orası öyle."

Ve sohbet yeniden bölündü; kadınlar kendi taraflarında erkekler kendi taraflarında konuşmaya başladı.

Küçük kardeşi Nataşa'ya, "Soramazsın ki," dedi, "soramazsın işte!"

Nataşa, "Sorarım," diye karşılık verdi.

Yüzü aniden kayıtsız ve neşeli bir kararlılıkla alevlendi. Hafifçe doğruldu, bakışlarıyla karşısında oturan Piyer'i dinlemeye davet ederek annesine döndü. Kalın çocuk sesi tüm masada duyuldu: "Anne!"

Kontes kızının yüzünden yaramazlık peşinde olduğunu anlayınca korka korka "Ne var?" diye sordu ama parmağıyla sertçe uyarıp başıyla da yapmamasını belirtmeyi ihmal etmedi.

Konuşmalar durmuştu.

Nataşa uyarıyı dikkate almadan, hatta daha kararlı bir sesle sordu: "Anne, tatlı ne var?"

Kontes kaşlarını çatmak istedi ama yapamadı. Marya Dmitriyevna kalın parmağıyla uyardı. Tehdit eder gibi, "Kazak!" dedi.

Konukların çoğu bu çıkışı nasıl karşılayacaklarını bilemedikleri için yaşça daha büyük olanlara bakıyorlardı

Kontes, "Şimdi gösteririm sana ne tatlısı olduğunu!" dedi.

Nataşa bu çıkışının hoş karşılanacağından emin bir halde, cesaretle, kaprisli bir neşeyle bağırdı: "Anne tatlı ne var?"

Sonya ve şişman Petya gülmekten kırılıyordu.

Nataşa küçük erkek kardeşine ve tekrar Piyer'e dönüp fısıldadı: "Sordum işte."

Marya Dmitriyevna, "Dondurma ama sana vermeyecekler," dedi.

Nataşa korkacak bir şey olmadığını görmüştü, bu yüzden Marya Dmitriyevna'dan da çekinmiyordu.

"Marya Dmitriyevna! Dondurma neli? Ben kaymaklı sevmiyorum."

"Havuçlu."

Neredeyse bağırarak, "Hayır ama neli? Neli Marya Dmitriyevna?" diye sordu, "Bilmek istiyorum!"

Önce Marya Dmitriyevna ve kontes, arkalarından tüm davetliler gülmeye başladı. Marya Dmitriyevna'nın yanıtına değil onunla bu şekilde konuşmaya cüret eden kızın hayret edilecek cesaretine ve ataklığına gülüyorlardı.

Nataşa ancak dondurmanın ananaslı olduğunu öğrenince yatıştı. Dondurmadan önce şampanya geldi. Yeniden müzik çalmaya başladı, kontla kontes öpüştü, misafirler kalkarak kontesi kutladılar, masada karşılıklı kontla, çocuklarla ve birbirleriyle kadeh tokuşturdular. Yeniden garsonlar hareketlendi, sandalyeler gıcırdadı, konuklar aynı sırayla ama yüzleri biraz daha kızarmış bir halde salona ve kontun çalışma odasına döndüler.

XVII

Boston masaları açıldı, gruplar oluştu, kontun misafirlerinden kimileri iki misafir odasına, kimileri oturma odasına, kimileri de kütüphaneye geçti.

Kont kâğıtları yelpaze biçiminde açmış, alışkın olduğu yemek sonrası uykusuna güçlükle karşı koyuyor ve her şeye gülüyordu. Gençler kontesin teşvikiyle klavsenin ve arpın yanında toplanmıştı. Önce Julie herkesin ricasıyla arpte varyasyonlu bir şarkı çaldı ve diğer kızlarla birlikte, müziğe yatkınlıklarıyla bilinen Nataşa ve Nikolay'dan bir şarkı söylemesini istedi. Nataşa kendisine bir yetişkin gibi davranılmasından oldukça gururlanmış, aynı zamanda biraz da çekinmiş görünüyordu.

"Ne söyleyelim?" diye sordu.

Nikolay "Pınar'ı," dedi.

Nataşa, "Tamam, hadi çabuk. Boris, buraya gel," dedi, "Sonya nerede peki?"

Etrafına bakındı ve arkadaşının odada olmadığını görünce onu aramaya koştu. Nataşa, Sonya'nın odasına koştu ama arkadaşını orada da bulamayınca çocuk odasına gitti ama Sonya orada da değildi. Nataşa, Sonya'nın koridordaki sandığın üzerinde olduğunu anlamıştı. Koridordaki sandık Rostovların evindeki genç kızların hüzün köşesiydi. Sonya gerçekten de dadının sandığın üzerindeki kirli, çizgili, kuştüyü döşeğine kabarık eteği altında ezilecek şekilde yüzükoyun uzanmış, yüzünü parmaklarıyla kapatmış hıçkıra hıçkıra ağlıyor, çıplak omuzları titriyordu. Nataşa'nın gün boyunca gülen yüzü aniden değişti: Bakışları durgunlaştı, geniş boynu ürperdi, dudaklarının kenarları aşağı indi.

"Sonya! Neyin var? Ne oldu sana? Üfff!.."

Nataşa da büyük ağzını açıp iyice çirkinleşerek, nedenini bilmeden, sadece Sonya ağladığı için, çocuk gibi hıçkırmaya başlamıştı. Sonya kafasını kaldırıp cevap vermek istedi ama beceremedi ve iyice gizlendi. Nataşa mavi döşeğe oturmuş, arkadaşını kucaklamış ağlıyordu. Sonya gücünü toplayıp kalktı, gözyaşlarını silmeye, anlatmaya başladı.

"Nikolenka bir haftaya kadar gidiyor... onun... kâğıtları... gelmiş... kendisi söyledi... Yine de ağlamayacaktım (elinde tuttuğu bir kâğıt parçasını gösterdi: Nikolay'ın yazdığı bir şiirdi)... yine de ağlamayacaktım ama sen anlayamazsın... kimse anlayamaz... nasıl bir yüreği olduğunu."

Ve Nikolay çok iyi yürekli olduğu için Sonya yeniden ağlamaya başladı.

Gücünü yeniden biraz toplayıp, "Senin için her şey iyi... kıskanmıyorum... seni seviyorum, Boris'i de," dedi, "sevimli bir çocuk... sizin önünüzde hiçbir engel yok. Ama Nikolay benim cousinim... Gerekli... Başpiskoposun kendi... o zaman bile olanaksız. Hem ya anne (Sonya kontesi anne gibi görür, öyle hitap ederdi) Nikolay'ın kariyerine zarar verdiği-

mi, kalpsiz olduğumu, nankör olduğumu söylerse, halbuki... Tanrı şahidim (haç çıkarttı)... onu çok seviyorum, hepinizi seviyorum, bir tek Vera... ama neden? Ne yaptım ben ona? Size öyle minnettarım ki her şeyimi sizin için feda ederim ama hiçbir şeyim yok..."

Sonya konuşmaya devam edemedi ve başını yeniden ellerinin arasına ve döşeğin içine sakladı. Nataşa onu teselli etmeye başladı ama yüzünden arkadaşının çektiği acının büyüklüğünü anladığı açıkça görülüyordu.

Kuzeninin üzüntüsünün gerçek nedenini anlamış gibi aniden "Sonya!" dedi, "Vera yemekten sonra seninle konuştu değil mi?"

"Evet, bu şiiri Nikolay yazmıştı, ben de diğer yazdıklarını kopya etmiştim; Vera onları masamın üzerinde buldu, onları anneye göstereceğini, benim nankör olduğumu, annenin onun benimle evlenmesine hiçbir zaman izin vermeyeceğini, onun Julie'yle evleneceğini söyledi. Gördün, gün boyu Julie'yle birlikteydi... Nataşa! Niçin?.."

Yeniden ve bu sefer daha acıklı ağlamaya başladı. Nataşa onu kaldırdı, kucakladı ve gözyaşları içinde gülümseyerek teselli etmeye çalıştı.

Nataşa, "Sonya, sen ona inanma bir tanem, inanma. Hatırlıyor musun, Nikolay'la birlikte üçümüz oturma odasında nasıl konuşmuştuk; hatırlıyor musun, akşam yemeğinden sonra? Hep birlikte, nasıl olacağını kararlaştırmıştık. Şimdi nasıl olacağını hatırlamıyorum ama her şeyin yolunda olduğunu ve her şeyin mümkün olduğunu hatırlıyorum. Şinşin dayının kardeşi de kuzeniyle evli, hem biz kardeş çocuklarının çocuklarıyız. Boris de bunun oldukça mümkün olduğunu söyledi. Biliyorsun, ona her şeyi anlattım. Hem o öyle akıllı, öyle iyi ki," dedi, "Sonya, bir tanem, tatlım, ağlama lütfen." Gülerek Sonya'yı öptü. "Vera şeytan, Tanrı onu bildiği gibi yapsın! Her şey iyi olacak, anneye söylemez; hem Nikolenka, Julie'yi aklından bile geçirmediğini kendisi söylüyor."

Alnından öptü. Sonya doğruldu, kedi yavrusu canlanmıştı, gözleri parlıyordu ve bütün kedi yavruları gibi kuyruğunu sallamaya, yumuşak patilerinin üzerinde sıçramaya ve yeniden yumakla oynamaya hazır görünüyordu.

Elbisesini ve saçını hızlıca düzeltirken, "Böyle mi düşünüyorsun? Gerçekten mi? Yemin eder misin?" dedi.

Nataşa dostunun sıkıca topladığı saçlarının arasından fırlamış bir bukleyi düzeltirken, "Gerçekten! Tanrı şahidim!" dedi.

İkisi de güldü.

"Hadi gidip 'Pınar'ı söyleyelim."

"Gidelim."

Nataşa ansızın durarak, "Biliyor musun, şu karşımda oturan şişman Piyer öyle komik ki!" dedi, "beni çok eğlendiriyor!"

Ve koridorda koşarak uzaklaştı.

Sonya tüyleri silkeleyip şiiri koynuna, göğüs kafesinin boynuyla birleştiği yere sakladı, yumuşak, neşeli adımlarla, yüzü kızarmış bir halde koridorda Nataşa'nın peşinden oturma odasına koştu. Davetlilerin ricası üzerine gençler "Pınar" kuartetini söyledi ve herkes çok beğendi; sonra Nikolay yeni öğrendiği bir şarkıyı söyledi:

Güzel bir gecede, ay ışığında,
Mutlu hayaller kurmak kendi kendine,
Hiç kimse var mı dünyada,
Seni düşünen diye!
Güzel elleri
Altın arpın üzerinde dolaşan,
Tutkulu ezgisi
Seni kendine çağıran!
Bugün ya da yarın her yer cennet olacak...
Ama, ne yazık! Dostun o güne çıkamayacak!

O daha şarkının son sözlerini söylemeden gençler salonda dans etmek için hazırlanmış, orkestradakiler ayaklarını vurmaya ve müzisyenler öksürmeye başlamıştı.

Piyer oturma odasında oturuyor, Şinşin onunla yurt dışından yeni geldiği için, diğerlerinin de katıldığı, siyasetle ilgili bir şeyler konuşuyor ve bu da Piyer'i çok sıkıyordu. Müzik başlayınca Nataşa oturma odasına girdi, doğrudan Piyer'e yaklaşıp gözlerinin içi gülerek ve yüzü kızararak, "Annem sizi dansa kaldırmamı söyledi," dedi.

Piyer, "Figürleri şaşırmaktan korkuyorum," dedi, "ama öğretmenim olmak isterseniz..."

Ve kalın elini hafifçe indirerek zayıf kıza uzattı.

Piyer, çiftler oluşana ve müzisyenler aletlerini akort edene dek küçük damıyla oturdu. Nataşa çok mutluydu: *Yetişkin ve yurt dışından* gelmiş biriyle dans edecekti. Herkesin gözü önünde oturuyor ve Piyer'le tıpkı bir yetişkin gibi konuşuyordu. Elinde genç hanımlardan birinin tutması için ona verdiği yelpaze vardı. Tam bir yüksek sosyete pozu almış (Tanrı bilir bunu ne zaman ve nerede öğrenmişti), yelpazeyi sallayıp, ardından gülümseyerek kavalyesiyle konuşuyordu.

Yaşlı kontes salondan geçerken Nataşa'yı işaret edip, "Bakın, bakın, nasıl da oturuyor!" dedi.

Nataşa kızardı ve güldü.

"Ne var anne? Beni mi takip ediyorsunuz? Ne var bunda şaşılacak?"

Üçüncü ekosezin ortalarında kont ve Marya Dmitriyevna'nın kâğıt oynadığı oturma odasında sandalyeler çekildi, daha seçkin ve yaşlı misafirlerin büyük bir bölümü uzun süre oturmanın sonucunda gerinerek ve cüzdanlarıyla para çantalarını ceplerine koyarak salona girdi. Önden neşeli yüzleriyle Marya Dmitriyevna ve kont geliyordu. Kont kıvırdığı kolunu şakayla karışık bir nezaketle, bir

balet gibi Marya Dmitriyevna'ya uzattı. Doğruldu, yüzü cesur, sinsice bir gülümsemeyle parıldadı, ekosezin son figürü de tamamlanınca müzisyenlere el çırptı, birinci kemancıya dönerek orkestraya seslendi:

"Semyon! Daniel Cooper'ı biliyor musun?"

Bu, kontun en sevdiği, gençliğinde yaptığı danstı. (Daniel Cooper aslında Anglez dansının bir figürüydü.)

Nataşa kıvırcık saçlı başını dizlerine doğru eğip tüm salonu dolduran sesli bir kahkaha atarak (bir yetişkinle dans ettiğini unutmuştu) bağırdı: "Babama bakın!"

Gerçekten de salonda bulunan herkes kendisinden heybetli, uzun damının, Marya Dmitriyevna'nın yanında, kıvırdığı kollarını tempoya uygun sallayan, omuzlarını dikleştirmiş, ayaklarını hafifçe yere vurup bacaklarını kıvıran, yüzündeki gülümsemesi gittikçe artan bu neşeli ihtiyarı gülümseyerek, büyük bir keyifle seyrediyordu: Yuvarlak yüzü izleyicileri olacaklara hazırlıyordu. Daniel Cooper'ın neşeli bir trepakı andıran oynak, davetkâr sesi duyulunca salonun tüm kapıları, bir tarafta erkekler diğer tarafta kadınlar olmak üzere, gülümseyen yüzlerle, efendilerini seyreden hizmetçilerle doldu.

Kapıların birinden dadının yüksek sesi duyuldu: "Babamıza bakın! Kartal gibi!"

Kont güzel dans ediyordu ve bunun farkındaydı ama damı hiç de iyi dans edemiyor, etmek de istemiyordu. İri gövdesi dimdik duruyor, güçlü kolları aşağı sarkıyordu (el çantasını kontese vermişti); sadece sert ama güzel yüzü dansa katılmıştı. Kontun yusyuvarlak yüzünün ifade ettiği şeyi, Marya Dmitriyevna'nın sadece giderek daha çok gülümseyen yüzü ve kalkık burnu anlatıyordu. Kont kendini iyice kaptırıp beklenmedik beceri dolu dönüşlerle ve kıvrak bacaklarıyla yaptığı zarif sıçramalarla seyircileri büyülese de, Marya Dmitriyevna da şişmanlığı ve her zamanki ciddiyeti düşünülürse, küçük de olsa gayretle yaptığı omuz hareket-

leri, dönüşlerde kıvrılan kolları ve yere vurduğu ayaklarıyla izleyicileri en az kont kadar etkilemişti. Dans gitgide hızlanıyordu. Kont ve Marya Dmitriyevna'nın o an için dikkati başka bir yöne çevirme ihtimalleri yoktu, zaten böyle bir niyetleri de yoktu. Herkesin ilgisi onların üzerindeydi. Nataşa zaten gözlerini ayırmadan dans edenleri seyreden herkesin eteğini, kolunu çekiştiriyor, babasına bakmalarını istiyordu. Kont dans aralarında derin derin nefes alıyor, müzisyenlere daha hızlı çalmaları için işaret ediyor ve bağırıyordu. Kont, Marya Dmitriyevna'nın çevresinde, kâh parmaklarının ucunda, kâh topuklarının üzerinde gittikçe daha hızlı, daha hızlı, daha hızlı, gittikçe daha yükselerek, daha yükselerek, daha yükselerek dönüyordu, sonunda damını yerine götürdü, kıvırdığı bacağını arkaya doğru kaldırıp terlemiş başını gülümseyen bir yüzle eğdi, sağ koluyla geniş bir daire çizerek salonda bulunanların ve özellikle Nataşa'nın alkış tufanı ve kahkahaları arasında son "pas"yı yaptı. Dans edenlerin ikisi de zorlukla nefes alıyor, patiska mendilleriyle terlerini siliyorlardı.

Kont, "Bizim zamanımızda işte böyle dans edilirdi ma chère," dedi.

Marya Dmitriyevna da kolunu soluk soluğa sıvayarak, "Daniel Cooper işte böyle yapılır!" dedi.

XVIII

Rostovlar'da müzisyenlerin, yorgunlukları nedeniyle yanlış bastıkları notalar eşliğinde altıncı anglezin yapıldığı, yorgun garson ve aşçıların akşam yemeğini hazırladıkları sırada Kont Bezuhov altıncı krizi geçirmişti. Doktorlar iyileşme ümidinin kalmadığını söylemişlerdi; sessizce günah çıkartılmış ve hastaya dinî tören yapılmıştı; kutsal yağ sürülmesi için hazırlıklar yapılmıştı ve evde bu gibi bekleyişlerde görülen telaş, endişe hâkimdi. Evin dışında, avlu kapısının dış tarafında,

gelen arabalardan saklanarak, kontun cenazesi için kârlı bir sipariş bekleyen tabutçular vardı. Kontun durumunu öğrenmek için sürekli emir subaylarını gönderen Moskova başkomutanı, Yekaterina döneminin bu ünlü asilzadesiyle, Kont Bezuhov'la vedalaşmak için bu akşam bizzat gelmişti.

Muhteşem kabul salonu dolmuştu. Hastayla yarım saate yakın bir süre yalnız kalan başkomutan, odadan çıkınca saygıyla ayağa kalkan herkesin selamına hafifçe karşılık verdi, doktorların, rahiplerin, akrabaların kendisine dikilen bakışlarından mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmaya çalıştı. Son günlerde zayıflamış, sararmış olan Prens Vasili başkomutanı geçirdi ve ona birkaç kez sessizce bir şeyler söyledi.

Prens Vasili başkomutanı geçirdikten sonra salonda tek başına bir sandalyeye oturdu, bacak bacak üzerine attı, dirseğini dizine dayadı ve eliyle gözlerini örttü. Bir süre böyle oturduktan sonra ayağa kalktı, ürkek gözlerle etrafına bakarak hiç âdeti olmadığı halde hızlı adımlarla uzun koridoru geçip evin arka tarafına, büyük prensesin yanına gitti.

Hafif aydınlatılmış odadakiler kendi aralarında kesik kesik fısıltılarla konuşuyor, ölüm döşeğindeki hastanın odasına açılan ve hafif ses çıkaran kapıdan birisi her girdiğinde ya da çıktığında susuyor, merak ve endişe dolu gözlerle kapıya bakıyorlardı.

Yaşlı bir rahip yanında oturan ve safça onu dinleyen kadına, "İnsanın sınırı," dedi, "Sınır bellidir ve kimse sınırı aşamaz."

Kadın bu konuda hiçbir fikri yokmuş gibi rahibin ruhani unvanını da ekleyerek sordu: "Takdis etmek için geç kalınmadı mı acaba?"

Rahip elini, üzerinde taranmış birkaç tutam ağarmış saç olan kel kafasında gezdirerek yanıt verdi: "Takdis büyük bir tören anacığım."

Odanın diğer ucundan birisi, "Kim bu gelen? Başkomutan mı?" diye sordu, "ne kadar genç görünüyor."

"Altmış yaşını geçmiştir! Kont artık kimseyi tanımıyor diyorlar. Takdis töreni istediler mi?"

"Birini tanırdım: Yedi defa takdis edilmişti."

Ortanca prenses yaşlı gözlerle hastanın odasından çıktı, Yekaterina portresinin altında, dirseğini masaya dayamış zarif bir duruşla oturan Doktor Lorrain'in yanına oturdu.

Doktor hava hakkındaki soruya, "Très beau,"[173] yanıtını verdi, "très beau, princesse, et puis, à Moscou on se croit à la campagne."[174]

Prenses içini çekerek "N'est-ce-pas?"[175] dedi, "bir şey içebilir mi?"

Lorrain düşündü.

"İlacını aldı mı?"

"Evet."

Doktor breguet'sine[176] baktı.

"Bir bardak kaynamış su alınız, içine une pincée de cremortartari[177](une pincée ile neyi kastettiğini ince parmaklarıyla gösterdi) koyunuz..."

Alman doktor yavere, "*Duyulmus sey değil,*" dedi, "*üsüncü krizden sonra insanın sağ kalabilmesi.*"

Yaver, "Çok dinç bir adamdı!" dedi ve fısıltıyla ekledi: "Bu servet kime kalacak?"

Alman gülümseyerek, "*Meraklısı sıkar,*" dedi.

Herkes yeniden kapıya döndü; kapı gıcırdamıştı ve ortanca prenses, Lorrain'in tarif ettiği içeceği hazırlamış hastaya götürüyordu. Alman doktor, Lorrain'e yaklaştı.

Alman kötü telaffuz ettiği Fransızcayla sordu: "Yarın sabaha çıkabilir mi?"

Lorrain dudaklarını büktü, parmağıyla burnunun önünde sert ve olumsuz bir işaret yaptı.

---

173 Çok güzel.

174 Çok güzel, prenses, ayrıca insan Moskova'da kendini kırdaymış gibi hissediyor.

175 Değil mi?

176 Breguet: Ünlü bir İsviçre saat markası. (ç.n.)

177 Bir tutam potasyum bitartar.

Hastanın durumunu açıkça anlayabilmenin ve ifade edebilmenin verdiği tatmin hissini yansıtan bir gülümsemeyle "Bu geceyi atlatamaz," dedi ve uzaklaştı.

Bu sırada Prens Vasili, prensesin odasının kapısını açtı.

Oda karanlık sayılırdı, sadece ikonaların önünde iki kandil yanıyordu ve içeride hoş bir tütsü ve çiçek kokusu vardı. Tüm oda ufak tefek eşyalarla, şifonyerlerle, dolaplarla, küçük masalarla doluydu. Paravanın arkasından yüksek, kuştüyü yatağın beyaz örtüleri görülüyordu. Küçük bir köpek havlamaya başladı.

"Ah, siz miydiniz mon cousin?"[178]

Prenses ayağa kalktı, her zaman hatta şimdi bile kafasıyla aynı parçadan yapılmış ve verniklenmiş gibi, şaşırtacak derecede düz duran saçlarını düzeltti.

"Ne o, bir şey mi oldu?" diye sordu, "Öyle korktum ki."

Prens, prensesin kalktığı koltuğa yorgun bir halde otururken, "Yok bir şey, hep aynı; ben buraya seninle bir mesele hakkında konuşmaya geldim, Katiş," dedi, "burayı amma da ısıtmışsın; otur yanıma, causons."[179]

Prenses, "Bir şey mi oldu acaba diye düşündüm," dedi ve yüzünde her zamanki taş gibi sert ifadeyle prensin karşısına oturup dinlemek için hazırlandı, "Uyumaya çalıştım, mon cousin ama uyuyamıyorum."

Prens Vasili prensesin elini tutup her zamanki âdetiyle aşağı doğru kıvırarak, "Biliyorsun, tatlım..." dedi.

Bu "biliyorsun"un ikisinin de anladığı ama isimlendirmediği pek çok şeyi ifade ettiği belliydi.

Bacakları belden yukarısına oranla şaşılacak derecede kısa olan prenses pörtlek, gri gözlerini prense dikmiş, duygu emaresi göstermeden bakıyordu. Başını salladı, iç çekerek ikonaya baktı. Bu hareketi hem keder ve sadakatin bir ifade-

178 Kuzenim.

179 Konuşalım.

si, hem de yorgunluk ve bir an önce dinlenebilme ümidinin bir ifadesi olarak değerlendirilebilirdi. Prens Vasili bu hareketi yorgunluk ifadesi olarak değerlendirdi.

"Benim için de kolay mı sanıyorsun?" dedi, "Je suis éreinté comme un cheval de poste;[180] yine de bir konuşma yapmamız gerekiyor Katiş, çok ciddi bir konuşma."

Prens Vasili duraksadı, yanakları sinirden bir o yana bir bu yana seğirmeye başlayarak yüzüne, salonlarda Prens Vasili'nin yüzünde hiç görülmemiş, hoş olmayan bir ifade verdi. Gözleri de her zamanki gibi değildi: Kâh küstahça bir alayla bakıyorlar, kâh korkuyla çevreyi gözlüyorlardı.

Prenses solgun, ince elleriyle kucağındaki küçük köpeği tutuyor, dikkatle Prens Vasili'nin yüzüne bakıyordu; ama sabaha kadar susması gerekse bile bir şey sorup sessizliği bozmayacağı belliydi.

Prens Vasili muhtemelen hiçbir içsel çatışma yaşamadan konuşmasına devam etti: "Sevgili prenses, kuzenim Katerina Semyonovna, bilirsiniz bu gibi, şimdi içinde bulunduğumuz gibi anlarda her şeyi düşünmek gerek. Geleceği düşünmek, sizi düşünmek... Biliyorsun hepinizi kendi çocuklarım gibi severim..."

Prenses ona hâlâ aynı donuk ve durgun ifadeyle bakıyordu.

Prens Vasili, "Sonuçta ben de ailemi düşünmek zorundayım," dedi ve küçük masayı öfkeyle iterek prensese bakmadan devam etti: "Biliyorsun Katiş, siz üç kız kardeş, Mamontovlar, bir de benim karım, kontun tek doğrudan vârisleri biziz. Böyle şeyleri konuşmak ve düşünmek senin için çok zor, biliyorum. Benim için de kolay değil; ama dostum, yaşım altmışa geldi, her şeye karşı hazır olmalıyım. Piyer için adam gönderdiğimi, kontun onun portresini işaret ederek yanına istediğini biliyor musun?"

---

180 Bir posta beygiri kadar bitkinim.

Prens Vasili sorar gözlerle prensese baktı ama söylediklerini mi düşündüğünü, yoksa öylesine mi baktığını anlayamıyordu...

Prenses, "Bir tek şey için Tanrı'ya yalvarmaktan vazgeçmeyeceğim mon cousin," diye cevap verdi, "onu bağışlasın ve o güzel ruhunun kolayca bu..."

Prens Vasili kel kafasını ovuşturarak ve biraz önce ittiği küçük masayı öfkeyle yine kendine doğru çekerek, "Orası öyle," diye sabırsızlıkla araya girdi, "ama sonuçta... sonuçta mesele şu, sen de biliyorsun kont geçen kış bir vasiyetname yazdı ve tüm mal varlığını doğrudan vârislerini ve bizi hesaba katmadan Piyer'e bıraktı."

Prenses sessizce, "Çok vasiyetname yazdı," dedi, "ama mirasını Piyer'e bırakamaz ki! Piyer gayrimeşru."

Prens Vasili küçük masayı kendine doğru çekip birdenbire "Ma chère," dedi ve daha çabuk konuşmaya başladı: "Ya kont hükümdara mektup yazıp Piyer'in nüfusuna geçirilmesini rica etmişse? Anlıyor musun, kontun hizmetlerine karşılık ricası kabul edilecektir..."

Prenses konu hakkında karşısındakinden daha fazla şey bildiğini düşünen insanlar gibi gülümsedi.

Prens Vasili prensesin elini tutarak, "Sana daha fazlasını da söyleyeyim," dedi, "mektup yazıldı ama gönderilmedi ve hükümdar bunu biliyor. Sorun, yok edildi mi edilmedi mi? Eğer edilmediyse *her şey biter.*" Prens Vasili içini çekerek *her şey biter* sözüyle ne demek istediğini anlatmak istedi: "Kontun evrakı açılacak, ricası üzerine mektup hükümdara verilecek ve isteği kabul edilecek. Piyer meşru oğlu gibi her şeyi alacak."

Prenses, her şey mümkün ama bu olamaz der gibi alaylı bir edayla gülümseyerek, "Ya bizim payımız?" diye sordu.

"Mais, ma pauvre Catiche, c'est clair comme le jour.[181] Her şeyin tek yasal vârisi olacak, siz de hiçbir şey alamaya-

181 Ama, zavallı Katiş'im, her şey gün gibi ortada.

caksınız. Vasiyet ve mektup yazıldı mı ve yazıldılarsa yok edildiler mi, bunu öğrenmelisin tatlım. Ve herhangi bir nedenle unutuldularsa, nerede olduklarını öğrenip onları bulmalısın çünkü..."

Prenses acı acı gülümseyerek ve gözlerindeki ifadeyi değiştirmeden "Bir bu eksikti!" diyerek sözünü kesti, "Ben kadınım; size göre biz hepimiz aptalız; ama gayrimeşru çocuğun mirası alamayacağını biliyorum... Un bâtard,"[182] diye yorumunun temelsiz olduğunu prense gösterdiği inancıyla konuşmasını bitirdi.

"Nasıl anlamıyorsun Katiş! O kadar da akıllısın, nasıl anlamıyorsun: Eğer kont hükümdara oğlunun yasal olarak tanınmasını rica eden bir mektup yazmışsa, Piyer artık Piyer değil Kont Bezuhov olur ve o zaman tüm mirası alır. Ve eğer vasiyetname mektupla birlikte yok edilmezse sana erdemli olmanın et tout ce qui s'en suit[183] tesellisinden başka bir şey kalmayacak. Bu kesin."

Prenses, zekice ve küçük düşürücü bir şey söylediklerine inanan kadınların tavrıyla, "Vasiyetnamenin yazıldığını biliyorum; onun geçersiz olduğunu da biliyorum ve siz galiba beni düpedüz aptal sanıyorsunuz mon cousin," dedi.

Prens Vasili sabırsızlıkla, "Sevgili Prenses Katerina Semyonovna!" dedi, "Ben buraya birbirimizi iğneleyelim diye değil akraba olarak, iyi, nazik, gerçek bir akraba olarak çıkarların hakkında konuşmak için geldim. Onuncu kez söylüyorum, eğer mektup hükümdara gitmişse ve kontun belgeleri arasında Piyer'in lehine yazılmış bir vasiyetname varsa, sen kuzum ve kız kardeşlerin vâris değilsiniz. Bana inanmıyorsan da işi bilenlere inan: Şimdi Dmitriy Onufriiç'le (ailenin avukatı) konuştum, o da aynı şeyi söyledi."

Prensesin düşüncelerinde aniden bir değişiklik olmuş gibiydi; ince dudakları sarardı (gözleri değişmedi) ve konuş-

182 Bir piç.

183 Ve bunun getireceği sonuçların.

maya başlayınca sesinde muhtemelen kendisinin de beklemediği kırılmalar oldu.

Prenses, "Böylesi daha iyi olurdu," dedi, "hiçbir şey istemedim ve istemiyorum."

Köpeğini kucağından attı ve elbisesindeki kırışıklıkları düzeltti.

"İşte minnettarlık, işte onun için her şeyini verenlere karşı şükran," dedi, "Çok güzel! Çok iyi! Bana hiçbir şey lazım değil prens."

Prens Vasili, "Ama bir tek sen yoksun, kız kardeşlerin var," dedi.

Ama prenses onu dinlemiyordu.

"Evet, bunu uzun süredir biliyordum ama bu evde alçaklık, sahtekârlık, kıskançlık, entrikadan başka, nankörlükten, nankörlüğün en karasından başka bir şey beklememem gerektiğini unutmuştum..."

Prens Vasili eskisinden daha çok seğiren yanaklarıyla sordu: "Bu vasiyetnamenin nerede olduğunu biliyor musun, bilmiyor musun?"

"Evet, aptalmışım, insanlara hâlâ güveniyor, onları seviyor ve kendimi feda ediyordum. Ama sadece alçak ve aşağılık olanlar istediklerini elde ederler. Bu entrikaları kimin çevirdiğini biliyorum."

Prenses kalkmak istedi ama prens elinden tutarak onu durdurdu. Prenses, tüm insan ırkı tarafından bir anda hayal kırıklığına uğratılmış gibi, karşısındakine de öfkeyle bakıyordu.

"Daha zamanımız var dostum. Unutma Katiş, bunların hepsi istenmeden, bir öfke, hastalık anında yapılmış, sonra da unutulmuş şeylerdir. Bizim görevimiz tatlım, hatasını düzeltmek, bu haksızlığı yapmasına engel olmak, bu insanları mutsuz ettiği düşüncesiyle ölmesine izin vermemek için son dakikalarını rahat geçirmesini sağlamak..."

Prenses, "Bu insanlar onun için her şeylerini feda ettiler," diyerek yeniden kalkmak istedi ama prens izin verme-

di, "bunu takdir etmeyi hiç başaramadı. Hayır, mon cousin." İçini çekerek ekledi: "Bu dünyada ödül beklemenin imkânsız olduğunu, bu dünyada onurun da adaletin de olmadığını hiç unutmayacağım. Bu dünyada düzenbaz ve zalim olmak gerek."

"Ama voyons,[184] topla kendini; ben senin ne kadar temiz kalpli olduğunu biliyorum."

"Hayır, kötü kalpliyim."

Prens yeniden, "Ben senin kalbini bilirim," dedi, "senin dostluğuna değer veriyorum ve senin de benim için aynı şekilde düşünmeni isterdim. Kendini topla ve parlons raison,[185] hâlâ vaktimiz var, belki bir gün belki bir saat; vasiyetname hakkında ne biliyorsan anlat, her şeyden önemlisi nerede olduğunu söyle: Bunu bilmen lazım. Hemen alıp konta gösterelim. O da kesin unutmuştur ve yok edilmesini ister. Anlıyorsun değil mi, benim tek dileğim onun arzusunu kutsal bir görev olarak yerine getirmek; buraya da yalnız bunun için geldim. Sadece ona ve size yardım edebilmek için buradayım."

Prenses, "Şimdi her şeyi anladım. Biliyorum, bu entrikacının kim olduğunu biliyorum," dedi.

"Canım, şimdi mesele bu değil."

"Sizin protégéeniz,[186] benim oda hizmetçisi bile yapmayacağım sevgili Anna Mihaylovna'nız, o iğrenç, aşağılık kadın."

"Ne perdons point de temps."[187]

"Ah, inanmazsınız! Geçen kış buraya yılan gibi girdi, bizim hakkımızda, özellikle Sophie hakkında konta öyle pis, öyle iğrenç şeyler söyledi ki, burada tekrar edemem; kont hastalandı, iki hafta bizi görmek istemedi. Bu kötü, iğrenç kâğıdı o zaman yazdığını biliyorum; ama ben bu kâğıdın hiçbir anlamı yok sanmıştım."

---

184 Sakin ol.

185 Mantıklı davranalım.

186 Protégée: Himaye edilen kişi.

187 Zaman kaybetmeyelim.

"Nous y voilà,[188] niye daha önce bana bir şey söylemedin?"

Prenses soruya cevap vermeyerek, "Yastığının altında sakladığı işlemeli evrak çantasında. Şimdi anlıyorum," dedi, "evet, günahım, büyük bir günahım varsa, o da bu aşağılık kadına duyduğum nefrettir." Prenses tamamen değişmişti, neredeyse bağırarak konuşuyordu: "Niye yılan gibi buraya geliyor? Ama ben ona her şeyi söyleyeceğim, her şeyi. Zamanı gelecek!"

XIX

Kabul salonu ve prensesin odasında bu konuşmalar yapılırken Piyer (çağrılması için adam gönderilmişti) ve Anna Mihaylovna'yı (o da Piyer'le birlikte gitmeyi uygun görmüştü) taşıyan araba Kont Bezuhov'un avlusuna giriyordu. Arabanın tekerlekleri, pencerelerin altına dökülmüş samanları sessizce ezerken, yol arkadaşına teselli edici sözler söyleyen Anna Mihaylovna, onun arabanın bir köşesinde uyuduğunu fark etti ve uyandırdı. Tekrar kendine gelen Piyer, Anna Mihaylovna'nın arkasından arabadan indi ve ancak o zaman kendisini ölüm döşeğinde bekleyen babasıyla yapacağı görüşmeyi düşündü. Büyük kapıya değil arka kapıya yanaştıklarını fark etmişti. Basamaktan inerken esnaf giyimli iki kişinin hızla girişten uzaklaşıp duvarın gölgesine kaçtıklarını gördü. Duraklayan Piyer, bunlara benzeyen başka adamların da evin iki tarafında, gölgede beklediklerini fark etti. Ama ne Anna Mihaylovna ne uşak ne de arabacı, ki bu insanları görmemiş olmaları imkânsızdı, onlara aldırış etmişti. Piyer "Herhalde böyle olması gerekiyor," diye düşündü ve Anna Mihaylovna'yı takip etti. Anna Mihaylovna hafifçe aydınlatılmış, dar, taş merdivenlerden yukarı çıktı ve

188 Sonunda meseleye geldik.

neden kontun yanına gitmesi gerektiğini, hele neden arka merdivenlerden gitmesi gerektiğini anlamamış olan ama Anna Mihaylovna'nın kendine güvenli ve aceleci tavrından bunun bir gereklilik olduğunu çıkartan Piyer'i yanına çağırdı. Merdivenlerin yarısında, ellerinde kovalarla çizmelerini takırdatarak merdivenlerden aşağı koşan bazı adamlar neredeyse onları düşürecekti. Bu adamlar Piyer ile Anna Mihaylovna'ya yol vermek için duvara yapıştılar ve onları görünce en ufak bir şaşkınlık belirtisi bile göstermediler.

Anna Mihaylovna içlerinden birine sordu: "Prenses'in odasına buradan mı gidiliyor?"

Uşak artık her şey mümkünmüş gibi cesur, yüksek bir sesle, "Buradan," dedi, "soldaki kapı anacığım."

Merdivenin başına geldikleri anda Piyer, "Belki de kont beni çağırmamıştır," dedi, "kendi odama gitsem."

Anna Mihaylovna, Piyer'in yetişmesi için durdu.

Sabah oğluyla konuşurken yaptığı gibi Piyer'in de koluna dokunarak, "Ah, mon ami!" dedi, "croyez, que je souffre, autant que vous, mais soyez homme."[189]

Piyer gözlüklerinin üzerinden Anna Mihaylovna'ya bakarak kibarca sordu: "Gerçekten, gitsem daha iyi olmaz mı?"

"Ah, mon ami, oubliez les torts qu'on a pu avoir envers vous, pensez que c'est votre père... peut-être à l'agonie."[190] Anna Mihaylovna içini çekti. "Je vous ai tout de suite aimé comme mon fils. Fiez vous à moi, Piyer. Je n'oublierai pas vos intérêts."[191]

Piyer hiçbir şey anlamamıştı; bütün bunların böyle olması gerektiğine daha da ikna olmuş gibi, kapıyı açmış olan Anna Mihaylovna'yı takip etti.

---

189 Ah, dostum, inanın ben de en az sizin kadar acı çekiyorum ama erkek gibi davranın.

190 Ah, dostum, size yapılan haksızlıkları unutun, düşünün, babanız... belki de can çekişiyor.

191 Sizi kendi oğlum gibi sevdim. Bana güvenin Piyer. Sizin çıkarlarınızı unutmayacağım.

Kapı evin arka odalarının sofasına açılıyordu. Prenseslerin yaşlı hizmetçisi bir köşede oturmuş çorap örüyordu. Piyer evin bu bölümüne hiç gelmemişti ve böyle odaların olabileceğini aklından bile geçirmemişti. Anna Mihaylovna, elindeki tepside taşıdığı sürahiyle onlara yetişip geçen hizmetçi kıza (canım, kuzum diye hitap ederek) prenseslerin sağlığını sordu ve Piyer'i taş döşeli koridorda peşinden sürükledi. Koridorda soldan ilk kapı prenseslerin odalarına açılıyordu. Elinde tepsi olan hizmetçi kız aceleden (o anda evdeki her şey aceleyle yapılıyordu) kapıyı kapatmadı ve Piyer'le Anna Mihaylovna kapının önünden geçerken gözleri istemsizce büyük prensesle Prens Vasili'nin baş başa oturup konuştukları odaya kaydı. Prens Vasili geçenleri görünce hemen arkasına yaslandı; prenses ayağa fırladı, yüzünde çaresiz bir ifadeyle kapıyı tüm gücüyle çarparak kapattı.

Bu tavır prensesin her zamanki sakinliğine o kadar ters, Prens Vasili'nin yüzünde beliren korku her zamanki ağırbaşlılığına o kadar yabancıydı ki Piyer durdu, gözlüklerinin üzerinden sorar gözlerle kılavuzuna baktı. Anna Mihaylovna şaşırmış görünmüyordu, hafifçe gülümsedi ve bütün bunları beklediğini göstermek istercesine içini çekti.

Piyer'in bakışına yanıt olarak, "Soyez homme, mon ami, c'est moi qui veillerai à vos intérêts,"[192] dedi ve hızlı adımlarla koridorda ilerlemeye devam etti.

Piyer neler döndüğünü sezememiş, veiller à vos intérêts[193] ifadesinin ne anlama geldiğini hiç anlamamıştı ama bütün bunların böyle olması gerektiğini anlamıştı. Koridordan kontun kabul salonuna bitişik yarı aydınlık bir salona çıktılar. Bu, Piyer'in sadece ön kapıdan girişini bildiği soğuk, gösterişli odalardan biriydi. Ama bu odanın ortasında bir de küvet vardı ve halısı yer yer ıslaktı. Karşıdan parmaklarının üzerinde yürüyen, onlarla hiç ilgilenmeyen bir uşak ve elinde buhurdanlık

192 Erkek gibi davranın, dostum, ben sizin çıkarlarınızı gözleyeceğim.

193 Çıkarlarının korunması.

olan bir diyakoz geliyordu. Piyer'in daha önce geldiği, iki İtalyan penceresi, kış bahçesine açılan kapısı olan, Yekaterina'nın büyük bir büstünün ve ayakta durduğu bir portresinin bulunduğu kabul salonuna girdiler. Kabul salonunda aynı insanlar neredeyse yerlerini hiç değiştirmemiş bir halde oturmuş, fısıldaşıyordu. Herkes konuşmayı keserek dönüp ağlamaklı, solgun bir yüzle giren Anna Mihaylovna'ya ve başını eğip, itaatkâr bir halde onu takip eden şişman, kocaman Piyer'e baktı.

Anna Mihaylovna'nın yüzünde her şeyin belli olacağı anın geldiğinin bilincinde olduğunu gösteren bir ifade vardı; bir Peterburg kadını tavırlarıyla, sabahkinden daha cesur bir edayla, Piyer'i de yanından ayırmadan odaya girdi. Ölmekte olan adamın görmek istediği kişiyi getirdiği için kendisinin de kesinlikle kabul edileceğini hissediyordu. Hızla odadakilere göz gezdirip kontun papazını fark edince eğilerek değil ama aniden hafifçe küçülerek, ufak ve yavaş adımlarla papaza yaklaştı ve önce onun, sonra da diğer din adamının duasını aldı.

Din adamına, "Tanrı'ya şükür yetiştik," dedi, "hepimiz, bütün akrabalar öyle korktuk ki. Bu delikanlı kontun oğlu." Sessizce ekledi: "Korkunç bir durum!"

Bunları söyledikten sonra doktora yaklaştı.

"Cher docteur,"[194] dedi, "ce jeune homme est le fils du comte... y a-t-il de l'espoir?"[195]

Doktor bir şey söylemedi, çabucak gözlerini devirip omuz silkti. Anna Mihaylovna da aynı şeyi yaptı, gözlerini neredeyse tamamen kapatıp iç çekti ve doktordan ayrılıp Piyer'in yanına gitti. Özel bir saygıyla ve şefkat dolu bir hüzünle Piyer'e baktı.

Oturup kendisini beklemesi için küçük kanepeyi işaret ederek, "Ayez confiance en sa miséricorde!"[196] dedi ve ses-

194 Aziz doktor.

195 Bu delikanlı kontun oğlu... Hiç ümit var mı?

196 Tanrı'nın merhametine güveniniz!

sizce herkesin gözünü diktiği kapıya yöneldi, kapının zorlukla duyulan sesinden sonra kapının arkasında kayboldu.

Her konuda kılavuzuna itaat etmeye karar veren Piyer onun gösterdiği küçük kanepeye yöneldi. Anna Mihaylovna ortadan kaybolur kaybolmaz odada bulunan herkesin bakışlarının merak ve ilgiden daha fazla bir yakınlıkla kendisine döndüğünü fark etti. Herkesin sanki korku, hatta yaltaklanan gözlerle kendisini işaret edip fısıldaştığını fark etti. Daha önce hiç gösterilmeyen bir saygı görüyordu: Önceden din adamlarıyla konuşan, hiç tanımadığı bir kadın oturduğu yerden kalktı ve yerini ona teklif etti, yaver Piyer'in düşürdüğü eldiveni alıp ona verdi; yanlarından geçerken doktorlar saygıyla susup ona yol açmak için kenara çekildiler. Piyer kadını rahatsız etmemek için başka bir yere oturmak, eldivenini kendi almak ve kesinlikle yolunda olmayan doktorların yanından geçmek istemişti; ama o anda bunun uygun olmayacağını hissetti, bu gece kendisinin korkunç ve herkesçe beklenen töreni yapmakla yükümlü kişi olduğunu ve bu yüzden onların katkılarını kabul etmesi gerektiğini hissetti. Sessizce yaverin uzattığı eldiveni aldı, kadının verdiği yere oturdu, kocaman ellerini yan yana duran dizlerinin üzerine saf bir Mısır heykeli gibi koydu ve kendi kendine her şeyin böyle olması gerektiğini, bu akşam kendine hâkim olması ve bir saçmalık yapmaması gerektiğini, kafasına göre davranmayıp kendini tamamen ona kılavuzluk edenlerin kontrolüne bırakması gerektiğini düşündü.

İki dakika geçmemişti ki Prens Vasili üç yıldızlı kaftanıyla, heybetle, başı dik odaya girdi. Sabaha göre daha zayıf görünüyordu; odaya göz gezdirip Piyer'i görünce gözleri büyüdü. Piyer'e yaklaştı, elini tuttu (daha önce bunu hiç yapmamıştı), güçlü durup durmadığını denemek istercesine aşağı doğru çekti.

"Courage, courage, mon ami. Il a demandé à vous voir. C'est bien..."[197] dedi ve gitmek istedi.

197 Cesaret, dostum, cesaret. Sizi görmek istedi. Bu iyi...

Ama Piyer sorması gerektiğini düşündü:

"Sağlığı nasıl..."

Can çekişen kontu nasıl adlandıracağını bilemeden sustu; baba demeye utanmıştı.

"Il a eu encore un coup, il y a une demi-heure.[198]Bir darbe daha. Courage, mon ami..."

Piyer'in kafası öyle karışıktı ki "darbe" sözcüğünü vücuduna bir şey çarpması gibi düşünmüştü. Şaşkın şaşkın Prens Vasili'ye baktı, darbenin kriz anlamında kullanıldığını sonradan anladı. Prens Vasili yanından geçerken Lorrain'e bir şeyler söyledi, parmaklarının ucuna basarak kapıdan içeri girdi. Parmaklarının ucunda yürümeyi beceremiyor ve tüm vücuduyla acemice sekiyordu. Onun arkasından büyük prenses, rahipler ve din adamları, başka insanlar (hizmetçiler) içeri girdi. Kapının ardında bir hareketlenme oldu ve Anna Mihaylovna hızlı adımlarla, solgun ama görevini yapmış olmanın verdiği metanetle dolu bir yüzle çıktı ve Piyer'in kolunu hafifçe dürterek "La bonté divine est inépuisable. C'est la cérémonie de l'extrême onction qui va commencer. Venez,"[199] dedi.

Piyer yumuşak halının üzerinde yürüyüp kapıdan içeri girdi ve yaverin, tanımadığı kadının ve hizmetçilerden bazılarının da artık bu odaya girmek için izin istemeye gerek yokmuş gibi peşinden geldiklerini fark etti.

XX

Piyer bu büyük, sütunlar ve bir kemerle bölünmüş, her tarafı İran halılarıyla kaplı odayı iyi tanıyordu. Odanın bir tarafında ipek perdelerin altında maun ağacından yüksek bir karyola, diğer tarafında üzerinde ikonalar olan ufak bir

198 Yarım saat önce bir kriz daha geçirdi.

199 Tanrı'nın lütuflarının sonu yoktur. Takdis töreni başlamak üzere. Gelin.

asma dolap bulunan kısmı, akşam ayinindeki kiliseler gibi kırmızı, parlak bir ışıkla aydınlatılmıştı. Asma dolaptaki aydınlatılmış ikonaların altında uzun bir Voltaire koltuğu[200] duruyor, kar gibi beyaz, muhtemelen yeni değiştirilmiş, hiç kırışmamış yastıkların dizili olduğu koltuğun üzerinde Piyer'in iyi bildiği heybetli haliyle Kont Bezuhov, geniş alnının üzerindeki aslan yelesini andıran ak saçları, güzel, kızıl sarı yüzündeki soylulara özgü geniş kırışıklıklarıyla, beline kadar örtülü açık yeşil battaniyesi altında yatıyordu. İkonaların tam altındaydı; kalın, büyük ellerinin ikisi de battaniyeden çıkmış, üzerinde duruyordu. Ayası aşağı dönük sağ elinin baş ve işaret parmakları arasına bir mum yerleştirilmişti ve yaşlı bir uşak koltuğun arkasından eğilmiş mumu tutuyordu. Koltuğun başında gösterişli parlak kıyafetleri, omuzlarına dökülmüş uzun saçları, ellerinde yanan mumlarla din adamları duruyor, yavaşça ve saygıyla ayin yapıyorlardı. Onların biraz gerisinde iki küçük prenses ellerindeki mendilleri gözlerine tutmuş bir halde, önlerinde büyük prenses Katiş hırçın ve kararlı bir tavırla, gözlerini, kendisine bir şey söylenirse dönüp bakmayacağını ilan eder gibi ikonalardan ayırmadan duruyordu. Anna Mihaylovna yüzünde hafif kederli ve bağışlayıcı bir ifadeyle, yanında yabancı bir kadınla kapının yanında duruyordu. Prens Vasili kapının diğer tarafında, koltuğa yakın, arkasını kendine doğru çevirdiği kadife kaplı oyma sandalyeye mum tuttuğu sol elini dayamış, sağ eliyle haç çıkartıyor, parmağını alnına götürdüğü her seferinde bakışlarını yukarı kaldırıyordu. Yüzünden dindarlığı ve Tanrı'ya bağlılığı okunuyordu. Yüzü "Bu duyguları anlamıyorsanız sizin için pek kötü," der gibiydi.

Onun arkasında yaver, doktorlar ve erkek hizmetçiler duruyordu; kadınlar ve erkekler kilisedeki gibi ayrılmıştı. Herkes sessizce haç çıkartıyordu, sadece dualar, ağır ağır, kalın bir sesle okunan ilahiler ve sesin kesildiği anlarda ayak

200 Ayakları kısa, sırt kısmı yüksek, kolçaklı bir tür koltuk. (ç.n.)

değiştirmeler ve iç çekişler duyuluyordu. Anna Mihaylovna yaptığı işi iyi bildiğini gösteren o manalı ifadeyle odanın öbür ucuna giderek Piyer'e mum verdi. Piyer mumu yaktı, çevresindekileri seyre dalmış bir halde, mum tuttuğu eliyle haç çıkartmaya başladı.

Küçük, al yanaklı, güleç, benli Prenses Sofi ona baktı. Gülümsedi, yüzünü mendille kapattı ve uzun süre açmadı; ama Piyer'e tekrar bakınca yeniden güldü. Görünüşe göre, ona gülmeden bakabilecek gücü kendinde bulamıyor, ama bakmazlık da edemiyordu; sonunda günaha girmemek için sessizce bir sütunun arkasına geçti. Ayinin ortasında din adamlarının sesi birden kesildi; papazlar birbirlerine bir şeyler fısıldadı. Kontun elini tutan yaşlı uşak ayağa kalktı ve kadınlara bir şeyler söyledi. Anna Mihaylovna öne çıktı, hastanın üzerine doğru eğildi, parmağıyla arkasına işaret edip Lorrain'i yanına çağırdı. Elinde yanan bir mum olmayan, inanç farkına rağmen bu törenin önemini anladığını, hatta onayladığını gösteren saygılı bir yabancı tavrıyla bir sütuna yaslanıp izleyen Fransız doktor, gücü kuvveti yerinde bir insanın sessiz adımlarıyla hastaya yaklaştı, hastanın yeşil battaniyenin üzerindeki elini beyaz, ince parmaklarıyla tuttu, arkasını dönerek nabzını yoklamaya ve düşünmeye başladı. Hastaya içecek bir şey verildi, herkes telaşla başına toplandı, sonra tekrar yerlerine döndü ve ayin yeniden başladı. Piyer bu ara sırasında Prens Vasili'nin sandalyenin arkalığından ayrıldığını, yine ne yaptığını bilir, diğerleri ne yaptığını anlamazlarsa onlar için daha kötü olacağını gösterir bir tavırla, hastaya yaklaşmadan yanından geçip büyük prensesin yanına gittiğini ve onunla birlikte yatak odasının uzak bir köşesine, ipek perdeler altındaki yüksek karyolaya yöneldiğini fark etmişti. Prens ve prenses karyoladan ayrılıp arka kapıdan çıkmış, ama tören bitmeden peş peşe yerlerine dönmüşlerdi. Piyer kendi kafasında bu akşam karşısında olup biten her şeyin, öyle olması gerektiği için olduğuna ka-

naat getirdiğinden bu duruma da diğer karşılaştıklarından daha fazla bir önem atfetmemişti.

İlahi sesleri kesildi, bir papazın takdis edilme töreni başarıyla gerçekleştiği için hastayı saygıyla kutlayan sesi duyuldu. Hasta hâlâ hiçbir hayat belirtisi göstermiyor, kımıldamadan yatıyordu. Hastanın etrafından ayak sesleri ve en baskını Anna Mihaylovna'nınki olan fısıltılar geliyordu.

Piyer, Anna Mihaylovna'nın "Kesinlikle karyolaya götürmeli, burada katiyen olmaz," dediğini duydu.

Doktorlar, prensesler, uşaklar hastanın etrafını öyle sarmışlardı ki Piyer ayin boyunca diğer yüzlerin arasından hiç gözden yitirmediği ak yeleli kızılımsı-sarı başı artık göremez olmuştu. Piyer koltuğun etrafını saran insanların itinalı hareketlerinden ölmekte olan adamın kaldırılıp taşındığını anladı.

Kulağına uşaklardan birinin korkulu fısıltısı geldi: "Kolumun ardından tut, düşürürsün öyle."

"Bir kişi daha alttan," diye bir ses duyuldu, kontu taşıyanların nefes alış verişleri ve adımları, taşıdıkları ağırlık güçlerinin üzerindeymiş gibi sıklaştı.

Kontu taşıyan, aralarında Anna Mihaylovna'nın da olduğu insanlar delikanlının yanından geçerken Piyer onların sırtlarının ve enselerinin arasından bir an için koltuk altlarından tutulup kaldırılmış hastanın geniş, dolgun, çıplak göğsünü, iri omuzlarını gördü. Yaklaşan ölüm, bu oldukça geniş alınlı, elmacık kemikli çıkık, güzel, manalı ağızlı, soylu, ciddi bakışlı başın görüntüsünü bozamamıştı. Piyer'i üç ay önce Peterburg'a gönderdiği zaman nasılsa yine öyleydi. Onu taşıyanların düzensiz adımlarıyla sallanmasına karşı koyamıyor ve soğuk, duygusuz bakışlar nerede sabitleneceklerini bilemiyordu.

Yüksek karyolanın başında da birkaç telaşlı dakika geçti; hastayı taşıyanlar dağıldı. Anna Mihaylovna, Piyer'in koluna dokundu ve "Venez,"[201] dedi. Piyer onunla birlik-

201 Geliniz.

te hastanın, kusursuz ayine uygun bir şekilde, görkemli bir duruşla yatırıldığı yatağa yaklaştı. Kafası, altındaki yüksek yastığa dayanmıştı. Elleri ipek yeşil battaniyenin üzerine, avuç içleri aşağı gelecek şekilde simetrik olarak yerleştirilmişti. Piyer yaklaşınca kont gözlerini dikerek ona baktı ama bu bakışta insanın anlayabileceği bir duygu ya da düşünce yoktu. Bu bakışla gözler ya hiçbir şey söylemiyor, sadece bir yerlere bakmaları gerektiği için bakıyorlardı, ya da çok şey anlatıyorlardı. Piyer ne yapacağını bilemeden duraksadı ve dönüp sorar gözlerle danışmanı Anna Mihaylovna'ya baktı. Anna Mihaylovna hemen gözleriyle hastanın elini işaret etti ve dudaklarıyla öpücük işareti yaptı. Piyer battaniyeye takılmaması için boynunu dikkatle uzattı ve onun tavsiyesini yerine getirip iri kemikli ve tombul eli saygıyla öptü. Kontun ne eli ne de yüzünün bir kası hareket etmişti. Piyer şimdi ne yapacağını öğrenmek için yeniden soran gözlerle Anna Mihaylovna'ya baktı. Anna Mihaylovna gözleriyle karyolanın yanındaki koltuğu işaret etti. Piyer emre uyup koltuğa oturdu ve gözleriyle "Doğru mu yaptım?" diye sormaya devam etti. Anna Mihaylovna başıyla onayladı. Piyer hantal ve kalın bedeninin böyle büyük bir yer kaplamasından utanıyormuş gibi yeniden dengeli, naif Mısır heykeli duruşunu takındı ve elinden geldiği kadar küçük görünmeye çalıştı. Konta baktı. Kont, Piyer'in yüzünün ayaktayken olduğu yere bakıyordu. Anna Mihaylovna'nın yüzünde baba ile oğulun bu son dakika görüşmesinin dokunaklı anlamının farkında olduğunu gösteren bir ifade vardı. Bu durum iki dakika sürmüş ama Piyer'e saat gibi gelmişti. Aniden kontun yüzündeki iri kas ve kırışıklıklarda bir titreme belirdi. Titreme arttı, güzel ağız eğrildi (Piyer ölüme ne kadar yakın olduğunu ancak o an anlamıştı), görüntüsü bozulan ağızdan belirsiz, hırıltılı bir ses çıktı. Anna Mihaylovna hastanın yüzüne dikkatle bakarak ne istediğini tahmin etmeye çalıştı,

önce Piyer'i işaret etti, sonra içecek bir şeyler istedi, fısıltıyla Prens Vasili'nin nerede olduğunu sordu, son olarak battaniyeyi işaret etti. Hastanın gözlerinden ve yüzünden sabırsızlandığı belli oluyordu. Yatağın başucundan hiç ayrılmamış olan uşağa bakmaya çalıştı.

Uşak, "Öbür tarafa dönmek istiyor," diye fısıldadı ve kontun ağır bedenini, yüzü duvara gelecek şekilde döndürmek için ayağa kalktı.

Piyer uşağa yardım etmek için doğruldu.

Kontu döndürürlerken, bir kolunun arkaya düşmesine engel olamamıştı ve onu çekebilmek için faydasız bir çaba harcıyordu. Kont ya Piyer'in bu yaşam belirtisi olmayan kola korku dolu bakışını fark etmiş, ya da ölmekte olan aklına o anda başka bir fikir gelmiş ama kendisini dinlemeyen koluna, Piyer'in yüzündeki korku ifadesine, sonra yeniden koluna baktı ve yüzünde zayıf hatlarına yakışmayan, kendi güçsüzlüğüyle alay eder gibi, kederli bir gülümseme belirdi. Bu beklenmedik gülümseme karşısında Piyer göğsünde bir ürperti, burnunda bir sızı hissetti ve gözleri doldu. Hastayı duvara doğru yan yatırdılar. İçini çekti.

Anna Mihaylovna nöbeti devralmaya gelen prensesi fark ederek, "Il est assoupi," dedi, "Allons."[202]

Piyer dışarı çıktı.

XXI

Kabul salonunda, Yekaterina'nın portresinin altında oturmuş hararetli hararetli bir şeyler konuşan Prens Vasili ve büyük prensesten başka kimse yoktu. Piyer ve danışmanını görür görmez sustular. Piyer'e, prenses bir şey saklıyormuş gibi geldi; prenses ise fısıltıyla "Bu kadına tahammül edemiyorum," dedi.

202 Uykuya daldı, gidelim.

Prens Vasili, Anna Mihaylovna'ya "Catiche a fait donner du thé dans le petit salon,"[203] dedi, "Allez, ma pauvre"[204] nn Mihaylovna, "prenez quelque chose, autrement vous ne suffirez pas."[205]

Piyer'e hiçbir şey söylemedi, sadece kolunu omzunun biraz altından dostça sıkmakla yetindi. Piyer, Anna Mihaylovna'yla birlikte petit salon'a[206] geçti.

Lorrain küçük, yuvarlak oturma odasında, üzerinde çay takımı ve soğuk bir akşam yemeği olan masanın yanında durmuş, zarif, kulpsuz Çin fincanından yudum yudum çayını içerken canlı ama çekingen bir ifadeyle "Il n'y a rien qui restaure, comme une tasse de cet excellent thé russe après une nuit blanche,"[207] dedi. O gece Kont Bezuhov'un evinde olan herkes gücünü toplamak için masanın etrafında toplanmıştı. Piyer aynaların ve küçük masaların bulunduğu bu küçük yuvarlak oturma odasını iyi hatırlıyordu. Dans etmeyi beceremeyen Piyer kontun evinde balo verildiği zaman bu küçük, aynalı odada oturmayı ve kadınların balo tuvaletleriyle, çıplak omuzlarındaki pırlantalar ve incilerle bu odadan geçişlerini ve geçerken de parlak ışıklarla aydınlatılmış aynalardaki yansımalarına bakmalarını izlemeyi severdi. Şimdi ise aynı oda iki mumla zar zor aydınlanıyor, gecenin bir vaktinde küçük bir masanın üzerinde çay takımları ve tabaklar gelişigüzel duruyor, günlük giysileri içinde çeşit çeşit insan oturmuş fısıldaşıyor, her hareketleriyle, her sözleriyle yatak odasında yaşananları ve yaşanacak olanları akıllarından çıkartmadıklarını gösteriyorlardı. Piyer canı çok istemesine rağmen bir şey yemedi. Tekrar soran gözlerle danışmanına baktı ve onun parmaklarının ucuna basarak

203 Katiş küçük salonda çay ikram edilmesini emretti.

204 Hadi, siz de yoruldunuz.

205 Biraz bir şey alın, yoksa dayanamayacaksınız.

206 Küçük salona.

207 Uykusuz geçen bir geceden sonra hiçbir şey bu mükemmel Rus çayı kadar insanı kendine getiremez.

tekrar Prens Vasili ve büyük prensesin olduğu kabul salonuna girdiğini gördü. Piyer, bunun da böyle olması gerektiğini varsaydı ve biraz bekledikten sonra peşinden gitti. Anna Mihaylovna prensesin yanında duruyor ve ikisi de endişeyle fısıldaşarak bir ağızdan konuşuyorlardı.

Prenses, görüntüsünden anlaşıldığı kadarıyla, odasının kapısını çarptığı sıradaki kadar sinirli bir halde, "Prenses, izin verin de ne yapılması ve ne yapılmaması gerektiğini ben bileyim," dedi.

Anna Mihaylovna yatak odasının yolunu kesip prensese geçme izni vermedi ve yumuşak, ikna edici bir ses tonuyla "Ama sevgili prenses," dedi, "bu, zavallı dayınız için dinlenmesi gereken şu dakikalarda çok ağır olmaz mı? Tam da ruhu hazırlanmışken dünya işlerinden bahsetmek..."

Prens Vasili her zamanki tavrıyla, bacak bacak üzerine atmış koltukta oturuyordu. Yanakları sertçe seğiriyor, aşağı indiklerinde alt tarafları daha kalın görünüyordu; iki kadının konuşmasıyla fazla ilgilenmeyen bir adam görüntüsündeydi.

"Voyons, ma bonne[208] Anna Mihaylovna, laissez faire Catiche.[209] Kontun onu ne kadar sevdiğini bilirsiniz."

Prenses, Prens Vasili'ye dönüp elinde tuttuğu işlemeli evrak çantasını göstererek, "Bu kâğıtta ne yazıyor bilmiyorum," dedi, "ama şunu biliyorum ki gerçek vasiyetname onun çalışma odasında, bu unutulmuş kâğıtlar da..."

Anna Mihaylovna'nın yanından geçmek istedi ama Anna Mihaylovna önüne atılarak yeniden yolunu kesti.

Anna Mihaylovna "Biliyorum iyi yürekli, sevgili prenses," diyerek çantaya yapıştı ve öyle sıkı yapışmıştı ki bırakmaya hiç niyetli görünmüyordu. "Sevgili prenses, rica ediyorum, yalvarıyorum, acıyın ona. Je vous en conjure..."[210] dedi.

---

208 Bırakın sevgili.

209 Katiş bildiği gibi yapsın.

210 Yalvarırım size...

Prenses karşılık vermedi. Sadece çanta için verilen mücadelenin sesleri duyuluyordu. Prenses bir şey söyleyecek olsa, Anna Mihaylovna için iyi bir şeyler söylemeyeceği açıkça görülüyordu. Anna Mihaylovna sıkıca yapışmıştı ama buna rağmen sesi bütün o tatlı tekdüzeliğini ve yumuşaklığını koruyordu.

"Piyer, buraya gelin kuzum. Sanırım aile meclisinde onun da yeri var: Doğru değil mi prens?"

Prenses birdenbire "Neden susuyorsunuz mon cousin?" diye öyle yüksek sesle bağırdı ki sesi misafir odasından bile duyuldu ve oradakileri korkuttu. "Canıyla uğraşan birinin kapısına nereden geldiği belli olmayan biri, işlere karışıp olay çıkartırken neden bir şey söylemiyorsunuz? Entrikacı kadın!" diye nefretle mırıldandı ve tüm gücüyle çantaya asıldı ama Anna Mihaylovna çantayı bırakmamak için birkaç adım attı ve prensesi kolundan yakaladı.

Prens Vasili sitem ve şaşkınlıkla "Oh!" dedi. Ayağa kalktı. "C'est ridicule. Voyons,[211] bırakın. Size söylüyorum."

Prenses bıraktı.

"Siz de!"

Anna Mihaylovna onu dinlemiyordu.

"Bırakın, size söylüyorum. Tüm sorumluluğu ben alıyorum. Gidip ona kendim soracağım. Ben, kendim... sizin için yeterli bu kadarı."

Anna Mihaylovna, "Mais, mon prince,"[212] dedi, "böyle büyük bir ayinden sonra onu birkaç dakika rahat bırakın." Yanlarına yaklaşıp hayretle prensesin ekşimiş, tüm nezaketini kaybetmiş yüzüne ve Prens Vasili'nin seğiren yanaklarına bakmakta olan Piyer'e dönerek, "Piyer, siz de söyleyin düşüncenizi," dedi.

Prens Vasili sertçe, "Doğacak tüm sonuçların sorumlusu olacağınızı unutmayın," dedi, "ne yaptığınızın farkında değilsiniz."

---

211 Bu çok gülünç. Hadi.

212 Ama, prensim.

Prenses aniden Anna Mihaylovna'nın üzerine atılıp çantayı çekerek, "Alçak karı!" diye bağırdı.

Prens Vasili başını eğdi ve kollarını açtı.

Bu sırada kapı, Piyer'in zamanında çok baktığı ve hep sessizce açılan o korkunç kapı hızla, büyük bir gürültüyle sonuna kadar açılıp duvara çarptı ve ortanca prenses dışarı fırlayıp ellerini çırptı.

Üzgün bir halde "Ne yapıyorsunuz!" dedi, "Il s'en va et vous me laissez seule."[213]

Büyük prenses çantayı elinden düşürdü. Anna Mihaylovna hemen eğildi, tartışma konusu nesneyi kapıp yatak odasına koştu. Büyük prenses ve Prens Vasili kendilerini toplayıp peşinden gittiler. Birkaç dakika sonra ilk olarak büyük prenses sararmış, soğuk bir yüzle ve alt dudağını ısırarak çıktı. Piyer'i görünce yüzünün öfkeli bir ifadeye bürünmesine engel olamadı.

"Evet, artık sevinebilirsiniz," dedi, "bunu bekliyordunuz."

Ve hıçkıra hıçkıra yüzünü mendiliyle kapattı, hızla odadan çıktı.

Prensesin ardından Prens Vasili göründü. Sendeleye sendeleye Piyer'in oturduğu koltuğa kadar geldi, kendini koltuğa bıraktı, eliyle gözlerini kapattı. Piyer yüzünün sarardığını, alt çenesinin oynadığını ve sıtma nöbetine tutulmuş gibi sallandığını fark etti.

Piyer'in dirseğini tutup "Ah, dostum!" dedi; sesinde Piyer'in daha önce onda hiç görmediği bir samimiyet ve halsizlik vardı. "Ne kadar çok günah işliyoruz, ne kadar çok aldatıyoruz ve bütün bunlar ne için? Altmış yaşına geldim, dostum... Benim de... Herkesin sonu ölüm, herkesin. Ölüm korkunç bir şey." Ağlamaya başladı.

En son Anna Mihaylovna çıktı. Sakin, yavaş adımlarla Piyer'e yaklaştı.

"Piyer!.." dedi.

---

213 O ölüyor, siz ise beni yalnız bırakıyorsunuz.

Piyer soran gözlerle ona baktı. Delikanlıyı alnından öptü, gözyaşları Piyer'in alnını ıslattı.

"Il n'est plus..."[214]

Piyer gözlüklerinin üzerinden ona baktı.

"Allons; je vous reconduirai. Tâchez de pleurer. Rien ne soulage comme les larmes."[215]

Piyer'i karanlık salona götürdü, Piyer orada kimse yüzünü görmediği için memnundu. Anna Mihaylovna, Piyer'in yanından ayrıldı, tekrar döndüğünde Piyer elini başının altına koymuş, derin bir uykuya dalmıştı.

Ertesi sabah Anna Mihaylovna, Piyer'e, "Oui, mon cher, c'est une grande perte pour nous tous. Je ne parle pas de vous. Mais dieu vous soutiendra, vous êtes jeune et vous voilà à la tête d'une immense fortune, je l'espère. Le testament n'a pas été encore ouvert. Je vous connais assez pour savoir que cela ne vous tournera pas la tête, mais cela vous impose des devoirs, et il faut être homme,"[216] dedi.

Piyer karşılık vermedi.

"Peut-être plus tard je vous dirai, mon cher, que si je n'avais pas été là, dieu sait ce qui serait arrivé. Vous savez, mon oncle avant-hier encore me promettait de ne pas oublier Boris. Mais il n'a pas eu le temps. J'espère, mon cher ami, que vous remplirez le désir de votre pere."[217]

Piyer hiçbir şey anlamıyor, sessizce, utanıp kızarmış bir halde Prenses Anna Mihaylovna'ya bakıyordu. Anna Mi-

---

214 O artık...

215 Haydi; ben sizi götüreyim. Ağlamaya çalışın. Hiçbir şey insanı gözyaşları kadar rahatlatmaz.

216 Evet, dostum, bu hepimiz için büyük bir kayıp. Sizin için söylemiyorum. Tanrı size yardım eder, gençsiniz, umarım büyük bir servetin de sahibi olacaksınız. Vasiyetname daha açılmadı. Sizi bu servetin başınızı döndürmeyeceğini bilecek kadar iyi tanırım ama size bazı sorumluluklar yüklüyor, tam bir erkek gibi davranmanız gerekiyor.

217 Ben orada olmasaydım, Tanrı bilir ne olabileceğini size belki sonra anlatırım dostum. Biliyorsunuz, dayım önceki gün Boris'i unutmayacağına dair bana söz vermişti. Ama zamanı yetmedi. Umarım babanızın isteğini yerine getirirsiniz dostum.

haylovna, Piyer'le konuştuktan sonra Rostovlar'a gidip uyudu. Sabah kalkınca Rostovlar'a ve tüm tanıdıklarına Kont Bezuhov'un ölümünü ayrıntılarıyla anlattı. Kont'un, kendisinin de ölmeyi dilediği bir şekilde öldüğünü, onun ölümünün sadece acıklı değil, örnek alınacak bir ölüm olduğunu söyledi; baba ile oğulun son görüşmesi o kadar dokunaklıydı ki aklına geldikçe gözleri doluyordu ve korkunç dakikalarda kimin kendine daha iyi hâkim olduğunu bilmiyordu: Son dakikalarında her şeyi ve herkesi hatırlayan ve oğluna dokunaklı sözler söyleyen baba mı, acısından ölecekmiş gibi görünmesine rağmen ölen babasını üzmemek için kendi üzüntüsünü saklamaya çalışan Piyer mi? "C'est pénible, mais cela fait du bien: ça élève l'âme de voir des hommes, comme le vieux comte et son digne fils,"[218] dedi. Prensesin ve Prens Vasili'nin yaptıklarını da onaylamayarak ama büyük bir sır gibi fısıldayarak anlatmıştı.

XXII

Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin Lısıye Gori'deki malikânesinde genç Prens Andrey'in prensesle birlikte bugün yarın gelmesi bekleniyordu; ama bu bekleyiş yaşlı prensin evindeki düzeni bozmamıştı. Tuğgeneral Prens Nikolay Andreyeviç, sosyetedeki lakabıyla le roi de Prusse[219] Pavel döneminde köye sürgün edildiğinden beri aralıksız olarak kızı prenses Marya ve onun mürebbiye-arkadaşı Mademoiselle Bourienne ile birlikte Lısıye Gori'de yaşıyordu. Yeni çar döneminde büyük şehirlere girmesine izin verilmiş olmasına rağmen, birinin ona ihtiyacı olduğunda Moskova'dan yüz elli verst[220] uzaklıktaki Lısıye Gori'ye

218 Acı ama iyi bir yanı da var: Yaşlı kont ve ona layık oğlu gibi adamlar görmek insanın ruhunu yüceltiyor.

219 Prusya Kralı.

220 1 verst: 1,06 km. (ç.n.)

gelebileceğini, kendisinin ise hiç kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını söyleyerek hiç ayrılmadan orada yaşamaya devam ediyordu. İnsanlardaki kusurların sadece iki kaynağı olduğunu söylerdi: Tembellik ve batıl inanç. Ve sadece iki erdem olduğunu: Çalışma ve akıl. Kızının eğitimiyle kendisi ilgileniyor, bu iki erdemi de geliştirebilmesi için cebir ve geometri dersleri veriyor, kızın tüm yaşamını sonu olmayan bir çalışma programıyla düzenliyordu. Kendisi de sürekli hatıralarını yazmakla, yüksek matematik hesaplarıyla, torna tezgâhında enfiye kutuları yapmakla, bahçede çalışmakla ve malikânesinin sonu gelmeyen inşaat işlerini denetlemekle meşguldü. Çalışmanın temel koşulu düzen olduğu için düzen hayatının işleyişinde tam anlamıyla yürürlükteydi. Masaya asla değişmeyen şekilde, üstelik sadece aynı saatte değil, aynı dakikada otururdu. Prens, kızından hizmetçilerine kadar çevresindeki insanlara karşı sert ve her zaman müşkülpesentti ve bunun sonucu olarak da gaddar bir insan olmamasına rağmen gaddar bir insanın kolayca elde edemeyeceği bir korku ve saygı uyandırmıştı. Emekliye ayrılmış olmasına ve devlet işlerinde artık hiçbir nüfuzu kalmamış olmasına rağmen prensin malikânesinin bulunduğu ildeki bütün müdürler onu ziyaret etmeyi bir görev sayar ve tıpkı mimar, bahçıvan ya da Prenses Marya gibi prensin büyük kabul salonuna çıkacağı belli saati beklerlerdi. Çalışma odasının büyük, yüksek kapısı açılıp da yaşlı adamın küçük bedeni, küçük solgun elleri, çattığı zamanlarda zekâ ve gençlikle parıldayan gözlerinin ışıltısını örten gri sarkık kaşları ve pudralı peruğu görününce kabul salonundaki herkes aynı saygı, hatta korku hissine kapılırdı.

Prenses Marya genç çiftin geleceği sabah her zamanki gibi belirlenen saatte, sabah selamlaşması için kabul salonuna girdi, korkuyla haç çıkarttı ve içinden dua okudu. Her gün gelir ve her gün bu gündelik görüşmenin sağ salim geçmesi için dua ederdi.

Kabul salonunda oturan, perukası pudralı yaşlı uşak sessiz hareketlerle ayağa kalktı ve fısıltıyla "Buyurun," dedi.

Kapının diğer tarafından torna tezgâhının düzenli sesleri geliyordu. Prenses kolayca ve pürüzsüzce açılan kapıyı ürkekçe çekti ve eşikte durdu. Prens tezgâhta çalışıyordu ve işine ara vermeden kafasını çevirip baktı.

Kocaman çalışma odası sürekli kullanıldıkları belli olan eşyalarla doluydu. Üzerinde kitaplar ve planlar olan büyük bir masa, kapaklarına anahtarlar takılı yüksek, camekânlı kütüphane dolapları, ayakta yazı yazmak için kullanılan ve üzerinde açık bir defter olan yüksek masa, üzerine aletler yayılmış ve talaşlar dökülmüş torna tezgâhı, bütün bunlar devamlı, farklı farklı işlerin görüldüğü ve düzenli bir çalışmanın işaretleriydi. Gümüş işlemeli Tatar çizmeleri geçirilmiş küçük ayağın hareketlerinden, damarlı, zayıf elin sıkıca yüklenmesinden prensin dinç yaşlılığın hâlâ sağlam ve dayanıklı gücüne sahip olduğu görülüyordu. Birkaç devir daha yaptıktan sonra ayağını tezgâhın pedalından kaldırdı, keskisini silip tezgâha asılı meşin torbaya attı, masaya yaklaşarak kızını çağırdı. Çocuklarını hiçbir zaman takdis etmezdi, henüz tıraş etmediği, diken diken yanağını yaklaştırıp, dikkatli, samimi gözlerle kıza bakarak sertçe, "İyi misin? Otur bakalım!" dedi.

Kendi elleriyle yazdığı geometri defterini aldı ve koltuğunu ayağıyla çekti.

Sayfayı hızlıca bulup sert tırnağıyla iki paragraf arasını işaret ederek, "Yarına hazır olsun!" dedi. Prenses masaya, defterin üzerine eğildi.

İhtiyar aniden masaya asılı torbadan üzerinde bir kadının el yazısı bulunan bir zarf çıkartıp masanın üzerine atarak, "Dur bir dakika, sana mektup var," dedi.

Mektubu görünce prensesin yüzünde kırmızı benekler belirdi. Mektubu alelacele aldı ve üzerine eğildi.

Prens sararmış ve hâlâ sağlam dişlerini ortaya çıkartan soğuk bir gülümsemeyle sordu: "Eloise'den mi?"

Prenses utana sıkıla bakıp ürkek ürkek gülümseyerek, "Evet, Julie'den," dedi.

Prens sertçe, "İki mektuba daha göz yumarım ama üçüncüyü okurum," dedi, "korkarım bir sürü saçmalık yazıyorsunuz. Üçüncüyü okuyacağım."

Prenses daha da kızararak mektubu ona uzattı ve "İsterseniz bunu da okuyun mon pere,"[221] dedi.

Prens mektubu iterek, "Üçüncüyü dedim, üçüncüyü," diye bağırdı ve dirseklerini masaya dayayarak geometri defterini önüne çekti.

İhtiyar defterin üzerine eğilmiş kızına yaklaştı ve bir elini prensesin oturduğu sandalyenin arkalığına koyarak, "Evet, madam," diye başladı; prenses dört tarafından babasının, uzun süredir tanıdığı tütün ve yakıcı yaşlılık kokusuyla çevrildiğini hissediyordu. "Evet madam, bu üçgenler birbirinin aynı; dikkat edin, *abc* açısı..."

Prenses ürkekçe babasının, hemen yanındaki parlak gözlerine baktı; yüzünün her tarafını kırmızı benekler kapladı, hiçbir şey anlamadığı ve çok korktuğu yüzünden belli oluyordu ve o kadar korkuyordu ki bu korku ne kadar açık olursa olsun babasının anlattıklarını anlamasına engel oluyordu. Suç öğretmende miydi yoksa öğrencide miydi bilinmez, ama her gün aynı şey tekrarlanırdı: Prensesin gözleri bulanır, hiçbir şey görmez, hiçbir şey duymaz, sadece sert babasının solgun yüzünü yakınında hisseder, onun nefesini, kokusunu duyar ve sadece bir an önce kendi odasına gitmeyi, konuyu rahat bir ortamda, kendi başına anlamayı düşünürdü. İhtiyar kendini kaybederdi: Oturduğu koltuğu gürültüyle ileri geri oynatır, sinirlenmemek için büyük bir çaba harcar ama neredeyse her defasında sinirlenir, kızı azarlar ve bazen de defteri fırlatıp atardı.

Prenses yanlış cevap vermişti.

---

221 Babacığım.

Prens defteri itip, "Gel de aptal deme!" diye bağırdı ve hızla arkasını döndü; ama hızla kalktı, biraz gezindi, prensesin saçlarını okşadı ve tekrar yerine oturdu.

Koltuğu yaklaştırdı ve anlatmaya devam etti.

Prenses dersleri işledikleri defteri alıp kapatarak gitmeye hazırlanırken, "Olmaz, prenses, olmaz," dedi, "matematik önemli bir konudur madam. Bizim aptal hanımlara benzemeni istemiyorum. Sabredersen seversin." Kızın yanağını okşadı. "Kafandaki tüm saçmalıkları söker atar."

Prenses çıkmak için hareketlendi, prens bir işaretle onu durdurdu ve yüksek masadan yeni, kapağı açılmamış bir kitap aldı.

"İşte, Eloise'nin sana gönderdiği *Sırların Anahtarı*[222] diye bir kitap. Dinle alakalı bir şey. Kimin neye inanacağına ben karışmam... Şöyle bir göz gezdirdim. Al. Hadi git şimdi, git artık!"

Kızının omzunu okşadı ve arkasından kapıyı kendisi kapattı.

Prenses Marya odasına yüzünden pek eksilmeyen ve çirkin, hasta görünümlü yüzünü daha da çirkinleştiren üzgün, korkmuş bir ifadeyle döndü, küçük resimler, defterler ve kitaplar yığılı yazı masasına oturdu. Babası ne kadar düzenliyse prenses de o kadar dağınıktı. Geometri defterini koydu ve mektubun mührünü merakla açtı. Mektup prensesin en yakın çocukluk arkadaşından geliyordu; bu arkadaşı Rostovlar'daki isim gününe katılmış olan Julie Karagina'dan başkası değildi.

Julie şunları yazmıştı:

---

222 Alman yazar Karl von Eckarthausen'in (1752-1803) Rusçaya 1800'lü yılların başlarında *Kluç K Tainstvam Natury* [Doğanın Sırlarının Anahtarı] adıyla çevrilen *Aufschlüsse zur Magie aus geprüften Erfahrungen über verborgene philosophische Wissenschaften und verdeckte Geheimnisse der Natur* [Gizemli Felsefi Bilimler ve Doğanın Gizemli Sırları Hakkında Yapılan, Gözleme Dayalı Deneylerin Sihri Hakkında Açıklamalar] isimli dört ciltlik kitabı. (ç.n.)

"Chère et excellente amie, quelle chose terrible et effrayante que l'absence! J'ai beau me dire que la moitié de mon existence et de mon bonheur est en vous, que malgré la distance que nous sépare, nos cœurs sont unis par des liens indissolubles; le mien se révolte contre la destinée, et je ne puis, malgré les plaisirs et les distractions qui m'entourent vaincre une certaine tristesse cachée que je ressens au fond du cœur depuis notre séparation. Pourquoi ne sommes-nous pas réunies, comme cet été dans votre grand cabinet sur le canapé bleu, le canapé à confidences? Pourquoi ne puis-je, comme il y a trois mois, puiser de nouvelles forces morales dans votre regard si doux, si calme et si pénétrant, regard que j'aimais tant et que je crois voir devant moi, quand je vous écris?"[223]

Prenses Marya buraya kadar okuduktan sonra derin bir nefes aldı ve dönüp sağında duran boy aynasına baktı. Aynada çirkin, cılız bedeninin ve zayıf yüzünün yansıması vardı. Hep üzgün bakan gözleri şimdi de aynada kendilerine ümitsizlikle bakıyorlardı. Prenses, "dalkavukluk ediyor" diye düşündü, dönüp okumaya devam etti. Ama Julie dostuna dalkavukluk etmiyordu: Gerçekten de prensesin büyük, derin ve ışıl ışıl gözleri (bazen sanki ılık bir ışık huzmesi yayılırdı gözlerinden) o kadar güzellerdi ki çoğu zaman yüzünün genel çirkinliğine rağmen bu gözler güzellikten öte bir çekicilik katarlardı ona. Ama prenses gözlerindeki o güzel

223 Sevgili ve eşsiz dostum, ayrılık ne kadar korkunç ve berbat bir şeymiş! Varlığımın ve mutluluğumun yarısının sizde olduğunu, bizi ayıran uzaklığa rağmen kalplerimizin birbirine kopmaz bağlarla bağlı olduğunu kendi kendime ne kadar söylersem söyleyeyim avuntu bulamıyorum; kaderime isyan ediyorum, çevremi saran zevk ve eğlenceye rağmen ayrıldığımız günden beri kalbimin derinliklerinde saklı hüznün üstesinden gelemiyorum. Neden geçen yaz olduğu gibi sizin büyük çalışma odanızdaki mavi kanepede, o sırdaş kanepede birlikte değiliz? Neden o kadar sevdiğim ve şu anda size yazarken karşımda görür gibi olduğum o tatlı, o sakin ve etkileyici bakışlarınızdan bana moral verecek yeni bir gücü üç ay önce aldığım gibi alamıyorum?

ifadeyi, kendisi hakkında düşünmediği zamanlarda beliren ifadeyi hiç görmemişti. Aynaya bakar bakmaz onun yüzü de herkeste olduğu gibi yapmacık, doğal olmayan, çirkin ifadeye bürünürdü. Okumaya devam etti:

"Tout Moscou ne parle que guerre. L'un de mes deux frères est déjà à l'étranger, l'autre est avec la garde qui se met en marche vers la frontière. Notre cher empereur a quitté Pétersbourg et, à ce qu'on prétend, compte lui-même exposer sa précieuse existence aux chances de la guerre. Dieu veuille que le monstre corsicain, qui détruit le repos de l'Europe, soit terrassé par l'ange que le Tout-Puissant, dans sa miséricorde, nous a donné pour souverain. Sans parler de mes frères, cette guerre m'a privée d'une relation des plus chères à mon cœur. Je parle du jeune Nicolas Rostoff qui avec son enthousiasme n'a pu supporter l'inaction et a quitté l'université pour aller s'enrôler dans l'armée. Eh bien, chère Marie, je vous avouerai, que, malgré son extrême jeunesse, son départ pour l'armée a été un grand chagrin pour moi. Le jeune homme, dont je vous parlais cet été, a tant de noblesse, de véritable jeunesse qu'on rencontre si rarement dans le siècle ou nous vivons parmi nos vieillards de vingt ans. Il a surtout tant de franchise et de cœur. Il est tellement pur et poétique, que mes relations avec lui, quelque passagères qu'elles fussent, ont été l'une des plus douces jouissances de mon pauvre cœur, qui a déjà tant souffert. Je vous raconterai un jour nos adieux et tout ce qui s'est dit en partant. Tout cela est encore trop frais. Ah! chère amie, vous êtes heureuse de ne pas connaître ces jouissances et ces peines si poignantes. Vous êtes heureuse, puisque les dernières – sont ordinairement les plus fortes! Je sais fort bien que le comte Nicolas est trop jeune pour pouvoir jamais devenir pour moi quelque chose de plus qu'un ami, mais cette douce amitié, ces relations si poétiques et si pures ont été un besoin pour mon cœur. Mais n'en parlons plus. La grande nouvelle du

jour qui occupe tout Moscou est la mort du vieux comte et son héritage. Figurez-vous que les trois princesses n'ont reçu que très peu de chose, le prince Basile rien, et que c'est M. Pierre qui a tout hérité, et qui par-dessus le marché a été reconnu pour fils légitime, par conséquent comte et possesseur de la plus belle fortune de la Russie. On prétend que le prince Basile a joué un très vilain rôle dans toute cette histoire et qu'il est reparti tout penaud pour Pétersbourg.

Je vous avoue que je comprends très peu toutes ces affaires de legs et de testament; ce que je sais, c'est que depuis que le jeune homme que nous connaissions tous sous le nom de M. Pierre tout court est devenu comte et possesseur de l'une des plus grandes fortunes de la Russie. Je m'amuse fort à observer les changements de ton et des manières des mamans accablées de filles à marier et des demoiselles elles-mêmes à l'égard de cet individu qui, par parenthèse, m'a paru toujours être un pauvre sire. Comme on s'amuse depuis deux ans à me donner des promis que je ne connais pas le plus souvent, la chronique matrimoniale de Moscou me fait comtesse Bezuhova. Mais vous sentez bien que je ne me soucie nullement de le devenir. A propos de mariage, savez-vous que tout dernièrement *la tante en général* Anna Mihaylovna m'a confié sous le sceau du plus grand secret un projet de mariage pour vous. Ce n'est ni plus ni moins que le fils du prince Basile, Anatole, qu'on voudrait ranger en le mariant à une personne riche et distinguée, et c'est sur vous qu'est tombé le choix des parents. Je ne sais comment vous envisagerez la chose, mais j'ai cru de mon devoir de vous en avertir. On le dit très beau et très mauvais sujet; c'est tout ce que j'ai pu savoir sur son compte.

Mais assez de bavardage comme cela. Je finis mon second feuillet, et maman me fait chercher pour aller dîner chez les Apraksines. Lisez le livre mystique que je vous envoie et qui fait fureur chez nous. Quoiqu'il y ait des choses dans ce livre

difficiles à atteindre avec la faible conception humaine, c'est un livre admirable dont la lecture calme et élève l'âme. Adieu. Mes respects à monsieur votre père'et mes compliments à m-elle Bourienne. Je vous embrasse comme je vous aime.

Julie

P. S. Donnez-moi des nouvelles de votre frère et de sa charmante petite femme"[224]

---

224 Bütün Moskova sadece savaştan söz ediyor. İki erkek kardeşimden biri yurt dışına çıktı bile, diğeri ise sınıra doğru yol almaya başlayan muhafız alayında. Aziz imparatorumuz Peterburg'tan ayrıldı ve iddialara göre o da değerli varlığını savaşın ihtimallerine sunma niyetinde. Yüce Yaratan'ın bize hükümdar olarak bahşettiği bu melek, Tanrı'nın izniyle Avrupa'nın huzurunu kaçıran bu Korsikalı canavarı yere sersin. Bu savaş, kardeşlerim bir yana kalbime en yakın kişilerin birinden de beni mahrum bıraktı. Heyecanı yüzünden hiçbir şey yapmadan durmaya dayanamayıp orduya katılmak için üniversiteyi bırakan genç Nikolay Rostov'dan bahsediyorum. Sevgili Marie, size itiraf edeyim, genç yaşına rağmen orduya katılması benim için büyük bir üzüntü oldu. Size bu yaz bahsettiğim bu delikanlı o kadar asil ve gerçek bir gençlikle dolu ki yaşadığımız bu yüzyılda yirmilik yaşlılar arasında onun gibisine pek rastlanmıyor. Hele o samimiyeti ve candanlığı. O kadar saf ve şair ruhlu ki onunla yaptığım konuşmalar, kısa süreli olmalarına rağmen şimdiye kadar büyük acılar çeken zavallı yüreğimin en tatlı mutluluklarından biri oldu. Nasıl vedalaştığımızı ve ayrılırken neler söylediğimizi bir gün size anlatırım. Anıları hâlâ çok taze. Ah! Sevgili dostum, bu zevkleri ve bu yürek parçalayıcı acıları bilmediğiniz için mutlu olmalısınız. Mutlu olmalısınız çünkü en son yaşanılanlar genellikle en şiddetlisi oluyor! Kont Nikolay'ın benim için hiçbir zaman bir arkadaştan fazlası olamayacak kadar genç olduğunu biliyorum ama yüreğimin bu tatlı arkadaşlığa, bu temiz ve şairane samimiyete ihtiyacı vardı. Ama artık bundan bahsetmeyelim. Ama bu günlerde bütün Moskova'yı meşgul eden en büyük haber Kont Bezuhov'un ölümü ve mirası. Aklınıza gelir miydi, üç prenses çok küçük bir şey aldı, Prens Vasili hiçbir şey alamadı, her şey Kont Bezuhov'un oğlu olarak resmen tanınan Mösyö Piyer'e kaldı ve Rusya'daki en büyük servetlerden birinin sahibi oldu. Prens Vasili'nin bütün bu işlerde çok çirkin bir rol oynadığı ve başarısızlığından dolayı çok utanmış bir halde Peterburg'a döndüğü söyleniyor.
Bu miras ve vasiyet işlerinden pek anlamadığımı itiraf edeyim; bildiğim tek şey hepimizin bugüne kadar Mösyö Piyer adıyla tanıdığımız genç adamın Kont Bezuhov ve Rusya'daki en büyük servetlerden birinin sahibi haline geldiğidir. Kızlarını evlendirmeye niyetli olan annelerin hatta bizzat kızların, laf arasında belirteyim, ben de her zaman sefil bir adam izlenimi uyandırmış olan bu kişiye karşı olan tavırlarındaki

Prenses biraz düşündü, dalgın dalgın gülümsedi (ve ışıl ışıl gözlerinin aydınlattığı yüzü tamamen değişti), aniden ayağa kalktı, ağır adımlarla masaya yaklaştı. Bir kâğıt aldı ve eli hızla kâğıdın üzerinde ilerlemeye başladı. Cevap olarak şunları yazdı:

"Chère et excellente amie. Votre lettre du 13 m'a causé une grande joie. Vous m'aimez donc toujours, ma poétique Julie. L'absence, dont vous dites tant de mal, n'a donc pas eu son influence habituelle sur vous. Vous vous plaignez de l'absence – que devrai-je dire moisi j'osais me plaindre, privée de tous ceux qui me sont chers? Ah! si nous n'avions pas la religion pour nous consoler, la vie serait bien triste. Pourquoi me supposez vous un regard sévère quand vous me parlez de votre affection pour le jeune homme? Sous ce rapport je ne suis rigide que pour moi. Je comprends ces sentiments chez les autres et si je ne puis approuver ne les ayant jamais ressentis, je ne les condamne pas. Il me paraît seulement que l'amour

---

ve yaklaşımlarındaki değişimi görmek beni çok eğlendiriyor. İki yıldır bana çoğunu hiç tanımadığım koca adayları bulan Moskova evlilik meraklıları beni şimdi de Kontes Bezuhova yapacak. Ama tahmin edersiniz ki benim böyle bir niyetim yok. Evlilikten söz açılmışken, bilginiz olsun geçenlerde *büyük teyze* Anna Mihaylovna büyük bir sır olarak saklanmak üzere sizin hakkınızdaki bir evlilik planından bahsetti. Sanırım akıllarındaki kişi zengin ve soylu bir kızla evlendirerek konumunu yükseltmek istedikleri, Prens Vasili'nin oğlu Anatol ve aileler de sizi uygun görmüş. Bu konuda ne düşünürsünüz bilmiyorum ama bildirmenin görevim olduğuna inanıyorum. Çok yakışıklı ve eğlence düşkünü biri olduğunu söylüyorlar; onun hakkında öğrenebildiklerim bu kadar.
Bu kadar gevezelik yeter. İkinci sayfayı da bitirdim ve annem Apraksinlerdeki yemeğe gitmek için beni çağırtıyor. Size gönderdiğim ve bizim burada büyük sükse yapan mistik kitabı okuyun. İçinde insanoğlunun yetersiz kavrayışıyla anlamasının zor olduğu şeyler olsa da okuyunca insanın ruhunu dinlendiren ve yücelten bir kitap. Hoşça kalın. Babanıza saygılarımı, Mademoiselle Bourienne'e iltifatlarımı sunarım. Sizi de tüm sevgimle kucaklarım.

Julie

Not: Erkek kardeşiniz ve sevimli küçük eşi hakkındaki haberleri bekliyorum.

chrétien, l'amour du prochain, l'amour pour ses ennemis est plus méritoire, plus doux et plus beau, que ne le sont les sentiments que peuvent inspirer les beaux yeux d'un jeune homme à une jeune fille poétique et aimante comme vous.

La nouvelle de la mort du comte Bezuhov nous est parvenue avant votre lettre, et mon père en a été très affecté. Il dit que c'était l'avant-dernier représentant du grand siècle, et qu'à présent c'est son tour; mais qu'il fera son possible pour que son tour vienne le plus tard possible. Que dieu nous garde de ce terrible malheur! Je ne puis partager votre opinion sur Pierre que j'ai connu enfant. Il me paraissait toujours avoir un cœur excellent, et c'est la qualité que j'estime le plus dans les gens. Quant à son héritage et au rôle qu'y a joué le prince Basile, c'est bien triste pour tous les deux. Ah! chère amie, la parole de notre divin sauveur qu'il est plus aisé a un chameau de passer par le trou d'une aiguille, qu'il ne l'est a un riche d'entrer dans le royaume de dieu, cette parole est terriblement vraie; je plains le prince Basile et je regrette encore davantage Pierre. Si jeune et accablé de cette richesse, que de tentations n'aura-t-il pas à subir! Si on nie demandait ce que je désirerais le plus au monde, te serait d'être plus pauvre que le plus pauvre des mendiants. Mille grâces, chère amie, pour l'ouvrage que vous, m'envoyez, et qui fait si grande fureur chez vous. Cependant, puisque vous me dites qu'au milieu de plusieurs bonnes choses il y en a d'autres que la faible conception humaine ne peut atteindre, il me paraît assez inutile de s'occuper d'une lecture inintelligible; qui par là même, ne pourrait etre d'aucun fruit. Je n'ai jamais pu comprendre la passion qu'ont certaines personnes de s'embrouiller l'entendement en s'attachant à des livres mystiques, qui n'élèvent que des doutes dans leurs esprits, exaltent leur imagination et leur donnent un caractère d'exagération tout-à-fait contraire à la simplicité chrétienne. Lisons les

apôtres et l'Evangile. Ne cherchons pas à pénétrer ce que ceux-là renferment de mystérieux, car, comment oserions-nous, misérables pécheurs que nous sommes, prétendre à nous initier dans les secrets terribles et sacrés de la providence, tant que nous portons cette dépouille charnelle, qui élève entre nous et l'éternel un voile impénétrable? Bornons-nous donc à étudier les principes sublimes que notre divin sauveur nous a laissé pour notre conduite ici-bas; cherchons à nous y conformer et à les suivre, persuadons-nous que moins nous donnons d'essor à notre faible esprit humain et plus il est agréable à dieu, qui rejette toute science ne venant pas de lui; que moins nous cherchons à approfondir ce qu'il lui a plu de dérober nous en accordera à notre connaissance, et plutôt il nous en accordera la découverte par son divin esprit.

Mon père ne m'a pas parlé du prétendant, mais il m'a dit seulement qu'il a reçu une lettre et attendait une visite du prince Basile. Pour ce qui est du projet de Mariage qui me regarde, je vous dirai, chère et excellente amie, que le Mariage, selon moi, est une institution divine à laquelle il faut se conformer. Quelque pénible que cela soit pour moi, si le tout-puissant m'impose jamais les devoirs d'épouse et de mère, je tâcherai de les remplir aussi fidèlement que je le pourrai, sans m'inquiéter de l'examen de mes sentiments à l'égard de celui qu'il me donnera pour époux.

J'ai reçu une lettre de mon frère qui m'annonce son arrivée à Lısıye Gori avec sa femme. Ce sera une joie de courte durée, puisqu'il nous quitte pour prendre part à cette malheureuse guerre, à laquelle nous sommes entraînés dieu sait comment et pourquoi. Non seulement chez vous, au centre des affaires et du monde, on ne parle que de guerre, mais ici, au milieu de ces travaux champêtres et de ce calme de la nature que les citadins se représentent ordinairement à la campagne, les bru-

its de la guerre se font entendre et sentir péniblement. Mon père ne parle que marche et contremarche, choses auxquelles je ne comprends rien; et avant-hier en faisant ma promenade habituelle dans la rue du village, je fus témoin d'une scène déchirante... C'était un convoi des recrues enrôlés chez nous et expédiés pour l'armée... Il fallait voir l'état dans lequel se trouvaient les mères, les femmes, les enfants des hommes qui partaient et entendre les sanglots des uns et des autres! On dirait que l'humanité a oublié les lois de son divin sauveur qui prêchait l'amour et le pardon des offenses, et qu'elle fait consister son plus grand mérite dans l'art de s'entretuer.

Adieu, chère et bonne amie, que notre divin sauveur et sa très sainte mère vous aient en leur sainte et puissante garde.

Marie"[225]

---

225 Sevgili ve değerli dostum. 13 tarihli mektubunuz bana büyük bir mutluluk verdi. Şair ruhlu Julie'ciğim, demek beni hâlâ seviyorsunuz. O zaman, o kadar kötülediğiniz ayrılık, sizin üzerinizde yaratması beklenen etkiyi yaratmamış. Ayrılıktan şikâyet ediyorsunuz – ya tüm sevdiklerinden ayrı kalmış bendeniz şikâyet etmeye kalksaydım neler demeliydim? Ah, kendimizi teselli etmek için dinimiz de olmasaydı hayat ne kadar hazin olurdu. O delikanlıya olan ilginizden bahsettiğinizde neden benim sert bir tavır takınacağımı düşünüyorsunuz? Bu konularda sadece kendime karşı katıyım. Başkalarının bu duyguları yaşamasını anlıyorum ve ben kendim yaşamadığım için onaylayamasam da suçlamak da aklımdan geçmez. Ama bence Hristiyanca bir sevgi, komşunu sevmek, düşmanını sevmek bir delikanlının sizin gibi şair ruhlu, seven bir kızda güzel gözleriyle uyandıracağı duygulardan daha değerli, daha tatlı ve daha hoştur.
Kont Bezuhov'un ölüm haberini mektubunuz gelmeden almıştık ve babam çok etkilendi. Onun büyük yüzyılın son temsilcisi olduğunu, sıranın kendisine geldiğini ama bu sırayı mümkün olduğunca geciktirmek için elinden gelen her şeyi yapacağını söylüyor. Tanrı bizi böyle korkunç bir felaketten korusun! Daha çocukken tanışmış olduğum Piyer hakkındaki görüşlerinize katılamayacağım. Benim gözüme her zaman çok iyi yürekli bir insan olarak gözükmüştür ve bu da benim insanlarda en çok değer verdiğim özelliktir. Ona kalan mirasa ve Prens Vasili'nin bu konuda oynadığı role gelince, ikisi için de üzücü bir durum. Ah! Sevgili dostum, Yüce Kurtarıcımızın bu konuda söylediği bir devenin iğne deliğinden geçmesi bir zenginin Tanrı'nın Krallığına girmesinden daha kolaydır sözü korkunç bir gerçek; Prens Vasili'ye acıyorum, Pi-

yer için ise çok üzülüyorum. Bu genç yaşında böyle bir zenginliğin ağırlığını üzerinde hissetmek onu günah işleyebileceği pek çok duruma maruz bırakacaktır! Bana dünyada en çok ne istediğimi soracak olsalar en yoksul dilenciden daha yoksul olmak istediğimi söylerdim. Gönderdiğiniz ve Moskova'da büyük sükse yapan kitap için binlerce teşekkür sevgili dostum. Ama pek çok güzel şeyin yanında insanoğlunun yetersiz kavrayışıyla anlamasının zor olduğu şeyler olduğunu da söylediğiniz için anlaşılmayacak bir okumanın faydasız olduğunu düşünüyorum; böyle bir kitaptan hiçbir bilgi alınamaz. Bazı insanların zihinlerinde sadece şüphe uyandıran, hayal gücünü harekete geçiren ve onlara Hristiyanlığın sadeliğine tamamen aykırı bir abartma karakteri veren mistik kitaplara bağlanarak kafalarını karıştırma tutkusunu hiçbir zaman anlayamadım. Havarileri ve İncil'i okuyalım. Mistik şeyler içeren kitapları anlamaya çalışmayalım çünkü biz zavallı günahkârlar, kendimizle yüce Tanrı arasında aşılmaz bir perde gibi duran bu dünyevi et kemiği taşıdıkça Tanrı'nın muazzam ve kutsal sırlarına akıl erdirmeyi nasıl isteyebiliriz? Yüce Tanrı'nın burada, dünya üzerinde nasıl davranacağımıza dair koyduğu ulvi prensiplerle yetinelim; onlara uymaya, onları izlemeye çalışalım, kendi aciz insan aklımızı ne kadar az geliştirip kendisinden gelmeyen her türlü bilimi reddedersek Tanrı'nın bizden o kadar hoşnut olacağına, bizden saklı tutmak istediği şeyleri ne kadar az anlamaya çabalarsak kendi ilahi kudretiyle onu o kadar çabuk görmemizi sağlayacağına kendimizi ikna etmeye çalışalım.

Babam bana bir talip çıktığından bahsetmedi ama geçtiğimiz günlerde Prens Vasili'den bir mektup aldığını ve onun ziyaretini beklediğini söyledi. Hakkımdaki evlilik planına gelecek olursak sevgili dostum, sana şunu söyleyeyim, bana göre evlilik insanın boyun eğmek zorunda olduğu ilahi bir kurumdur. Eğer yüce Tanrı bana bir eş ve anne olma görevini yüklerse benim için ne kadar zor olursa olsun bana eş vereceği kişi hakkındaki duygularıma hiç bakmadan bu görevleri elimden geldiğince yerine getirmeye çalışacağım.

Kardeşimden, karısı ile birlikte Lısıye Gori'ye geleceğini bildiren bir mektup aldım. Ama bu mutluluk uzun süreli olmayacak çünkü içine nasıl ve neden sürüklendiğimizi sadece Tanrı'nın bildiği bu talihsiz savaşa katılmak için yanımızdan ayrılacak. Savaş sadece sizin oralarda, dünyanın ve ilişkilerin merkezinde konuşulmuyor, burada da tarla işlerinin arasında ve şehirlilerin, kırın özelliği olarak hayal ettikleri doğa sessizliğinin arasında da savaş söylentileri duyuluyor ve tüm sıkıntılarıyla hissediliyor. Babam sadece hiçbir şey anlamadığım askerî ilerlemelerden ve karşı ilerlemelerden bahsediyor; önceki gün köy yolunda her zamanki yürüyüşümü yaparken yürek parçalayıcı bir sahneye tanık oldum... Bizim buradan orduya alınanların kafilesine... Giden erkeklerin annelerinin, karılarının ve çocuklarının durumlarını, karşılıklı olarak nasıl ağlaştıklarını bir görseydin! Sanki tüm insanlık kalp kırmaların, hakaretlerin bağışlanmasını ve sevgiyi öğütleyen Yüce Yaratıcı'nın kanunlarını unutmuş, birbirini öldürme sanatının özelliklerini sahiplenmiş.

Hoşça kal sevgili dostum, Yüce Kurtarıcımız ve onun kutsal annesi sizi kutsal ve güçlü kanatları altına alsın.

Marie

Mademoiselle Bourienne gülümseyerek, yumuşak, hoş sesiyle, hızlı, "r"leri boğan konuşmasıyla "Ah, vous expédiez le courrier, princesse, moi j'ai déjà expédié le mien. J'ai écris à ma pauvre mère,"[226] dedi ve Prenses Marya'nın hüzünlü, sıkılmış ruh halini bambaşka, uçarı, neşeli ve halinden memnun bir havaya soktu.

"Princesse, il faut que je vous prévienne,"[227] sesini alçaltarak ekledi, "le prince a eu une altercation,"[228] 'altercation'un 'r'sini boğarak ve kendi konuşmasını keyifle dinleyerek söylemişti, "une altercation avec Michel Ivanoff. Il est de très mauvaise humeur, très morose. Soyez prévenue, vous savez..."[229]

Prenses Marya "Ah! chère amie," dedi, "je vous ai priée de ne jamais me prévenir de l'humeur dans laquelle se trouve mon père. Je ne me permets pas de le juger, et je ne voudrais pas que les autres le fassent."[230]

Prenses saate baktı, klavsen çalma saatini beş dakika geçirdiğini fark edince, yüzünde korkulu bir ifadeyle oturma odasına gitti. Günlük program gereği prens saat on iki ile iki arasında dinlenir, prenses de klavsen çalardı.

XXIII

Saçları ağarmış oda uşağı, prensin büyük çalışma odasından gelen horultusuna kulak kabartmış, uyuklar bir halde oturuyordu. Evin öbür ucundan, kapalı kapılar ardından

226 Ah, mektup mu yolluyorsunuz prenses, ben de kendiminkileri gönderdim. Zavallı anneciğime yazmıştım.

227 Prenses, sizi uyarmalıyım.

228 Prens bir tartışma yaşadı.

229 Mihail İvanov'la tartıştı. Aksiliği üzerinde, canı çok sıkkın. Haberiniz olsun...

230 Ah canım. Babamın nasıl bir ruh hali içinde olduğundan bana hiç bahsetmemenizi rica etmiştim. Onu yargılama yetkisini kendimde görmem, başkalarının da bu hakka sahip olduklarını düşünmelerini istemem.

Dussek'in bir sonatının yirminci kez çalınan zor pasajları duyuluyordu.

Bu sırada evin sundurmasına bir kupa arabası ve bir briçka yanaştı, kupa arabasından Prens Andrey indi, ufak tefek karısını arabadan indirip önüne geçmesine izin verdi. Saçları ağarmış, perukalı Tihon uşakların odasının kapısından kafasını uzattı, fısıldayarak prensin dinlendiğini bildirdi ve kapıyı hızla kapattı. Tihon ne prensin oğlunun gelmesinin ne de olağandışı bir olayın günlük programı bozmaması gerektiğini biliyordu. Belli ki, Prens Andrey de bunu Tihon kadar iyi biliyordu; görmediği süre zarfında babasının alışkanlıklarının değişip değişmediğini anlamak istermiş gibi saate baktı, değişmediğinden emin olunca karısına döndü.

"Yirmi dakika sonra kalkar. Prenses Marya'ya gidelim," dedi.

Küçük prenses bu süre içerisinde şişmanlamıştı ama gözleri ve her zamanki gibi neşeli ve sevimli bir biçimde konuşmaya başlayınca hafifçe kalkan seyrek tüylü dudağı aynıydı.

Etrafına bakıp kocasına, baloyu veren ev sahibine iltifat eder gibi "Mais c'est un palais,"[231] dedi, "Allons, vite, vite!.."[232] Tekrar etrafına bakarak Tihon'a, kocasına ve onlara eşlik eden uşağa gülümsedi.

"C'est Marie qui s'exerce? Allons doucement, il faut la surprendre."[233]

Prens Andrey nazik ve mahzun bir tavırla peşine takıldı.

Elini öpen ihtiyarın yanından geçerken "Yaşlanmışsın Tihon," dedi.

Klavsen seslerinin duyulduğu odanın önüne geldiklerinde yan kapıdan güzel, sarışın bir Fransız fırladı. Mademoiselle Bourienne sevinçten çıldırmış gibiydi.

---

231 Burası bir saray.

232 Hadi, çabuk, çabuk!..

233 Alıştırma yapan Marie mi? Sessiz gidelim de ona bir sürpriz yapalım.

"Ah! quel bonheur pour la princesse,"[234] dedi. "Enfin! Il faut que je la prévienne."[235]

Prenses, Mademoiselle Bourienne"i öperek "Non, non, de grâce... Vous êtes Mademoiselle Bourienne, je vous connais déjà par l'amitié que vous porte ma belle-sœur,"[236] dedi. "Elle ne nous attend pas!"[237]

Aynı pasajın tekrar tekrar çalındığı odanın kapısına yaklaştılar. Prens Andrey durdu ve hoş olmayacak bir şeyle karşılaşmayı bekler gibi yüzünü buruşturdu.

Küçük prenses odaya girdi. Pasaj yarıda kesildi; bir çığlık, Prenses Marya'nın ağır adımları ve öpüşme sesleri duyuldu. Prens Andrey içeri girdiğinde birbirlerini sadece Prens Andrey'in nikâhında kısa süreliğine görmüş olan prenses ve küçük prenses sarmaş dolaş olmuş, dudaklarını ilk buldukları yere yapıştırıyorlardı. Mademoiselle Bourienne ellerini kalbinin üzerine koymuş, gülmeye olduğu kadar ağlamaya da hazır bir halde yanlarında durmuş içtenlikle gülümsüyordu. Prens Andrey omuz silkmiş, yanlış nota duymuş bir müziksever gibi yüzünü buruşturmuştu. İki kadın birbirlerinden ayrıldı; sonra yeniden, zaman kaybetmekten korkar gibi, birbirlerinin elinden tuttular, öpüşmeye başladılar ve ellerini bıraktılar, sonra yeniden birbirlerinin yüzünü öpmeye başladılar ve Prens Andrey için hiç beklenmedik bir şekilde ağlamaya ve yeniden öpüşmeye başladılar. Mademoiselle Bourienne de ağlamaya başlamıştı. Prens Andrey sıkılmış gibiydi; ama iki kadına da o anda ağlamak doğal geliyor gibiydi; sanki ikisi de bu buluşmanın başka türlü olamayacağını düşünüyorlardı.

"Ah! chère!.. Ah! Marie!.."[238] İki kadın da aniden konuşmaya ve gülmeye başladılar. "J'ai rêvé cette nuit... – Vous ne

---

234 Ah! Prenses için ne büyük mutluluk.

235 Nihayet! Ona haber vermeliyim.

236 Hayır, lütfen... Siz Mademoiselle Bourienne'siniz, görümcemin sizinle olan dostluğu sayesinde sizi zaten tanımıştım.

237 Bizi beklemiyor mu!

238 Ah! Tatlım!.. Ah! Marie!..

nous attendiez donc pas?.. Ah! Marie, vous avez maigri... – Et vous avez repris..."[239]

Mademoiselle Bourienne "J'ai tout de suite reconnu madame la princesse,"[240] diyerek araya girdi.

Prenses Marya yüksek sesle "Et moi qui ne me doutais pas!.."[241] dedi. "Ah! André, je ne vous voyais pas."[242]

Prens Andrey kız kardeşinin elini tutup onu öptü ve hâlâ eskisi gibi pleurnicheuse[243] olduğunu söyledi. Prenses Marya ağabeyine döndü ve o anda güzel görünen parlak, büyük, yaşlı gözleriyle Prens Andrey'in yüzüne içtenlikle, sevgiyle, tatlı tatlı baktı.

Küçük prenses hiç ara vermeden konuşuyordu. Hafif tüylü kısa üst dudağı sürekli olarak hızla aşağı iniyor, kırmızı alt dudakta dokunması gereken yere dokunuyor ve parılduyan dişleriyle gülümseyen gözleri yeniden ortaya çıkıyordu. Küçük prenses Spasskaya Dağı'nda başlarından geçen, kendi durumundaki biri için tehlikeli olabilecek bir olayı anlattı, bütün giysilerini Peterburg'ta bıraktığını, burada ne giyeceğini bilemediğini, Andrey'in tamamen değiştiğini, Kitti Odıntsova'nın yaşlı bir adamla evlendiğini, Prenses Marya için pour tout de bon[244] bir damat adayı olduğunu ama bunu sonra konuşacaklarını söyledi. Prenses Marya hâlâ ağabeyine bakıyordu, güzel gözlerinde sevgi ve hüzün vardı. Aklından görümcesinin anlattıklarından farklı şeyler geçtiği belliydi. Küçük prenses Peterburg'taki son bayramı anlatırken, içini çekerek ağabeyine, "Savaşa kesin gidiyor musun André?" diye sordu.

Lisa da içini çekti.

---

239 Dün gece bir rüya gördüm... - Bizi beklemiyordunuz demek?.. Ah! Marie, zayıflamışsınız... - Siz de toplanmışsınız...

240 Madam prensesi görür görmez tanıdım.

241 Hiç de aklımdan geçmemişti!..

242 Ah! Andrey, seni görmemişim.

243 Sulu göz.

244 Niyeti ciddi.

Ağabeyi, "Evet, hatta yarın," diye cevap verdi.

"Il m'abandonne ici, et dieu sait pourquoi, quand il aurait pu avoir de l'avancement..."[245]

Prenses Marya onun dediklerini sonuna kadar dinlemedi, kendi düşünce akışına bağlı kalarak görümcesine döndü ve sevgi dolu gözlerle karnını işaret edip "Kesin mi?" diye sordu.

Küçük prensesin yüzü değişti. İçini çekti.

"Evet, kesin," dedi, "Ah! Çok korkunç bir şey bu..."

Liza'nın dudağı sarktı. Yüzünü görümcesinin yüzüne yaklaştırdı ve yine birdenbire ağlamaya başladı.

Prens Andrey yüzünü buruşturarak "Dinlenmesi gerekiyor," dedi, "değil mi Liza? Sen onu odana götür, ben de babamın yanına gideyim. O nasıl, eskisi gibi mi?"

Prenses neşeyle "Eskisi gibi, hep aynı; bakalım sen ne diyeceksin?" diye cevap verdi.

Prens Andrey babasına duyduğu tüm saygı ve sevgiye rağmen onun zayıf yönlerini de bildiğini gösteren zor fark edilir bir gülümsemeyle sordu: "Aynı saatler, aynı patikada yürüyüşler mi? Hâlâ o aynı tezgâh mı?"

Prenses Marya geometri dersleri hayatının en eğlenceli deneyimlerinden biriymiş gibi neşeyle cevap verdi: "Aynı saatler ve aynı tezgâh ve ayrıca matematik ve benim geometri dersleri."

Yaşlı prensin kalkması için gereken yirmi dakika dolunca Tihon genç prensi babasının yanına çağırmak için geldi. İhtiyar oğlunun gelmesi şerefine düzeninde bir istisna yapmıştı: Öğle yemeği için hazırlandığı sırada onun evin kendine ait olan bölümüne alınmasını emretmişti. Prens eski modaya uygun şekilde, kaftanıyla ve pudralı dolaşırdı. Prens Andrey (salonlarda yüzünde beliren huysuz ifade ve takındığı tavırlarla değil, Piyer'le konuşurken olduğu gibi neşeli bir tavırla) babasının odasına girdiğinde, ihtiyar tuvalet masasında,

---

245 Beni burada bırakıyor ve terfi edebileceği bir sırada neden gittiğini ancak Tanrı bilir...

pudra havlusuna sarınmış ve başını Tihon'un ellerine uzatmış bir halde geniş, maroken kaplı bir koltukta oturuyordu. İhtiyar pudralanan başını Tihon'un ellerindeki saç örgüsünün izin verdiği kadar salladı ve "O! Asker! Bonaparte'ı alt etmek mi istiyorsun?" dedi. "Ona şöyle iyice bir giriş yoksa çok geçmeden hepimizi tebaasına kaydeder. İşte bu harika olur!" dedi ve yanağını uzattı.

Öğle yemeği öncesinde aldığı uykudan sonra ihtiyarın keyfi yerindeydi. (Öğle yemeğinden sonraki uykuya gümüş uyku, önceki uykuya altın uyku derdi.) Sık, sarkık kaşlarının altından keyifle oğluna bakıyordu. Prens Andrey babasına yaklaştı ve işaret ettiği yerden öptü. Babasının konuşmaktan en çok keyif aldığı konuyla –dönemin askerî kişilikleriyle, özellikle Bonaparte'la dalga geçmek– ilgili bir karşılık vermedi.

Babasının yüzündeki her çizginin hareketini canlı ve saygılı bakışlarla takip ederek, "Ben sizi görmeye geldim babacığım, hamile karımı da getirdim," dedi. "Sağlığınız nasıl?"

"Sadece aptalların ve zamparaların sağlığı bozuk olur evlat, beni tanırsın; sabahtan akşama kadar bir şeylerle meşgul olurum, hiçbir şeyin ölçüsünü kaçırmam, bu yüzden sağlığım da yerinde."

Oğlu gülümseyerek "Tanrı'ya şükür," dedi.

"Tanrı'nın bu işle bir ilgisi yok. Şimdi anlat bakalım," dedi ve sevdiği konuya döndü: "Sizin Almanlar, strateji denilen yeni bilimle Bonaparte'la savaşmayı size nasıl öğrettiler?"

Prens Andrey gülümsedi.

Babasının zaafının ona hürmet etmesine ve onu sevmesine engel olmadığını gösteren bir gülümsemeyle "İzin verin biraz kendime geleyim babacığım," dedi, "Daha yerleşmedim bile."

İhtiyar sağlam yapılıp yapılmadığını denemek için saç örgüsünü salladı ve oğlunu kolunda yakalayıp, "Yalan söyleme, yalan söyleme," dedi. "Karının evi hazır. Prenses Marya onu götürüp gösterir ve bir ton şey konuşurlar. Kadınların işi bu. Onun gelmesine çok sevindim. Şimdi otur,

anlat. Mihelson'un ordusunu anlıyorum, Tolstoy'unkini de... eşzamanlı bir çıkartma... Güney ordusu ne yapacak? Prusya tarafsız... bunu biliyorum. Ya Avusturya?" Koltuktan kalktı ve peşinden koşturup giysisinin parçalarını veren Tihon'la birlikte odanın içinde dolaşmaya başladı. "Ya İsveç? Pomeranya'yı nasıl geçecekler?"

Babasının ısrarını gören Prens Andrey önce isteksizce ama sonra heyecanlanarak ve konuşmanın ortasında farkında olmadan, alışkanlık nedeniyle Rusçadan Fransızcaya geçerek tasarlanan seferin harekât planını anlattı. Doksan bin kişilik bir ordunun tarafsızlıktan vazgeçirmek ve savaşa sokmak için Prusya'yı tehdit edeceğini, bu ordunun bir bölümünün Stralsund'da İsveç ordusuyla birleşeceğini, iki yüz yirmi bin Avusturyalının yüz bin Rusla birleşerek İtalya ve Ren'de harekete geçeceğini, elli bin Rus ve elli bin İngiliz'in Napoli'ye çıkartma yapacağını ve toplam beş yüz bin kişilik bir ordunun farklı yönlerden Fransızlara saldıracağını söyledi. Yaşlı prens sanki hiç dinlemiyormuş gibi oğlunun anlattıklarına en ufak bir ilgi bile göstermemiş, giyinmesine devam etmiş ve üç kere aniden sözünü kesmişti.

İlk seferinde onu durdurup bağırmıştı:

"Beyaz! Beyaz!"

Bu, Tihon'un ona istediği yeleği vermediği anlamına geliyordu. İkincisinde durdurup "Doğum yakın mı?" diye sormuş ve başını azarlar gibi sallayıp "Hiç hoş değil! Devam et, devam et," demişti.

Üçüncüsünde ise Prens Andrey lafını bitirince akortsuz ve yaşlılara özgü bir sesle şarkı söylemeye başlamıştı: "Marlbroug s'en va-t-en guerre. Dieu sait quand reviendra."[246]

Oğlu gülümsemekle yetindi.

"Bunun benim uygun gördüğüm bir plan olduğunu söylemiyorum," dedi, "ben size sadece olanı anlattım. Napolyon da bundan aşağı kalmayacak bir plan hazırlamıştır."

246 Marlborough savaşa gidiyor. Ne zaman döneceğini Tanrı biliyor.

"Neyse, benim için yeni olan bir şey söylemedin." İhtiyar düşünceli bir halde kendi kendine hızlı hızlı yineledi: "Dieu sait quand reviendra. Hadi, sen yemek odasına git."

XXIV

Prens öğle yemeği için belirlenen saatte, pudralanmış ve tıraş olmuş bir halde, gelini, Prenses Marya, Mademoiselle Bourienne ve prensin, konumu nedeniyle bu masaya davet edilmek gibi bir onura nail olacağı tahmin edilmeyen mimarının beklediği yemek odasına girdi. Statü farkına sıkı sıkıya bağlı bir hayat yaşayan ve şehrin önde gelen devlet adamlarını bile masasına seyrek davet eden prens bir köşede kareli mendiline sümküren mimar Mihail İvanoviç'i davet etmekle bütün insanların eşit olduğunu gösteriyordu ve kızına da birçok kez Mihail İvanoviç'in kendilerinden daha aşağı derecede olmadığını telkin etmişti. Prens masada herkesten çok, sessiz duran Mihail İvanoviç'le konuşmuştu.

Evin bütün odaları gibi çok yüksek tavanlı olan yemek odasında ev halkı ve her sandalyenin arkasında bir garson prensin gelmesini bekliyordu. Baş uşak elinde bir peçete, uşaklara gözüyle işaretler vererek ve endişeyle bir duvardaki saate bir prensin gireceği kapıya bakarak her şeyin yerli yerinde olup olmadığını kontrol ediyordu. Prens Andrey büyük ihtimalle Rurik sülalesinden gelen, Bolkonski ailesinin atası ve aileye liderlik etmiş olan başı taçlı bir prensin kötü yapılmış (muhtemelen bir aile ressamının elinden çıkmış), büyük portresinin karşısına asılı, yeni gördüğü, en az portre kadar büyük, altın çerçeveli, Bolkonski prenslerinin soyağacını gösteren tabloya bakıyordu. Prens Andrey başını sallayarak bu soyağacını inceliyor ve gülünç bir portreye bakan insanlar gibi kıkırdıyordu.

Yanına sokulan Prenses Marya'ya, "Bütün bunların arasından onu nasıl ayırt edeceğim!" dedi.

Prenses Marya hayretle ağabeyine baktı. Onun neye güldüğünü anlamamıştı. Babasının yaptığı her şey onda tartışılmasına bile gerek olmayan büyük saygı uyandırırdı.

Prens Andrey devam etti: "Herkesin bir Aşil topuğu var. Onunki de o büyük aklıyla donner dans ce ridicule!"[247]

Prenses Marya ağabeyinin yargısındaki cürete anlam verememişti ve tam itiraz etmeye hazırlanırken çalışma odasından beklenen ayak sesleri duyuldu: Prens her zamanki gibi hızlıca, neşeyle ve sanki bu aceleci tavırlarıyla evin sıkı düzenine bilerek karşı çıkmak ister gibi içeri girdi. Tam bu sırada büyük saat ikiyi vurdu ve misafir odasındaki başka bir saat ince sesiyle ona karşılık verdi. Prens durdu; canlı, parlak, sert bakışlı gözleri sarkık, kalın kaşlarının altından herkesi inceledi ve genç prensesin üzerinde durdu. Genç prenses o anda saray mensuplarının çar girdiğinde duyduğu hissi, bu ihtiyarın yakınındaki herkes üzerinde uyandırdığı korku ve saygı hissini duymuştu. Prens prensesin başını okşadı, sonra hafifçe ve beceriksizce başının arkasına vurdu.

Gözlerini prensesin gözlerine dikerek, "Memnun oldum, çok sevindim," dedi ve geçip yerine oturdu. "Oturun, oturun! Mihail İvanoviç, oturun lütfen."

Gelinine yanına oturmasını işaret etti. Garson prensesin oturması için sandalyeyi çekti. İhtiyar, prensesin yuvarlak beline bakarak, "Ho, ho!" dedi, "Acele etmişsin, hiç hoş değil!"

Her zamanki gibi kuru, soğuk, sevimsiz bir tavırla, gözleriyle değil sadece ağzıyla güldü.

"Yürümen lazım, mümkün olduğunca çok yürümen lazım," dedi.

Küçük prenses duymamış ya da duymak istememişti. Karşılık vermedi, mahcup olmuş gibiydi. Prens ona babasını sordu, prenses cevap verdi ve gülümsedi. Prens ikisinin de tanıdığı eş dost hakkında sordu: Prenses iyice canlanmıştı,

247 Bu saçmalıklarla ilgilenmek!

prense gönderilen selamları bildirdi ve şehir dedikodularını anlatmaya başladı.

Prenses iyiden iyiye canlanıp "La comtesse Apraksine, la pauvre, a perdu son mari, et elle a pleuré les larmes de ses yeux,"[248] dedi.

O canlandıkça prensin ona bakışı sertleşti ve onu yeterince incelemiş, hakkında kesin bir fikre sahip olmuş gibi ansızın onunla ilgilenmeyi bırakıp Mihail İvanoviç'e döndü.

"Eee, Mihail İvanoviç," dedi, "bizim Bonaparte'ın durumu kötüye gidiyor. Prens Andrey'in (oğlundan hep üçüncü kişi olarak bahsederdi) anlattığına göre ona karşı büyük bir kuvvet toplanmış! Halbuki biz sizinle ona hep boş bir adam gözüyle bakardık."

Onunla Bonaparte hakkında ne zaman böyle konuştuklarını kesinlikle bilmeyen ama en sevdiği konuya girmesi için bunun gerekli olduğunu anlayan Mihail İvanoviç ne çıkacağını kendisi de bilmeden hayretle genç prense baktı.

Prens oğluna mimarı işaret ederek, "Büyük taktik dehasıdır!" dedi.

Söz yeniden savaşa, Bonaparte'a, dönemin generallerine, devlet adamlarına geldi. Yaşlı prens görünüşe göre dönemin bütün şahsiyetlerinin askerî meselelerin ve devlet meselelerinin abecesini bile bilmeyen birer çocuk olduklarına değil, Bonaparte'ın sadece ona karşı çıkacak Patyomkinler ve Suvarovlar olmadığı için başarı kazanan önemsiz bir Fransızcık olduğuna da inanıyordu; ama Avrupa'da hiçbir siyasi sorun olmadığına, savaş da olmadığına, sadece mevcut insanların iş görüyormuş süsü vererek oynadıkları bir kukla komedisi olduğuna da inanıyordu. Prens Andrey babasının bu yeni insanlarla alay etmesine gülerek katlanıyordu ve babasını konuşturup dinlemekten zevk aldığı halinden belliydi.

"Eski yaşananlar sizin gözünüze hep güzel görünüyor," dedi, "ama Suvarov'un Moreau'nun kendisi için kurduğu

248 Zavallı Kontes Apraksin kocasını kaybetti, iki gözü iki çeşme ağlıyor.

tuzağa düştüğü ve kurtulmanın yolunu bulamadığı doğru değil mi?"

Prens bağırarak, "Bunu sana kim söyledi? Kim söyledi?" dedi, "Suvarov!" Fırlattığı tabağı Tihon büyük bir çeviklikle yakaladı. "Suvarov!.. Düşün bir Prens Andrey. İkisi: Friedrich ve Suvarov... Moreau! Suvarov'un elleri kolları bağlı olmasaydı Moreau tutsak düşerdi; ama kucağında hof-krigs-vurst-şpans-rat[249] vardı. Şeytan bile bu durumdan kurtulamazdı! Gittiğinizde bu hof-krigs-vurst-şpans-rat'ı siz de görürsünüz! Suvarov onlarla başa çıkamadı da Mihail Kutuzov mu çıkacak? Hayır dostum," dedi yaşlı prens, "siz bu generallerinizle Bonaparte karşısında bir şey yapamazsınız; birbirlerini tanımayacak ve birbirlerini vuracak Fransızlar almanız lazım." O yıl içerisinde Moreau'ya Rus ordusuna katılması için yapılan daveti ima ederek, "Alman Palen, Fransız Moreau'nun[250] peşine New York'a, Amerika'ya gönderildi," dedi. " İnanılır şey değil! Patyomkinler, Suvarovlar, Orlovlar Alman mıydı? Hayır dostum, ya siz hepiniz orada aklınızı kaçırdınız ya da ben bunadım. Tanrı size akıl fikir versin ama göreceğiz. Bonaparte onların yanında büyük komutan olmuş! Hmm!"

Prens Andrey, "Alınan bütün kararların iyi olduğunu söylemiyorum," dedi, "yalnız, Bonaparte hakkında bu yargıya nasıl varabildiğinizi anlayamıyorum. İstediğiniz kadar gülebilirsiniz ama Bonaparte büyük bir komutan!"

Yaşlı prens unutulduğunu sanarak dikkatini et kızartmasına vermiş mimara, "Mihail İvanoviç!" diye bağırdı, "ben size Bonaparte'ın büyük bir taktisyen olduğunu söylememiş miydim? İşte o da aynısını söylüyor."

---

249 Hofkriegsrat: Habsburg monarşisinde sarayda toplanan savaş konseyi. Prens burada dalga geçiyor. "Sarayda toplanan sosis içki savaş konseyi" anlamı çıkıyor. (ç.n.)

250 Fransız general Jean Victor Marie Moreau (1763-1813) Napolyon'un iktidara gelmesine yardım etmiş ama sonra rakip durumuna gelince Amerika Birleşik Devletleri'ne sürgüne gönderilmişti. (ç.n.)

Mimar yanıt verdi: "Aynı söylediğiniz gibi ekselansları."

Prens yine soğuk soğuk güldü.

"Bonaparte üzerinde gömlekle doğmuş.[251] Askerleri birinci sınıf. Ayrıca ilk önce Almanlara saldırdı. Almanlara da sadece üşenenler dayak atamadı. Dünya kuruldu kurulalı herkes Almanları dövdü. Onlarsa kimseyi. Sadece birbirlerini. Şöhretini onlar sayesinde kazandı."

Ve prens, Bonaparte'ın hem askerî alanda hem de devlet işleri alanında yaptığını düşündüğü hataları anlatmaya başladı. Oğlu itiraz etmiyordu ama görünüşe göre hangi gerekçeler sunulursa sunulsun o da yaşlı prens gibi kendi fikirlerinden cayacak gibi görünmüyordu. Prens Andrey itiraz etmekten sakınarak ve bunca yıldır hiç ayrılmadan taşrada bir başına yaşayan yaşlı bir insanın Avrupa'nın son yıllarda içinde bulunduğu askerî ve siyasi durumu böyle detaylı, incelikli bilmesi ve tartışabilmesi karşısında elinde olmadan hayrete düşerek dinliyordu.

İhtiyar, "Benim gibi yaşlı bir adamın bugünkü durumu anlamadığımı mı düşünüyorsun?" diye bitirdi, "Her şeyi biliyorum! Geceleri uyumuyorum. Hani nerede senin şu büyük komutanın, nerede göstermiş kendini?"

Oğlu cevap verdi: "Bunu anlatmak uzun sürer."

İhtiyar, "O zaman sen o çok sevdiğin Bonaparte'a git!" dedi ve son derece düzgün bir Fransızcayla ekledi: "M-lle Bourienne, voilà encore un admirateur de votre goujat d'empereur!"[252]

"Vous savez, que je ne suis pas Bonapartiste mon prince."[253]

Prens bozuk bir sesle şarkıyı söyledi: Dieu sait quand reviendra... ve daha da bozuk bir sesle güldü, masadan ayrıldı.

---

251 Şanslı bir insan anlamında Rus deyimi. (ç.n.)

252 Mademoiselle Bourienne, işte sizin yontulmamış imparatorunuzun hayranlarından biri daha!

253 Benim Bonaparteist olmadığımı biliyorsunuz prensim.

Küçük prenses ne tartışma boyunca, ne de yemeğin başka bir anında sesini çıkarmış ve ürkek ürkek kâh prenses Marya'ya kâh kayınbabasına bakmıştı. Masadan kalktıklarında görümcesini elinden tutup başka bir odaya götürdü.

"Comme c'est un homme d'esprit votre père," dedi, "c'est à cause de cela peut-être qu'il me fait peur."[254]

Prenses, "Ah, o çok iyi bir insandır!" dedi.

XXV

Prens Andrey ertesi gün, akşam yola çıkacaktı. Yaşlı prens düzeninin dışına çıkmayarak öğle yemeğinden sonra odasına çekildi. Küçük prenses görümcesinin yanındaydı. Prens Andrey apoletsiz seyahat redingotunu giymiş, kendisine ayrılan odada uşağıyla birlikte eşyalarını yerleştiriyordu. Kaleskayı ve bavulların nasıl yerleştirildiğini bizzat izleyerek atların koşulmasını emretti. Odada sadece Prens Andrey'in her zaman kendi yanında taşıdığı şeyler kalmıştı: küçük bir kutu, büyük gümüş bir matara, iki Türk tabancası, babasının hediye olarak Oçakov'dan[255] getirdiği kılıç. Prens Andrey bütün bu yolculuk malzemelerini gayet düzenli bir şekilde saklıyordu: Hepsi yeni, temiz, çuha kılıfları içinde, şeritlerle güzelce bağlanmıştı.

Eylemleri hakkında etraflıca düşünebilme yetisinde olan insanlar bir yerden ayrılacakları ve hayatlarını değiştirecekleri dakikalarda çoğunlukla ciddi, düşünceli bir ruh haline girerler. Bu dakikalarda çoğunlukla geçmiş gözden geçirilir, geleceğe dair planlar yapılır. Prens Andrey'in yüzünde çok düşünceli ve yumuşak bir ifade vardı. Ellerini arkasına koymuş, önüne bakıp, başını düşünceli düşünceli sallayarak

254 Babanız ne kadar akıllı bir adam, belki de bu yüzden beni korkutuyor.

255 Türkçe adı Özi olan, Kırım yarımadasında bulunan, Suvarov'un 1787–1791 yılları arasındaki Türk-Rus savaşında fethettiği, Karadeniz kıyısındaki bir şehir/kale. (ç.n.)

hızlı adımlarla bir köşeden diğerine gidip geliyordu. Savaşa gitmekten mi korkuyordu, karısını bırakacağı için mi üzülüyordu; belki her ikisi de vardı ama bu şekilde görülmek istemediği için olacak, koridordan ayak sesleri geldiğini duyunca hemen ellerini çekti, küçük bir kutunun kapağını kapatıyormuş gibi masanın önünde durdu ve her zamanki sakin ve duygularını belli etmeyen ifadesini takındı. Duyduğu ayak sesleri Prenses Marya'nın sert adımlarının sesleriydi.

Prenses Marya nefes nefese (koşarak geldiği anlaşılıyordu), "Atların koşulmasını emrettiğini söylediler. Oysa seninle baş başa konuşmayı ne kadar da istiyordum. Tanrı bilir yine ne kadar ayrı kalacağız. Geldim diye kızmadın ya?" dedi ve bu sorusunun nedenini açıklamak istermiş gibi ekledi: "Sen çok değiştin Andryuşa."

"Andryuşa" derken gülümsemişti. Bu sert, yakışıklı adamın, çocukluk arkadaşı, zayıf, yaramaz çocuk Andryuşa olduğunu düşünmenin ona tuhaf geldiği belliydi.

Prens onun sorusuna yalnızca bir gülümsemeyle cevap vererek sordu: "Lise nerede?"

Ağabeyinin karşısındaki kanepeye oturarak, "O kadar yorulmuş ki benim odamdaki kanepede uyuyakaldı. Ah, André! Quel trésor de femme vous avez,"[256] dedi, "Tam bir çocuk, sevimli, neşeli bir çocuk. Onu o kadar sevdim ki."

Prens Andrey karşılık vermedi ama prenses onun yüzünde beliren alaycı ve küçümseyici ifadeyi fark etmişti.

"Bazı ufak tefek zaafları da hoş görmek gerek; onlar kim de yok ki, *André*! Onun sosyetede büyüyüp yetiştiğini unutma. Şimdi içine düştüğü durum da pespembe değil. Herkesin durumunu anlamak gerek. Tout comprendre, c'est tout pardonner.[257] Düşün, zavallıcık, alıştığı öyle bir hayattan sonra kocasından da ayrılmak, bir köyde tek başına onun durumunda kalmak? Çok zor."

256 Karınız bir hazine sanki.

257 Her şeyi anlamak, her şeyi affetmektir. Bir Fransız atasözü. (ç.n.)

Prens Andrey kız kardeşine bakarak, tıpkı dinlerken içini görebildiğimiz insanlara bakarken gülümsediğimiz gibi gülümsedi ve "Sen de köyde yaşıyorsun ama bu hayatı korkunç bulmuyorsun," dedi.

"Benim durumum farklı. Neden beni karıştırıyorsun! Ben başka türlü bir hayat istemiyorum, isteyemem de çünkü ben başka türlü bir hayat bilmiyorum. Genç ve sosyete görmüş bir kadının hayatının en güzel yıllarında bir başına köyde, mezara tıkılmış gibi kalmasını bir düşün André, bir başına çünkü babacığım her zaman meşgul, bense... beni bilirsin... en yüksek sosyeteye alışkın bir kadın için en ressources[258] ne kadar yoksulum. Bir tek Mademoiselle Bourienne..."

Prens Andrey, "Sizin bu Bourienne'nizden hiç hoşlanmıyorum," dedi.

"A hayır! O çok tatlı, iyi yürekli ve her şeyden önemlisi merhamet göstermemiz gereken bir kız. Hiç kimsesi yok, hiç kimsesi. Doğrusunu söylemek gerekirse ona hiç ihtiyacım olmadığı gibi beni biraz sıkıyor da. Bilirsin ben her zaman biraz yabaniydim, şimdi daha da öyleyim! Tek başıma kalmayı seviyorum... Mon père onu çok sever. O ve Mihail İvanıç, ikisine karşı her zaman çok şefkatli ve iyi davranır çünkü ikisine de büyük iyilikleri dokunmuştur. Sterne'in dediği gibi: 'İnsanları bize yaptıkları iyilikler kadar değil bizim onlara yaptığımız iyilikler kadar severiz.' Mon père onu yetim düşmüş bir haldeyken sur le pavé[259] aldı; çok iyi yürekli bir kızdır. Ve mon père onun kitap okuma tarzını çok sever. Mademoiselle Bourienne akşamları ona yüksek sesle kitap okur. Çok da güzel okur."

Prens Andrey ansızın sordu: "Doğruyu söyle Marie, babamın huyları bazen sana da zor geliyordur, değil mi?"

Prenses Marya bu soru karşısında önce şaşırmış sonra korkmuştu.

---

258 Kaynak bakımından.

259 Sokaktan.

"Bana mı?.. Bana mı?! Bana mı zor geliyor?!" dedi.

Prens Andrey, "Her zaman sert bir adamdı, sanırım artık iyice çekilmez olmuştur," dedi. Kız kardeşinin kafasını karıştırmak, onu denemek için babası hakkında bilerek böyle rahat rahat konuşuyormuş gibi bir hali vardı.

Prenses konuşmanın akışından çok kendi düşünce akışını takip ederek, "Sen her yönden çok iyi bir insansın André ama düşüncelerinde bir çeşit gurur var," dedi, "ve bu büyük bir günah. Bir babayı yargılamak olur mu? Olsa bile mon père gibi bir adam vénération'dan[260] başka nasıl bir duygu uyandırabilir? Ben ondan o kadar memnun, onunla öyle mutluyum ki! Tek dileğim sizin, hepinizin de benim kadar mutlu olmanız."

Ağabeyi inanmadığını gösterir bir tavırla başını salladı.

"Bana zor gelen tek bir şey var –sana gerçeği söyleyeceğim André,– o da babamın dinî konularla ilgili düşünceleri. Onun gibi çok zeki bir adamın nasıl olup da gün gibi açık şeyleri göremeyip doğru yoldan çıkabildiğini anlamıyorum. Beni mutsuz eden tek şey bu. Ama son zamanlarda bu konuda da düzelme belirtileri hissediyorum. Son zamanlarda alayları o kadar da iğneleyici değil ve bir de kabul ettiği ve uzun süre görüştüğü bir rahip var."

Prens Andrey alaylı ama şefkatli bir tavırla, "Ama dostum, korkarım sen de rahip de barutunuzu boşuna harcıyorsunuz," dedi.

"Ah, mon ami. Ben sadece Tanrı'ya dua ediyor ve beni duymasını ümit ediyorum André," dedi ve bir dakika sessizce bekledikten sonra utana sıkıla devam etti: "Senden önemli bir ricam var."

"Nedir dostum?"

Elini çantasına sokmuş, çantasının içinde bir şey tutuyordu ve tuttuğu şey ricasıyla ilgiliymiş de ricasının yerine getirileceği sözünü almadan çantadan çıkaramıyormuş gibi bir hali vardı.

---

260 Saygı.

"Hayır, reddetmeyeceğine söz ver. Herhangi bir emek harcamana neden olmayacak, onurundan da bir şey kaybetmeyeceksin. Sadece benim içimi rahatlatmış olacaksın. Söz ver Andryuşa."

Ağabeyine ürkek, yalvaran gözlerle bakıyordu.

Prens Andrey meseleyi anlamış gibi cevap verdi: "Büyük bir emek harcamama neden olsa bile..."

"Ne istersen düşün! Biliyorum, sen de aynı mon père gibisin. Ne istersen düşün ama bunu benim için yap. Lütfen yap! Babamın babası, dedemiz de onu bütün savaşlarda takmıştı..." Elinde tuttuğu şeyi hâlâ çantadan çıkartmamıştı. "Bana söz veriyorsun, değil mi?"

"Elbette, nedir?"

"André, seni bu tasvirle kutsuyorum ve onu hiç çıkartmayacağına bana söz ver... Söz veriyor musun?"

Prens Andrey, "İki pud[261] ağırlığında değilse ve boynumu kırmayacaksa..., seni memnun etmek için..." dedi ama bu şaka üzerine kız kardeşinin yüzünde beliren üzgün ifadeyi hemen fark edip pişmanlık duydu ve ekledi: "Çok sevinirim, gerçekten çok sevinirim dostum."

Siyah yüzlü, gümüş çerçeveli, ince işlemeli gümüş bir zincire takılı, oval, antika bir İsa tasvirini iki eliyle, törensel bir tavırla ağabeyinin önünde tutup heyecandan titreyen bir sesle, "Sen istemesen de seni kurtarır ve bağışlar ve seni kendine yönlendirir çünkü hakikat ve huzur ondadır," dedi prenses.

Haç çıkarttı, tasviri öptü ve Andrey'e verdi.

"Lütfen, André, benim için..."

İri gözlerinden iyi ve utangaç bir ışık huzmesi süzülüyordu. Bu gözler solgun ve zayıf yüzü aydınlatıyor, güzelleştiriyordu. Ağabeyi tasviri almak istedi ama prenses onu durdurdu. Andrey anlamıştı, haç çıkarttı ve tasviri öptü. Yüzü hem samimi (etkilenmişti) hem alaycıydı.

---

261 1 pud: 16,3 kg. (ç.n.)

"Merci mon ami."[262]

Prenses ağabeyini alnından öptü ve yeniden kanepeye oturdu. Bir süre ikisi de konuşmadı.

Konuşmaya prenses başladı: "Söylediğim gibi André, her zaman olduğun gibi iyi ve cömert ol. Lise'yi değerlendirirken de insafsızlık etme. Çok sevimli, çok iyi bir kız. Üstelik şimdi çok zor bir durumda."

"Karıma sitem ettiğimi ya da ondan memnun olmadığıma dair bir şey söylediğimi sanmıyorum Maşa. Bana bütün bunları neden söylüyorsun?"

Prenses Marya'nın yüzü benek benek kızardı ve kendini suçlu hissetmiş gibi sesini çıkarmadı.

"Ben sana hiçbir şey söylemedim ama *başkaları* söylemiş. Ve bu beni çok üzüyor."

Benek benek kırmızılıklar daha belirgin bir şekilde Prenses Marya'nın alnına, boynuna, yanaklarına yayılmıştı. Bir şeyler söylemek istiyor ama dile getiremiyordu. Ağabeyi tahmin etmişti: Küçük prenses yemekten sonra ağlamış, doğumunun iyi olmayacağını hissettiğini, korktuğunu söylemiş ve kaderinden, kayınpederinden, kocasından dert yanmıştı. Gözyaşlarından sonra da uykuya dalmıştı. Prens Andrey kız kardeşine acımıştı.

"Yalnız şunu bil Maşa, ben *karımı* suçlayamam, suçlamadım ve hiçbir zaman suçlamayacağım; ayrıca kendimi de onunla ilgili hiçbir şey için suçlayamam, hangi şartlar altında olursam olayım hep böyle olacak. Ama gerçeği öğrenmek istiyorsan... benim mutlu olup olmadığımı mı öğrenmek istiyorsun? Hayır. O mutlu mu? Hayır. Neden böyle? Bilmiyorum..."

Bunu söylerken kalktı, kız kardeşinin yanına gitti ve eğilip alnından öptü. Güzel gözleri zeki, anlayışlı, alışılmadık bir ışıkla parladı ama kız kardeşine değil onun başının üzerinden açık kapının karanlığına bakıyordu.

---

262 Teşekkürler dostum.

"Onun yanına gidelim, vedalaşmam gerekiyor. Ya da sen yalnız git, uyandır, ben de şimdi geliyorum," dedi ve oda uşağına seslendi: "Petruşka! Buraya gel, al şunları, bunu oturulacak yere, bunu da sağ tarafa koy."

Prenses Marya kalktı ve kapıya yöneldi. Durdu.

"André, si vous avez la foi, vous vous seriez adressé à dieu, pour queil vous donne l'amour que vous ne sentez pas, et votre prière aurait été exaucée."[263]

Prens Andrey, "Evet, bu olabilirdi," dedi, "Sen git Maşa, ben de şimdi geliyorum."

Prenses Andrey kız kardeşinin odasına giderken iki kanadı birbirine bağlayan geçitte yüzünde sevimli bir gülümseme olan Mademoiselle Bourienne'le karşılaştı; bu coşkun, saf gülümseme bugün üçüncü kere böyle yalnız karşılaşmalarda karşısına çıkıyordu.

Matmazel nedense kızarıp gözlerini yere indirerek, "Ah! je vous croyais chez vous,"[264] dedi.

Prens Andrey ona sert sert baktı. Prens Andrey'in yüzünde aniden bir öfke belirdi. Hiçbir şey söylemedi ama kızın gözlerine bakmadan alnını ve saçlarını öyle küçümsemeyle süzdü ki Fransız kıpkırmızı kesildi ve hiçbir şey söylemeden gitti. Kız kardeşinin odasına yaklaştığında, açık kapıdan uyanmış olan prensesin neşeli sesini, birbirini hızla takip eden sözcüklerini duydu. Uzun süre kendini tuttuktan sonra kaybettiği zamanları telafi etmek ister gibi konuşuyordu.

"Non, mais figurez-vous, la vieille comtesse Zouboff avec de fausses boucles et la bouche pleine de fausses dents, comme si elle voulait défier les années...[265] Ha, ha, ha, Marie!"

Prens Andrey, Kontes Zubova ile ilgili bu cümleyi karısından yabancıların yanında aynı sözcüklerle, aynı kahkahayla

263 André, eğer inancınız olsaydı yüreğinizde olmayan sevgiyi vermesi için Tanrı'ya yönelirdiniz ve duanız kabul olurdu.

264 Ah! Ben sizi odanızda sanıyordum.

265 Hayır, düşünün, ihtiyar Kontes Zubova'yı tokayla tutturulmuş buklelerle, takma dişlerle dolu bir ağızla, yıllara meydan okumak istermiş gibi...

beşinci kez duyuyordu. Sessizce odaya girdi. Vücudu hafif dolgunlaşmış, pembeleşmiş küçük prenses elinde işiyle koltukta oturmuş ara vermeden konuşuyor, Peterburg anılarını, üstelik aynı cümlelerle anlatıyordu. Prens Andrey ona yaklaştı, başını okşadı, o kadar yoldan sonra dinlenip dinlenmediğini sordu. Küçük prenses cevap verdi ve konuşmasına devam etti.

Sundurmada altı atlı bir kaleska duruyordu. Avluda karanlık bir sonbahar gecesi vardı. Arabacı kaleskanın okunu görmüyordu. Merdivenlerde eli fenerli insanlar koşuşturuyordu. Koca bina büyük pencerelerinden yansıyan ateşlerle yanıyor gibi görünüyordu. Genç prensle vedalaşmak isteyen ev çalışanları giriş salonuna doluşmuştu; bütün ev halkı salondaydı: Mihail İvanoviç, Mademoiselle Bourienne, Prenses Marya ve küçük prenses. Prens Andrey kendisiyle baş başa vedalaşmak isteyen babasının odasına çağrılmıştı. Herkes onların çıkmasını bekliyordu.

Prens Andrey çalışma odasına girdiğinde ihtiyar prens, yaşlılara özgü gözlüğü ve oğlundan başka kimseyi kabul etmediği beyaz cüppesiyle masanın başına oturmuş bir şeyler yazıyordu. Başını çevirip baktı.

"Gidiyor musun?"

Ve yeniden yazmaya başladı.

"Vedalaşmak için geldim."

İhtiyar yanağını işaret edip, "Öp şurayı," dedi, "Teşekkür ederim, teşekkür ederim!"

"Neden teşekkür ediyorsunuz?"

"Oyalanıp gecikmediğin için, karı eteğine yapışmadığın için. Vazife her şeyden önce gelir. Teşekkür ederim, teşekkür ederim!" Ve yazısına devam etti, öyle yazıyordu ki çıtırdayan tüy kaleminden mürekkep damlaları sıçrıyordu. "Bir şey söylemen gerekiyorsa söyle. İki işi aynı anda yapabilirim," diye ekledi.

"Karım hakkında... Onu omuzlarınıza yük olarak bırakacağım için öyle mahcubum ki..."

"Niye yalan söylüyorsun? Neyi söylemen gerekiyorsa onu söyle."

"Karımın doğum zamanı geldiğinde Moskova'dan bir ebe getirtin... Burada bulunsun."

Yaşlı prens yazmayı bıraktı, sert bakışlarını ne dediğini anlamamış gibi oğluna dikti.

Prens Andrey mahcup olmuş gibi, "Doğa yardım etmezse kimsenin yardım edemeyeceğini biliyorum," dedi, "milyonda bir vakada talihsizlik yaşandığını kabul ediyorum ama o da ben de böyle bir kuruntuya kapıldık. Ona bir sürü şey söylüyorlar, rüyasında da görmüş ve korkuyor."

Yaşlı prens yazmaya devam ederken kendi kendine "Hmm... Hmm..." gibi bir şeyler söylüyordu. "Olur, getiririm."

İmzasını attı, ansızın hızla oğluna döndü ve gülmeye başladı.

"Kötü bir durum, ha?"

"Kötü olan ne babacığım?"

Yaşlı prens kısaca ve üstüne basa basa "Karın!" dedi.

Prens Andrey "Anlamadım," dedi.

"Yapacak bir şey yok," dedi prens, "Hepsi böyledir, boşamak olmaz. Korkma, kimseye söylemem ama yine de sen bilirsin."

Kemikli küçük parmaklarıyla oğlunun kolunu tuttu, sarsarak, insana içini okuyormuş gibi gelen keskin gözlerini yüzüne dikti ve yine soğuk bir kahkaha attı.

Oğlu içini çekti; bu iç çekmeyle babasının onu anladığını kabul ediyordu. İhtiyar kendine has çabukluğuyla mektubu katlayıp mühürlemeye devam ederken mühür mumunu, mührü ve kâğıdı alıp bırakmıştı.

Mektubu mühürlerken kısa kısa cümlelerle "Ne yaparsın? Güzel bir kız! Ben her şeyi ayarlarım. İçin rahat olsun," dedi.

Andrey susuyordu: Babasının onu anlaması hoşuna hem gitmiş hem gitmemişti. İhtiyar ayağa kalktı ve mektubu oğluna verdi.

"Dinle," dedi, "karından yana endişen olmasın. Yapılması gereken her şey yapılacaktır. Şimdi dinle: Mektubu Mihail İlarionoviç'e ver. Seni iyi bir yerde kullanmasını, uzun süre yaver olarak tutmamasını yazdım; berbat bir görevdir yaverlik! Ona, onu hatırladığımı ve sevdiğimi söyle. Sana nasıl davrandığını da bana yaz. İyi davranırsa, hizmet etmeye devam et. Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin oğlu kimsenin yanında ona merhamet ettikleri için kalmaz. Neyse, şimdi gel buraya."

Öyle hızlı konuşuyordu ki sözcükler yarım kalıyordu ama buna alışkın olan oğlu onu anlıyordu. Oğlunu çalışma masasına götürdü, kapağı kaldırdı, bir kutu aldı ve içinden kendi büyük, uzun ve bitişik el yazısıyla doldurduğu bir defter çıkarttı.

"Ben muhtemelen senden önce ölürüm. Bak, burada benim anılarım var, ben öldükten sonra onları hükümdara ulaştır. Burada da bir rehin makbuzuyla bir de mektup var. Suvarov savaşlarının tarihini yazacak kişi için bir ödül. Akademiye gönderilecek. Bunlar da notlarım, benden sonra oku, faydalanırsın."

Andrey babasına daha uzun süre yaşayacağından emin olduğunu söylemedi. Bunu söylememesi gerektiğini biliyordu.

"Bütün isteklerinizi yerine getireceğim babacığım," dedi.

"Şimdi güle güle o zaman!" Elini öpmesi için oğluna uzattı ve onu kucakladı. "Şunu aklından çıkartma Prens Andrey: Seni öldürürlerse, ben, yaşlı baban acı duyarım..." Ansızın sustu, yine ansızın yükselen bir sesle devam etti: "Senin Nikolay Bolkonski'nin oğluna yaraşmayacak bir şekilde davrandığını öğrenirsem... utanç duyarım!"

Oğlu gülümseyerek, "Bana bunu söylemenize gerek yoktu babacığım," dedi.

İhtiyar karşılık vermedi.

Prens Andrey devam etti: "Sizden bir şey daha rica etmek istiyorum. Eğer ölürsem ve bir oğlum olursa, size dün de söylediğim gibi, onu sizden almalarına izin vermeyin, yanınızda büyüsün... lütfen."

İhtiyar gülerek sordu: "Karına da mı vermeyelim?"

Ses çıkartmadan, yüz yüze duruyorlardı. İhtiyarın keskin bakışları oğlunun gözlerine dikilmişti. Yaşlı prensin yüzünün alt tarafında bir şeyler titriyordu.

Aniden, "Vedalaştık... git artık," dedi. Çalışma odasının kapısını açarak öfkeli ve yüksek bir sesle bağırdı: "Git hadi!"

Prens Andrey'i ve bir anlığına öfkeli bir sesle bağıran beyaz cüppeli, perukasız, yaşlılara özgü gözlüklü ihtiyarı gören prenses ve küçük prenses "Ne var? Ne oldu?" diye sordular.

Prens Andrey iç çekti ve yanıt vermedi.

Karısına dönerek, "Neyse," dedi. Bu "neyse" kulağa içinde soğuk bir alay barındırıyormuş gibi gelmişti; sanki "Şimdi de siz kendi rolünüzü sahneleyin," diyordu.

Küçük prenses solgun yüzü ve endişe dolu bakışlarıyla kocasına, "André, déjà?"[266] dedi.

Prens Andrey onu kucakladı. Küçük prenses bir çığlık attı ve kendinden geçip kocasının omzuna yığıldı.

Prens Andrey, karısını yavaşça yığıldığı omzundan kaldırdı, yüzüne baktı ve dikkatlice koltuğa yerleştirdi.

Kız kardeşine sessizce "Adieu Marie,"[267] dedi, sarılıp öptü ve hızlı adımlarla odadan çıktı.

Küçük prenses koltukta yatıyor, Mademoiselle Bourienne onun şakaklarını ovuyordu. Prenses Marya ağabeyinin karısına destek olurken bir yandan da güzel, yaşlı gözleriyle Prens Andrey'in çıktığı kapıya bakıyor, haç çıkartıyordu. Çalışma odasından, ihtiyarın kızgın kızgın, ateş eder gibi art arda burnunu çektiği duyuluyordu. Prens Andrey çıktıktan hemen sonra çalışma odasının kapısı hızla açıldı ve beyaz cüppeli ihtiyar sert görüntüsüyle belirdi.

Kendinden geçmiş küçük prensese öfkeyle bakarak, "Gitti mi? Ha, iyi!" dedi, kafasını ayıplar gibi salladı ve kapıyı çarparak kapattı.

---

266 André, hemen mi?

267 Güle güle Marie.

İkinci Bölüm

I

Rus birlikleri 1805 yılının Ekim ayında Avusturya Arşidükalığı'nın köylerini, kentlerini işgal etmişlerdi ve Rusya'dan gelen yeni alaylar Braunau Kalesi yakınlarına yerleşerek o bölgede yaşayanların hayatlarını daha da zorlaştırıyorlardı. Başkomutan Kutuzov'un genel karargâhı da Braunau'daydı.

11 Ekim 1805'te, kente yeni gelen piyade alaylarından biri kentin yarım mil[1] dışında durmuş başkomutanın teftişini bekliyordu. Arazi ve şartlar, meyve bahçeleri, bahçe duvarları, kiremit damlar, uzakta görünen dağlar Ruslara yabancıydı, bir Rus kenti olmayan kentin sakinleri askerlere merakla bakıyordu, buna rağmen alayın Rusya'nın ortasında teftişe hazırlanan bir Rus alayından hiçbir farkı yoktu.

Son menzilde akşam üzeri başkomutanın alayı yürüyüşte teftiş edeceğini bildiren emir gelmişti. Emir alay komutanına pek açık gelmediğinden teftişin yürüyüş düzenindeyken mi yapılacağı konusunda bir sorun çıkmıştı, fakat tabur komutanları toplantısında fazla saygının yeterince saygı göstermemekten daha iyi olacağına ve yürüyüş düzeninde

1 1 mil: 1,6 km. (ç.n.)

hazır bulunulması gerektiğine karar verilmişti. Askerler otuz verstlik bir yürüyüşten sonra gözlerini bile kırpmamış, bütün gece üstlerini başlarını tamir edip temizlemiş, yaverler ve bölük komutanları askerleri sayıp ayırmışlardı; en son yürüyüşlerinde düzensiz bir kalabalık olan alay, sabaha karşı her biri kendi yerini, kendi yapacağı işi bilen, her birinin her düğmesi ve kayışı yerli yerinde, tertemiz ve pırıl pırıl iki bin kişilik düzenli bir kütle haline gelmişti. Kusursuz olan sadece dış görünüşleri de değildi, başkomutan üniformaların altına bakacak olsa herkesin gömleğinin aynı derecede temiz olduğunu görür, her askerin sırt çantasında talimatnamelerde yazılı sayıda eşyayı, askerlerin deyimiyle "bez ve sabun"u bulurdu. Kimsenin hoş göremeyeceği tek bir konu vardı. O da ayakkabılardı. Askerlerin yarısından çoğunun çizmeleri paramparçaydı. Ama bu eksiklik alay komutanının bir hatasından kaynaklanmıyordu, çünkü pek çok kez talepte bulunulmasına karşın Avusturyalı yetkililer gerekli malzemeleri vermemiş, alay da bin verst yol almıştı.

Alay komutanı yaşlı, kanlı canlı; kaşları, sakal, bıyık ve favorileri kırlaşmış; tıknaz, göğsüyle sırtı arasındaki genişlik iki omzu arasındaki genişlikten daha fazla olan bir generaldi. Üzerinde yeni, kalıp halindeki kıvrımları iğne gibi fırlamış, dolgun omuzlarını yukarıdan aşağı doğru değil, aşağıdan yukarı doğru bastırıyormuş gibi görünen, altın rengi apoletli bir üniforma giymişti. Alay komutanının hayatının en resmî işlerinden birini neşeyle yapan bir adam görüntüsü vardı. Alayın önünde bir ileri bir geri yürüyor, hafifçe kambur olan sırtı her attığı adımda biraz düzeliyordu. Komutanın alayını çok beğendiği, mutlu olduğu, aklının tamamen alayında olduğu belliydi; ama attığı her adımda sırtını düzeltmesinden sadece askerî meselelerle değil sosyal hayatla ve karşı cinsle ilgilendiği de anlaşılıyordu.

Tabur komutanlarından birine dönerek "Mihail Mitriç dostum," dedi, (tabur komutanı gülümseyerek öne çıktı;

ikisinin de mutlu oldukları hallerinden belliydi) "Bu gece yemekte papara var galiba. Aslında alay pek de fena olmadı... değil mi?"

Alay komutanı bu keyifli ironiyi anladı ve güldü.

"Bu halimizle Tsaritsın Lug'da[2] bile yerimiz var."

"Ne?" dedi komutan.

Bu sırada gözcülerin yerleştirildiği şehir yolundan iki atlı göründü. Bunlar yaver ve arkasından gelen Kazak'tı.[3]

Yaver bir gün önce pek de açık olmayan emirle bildirilenleri yani başkomutanın alayı kesinlikle yürüyüş düzeninde, kaputlu, silahları kılıflı, hiçbir hazırlık yapılmadan görmek istediğini alay komutanına bildirmek için genel karargâhtan gönderilmişti.

Bir gün önce Kutuzov'a Viyana'dan Hofkriegsrat'ın bir üyesi gelmiş, Arşidük Ferdinand ve Mack'ın ordusuyla mümkün olduğu kadar çabuk birleşmeleri önerisini ve talebini iletmiş, bu birleşmenin faydalı olmayacağını düşünen Kutuzov da pek çok diğer kanıtın yanı sıra Avusturyalı generale Rusya'dan gelen orduların acıklı durumunu göstermeyi tasarlamıştı. Bu amaçla da alayın durumu ne kadar kötü olursa kendisi için o kadar uygun olacağı için alayın karşısına çıkmayı istemişti. Yaver bu ayrıntıları bilmemekle birlikte alay komutanına başkomutanın askerlerin kaputlu, silahları kılıflı halde olmaları ile ilgili kesin talebini bildirmiş aksi takdirde başkomutanın memnun kalmayacağını da eklemişti.

Bunu duyan alay komutanı başını eğdi, sessizce omuz silkti, canlı bir hareketle kollarını açtı.

"İş yaptık!" dedi ve tabur komutanını azarladı: "Ben size söylemedim mi, Mihail Mitriç, yürüyüş düzeninde kaput giyilir diye!"

---

2 Peterburg'ta bir meydan. II. Yekaterina döneminde askerî geçit törenleri ve teftişler için kullanılıyordu.

3 Kazak (ya da Kozak): Rusya'nın batı bölgelerinden, çoğunlukla Ukrayna'dan gelen özerk askerler. (ç.n.)

"Tanrım!" diye ekledi ve kararlı bir tavırla ilerleyerek emir verirken kullandığı sesiyle, "Bölük komutanları!" dedi, "Başçavuşlar!.."

Muhtemelen konuştuğu insan başkomutanın yaveri olduğu için saygılı ve kibar bir tavırla, "Gelmeleri yakın mı?" diye sordu.

"Sanırım bir saate kadar gelirler."

"Kıyafetleri değiştirmeye vaktimiz yeter mi?"

"Bilmiyorum generalim..."

Alay komutanı saflara yaklaşıp kaputların yeniden giyilmesi işiyle bizzat ilgilendi. Bölük komutanları bölüklere koştular, başçavuşlar telaşlandı (kaputların hepsi kullanılabilecek durumda değildi) ve o ana kadar düzgün, sessiz duran dörtlü kareler dalgalandı, gevşedi ve uğuldamaya başladı. Dört bir yanda askerler sağa sola koşturuyor, sırt çantalarını başlarının arkasından çıkartıyor, kaputlarının bağlarını çözüyor, giymek için kollarını kaldırıyorlardı.

Yarım saat sonra her şey yine eski haline gelmiş, sadece dörtlü karelerin rengi siyahtan griye dönmüştü. Alay komutanı yine o her adım attığında sırtını düzelttiği yürüyüşüyle alayın karşısına geçti ve uzaktan inceledi.

Aniden bağırdı: "Bu da ne? Nedir bu? Üçüncü bölük komutanı!.."

Saflardan "Üçüncü bölük komutanı generale! Komutan generale, üçüncü bölük komutana!..." sesleri yükselirken yaver emre karşılık vermeyen subayı bulmaya koştu.

Bu gayretli sesler ağızdan ağıza geçerken "general üçüncü bölüğe" şeklinde hedefine ulaşınca çağrılan subay bölüğün arkasından göründü, yaşlı ve koşmakla arası iyi olmayan bu subay ayakları birbirine dolanarak hızla generale doğru ilerledi. Yüzbaşının yüzünde çalışmadığı bir dersi anlatması istenen bir öğrencinin telaşlı ifadesi vardı. Kırmızı yüzünde (belli ki içkiyi fazla kaçırıyordu) benekler belirdi; ağzı nasıl durması gerektiğini bulamıyordu. Nefes nefese kalmış bir

halde yaklaştıkça adımlarını küçültürken alay komutanı onu baştan ayağa süzüyordu.

Alay komutanı alt çenesini ileri çıkartıp, üçüncü bölük saflarındaki diğer kaputlardan farklı, fabrika bezi renginde bir kaput giymiş askeri göstererek bağırdı: "Yakında askerlere sarafan giydireceksiniz galiba? Nedir bu? Hem siz neredesiniz? Başkomutan bekleniyor, siz yerinizi terk mi ediyorsunuz? Öyle mi? Teftişte askere kazakin[4] giydirmeyi gösteririm size! Anladınız mı?"

Bölük komutanı gözlerini üstünden ayırmaksızın, tek kurtuluş umudu buymuş gibi iki parmağını şapkasının siperliğine gittikçe daha sert bastırıyordu.

Alay komutanı sertçe, alay eder gibi, "Neden susuyorsunuz? Kim o Macarlar gibi giyinen?" dedi.

"Ekselansları..."

"Neymiş bu 'ekselansları'? Ekselansları! Ekselansları! Sizin bu ekselanslarınızın ne olduğunu kimse bilmiyor."

Yüzbaşı sessizce, "Ekselansları, o Dolohov, rütbesi indirilen..." dedi.

"Rütbesi feldmareşal mi oldu yoksa er mi? Bir erin diğer bütün erler gibi giyinmesi gerek."

"Ekselansları, yürüyüş için ona siz izin vermiştiniz."

Alay komutanı biraz sakinleşerek, "İzin mi? İzin mi? İşte siz hep böyle toysunuz. İzin mi? Size bir şey söylendi mi, siz de..." Bir an sustu. "Size bir şey söylendi mi, siz de... Ne?" diye yeniden sinirlendi, "Lütfen askerlerinizi düzgün giydirin..."

Alay komutanı yavere baktı, her adım attığında sırtını düzelttiği yürüyüşüyle alaya doğru yürüdü. Böyle kızmanın hoşuna gittiği belliydi, alayın önünden geçerken sinirlenmek için yeni bir bahane arıyordu. Bir subayı rütbe işareti parlatılmış olmadığı için, diğer bir subayı askerleri düzgün saf tutmadıkları için azarlayarak üçüncü bölüğe yaklaştı.

---

4 Eteği dizlere kadar uzanan bir çeşit palto. (ç.n.)

Alay komutanı mavimsi bir kaput giymiş Dolohov'a varmaya beş kişi kala acı çeker gibi bir sesle bağırdı: "Na-a-asıl duruyorsun öyle? Ayağın nerede? Nerede ayağın?"

Dolohov yamuk duran ayağını yavaşça düzeltti, parlak, küstah gözlerini generalin yüzüne dikti.

"Ne bu mavi kaput? Defol!.. Başçavuş! Değiştir şunun... şu ap..." Sözünü bitiremedi.

Dolohov hemen sözünü kesti: "General, emirlerinizi yerine getirmeye mecburum ama hakaretlerinizi çekmeye..."

"Sıradayken konuşmak yok!.. Konuşmak yok, yok!.."

Dolohov yüksek, çınlayan bir sesle sözünü bitirdi: "Hakaretlerinizi çekmeye mecbur değilim."

Generalle erin bakışları karşılaştı. General sesini çıkartmadı, fularını öfkeyle, sertçe çekti.

Yanından ayrılırken, "Rica ederim, lütfen üstünüzü değiştirin," dedi.

II

Bu sırada gözcü "Geliyorlar!" diye bağırdı. Alay komutanı yüzü kıpkırmızı bir halde atına koştu. Titreyen ellerle üzengiye yapıştı, gövdesini attı, düzeltti, kılıcını çekti, mutlu, kararlı bir yüzle ağzını yana açarak bağırmaya hazırlandı. Alay tüylerini düzelten bir kuş gibi silkindi ve hareketsiz kaldı.

Alay komutanı ruhu titreten, kendisi için mutlu eden, alaya karşı sert, yaklaşmakta olan komutana karşı saygılı bir sesle, "Haz...rol" diye bağırdı.

Art arda koşulu atlarıyla yüksek, gök mavisi bir Viyana kaleskası geniş, yanları ağaçlı ve taş döşenmemiş yoldan hızlı bir tırısla, yaylarını hafifçe gıcırdatarak geliyordu. Kaleskanın arkasından muhafızlar ve Hırvat konvoyu doludizgin ilerliyordu. Kutuzov'un yanında beyaz üniformasıyla siyah giyimli Rusların yanında garip görünen Avusturyalı gene-

ral oturuyordu. Kaleska alayın yanında durdu. Kutuzov ve Avusturyalı general sessizce bir şeyler konuşuyordu, Kutuzov ağır adımlarla arabanın merdivenlerinden inerken, nefes almadan ona ve alay komutanına bakan iki bin kişi yokmuş gibi hafifçe gülümsüyordu.

Bir emir yükseldi, alay selama geçerken şıngırtılı bir sesle yeniden dalgalandı. Ölüm sessizliğinde başkomutanın zayıf sesi duyuldu. Alay gürledi: "Sağol ekse...ee...lansları...ı!" Ve her şey yeniden sessizliğe büründü. Alay hareket ederken Kutuzov önce olduğu yerde durdu, sonra beyazlı generalle yan yana, yanındakilerle birlikte yaya olarak safların arasında dolaşmaya başladı.

Alay komutanının başkomutanı gözlerinin içine bakarak, eğilip büzülerek selamlamasından, safların arasında generallerin arkasından öne doğru eğilip, vücudunun titremesine zar zor engel olarak yürümesinden, başkomutanın her sözü ve hareketinde hoplamasından astlık görevlerini üstlük görevlerinden daha büyük bir keyifle yerine getirdiği belli oluyordu. Alay komutanın sertliği ve çabası sayesinde Braunau'ya onlarla aynı zamanda gelen diğer alaylara oranla daha iyi bir durumdaydılar. Yolda kalanların ve hastaların sayısı sadece iki yüz on yediydi ve ayakkabılar hariç her şey düzgündü. Kutuzov safların arasında dolaşıyor, arada bir durup Türklerle yapılan savaştan tanıdığı subaylara ve arada bazı erlere birkaç güzel söz söylüyordu. Ayakkabılara bakarak birkaç kez üzüntüyle başını sallamış, kimseye sitem etmediğini ama onun da bu durumun ne kadar kötü olduğunu görmesini istediğini anlatır bir ifadeyle ayakkabıları Avusturyalı generale göstermişti. Alay komutanı, başkomutanın alayıyla ilgili tek bir sözünü bile kaçırma korkusuyla başkomutan her ağzını açtığında öne doğru koşturuyordu. Kutuzov'un yanındaki yirmi kişi her söylediğini duyabilecekleri bir mesafeden arkasından gidiyorlardı. Kendi aralarında konuşuyor, arada bir gülüşüyor-

lardı. Aralarından başkomutana en yakın olanı yakışıklı yaverdi. Bu Prens Bolkonski'ydi. Yanında uzun boylu, oldukça şişman, iyi yürekli, güzel, güler yüzlü, nemli gözlü, kurmay subay arkadaşı Nesvitski yürüyordu. Nesvitski yanındaki esmer süvari subayının yaptıklarına gülmemek için kendini zor tutuyordu. Süvari subayı gülümsemeden, gözlerindeki ifadeyi değiştirmeden, yüzünde ciddi bir ifadeyle alay komutanının sırtına bakıyor ve yaptığı her hareketi taklit ediyordu. Alay komutanı titreyip öne doğru eğildikçe subay da aynı onun gibi titriyor, öne doğru eğiliyordu. Nesvitski gülümsüyor, şakacı subaya baksınlar diye diğerlerini dürtüyordu.

Kutuzov yerlerinden fırlamış, kendisini takip eden binlerce gözün bakışları altında ağır ve uyuşuk adımlarla ilerliyordu. Üçüncü bölüğün önüne gelince aniden durdu. Duracağını tahmin edemeyen yanındakiler ellerinde olmadan ona yaklaştılar.

Başkomutan mavi kaputu yüzünden azar işiten kırmızı burunlu yüzbaşıyı tanıyarak bağırdı:

"A, Timohin!"

Timohin'in alay komutanı kendisini azarladığı zaman durduğundan daha dik duramayacağı zannedilebilirdi. Ama başkomutan ona seslenince öyle dik durmuştu ki başkomutan ona biraz daha bakacak olsa yüzbaşı dayanamayabilirdi; Kutuzov onun durumunu anlamış ve yüzbaşıya iyilik yapmak istemiş olacak ki hemen yüzünü çevirdi. Kutuzov'un yara iziyle bozulmuş, tombul yüzünde zor fark edilir bir gülümseme belirdi.

"Taa İsmail Kalesi'nden tanışırız. Cesur bir subaydır!" dedi ve alay komutanına sordu: "Memnun musun ondan?"

Süvari subayının, neredeyse görünmeyen bir aynada yansıtır gibi taklit ettiği alay komutanı yerinden sıçrayıp bir adım öne çıktı ve cevap verdi: "Çok memnunum ekselansları."

Kutuzov yüzünde bir gülümsemeyle yürüyerek ondan uzaklaşırken, "Hepimizin bir zaafı vardır," dedi, "Onunki de Bacchus'a[5] olan bağlılığı."

Alay komutanı bunun suçu kendisinde mi acaba diye korktu ve karşılık vermedi. Subay bu anda kırmızı burunlu yüzbaşının yüzünü fark etti ve karnını içine çekip duruşunu ve yüzünü o kadar iyi taklit etti ki Nesvitski kendini tutamayıp güldü. Kutuzov dönüp baktı. Anlaşılan subay yüzüne istediği ifadeyi verebiliyordu: Kutuzov döner dönmez hemen yüzünü buruşturdu ve ardından ciddi, saygılı, masum bir ifadeye büründü.

Üçüncü bölük son bölüktü ve Kutuzov bir şeyler hatırlamaya çalışıyormuş gibi düşünmeye başladı. Prens Andrey yanındakilerden ayrıldı ve Fransızca olarak sessizce, "Bu bölükteki rütbesi indirilmiş Dolohov'u hatırlatmamı emretmiştiniz," dedi.

Kutuzov sordu: "Dolohov nerede?"

Üzerini değiştirip gri asker kaputunu giymiş olan Dolohov çağrılmayı beklemiyordu. İnce yapılı, sarışın, parlak mavi gözlü bir asker öne çıktı. Başkomutana yaklaştı ve esas duruşa geçti.

Kutuzov kaşlarını hafifçe çatarak sordu: "Bir isteğin mi var?"

Prens Andrey, "Dolohov bu," dedi.

Kutuzov, "Haa!" dedi. "Umarım bu sana bir ders olur, düzgün hizmet et. Hükümdar merhametlidir. Eğer layık olursan ben de seni unutmam."

Mavi, parlak gözler başkomutana alay komutanına baktıkları gibi pervasız, başkomutanla er arasında büyük bir engel gibi duran perdeyi yırtıp atar gibi bir ifadeyle bakıyorlardı.

Dolohov gür, tok, sakin bir sesle, "Bir ricam var ekselansları," dedi, "hatamı düzeltme, imparatora ve Rusya'ya bağlılığımı kanıtlama fırsatının bana verilmesini rica ediyorum."

---

5 Roma mitolojisinde şarap tanrısı. (ç.n.)

Kutuzov arkasını döndü. Yüzünde Yüzbaşı Timohin'den yüzünü çevirdiğinde beliren, gözleriyle gülümseyen ifade vardı. Dolohov'a döndü ve onun bütün söylediklerini ve söyleyebileceklerini çoktandır bildiğini, bunlardan artık usandığını, bunlara artık gerek kalmadığını anlatmak ister gibi yüzünü buruşturdu. Tekrar arkasını döndü ve kaleskaya doğru ilerledi.

Alay bölüklere ayrıldı, Braunau yakınlarındaki, ayakkabılarına ve giysilerine kavuşabilmeyi, zorlu bir yürüyüşten dinlenebilmeyi umdukları görev yerlerine doğru yola koyuldu. Alay komutanı üçüncü bölüğün etrafından dolaşıp önden giden Yüzbaşı Timohin'in yanına gitti ve "Size haksızlık ettiğimi düşünmüyorsunuz değil mi Prohor İgnatiç?" dedi. Alay komutanının yüzünde iyi geçen bir teftişten sonra saklayamadığı bir memnuniyet ifadesi vardı. "Çara hizmet ederken... kırgınlık olmaz... Başka bir sefer ön taraf hızlı gidebilir... Beni bilirsiniz, o zaman ilk ben özür dilerim... Başkomutan çok teşekkür etti!" Ve elini bölük komutanına uzattı.

"Olur mu general, ne haddime!"

Yüzbaşının burnu kızardı, gülümsedi ve gülümsemesi İsmail Kalesi yakınlarında bir dipçik darbesiyle dökülen iki ön dişini açığa çıkarttı.

"Bay Dolohov'a da iletin, onu unutmayacağım, içi rahat olsun. Söyleyin lütfen, hep sormak istemiştim, durumu nedir, yaptığı işte nasıldır? Ve hep..."

Timohin, "Görevini yaparken çok titizdir ekselansları... ama karakteri..." dedi.

Alay komutanı sordu: "Karakteri mi, nesi varmış karakterinin?"

Yüzbaşı, "Gün olur, ekselansları," dedi, "aklı başında, zeki ve iyidir. Ama başka bir gün canavara dönüşür. Polonya'da bir Yahudi'yi neredeyse öldürüyordu, siz de duymuşunuzdur..."

"Yaa, evet, evet," dedi alay komutanı, "genç bir insanın böyle talihsiz bir durumda olması herkesi üzüyor. Aslında önemli tanıdıkları... Siz en iyisi..."

Timohin komutanın ne istediğini anladığını belli eden bir gülümsemeyle, "Emredersiniz ekselansları," dedi.

"Yaa, evet, evet."

Alay komutanı sıraların arasında Dolohov'u aradı ve atını yavaşlattı.

Ona, "İlk yaptığın işte... apoletler," dedi.

Dolohov dönüp ona baktı, hiçbir şey söylemedi ve yüzündeki alaycı gülümseme ifadesi değişmedi.

Alay komutanı, "Neyse, iyi," dedi ve askerlerin duyabileceği şekilde devam etti: "Herkese benden bir bardak votka. Hepinize teşekkür ederim! Tanrı'ya şükür!" Bölüğün önüne geçip diğer bölüğe gitti.

Timohin yanında giden daha düşük rütbeli bir subaya, "İyi adam doğrusu, onunla çalışılır," dedi.

Subay gülümseyerek karşılık verdi: "Tek kelimeyle bey!.." (Alay komutanına kupa beyi adını takmışlardı.)

Komutanların teftişten sonraki keyifli halleri askerlere de geçmişti. Bölük neşe içinde ilerliyordu. Her taraftan askerlerin konuşma sesleri geliyordu.

"Hani, Kutuzov'un bir gözü kör diyorlardı?"

"Değil mi sanki! Bir gözü kör."

"Yok birader, senden iyi görüyor, çizmelere, bağlara, her şeye baktı..."

"Dostum, ayaklarıma bakarken... uff! İçimden..."

"Ya yanındaki Avusturyalı, tebeşire bulanmış gibi. Un gibi bembeyaz! Silahları parlatır gibi parlatmışlar!"

"Söylesene, Fedeşou!.. Savaşın ne zaman başlayacağı ile ilgili bir şey dedi mi? Sen yakınında durmuyor muydun? Bonaparte Braunau'da diyordu herkes."

"Bonaparte mı! Amma da atıyor aptal! Hiçbir şeyden haberi yok! Prusyalı isyanda şimdi. Avusturyalı onu yatış-

tırıyor. Yatışınca Bonaparte'a savaş ilan edilecek. Bir de Bonaparte Braunau'da diyor! Aptal olduğun belli, sen konuşmaktan çok dinle."

"Bak şu kahrolası levazım subaylarına! Bak, beşinci bölük köy yoluna saptı bile, onlara yulaf lapası verecekler, biz hâlâ gideceğimiz yere varamadık."

"Bir peksimet versene."

"Dün sen bana tütün verdin mi? Elimde kalan bu. Tanrı gözünü doyursun."

"Bir mola verseler bari yoksa aç karnına beş verst daha yürüyeceğiz."

"Almanlar bize kaleska verseydi ne iyi olurdu. Şöyle kurulur giderdik."

"Burada kardeş, insanlar iyice gemi azıya almış. Orada Rus hükümdarına bağlı Polonyalılar gibilerdi; ama burada hepsi Alman olmuş."

Yüzbaşının sesi yükseldi: "Şarkıcılar öne!"

Ayrı ayrı saflardan yirmi kişi bölüğün önüne geçti. Trampetçi şarkıcılara doğru döndü ve elini sallayarak "Gün mü doğdu güneş mi yükseldi..." sözleriyle açılan ve "Kardeşler, Kamenski babayla zafere ulaşacağız..." sözleriyle biten uzun bir asker şarkısını başlattı. Bu şarkı Türkiye'de bestelenmiş, şimdi Avusturya'da söyleniyordu, yalnız "Kamenski baba" yerine "Kutuzov baba" diyorlardı.

Kırk yaşlarında zayıf, yakışıklı bir asker olan trampetçi bu son sözleri askerlerle beraber bitirdikten ve ellerini yere bir şey atarmış gibi salladıktan sonra şarkı söyleyen askerlere sertçe baktı ve gözlerini kıstı. Bütün gözlerin kendisine dikildiğinden emin olduktan sonra elleriyle sanki görünmez, değerli bir şeyi kafasının üzerinde kaldırdı, birkaç saniye tuttu ve ansızın, hızla attı:

Ah kulübem, kulübem!

Yirmi ses hemen "Benim yeni kulübem" diye devam ettirdiler ve kastanyetçi teçhizatının ağırlığına rağmen öne fırladı, omuzlarını oynatarak ve kastanyetlerini birilerini tehdit ediyormuş gibi sallayarak bölüğün önünde geri geri yürümeye başladı. Askerler kollarını şarkının ritmine uydurmuş sallıyor, ayaklarını farkında olmadan atarak uzun adımlarla ilerliyorlardı. Safların arkasından tekerlek, nal sesleri, yay gıcırtıları duyuldu. Kutuzov yanındakilerle birlikte şehre dönüyordu. Başkomutan askerlerin adi adımla yürümeye devam etmelerini işaret etti, şarkıyı duyup dans eden askeri ve neşeli, dinç adımlarla yürüyen bölüğü görünce hem onun, hem de yanındakilerin yüzlerinde bir gülümseme belirdi. Kaleska bölüğün sağından geçerken ikinci sıradaki, şarkının ritmine ayak uydurup diğer askerlerden daha canlı daha zarif yürüyen ve geçenlerin yüzlerine o sırada bölükle birlikte yürümeyen herkese acıyormuş gibi bir ifadeyle bakan mavi gözlü bir asker, Dolohov, insanın gözüne takılıyordu. Kutuzov'un heyetindeki, alay komutanının taklidini yapan süvari asteğmen yavaşlayıp kaleskanın gerisinde kaldı ve Dolohov'a yaklaştı.

Asteğmen Jerkov zamanında Peterburg'ta Dolohov'un düzenlediği abartılı eğlence âlemlerine katılırdı. Jerkov ülke dışında Dolohov'a bir er olarak rastlamış ama onu tanıdığını göstermeyi gerekli görmemişti. Kutuzov'un rütbesi düşürülen bu askerle konuşmasından sonra eski bir dostu görmenin sevinciyle seslendi: "Sevgili dostum, nasılsın?" Şarkının ritmine uygun, atının adımlarını birliğin adımlarına uydurarak seslenmişti.

Dolohov soğuk bir tavırla karşılık verdi: "Nasıl mıyım? Gördüğün gibi."

Hareketli şarkı Jerkov'un konuşmasının teklifsiz ve neşeli tonuna, Dolohov'un cevaplarındaki kasıtlı soğukluğa belirli bir anlam katıyordu.

Jerkov, "Eee, üstlerinle aran nasıl?" diye sordu.

"Fena değil, iyi insanlar. Sen karargâha nasıl girdin?"

"Görevlendirildim, nöbetçiyim."

Bir süre konuşmadılar.

Şarkı hareketlenmiş, sesler farkında olmadan yükselip neşelenmiş, "Şahini sağ kolundan salıverdi" şeklinde devam ediyordu. Şarkının seslerine ayak uydurmasalardı konuşmaları muhtemelen daha farklı olurdu.

Dolohov "Avusturyalıları benzettikleri doğru mu?" diye sordu.

"Kim bilir, öyle diyorlar."

Dolohov şarkının ritmine uygun, kısa ve açık bir karşılık verdi: "Sevindim."

"Bir akşam bize gel, firavun çevirириz," dedi Jerkov.

"Harcayacak çok paranız var galiba?"

"Sen bir gel."

"Olmaz. Yeminim var. Rütbemi geri alana kadar ne içeceğim ne de kumar oynayacağım."

"Yani, ilk çarpışmaya kadar..."

"O zaman göreceğiz."

Yine bir süre konuşmadan durdular.

Jerkov, "Bir şeye ihtiyacın olursa gel, karargâhtaki herkes sana yardım eder..." dedi.

Dolohov gülümsedi.

"Sen merak etme. Bir şeye ihtiyacım olursa kimseden istemem, kendim alırım."

"Beni bilirsin, ben sadece..."

"Sen de beni bilirsin."

"Peki, güle güle."

"Sağ ol..."

...ve yükseklere, uzaklara,
Memlekete doğru...

Jerkov atını mahmuzladı, at önce hangi ayağını atacağını kestiremeyip üç kere yerinde zıpladı, sonra sakinleşti ve şarkının ritmine uyarak dörtnala bölüğün yanından geçip kaleskaya yetişti.

III

Teftişten dönen Kutuzov Avusturyalı generalle birlikte çalışma odasına girdi, yavere seslenerek gelen orduların durumlarıyla ilgili bazı belgeleri ve öncü ordu komutanı Arşidük Ferdinand'dan gelen mektupları getirmesini emretti. Prens Andrey Bolkonski istenen kâğıtlarla birlikte başkomutanın çalışma odasına girdi. Kutuzov ve Avusturya Hofkriegsrat üyesi plan serili masada oturuyordu.

Kutuzov dönüp Bolkonski'ye baktı ve yaverin beklemesini emreder gibi, "A..." diyerek başladığı söze Fransızca devam etti.

Kutuzov güleryüzlü, nazik bir ifade ve ağır ağır söylediği her kelimeyi dikkatlice dinlemeye zorlayan bir tonlamayla, "Tek bir şey söyleyeceğim general," dedi. Kendisini dinlemekten zevk aldığı belli oluyordu. "Tek bir şey söyleyeceğim general, eğer mesele sadece benim kişisel isteğime bağlı olsaydı Majesteleri İmparator Franz'ın istekleri uzun süre önce yerine getirilmiş olurdu. Ben çoktan arşidüke katılmış olurdum. Şerefim üzerine yemin ederim, ordu başkomutanlığını benden daha tecrübeli, daha yetenekli bir generale devretmek –ki Avusturya'da çok sayıda böyle insan var– ve bu ağır yükümlülüğü üzerimden atmak benim için de büyük bir mutluluk olurdu. Ama şartlar bizi zorluyor general."

Kutuzov gülümsedi ve sanki gülümsemesinde şöyle bir ifade vardı: "Bana inanmama hakkına sahipsiniz, hatta inanıp inanmamanız hiç umurumda değil, ama bunu bana söyleyecek bir bahane vermem size. Bütün mesele de bu zaten.'

Avusturyalı generalin yüzünde hoşnutsuz bir ifade belirdi ama Kutuzov'a da aynı tondan karşılık vermesi gerekiyordu.

Övgü dolu sözlerine ters düşen homurtulu ve öfkeli bir ses tonuyla, "Tersine," dedi, "tersine ekselanslarınızın bu müşterek meseleye dâhil olmasına majesteleri çok değer veriyor; ama mevcut gecikmenin ünlü Rus ordusunu ve onun, ünlerini savaş meydanlarında kazanmış generallerini zaferden mahrum ettiklerine inanıyoruz." Bu cümleyi önceden hazırlamışa benziyordu.

Kutuzov gülümseyen ifadesini değiştirmeden eğildi.

"Ama benim görüşüme göre, Majesteleri Arşidük Ferdinand'ın bana gönderme nezaketini gösterdiği son mektuba dayanarak, Avusturya ordularının General Mack gibi yetenekli bir yardımcının kumandası altında daha şimdiden kesin bir zafer kazandığını ve bizim yardımımıza ihtiyaçları olmadığını tahmin ediyorum," dedi.

General yüzünü ekşitti. Avusturyalıların yenildiğine dair kesin bir haber olmamasına rağmen etrafta dolaşan olumsuz söylentileri doğrulayan pek çok gelişme vardı; bu yüzden Kutuzov'un Avusturyalıların zaferi hakkındaki tahmini daha çok bir alaya benziyordu. Ama Kutuzov, söylediğinin doğru olduğunu farz etme hakkına sahipmiş gibi bir ifadeyle nazikçe gülümsüyordu. Gerçekten de Mack ordusundan aldığı son mektup bir zaferden ve ordunun çok elverişli stratejik durumundan söz ediyordu.

Kutuzov, Prens Andrey'e dönerek, "Versene şu mektubu," dedi, "buyurun, siz de bir bakın." Ve Kutuzov dudağının kenarında alaycı bir gülümsemeyle Arşidük Ferdinand'dan gelen mektubun bir bölümünü Avusturyalı generale Almanca okudu:

"Wir haben vollkommen zusammengehaltene Kräfte, nahe an 70 000 Mann, um den Feind, wenn er den Lech passierte, angreifen und schlagen zu können. Wir können,

da wir Meister von Ulm sind, den Vorteil, auch von beiden Ufern der Donau Meister zu bleiben, nicht verlieren; mithin auch jeden Augenblick, wenn der Feind den Lech nicht, passierte, die Donau übersetzen, uns auf seine Kommunikations-Linie werfen, die Donau unterhalb repassieren um dem Feinde, wenn er sich gegen unsere treue Allierte mit ganzer Macht wenden wollte, seine Absicht alsbald vereiteln. Wir werden auf solche Weise dem Zeitpunkt, wo die Kaiserlich-Russische Armee ausgerüstet sein wird, mutig entgegenharren, und sodann leicht gemeinschaftlich die Möglichkeit finden, dem Feinde das Schicksal zuzubereiten, so er verdient"[6]

Kutuzov bu bölümü okumayı bitirdikten sonra derin bir nefes aldı ve Hofkriegsrat üyesine dikkatle ve güleryüzle baktı.

Avusturyalı general şakayı bırakıp ciddi meselelere geçmek ister gibi, "Ama ekselansları, siz de bilirsiniz, akıllıca olan en kötüsünü beklemektir," dedi.

Dönüp yüzünde memnuniyetsiz bir ifadeyle yavere baktı.

Kutuzov, "Özür dilerim general," diye sözünü kesti ve Prens Andrey'e döndü. "Baksana kuzum, Kozlovski'deki casuslarımızın bütün raporlarını getir." Ona birkaç kâğıt daha verip, "Alın, Kont Nostits'den iki mektup, Majesteleri Arşidük Ferdinand'ın mektubu. Bunların hepsini temize çekin, Avusturya ordusunun hareketleri hakkında bütün bildiklerimizi anlatan Fransızca bir mémorandum[7] hazırlayın. Ve onu ekselanslarına sunun."

---

6 Düşman Lech Nehri'ni geçecek olursa ona saldıracak ve onu mağlup edebilecek 70.000 kişilik bir ordu topladık. Ayrıca Ulm'a hâkim olduğumuz için Tuna'nın iki kıyısına da hâkim olma avantajı da elimizde; Lech Nehri'ni geçmezlerse biz Tuna'yı geçip onların iletişim hatlarını kesebiliriz, nehri aşağı taraftan tekrar geçer, tüm gücünü sadık müttefikimize yöneltme niyetini boşa çıkartabiliriz. Böylece Rus imparatorluk ordusunun tamamen silahlanarak hazır olacağı zamanı bekleyip onunla birlikte düşmanı hak ettiği kadere kavuşturmak için uygun fırsatı bekleyebiliriz.

7 Andıç.

Prens Andrey, Kutuzov'un sadece ilk sözcüklerinden beri tüm söylediklerini değil söylemek istediklerini de anladığını gösterir şekilde başını eğdi. Kâğıtları topladı, genel bir selam verdi, halının üzerinde sessizce yürüyerek bekleme odasına çıktı.

Prens Andrey, Rusya'dan ayrılmasının üzerinden çok zaman geçmemiş olmasına rağmen bu süre içinde oldukça değişmişti. Yüzünün ifadesinde, hareketlerinde, yürüyüşünde eski yapmacıklık, yorgunluk ve miskinlik neredeyse hiç fark edilmez olmuştu; başkalarının üzerinde yaratacağı etkiyi düşünmeye vakti olmayan, hoş ve ilginç işlerle meşgul bir insana benziyordu. Yüzünde kendinden ve çevresindekilerden çok memnun olduğunu gösteren bir ifade vardı; gülümsemesi ve bakışları daha neşeli, daha etkileyiciydi.

Polonya'dayken yetiştiği Kutuzov onu gayet nazik karşılamış, unutmayacağına dair söz vermiş, diğer yaverlerden ayrı tutmuş, Viyana'da yanına almış ve daha ciddi görevler vermişti. Kutuzov Viyana'dan Prens Andrey'in babası, eski dostu prense mektup yazmıştı.

"Oğlun," diye yazıyordu, "bilgisi, metaneti ve göreve bağlılığı sayesinde bir subay olmayı ümit edebilir. Emrimde böyle bir asker olduğu için kendimi çok şanslı sayıyorum."

Prens Andrey, Peterburg sosyetesinde olduğu gibi Kutuzov'un karargâhındaki subaylar arasında ve genel olarak tüm ordu içinde birbirine tamamen zıt iki özelliğiyle tanınmıştı. İnsanların küçük bir kısmı onun kendilerinden ve diğer tüm insanlardan farklı, özel bir tarafı olduğunu düşünüyor, büyük başarılar kazanmasını bekliyor, onu dinliyor, takdir ve taklit ediyordu; Prens Andrey de bu insanlara karşı sade ve hoş bir tavır takınmıştı. Diğer, çoğunlukta olan kısım ise Prens Andrey'i sevmiyor, onun somurtkan, soğuk ve sıkıcı olduğunu düşünüyordu. Ama Prens Andrey bu insanların kendisini saymasını, hatta kendisinden korkmasını sağlamıştı.

Kutuzov'un çalışma odasından elinde kâğıtlarla bekleme odasına çıkan Prens Andrey elinde bir kitapla pencerenin kenarında oturan arkadaşı, nöbetçi yaver Kozlovski'ye yaklaştı.

Kozlovski sordu: "Ne var ne yok prens?"

"Neden ilerlemediğimizi açıklayan rapor hazırlamam emredildi."

"Neden ilerlemiyoruz peki?"

Prens Andrey omuz silkti.

Kozlovski sordu: "Mack'tan haber yok mu?"

"Yok."

"Bozguna uğradığı doğru olsaydı haberi gelirdi."

Prens Andrey, "Muhtemelen gelirdi," dedi ve çıkış kapısına doğru yöneldi; ama tam bu anda karşısına kapıyı çarparak yüksek tavanlı bekleme odasına hızla dalan redingotlu, başına siyah bir atkı sıkıca sarılmış ve boynunda Maria Theresia nişanı olan Avusturyalı bir general çıktı. Prens Andrey durakladı.

Kapıdan giren general keskin bir Alman aksanıyla "Başkomutan Kutuzov," dedi ve iki yanına bakıp hiç duraksamadan çalışma odasının kapısına doğru yöneldi.

Kozlovski hızla tanımadığı generale yaklaşıp kapıyla arasına girerek, "Başkomutan Kutuzov meşgul," dedi, "Kim geldi diyeyim?"

Tanımadıkları general, onu tanımadıklarına şaşırmış gibi, Kozlovski'yi küçümseyen bir bakışla baştan ayağa süzdü.

Kozlovski sakince tekrarladı: "Başkomutan Kutuzov meşgul."

Generalin yüzü asıldı, dudakları seğirdi ve titredi. Bir not defteri çıkarttı, kurşun kalemiyle hızlıca bir şeyler karaladı, sayfayı yırttı, verdi, hızlı adımlarla pencereye yaklaştı, sandalyeye yerleşti, "Neden bana bakıyorlar?" diye soran gözlerle odaya bakmaya başladı. Sonra kafasını kaldırdı, bir şey söylemeye niyetlenmiş gibi boynunu uzattı, farkında olmadan kendi kendine şarkı söylemeye başlamış gibi garip bir

ses çıkarttı ama hemen sustu. Çalışma odasının kapısı açıldı ve eşikte Kutuzov göründü. Başı sarılı general bir tehlikeden kaçar gibi eğilmiş bir halde, ince bacaklarıyla büyük, hızlı adımlar atarak Kutuzov'a yaklaştı.

Çatlak bir sesle, "Vous voyez le malheureux Mack,"[8] dedi.

Çalışma odasının kapısında duran Kutuzov'un yüzü bir an için tamamen hareketsiz kaldı. Sonra kırışıklıklar bir dalga gibi yüzüne yayıldı, alnındaki buruşukluklar düzeldi; saygıyla başını eğdi, gözlerini kapattı, hiçbir şey söylemeden Mack'ın yanından geçip odaya girmesine izin verdi ve kapıyı kapattı.

Avusturyalıların bozguna uğradığı ve tüm ordunun Ulm yakınlarında teslim olduğu hakkında dolaşan söylentiler doğru çıkmışa benziyordu. O ana kadar hiçbir eyleme kalkışmamış Rus ordularının düşmanla karşılaşabileceğini bildiren emirler, yarım saat içinde yaverler aracılığıyla dört bir yana iletilmişti bile.

Prens Andrey karargâhta başlıca ilgisini savaşın gidişine veren az sayıdaki subaydan biriydi. Mack'ı görüp yaşadığı felaketin ayrıntılarını öğrenince bu seferin yarı yarıya başarısızlığa uğradığını, Rus ordularının çok zor bir duruma düştüğünü anlamış, orduyu bekleyen şeyi ve kendisinin oynamak zorunda kalacağı rolü gözlerinin önüne canlı bir şekilde getirmişti. Kendini beğenmiş Avusturya'nın utanılacak duruma düştüğünü ve belki de bir hafta içinde Rusların Fransızlarla Suvarov'dan sonra ilk defa çarpışmaya gireceğini, kendisinin de bunu görüp katılacağını düşündükçe elinde olmadan heyecanlanıyor, keyifleniyordu. Ama Bonaparte'ın Rus ordularının cesaretine üstün gelebilecek dehasından korkuyor ve aynı zamanda kahramanının utanç verici bir durumla karşı karşıya kalacağını kabul edemiyordu.

Bu düşüncelerle heyecanlanan ve sinirleri bozulan Prens Andrey babasına her günkü mektubunu yazmak için oda-

8 Talihsiz Mack karşınızda.

sına gitti. Koridorda oda arkadaşları Nesvitski ve şakacı Jerkov'a rastladı; her zamanki gibi bir şeylere gülüyorlardı.

Nesvitski, Prens Andrey'in solgun yüzünü, parlayan gözlerini fark edip sordu: "Yüzün neden böyle asık?"

Bolkonski cevap verdi: "Neşelenecek bir şey yok ki."

Prens Andrey, Nesvitski ve Jerkov'la karşılaştığı sırada koridorun öbür ucundan Kutuzov'un karargâhında Rus ordusunun ihtiyaçlarının sağlanmasını denetlemekle görevli Avusturyalı General Schtrauch ve bir gün önce gelen Hofkriegsrat üyesi onlara doğru geliyordu. Koridor generallerin üç subayın yanından rahatça geçebileceği kadar genişti; ama Jerkov, Nesvitski'yi eliyle iterek nefes nefese bir sesle, "Geliyorlar!.. Geliyorlar!.. Kenara çekilin, yol verin! Lütfen yol verin!" dedi.

Generaller rahatsız edici saygı gösterilerinden kurtulmak ister gibi geçtiler. Şakacı Jerkov aniden yüzünde aptalca bir sevinç gülümsemesi belirmesine engel olamadı. İleri atılıp Avusturyalı generale dönerek Almanca, "Ekselansları," dedi, "sizi tebrik etmekten şeref duyarım."

Başını eğdi ve dans etmeyi öğrenen çocuklar gibi önce bir ayağını, sonra diğer ayağını acemice sürtmeye başladı.

Hofkriegsrat üyesi general ona sert sert baktı, ama aptalca gülümsemesindeki ciddiliği fark edip bir dakikasını ayırmaktan kendini alamadı. Dinlediğini göstermek için gözlerini kıstı.

Jerkov gözlerini de parlatan bir gülümsemeyle başını işaret ederek ekledi: "Sizi tebrik etmekten şeref duyarım, General Mack sağ salim gelmiş, yalnız şurasında küçük bir darbe izi var."

General kaşlarını çattı, arkasını döndü ve uzaklaştı. Birkaç adım attıktan sonra sertçe söylendi: "Gott, wie naiv!"[9]

Nesvitski kahkahalarla gülerek Prens Andrey'e sarıldı ama yüzü daha da sararan Bolkonski öfkeli bir tavırla onu itti, Jerkov'a döndü. Mack'ın hali, onun bozgun haberi ve

9 Tanrım, ne kadar çocukça!

Rus ordusuna neler olacağı düşüncesi sinirlerini iyice bozup öfkelenmesine neden olmuş ve Jerkov'un bu yersiz şakası iyiden iyiye çileden çıkartmıştı.

Yüksek ve tiz bir sesle, alt çenesi hafifçe titreyerek, "Değerli beyefendi, eğer siz," dedi, "*soytarılık* etmek istiyorsanız size engel olamam; ama size söyleyeyim, bir daha benim yanımda böyle *şaklabanlıklar* yapmaya kalkışırsanız nasıl davranılması gerektiğini size öğretirim."

Nesvitski ve Jerkov bu çıkışı karşısında o kadar şaşırmışlardı ki gözlerini açmış hiçbir şey söylemeden Bolkonski'ye bakıyorlardı.

Jerkov, "Ne var ki, ben sadece tebrik ettim," dedi.

Bolkonski, "Ben şaka yapmıyorum, lütfen kesin sesinizi," dedi ve Nesvitski'nin koluna girip ne cevap vereceğini bilemeyen Jerkov'dan uzaklaştı.

Nesvitski, Bolkonski'yi sakinleştirmek için, "Neyin var dostum?" dedi.

Prens Andrey heyecandan durarak, "Neyim mi var?" dedi, "Şunu anla artık, biz ya çarımıza ve anavatanımıza hizmet eden, genel bir başarıdan sevinç duyan, genel bir başarısızlığa üzülen subaylarız, ya da efendisinin işlerini umursamayan uşaklarız." Düşüncesini vurgulamak ister gibi Fransızca devam etti: "Quarante milles hommes massacrés et l'armée de nos alliés détruite, et vous trouvez là le mot pour rire. C'est bien pour un garçon de rien comme cet individu dont vous avez fait un ami, mais pas pour vous, pas pour vous."[10] Jerkov'un onu hâlâ duyabileceğini fark etti ve "çocuklar" sözünü Fransızca şiveyle vurgulayarak Rusça ekledi: "Sadece çocuklar kendilerini böyle eğlendirebilirler."

Asteğmen yanıt verecek mi diye bekledi. Ama beriki arkasını döndü ve koridordan çıkıp gitti.

---

10 Kırk bin adam katledildi, müttefiklerimizin ordusu dağıtıldı ve siz bunda gülünecek bir şeyler buluyorsunuz. Bunu yapmak ancak o arkadaş edindiğiniz kafasız çocuğa yakışır size değil, size değil.

IV

Pavlograd Süvari Alayı Braunau'dan iki mil uzakta konuşlanmıştı. Harbiye öğrencisi Nikolay Rostov'un görev yaptığı süvari bölüğü Alman köyü Salzeneck'e yerleşmişti. Tüm süvari tümeninin Vaska Denisov adıyla tanıdığı bölük komutanı yüzbaşı Denisov'a köyün en iyi dairesi verilmişti. Harbiye öğrencisi Rostov, Polonya'da alaya katıldığından beri süvari bölüğünün komutanıyla birlikte kalıyordu.

Mack'ın yenilgi haberiyle bütün genel karargâhın ayağa kalktığı 8 Ekim günü süvari birliği karargâhındaki sefer hayatı eskisi gibi sakin geçiyordu. Bütün gece kâğıt oyununda kaybeden Denisov, Rostov sabah erken atını yemlemekten döndüğünde daha eve gelmemişti. Üzerinde harbiye öğrencisi üniforması olan Rostov sundurmaya yaklaştı, atından destek alarak çevik, dinç bir hareketle bacağını kaldırdı, attan inmek istemiyormuş gibi bir süre üzengide kaldı, sonunda yere atladı ve postaya seslendi.

Atına doğru koşan süvariye, "Bondarenko, sevgili dostum," dedi, "atı biraz dolaştır." Tüm iyi kalpli delikanlıların keyifli olduklarında takındıkları kardeşçe ve neşeli incelikle konuşmuştu.

Perçem[11] başını keyifle sallayarak karşılık verdi: "Emredersiniz ekselansları."

"Aman dikkat et, düzgün gezdir."

Başka bir süvari daha ata koşmuştu ama Bondarenko geme takılı dizginleri atın başının üzerinden atmıştı bile. Harbiye öğrencisinin votka için iyi para verdiği[12] ve ona hizmet etmenin kazançlı olduğu anlaşılıyordu. Rostov atın boynuna, sonra sağrısına hafifçe vurdu ve sundurmada bir süre durdu.

---

11 Rusların Ukraynalılar için kullandıkları bir tabir. Kazaklar eski dönemlerde saçlarını tıraş edip sadece uzun bir perçem bırakırlardı. (ç.n.)

12 Votka için para vermek: Yapılan hizmet karşılığında para vermek, bahşiş bırakmak anlamında bir Rus deyimi. (ç.n.)

Kendi kendine, "Mükemmel, müthiş bir at olacak!" dedi, gülümsedi ve kılıcını tutup mahmuzlarını şakırdatarak sundurmanın üzerinde hızla ilerledi. Alman ev sahibi üzerinde yeleği, başında takkesi, elinde gübre temizlemekte kullandığı yabayla ahırdan bakıyordu. Almanın yüzü Rostov'u görür görmez ışıldadı. Neşeyle gülümsedi, göz kırptı ve delikanlıyı selamlamaktan zevk aldığını gösterir bir edayla "Schön, gut Morgen! Schön, gut Morgen!"[13] dedi.

Rostov canlı yüzünden hiç eksilmeyen o neşeli, kardeşçe gülümsemesiyle, "Schon fleissig!"[14] dedi ve Alman ev sahibinin sık sık kullandığı sözlerle devam etti: "Hoch Oestreicher! Hoch Russen! Kaiser Alexander hoch!"[15]

Alman güldü, ahırın kapısından dışarı çıktı, takkesini çıkarttı ve başının üzerinde sallayarak bağırdı: "Und die ganze Welt hoch!"[16]

Rostov da Alman gibi kasketini başının üzerinde salladı ve gülerek bağırdı: "Und vivat[17] die ganze Welt!" Ne ahırını temizleyen Alman ne de takımıyla birlikte saman bulmaya gitmiş olan Rostov için ortada özellikle sevinecekleri bir şey yoktu, yine de bu iki insan da birbirlerine mutlu bir heyecanla ve kardeş sevgisiyle baktılar, karşılıklı sevgilerinin göstergesi olarak başlarını salladılar ve gülümseyerek ayrıldılar; Alman ahıra, Rostov da Denisov'la birlikte kaldığı kulübeye girdi.

Rostov, Denisov'un dalavereciliğini bütün alayın bildiği uşağı Lavruşka'ya sordu: "Efendin nerede?"

Lavruşka yanıt verdi: "Akşamdan beri yok. Oyunda kaybetti herhalde. Öğrendim artık, kazanırlarsa övünmek için erkenden gelirler, sabaha kadar görünmezlerse kaybetmişler demektir, öfkeli gelirler. Kahve emreder misiniz?"

"Hadi, git getir."

---

13 Günaydın! Günaydın!

14 İşe koyulmuşsunuz bile!

15 Yaşasın Avusturyalılar! Yaşasın Ruslar! Yaşasın İmparator Aleksandr!

16 Ve yaşasın bütün dünya!

17 Vivat: Yaşasın. (Lat.)

Lavruşka on dakika sonra kahveyi getirdi.

"Geliyorlar!" dedi, "Asıl felaket şimdi!"

Rostov pencereden baktı ve eve dönen Denisov'u gördü. Denisov kırmızı suratlı, siyah parlak gözlü, siyah bıyığı ve saçı dağınık, kısa boylu bir adamdı. Kısa süvari ceketinin düğmeleri açılmış, uzun pantolonu kırış kırış olmuş, ezilmiş süvari kalpağı ensesine kaymıştı. Başı önde, düşünceli bir halde sundurmaya yaklaştı.

Yüksek sesle ve öfkeyle bağırdı: "Lavvuşka! Giysilevimi çıkavtsana, aptal!"

Lavruşka'nın cevabı geldi: "Tamam, çıkartıyorum."

Denisov odaya girerken, "A! Sen kalkmışsın bile," dedi.

"Çoktan," dedi Rostov, "Saman için gidip geldim bile, Fraulaein Mathilda'yı da gördüm.

Denisov *r*leri yutarak, "Gevçekten mi! Ben de kavdeşim dün kaz gibi yolundum!" diye bağırdı. "Öyle şanssız, öyle şanssızdım ki!.. Sen gittikten sonva başladım kaybetmeye, biv daha da kazanamadım. Hey, çay getiv!"

Denisov gülümsüyormuş gibi yüzünü buruşturarak ve küçük, sağlam dişlerini göstererek iki eliyle ve kısa parmaklarıyla orman gibi kabarmış siyah, sık saçlarını karıştırmaya başladı.

İki eliyle alnını ve yüzünü ovuşturarak, "Şeytan düvttü de o sıçana (bir subayın lakabıydı bu) gittim," dedi, "Düşünebiliyov musun, bana tek biv kâğıt, tek biv kâğıt bile vevmedi."

Denisov kendisine uzatılan yakılmış çubuğu aldı, avcunun içinde sıktı, yere vurarak ateşini döktü ve bağırmaya devam etti: "Tekli bahiste kazanmaya izin veviyov, ikiye katlandı mı götüvüyov; teklide izin veviyov, ikiye katlandı mı götüvüyov."

Ateşi yere saçmıştı, çubuğu kırıp attı. Bir süre konuşmadı ve aniden parlak siyah gözleriyle neşeli neşeli Rostov'a baktı.

"Bavi bivkaç kadın olsaydı. İçmekten başka yapacak biv şey yok. Bavi biv an önce savaşa givişsek..."

Mahmuzları şakırdayan bir çizmenin kesilen adım seslerini ve saygılı bir öksürüğü duyup kapıya doğru seslendi: "Hey, kim vav ovada?"

Lavruşka, "Başçavuş!" dedi.

Denisov yüzünü biraz daha buruşturdu.

İçinde birkaç altın bulunan cüzdanını fırlatarak, "Duvum bevbat," dedi, "Vostov, sayav mısın dostum ne kadav kalmış, sonva da cüzdanı yastığın altına koy." Başçavuşu görmek için dışarı çıktı.

Rostov paraları aldı, yeni ve eski altınları alışık el hareketleriyle iki grup halinde ayırıp düzelterek saymaya başladı.

Diğer odadan Denisov'un sesi duyuldu: "A! Telyanin! Mevhaba! Akşam beni soydulav."

İnce bir sesin "Kim soydu? Bıkov mu, sıçan mı?.. Biliyordum böyle olacağını," dediği duyuldu ve aynı süvari bölüğündeki ufak tefek bir subay olan Teğmen Telyanin odaya girdi.

Rostov cüzdanı yastığın altına attı ve kendisine uzatılan küçük, nemli eli sıktı. Telyanin seferden önce bir nedenle muhafız kıtasından tayin edilmişti. Alayda herkese gayet iyi davranır ama pek sevilmezdi ve özellikle Rostov bu subaya karşı duyduğu nedensiz nefreti ne içinden atabiliyor ne de gizleyebiliyordu.

"Genç süvari, benim Graçik işinizi düzgün görüyor mu?" diye sordu. (Graçik, Telyanin'in Rostov'a sattığı genç, biraz yabani binek atının adıydı.)

Teğmen hiçbir zaman konuştuğu kişinin gözlerine bakmazdı; gözleri sürekli bir şeyden diğerine kayardı.

"Bugün sizi gördüm, atla bir yerlere gidiyordunuz..."

Rostov yedi yüz rubleye aldığı bu at ödediği bu paranın yarısı bile etmediği halde, "Fena değil, iyi bir at," diye cevap verdi ve ekledi: "Sol ön ayağı aksamaya başladı."

"Toynağı çatlamıştır. Önemli bir şey değil. Perçin çivisinin nasıl çakılacağını size öğretir, gösteririm."

Rostov, "Evet, gösterin lütfen," dedi.

"Gösteririm, gösteririm, bir sır değil. Bu at için bana teşekkür edeceksiniz."

Rostov, Telyanin'den kurtulmak için, "O zaman söyleyeyim de atı getirsinler," dedi ve atın getirilmesini emretmek için dışarı çıktı.

Denisov sofada ağzında çubuğuyla eşiğe kurulmuş, kendisine bir şeyler anlatan başçavuşun karşısında oturuyordu. Rostov'u görünce yüzünü buruşturdu, omzunun üzerinden başparmağıyla odada oturan Telyanin'i işaret ederek kaşlarını çattı ve nefretle silkindi.

Başçavuşun orada olmasına aldırmadan, "Bu adamı da hiç sevmem," dedi.

Rostov da "Ben de sevmem ama ne yaparsın!" der gibi omuz silkti ve atın getirilmesini emredip Telyanin'in yanına döndü.

Telyanin, hâlâ Rostov'un bıraktığı uyuşuk halde oturuyor, küçük, beyaz ellerini ovuşturuyordu.

Rostov odaya girerken "Böyle iğrenç insanlar da var," diye düşünüyordu.

Telyanin ayağa kalkıp ilgisizce bakınarak, "Atın getirilmesini emrettiniz mi?" dedi.

"Ettim."

"Biz de gidelim. Ben aslında sadece Denisov'a dünkü emri sormak için gelmiştim. Aldınız mı Denisov?"

"Daha almadım, siz nereye?"

Telyanin, "Delikanlıya atın nasıl nallanacağını öğretmek istiyorum," dedi.

Sundurmaya çıktılar, oradan da ahıra geçtiler. Teğmen perçin çivisinin nasıl çakılacağını gösterip ayrıldı.

Rostov odaya döndüğünde masanın üzerinde bir votka şişesi ve sucuk duruyordu. Denisov masaya oturmuş, bir kalemi kâğıdın üzerinde gıcırdatıyordu. Rostov'un yüzüne dalgın dalgın baktı.

"O kıza yazıyovum," dedi.

Kalem tutan elinin dirseğini masaya dayadı, yazmak istediklerini hızlıca anlatma fırsatı eline geçtiği için sevinmişe benziyordu, mektuba yazdıklarını Rostov'a söyledi.

"Gövüyov musun dostum," dedi, "sevmediğimiz zaman uykuda gibiyiz. Külden yavatılmış çocuklavız... ama sevdiğimiz zaman, Tanvı'nın yavattığı ilk günkü kadav temiziz..." Hiç çekinmeden yanına sokulan Lavruşka'ya bağırdı: "Şimdi kim geldi? Cehennemin dibine gitsin. Hiç vaktim yok!"

"Kim olacak? Siz emretmiştiniz. Başçavuş para için geldi."

Denisov yüzünü buruşturdu, bağırmak istedi ama kendine hâkim oldu.

Kendi kendine "Duvum bevbat," dedi ve Rostov'a dönüp sordu: "Cüzdanda ne kadav pava kaldı?"

"Yedi tane yeni ve üç tane eski."

Denisov, "Bevbat," dedi ve Lavruşka'ya bağırdı: "Bostan kovkuluğu gibi dikilip duvma, göndev başçavuşu!"

Rostov yüzü kızararak, "Lütfen Denisov, benim paramı kabul et, bende var," dedi.

Denisov mırıldandı: "Emvimdekilerden pava almayı sevmem, hiç sevmem."

Rostov, "Eğer bir dostun olarak benden para kabul etmezsen beni çok üzersin," dedi ve tekrarladı: "Gerçekten, bende var."

"Hayıv, olmaz."

Denisov yastığın altından cüzdanı almak için yatağa gitti.

"Neveye koydun Vostov?"

"Alttaki yastığın altına."

"Yok ovada."

Denisov yastıkların ikisini de yere attı. Cüzdan yoktu.

"Çok gavip!"

Rostov yastıkları birer birer kaldırıp silkelerken, "Sakın düşürmüş olmayasın?" dedi. Battaniyeyi kaldırıp salladı. Cüzdan yoktu.

Rostov, "Unuttum mu acaba?" dedi, "Hayır, hazine saklar gibi başının altına koyduğunu düşünmüştüm." Lavruşka'ya dönüp sordu: "Cüzdanı şuraya koymuştum. Nerede?"

"Ben içeri girmedim. Nereye koyduysanız orada olmalı."

"Yok işte."

"Siz hep böylesiniz, bir yere atıp unutuyorsunuz. Ceplerinize bir bakın."

Rostov, "Hayır, hazine saklar gibi sakladığını düşünmemiş olsam," dedi, "ama koyduğumu hatırlıyorum."

Lavruşka yatağı didik didik etti, altına baktı, masanın altına baktı, tüm odayı aradı ve odanın ortasında durdu. Denisov sesini çıkartmadan Lavruşka'nın hareketlerini izliyordu, Lavruşka büyük bir şaşkınlık içinde, elleriyle bulamadığını gösteren bir hareket yapınca tekrar Rostov'a döndü.

"Vostov, senin öğvenci şakalavından bivi olmasın..."

Denisov'un bakışlarını üzerinde hisseden Rostov gözlerini kaldırdı ve hemen indirdi. Boğazının altında bir yerlerde sıkışıp kalan kanı yüzüne ve gözlerine hücum etti. Nefes alamıyordu.

Lavruşka, "Odada teğmenden ve sizden başka kimse yoktu. Buralarda bir yerlerdedir," dedi.

Kıpkırmızı kesilen Denisov tehditkâr bir tavırla uşağın üzerine yürüyerek bağırdı: "Hey, sen, şeytanın kuklası, hemen avamaya başla. Cüzdan bulunmazsa seni kıvbaçlavım, herkesi kıvbaçtan geçivivim."

Rostov, gözlerini Denisov'dan kaçırarak ceketinin düğmelerini iliklemeye başladı, kılıcını kuşandı, kasketini taktı.

Denisov emir erini omuzlarından sarsarak ve duvara doğru iterek bağırdı: "Sana söylüyovum, cüzdan bulunmazsa..."

Rostov gözlerini kaldırmadan kapıya doğru yürürken, "Bırak onu Denisov; kimin aldığını biliyorum," dedi.

Denisov durdu, düşündü, Rostov'un neyi ima ettiğini anlamış gibi kolundan tuttu.

"Saçmalama!" diye öyle bir bağırdı ki ensesindeki ve alnındaki damarlar halat gibi şişti. "Sana söylüyovum, aklını kaçırmışsın, buna izin vevmem. Cüzdan buvada; şu alçağın devisini yüzeceğim ve buvada bulunacak."

Rostov titreyen bir sesle, "Kimin aldığını biliyorum," diye yineledi ve kapıya yöneldi.

Denisov durdurmak için harbiye öğrencisine doğru atılarak bağırdı: "Sana söylüyovum, sakın buna cüvet etme."

Rostov elini çekip kurtardı ve gözlerini Denisov'a dikip öyle öfkeli baktı ki sanki karşısında en azılı düşmanı duruyordu.

Titreyen bir sesle, "Ne söylediğinin farkında mısın?" dedi, "Odada benden başka kimse yoktu. Eğer o almadıysa demek ki..."

Sözünü tamamlayamadı ve hızla odadan çıktı.

"Tanvı senin de cezanı versin, hevkesin de." Rostov'un son duyduğu sözler bunlar oldu.

Rostov, Telyanin'in kaldığı daireye gitti.

Telyanin'in emir eri, "Beyefendi evde yok, karargâha gitti," dedi ve harbiye öğrencisinin yüzünün asık olduğunu görünce merakla sordu: "Bir şey mi oldu?"

"Hayır, bir şey yok."

Emir eri "Az önce gelseydiniz, yetişecektiniz," dedi.

Karargâh Salzeneck'ten üç verst uzaktaydı. Rostov eve dönmeyerek bir at aldı ve karargâha gitti. Karargâhın olduğu köyde subayların gittiği bir meyhane vardı. Rostov meyhaneye gitti; sundurmada Telyanin'in atını gördü.

Teğmen meyhanenin ikinci bölmesinde, önünde bir tabak sosis, bir şişe şarapla oturuyordu.

Gülümseyerek ve kaşlarını kaldırarak, "Demek siz de geldiniz delikanlı," dedi.

Rostov bu sözü söylemek büyük bir emek gerektiriyormuş gibi, "Evet," dedi ve yan masaya oturdu.

İkisi de konuşmuyordu; bölmede iki Alman ve bir Rus subay oturuyordu. Kimse bir şey söylemiyordu, bıçakların tabaklarda çıkarttığı sesler ve teğmenin ağız şapırtısı duyuluyordu. Telyanin kahvaltısını bitirince cebinden iki gözlü bir cüzdan çıkarttı, küçük, beyaz parmaklarının uçlarını kıvırarak halkayı çekti, bir altın çıkarttı ve kaşlarını kaldırarak garsona verdi.

"Lütfen biraz çabuk," dedi.

Altın yeniydi. Rostov ayağa kalktı ve Telyanin'in yanına gitti.

Güç duyulur bir sesle, "Cüzdana bakmama izin verir misiniz?" dedi.

Telyanin'in gözleri fıldır fıldır dönüyordu ama kaşları hâlâ kalkıktı; cüzdanı uzattı.

"Evet, güzel cüzdan... Evet... Evet..." dedi ve aniden sararak ekledi: "Bakın delikanlı."

Rostov cüzdanı eline aldı ve ona, içindeki paralara, Telyanin'e baktı. Teğmen her zamanki gibi etrafına bakıyordu ve ansızın oldukça neşelenmiş gibi bir hale büründü.

"Viyana'ya gidersek hepsini orada bırakırım ama bu berbat küçük kasabalarda para harcayacak yer olmuyor," dedi, "Hadi verin artık delikanlı gidiyorum."

Rostov karşılık vermedi.

Telyanin devam etti: "Siz neden geldiniz? Kahvaltı mı edeceksiniz? Burada insanı iyi besliyorlar. Verin hadi."

Elini uzattı ve cüzdanı tuttu. Rostov almasına izin verdi. Telyanin cüzdanı aldı ve pantolonunun cebine attı. Kayıtsızca kalkan kaşları ve hafifçe açılan ağzıyla sanki şunları söylüyordu: "Evet, cüzdanımı cebime koyuyorum, son derece olağan bir şey ve kimseyi de ilgilendirmez."

İçini çekerek ve kalkık kaşlarının altından Rostov'un gözlerine bakarak, "Bir şey mi oldu delikanlı?" dedi. Telyanin'in gözlerinden bir ışık, elektrik kıvılcımı hızıyla

Rostov'un gözlerine sıçradı, geri döndü, gidip geldi ve bunların hepsi bir an içinde oluverdi.

Rostov, Telyanin'i kolundan yakalayarak, "Gelin buraya," dedi. Onu neredeyse sürükleyerek pencereye götürdü ve kulağına fısıldadı: "Bu, Denisov'un parası, siz aldınız..."

Telyanin, "Ne? Ne? Bu ne cüret? Ne?.." dedi.

Ama bu sözler ağlamaklı, çaresiz bir inilti ve af dileyen bir yakarış gibi çıkmıştı. Rostov sesin bu halini duyar duymaz içindeki kocaman kuşku kayası devrilmişti. Bir mutluluk hissetmiş ama bu mutluluk hemen karşısındaki talihsiz adama acımaya dönüşmüştü ama başladığı işi sonuna kadar götürmesi gerekiyordu.

Telyanin kasketini kapıp küçük boş odaya yönelerek mırıldandı: "Buradaki insanlar Tanrı bilir ne düşünecekler. Açıklama yapmak gerekiyor."

Rostov, "Bunu biliyorum ve kanıtlayacağım," dedi.

"Ben..."

Telyanin'in ürkmüş, sararmış yüzündeki tüm kaslar titremeye başlamıştı; gözleri her zamanki gibi fıldır fıldır dönüyor, Rostov'un yüzüne değil aşağılarda bir yerlere bakıyor, hıçkırık sesleri duyuluyordu.

"Kont!.. Genç bir insanı... rezil etmeyin... işte o uğursuz... para, alın hepsini..." Paraları masanın üzerine attı. "Yaşlı bir babam, anam var!.."

Rostov paraları aldı, Telyanin'e bakmadan ve tek kelime etmeden odadan çıktı. Ama kapının yanında durdu ve geri döndü.

Gözlerinde yaşlarla, "Tanrım," dedi, "bunu nasıl yapabildiniz?"

Telyanin harp okulu öğrencisine yaklaşarak, "Kont," dedi.

Rostov geri çekilerek, "Dokunmayın bana," dedi, "ihtiyacınız varsa alın bu parayı." Cüzdanı ona attı ve hızla meyhaneden çıktı.

V

Aynı günün akşamında süvari bölüğünün subayları Denisov'un dairesinde hararetle konuşuyorlardı.

Saçları ağarmaya yüz tutmuş, kocaman bıyıklı ve buruşmuş yüzünde geniş çizgiler olan uzun boylu kurmay yüzbaşı heyecandan kıpkırmızı kesilmiş Rostov'a dönerek, "Size söylüyorum Rostov, alay komutanından özür dilemelisiniz," dedi.

Kurmay Yüzbaşı Kirsten'in rütbesi askerlik onuruna yakışmayan işler yaptığı için iki kere erliğe indirilmiş ve iki defa tekrar iade edilmişti.

Rostov, "Kimsenin bana yalancı demesine izin vermem!" diye bağırdı, "O bana yalan söylüyorsun dedi, ben de ona sen yalan söylüyorsun dedim. Ve her şey olduğu gibi kalacak. Bana ister her gün nöbet yazsın, isterse hapse atsın; kimse beni özür dilemeye zorlayamaz çünkü o alay komutanı olarak benim gönlümü alacak bir şey yapmayı onuruna yediremiyorsa o zaman..."

Kurmay yüzbaşı uzun bıyıklarını hafif hafif sıvazlayarak araya girdi: "Durun bir dakika dostum, beni dinleyin. Siz başka subayların yanında alay komutanına bir subayın para çaldığını..."

"Konuşmanın başka subayların yanında gerçekleşmiş olması benim suçum değil. Onların yanında olmamalıydı belki ama ben de diplomat değilim. Böyle incelikleri düşünmek gerekmediği için süvarilere katıldım ben, ama o bana yalan söylüyorsun dedi... Şimdi benim gönlümü alsın..."

"Bunların hepsi çok güzel, kimse sizin korkak olduğunuzu düşünmüyor ama mesele bu değil. Denisov'a sorun, bir harbiye öğrencisinin alay komutanının kendisinin gönlünü almasını beklemesi akla uygun mu?"

Denisov konuşmayı bıyıklarını ısırarak, somurtkan bir yüzle dinliyor ve katılmaya pek de istekli görünmüyordu.

Kurmay yüzbaşının sorusuna başını hayır anlamında sallayarak cevap verdi.

Kurmay yüzbaşı konuşmasını sürdürdü: "Subayların yanında alay komutanının bu pis oyunundan söz ederseniz Bogdanıç (alay komutanına Bogdanıç derlerdi) sözü ağzınıza tıkar."

"Sözü ağzıma tıkamadı, yalan söylüyorsun dedi."

"Evet çünkü ona aptalca bir şey söylediniz ve özür dilemeniz gerekiyor."

Rostov "Kesinlikle olmaz!" diye bağırdı.

Kurmay yüzbaşı ciddiyetle ve sertçe, "Sizden bunu beklemezdim," dedi, "özür dilemek istemiyorsunuz ama dostum sadece ona karşı değil bütün alaya, hepimize karşı suçlusunuz. Bakın nasıl: Bu meselede nasıl davranmanız gerektiğini başkalarına da danışmayı aklınıza getirmeliydiniz ama siz hem de subayların yanında esip gürlediniz. Alay komutanı ne yapsın? Subayı mahkemeye verip tüm alayın adını mı lekelesin? Tek bir hain yüzünden bütün alay mı utansın? Sizce böyle mi olsun? Bizce olmasın. Bogdanıç iyi etmiş, size yalan söylüyorsunuz demiş. Hoş değil ama ne yaparsınız dostum, siz kendiniz aranmışsınız. Şimdi iş örtbas edilmek isteninince de gururunuza yedirip özür dilemek istemiyor, her şeyi anlatmak istiyorsunuz. Nöbet tutmak, yaşlı ve dürüst bir subaydan özür dilemek gücünüze gidiyor. Bogdanıç olsun başkası olsun yaşlı, dürüst, cesur bir albayın size söyledikleri gücünüze gidiyor da alayın adının lekelenmesinin sizin için hiçbir önemi yok mu!" Kurmay yüzbaşının sesi titremeye başlamıştı. "Siz dostum, alayda daha çok yenisiniz, bugün buradasınız yarın kim bilir nereye yaver atanacaksınız. 'Pavlograd subayları arasında hırsızlar var!' denmesi umurunuzda bile olmaz. Ama bizim için böyle değil. Öyle değil mi Denisov? Bizim için böyle değil, değil mi?"

Denisov hiç konuşmuyor, kıpırdamıyor, arada sırada parlak siyah gözleriyle Rostov'a bakıyordu.

Kurmay yüzbaşı devam etti: "Siz kendi gururunuzu düşünüyor, özür dilemek istemiyorsunuz ama bizim gibi alayda doğan ve Tanrı'nın izniyle alayda ölecek olan yaşlılar için alayın şerefi dokunulmazdır ve Bogdanıç da bunu biliyor. Çok değerlidir dostum! Ve bu hoş değil, hiç hoş değil! İster gücenin ister gücenmeyin ama ben hep doğruları söylerim. Bu hiç hoş değil."

Kurmay yüzbaşı ayağa kalktı ve Rostov'a arkasını döndü.

Denisov yerinden fırlayarak bağırdı: "Doğvu, Tanvı cezamı vevsin, doğvu. Hadi Vostov, hadi!"

Rostov yüzü bir kızarıp bir sararark kâh bir subaya kâh diğerine bakıyordu.

"Hayır, beyler, hayır... sakın düşünmeyin... Çok iyi anlıyorum, benim hakkımda böyle düşünmeyin... Ben... kendim için... alayın şerefi uğruna... ne yapayım? İş başındayken göstereceğim, benim için sancağın şerefi... Neyse boş verin, doğru, hatalıyım!.." Gözlerinde yaşlar belirmişti. "Hatalıyım, her yönden hatalıyım!.. Ama, daha ne istiyorsunuz?.."

Kurmay yüzbaşı döndü, kocaman eliyle Rostov'un omzuna vurup bağırdı: "İşte böyle kont."

Denisov da "Sana söylüyovum," diye bağırdı, "düzgün çocuktuv."

Kurmay yüzbaşı ona, itiraf ettiği için unvanıyla seslenir gibi yineledi: "Böylesi daha iyi, kont. Gidin ve özür dileyin ekselansları."

Rostov yalvaran bir sesle, "Beyler, her şeyi yaparım, hiç kimse benden tek bir söz bile duymayacak," dedi, "ama özür dileyemem, Tanrı şahidim, sizin istediğiniz gibi özür dileyemem! Nasıl bir çocuk gibi özür dileyip, affedilmeyi isteyebilirim?"

Denisov güldü.

Kirsten, "Sizin için daha kötü olur," dedi, "Bogdanıç kincidir, inatçılığınız size pahalıya mal olur."

"Tanrım, inatçılık etmiyorum! Neler hissettiğimi size anlatamam, anlatamam..."

Kurmay yüzbaşı, "Siz bilirsiniz," dedi ve Denisov'a sordu: "O alçak herif nereye kaybolmuş?"

Denisov, "Hasta olduğunu bildirmiş, yarın listeden düşürülmesi emri verildi."

Kurmay yüzbaşı, "Bu hastalığın başka bir açıklaması olamaz," dedi.

Denisov büyük bir öfkeyle bağırdı: "Hasta ya da sağlıklı gözüme gözükmesin, gebertirim onu!"

Jerkov daireye girdi.

Subaylar yeni gelene dönüp sordular: "Nereden çıktın sen?"

"Gidiyoruz beyler. Mack bütün ordusuyla birlikte teslim oldu."

"Yalan söylüyorsun!"

"Kendim gördüm."

"Ne! Mack'ı kanlı canlı gördün mü?"

"Sefer! Sefer! Bu haber için ona bir şişe getirin. Peki sen nasıl buraya düştün?"

"O kahrolası Mack yüzünden tekrar alaya gönderildim. Avusturyalı general şikâyet etmiş. Mack döndüğü için onu tebrik etmiştim de... Neyin var Rostov, hamamdan çıkmış gibisin?"

"Sorma kardeş, iki gündür burada lapa gibi pişiyoruz."

Alayın yaveri gelip Jerkov'un getirdiği haberi teyit etti. Ertesi gün için hareket emri verilmişti.

"Sefere beyler!"

"Tanrı'ya şükür, ne zamandır burada oturup kalmıştık."

VI

Kutuzov, İnn (Braunau'da) ve Traun (Linz'de) nehirleri üzerindeki köprüleri yıkarak Viyana'ya çekiliyordu. Rus birlikleri 23 Ekim'de Enns Nehri'ni geçiyordu. Rus yük arabaları, topları ve birlik kolları günün ortasında Enns kentinden geçiyor ve köprünün her iki yanından ilerliyordu.

Ilık, yağmurlu bir sonbahar günüydü. Köprüyü koruyan Rus bataryalarının durduğu tepenin karşısında uzanan geniş manzara kâh yan yan yağan yağmurun muslin perdesiyle kapanıyor, kâh güneşin açmasıyla genişleyip uzaktaki nesneler açıkça görülür hale geliyordu. Aşağıda küçük kasaba, beyaz evleri ve kırmızı çatıları, katedrali ve her iki yanında Rus birliklerinin yığınlar halinde aktığı köprüsüyle görünüyordu. Tuna'nın kıvrıldığı yerde gemiler, bir ada, Enns ile Tuna'nın kesiştiği yerde sularla çevrili, bahçeli bir şato görülüyordu, Tuna'nın kayalıklı ve uzaklarda ağaçların gizemli yeşil uçları, mavimsi dağ geçitlerinin göründüğü, çam ormanıyla kaplı sol kıyısı görünüyordu. Bir manastırın balta girmemişe benzeyen, vahşi çam ormanının arasından çıkan kuleleri ve dağın karşısında, uzaklarda, Enns'in diğer tarafında düşman devriyeleri görülüyordu.

Tepede topların arasında, komutanın önünde artçı general ve bir maiyet subayı duruyor, uzun dürbünleriyle araziyi inceliyorlardı. Biraz geride, başkomutanın artçı generale gönderdiği Nesvitski top kundağının üzerine oturmuştu. Nesvitski'ye refakat eden Kazak ona bir çanta ve matara verdi, Nesvitski subaylara börek ve halis doppelkümmel[18] ikram etti. Etrafını saran subaylar neşe içindeydi; kimi dizlerinin üzerine çökmüş kimi ıslak çimlere Türk usulü oturmuştu.

Nesvitski, "Buraya şato yapan Avusturya prensi aptal değilmiş. Mükemmel bir yer. Siz neden yemiyorsunuz beyler?" dedi.

Subaylardan birisi önemli kurmay subayla konuşmaktan duyduğu memnuniyetle, "Çok teşekkür ederim prens," dedi, "çok güzel bir yer. Bahçenin yanından geçtik, iki geyik gördük, ev de olağanüstü!"

Börekten biraz daha almak isteyen ama sormaya utandığı için araziyi inceliyormuş gibi yapan başka bir subay, "Bakın prens," dedi, "bakın bizim piyadeler oraya tırmandı

18 Anasonlu votka ya da likör.

bile. İşte orada, köyün arkasındaki çayırlıkta üç tanesi bir şeyi sürükleyip götürüyor." Ve yapılanı onaylar bir havayla ekledi: "Sarayı yağmalayacaklar."

Nesvitski, "Evet öyle görünüyor," dedi ve güzel, sulanmış ağzında böreği çiğneyerek ekledi: "Keşke ben de şuraya tırmansaydım."

Tepenin üzerindeki kuleli manastırı işaret etti. Gülümsedi, gözleri kısıldı ve ışıldadı.

"Gerçekten çok hoş olurdu beyler."

Subaylar gülüştüler.

"Şu rahibecikleri biraz korkutsalar bari. Çok genç İtalyan kızları varmış diyorlar. Ömrümden beş seneyi feda ederdim doğrusu."

Diğerlerinden daha cesur çıkan bir subay gülerek, "Hem canları da sıkılıyordur onların," dedi.

Bu sırada biraz ileride duran maiyet subayı generale bir şey gösteriyordu; general uzun dürbünüyle gösterdiği yere baktı.

General dürbünü indirdi, omuzlarını silkerek öfkeyle, "Evet, anlaşıldı," dedi, "anlaşıldı, köprüyü geçerken top ateşine başlayacaklar. Onlar orada neyle oyalanıyor?"

Nehrin diğer tarafındaki, üzerinde süt beyazı bir duman beliren düşman bataryası dürbünsüz görülebiliyordu. Dumandan sonra uzaktan bir top sesi geldi, birliklerimizin köprüyü daha çabuk geçmeye başladıkları görülebiliyordu.

Nesvitski oflaya puflaya oturduğu yerden kalktı ve gülümseyerek generalin yanına gitti.

"Bir şeyler atıştırmak istemez misiniz ekselansları?" dedi.

General ona cevap vermeksizin, "Durum kötü," dedi, "bizimkiler gecikti."

Nesvitski, "Gidip bir bakmamı ister misiniz ekselansları?" dedi.

General, "Evet, gidin lütfen," dedi ve daha önce verdiği emri ayrıntılarıyla tekrarladı: "Süvarilere en son geçmelerini ve daha önce emrettiğim gibi köprüyü ateşe vermelerini,

köprünün üzerindeki patlayıcı maddeleri de tekrar gözden geçirmelerini söyleyin."

Nesvitski, "Pekâlâ," diye karşılık verdi.

Atını tutan Kazak'a seslendi, çantayı ve matarayı kaldırmasını emretti, ağır bedenini rahatça eyerin üzerine attı.

Gülümseyerek kendisine bakan subaylara, "Yeminle, rahibelerin yanına gidiyorum," dedi ve atını kıvrımlı bir patikadan aşağı doğru sürdü.

General topçuya dönerek, "Hadi yüzbaşı, ne kadar uzağa düşüyor bir görelim," dedi, "can sıkıntısından biraz kurtulursunuz."

Subay emir verdi: "Topçular, silah başına!" ve bir dakika içinde topçular ateşin başından koşarak geldiler ve topu doldurdular.

Emir geldi: "Birinci top!"

Bir numaralı top sertçe geri tepti. Metalik, kulakları sağır eden bir sesle her yeri inletti ve humbara tepenin eteklerindeki askerlerimizin üzerinden ıslık çalarak geçip gitti, düşmana ulaşamadan düştüğü yerde bir toz bulutu çıkartarak patladı.

Bu ses hem subayların hem de askerlerin yüzünü güldürmüştü; hepsi ayağa kalktılar ve aşağıdaki, avuçlarının içinde gibi görülen birliklerimizin hareketlerini ve uzaktaki, yaklaşmakta olan düşmanın hareketlerini gözlemeye koyuldular.

Güneş o anda bulutların arkasından tamamen çıkmıştı ve bu tek top atışının güzel sesiyle parlak güneşin ışıltıları birleşip canlı ve neşeli bir izlenim yaratmışlardı.

VII

Köprünün üzerinden iki düşman güllesi geçmişti bile ve köprünün üzerinde bir izdiham vardı. Prens Nesvitski atından inmiş, iri gövdesiyle parmaklıklara sıkışmış bir halde köprünün ortasındaydı. Gülerek, birkaç adım gerisindeki

iki atın dizginlerine yapışmış halde duran Kazak'a dönüp baktı. Prens Nesvitski ilerlemek istedikçe askerler ve arabalar üzerine çullanıyor, onu tekrar parmaklıklara yapıştırıyor, ona da gülümsemekten başka yapacak bir şey kalmıyordu.

Kazak, arabasını tekerleklerin ve atların yanında sıkışmış olan askerlere doğru süren bir nakliye erine, "Ne biçim adamsın sen birader!" dedi, "ne biçim adamsın! Biraz beklesen olmuyor mu? Bak, general geçecek."

Ama nakliye eri general lafına aldırış etmeden yolunu tıkayan askerlere bağırdı: "Hey! Hemşeriler! Sola çekilin, bekleyin bir dakika!"

Ama hemşeriler omuz omuza sıkışmış bir halde, süngüleri birbirlerine çarpa çarpa, iç içe geçmiş tek bir büyük kütle halinde köprünün üzerinde ilerliyorlardı. Parmaklıklardan aşağıya bakan Prens Nesvitski, Enns'in birbirine karışıp anaforlar yaratarak, köprünün ayaklarına çarptıkça birbirlerinin üzerine çıkan hızlı, gürültülü, alçak dalgalarını gördü. Tekrar köprüye bakınca yine o tekdüze hareket eden asker dalgasını, omuz süslerini, sorguçlu asker şapkalarını, çantaları, süngüleri, uzun tüfekleri, şapkaların altında geniş elmacık kemikli, avurtları çökmüş, kayıtsız, yorgun yüzleri ve köprünün yapışkan çamur kaplı tahtalarının üzerinde birbiri ardına atılan adımları gördü. Bazen askerlerin tekdüze dalgalarının arasında pelerinli bir subay, askerlerin yüzlerinin arasından ayırt edilebilir yüzüyle, Enns'in dalgalarındaki beyaz bir köpük gibi kendine yol açıyordu; bazen bir süvari, bir emir eri ya da orada yaşayanlardan biri köprünün üzerindeki piyade dalgalarının arasında nehrin üzerinde dönüp duran bir tahta parçası gibi sürükleniyordu; bazen bir bölüğün ya da subayın ağzına kadar dolu ve üstü deriyle örtülü, çepeçevre sarılmış arabası köprünün üzerinde nehirde yüzen bir kütük gibi ilerliyordu.

Kazak ümitsizce duralayarak, "Şunlara bak, sanki su bendi yıkılmış," dedi, "orada sizden daha çok var mı?"

Yanından geçen, kaputu yırtılmış, neşeli bir asker göz kırparak, "Milyondan bir eksik!" dedi ve kayboldu; onun arkasından yaşlı bir asker geldi.

Yaşlı asker arkadaşlarına dönerek kaygıyla, "Hele *o* (*o*, düşman anlamına geliyordu) köprüyü güllelerle kızartmaya bir başlasın," dedi, "kaşınmayı bile unut."

Bir asker daha geçti. Onun arkasından araba üzerinde başka bir asker geldi. Bir emir eri arabanın arkasından koşarak ve arabanın arkasında eliyle bir şeyler arayarak, "Tanrı'nın cezası dolakları nereye soktun?" dedi ve o da yük arabasıyla birlikte geçti gitti.

Onun arkasından neşeli ve sarhoş oldukları her hallerinden anlaşılan askerler geldi. Kaputu iyice yukarı kalkmış bir tanesi kollarını iki yana açarak neşeyle, "Evet sevgili dostum, dişlerinin ortasına dipçiği yiyince..." dedi.

Diğeri gülerek cevap verdi: "Evet, evet, jambona çevirdi resmen..."

Onlar da geçtiler ve Nesvitski kimin dişlerine dipçik yediğini ve kimin jambona çevirdiğini öğrenemedi.

Bir astsubay sert ve ayıplar bir tavırla, "Nasıl da acele ediyorlar! *O* uzaklara atıyor, herkes de vurulacağını sanıyor," dedi.

Kocaman ağızlı, kendini gülmemek için zor tutan genç bir asker, "Gülle yanımdan geçince," dedi, "öylece dondum kaldım." Sanki korkmuş olmaktan övünüyormuş gibi devam etti: "Tanrı şahidim öyle korktum ki, felaket!"

Bu asker de geçti. Onun arkasından o ana kadar geçenlere hiç benzemeyen bir araba geçti. Çift atlı ve görünüşe göre evin tüm eşyalarının doldurulduğu bir Alman arabasıydı; bir Almanın sürdüğü arabanın arkasına güzel, benekli, iri memeli bir inek bağlıydı. Kuştüyü bir şiltenin üzerinde daha sütten kesilmemiş bebeğiyle bir kadın, yaşlı bir kadın ve genç, kırmızı yüzlü, sağlıklı bir Alman kız oturuyordu. Göç eden bu yerli aileye özel bir izin verildiği anlaşılıyordu. Bütün askerlerin gözleri kadınlara çevrildi ve araba ağır ağır

geçip giderken askerlerin bütün konuşmaları bu iki kadın hakkındaydı. Bütün yüzlerde bu kadınlarla ilgili müstehcen düşüncelerin neden olduğu, neredeyse birbirinin aynı gülümseme vardı.

"Baksana sosis de toplanmış gidiyor!"

Başka bir asker, gözleri yerde, öfkeli ve ürkek, uzun adımlar atan Almana dönüp son heceyi vurgulayarak, "Sat şu anamı," dedi.

"Baksana, nasıl da giyinip kuşanmış! Vay şeytanlar!"

"Tam sana göreler Fedotov!"

"Ben böylelerini çok gördüm dostum!"

Elma yiyen bir piyade subayı hafifçe gülümseyerek ve genç, güzel kıza bakarak sordu: "Nereye gidiyorsunuz?"

Alman gözlerini kapatarak anlamadığını gösterdi.

Subay elmayı kıza uzatarak, "İstiyorsan alabilirsin," dedi.

Kız gülümsedi ve elmayı aldı. Nesvitski de köprünün üzerindeki herkes gibi kadınlar geçene kadar gözlerini onlardan ayırmamıştı. Almanlar geçince öncekilere benzeyen askerler, öncekilere benzeyen sohbetler ederek geçti ve sonunda herkes durdu. Bölük arabasının atları sık sık yaptıkları gibi yine köprünün çıkışında duraksamış ve herkes onları beklemek zorunda kalmıştı.

Askerler, "Ne diye duruyorlar? Düzen yok ki!" diyorlardı. Bekleyen kalabalıktan, "Nereye itiyorsun? Tanrı'nın cezası! Biraz beklesene. Köprüyü topa tutarlarsa durum daha da kötüleşecek. Baksana subayı bile pestile çevirdiler," gibi sesler geliyor, herkes birbirine bakarak ileriye köprünün çıkışına doğru itekliyordu.

Köprüden aşağı, Enns'in sularına bakan Nesvitski ansızın kendisi için yeni, hızla yaklaşan bir ses, büyük bir şeyin, suya çarpan bir şeyin sesini duydu.

Yanında duran bir asker, sesin geldiği tarafa bakarak, sertçe "Bak, menzili ne kadar!" dedi.

Bir başkası endişeyle, "Çabuk geçmemiz için bizi cesaretlendiriyorlar," dedi.

Kalabalık yeniden hareketlendi. Nesvitski bunun bir güle olduğunu anlamıştı.

"Hey Kazak, atımı getir!" dedi, "Hey siz! Çekilin, açılın! Yol verin!"

Atın yanına zar zor gidebildi. Sürekli bağırarak ilerledi. Askerler ona yol vermek için iyice birbirlerine sokuldular ama sonra onu yine öyle bir sıkıştırdılar ki bacağı ezildi, ama en yakınındakilerin bunda bir suçu yoktu çünkü onları daha da şiddetli sıkıştırıyorlardı.

Bu sırada arkasından boğuk bir ses geldi: "Nesvitski! Nesvitski! Seni suvatsız!"

Nesvitski dönüp baktı ve on beş adım ötede yürüyen bir piyade grubunun kendisinden ayırdığı esmer yüzü kızarmış, saçı sakalı birbirine karışmış, kasketi ensesine kaymış, kürklü ceketini kabadayılar gibi omzuna atmış Vaska Denisov'u gördü.

Denisov öfke nöbetine tutulmuş gibi, akları kızarmış, kömür karası parlak gözlerini sağa sola çevirerek, kınından çıkarmadığı kılıcını yüzü gibi kırmızı, küçük elinde sallayarak bağırdı: "Şu şeytanlava, iblisleve emvet de yol vevsinler."

Nesvitski neşeyle karşılık verdi: "E! Vasya! Ne var ne yok?"

Vaska Denisov beyaz dişlerini öfkeyle açarak, kafasına çarpan süngülerden dolayı kulaklarını indirip kaldıran, burnundan soluyan, geminin etrafına köpükler saçan, toynaklarını köprünün tahtalarına takır tukur vuran ve binicisi izin verse köprünün parmaklıklarının üzerinden atlamaya hazır gibi duran güzel, siyah Arap atını mahmuzlayarak bağırdı: "Süvavi bölüğünün geçmesine imkân yok."

Bu sefer kılıcını kınından çıkarttı ve sallayarak bağırdı: "Nediv bu? Koyunlav gibi! Aynı koyunlav gibi! Çekil... yol vev... duv ovada! Hey avaba, Tanrı cezanı vevsin! Yeminle doğvavım kılıçla!"

Askerler korkulu yüzlerle birbirlerini ittirmeye başladılar ve Denisov, Nesvitski'nin yanına gidebildi.

Nesvitski, Denisov yanına gelince sordu: "Nasıl oldu da bugün sarhoş değilsin?"

Vaska Denisov, "İçmeye vakit bıvakmıyorlav ki," dedi, "alayı bütün gün biv ovaya biv buvaya süvükleyip duvuyovlav. Dövüşmekse dövüşmek! Ama ne yaptığımızı şeytan biliv!"

Nesvitski, Denisov'un yeni ceketini ve eyer örtüsünü süzerek, "Bugün çok şıksın!" dedi.

Denisov gülümsedi, küçük bel çantasından kokular saçan bir mendil çıkarttı ve Nesvitski'nin burnuna dayadı.

"Elbette, savaşa gidiyorum! Tıvaş oldum, dişlevimi temizledim, kokulav süvündüm."

Yanında Kazak olan Nesvitski'nin heybetli görüntüsü, kılıcını sallayan ve çılgın gibi bağıran Denisov'un kararlı tavrı işe yaramış, köprünün diğer tarafına geçip piyadeleri durdurmuşlardı. Nesvitski emri ileteceği albayı köprünün çıkışında buldu, görevini yerine getirerek geri döndü.

Yolu açan Denisov köprünün ağzında durdu. Arkadaşlarından ayrı düşen ve ayaklarını yere vuran atını kayıtsızca zapt ederken kendisine yaklaşan süvari bölüğüne bakıyordu. Köprünün tahtalarından sanki birkaç at birlikte koşuyormuş gibi nal çınlamaları duyuldu ve süvari bölüğü, subaylar önde, dörderli kollar halinde köprü boyunca uzandı ve Denisov'un bulunduğu taraftan çıkmaya başladı.

Köprünün yanında, çiğnenmiş çamurun içinde toplanıp bekleyen piyadeler, farklı sınıftan asker kıtalarının karşılaştığı zaman duyulan o kendine has kindar yabancılık ve alay duygusuyla yanlarından düzenli bir şekilde geçen temiz ve düzgün giyimli süvarilere bakıyorlardı.

"Şık çocuklar! Burada değil Podnovitskoy'da[19] olmalıymışlar!"

19 Moskova'da bayram eğlencelerinin yapıldığı boş alan.

Başka bir tanesi, "Onlardan ne hayır gelir! Anca böyle geçit töreni yaparlar!" dedi.

Altındaki at tepinmeye başlayınca piyadelerden birine çamur bulaştıran bir süvari alay etti: "Piyade, toz kaldırma!"

Piyade yüzüne bulaşan çamuru eliyle silerek, "Sırtında çantayla iki gün yürütseler şeritlerin dökülürdü senin," dedi, "atın üzerinde insan değil kuş oturuyor!"

Bir onbaşı sırtındaki çantanın ağırlığı yüzünden kamburlaşmış, zayıf bir askere takıldı: "Seni ata bindirseler, işini bilirdin Zikin."

Bir süvari cevap verdi: "Bacaklarının arasına bir değnek sokarsan atın olur."

VIII

Geride kalan piyadeler de girişe, bir huniye dolar gibi yığılarak köprüyü geçti. En sonunda bütün arabalar da geçince izdiham azaldı ve son tabur da köprüye girdi. Köprünün düşmana bakan tarafında sadece Denisov'un süvari bölüğü kalmıştı. Karşı taraftaki tepeden bakıldığında uzaklarda görülebilen düşman, nehrin aktığı vadiden yarım verst uzakta bulunan karşı sırtta ufuk bittiği için aşağıdan, köprüden henüz görünmüyordu. İleride yer yer Kazak devriyelerimizin dolaştığı boş bir arazi vardı. Aniden yolun karşısındaki sırtta toplar ve mavi kaputlu askerler belirdi. Bunlar Fransızlardı. Kazak devriyeler tepenin eteğinden hızla uzaklaştı. Denisov'un süvari bölüğündeki tüm subaylar ve erler başka şeylerden konuşmaya, sağa sola bakmaya çalışmalarına rağmen orada, tepede ne olduğunu düşünmekten kendilerini alamıyor ve dönüp dönüp ufukta beliren, düşman askerleri olduğunu düşündükleri noktalara bakıyorlardı. Öğleden sonra hava yine açılmış, güneşin parlak ışıkları Tuna'nın ve onu çevreleyen karanlık tepelerin üzerine vurmuştu. Orta-

lık sessizdi, sadece ara sıra karşı tepeden borazan sesleri ve düşman bağrışmaları geliyordu. Süvari bölüğüyle düşman arasında birkaç küçük devriye kolundan başka kimse kalmamıştı. Onları da düşmandan üç yüz sajenlik[20] boş bir alan ayırıyordu. Düşman ateşi kesmiş, iki orduyu birbirinden ayıran sıkı, korkutucu, erişilmez, soyut çizgi daha açık bir biçimde hissedilir hale gelmişti.

"Canlıları ölülerden ayıran çizgiyi hatırlatan bu çizginin bir adım ötesi bilinmezlik, acı ve ölümdür. Orada ne var? Kim var? Orada, boşluğun, ağacın, güneşin aydınlattığı çatının ardındaki ne? Kimse bilmez ama herkes bilmek ister; insan bu çizgiyi geçmeye korkar ama geçmek ister ve bilir ki er geç onu geçmek, orada, çizginin diğer tarafında ne olduğunu öğrenmek zorunda kalacak, orada, ölümün öte tarafında ne olduğunu kaçınılmaz olarak öğrenmek zorunda kalacağı gibi. Halbuki insan güçlü, sağlıklı, neşeli, öfkelidir ve çevresi de kendisi gibi sağlıklı, öfkeli, heyecanlı insanlarla sarılıdır." Düşmanın görüş alanı içinde bulunan bir kişi böyle düşünüp böyle hissederse bu duygu o dakikalarda yaşananlardan edindiği keskin izlenime ayrı bir ışıltı, ayrı bir sevinç katar.

Düşman tarafındaki bir tepecikte top dumanı göründü ve bir gülle ıslık çalarak süvari bölüğünün üzerinden geçti. Bir arada duran subaylar görev yerlerine dağıldı. Süvariler gayretle atlarını sıraya dizmeye başladı. Süvari bölüğünde kimseden ses çıkmıyordu. Herkes ileriye, düşmana ve süvari bölüğü komutanına bakıyor, emir bekliyordu. İkinci ve üçüncü gülleler de uçarak geçti. Süvarilere ateş edildiği belliydi; ama gülleler aynı hızla ıslık çalarak süvarilerin üzerinden geçiyor, arkada bir yerleri vuruyordu. Süvariler dönüp bakmıyordu ama uçup geçen güllelerin sesi duyuldukça tüm süvari bölüğü, aynı ifadeye sahip farklı yüzlerle, emir almış gibi, gülle geçerken nefeslerini tutuyor, üzengilerin üzerinde ayağa kalkıp tekrar oturuyorlardı. Askerler başlarını çevir-

20 1 sajen: 2,13 m. (ç.n.)

meden birbirlerine bakıyor, merakla arkadaşlarında uyanan etkiyi inceliyorlardı. Denisov'dan borazancıya kadar tüm yüzlerde, çenenin ve dudakların çevresinde öfkeyle heyecanın çatıştığı aynı ifade vardı. Süvari başçavuşu bir askere cezayla tehdit eder gibi bakarak kaşlarını çattı. Harbiye öğrencisi Mironov her gülle geçtiğinde eğiliyordu. Sol kanatta, ayağı aksamasına rağmen güzel bir at olan Graçik'in üzerinde olan Rostov'un yüzünde, büyük bir kalabalığın önünde, geçeceğinden emin olduğu sınava giren bir öğrencinin ifadesi vardı. Güllelerin altında ne kadar soğukkanlı durduğuna dikkat edilmesini ister gibi herkese açık ve parlak gözlerle bakıyordu. Ama onun yüzünde de yeni ve sert bir ifade, iradesi dışında ağzının kenarında kendini belli ediyordu.

Yerinde duramayan ve birliğin önünde at üstünde dönüp duran Denisov bağırdı: "Kim ovada eğilen? Harbiye öğrencisi Mivonov! Hiç hoş değil, bana bakın!"

Vaska Denisov yassı burunlu ve kara sakal bıyıklı yüzü, küçük çarpık bedeni, çektiği kılıcının kabzasını tuttuğu damarları çıkmış, kıllı (kıl kaplı kısa parmaklı) eliyle her zaman nasılsa, özellikle akşamları iki şişe içtikten sonra nasılsa, yine öyleydi. Sadece yüzü her zamankinden daha kırmızıydı. Saçlı başını, kuşların su içerken yaptıkları gibi yukarı kaldırıp, güzel atı Beduin'i küçük bacaklarını iki yandan insafsızca bastırarak mahmuzlayıp, her an sırtüstü düşecekmiş gibi dörtnala bölüğün diğer kanadına gitti, boğuk bir sesle bağırarak tabancaların kontrol edilmesini emretti. Kirsten'e doğru gitti. Kurmay yüzbaşı iri, sakin atını Denisov'a doğru ağır ağır sürdü. Uzun bıyıklı kurmay yüzbaşı her zamanki gibi ciddiydi, sadece gözleri her zaman olduklarından daha parlaktı.

Denisov'a, "Ne diyorsun?" diye sordu, "Bu iş dövüşmeye varmayacak. Görürsün, geri çekileceğiz."

Denisov "Ne yapacaklavını şeytan biliv!" diye homurdandı ve harbiye öğrencisinin neşeli yüzünü fark edip bağırdı: "Hey, Vostov! Muvadına evdin sonunda!"

Onaylar bir edayla gülümsedi, harbiye öğrencisinden memnun olduğu halinden belliydi. Rostov son derece mutluydu. Bu sırada köprünün üzerinde komutan göründü. Denisov atını hızla ona doğru sürdü.

"Ekselanslavı! İzin vevin saldıvalım! Ben onlavı püsküvtüvüm."

Komutan yüzünü, rahatsız eden bir sineği kaçırmak ister gibi buruşturarak, canının sıkıldığını belli eden bir sesle, "Ne saldırması," dedi, "hem siz neden orada duruyorsunuz? Bakın, süvariler geri çekiliyor. Çekin bölüğü geri."

Süvari bölüğü köprüyü geçti ve hiç kayıp vermeden atış menzilinden çıktı. Onların arkasından ikinci süvari bölüğü, ilk hatta duran bölük de köprüyü geçti ve son Kazaklar da nehrin karşı kıyısından çekildi.

Pavlograd Alayı'nın iki süvari bölüğü köprüyü geçmiş, art arda tepeye çekiliyordu. Alay Komutanı Karl Bogdanoviç Schubert, Denisov'un süvari bölüğüne yanaşmış, Rostov'un yakınlarında yürüyüş hızında atını sürüyor ve Telyanin'le ilgili tartışmadan sonra ilk defa görmesine rağmen ona aldırış etmiyordu. Cephede ve karşısında artık suçlu olduğunu kabul etttiği adamın emrinde olduğunu hisseden Rostov gözlerini alay komutanının atletik sırtından, sarı saçlı ensesinden ve kırmızı boynundan alamıyordu. Rostov'a kâh Bogdanıç'ın ilgisizliği yapmacıkmış ve tüm amacı harbiye öğrencisinin cesaretini denemekmiş gibi geliyor, doğrulup neşeyle çevresine bakınıyor, kâh Bogdanıç cesaretini göstermek için bilerek yanında gidiyormuş gibi geliyordu. Kâh düşmanının onu, Rostov'u cezalandırmak için süvari bölüğünü bilerek gözükara bir saldırıya geçireceğini, kâh saldırıdan sonra yanına gelip, yaralı adama soylu bir tavırla barışmak için elini uzatacağını düşünüyordu.

Jerkov, Pavlograd Alayı'na gayet tanıdık gelen (onların alayından yeni ayrılmıştı), omuzlarını iyice yukarı kaldırmış haliyle alay komutanına yaklaştı. Jerkov genelkurmaydan kovulduktan sonra karargâhta hiçbir şey yapmadan daha

fazla ödül kazanmak varken cephede yük arabası çekmenin[21] aptallık olduğunu söyleyerek Prens Bagration'un yaveri olmanın bir yolunu bulmuştu. Eski komutanına artçı komutanından bir emirle gelmişti.

Rostov'un düşmanına asık, ciddi bir yüzle bakıp arkadaşlarına da bir göz atarak, "Albay," dedi, "durulması ve köprünün ateşe verilmesi emri verildi."

Albay sertçe sordu: "Emri kim verdi?"

Asteğmen ciddi bir tavırla yanıt verdi: "*Kimin emir verdiğini* ben bilmem albay. Yalnız prens bana 'Git albaya, süvarilerin hemen dönmelerini ve köprüyü ateşe vermelerini söyle,' diye emretti."

Jerkov'un arkasından bir maiyet subayı geldi ve süvari albayına aynı emri yineledi. Süvari subayının arkasından, kendisini zar zor taşıyan atının üzerinde şişman Nesvitski, dörtnala yaklaşıyordu.

Daha yoldan, "Nasıl iş bu albay," diye bağırdı, "size köprüyü ateşe vermenizi söylemiştim ama birisi işleri karıştırmış; orada millet çıldırmış durumda, kimse bir anlam veremiyor."

Albay sakin bir tavırla alayı durdurdu ve Nesvitski'ye döndü.

"Siz bana patlayıcı maddelerden söz ettiniz, "dedi, "köprünün ateşe verilmesi hakkında hiçbir şey söylemediniz."

Atını durduran Nesvitski kasketini çıkarttı, terden ıslanmış saçlarını tombul eliyle düzelterek, "Nasıl olur azizim?" dedi, "Patlayıcı koyun derken köprünün ateşe verileceğini nasıl söylemem?"

"Ben sizin aziziniz değilim sayın kurmay subay ve siz bana köprünün ateşe verileceğini söylemediniz! Ben görevimi bilirim ve aldığım emri harfi harfine yerine getirmek gibi bir alışkanlığım vardır. Siz köprü ateşe verilecek dediniz ama kim ateşe verecek, ben kâhin değilim ki bileyim..."

---

21 Yorucu, tekdüze, sıkıcı bir işle uğraşmak anlamında bir Rus deyimi. (ç.n.)

Nesvitski elini sallayarak, "Hep böyle olur zaten," dedi ve Jerkov'a dönüp sordu: "Senin burada ne işin var?"

"Aynı iş için. Ama sen sırılsıklam olmuşsun, gel bir sıkıp suyunu çıkarayım."

Albay alındığını belli eden bir ses tonuyla devam etti: "Sayın kurmay subay, siz dediniz ki..."

Maiyet subayı sözünü kesti: "Albay, acele etmek lazım yoksa düşman toplarını peşrev atışı menziline sokacak."

Albay sessizce bir maiyet subayına, bir kurmay subaya, bir Jerkov'a baktı ve kaşlarını çattı. Başına hep böyle dertler açılmasına rağmen yapılması gereken her şeyi yapacağını vurgulayan ciddi bir ses tonuyla, "Köprüyü ateşe vereceğim," dedi.

Uzun, kaslı bacaklarıyla atına, sanki bütün suç onunmuş gibi vurarak öne geçti ve Rostov'un, Denisov'un komutası altında hizmet ettiği ikinci süvari bölüğüne köprüye dönmelerini emretti.

"Tamam işte," diye düşündü Rostov, "beni sınamak istiyor!" Yüreği sıkıştı ve kanı yüzüne hücum etti. "Görsün bakalım korkak mıyım değil miyim?" diye düşündü.

Süvari bölüğündeki askerlerin neşeli yüzlerinde yeniden güllelerin altında durdukları zamanki o ciddi ifade belirdi. Rostov tahminlerini doğrulayacak bir belirti bulmak için gözünü ayırmadan düşmanına, alay komutanına bakıyordu; ama albay Rostov'a bir kere bile bakmadı, bakışları bölüğün önüne her geçtiğinde olduğu gibi sert ve ciddiydi. Emir duyuldu.

Çevresinden "Çabuk! Çabuk!" sesleri geliyordu.

Süvariler kılıçları dizginlere takılarak, mahmuzları şakırdayarak, ne yapacaklarını kendileri de bilmeden hızla atlarından indiler. Haç çıkardılar. Rostov artık alay komutanına bakmıyordu, buna vakti yoktu. Korkuyordu, kalbi süvarilerden geri kalırım korkusuyla durmak üzereydi. Atını yedekçiye verirken eli titriyordu ve kanının kalbine hücum

edip çarptığını hissediyordu. Denisov gövdesini arkaya atmış, bir şeyler bağırarak yanından geçti. Rostov birbirlerine takılan mahmuzları ve tıngırdayan kılıçlarıyla etrafında koşuşturan süvarilerden başka bir şey görmüyordu.

Arkadan bir ses duyuldu: "Sedye!"

Rostov sedyeyi çağırmanın ne anlama geldiğini düşünmedi; sadece en önde olmaya çalışarak koşuyordu ama köprüye gelmek üzereyken, bastığı yere bakmadığı için yapışkan, ezilmiş çamura takıldı, tökezledi ve ellerinin üzerine düştü. Yanından koşup geçenler oldu.

Öne geçip, köprünün yakınlarında atının üzerinde gururlu ve neşeli bir yüzle duran bölük komutanının sesi duyuldu: "Her iki yandan da yüzbaşı."

Rostov çamurlanan ellerini pantolonuna silerek tekrar düşmanına baktı ve ne kadar ileri giderse o kadar iyi olacağını düşünerek ileri doğru koşmak istedi. Ama Bogdanıç, Rostov'a bakmadan, kim olduğunu fark etmeden seslendi.

Sertçe, "Kim o köprünün ortasında koşan? Sağ tarafa! Harbiyeli, geri!" diye bağırdı ve yiğitliğini göstermek için köprünün tahtalarına kadar dörtnala giren Denisov'a döndü.

Albay, "Neden kendinizi tehlikeye atıyorsunuz yüzbaşı? Attan insenize!" dedi.

Vaska Denisov eyeri üzerinde dönerek cevap verdi: "Eh! Eden bulur."

Bu sırada Nesvitski, Jerkov ve maiyet subayı atış menzilinin dışında bir arada duruyor, bir köprünün yanında kaynaşan sarı şapkalı, kordonlu, koyu yeşil ceketli, mavi pantolonlu bu küçük insan yığınına, bir karşı taraftaki, uzaktan yaklaşan mavi kaputlara ve top oldukları kolaylıkla tahmin edilebilen atlı gruplara bakıyorlardı.

"Köprüyü ateşe verecekler mi, vermeyecekler mi? İlk kim harekete geçecek? Köprüye ulaşıp ateşe verecekler mi, yoksa Fransızlar peşrev atışı menziline girip onları imha mı edecek?" Köprünün yukarısında durmuş akşam güneşinin

aydınlığında köprüye, süvarilere ve karşı taraftaki süngüleriyle, toplarıyla ilerleyen mavi kaputlara bakan her askerin yüreği çarpıyor, aklına elinde olmadan bu sorular geliyordu.

Nesvitski "Ah! Süvarileri vuracaklar!" dedi, "Peşrev atışı menzilinden uzak değiller."

Maiyet subayı, "Boşu boşuna bu kadar çok adam götürdü," dedi.

"Doğru söylüyorsun," dedi Nesvitski, "İki becerikli asker gönderilse aynı şeydi."

Jerkov gözlerini süvarilerden ayırmadan, söylediklerinin ciddi olup olmadığını anlamaya imkân vermeyen kendine has naif edasıyla araya girdi: "Ah ekselansları! Nasıl öyle düşünebiliyorsunuz! İki kişi yeter diyorsunuz ama kurdeleli Vladimir madalyasını kim verir bize o zaman? Ama şimdi askerler dağılıp paramparça olsa bile hem süvari bölüğünün ön plana çıkması, hem de kendisinin de madalya için başını öne eğmesi mümkün. Bizim Bogdanıç işini bilir."

Maiyet subayı, "İşte," dedi, "Peşrev atışı başladı."

Top arabalarından sökülüp hızla sağa sola yayılan Fransız toplarını gösterdi.

Fransız tarafındaki topların grup halinde bulunduğu yerde bir duman, aynı anda ikinci ve üçüncü duman görüldü ve ilk top sesinin gelmesiyle birlikte dördüncü bir duman daha gözüktü. Birbiri ardına iki top sesi ve üçüncü bir top sesi geldi.

Nesvitski maiyet subayının elini yakalayarak yakıcı bir sancı duymuş gibi "Of, of!" diye inledi, "Bakın, biri düştü, düştü!"

"İki kişi galiba?"

Nesvitski başını başka tarafa çevirip, "Ben çar olsaydım asla savaşmazdım," dedi.

Fransız topları aceleyle yeniden dolduruldu. Mavi kaputlu Fransız piyadeleri köprüye doğru koşuyordu. Düzensiz aralıklarla yeniden dumanlar belirdi ve peşrev mermisi köp-

rünün üzerinde parçalara ayrılarak dağıldı. Ama Nesvitski bu sefer köprünün üzerinde olanları göremiyordu. Köprüden koyu bir duman yükseldi. Süvariler köprüyü ateşe vermeyi başarmıştı ve Fransız bataryaları onları artık engel olmak için değil, toplar o tarafa yöneldiği ve bir şeye ateş etmiş olmak için dövüyorlardı.

Fransızlar, süvariler yedekçilerin yanına dönmeden üç peşrev atışı yapmayı başarmıştı. İki atış başarısız olmuş ve peşrev mermisi üzerlerinden geçmişti ama son atış bir süvari grubunun ortasına düşmüş ve üçünü yere sermişti.

Bogdanıç'la arası iyi olmadığı için kaygılanan Rostov köprünün ortasında ne yapacağını bilmeden kalmıştı. Kılıç çalacağı (savaşın böyle olacağını düşünürdü) kimse yoktu, köprünün ateşe verilmesine de yardım edemiyordu çünkü öbür askerlerin aldıkları saman kundağından o almamıştı. Durmuş çevresine bakınırken birdenbire köprünün üzerinde ortalığa ceviz saçılmış gibi bir çatırtı koptu ve en yakınındaki süvarilerden biri inleyerek parmaklıklara yığıldı. Rostov başkalarıyla birlikte onun yanına koştu. Birisi yeniden "Sedye!" diye bağırdı. Dört kişi süvariyi tuttu ve kaldırmaya koyuldu.

Yaralı, "Aah!.. Bırakın, İsa aşkına," diye bağırdı ama kaldırıp sedyeye yatırdılar. Nikolay Rostov arkasını döndü ve bir şey arıyormuş gibi uzaklara, Tuna'nın sularına, gökyüzüne ve güneşe baktı. Gökyüzü ne kadar güzel, ne kadar mavi, sakin ve uçsuz bucaksız görünüyordu! Batmaya yüz tutmuş güneş ne kadar parlak ve görkemliydi! Tuna'nın açıklarında sular ne kadar tatlı parıldıyordu! Uzaklarda, nehrin ardındaki maviye çalan dağlar, manastır, gizemli vadiler, ağaçlarının en üst noktasına kadar sis altındaki çam ormanı çok daha güzeldi... orada sessizlik, mutluluk vardı... Rostov, "Orada olsaydım başka hiçbir şey, hiçbir şey istemezdim," diye geçirdi içinden, "bu güneşin altında tek başıma orada olmak kadar büyük bir mutluluk yoktur, burada ise... iniltiler, acı ve korku ve şu belirsizlik, şu şaşkınlık... İşte

yeniden bir şeyler bağrıldı, yeniden herkes geriye bir yerlere koşuyor ve ben de onlarla birlikte koşuyorum ve işte o, işte o, ölüm, üstümde, çevremde... An gelecek ve ben bu güneşi, bu suları, bu geçidi bir daha hiç göremeyeceğim..."

O anda güneş bulutların arkasına gizlenmeye başladı; Rostov'un önünde başka sedyeler belirdi. Ölüm korkusu ve sedyeler, güneş ve hayat sevgisi... Bunların hepsi birbirine karışıp acı verici, rahatsız edici bir duyguya dönüşmüştü.

Rostov kendi kendine mırıldandı: "Yüce Tanrım! Göklerdeki Tanrım, beni kurtar, bağışla ve koru!"

Süvariler yedekçilere doğru koşuyordu, sesler gürleşmiş ve sakinleşmişti, sedyeciler gözden kaybolmuştu.

Vaska Denisov'un sesi kulağında çınladı: "Ne habev dostum, bavutun kokusunu aldın mı?.."

Rostov, "Her şey bitti ama ben korkağım, evet bir korkağım," diye geçirdi içinden ve güçlükle nefes alarak yedekçinin elinden bir bacağı açıkta duran Graçik'i aldı ve binmeye koyuldu.

Denisov'a dönüp sordu: "Neydi bu, peşrev mi?"

Denisov, "Ta kendisi!" diye bağırdı, "İyi iş çıkavttık! Ama pis biv iş! Saldıvı zevkli iştiv, saplavsın kılıcı, ama buvada Tanvı'nın cezalavı hedef tahtasına atav gibi atıyovlav."

Denisov atını Rostov'dan fazla uzakta olmayan alay komutanı, Nesvitski, Jerkov ve maiyet subayından oluşan gruba doğru sürdü.

Rostov içinden "Kimse fark etmedi galiba," diye geçirdi. Gerçekten de hiç kimse hiçbir şey fark etmemişti çünkü daha önce savaş görmemiş bir harbiye öğrencisinin ilk defa tattığı bu duyguya hiçbirisi yabancı değildi.

Jerkov, "İşte size rapor edeceğiniz bir şey," dedi, "bir de bakmışsınız beni astteğmenliğe yükseltmişler."

Albay gururlu ve neşeli bir biçimde, "Köprüyü ateşe verdiğimi prense arz edersiniz," dedi.

"Ya kayıpları sorarsa?"

Albay sesini kalınlaştırarak, "Pek kayıp yok!" dedi, "İki süvari yaralandı, biri de *yere serildi*." Bunu görünür bir neşeyle, gülümsemesini gizleyemeden, güzel olduğunu düşündüğü *yere serildi* ifadesini de yüksek sesle hece hece vurgulayarak söylemişti.

IX

Bonaparte'ın yüz bin kişilik Fransız ordusu tarafından takip edilen, yerel halkın düşmanca davranışlarıyla karşılaşan, müttefiklerine artık güvenmeyen, yiyecek sıkıntısı çeken ve önceden tahmin edilmeyen savaş koşullarını deneyimlemek zorunda kalan Kutuzov'un komutasındaki otuz beş bin kişilik Rus ordusu, düşmanın kendisine yetiştiği her yerde durup, sadece ağır silahlarını kaybetmeyecek ölçüde artçı saldırılar yaparak Tuna boyunca aşağı doğru hızla geri çekiliyordu. Lambach, Amstetten ve Melk'de muharebeler yaşanmış ama Rusların, düşman tarafından da kabul edilen cesaretine ve dayanıklılığına rağmen bu muharebelerin sonucu daha hızlı bir geri çekilme olmuştu. Ulm önlerinde esir alınmaktan kaçarak kurtulan ve Braunau'da Kutuzov'la birleşen Avusturya birlikleri artık Rus ordusundan ayrılmış ve Kutuzov'un elinde sadece zayıf, yorgun bir kuvvet kalmıştı. Viyana'yı daha fazla savunmak artık akla bile getirilemezdi. Kutuzov'un elinde modern bilim ve strateji kurallarına göre dikkatlice düşünülmüş ve Viyana'dayken Avusturya Hofkriegsrat'ı tarafından kendisine iletilmiş ve başarıya ulaşması neredeyse imkânsız saldırı planı yerine ordusunu, Ulm'da Mack'ın başına geldiği gibi bozguna uğramadan, Rusya'dan gelecek birliklerle birleştirmek kalmıştı.

Kutuzov 28 Ekim'de ordusuyla birlikte Tuna'nın sol kıyısına geçti ve Fransız ana kuvvetleriyle arasına Tuna'yı alarak ilk defa konakladı. 30 Ekim'de Mortier'nin Tuna'nın

sol kıyısındaki tümenine saldırarak bozguna uğrattı. İlk kez bu çarpışmada ganimet kazanıldı: sancak, toplar ve iki düşman generali. Rus birlikleri iki haftalık bir çekilmeden sonra ilk kez durmuşlar, sadece savaş meydanını ellerinde tutmakla kalmayıp Fransızları kovalamışlardı. Birliklerin teçhizatlarını kaybetmelerine, yorgun düşmelerine, yaralananlar, öldürülenler ve hasta düşenlerle birlikte kuvvetlerinin üçte birini kaybetmelerine rağmen, hastalar ve yaralılar Kutuzov'un gönderdiği mektupla birlikte düşmanın insafına bırakılarak Tuna'nın diğer kıyısında kalmasına rağmen, Krems'teki büyük hastanelerin ve revire dönüştürülen evlerin hastaların ve yaralıların tamamını tedavi edebilmek için yeterli olmamasına rağmen, bütün bunlara rağmen Krems'te konaklamak ve Mortier karşısında kazanılan zafer, birliklerin moralini önemli ölçüde yükseltmişti. Tüm orduda ve genel karargâhta Rusya'dan gelen asker kollarının yaklaştığı, Avusturyalıların bir zafer kazandıkları, korkuya kapılan Bonaparte'ın geri çekildiği gibi sevindirici ama asılsız söylentiler dolaşıyordu.

Prens Andrey çarpışma sırasında bu muharebede vurulup ölen Avusturya generali Schmidt'in yanındaydı. Altındaki at yaralanmış, kolunu da bir kurşun hafifçe sıyırmıştı. Başkomutanın özel teveccühünün göstergesi olarak, zafer haberleriyle birlikte, Fransız tehdidi nedeniyle Viyana'dan Brunn'a taşınan Avusturya sarayına gönderilmişti. Savaşın gecesinde heyecanla ama yorgunluk hissetmeden (Prens Andrey narin yapısına rağmen beden yorgunluğuna en güçlü insanlardan daha fazla dayanabilirdi) Dohurov'un raporunu Krems'teki Kutuzov'a iletmiş ve aynı gece haberci olarak Brunn'a gönderilmişti. Haberci olarak gönderilmesi sadece bir ödül değil, yükselme yolunda önemli bir adım attığı anlamına da geliyordu.

Karanlık, yıldızlı bir geceydi; yol bir gün önce, çatışma günü yağan karın beyazlığı içinde simsiyah görünüyordu.

Prens Andrey kâh son çatışmanın uyandırdığı izlenimleri aklından geçirerek, kâh zafer haberinin yaratacağı sevindirici etkiyi hayal ederek, kâh başkomutanın ve arkadaşlarının kendisini uğurlayışlarını hatırlayarak uzun süredir beklediği mutluluğa nihayet ulaşmaya başlayan bir insanın duygularıyla, posta arabasıyla hızla yol alıyordu. Gözlerini kapatır kapatmaz, kulağında tekerlek seslerine ve zafer duygusuna karışan top, tüfek sesleri çınladı. Rusların kaçtığını kendisinin de öldüğünü görür gibi oldu; ama hemen uyandı ve böyle bir şey olmadığını, tersine Fransızların kaçtığını, yeni öğrenmiş gibi sevindi. Zaferin bütün ayrıntılarını, çatışma sırasındaki soğukkanlı cesaretini yeniden hatırladı, sakinleşerek uykuya daldı... karanlık, yıldızlı geceyi parlak, hayat dolu bir sabah takip etti. Güneş karları eritiyor, atlar dörtnala ilerliyor, sağda ve solda birbirine benzeyen ormanlar, tarlalar ve köyler birbiri ardına geride kalıyordu.

Mola yerlerinden birinde Rus yaralıları taşıyan bir araba kafilesine rastladı. Kafilenin başındaki Rus subay öndeki arabaya uzanmış askerlerden birini kaba saba sözlerle bağırarak azarlıyordu. Taşlı yolda sarsıla sarsıla ilerleyen uzun Alman arabalarının her birinde en az altı rengi solmuş, sargılı, yaralı asker vardı. Kimileri konuşuyor (Prens Andrey Rusça konuşmalar duymuştu), kimileri ekmek yiyor; en ağır durumda olanları ise sessizce, sakin ve hasta bir çocuğun merakıyla yanlarından geçen haberciye bakıyordu.

Prens Andrey arabacıya durmasını emretti ve askerlerden birine hangi çarpışmada yaralandığını sordu.

Asker, "Önceki gün, Tuna'dakinde," yanıtını verdi. Prens Andrey kesesini çıkarttı ve askere üç altın verdi.

Yanına gelen subaya, "Hepsi için," dedi ve askerlere dönerek ekledi: "Bir an önce iyileşin çocuklar, daha yapılacak çok iş var."

Konuşmak için istekli görünen subay, "Yaver bey, haberler nasıl?" diye sordu.

Prens Andrey, "Haberler iyi!" dedi ve sürücüye seslendi: "Haydi, ileri!" Yollarına hızla devam ettiler.

Prens Andrey Brunn'a girip kendini yüksek binalarla, dükkânların, evlerin pencerelerinin, fenerlerin ışıklarıyla, taş döşeli caddelerde gürültüyle dolaşan güzel arabalarla ve kamp yerinden sonra bir askere her zaman çekici gelen büyük, canlı bir şehrin havasıyla çevrelenmiş bulduğunda hava artık tamamen kararmıştı. Prens Andrey hızlı yolculuğa ve uykusuz geçen geceye rağmen saraya yaklaşırken kendini bir gün öncesine kıyasla çok daha dinç hissediyordu. Sadece gözleri hummalı bir parıltıyla parlıyor ve düşünceleri olağanüstü bir hız ve netlikle değişiyordu. Çatışmanın tüm ayrıntılarını belli belirsiz değil, kesin bir biçimde, İmparator Franz'a anlatmayı planladığı gibi gözünün önüne getirdi. Sorulabilecek rasgele soruları ve onlara vereceği cevapları düşündü. İmparatora hemen takdim edileceğini farz etmişti. Ama sarayın büyük kapısına gelince bir memur onu karşılamaya koştu, haberci olduğunu öğrenince diğer kapıya gönderdi.

"Koridordan sağa doğru; orada nöbetçi yaveri bulacaksınız Euer Hochgeboren,"[22] dedi, "o sizi savaş bakanına götürür."

Prens Andrey'i karşılayan nöbetçi yaver beklemesini rica ederek savaş bakanının yanına gitti. Beş dakika sonra döndü, Prens Andrey'i özel bir nezaketle eğilerek selamlayıp önüne aldı ve bir koridordan geçirerek savaş bakanının çalıştığı çalışma odasına götürdü. Nöbetçi yaver bu yüksek nezaketiyle sanki kendini Rus yaverin samimiyet kurma denemelerinden korumak istiyor gibiydi. Prens Andrey'in keyfi savaş bakanının çalışma odasının kapısına geldiğinde neredeyse tamamen kaçmıştı. Hafife alındığını hissetti ve bu duygu, kendisi de farkında olmadan temelsiz bir küçümseme duygusuna dönüştü. Kıvrak zekâsı hem yaveri hem de savaş bakanını küçümseme hakkını veren bakış açısını fısıldadı;

22 Saygıdeğer beyefendi,

"Zafer kazanmak barut kokusu almayanlara herhalde çok kolay geliyordur," diye düşündü. Gözlerini küçümseyen bir tavırla kırpıştırdı; savaş bakanının çalışma odasına özellikle yavaş adımlarla girdi. Büyük bir masanın başında oturan ve kapıdan girene iki dakika boyunca hiç ilgi göstermeyen savaş bakanını görünce bu duygu iyice güçlendi. Savaş bakanı şakaklarındaki saçlar ağarmış, tepesi kel kafasını iki mumun arasına eğmiş kâğıtları okuyor, kurşun kalemle işaretliyordu. Kapının açıldığını ve ayak seslerini duyunca kafasını kaldırmadan okumaya son verdi.

Savaş bakanı kâğıtları, dikkatini hâlâ haberciye vermeden kendi yaverine uzattı, "Şunu alın ve iletin," dedi.

Prens Andrey'e ya işleri savaş bakanının ilgisini Kutuzov'un ordusunun yaptıklarından daha fazla çekiyormuş, ya da Rus habercisine bu duyguları yaşatmayı gerekli görüyormuş gibi geldi. "Benim için hiç fark etmez," diye geçirdi içinden. Savaş bakanı diğer kâğıtları aldı, kenarlarını aynı hizaya getirdi ve kafasını kaldırdı. Zeki görünümlü ve kendine has bir kafası vardı. Ama savaş bakanının yüzündeki zeki ve sert ifade muhtemelen alışkanlığı gereği ve bilerek değişti: Birbiri ardına pek çok kişiyi kabul eden bir adamın aptal, yapmacık ve yapmacıklığını gizleyemeyen ifadesi yüzüne takıldı kaldı.

"General Feldmareşal Kutuzov'dan mı?" diye sordu, "Umarım haberler iyidir. Mortier ile çarpışma mı oldu? Zafer mi? Nihayet!"

Adına yazılmış mesajı aldı ve üzüntülü bir ifadeyle okumaya başladı.

Almanca, "Aman Tanrım! Aman Tanrım! Schmidt!" dedi, "Ne büyük talihsizlik! Ne büyük talihsizlik!"

Mesajı okuduktan sonra masanın üzerine bıraktı ve düşünceli bir ifadeyle Prens Andrey'e baktı.

"Ah, ne büyük talihsizlik! Kesin zafer mi diyorsunuz? Ama Mortier yakalanamamış." Biraz düşündü. "Schmidt'in

ölümü nedeniyle zafer pahalıya mal olmuş olsa da getirdiğiniz iyi haberlere çok sevindim. Majesteleri de sizi görmek isteyecektir ama bugün değil. Teşekkür ederim, gidin biraz dinlenin. Yarın geçitten sonra giriş kapısında olun. Benden haber bekleyin."

Konuşma sırasında kaybolan o aptal gülümseme savaş bakanının yüzünde yeniden belirmişti.

"Güle güle, çok teşekkür ederim. İmparator hazretleri muhtemelen sizi görmek isteyecektir," diye yineledi ve başını eğerek selamladı.

Prens Andrey saraydan çıktığı zaman zaferin kendisine verdiği tüm keyfi, mutluluğu savaş bakanının ve nazik yaverin kayıtsız ellerine bırakmış olduğunu hissetti. Kafasında biriktirdiği tüm düşünceler bir anda değişmişti: Çarpışma artık ona eski, uzak bir hatıra gibi geliyordu.

X

Prens Andrey Brunn'de Rus diplomat arkadaşı Bilibin'de kaldı.

Bilibin, Prens Andrey'i karşılamaya çıkarken övgü dolu sözler söyledi: "Sevgili prens, sizden daha iyi bir misafir bulamazdım." Bolkonski'yi içeri alan hizmetkâra dönerek, "Franz, prensin eşyalarını benim yatak odama götür," dedi, "Zafer haberi mi getirdiniz? Çok güzel. Ben de hasta yatıyorum, görüyorsunuz."

Prens Andrey yıkanıp giyindikten sonra diplomatın gösterişli çalışma odasına girdi ve akşam yemeği hazırlanmış masaya oturdu. Bilibin de şöminenin yanındaki koltuğa yerleşmişti.

Prens Andrey yalnızca bu yolculuktan değil, hayatın temizliğinden ve rahatlığından mahrum kaldığı seferden sonra çocukluğundan beri alışkın olduğu rahat yaşam koşulların-

da olmanın verdiği keyifli bir rahatlık hissediyordu. Ayrıca Rusların Avusturyalılara karşı duyduğu genel tiksintiyi (bu duygu özellikle o günlerde etkindi) paylaştığını düşündüğü bir Rusla Rusça olmasa da (Fransızca konuşuyorlardı) konuşmak Avusturyalıların kendisini karşılama biçiminden sonra iyi gelmişti.

Bilibin otuz beş yaşında, bekâr, Prens Andrey'le aynı sosyal çevreden bir adamdı. Peterburg'tan tanışıyorlardı ama Prens Andrey, Kutuzov'la birlikte Viyana'ya son gelişinde daha da yakınlaşmışlardı. Prens Andrey askerlik alanında yükseleceği ümit edilen bir genç, Bilibin de diplomasi alanında geleceği daha da parlak bir gençti. Genç bir adam olmasına rağmen genç bir diplomat değildi çünkü göreve daha on altı yaşında başlamış, Paris'te, Kopenhag'da bulunmuştu ve şimdi de Viyana'da oldukça önemli bir mevkideydi. Hem şansölye hem de Viyana'daki elçimiz onu tanır, takdir ederlerdi. İyi bir diplomat olabilmek için sadece olumsuz niteliklerini göstermek, belli başlı şeyleri yapmamak, Fransızca konuşmak zorunda kalan diplomatlardan değildi. Çalışmayı seven, elinden iş gelen, tembelliklerine rağmen bazen gecelerini masa başında geçiren diplomatlardandı. Yaptığı işin içeriği ne olursa olsun aynı özenle çalışırdı. "Neden?" değil "Nasıl?" sorusuyla ilgilenirdi. İlgilendiği bütün diplomatik işler onun için birdi; sirkü, memorandum ya da bir raporu ustaca, dikkatlice ve zarifçe hazırlamaktan büyük bir haz duyardı. Bilibin'in sadece yazılı işleri değil yüksek mevkidekilere karşı davranışları, onlarla konuşma yeteneği de takdir ediliyordu.

Konuşma kibar ve espriliyse, konuşmayı da en az çalışmayı sevdiği kadar severdi. Bir topluluk içinde dikkate değer bir şey söyleme fırsatını kollar ve konuşmaya ancak böyle bir durum ortaya çıkarsa karışırdı. Konuşmasına hep kendine has, esprili, herkesin ilgisini çekecek cümleler serpiştirirdi. Bu cümleler Bilibin'in içsel laboratuvarında ve sanki bilerek,

sıradan salon insanlarının kolayca hatırlayıp odadan odaya taşımalarına imkân verecek şekilde hazırlanırdı. Ve gerçekten de insanların deyişiyle les mots de Bilibine se colportaient dans les salons de Vienne[23] ve önemli kabul edilen meselelerde çoğunlukla etkileri olurdu.

Zayıf, yorgun, sarıya çalan yüzü her zaman çok temiz ve özenle yıkanmış, banyodan sonra parmaklarda oluşan kırışıklıklar gibi kırışıklıklarla kaplıydı. Bu kırışıklıkların hareketleri yüzünün başlıca oyunuydu. Bazen alnı geniş kırışıklarla kat kat olur, kaşları yukarı kalkar; bazen de kaşları aşağı düşer ve yanaklarında büyük kırışıklıklar belirirdi. Yuvalarına derince gömülmüş küçük gözleri her zaman dosdoğru ve neşeyle bakardı.

"Hadi şimdi bize üstün başarınızı anlatın," dedi.

Bolkonski büyük bir alçakgönüllülükle, bir kere bile kendinden bahsetmeden muharebeyi ve savaş bakanının kendisini nasıl kabul ettiğini anlattı.

Sözünü, "Ils m'ont reçu avec ma nouvelle, comme un chien dans un jeu de quilles,"[24] diyerek bitirdi.

Bilibin gülümsedi ve yüzündeki kırışıklıklar kayboldu.

Uzaktan tırnaklarına bakıp sol gözünün üzerindeki deriyi kaldırarak, "Cependant, mon cher,"[25] dedi, "malgré la haute estime que je professe pour le 'ortodoks Rus ordusu', j'avoue que votre victoire n'est pas des plus victorieuses."[26]

Fransızca konuşuyor, sadece küçümseyerek vurgulamak istediği sözcükleri Rusça söylüyordu.

"Nasıl olur? Siz tüm gücünüzle zavallı Mortier'nin tek bir tümenine saldırdınız ve Mortier ellerinizin arasından kaçıp gitti mi? Zafer bunun neresinde?"

---

23 Bilibin'in sözleri Viyana salonlarında dolaşır.

24 Kuka oyununun arasına dalan bir köpeği nasıl karşılarlarsa beni ve haberlerimi de aynı öyle karşıladılar.

25 Bununla birlikte dostum.

26 'Ortodoks Rus Ordusu'na duyduğum büyük saygıya rağmen zaferinizin pek de zafer gibi olmadığını açıkça söyleyeyim.

"Ama ciddi konuşacak olursak," diye karşılık verdi Prens Andrey, "yine de hiç övünmeden bunun Ulm'dakinden daha başarılı bir iş olduğunu söyleyebiliriz..."

"O zaman bize neden bir tane bile, en azından bir mareşal esir alıp getirmediniz?"

"Çünkü bütün bu işler planlandığı gibi, geçit töreni gibi düzenli olmuyor. Size de söylediğim gibi sabah saat yedide düşmanın arkasına sarkacağımızı farz etmiştik ama akşamın beşinde bile oraya ulaşamadık."

Bilibin gülerek, "Neden sabah yedide sarkamadınız? Sabah yedide sarkmalıydınız," dedi, "sabah yedide sarkmanız gerekiyordu."

Prens Andrey aynı ses tonuyla karşılık verdi: "Peki siz neden Cenova'dan vazgeçmesinin kendisi için daha hayırlı olacağını diplomatik yollarla Bonaparte'a telkin etmediniz?"

Bilibin onun sözünü kesti: "Biliyorum, şöminenin karşısında kanepede oturarak mareşalleri esir almak çok kolay geliyor, diye düşünüyorsunuz. Bu doğru ama yine de neden onu esir almadınız? Ayrıca sadece savaş bakanı değil, Yüce İmparator ve Kral Franz da bu zaferinizden pek memnun kalmazsa şaşırmayın; Rus elçiliğinin naçiz sekreteri ben bile öyle olağanüstü bir sevinç duymuyorum..."

Prens Andrey'e dik dik baktı ve alnındaki kat kat olmuş deri aniden düzeldi.

Bolkonski, "Neden diye sorma sırası ben de sevgili dostum," dedi, "anlamadığımı itiraf edeyim, benim kıt aklımın almadığı bazı diplomatik incelikler olabilir ama anlamıyorum: Mack bütün orduyu kaybediyor, Arşidük Ferdinand ve Arşidük Karl kıllarını bile kıpırdatmıyor ve hata üstüne üstüne hata yapıyorlar, nihayet bir tek Kutuzov gerçek bir zafer kazanıyor, Fransızların charme'ını[27] bozuyor ve savunma bakanı ayrıntıları merak bile etmiyor."

---

27 Büyüsünü.

"Mesele de bu dostum. Voyez-vous, mon cher:[28] Hurra! Çar için, Ruslar için, inananlar için! Tout ça est bel et bon,[29] ama bize ne, Avusturya sarayından bahsediyorum, sizin zaferinizi neden umursayalım? Bize Arşidük Karl'ın ya da Ferdinand'ın, un archiduc vaut l'autre,[30] güzel zafer haberlerini getirin, Bonaparte komutasındaki bir itfaiye bölüğünü yenmiş olsunlar, o zaman iş değişir, top atışlarıyla kutlarız. Ama sanki kasten yapıyormuş gibi getirdiğiniz haber bizi sadece sinirlendirir. Arşidük Karl hiçbir şey yapmıyor, Arşidük Ferdinand aşağılanıyor. Viyana'yı başınızdan atıyorsunuz, artık savunmuyorsunuz bile, comme si vous nous disiez:[31] Tanrı bizimledir, Tanrı sizin ve başkentinizin yardımcısı olsun. Hepimizin sevdiği bir general var, Schmidt: Onu kurşunların karşısına sürüyorsunuz, sonra da gelmiş zafer müjdesi veriyorsunuz!.. Kabul edin ki insanı getirdiğinizden daha fazla sinirlendirecek bir haber düşünülemez. C'est comme un fait exprès, comme un fait exprès.[32] Ayrıca parlak bir zafer kazanmış olun, hatta Arşidük Karl kazanmış olsun, işlerin genel gidişinde neyi değiştirir ki bu? Fransız orduları Viyana'yı işgal ettikten sonra artık çok geç."

"Ne işgali? Viyana işgal mi edildi?"

"Viyana işgal edilmekle kalmadı, Bonaparte da Schönbrunn'da ve kont, sevgili kontumuz Vrbna da emirlerini almak için oraya gidiyor."[33]

Bolkonski yorgunluktan, yolculuk izlenimlerinden, kabulünden ve özellikle akşam yemeğinden sonra duyduğu bu sözlerin anlamını tam olarak kavrayamadığını hissediyordu.

---

28 Bakın, sevgili dostum.

29 Bunların hepsi iyi, hoş.

30 İki arşidük de değerlidir.

31 Sanki bize diyorsunuz ki.

32 Sanki özellikle, bilerek yapıyorsunuz.

33 Napolyon ordusu, Ulm önlerinde kazandığı zaferden sonra Avusturya'nın içlerine doğru ilerlemiş ve Kasım ayında Viyana'yı işgal etmişti. Napolyon da imparatorun Schönbrunn'daki sarayına yerleşmişti. Kont Rudolf Vrbna (1761-1823) Napolyon'un Viyana'yı almasından sonra Avusturya yönetiminin Fransızlarla yaptığı müzakerelerde yer alan bir devlet adamıydı.

Bilibin sözlerine devam etti: "Daha bu sabah Kont Lichtenfels buradaydı ve Fransızların Viyana'da yaptığı geçit törenini ayrıntıyla anlatan bir mektup gösterdi. Le prince Murat et tout le tremblement...[34] Görüyorsunuz, zaferiniz çok da sevindirici bir haber değil ve siz de bir kurtarıcı gibi karşılanamazdınız..."

Avusturya başkentinin işgali gibi olayların yanında Krems'teki bir çatışma hakkında getirdiği haberin pek de önemli olmadığını kavramaya başlayan Prens Andrey, "Doğrusu benim için hiç fark etmez, benim için hepsi bir!" dedi, "Viyana nasıl işgal edilmiş? Ya köprü, ünlü tète de pont,[35] Prens Auersperg? Bizim kulağımıza Prens Auersperg Viyana'yı savunuyor diye gelmişti."

"Prens Auersperg nehrin bu yakasında ve bizi savunuyor; bence çok kötü savunuyor ama savunuyor. Viyana ise diğer yakada. Hayır, köprü daha zapt edilmedi ve zapt edilmeyeceğini düşünüyorum çünkü patlayıcı yerleştirildi ve havaya uçurulması için emir verildi. Aksi takdirde biz çoktan Bohemya dağlarında olurduk ve siz de ordunuzla birlikte iki ateş arasında kötü bir on beş dakika geçirirdiniz."

Prens Andrey, "Ama bütün bunlar seferin sona erdiği anlamına gelmez," dedi.

"Ben sona erdiğini düşünüyorum. Buradaki koca takkeliler[36] de öyle düşünüyor ama söylemeye cesaret edemiyor." Bilibin alnındaki kırışıklıkları düzelterek mot'larından[37] birini söyledi: "Seferin başında ben ne dediysem o olacak. Sorunu sizin échauff'ourée de Dürenstein[38] değil, artık barut değil, kimler çıkardıysa onlar çözecek." Bir süre sustuktan sonra devam etti: "Mesele artık İmparator Aleksandr'ın

34 Prens Murat ve diğer her şey...

35 Köprübaşı.

36 Fransızcada, yüksek komutanlar, üst düzey devlet adamları anlamında kullanılan grands bonnéts tabirinin bire bir kelime karşılığı.

37 Dikkate değer sözlerinden.

38 Dürenstein'deki çatışmanız.

Prusya kralıyla Berlin'de yapacağı görüşmeden ne çıkacağına bağlı. Prusya ittifaka girerse, on forcera la main à l'Autriche[39] ve savaş çıkar. Aksi takdirde iş sadece yeni bir Campo Formio'nun[40] ilk maddeleri nerede düzenlensin diye anlaşmaya kalır."

Prens Andrey aniden küçük elini yumruk yapıp masaya vurarak bağırdı: "Ne büyük bir deha! Ve ne şanslı bir adam!"

Bilibin alnını kırıştırıp yeni bir *mot* söyleyeceğini belli ederek sordu: "*Buonaparte* mı?" 'U'yu özellikle vurgulayarak "*Buonaparte* mı?" dedi, "Bence şimdi, Schönbrunn'da Avusturya kanunlarını belirlerken, il faut lui faire grâce de l'u.[41] Ben kesin bir yenilik getiriyorum ve ona tout court[42] Bonaparte[43] diyorum."

Prens Andrey, "Şaka bir yana," dedi, "gerçekten de seferin bittiğini mi düşünüyorsunuz?"

"Şöyle düşünüyorum: Avusturya aptal durumuna düştü ve buna alışkın değil. Bunun acısını çıkartacak. Şu yüzden aptal durumuna düştü: Her şeyden önce şehirleri yağmalandı (on dit, ortodoks est terrible pour le pillage),[44] ordusu dağıldı, başkenti işgal edildi ve bütün bunların hepsi pour les beaux yeux du Sardunya kralı.[45] Bu nedenle, entre nous, mon cher,[46] içten içe aldatıldığımızı hissediyorum, içten içe Fransa'yla bir barış tasarısı için, diğer ülkelerden bağımsız, gizli gizli görüşmeler yapıldığını hissediyorum."

---

39 Avusturya'nın eli mecburen sıkışır.

40 Campo Formio: Napolyon'un İtalya seferi sonrasında, İtalya'daki Campo Formio köyü yakınlarında, 17 Ekim 1797 tarihinde imzalanan, Avusturya için büyük bir siyasi ve askerî yenilgi olan barış antlaşması.

41 Onu 'u'dan kurtarma nezaketini göstermek lazım.

42 Sadece.

43 Rus yüksek çevrelerinde, Napolyon'un Korsika'ya dayanan kökenini vurgulayarak onu aşağılamak için "Bonaparte" sözcüğünü, İtalyanca'da söylendiği gibi "Buonaparte" olarak söyleme alışkanlığı vardı.

44 Ortodoksların fena yağmacı oldukları söylenir.

45 Sardunya kralının güzel gözleri için.

46 Aramızda kalsın, sevgili dostum.

Prens Andrey, "Bu imkânsız!" dedi, "Bu çok alçakça bir şey olur."

Bilibin konuşmanın sona erdiğinin işareti olarak alnındaki kırışıkları yeniden düzelterek, "Qui vivra verra,"[47] dedi.

Prens Andrey kendisi için hazırlanmış odaya girip, temiz çarşaflar serili, yastıkları hoş kokulu ve ılık kuştüyü yatağa uzanınca haberini getirdiği savaşın gerilerde, çok gerilerde kaldığını hissetti. Aklında artık Prusya ile ittifak, Avusturya'nın ihaneti, Bonaparte'ın yeni zaferi, ertesi günkü geçit töreni ve İmparator Franz'ın huzuruna çıkacağı vardı.

Gözlerini kapatır kapatmaz top, tüfek sesleri, araba tekerleklerinin tıkırtılarını duydu. Silahlı askerler ince bir çizgi halinde tepeden iniyorlar, Fransızlar ateş ediyorlardı ve dört bir yanında ıslık çalan mermilerin arasından Schmidt'le birlikte öne atılırken yüreğinin titrediğini hissediyor, yaşamanın tadını on kat fazla alıyordu ki çocukluğundan beri bu duyguyu tatmamıştı.

Uyandı...

Büyük bir mutlulukla, bir çocuk gibi kendi kendine gülümseyerek, "Bunların hepsi geride kaldı!.." dedi ve derin bir uykuya daldı.

XI

Ertesi gün geç uyandı. Son yaşadıklarını düşününce aklına önce İmparator Franz'ın huzuruna çıkması gerektiği geldi, savaş bakanını, Avusturyalı nazik yaveri, Bilibin'i ve dün akşamki konuşmayı hatırladı. Saraya gitmek için uzun süredir giymediği tören üniformasını giyerek gücünü toplamış, canlanmış, yakışıklı, kolu askıda bir halde Bilibin'in çalış-

47 Yaşayıp göreceğiz.

ma odasına girdi. Odada diplomatik görevli dört kişi vardı. Bolkonski elçilik sekreteri Prens İppolit Kuragin'i tanıyordu; Bilibin diğerleriyle de tanıştırdı.

Bilibin'in çalışma odasındakiler, Viyana'da kendilerine Bilibin'in liderlik ettiği bir çevre kurmuş olan ve Bilibin'in *bizimkiler, les nôtres* dediği kibar, genç, zengin ve neşeli insanlardı. Neredeyse tamamen diplomatlardan oluşan bu çevrenin görünüşe göre kendine has, genelde savaş ve politikayla hiçbir bağlantısı olmayan, yüksek sosyete, kadınlarla ilişkiler ve ordunun bürokratik işleriyle bağlantılı ilgi alanları vardı. Bu beyler görünüşe göre Prens Andrey'i *kendilerinden* görüp çevrelerine seve seve almışlardı (pek az kişiye bahşettikleri bir onurdu bu). Nezaket gereği ve konuşmaya başlamak için bir gerekçe olsun diye ordu ve savaş hakkında birkaç şey sordular ve konuşma sonra yeniden alakasız neşeli şakalara ve dedikodulara kaydı.

Diplomat arkadaşlarından birinin başına gelen talihsizliği anlatan bir tanesi, "Ama işin iyi yanı," dedi, "şansölye Londra'ya atanmasının bir terfi olduğunu onun yüzüne karşı söyledi. Suratının ne hale geldiğini düşünebiliyor musunuz?"

"Bundan kötü ne olabilir derseniz beyler, size Kuragin'i takdim edeyim: Adamcağız felakete uğramış, bu Don Juan, bu korkunç insan onun bu durumundan faydalanıyor."

Prens İppolit, Voltaire koltuğuna kurulmuş, bacaklarını koltuğun kolçakları üzerinden sarkıtmıştı. Güldü.

"Parlez-moi de ça,"[48] dedi.

"Seni gidi Don Juan! Seni yılan!" gibi sesler duyuldu.

Bilibin, Prens Andrey'e dönerek, "Siz bilmezsiniz Bolkonski," dedi, "Fransız ordusunun tüm vahşeti (az kalsın Rus ordusunun diyecektim) bu adamın kadınlar arasında yaptıklarıyla karşılaştırılamaz bile!"

---

48 Anlatın da duyalım.

Prens İppolit, "La femme est la compagne de l'homme,"[49] dedi ve tekli gözlüğünün arkasından, kaldırdığı bacaklarını süzdü.

Bilibin ve *bizimkiler* İppolit'in gözlerinin içine bakarak kahkaha attılar. Prens Andrey karısını kıskandığı İppolit'in (bunu itiraf etmeliydi) bu topluluğun maskarası olduğunu anlamıştı.

Bilibin, Bolkonski'ye alçak sesle, "Size bir Kuragin ziyafeti çekmeliyim," dedi, "politikadan bahsettiği zaman harikadır, takındığı kibirli tavrı görmelisiniz."

İppolit'in yanına oturdu ve alnını kırıştırarak onunla politika hakkında konuşmaya başladı. Prens Andrey ve diğerleri de onların etrafına sıralandılar.

İppolit çevresindekileri ciddi bakışlarla süzerek söze başladı: "Le cabinet de Berlin ne peut pas exprimer un sentiment d'alliance, sans exprimer... comme dans sa dernière note... vous comprenez... vous comprenez... et puis si sa Majesté l'Empereur ne déroge pas au principe de notre alliance..."[50] Prens Andrey'i kolundan tutarak, "Attendez, je n'ai pas fini..."[51] dedi, "Je suppose que l'intervention sera plus forte que la non-intervention. Et..."[52] Durdu. "On ne pourra pas imputer à la fin de non-recevoir notre dépêche du 28 novembre. Voilà comment tout cela finira."[53]

Ve Bolkonski'nin kolunu bırakarak söyleyeceklerinin bitmiş olduğunu gösterdi.

Bilibin kafasının tepesindeki saçlar keyiften titreyerek, "Demosthènes, je te reconnais au caillou que tu as caché dans ta bouche d'or!"[54] dedi.

---

49 Kadın erkeğin yoldaşıdır.

50 Berlin kabinesi ittifak isteğini belli edemez, söylemeden... son notasında da olduğu gibi... anlıyorsunuz ya... anlıyorsunuz ya... ve ayrıca majesteleri İmparator ittifakımızın ilkesini çiğnemez...

51 Durun, daha bitirmedim...

52 Öyle sanıyorum ki müdahale, müdahale etmemekten daha etkili olacaktır. Ve...

53 28 Kasım tarihli mektubumuzu reddetmiş olmaları bu işin bittiği anlamına gelmez. İşte bütün bu iş böyle sona erecek.

54 Demosthenes, seni altın ağzında sakladığın çakıl taşından tanıyorum!

Hepsi güldü. İppolit herkesten çok güldü. Belli ki acı çekiyor, soluğu tıkanıyordu ama daima hareketsiz olan yüzüne yayılmış coşkulu kahkahaya da engel olamıyordu.

Bilibin, "Beyler size şunu söyleyeyim," dedi, "Bolkonski, Brunn'da benim evimde misafirdir, ona buradaki hayatın sağlayabileceği tüm eğlenceleri tattırmak istiyorum. Viyana'da olsaydık işimiz kolaydı; ama burada, dans ce vilain trou morave,[55] bu zor olacak, bu yüzden hepinizin yardımını rica ediyorum. Il faut lui faire les honneurs de Brünn.[56] Siz tiyatroyu alın ben de sosyeteyi, siz de İppolit, elbette kadınları.

Bizimkilerden biri parmaklarının uçlarını öperek, "Ona Amelie'yi göstermeli," dedi, "olağanüstü güzeldir!"

Bilibin, "Kısacası bu kana susamış askeri," dedi, "daha insancıl bir hale getirmeliyiz."

Bolkonski saatine bakarak, "Ne yazık ki konukseverliğinizden daha fazla faydalanamayacağım beyler, gitme vaktim geldi," dedi.

"Nereye?"

"İmparatora."

"Ooo!"

"Haydi güle güle Bolkonski! Güle güle prens; akşam yemeğine geç kalmayın," gibi sesler duyuldu. "Sizin için her şeyi ayarlayacağız."

Bilibin, Bolkonski'yi geçirirken, "İmparatorla konuşurken erzakların tedarikini, çizilen güzergâhları övebildiğiniz kadar övün," dedi.

Bolkonski gülerek cevap verdi: "Övmek isterdim ama o kadar şey biliyorum ki övmek elimden gelmez."

"Neyse, olabildiğince çok konuşun; dinlemeye bayılır ama siz de göreceksiniz, konuşmayı hem sevmez hem de beceremez."

---

55 Bu berbat Moravya çukurunda.

56 Brunn'un çekici yanlarını ona göstermeli.

XII

İmparator Franz törende, Avusturyalı subayların arasında, gösterilen yerde duran Prens Andrey'in yüzüne gözlerini dikip bakmakla ve uzun kafasını sallamakla yetinmişti. Ama törenden sonra bir gün önceki nöbetçi yaver imparatorun kendisini kabul etmek istediğini nezaketle bildirdi. İmparator Franz onu odanın ortasında, ayakta karşıladı. Konuşmaya başlamadan önce Prens Andrey'i hayrete düşüren, imparatorun kafası karışmış, ne söyleyeceğini bilemeyen, kızarmış hali oldu.

Alelacele, "Anlatın, çarpışma ne zaman başladı?" diye sordu.

Prens Andrey cevap verdi. Bu sorunun ardından hepsi birbirinden sıradan diğer sorular geldi: İmparator, "Kutuzov'un sağlığı nasıl? Krems'ten ayrılalı çok oldu mu?" gibi sorular yöneltiyor, tek amacı belli sayıdaki soruyu tamamlamakmış gibi bir ifadeyle konuşuyordu. Bu sorulara verilen yanıtların kendisini ilgilendirmeyeceği fazlasıyla belli oluyordu.

"Çarpışma saat kaçta başladı?"

Bolkonski heyecanla ve bu sefer tüm bildikleri ve gördükleri hakkında aklındaki her şeyi anlatma şansını bulacağını farz ederek, "Çarpışmanın cephede ne zaman başladığı konusunda size bilgi veremem majesteleri ama benim bulunduğum Durrenstein'de birlikler akşam saat altıda saldırıya geçti."

Ama imparator gülümsedi ve sözünü kesti;

"Kaç mil var?"

"Nereden nereye majesteleri?"

"Durrenstein ile Krems arasında."

"Üç buçuk mil majesteleri."

"Fransızlar sol kıyıyı bıraktılar mı?"

"Casuslarımızın bildirdiğine göre son kalanlar da gece sallarla geçmişler."

"Krems'te yeterli yem var mı?"

"Yeterli miktarda yem dağıtılmadı..."

İmparator sözünü kesti:

"General Schmidt saat kaçta vuruldu?"

"Saat yedide sanırım."

"Yedi de mi? Çok yazık! Çok yazık!"

İmparator teşekkür etti ve başıyla selam verdi. Prens Andrey dışarı çıkar çıkmaz saray mensupları çevresini sardı. Dört bir yanından tatlı tatlı bakıyor ve güzel sözler söylüyorlardı. Bir gün önceki yaver saraya uğramadığı için sitemde bulundu ve evine davet etti. Savaş bakanı yaklaştı ve imparatorun onu üçüncü dereceden Maria Theresa nişanıyla ödüllendirdiğini söyleyerek tebrik etti. İmparatoriçenin mabeyincisi imparatoriçenin davetini iletti. Arşidüşes de onu görmek istiyordu. Kime cevap vereceğini bilmiyordu, birkaç saniye kafasını topladı. Rus orta elçisi omzundan tuttu, pencerenin yanına götürdü ve onunla konuşmaya başladı.

Getirdiği haber, Bilibin'in söylediklerinin aksine sevinçle karşılanmıştı. Şükür ayini yapılması emredilmişti. Kutuzov'a Maria Theresa büyük haç nişanı verilmiş ve tüm orduya ödüller dağıtılmıştı. Bolkonski dört bir yandan davet almış ve tüm sabahını Avusturya'nın yüksek mevkilerdeki başlıca insanlarını ziyaret ederek geçirmek zorunda kalmıştı. Ziyaretlerini akşam saat beşte tamamlayan Prens Andrey babasına çarpışma, vazife dolayısıyla Brunn'a gelmesi ve oradaki yaptıklarına dair yazacağı mektubu zihninde tasarlayarak Bilibin'in evine döndü. Prens Andrey, Bilibin'e dönmeden önce bir kitapçıya uğrayıp sefer sırasında okumak için kitaplar almış ve kitapçıda epey vakit geçirmişti. Bilibin'in oturduğu evin sundurmasının yanında yarısı eşya dolu bir briçka duruyordu ve Bilibin'in uşağı Franz zar zor çekiştirdiği bir bavulla kapıdan çıkıyordu.

Bolkonski, "Neler oluyor?" diye sordu.

Franz bavulu briçkaya güçlükle yüklerken, "Ach, Erlaucht!"[57] dedi, "Wir ziehen noch weiter. Der Bösewicht ist schon wieder hinter uns her!"[58]

Prens Andrey, "Nasıl yani? Neler oluyor?" diye sordu.

Bilibin, Bolkonski'yi karşılamaya çıktı. Bilibin'in hep sakin olan yüzü bu sefer endişeliydi.

"Non, non, avouez que c'est charmant,"[59] dedi, "cette histoire du pont de Thabor[60] (Viyana'da bir köprü). Ils l'ont passé sans coup férir.[61]"

Prens Andrey hiçbir şey anlamamıştı.

"Siz nereden geliyorsunuz, şehirde bütün arabacıların bile bildiği bir şeyden haberiniz yok?"

"Arşidüşesten. Orada hiçbir şey duymadım."

"Her tarafta insanların eşyalarını topladığını da mı görmediniz?"

Prens Andrey, "Görmedim," dedi ve sabırsızlıkla sordu: "İşin aslı nedir?"

"İşin aslı mı? İşin aslı şu, Fransızlar Auersperg'in savunduğu köprüyü geçtiler ve köprü havaya uçurulmadı, Murat Brunn yolu üzerinden dörtnala geliyor, bugün yarın burada olurlar."

"Nasıl burada? Köprü neden havaya uçurulmamış, madem patlayıcılar vardı?"

"Ben de size bunu soruyorum. Bunu kimse, Bonaparte'ın kendisi bile bilmiyor."

Bolkonski omuz silkti.

"Köprü geçilmişse ordu mahvoldu demektir: İkiye bölünecek," dedi.

"Mesele de burada," diye karşılık verdi Bilibin, "Dinleyin. Size söylediğim gibi, Fransızlar Viyana'ya giriyorlar.

---

57 Ah, Ekselansları!

58 Daha uzaklara gidiyoruz. O alçak yine peşimizde.

59 Hayır, hayır, hoş olduğunu itiraf edin.

60 Thabor Köprüsü hikâyesinin.

61 Tek bir kurşun bile atılmadan geçtiler.

Her şey güzel. Ertesi gün, yani dün, mareşal efendiler Murat, Lannes ve Belliard atlarına atlayıp köprüye gidiyorlar. (Dikkatinizi çekerim, üçü de Gaskon.) Beyler, diyor biri, siz de biliyorsunuz, Tabor Köprüsü'ne patlayıcı üzerine patlayıcı yerleştirilmiştir, köprünün girişinde korkunç bir *tête de pont*[62] ve ayrıca bizi geçirmemek için köprüyü havaya uçurma emri almış on beş bin asker var. Ama bu köprüyü almamız imparatorumuz Napolyon'un çok hoşuna gider. Üçümüz gidelim ve köprüyü alalım. Gidelim diyor diğerleri de. Gidip köprüyü alıyorlar, geçiyorlar ve şu anda tüm ordu Tuna'nın bu tarafında bizim üzerimize, sizin üzerinize, sizin bağlantı hattınızın üzerine doğru yürümekte."

Prens Andrey üzüntülü ve ciddi bir tavırla, "Şakayı bırakın," dedi.

Bu haber Prens Andrey için üzücü ama aynı zamanda güzel bir haberdi. Rus ordusunun böyle ümitsiz bir durumda olduğunu öğrenir öğrenmez aklına orduyu bu durumdan kurtarmanın kendisine düştüğü, kendisini adı bilinmeyen subaylar arasından çıkartıp şan ve şeref yolunu açacak Toulon'un bu olduğu geldi![63] Bilibin'i dinlerken orduya döndüğünü, orduyu kurtaracak öneriyi savaş konseyinde yaptığını ve planın uygulanması görevinin kendisine verileceğini aklından geçirmişti bile.

"Şakayı bırakın," dedi yine.

Bilibin, "Şaka yapmıyorum," dedi ve devam etti: "Bundan daha doğru ve hazin bir şey olamaz. Bu beyler ellerinde beyaz bayraklarla köprüye gidiyorlar; görevli subayı ateşkes ilan edildiğine, kendilerinin, mareşallerin de Prens Auersperg'le görüşmeye gittiklerine ikna ediyorlar. Nöbetçi subay da *tête de pont*'u geçmelerine izin veriyor. Ona bir

62 Köprü tahkimatı.

63 Napolyon Bonaparte'ın öne çıktığı ve adını duyurduğu ilk savaş kral yanlısı isyancıların ele geçirdiği Toulon'a düzenlenen saldırıydı. Şehrin topa tutulmasına komuta etmiş ve 17 Aralık 1793'te şehre düzenlenen saldırıda yer almıştı.

sürü Gaskon masalı anlatıyorlar; savaşın bittiği, İmparator Franz'ın Napolyon'la görüşeceği, kendilerinin de Prens Auersperg'le görüşmek istedikleri gibi bir sürü şey. Subay, Auersperg'e haber gönderiyor; bu beyler de subayları kucaklıyor, subaylarla şakalaşıyor, topların üzerine oturuyor, bu sırada bir Fransız taburu kimseye görünmeden köprüye giriyor, patlayıcı dolu çuvalları suya atıyor ve *tète de pont*'a doğru yaklaşıyor. Nihayet sevgili prensimiz Tümgeneral Auersperg von Mautern görünüyor. 'Sevgili düşmanımız! Avusturya ordusunun gözbebeği, Türk savaşlarının kahramanı! Düşmanlık bitti, birbirimizin elini sıkabiliriz... İmparator Napolyon, Prens Auersperg'le tanışma arzusuyla yanıp tutuşuyor'. Kısacası bu baylar, Gaskonlar ne de olsa, güzel sözlerle Auersperg'i öyle bir sersemletiyorlar, Fransız mareşallerin bu kadar çabuk samimiyet kurmalarından öyle büyüleniyor, Murat'nın pelerininin ve devekuşu tüylerinin görüntüsünden gözü öyle kamaşıyor ki qu'il n'y voit que du feu, et oublie celui qu'il devait faire, faire sur l'ennemi.[64] (Bilibin heyecanlı heyecanlı anlatmasına rağmen fark edilmesi için bu *mot*'tan sonra ara vermeyi unutmamıştı.) Fransız taburu hızla *tète de pont*'a giriyor, topları yerleştiriyor ve köprüyü alıyor. Hayır, bu kadar da değil...", kendini anlattıklarının güzelliğine kaptırıp heyecanını bastırarak devam etti: "Köprünün patlayıcılarla havaya uçurulması için işareti verecek topun başındaki çavuş Fransız ordularının köprüye doğru hızla ilerlediklerini görünce ateş etmek istiyor ama Lannes onun elini tutuyor. Bu çavuş, belli ki generalinden akıllıymış, Auersperg'e yaklaşıyor ve 'Prens, sizi kandırıyorlar, bakın, Fransızlar geliyor!' diyor. Murat, çavuş konuşmaya devam ederse işin bozulacağını anlıyor. Yalandan bir şaşkınlıkla (halis Gaskonyalı) Auersperg'e sesleniyor: 'Dünyaca ünlü Avusturya

64 Parıltıları gözünü alıyor ve düşmana açması gereken ateşin parıltısını unutuyor.

disiplininin böyle olduğunu bilmezdim, bir astınızın sizinle böyle konuşmasına izin mi veriyorsunuz!' C'est génial. Le prince d'Auersperg se pique d'honneur et fait mettre le sergent aux arrêts. Non, mais avouez que c'est charmant toute cette histoire du pont de Thabor. Ce n'est ni bêtise, ni lâcheté...[65]"

Prens Andrey kendisini bekleyen gri kaputların, yaraların, barut dumanının, silah seslerinin ve zaferin hayalini kurarak, "C'est trahison peut-être,"[66] dedi.

Bilibin devam etti: "Non plus. Cela met la cour dans de trop mauvais draps. Ce n'est ni trahison, ni lâcheté, ni bêtise; c'est comme à Ulm..."[67] Uygun ifadeyi bulmaya çalışıyormuş gibi düşündü. Bir mot, taze bir mot, ağızdan ağıza geçecek bir mot söylediğini hissederek sözlerini bitirdi: "C'est... c'est du Mack. Nous sommes *mackés*."[68]

O ana kadar kırışık olan alnı memnuniyetinin göstergesi olarak hızla düzeldi ve Bilibin yüzünde hafif bir gülümsemeyle tırnaklarını incelemeye başladı.

Kalkıp odasına yönelen Prens Andrey'e dönerek, "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

"Gidiyorum."

"Nereye?"

"Orduya."

"İki gün daha kalmak istemiyor muydunuz?"

"Öyleydi ama şimdi gidiyorum."

Prens Andrey yol hazırlığı için emir vererek odasına gitti.

Bilibin odasına gelerek, "Baksanıza dostum," dedi, "sizi bir düşündüm de. Neden gidiyorsunuz?"

---

65 Dâhiyane. Prens Auersperg onuruna yenik düşüyor ve çavuşun tutuklanmasını emrediyor. Hayır, bütün bu Tabor Köprüsü hikâyesinin çok güzel olduğunu kabul etmelisiniz. Bu ne aptallık ne de alçaklık...

66 Belki ihanet.

67 O da değil. Sarayı çok kötü bir duruma düşürecek. Bu ne ihanet, ne alçaklık ne de aptallık; bu Ulm'da olanlar gibi bir şey...

68 Bu...bu Mackçılık. Biz Macklaştık.

Ve yüzündeki bütün kırışıklıklar bu düşüncesinin reddedilemezliğinin kanıtıymış gibi bir anda yok oldu.

Prens Andrey karşısındakine soran gözlerle baktı ve karşılık vermedi.

"Neden gidiyorsunuz? Biliyorum, ordu tehlikedeyken dörtnala orduya gitmenin göreviniz olduğunu düşünüyorsunuz. Bunu anlıyorum mon cher, c'est de l'héroïsme."[69]

Prens Andrey, "Hiç de değil," dedi.

"Ama siz bir philosophe'sunuz,[70] tam bir filozof gibi davranın ve meseleye başka bir yönden bakın, tam aksine görevinizin kendinizi korumak olduğunu göreceksiniz. Bunu başkalarına, başka bir işe yaramayacak olanlara bırakın... Ne dönmeniz, ne de buradan ayrılmanız emredildi; burada kalabilir ve talihsiz kaderimiz bizi nereye götürürse siz de bizimle gelebilirsiniz. Olmütz'e gideceğimiz söyleniyor. Olmütz çok güzel bir şehirdir. Benim kaleskamla ikimiz birlikte rahatça gideriz."

Bolkonski, "Şakayı bırakın Bilibin," dedi.

"Size tüm içtenliğimle ve dostunuz olarak söylüyorum. Bir düşünün. Burada kalabilecekken nereye ve neden gidiyorsunuz? Sizi bekleyen iki şey var (sol şakağında bir kırışıklık belirdi): Ya siz daha orduya katılamadan barış imzalanır, ya da Kutuzov'un ordusunun yenilgisinden ve yaşayacağı utançtan siz de payınıza düşeni alırsınız."

Bilibin ortaya koyduğu ikilemin yadsınamaz olduğu düşüncesiyle kırışıklıklarını düzeltti.

Prens Andrey soğuk bir edayla, "Ben bu konuda hüküm veremem," diye cevap verirken aklından şunlar geçiyordu: "Ben orduyu kurtarmaya gidiyorum."

Bilibin, "Mon cher, vous êtes un héros,"[71] dedi.

---

69 Sevgili dostum, kahramanlık bu.

70 Bir filozofsunuz.

71 Sevgili dostum, siz bir kahramansınız.

XIII

Aynı gece savaş bakanıyla vedalaşan Bolkonski, nerede bulacağını kendisi de bilmeden ve Krems yolu üzerinde Fransızlara yakalanma korkusuyla orduya doğru yola çıktı.

Brunn'da tüm saray ahalisi eşyalarını topluyordu, ağır bagajlar Olmütz'e gönderilmişti bile. Prens Andrey, Ezelsdorf yakınlarındaki bir yolda büyük bir hızla ve son derece düzensiz bir halde geri çekilen Rus askerleriyle karşılaştı. Yük arabaları yolu öyle kapatmıştı ki yolcu arabasıyla geçmesi imkânsızdı. Kazak komutanından bir at ve bir Kazak alan Prens Andrey aç ve yorgun bir halde yük arabalarının arasından geçerek başkomutanı ve arabasını aramaya başladı. Yol boyunca kulağına ordunun durumu hakkında korkunç söylentiler geliyor ve son derece düzensiz bir biçimde kaçan ordunun görünüşü de bu söylentileri doğruluyordu.

Bonaparte'ın sefer başlamadan önce ordusuna verdiği emirdeki sözleri hatırladı: "Cette armée russe que l'or de l'Angleterre a transportée des extrémités de l'univers, nous allons lui faire éprouver la même sort (le sort de l'armée d'Ulm)."[72] Ve bu sözler hem kahramanının dehası karşısında bir şaşkınlık, hem gururunun kırıldığı duygusu, hem de şan ve şeref ümidi hissettirdi. Aklından "Ölmekten başka yapacak bir şey kalmamışsa," diye geçirdi, "eğer ölmem gerekiyorsa! Bunu da herkesten daha iyi yaparım!"

Prens Andrey sonu gelmeyen, birbirine karışmış asker kollarına, yük arabalarına, silahlara, toplara ve yeniden yük arabalarına, birbirini geçmeye çalışan, bu kirli yolu üç ve bazı yerlerde dört sıra halinde kapatmış akla gelebilecek her türden arabaya küçümseyerek bakıyordu. Her yönden, önden arkadan, kulağın seslerini duyabileceği her yerden tekerlek sesleri, at arabalarının, el arabalarının, top araba-

72 İngiliz altınının dünyanın öbür ucundan getirdiği Rus ordusuna aynı kaderi (Ulm ordusunun kaderini) yaşatacağız.

larının gürültüleri, nal tıkırtıları, kırbaç şaklamaları, deh deh çığlıkları, erlerin, emir erlerinin ve subayların küfürleri geliyordu. Yolun kenarlarında hiç boşluk kalmayacak şekilde, kimisinin bedeni parçalanmış kimisininki tek parça halinde at leşleri ve üzerlerinde tek başına askerlerin oturup bir şeyler beklediği parçalanmış arabalar, kollarından ayrılıp küme küme komşu köylere giden ya da köylerden tavuk, koyun, saman ya da içine bir şeyler doldurulmuş çuvalları sürükleye sürükleye getiren askerler vardı. Yokuşlarda ve inişlerde kalabalık iyice büyüyor ve ardı arkası kesilmeyen bir uğultu yükseliyordu. Dizlerine kadar çamura batmış askerler topları ve arabaları elleriyle itiyorlardı; kırbaçlar vuruluyor, toynaklar yere sürtüyor, oklar kırılıyor, çığlıklar göğüsleri yırtıyordu. Yürüyüşü idare eden subaylar arabaların arasında gidip geliyordu. O uğultuda sesleri güçlükle duyuluyor ve yüzlerinden bu düzensizliği giderme ümidini kestikleri okunabiliyordu.

Bolkonski, Bilibin'in sözlerini hatırlayarak, "Voilà le cher[73] Ortodoks ordusu," diye düşündü.

Başkomutanının nerede olduğunu sormak için arabalardan birine yaklaştı. Tam karşısından garip, tek atlı, muhtemelen elinden iş gelir askerlerin sağdan soldan bulduklarıyla yaptığı yük arabası, kabriyole, kaleska karışımı bir araba geliyordu. Arabayı bir asker kullanıyor, baştan aşağı şallara sarılı bir kadın rüzgârlığın arkasında, deri tavanın altında oturuyordu. Prens Andrey arabaya yaklaştı, tam askere sorusunu soracakken arabadaki kadının umutsuz çığlıkları dikkatini çekti. Konvoyu idare eden subay arabayı kullanan askeri diğerlerinin yanından geçip gitmek istediği için dövüyor ve kamçısı arabanın rüzgârlığına çarpıyordu. Kadın çığlık çığlığa bağırıyordu. Prens Andrey'i görünce rüzgârlıktan dışarı fırladı ve halı desenli şalının altından çıkarttığı ince ellerini sallayarak bağırdı:

73 İşte değerli.

"Yaver! Yaver bey!.. Tanrı aşkına... koruyun beni... Ne olacak halimiz? Ben yedinci avcı kıtası doktorunun karısıyım... Bırakmıyorlar; arkada kaldık, bizimkileri kaybettik..."

Askere öfkelenen subay, "Seni pide gibi dümdüz ederim, dön!" diye bağırdı, "Arabandaki kaltağı da al, dön!"

Doktorun karısı, "Yaver bey, koruyun beni. Neler diyor?" diye bağırdı.

Prens Andrey subaya yaklaşıp, "Bu arabanın geçmesine izin verin. İçinde bir kadın olduğunu görmüyor musunuz?" dedi.

Subay ona baktı ve cevap vermeden yeniden askere döndü:

"Yandan geçmeyi öğretirim sana, geri!"

Prens Andrey dişlerini sıkarak yineledi: "İzin verin diyorum size."

Subay aniden, bir sarhoş öfkesiyle Prens Andrey'e döndü: "Sen kim oluyorsun? Sen (*seni* özellikle vurgulamıştı) kendini komutan mı sanıyorsun? Burada komutan benim, sen değil." Tekrar askere dönerek, "Sen, geri bas," dedi, "seni pide gibi dümdüz ederim."

Subay böyle konuşmayı seviyor gibiydi.

Arkadan bir ses duyuldu: "Haddini iyi bildirdi yaver bozuntusuna."

Prens Andrey, subayın ne dediğini hatırlamayacak kadar sarhoş olanların nedensiz öfkesine kapılmış olduğunu anlamıştı. Arabadaki doktor karısını korumasının dünyada en çok korktuğu şey, yani ridicule[74] anlamına geleceğini de görmüştü ama içgüdüleri başka bir şey söyledi. Subay sözünü bitirmeye fırsat bulamadan öfkeden allak bullak olmuş bir yüzle ona yaklaştı ve kamçısını kaldırdı:

"Geç-me-le-ri-ne i-zin ve-rin!"

Subay elini salladı ve hızla uzaklaştı.

"Bütün bu kargaşa bunların, genelkurmaydakilerin yüzünden," diye homurdandı, "nasıl biliyorsanız öyle yapın."

---

74 Komik duruma düşmek.

Prens Andrey kendisine "kurtarıcım" diyen kadının yanından başı önde, hızla ayrıldı ve bu küçük düşürücü sahnenin en ufak detayını bile aklından çıkartamadan atını başkomutanın orada olduğunu söyledikleri köye doğru hızla sürdü.

Köye gelince atından indi, bir dakika bile olsa dinlenip bir şeyler yemek ve kendisine eziyet eden bütün o onur kırıcı düşünceleri açıklığa kavuşturabilmek için karşısına çıkan ilk eve doğru yürüdü. Tanıdık bir ses onu ismiyle çağırdığında ilk evin penceresine doğru gidiyor ve aklından "Bunlar asker değil serseri sürüsü," diye geçiriyordu.

Çevresine bakındı. Nesvitski'nin güzel yüzü küçük bir pencereden dışarı uzanmıştı. Nesvitski ağzını şapırdatarak bir şeyler çiğniyor, elini sallayarak onu yanına çağırıyordu.

"Bolkonski, Bolkonski! Duymuyor musun yahu? Çabuk buraya gel," diye bağırıyordu.

Prens Andrey eve girince Nesvitski'nin başka bir yaverle birlikte bir şeyler yediğini gördü. Bolkonski'ye hemen yeni bir haber alıp almadığını sordular. Prens Andrey onların, yakından tanıdığı yüzlerinden telaş ve endişe okudu. Bu ifade Nesvitski'nin her zaman gülen yüzünde iyice belirgindi.

Bolkonski, "Başkomutan nerede?" diye sordu.

Yaver cevap verdi: "Burada, şu evde."

Nesvitski, "Peki, barış ve teslim olma haberleri doğru mu?" diye sordu.

"Ben de size soracaktım. Size anca yetiştiğim için başka bir şey bilmiyorum."

Nesvitski, "Bizi sorarsan dostum, bizim durumumuz korkunç! Mack'a gülmekle hata etmişim," dedi, "Hadi otur, bir şeyler ye."

Öteki yaver, "Prens, şimdi ne araba bulabilirsiniz ne de başka bir şey, sizin Pyotr'un nerede olduğunu da Tanrı bilir," dedi.

"Genel karargâh nerede?"

"Geceyi Znaim'de geçiriyoruz."

Nesvitski, "Ben de gerekli her şeyimi iki ata yükledim," dedi, "benim paketleri çok güzel hazırladılar. Gerekirse Bohemya dağlarını bile geçebilirim. Durum kötü birader."

Prens Andrey'in, Leyden kavanozuna[75] dokunmuş gibi titrediğini fark eden Nesvitski, "Neyin var, iyi misin, neden böyle titriyorsun?" diye sordu.

Prens Andrey, "Bir şeyim yok," diye cevap verdi.

O anda aklına biraz önce karşılaştığı doktor karısı ve konvoy subayı gelmişti.

"Başkomutan burada ne yapıyor?" diye sordu.

Nesvitski, "Hiçbir şey anlamıyorum," dedi.

Prens Andrey, "Benim tek anladığım, her şey iğrenç, iğrenç ve iğrenç," dedi ve başkomutanın olduğu eve gitti.

Prens Andrey, Kutuzov'un arabasının, maiyetindekilerin yorgunluktan ölmek üzere olan binek atlarının ve yüksek sesle konuşan Kazakların yanından geçerek antreye girdi. Kutuzov, Prens Andrey'e söylendiği gibi, Prens Bagration ve Weyrother ile birlikte kulübedeydi. Weyrother ölen Schmidt'in yerine gelen Avusturya generaliydi. Ufak tefek bir adam olan Kozlovski antrede bir yazıcının karşısında çömelmiş duruyordu. Yazıcı ters çevrilmiş bir fıçının üzerinde, üniformasının kolları sıvanmış bir halde hızlıca bir şeyler yazıyordu. Kozlovski'nin yüzünden yorgunluk akıyordu, onun da gece uyumadığı belliydi. Prens Andrey'e bakmadı, başıyla selam bile vermedi.

Yazıcıya dikte etmeye devam etti: "İkinci satır... Yazdın mı? Kiev muhafız kıtası, Podolsk..."

Yazıcı Kozlovski'ye saygısızca ve öfkeyle bakarak, "Yetişemiyorum komutanım," dedi.

---

75 Leyden kavanozu, kavanozun içindeki ve dışındaki iki elektrot arasında oluşan statik elektriği depolayan, içi su dolu kavanozdur. Alman Lutheryen rahip ve fizikçi Ewald Georg von Kleist (1700-1748) tarafından 1745 yılında ve ayrıca Leyden Üniversitesi profesörlerinden Hollandalı Pieter van Musschenbroek (1692-1761) tarafından 1746 yılında bulunmuş ve tarihe Leyden Kavanozu olarak geçmiştir. (ç.n.)

Bu sırada kapının ardından Kutuzov'un canlı, hoşnutsuzluğunu belli eden sesi ve onun sözünü kesen bir başka ses, Prens Andrey'in tanımadığı birinin sesi duyuldu. Prens Andrey bu seslerden, Kozlovski'nin kendisine karşı ilgisizliğinden, yorgunluktan ölen yazıcının saygısızlığından, yazıcı ve Kozlovski'nin başkomutanın bu kadar yakınında bir fıçının yanında yerde oturuyor olmalarından, atları tutan Kazakların evin penceresinin altında yüksek sesle gülüşmelerinden önemli ve üzücü bir şeyin kesinlikle olacağını hissetmişti.

Prens Andrey, Kozlovski'ye sert bir tavırla sorular sordu.

"Şu anda prens," dedi, "Bagration'a talimat veriliyor."

"Teslim olma konusu?"

"Öyle bir şey yok; çatışma için hazırlık yapılıyor."

Prens Andrey seslerin geldiği kapıya doğru yürüdü. Ama tam kapıyı açmak istediği sırada odadaki sesler kesildi, kapı kendiliğinden açıldı ve Kutuzov, tombul yüzündeki kartal gagası gibi burnuyla eşikte göründü. Prens Andrey, Kutuzov'un tam karşısında duruyordu ama başkomutanın gören tek gözünden düşüncelerinin ve kaygılarının kafasını, görüşünü bile kısıtlayacak kadar meşgul ettiği belli oluyordu. Gözlerini yaverinin yüzüne dikti ve onu tanımadı.

Kozlovski'ye dönüp, "Bitti mi?" diye sordu.

"Bitmek üzere ekselansları."

Kısa boylu, doğulular gibi sert ve hareketsiz suratlı, zayıf, fazla yaşlı olmayan Bagration başkomutanın arkasından çıktı.

Prens Andrey bir zarf uzatarak oldukça yüksek bir sesle, "Geldiğimi bildirmekten şeref duyarım," dedi.

"Ha, Viyana'dan mı? Güzel. Sonra, sonra!"

Bagration'la birlikte sundurmaya çıktı.

Bagration'a, "Güle güle prens," dedi, "İsa seninle olsun. Büyak kahramanlıklar için seni kutsuyorum."

Kutuzov'un yüzü ansızın yumuşamış, gözlerinde yaşlar belirmişti. Sol eliyle Bagration'u kendisine doğru çekti, yüzük takılı sağ eliyle, alışkanlığı olduğu belli olan bir hareketle haç çıkarttı, tombul yanağını uzattı ama Bagration onu boynundan öptü.

Kutuzov tekrar, "İsa seninle olsun," dedi ve kaleskaya doğru yürürken Bolkonski'ye de "Benimle gel," dedi.

"Ekselansları, ben burada kalıp faydalı olmak isterdim. İzin verin, Prens Bagration'un kıtasında kalayım."

Bolkonski'nin işi ağırdan aldığını fark eden Kutuzov, "Bin," dedi, "bana da iyi subaylar gerek, bana da."

Kaleskaya bindiler ve birkaç dakika konuşmadan yol aldılar.

Kutuzov, Bolkonski'nin yüreğinde olup biten her şeyi anlamış yaşlı bir adam tavrıyla "Daha önümüzde yapılacak çok, çok şey var," dedi ve kendi kendine konuşuyormuş gibi ekledi: "Eğer yarın onun kıtasının onda biri geri dönerse Tanrı'ya şükredeceğim."

Prens Andrey, Kutuzov'a baktı ve gözü ister istemez yarım arşın ötesinde duran Kutuzov'un şakağındaki, İsmail'de başını delip geçen kurşunun bıraktığı tertemiz yıkanmış yara izi ve akıp gitmiş gözüne takıldı. Bolkonski, "Evet, bu adamların ölümünden bu kadar rahat bahsetmeye hakkı var," diye düşündü.

"Ben de bunun için beni bu kıtaya göndermenizi rica ediyorum," dedi.

Kutuzov cevap vermedi. Düşünceli bir halde oturuyordu ve kendisine söyleneni çoktan unutmuş gibi bir hali vardı. Beş dakika sonra, arabanın yumuşak yayları üzerinde tatlı tatlı sallanarak tekrar Prens Andrey'le konuşmaya başladı. Yüzünde huzursuzluktan iz yoktu. Prens Andrey'e alaylı bir edayla imparatorla yaptığı görüşmenin ayrıntıları hakkında, sarayda Krams meselesiyle ilgili duyduğu yorumlar hakkında ve ikisinin de tanıdığı bazı kadınlar hakkında sorular sordu.

XIV

Kutuzov 1 Kasım'da casusundan komutasındaki ordunun neredeyse ümitsiz bir durumda olduğu haberini almıştı. Casus Fransızların büyük kuvvetlerle Viyana Köprüsü'nü geçtiğini, Kutuzov'un Rusya'dan gelen birliklerle birleşeceği yola doğru ilerlediklerini bildirmişti. Kutuzov Krems'te kalmaya karar verirse Napolyon'un yüz elli bin kişilik ordusu tüm bağlantı hatlarını kesecek, bitkin haldeki kırk bin kişilik ordusunun çevresini saracak ve o da Mack'ın Ulm'da düştüğü duruma düşecekti. Rusya'dan gelecek birliklerle bağlantıyı sağlayacak yolu bırakmaya karar verirse düşmanın kusursuz kuvvetlerine karşı savunma savaşı vererek Bohemya dağlarının hiç bilmedikleri, yolu olmayan bölgesine girmek zorunda kalacak ve Buksgevden'le birleşme ümidini tamamen yitirecekti. Rusya'dan gelen birliklerle birleşmek için Krems yolu üzerinden Olmütz'e çekilmeye karar verirse yolunun Viyana Köprüsü'nü geçen Fransızlar tarafından kesilmesi riskine girecek ve ordusunu iki yandan çevirecek üç misli kuvvetli düşmanla yürüyüş halinde, bütün arabaları ve yükleriyle çatışmayı kabul etmek zorunda kalacaktı.

Kutuzov bu sonuncu yolu seçti.

Fransızlar, casusun raporuna göre, Viyana Köprüsü'nü geçmiş, Kutuzov'un geri çekilme hattı üzerinde olan, yüz verstten uzak mesafedeki Znaim'e doğru normalden hızlı bir biçimde ilerliyordu. Znaim'e Fransızlardan önce ulaşmak ordunun kurtulma ümidinin artması anlamına geliyordu; Fransızların Znaim'e kendilerinden önce ulaşmasına izin vermek ise muhtemelen tüm ordunun Ulm'dakine benzer bir utanç yaşaması ya da tüm askerlerin ölmesi anlamına gelecekti. Ama ordunun tamamıyla oraya Fransızlardan önce varabilmek imkânsızdı. Fransızların Viyana'dan Znaim'e gidecekleri yol Rusların Krems'ten Znaim'e gidecekleri yoldan daha kısa ve düzgündü.

Kutuzov haberi aldığı gece Bagration'un dört bin kişilik öncü birliğini dağlardan sağa, Krems-Znaim yolundan Viyana-Znaim yoluna yolladı. Bagration bu yolu dinlenmeden geçmek, Viyana'yı önüne Znaim'i arkasına almak ve Fransızlardan önce ulaşabilirse onları elinden geldiğince oyalamak zorundaydı. Kutuzov ise tüm yükleriyle birlikte Znaim'e doğru hareket etti.

Bagration aç, yalınayak askerlerle yolu olmayan dağlarda, fırtınalı bir gecede kırk beş verst yol gidip birliğinin üçte birini kaybederek Viyana-Znaim yolu üzerindeki Hollabrunn'a, oraya Viyana tarafından gelen Fransızlardan birkaç saat önce ulaştı. Kutuzov'un Znaim'e ulaşabilmesi ve bunun sonucunda orduyu kurtarabilmesi için tüm yükleriyle birlikte bütün bir gün yürümesi gerekiyordu; bunun için de Bagration'un Hollabrunn'da karşılaştığı düşman ordusunu dört bin aç, yorgun askerle bütün bir gün tutması gerekliydi ki bu da açıkça imkânsızdı. Ama kaderin cilvesi olmazı olur kıldı. Viyana Köprüsü'nün Fransızların eline çatışmasız geçmesini sağlayan hilenin başarısı Murat'yı, Kutuzov'u da aynı şekilde kandırmayı denemeye sevk etti. Murat, Znaim yolu üzerinde Bagration'un zayıf kuvvetlerine rastlayınca onları Kutuzov'un tüm ordusu sanmıştı. Bu orduyu mutlak hezimete uğratabilmek için Viyana yolunda arkada kalan kuvvetlerini bekledi ve bu amaçla iki ordunun da konumlarını korumaları ve yerlerinden ayrılmamaları şartıyla üç günlük ateşkes önerdi. Murat barış görüşmelerinin başladığını ve bu yüzden gereksiz kan dökülmemesi için ateşkes önerdiğini temin ediyordu. İleri karakolda görevli Avusturyalı General Kont Nostitz, Murat'nın ateşkes elçisinin sözlerine inandı ve geri çekilerek Bagration'un öncü birliğine giden yolu açtı. Başka bir ateşkes elçisi de aynı barış görüşmeleri haberini vermek ve Rus ordusuna üç günlük ateşkes teklif etmek için Rus hatlarına gitti. Bagration ateşkesi ne kabul ne de red

edebileceği yanıtını verdi ve yapılan teklifi bildirmesi için yaverini Kutuzov'a gönderdi.

Ateşkes Kutuzov için zaman kazanmanın, Bagration'un yorgun birliğini dinlendirmenin, arabalarla yükleri (bunların hareketleri Fransızlardan gizlenmişti) Znaim'e hiç olmazsa bir mevzi daha ilerletebilmenin tek yoluydu. Ateşkes teklifi orduyu kurtarmak için tek ve beklenmedik fırsatı veriyordu. Bu haberi alan Kutuzov, yanında bulunan ikinci komutan Wintzingerode'yi hemen düşman kampına gönderdi. Wintzingerode ateşkesi kabul etmekle kalmayacak, teslim olma şartlarını da bildirecekti; bu arada Kutuzov da tüm ordunun Krems-Znaim yolu üzerindeki nakliye arabalarının mümkün olduğunca hızlanmaları için yaverlerini arkaya yolladı. Bagration'un yorgun, aç bölüğü tüm ordunun ve nakliye arabalarının bu hareketlerinin gizlenebilmesi için kendisinden sekiz kat güçlü düşman karşısında yerinden ayrılmadan duracaktı. Kutuzov'un, hiçbir bağlayıcılığı olmayan teslim olma teklifinin arabaların bir kısmının geçebilmesi için zaman kazandıracağı ve Murat'nın yaptığı hatanın kısa süre içinde ortaya çıkacağı konusundaki beklentisi gerçekleşmişti. Hollabrunn'la arası yirmi beş verst olan Schönnbrunn'daki Napolyon, Murat'nın ateşkes ve teslim olma ile ilgili raporunu alır almaz bunun bir aldatmaca olduğunu anladı ve Murat'ya şu mektubu yazdı:

Au prince Murât. Schoenbrunn, 25 brumaire
en 1805 à huit heures du matin

Il m'est impossible de trouver des termes pour vous exprimer mon mécontentement. Vous ne commandez que mon avant-garde et vous n'avez pas le droit de faire d'armistice sans mon ordre. Vous me faites perdre le fruit d'une campagne. Rompez l'armistice sur-le-champ et marchez à l'ennemi. Vous lui ferez déclarer que le général qui a signé

cette capitulation n'avait pas le droit de le faire, qu'il n'y a que l'Empereur de Russie qui ait ce droit.

Toutes les fois cependant que l'Empereur de Russie ratifierait la dite convention, je la ratifierai; mais ce n'est qu'une ruse. Marchez, détruisez l'armée russe... vous êtes en position de prendre son bagage et son artillerie.

L'aide-de-camp de l'Empereur de Russie est un... Les officiers ne sont rien quand ils n'ont pas de pouvoirs: celui-ci n'en avait point... Les Autrichiens se sont laissé jouer pour le passage du pont de Vienne, vous vous laissez jouer par un aide-de-camp de l'Empereur.

Napoléon[76]

Bonaparte'ın yaveri bu öfke dolu mektubu dörtnala Murat'ya götürdü. Generallerine güvenmeyen Bonaparte da avcunun içindeki kurbanı kaçırma korkusuyla kendi muhafızlarıyla birlikte savaş meydanına gitti; Bagration'un dört bin kişilik birliği ise neşeyle ateş yakarak kurunuyor, ısınıyor, üç günden sonra ilk defa yulaf lapalarını pişiriyordu ama içlerinden hiçbiri kendilerini neyin beklediğini bilmiyor ve düşünmüyordu.

---

76 Prens Murat'ya. Schönbrunn, 25 Brumaire 1805, sabah saat sekiz
Duyduğum memnuniyetsizliği size anlatacak kelime bulamıyorum. Siz sadece benim öncü kuvvetlerime komuta ediyorsunuz ve emrim olmadan ateşkes yapma hakkınız yok. Seferin meyvelerini kaybetmeme neden oluyorsunuz. Derhâl ateşkesi bozun ve düşman üzerine yürüyün. Bu teslim olma kararını imzalayan generale de böyle bir hakkı olmadığını, sadece Rusya imparatorunun buna hakkı olduğunu bildirin. Bununla birlikte, Rus imparatoru bahsi geçen anlaşmayı tasdik ederse ben de ederim; ama bu sadece bir aldatmaca. İlerleyin, Rus ordusunu imha edin... mühimmatını ve toplarını alacak konumdasınız.
Rus imparatorunun yaveri tam bir... Subaylar yetkileri olmadıkları zaman bir hiçtir: Bunun da yok... Avusturyalılar, Viyana Köprüsü'nü geçerken onları aldatmanıza izin verdiler, siz de imparatorun yaverinin sizi aldatmasına izin veriyorsunuz.

Napolyon

XV

Kutuzov'a ricası konusunda ısrar eden Prens Andrey saat dörtte Grunt'a geldi ve Bagration'un yanına çıktı. Bonaparte'ın yaveri daha Murat'nın tugayına gelmemiş ve çarpışma daha başlamamıştı. Bagration'un öncü birliğinde genel durum hakkında hiçbir şey bilinmiyor, barıştan söz ediliyor ama bunun mümkün olduğuna inanılmıyordu. Çarpışmadan da söz ediliyor ama yakında olacağına inanılmıyordu.

Bolkonski'yi sevilen ve güvenilen bir yaver olarak tanıyan Bagration onu özel, amirane bir ilgi ve hoşgörüyle karşıladı, bugün ya da yarın çatışma çıkabileceğini söyledi ve savaş sırasında yanında olmak, ya da artçıda durup düzenli geri çekilmeyi denetlemek "ki bu da çok önemliydi" konusunda serbest bıraktı.

Prens Andrey'i rahatlatmak ister gibi, "Ama bugün muhtemelen bir şey olmaz," dedi.

Bagration, "Haç kazanmak için gönderilmiş sıradan genelkurmay züppelerinden biriyse haçı artçıda da alır, eğer benim yanımda kalmak istiyorsa buyursun kalsın... cesur bir subaysa faydalı olur," diye düşünmüştü. Prens Andrey yanıt vermedi, çevreyi dolaşmak ve kendisine bir görev verilirse nereye gideceğini öğrenebilmek amacıyla askerlerin dağılımını görmek için izin istedi. Birliğin yakışıklı, düzgün giyimli, işaretparmağında elmas bir yüzük olan, kötü konuşmasına rağmen Fransızca konuşmaya hevesli nöbetçi subayı, Prens Andrey'e eşlik etmeye gönüllü oldu.

Her tarafta üstleri sırılsıklam, kederli yüzleriyle sanki bir şeyler arayan subaylar, köyden aldıkları kapıları, sıraları ve çitleri sürükleyerek getiren erler vardı.

Kurmay subay bu erleri göstererek, "İşte bu milletten kurtulamıyoruz prens," dedi, "komutanları salıyorlar bunları ortalığa. Kendileri de işte şurada –orduya eşlik eden kan-

tin çadırını işaret etti– toplanıp oturuyorlar. Daha bu sabah hepsini kovaladım; bakın yine ağzına kadar dolu. Gidip şunları bir korkutmalı prens. Bir dakika."

Henüz bir şey yemeye fırsat bulamamış olan Prens Andrey de, "Gidelim, ben de biraz peynir ekmek alırım," dedi.

"Neden söylemediniz prens? Size kendi soframdan bir şeyler ikram ederdim."

Atlarından inip kantin çadırına girdiler. Yüzleri kızarmış ve yorgun birkaç subay masalara oturmuş, yiyip içiyorlardı.

Kurmay subay aynı şeyi birkaç kez tekrarlamış bir insanın sitemkâr ses tonuyla, "Beyler, bu ne hal!" dedi, "Görev yerinden bu kadar da ayrılmak olur mu? Prens kimsenin görev yerinden ayrılmamasını emretti." İçeri girenleri çizmesiz (kurutması için kantinciye vermişti), çoraplarıyla, doğal olmayan bir gülümsemeyle karşılayan ufak tefek, üstü başı çamurlu, zayıf topçu subayına seslendi: "Size ne demeli Yüzbaşı Tuşin, ayıp değil mi? Siz bir topçu olarak başkalarına örnek olmalısınız ama ayağınızda çizmeleriniz yok. Bir alarma çizmesiz yakalanırsanız güzel olur doğrusu." Kurmay subay gülümsedi ve sesine bir emir tonu katarak devam etti: "Lütfen hepiniz görev yerlerinize dönün beyler."

Prens Andrey, Kurmay Yüzbaşı Tuşin'e bakınca elinde olmadan gülümsedi. Çıplak ayaklı bacağını hiçbir şey söylemeden ve gülümseyerek diğer bacağının üstüne atan Tuşin iri, zeki, güzel gözleriyle bir Prens Andrey'e bir kurmay subaya bakıyordu.

Yüzbaşı Tuşin bu tatsız durumdan kurtulup işi şakaya vurmak ister gibi gülümseyerek, "Askerler yalınayak daha çevik hareket edilir diyorlar," dedi çekine çekine.

Ama daha konuşmasını bitirmeden yaptığı esprinin hoşa gitmediğini ve uygun kaçmadığını hissetti. Eli ayağına dolaştı.

Kurmay subay ciddiyetini korumaya çalışarak, "Lütfen yerinize dönün," dedi.

Prens Andrey topçunun kılığına bir kez daha göz attı. Bu adamda kendine has, askerlikle kesinlikle ilgisi olmayan, biraz komik ama son derece ilgi çekici bir şeyler vardı.

Kurmay subay ve Prens Andrey atlarına binip dolaşmaya devam ettiler. Farklı tugaylardan askerlere ve subaylara rastlayıp, yanlarından birer birer geçerek köyden çıkınca sollarında rengi kırmızı, yeni, taze bir çamurla yapılmakta olan istihkâmı gördüler. Bölükten birkaç asker soğuk soğuk esen rüzgâra rağmen üzerlerinde bir tek gömlekle istihkâmların üzerinde beyaz karıncalar gibi çalışıyorlardı; çukurun içinde görünmeyen bir asker aralıksız olarak kürekle dışarı kırmızı toprak atıyordu. İstihkâma yaklaştılar, gözden geçirdiler ve dolaşmaya devam ettiler. İstihkâmın arkasında, hızla gidip gelerek istihkâmdakilerle yer değiştiren on kadar askere rastladılar. Bu insanı sarhoş eden havadan kurtulmak için burunlarını tıkayıp atlarını tırısa kaldırmak zorunda kaldılar.

Nöbetçi kurmay subay, "Voilà l'agrément des camps, monsieur le prince,"[77] dedi.

Karşı tepeye çıktılar. Bu tepeden Fransızları görebiliyorlardı. Prens Andrey durdu ve incelemeye başladı.

Kurmay subay en yüksek noktayı işaret ederek, "Bizim batarya şurada," dedi, "çizmesiz oturan acayip herifin bataryası; oradan her şeyi görürüz; gidelim prens."

Prens Andrey kurmay subaydan kurtulmak için, "Çok teşekkür ederim, artık yalnız da gidebilirim," dedi, "siz rahatsız olmayın lütfen."

Prens Andrey kurmay subayı bırakıp tek başına yola koyuldu.

İlerleyip düşmana yaklaştıkça daha düzenli ve neşeli askerlerle karşılaşıyordu. En büyük düzensizlik ve ümitsizlik Znaim önünde, Fransızlardan on verst uzaklıktaki ve sabah Prens Andrey'in yanlarından geçtiği yük arabalarındaydı. Grunt'ta da biraz endişe ve bir şeylerden korku hissediliyor-

77 İşte ordugâhların neşesi prens.

du. Ama Prens Andrey Fransız hatlarına yaklaştıkça askerlerimiz kendilerine daha güvenli görünüyordu. Kaputlu erler sıra halinde durmuş, başçavuş ve bölük subayları, erlerin göğüslerine parmaklarıyla dokunup ellerini kaldırmalarını emrederek onları sayıyordu; dört bir yana dağılmış askerler sürükleye sürükleye ağaç kütükleri, çalı çırpı getirip neşeyle gülüşe konuşa küçük, derme çatma barakalar yapıyordu; giyinik ve çıplak halde ateşin başına oturup gömleklerini, kuşaklarını kurutanlar ya da çizmelerini, kaputlarını onaranlar, kazanların ve aşçıların başında toplananlar da vardı. Bölüklerin birinde yemek hazırdı, askerler dumanı tüten kazanlara aç yüzlerle bakıyor ve barakasının önündeki kütüğe oturmuş subayın, bölük emininin tahta bir tabakta götürdüğü yemeğin tadına bakmasını bekliyorlardı. Şanslarına öyle her yerde bulunmayan votka düştüğü için daha mutlu olan bir bölükte askerler, bir fıçıyı eğmiş kendisine uzatılan şişelere sırayla votka dolduran çiçek bozuğu yüzlü, geniş omuzlu bir başçavuşun etrafında toplanmışlardı. Askerler şişeleri ibadet eder gibi bir ifadeyle ağızlarına götürüyor, başlarına dikiyor, ağızlarını çalkalayıp kaputlarının kollarına siliyor ve neşeli yüzlerle başçavuşun yanından ayrılıyorlardı. Bütün yüzlerde öyle sakin bir ifade vardı ki, bütün bunlar düşmanın gözü önünde, müfrezenin en az yarısının savaş meydanında kalacağı bir olayın öncesinde değil de vatanın bir köşesindeki sakin bir ordugâhta beklerken yaşanıyordu sanki. Prens Andrey avcı alayını, barış zamanında yaptıkları işleriyle meşgul kabadayı Kiev bombacılarını geçince, alay komutanının diğerleri arasından fark edilen yüksek barakasının yakınlarında, önünde çıplak bir adamın yattığı humbaracı mevzisine geldi. İki asker çıplak adamı tutuyor, diğer ikisi de havada sallandıkça esneyen değnekleri düzenli aralıklarla sırtına indiriyorlardı. Cezalandırılan asker doğal olmayan bir sesle bağırıyordu. Şişman bir binbaşı mevzide bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, hiç durmadan ve askerin çığlıklarına aldırmadan konuşuyordu:

"Askerin hırsızlık yapması ayıptır, asker namuslu, asil ve cesur olmalıdır; eğer kardeşinden bir şey çaldıysa orada ahlâk kalmamış demektir; bu da alçaklıktır. Vurun, bir daha, bir daha."

Değnek sesleri ve çaresiz, doğal olmayan çığlıklar devam ediyordu.

Binbaşı, "Bir daha, bir daha," diye tekrarlayıp duruyordu.

Genç bir subay, yüzünde şaşkınlık ve acı dolu bir ifadeyle, kafasını çevirip geçmekte olan yavere bakarak cezalandırılan askerin yanından uzaklaştı.

Prens Andrey ön hatlara giderek mevzi boyunca dolaştı. Bizim hatla düşman hattı arası sağ ve sol kanatta açıktı ama sabah müzakerecilerin geçtiği orta bölümde hatlar birbirine o kadar yakındı ki askerler birbirlerinin yüzlerini görebilir, birbirleriyle konuşabilirdi. Bu noktanın her iki tarafında da hattı tutan askerlerin dışında karşı cephedeki garip, yabancı askerleri kıkırdayarak inceleyen meraklı askerler vardı.

Hatlara yaklaşmak yasak olsa da komutanlar sabahın erken saatlerinden beri o noktaya gelen meraklıları uzaklaştıramamışlardı. Hatları tutan askerler görülmedik şeyleri teşhir eden insanlar gibi artık Fransızlara bakmıyor, gelenleri gözlüyor ve canları sıkılmış bir halde nöbet değişimini bekliyorlardı. Prens Andrey Fransızları inceleyebilmek için durdu.

Bir asker arkadaşına subayla birlikte hatta yaklaşıp Fransız humbaracısına hızlı hızlı ve ateşli ateşli bir şeyler anlatan Rus misketlisini işaret ederek, "Şuna bak, şuna," dedi, "Nasıl da ustaca sallıyor! Fransız bile yetişemiyor. Sen de konuşsana Sidorov..."

Fransızca konuşmada usta sayılan Sidorov, "Dur, dinle. Ustaca yemin ederim!" dedi.

Gülerek işaret edenlerin bahsettikleri asker Dolohov'du. Prens Andrey onu tanıdı ve anlattıklarına kulak kabarttı. Dolohov bu hatta kendi alayının bulunduğu sol kanattan yüzbaşısıyla birlikte gelmişti. Bölük komutanı öne doğru

eğilmiş anlamadığı konuşmaların tek kelimesini bile kaçırmamaya çalışarak, "Devam, devam!" diye kışkırtıyordu, "Biraz daha lütfen. Ne diyor?"

Dolohov yüzbaşıya cevap vermedi; Fransız humbaracısıyla ateşli bir tartışmaya girişmişti. Doğal olarak seferden bahsediyorlardı. Fransız, Ruslarla Avusturyalıları karıştırmış, Rusların Ulm'da teslim olup kaçtıklarını, Dolohov ise Rusların teslim olmadıklarını Fransızları yendiklerini kanıtlamaya çalışıyordu.

Dolohov, "Sizi buradan defetmemiz emredildi ve edeceğiz," dedi.

Fransız humbaracısı, "Yalnız dikkat edin de Kazaklarınızla birlikte sizi de ele geçirmesinler," dedi. Fransız seyirciler ve dinleyiciler güldüler.

Dolohov, "Suvarov'un komutasında nasıl dans ettirdiysek yine öyle ettireceğiz (on vous fera danser)"[78] dedi.

Fransızlardan biri, "Qu'est-ce qu'il chante?"[79] dedi.

Eski savaşlardan bahsedildiğini fark eden başka bir Fransız, "De l'histoire ancienne,"[80] dedi, "L'Empereur va lui faire voir à votre Souvara, comme aux autres..."[81]

Dolohov, "Bonaparte..." diye başlayınca Fransız sözünü kesti.

Öfkeyle bağırdı: "Bonaparte değil. İmparator! Sacré nom..."[82]

"Şeytan götürsün sizin imparatorunuzu!"

Dolohov Rusça, kaba, askerce küfürler savurdu ve silahını omzuna atıp uzaklaştı.

Yüzbaşıya, "Gidelim İvan Lukiç," dedi.

Hattaki askerler, "İşte Fransızca böyle konuşulur," diyorlardı, "sen de bir şeyler söylesene Sidorov!"

---

78 Dans edeceksiniz.

79 Hangi şarkıları söylüyor?

80 Onlar tarih oldu.

81 İmparator diğerleri gibi sizin Souvara'a da gününü gösterecek...

82 Lanet olası...

Sidorov göz kırptı ve Fransızlara dönerek art arda anlaşılmaz sözcükler sıraladı: "Kari, mala, tafa, safi, muter, kaska."

"Ho, ho, ho, ha, ha, ha!"

Askerler arasından öyle neşeli ve gür bir kahkaha uğultusu yükselmişti ki hatları aşıp Fransızları da sarmıştı; sanki silahlar çabucak boşaltılacak, mühimmat havaya uçurulacak ve herkes hemen evine dönecekti.

Ama silahlar dolu kaldı, gözetleme binaları ve tahkimatlardaki mazgal delikleri eskisi kadar korkutucu bir şekilde önlerine bakmaya, toparlaklarından ayrılmış toplar birbirlerine çevrili vaziyette durmaya devam etti.

XVI

Sağ kanattan sol kanada tüm cephe hattını dolaşan Prens Andrey kurmay subayın tüm savaş meydanının görülebildiğini söylediği bataryaya çıktı. Atından indi ve toparlaklarından ayrılmış dört toptan en kenardakinin yanında durdu. Topların önünde bir topçu nöbetçisi dolaşıyordu, subayı görünce selam durdu ama subayın işaretiyle düzenli, sıkıcı yürüyüşüne devam etti. Topların arkasında toparlaklar, daha da geride atlar ve topçuların ateşleri vardı. Sol tarafta, en uzaktaki topun biraz ötesinde içinden heyecanlı subay seslerinin geldiği, dallardan yeni örülmüş küçük bir kulübe vardı.

Bataryadan gerçekten de Rus ordusunun neredeyse tüm mevzileri ve düşman mevzilerinin büyük bir kısmı gözler önüne seriliyordu. Bataryanın tam karşısında, karşı tepenin ufukla birleştiği yerde Schöngraben köyü görülüyordu; daha solda ve sağda, büyük bölümü köyde ve dağın arkasında olması muhtemel Fransız askerlerinin üç yerde yaktıkları ateşlerin dumanları görülüyordu. Köyün solunda, dumanlar arasından bataryaya benzeyen ama ne olduğu çıplak gözle tam olarak anlaşılamayan bir şeyler vardı.

Sağ kanadımız Fransız mevzilerine hâkim, oldukça sarp bir tepede konuşlanmıştı. Burada piyadelerimiz vardı ve en uç noktada da ağır süvariler görülüyordu. Tuşin'in bataryasının durduğu ve Prens Andrey'in mevzileri seyrettiği orta bölümde bizi Schöngraben'den ayıran dereye uzanan inişli ve çıkışlı, meyilli bir bölüm vardı. Birliklerimiz sol tarafta, odun kesen piyadelerimizin ateşlerinin tüttüğü ormana dayanmışlardı. Fransızların hatları bizimkilerden daha genişti ve Fransızların bizi iki taraftan da rahatlıkla sarabilecekleri açıkça görülüyordu. Mevzilerimizin arkasında dik, derin bir vadi vardı ve topçularla süvarilerin buradan geri çekilmesi zordu. Prens Andrey not defterini çıkarttı ve toplardan birine yaslanarak kendisi için birliklerin dağılımının planını çıkarttı. Bagration'a rapor etmek için iki noktayı kurşun kalemiyle işaretledi. Niyeti ilk olarak topçuları merkezde toplamak, ikinci olarak da süvariyi geriye vadinin diğer tarafına çekmekti. Prens Andrey başkomutanın yanından hiç ayrılmadığı, geniş kitlelerin hareketlerini ve genel emirleri takip ettiği ve sürekli çatışmaların tarihsel tasvirleriyle ilgilendiği için yaşanacak bu savaşta da askerî eylemlerin gidişatını elinde olmadan sadece genel hatlarıyla düşünüyordu. Sadece önemli olasılıklar gözünde canlanıyordu. Kendi kendine "Eğer düşman sağ kanada saldırırsa," diyordu, "Kiev humbaracıları ve Podolsk avcıları merkezdeki yedek kuvvetler gelene kadar mevzilerini tutmak zorunda kalacaklar. Bu durumda ağır süvariler kanatlardan saldırıp onları indirebilir. Merkeze saldırırlarsa biz de merkezdeki bataryayı şu tepeye alırız ve onun koruması altında sağ kanadı geri çeker, vadiye kadar kademe kademe çekiliriz." Kendi kendine böyle planlar yapıyordu...

Bataryada topun yanında durduğu süre boyunca, çoğunlukla olduğu gibi, kulübede konuşan subayların seslerini hep duymuş ama tek kelimesini bile anlamamıştı. Kulübeden gelen seslerden birinin samimi tonu onu bir anda öyle bir etkiledi ki elinde olmadan dinlemeye başladı.

Prens Andrey'in tanır gibi olduğu o hoş ses, "Hayır sevgili dostum," diyordu, "sana söylüyorum, eğer ölümden sonra ne olacağını bilmemiz mümkün olsaydı, o zaman hiçbirimiz ölümden korkmazdık. Bu gerçek, sevgili dostum."

Başka, daha genç bir ses sözünü kesti: "İster kork ister korkma hiç fark etmez. Ondan kurtuluşun yok."

Üçüncü, yiğit bir ses ikisinin de sözünü keserek, "Yine de korkarsın. Bilinmeyenden korkarsın. Ah siz çok okumuşlar," dedi, "Siz topçular çok âlimsinizdir çünkü yanınızda her şeyinizi taşıyabilirsiniz, votkacığınızı da mezeciğinizi de."

Yiğit sesin piyade subayı olduğu anlaşılan sahibi güldü.

Birinci, tanıdık ses devam etti: "Yine de korkarsın. Bilinmezlikten korkarsın, evet öyle. Ruh göğe çıkacak falan diye istediğimizi söyleyelim... bilmiyor muyuz gökyüzü yok, atmosfer var."

Yiğit ses topçunun sözünü yine kesti:

"Sizin şu şifalı votkadan biraz ikram edin Tuşin," dedi.

Prens Andrey tatlı, filozofça konuşan sesi keyifle tanıyarak aklından, "Kantin çadırında çizmesiz oturan yüzbaşının ta kendisi," diye geçirdi.

Tuşin, "Şifalı votkayı ikram edebiliriz," dedi, "ama öbür dünyaya akıl erdirmek..." Sözünü tamamlamadı.

Bu sırada bir ıslık sesi duyuldu; gittikçe yaklaştı, yaklaştı, hızlanarak daha duyulur hale geldi, daha duyulur hale geldikçe daha da hızlandı ve bir gülle söylenmesi gereken her şeyi söylemeyi tamamlayamamış gibi, insanüstü bir güçle, kıvılcımlar saçarak kulübenin yakınlarında bir yerde toprağa saplandı. Toprak bu korkunç darbenin etkisiyle sanki inledi.

Ufak tefek Tuşin dişlerinin arasında yana kaymış küçük bir çubukla kulübeden herkesten önce fırladı; güzel, akıllı yüzü biraz sararmıştı. Onun arkasından yiğit sesin sahibi kabadayı piyade subayı çıktı ve düğmelerini ilikleyerek bölüğüne doğru koşmaya başladı.

XVII

Prens Andrey atının üzerinde bataryanın yanında durmuş, güllenin atıldığı topun dumanına bakıyordu. Gözleriyle hızla geniş bir alanı taradı. Sadece o ana kadar hareketsiz duran Fransız kitlelerinin dalgalanmaya başladığını ve solda gerçekten de bir batarya olduğunu gördü. Üzerindeki duman hâlâ dağılmamıştı. İki Fransız atlısı, muhtemelen yaverdiler, dörtnala tepeye çıkıyordu. Küçük bir düşman kolunun muhtemelen hattı güçlendirmek için tepeden aşağı indiği açıkça görülüyordu. Daha bir atışın dumanı dağılmamıştı ki ikinci bir duman tabakası göründü ve top sesi duyuldu. Çarpışma başlamıştı. Prens Andrey atını çevirdi ve Prens Bagration'u bulmak için geriye, Grunt'a doğru dörtnala sürdü. Arkasından top sesleri daha sık, daha yüksek geliyordu. Görünüşe göre bizimkiler de karşılık vermeye başlamıştı. Aşağıdan, müzakerecilerin geçtiği yerden tüfek sesleri duyuluyordu. Lemarrois, Bonaparte'ın öfke dolu mektubunu dörtnala Murat'ya ulaştırır ulaştırmaz mahcup olan Murat hatasını telafi etmek için, karşısındaki zayıf müfrezeyi akşam olmadan ve imparator gelmeden çevirip ezip geçmek amacıyla birliklerini hemen merkeze ve iki kanada doğru sürmüştü.

Kanının kalbine daha sık ve daha şiddetli akmaya başladığını hisseden Prens Andrey içinden, "Başladı! İşte savaş!" diye geçiriyor, "Ama nerede? Nasıl benim Toulon'um olacak?" diye düşünüyordu.

Daha on beş dakika önce yulaf lapası yiyip votka içen bölüklerin arasından geçerken her yerde birbirine benzeyen, hızlı hareketlerle sıraya giren, silahlarını hazırlayan askerleri görüyor ve bütün yüzlerde kendi yüreğinde hissettiği heyecanı okuyordu. Her bir erin ve subayın yüzü "Başladı! İşte savaş! Korkutucu ama keyifli!" diyordu.

İnşa edilmekte olan bir istihkâma varmak üzereyken bulutlu bir sonbahar akşamının aydınlığında kendisine doğ-

ru gelen atlılar gördü. En öndeki keçe gocuklu ve astragan kepliydi, beyaz bir ata binmişti. Bu Prens Bagration'du. Prens Andrey durup onu bekledi. Prens Bagration atını durdurdu, Prens Andrey'i tanıyıp başıyla selam verdi. Prens Andrey ona gördüklerini anlatırken o, ileriye bakmaya devam ediyordu.

"Başladı! İşte savaş!" ifadesi Prens Bagration'un yarı kapalı, sanki uykusunu alamamış gibi bulanık gözlü, sert, esmer yüzünde de vardı. Prens Andrey bu hareketsiz yüzü endişeli bir merakla seyrediyor, bir şeyler mi düşündüğünü, yoksa bir şeyler mi sezdiğini, ne düşünüp ne sezdiğini anlamaya çalışıyordu. Prens Andrey ona bakarak kendi kendine "Orada, bu hareketsiz yüzün arkasında bir şey var mı?" diye soruyordu. Prens Bagration, Prens Andrey'in anlattıklarına katıldığının göstergesi olarak başını eğdi ve tüm bu olup bitenleri, tüm anlatılanları daha önceden bekliyormuş gibi bir edayla "Peki," dedi. Prens Andrey atını hızlı sürüp nefes nefese kaldığı için hızlı hızlı konuşuyordu. Prens Bagration ise kelimeleri kendine has doğu aksanıyla, sanki telaşa gerek olmadığını anlatmak ister gibi yavaş yavaş telaffuz ediyordu. Bununla birlikte atını Tuşin'in bataryasına doğru tırısa kaldırdı. Prens Andrey de Prens Bagration'un yanındakilerle birlikte peşinden gitti. Prens Bagration'un yanında maiyet subayı, prensin özel yaveri, Jerkov, emir subayı, güzel bir İngiliz atının üzerinde nöbetçi kurmay subay ve merakından dolayı çatışmaya gelmeyi istemiş sivil bir memur, bir denetçi vardı. Tombul yüzlü, şişman bir adam olan denetçi oturduğu yük eyeri ve üzerindeki devetüyü kaputuyla süvarilerin, Kazakların, yaverlerin arasında garip bir görüntü oluşturuyor, atının üzerinde sarsıla sarsıla ilerlerken saf, halinden hoşnut bir gülümsemeyle etrafına bakınıyordu.

Jerkov denetçiyi işaret ederek Bolkonski'ye, "Çarpışmayı seyretmek istiyor ama," dedi, "karnına daha şimdiden sancılar girdi."

Denetçi sanki Jerkov'un alay konusu olmaktan övünüyormuş ve sanki bilerek gerçekte olduğundan daha aptal görünmeye çalışıyormuş gibi neşeli, saf ama aynı zamanda hınzır bir gülümsemeyle, "Yeter ama," dedi.

Nöbetçi kurmay subay, "Très drôle, mon monsieur prince,"[83] dedi. (*Prens* unvanının Fransızcada özgün bir şekilde söylendiğini ama kendisinin bunu bir türlü beceremediğini hatırlamıştı.)

Bu sırada Tuşin'in bataryasına gelmişlerdi; önlerine bir gülle düştü.

Denetçi saf saf gülümseyerek, "Bu düşen de ne?" diye sordu.

Jerkov, "Fransız pidesi," dedi.

Denetçi, "Bununla mı vuruyorlar yani?" diye sordu, "Korkunç bir şey!"

Sanki zevkten iyice gevşemişti. Sözünü daha yeni tamamlamıştı ki beklenmedik, korkunç bir ıslık duyuldu ve ıslık birdenbire sulu bir yere şap diye çarpma sesiyle kesildi; denetçinin biraz sağında, arkasından gelen Kazak atıyla birlikte yere yuvarlandı. Jerkov ve nöbetçi kurmay subay eyerlerinin üstüne eğildiler ve atlarını başka yöne çevirdiler. Denetçi Kazak'ın karşısında durmuş, dikkatle ve merakla inceliyordu. Kazak ölmüştü, atı hâlâ debeleniyordu.

Prens Bagration dönüp gözlerini kısarak baktı ve karmaşanın nedenini görünce "Böyle önemsiz şeylerle uğraşmaya değer mi?" der gibi kayıtsızca başını çevirdi. İyi bir binici hareketiyle atını durdurdu, biraz öne eğildi ve gocuğuna takılan kılıcı düzeltti. O günlerde taşınan kılıçlara benzemeyen, eski bir kılıçtı. Prens Andrey, Suvarov'un İtalya'da kılıcını Bagration'a armağan etmesiyle ilgili hikâyeyi hatırlamış ve bu anı o anda ona özel bir keyif vermişti. Bolkonski'nin savaş meydanını incelerken durduğu bataryaya gelmişlerdi.

---

83 Çok tuhaf, mösyö prens.

Prens Bagration sandıkların yanında duran cephane erine "Kimin bölüğü bu?" diye sordu.

"Kimin bölüğü bu?" diye sorarken aslında "Nasıl, korkuyor musunuz?" demek istiyordu. Cephane eri de bunu anlamıştı.

Kızıl saçlı, tüm yüzü çille kaplı cephane eri selam durup neşeli bir sesle, "Yüzbaşı Tuşin'in ekselansları," diye haykırdı.

Bagration kafasında bir şeyler tasarlayarak, "Güzel, güzel," dedi ve toparlakların yanından geçip en uçtaki topa doğru ilerledi.

Tam o topa yaklaşırken, onun ve yanındakilerin kulaklarını sağır eden bir patlama duyuldu ve topu aniden saran dumanın içinde topu kavrayıp hızla eski yerine götürmek için çırpınan topçular göründü. Elinde tomar olan, geniş omuzlu, iriyarı bir numaralı er bacaklarını iyice açıp tekerleğin yanına sıçradı. İki numara titreyen elleriyle topu ağzından doldurdu. Kısa boylu, sırtı hafif kambur bir adam, Tuşin, generali fark etmedi, ufacık elini gözlerinin üstüne koyup bakarak öne doğru atılırken topun kundağına takıldı.

İncecik sesine, dış görüntüsüyle hiç uymayan kabadayıca bir hava vermeye çalışarak, "İki çizgi daha kaldırırsan tamam," diye bağırdı ve yine tiz bir sesle bağırarak, "İkinci," dedi, "Ateş Medvedyev!"

Bagration subayı çağırdı ve Tuşin çekingen, beceriksizce bir hareketle, asker selamı gibi değil de rahiplerin takdis ederken yaptıkları gibi üç parmağını şapkasının siperliğine koyarak generale yaklaştı. Tuşin'in topları vadiyi topa tutmak için oraya yerleştirilmiş olsalar da o karşıda gözüken ve önünde büyük Fransız kitlelerinin ilerlediği Schöngrabern köyüne yangın gülleleri atıyordu.

Hiç kimse Tuşin'e nereye, neyle ateş edeceği konusunda bir emir vermemişti ve o da büyük saygı duyduğu cephane eri Zaharçenko'ya danışarak köyü yakmanın daha iyi

olacağına karar vermişti. Subayın raporunu alan Bagration, "Çok iyi!" dedi ve karşısında uzanan savaş meydanını sanki bir şeyler tasarlıyormuş gibi gözden geçirmeye başladı. Fransızlar en fazla sağ kanattan yaklaşmışlardı. Kiev alayının bulunduğu tepenin eteğindeki dere vadisinden insanın yüreğine işleyen kesintisiz tüfek sesleri geliyor ve maiyet subayı çok daha sağda, dragonların arkasında kanadımızı sarmakta olan Fransız kolunu prense gösteriyordu. Hemen sol taraftaki ormanlar ufka kadar uzanıyordu. Prens Bagration merkezden iki taburun destek kuvvet olarak sağa gitmesini emretti. Maiyet subayı bu taburların gitmesi halinde topların savunmasız kalacağını prense hatırlatma cüretini gösterdi. Prens Bagration maiyet subayına döndü ve hiçbir şey söylemeden ifadesiz gözlerle ona baktı. Prens Andrey'e göre de maiyet subayı doğru bir noktayı hatırlatmıştı ve gerçekten de bunun karşısında söylenebilecek bir şey yoktu. Ama bu sırada vadideki alay komutanının gönderdiği bir yaver dörtnala geldi ve çok sayıda Fransız askerinin vadi tabanına indiği, alayın dağıldığı ve Kiev humbaracılarına doğru geri çekildiği haberini getirdi. Prens Bagration bu kararı uygun bulduğunun ve onayladığının işareti olarak başını eğdi. Atını sağa doğru yürüttü ve Fransızlara saldırma emriyle dragonlara bir yaver gönderdi. Ama gönderdiği yaver yarım saat sonra döndü ve dragon alayı komutanının şiddetli ateş altında kaldığı, adamlarını boş yere kaybettiği için nişancılarını hızla ormana sokup çoktan yarın gerisine çekildiği haberini getirdi.

Bagration, "Çok iyi!" dedi.

Prens Bagration bataryanın yanından ayrılırken sol taraftan, ormanın içinden de silah sesleri duyuldu ve sol kanat zamanında yetişemeyeceği kadar uzak olduğu için Jerkov'u kıdemli generale gönderdi –bu general alayını Braunau'da Kutuzov'un önüne çıkartan generaldi– ve mümkün olduğu kadar çabuk yarın gerisine çekilmesini, çünkü sağ kanadın gücünün düşmanı uzun süre tutmaya muhtemelen yetmeye-

ceğini bildirmesini emretti. Tuşin ve onu savunması gereken tabur unutulmuştu bile. Prens Andrey, Prens Bagration'un komutanlarla yaptığı konuşmaları ve verdiği emirleri dikkatle dinledi ve aslında hiçbir emir verilmediğini, Prens Bagration'un gerektiği için, tesadüfen ve komutanların kişisel inisiyatifleriyle yapılan her şeyin kendi emirleriyle olmasa bile kendi niyetine uygun bir şekilde yapıldığı izlenimini uyandırmaya çalıştığını şaşkınlıkla fark etti. Prens Andrey, Prens Bagration'un içinde bulunulan durumlara uygun şekilde davranması sayesinde, olayların rastlantılara bırakılmasına ve komutanın iradesinden bağımsız gelişmelerine rağmen onun varlığının büyük bir etkisi olduğunu fark etti. Prens Bagration'un yanına telaşlı yüzlerle gelen komutanlar sakinleşiyor, askerler ve subaylar onu neşeyle selamlıyor, onun yanında canlanıyor ve görünüşe göre onun karşısında cesaretlerini göstermek için can atıyorlardı.

XVIII

Sağ kanadımızın en yüksek noktasına çıkan Prens Bagration kesintisiz silah seslerinin geldiği ve barut dumanı yüzünden hiçbir şeyin görünmediği yere doğru inmeye başladı. Vadiye yaklaştıkça görüşleri azalıyor ama gerçek savaş meydanının yakınlığını daha fazla hissediyorlardı. Yaralılara rastlamaya başladılar. İki asker başı kanlı, kalpaksız bir tanesini kollarının altından tutmuş sürükleyerek götürüyordu. Hırıldanıyor ve tükürüyordu. Besbelli kurşun ağzına ya da boğazına isabet etmişti. Bir başkası taze acısıyla inleyerek ve kanı şişeden boşalırcasına kaputunun koluna akan elini sallayarak, dinç adımlarla, silahsız bir halde yürüyordu. Yüzünde acıdan çok korku vardı. Daha bir dakika önce yaralanmıştı. Yolu geçip sarp bir bayırdan inmeye başladılar ve bayırda yerde yatan birkaç kişi gördüler; aralarında yaralanmayan-

ların da olduğu bir asker topluluğuyla karşılaştılar. Askerler nefes nefese yokuşu tırmanıyor, generali görmelerine rağmen yüksek sesle konuşuyor, ellerini sallıyorlardı. İleride, dumanın içinde gri kaputluların safları artık belirmeye başlamıştı ve Bagration'u gören subay, asker topluluğunu geri döndürmek için bağırarak peşlerinden koştu. Bagration art arda gelen silah seslerinin konuşmaları ve emir haykırışlarını bastırdığı saflara yaklaştı. Barut dumanı her yeri kaplamıştı. Askerlerin yüzlerinde barut dumanı ve heyecan vardı. Bazıları harbileri namlulara sokmuşlardı, diğerleri barut haznesini dolduruyor, çantalarından fişek alıyorlardı, üçüncü bir grup ateş ediyordu. Ama rüzgârın dağıtmadığı barut dumanı yüzünden kime ateş ettikleri görünmüyordu. Sık sık kulağa hoş gelen, ıslığı, vızıltıyı andıran kurşun sesleri duyuluyordu. Prens Andrey bu asker topluluğuna yaklaşırken, "Bu da ne böyle?" diye düşünüyordu, "Bu bir hat olamaz çünkü yığın halindeler. Hücum ediyor olamazlar çünkü oldukları yerde duruyorlar; kare olamaz, o şekilde durmuyorlar."

Gözkapaklarının, gözlerinin yarıdan fazlasını örterek sevimli bir hava verdiği, zayıf, çelimsiz görünüşlü, yaşlı bir adam olan alay komutanı yüzünde hoş bir gülümsemeyle Prens Bagration'a yaklaştı ve onu değerli bir konuğu karşılayan ev sahibi gibi karşıladı. Alayına Fransız süvarilerinin saldırdığını, saldırı geri püskürtüldüyse de alayın yarıdan fazlasının kaybedildiğini Prens Bagration'a bildirdi. Alay komutanı saldırı geri püskürtüldü derken bu askerî terimi alayında olup bitenleri adlandırmak için uydurmuştu; ama kendisine emanet edilen birliklerin başına neler geldiğini aslında kendisi de bilmiyordu, saldırının püskürtülüp püskürtülmediği ya da saldırının alayı dağıtıp dağıtmadığı konusunda kesin bir bilgi verebilecek durumda değildi. Harekât başladığında tek bildiği alayının üzerine güllelerin ve humbaraların yağıp insanları vurduğu, birinin "süvariler" diye bağırdığı ve bizimkilerin de ateş etmeye başladığıydı. Artık ortadan kaybolmuş olan sü-

varilere değil, vadide görünen ve bizimkilere ateş eden Fransız piyadelerine ateş ediyorlardı. Prens Bagration bütün bunların tam da kendisinin istediği ve tahmin ettiği gibi geliştiğini belirtmek için başını eğdi. Yavere dönerek biraz önce yanlarından geçtikleri 6. avcıdan iki taburu tepeden getirmesini emretti. Prens Andrey o anda Prens Bagration'un yüzündeki değişikliği görünce çok şaşırdı. Yüzünde sıcak bir günde suya atlamak için koşusuna başlayan bir insanın kararlılık dolu ve mutlu ifadesi vardı. Ne uykusunu alamamış, bulanık gözlerden, ne de yapmacık derin düşünceli halinden eser kalmıştı: Hareketleri hâlâ eskisi gibi ağır ve ölçülü olsa da yuvarlak, sert bakışlı, şahin gözleri heyecanla ve biraz da küçümsemeyle, hiçbir şey onu durduramayacakmış gibi ileri bakıyordu.

Alay komutanı orası çok tehlikeli olduğu için Prens Bagration'dan geri çekilmesini rica ediyordu. Yanından uzaklaşıp kendini garantiye alan maiyet subayına da onaylaması için bakarak, "Lütfen ekselansları, Tanrı aşkına," diyordu, "bakın, görüyorsunuz!" Sağlarından sollarından vızlayarak, şarkı söyler, ıslık çalar gibi sesler çıkartarak geçen kurşunları işaret ediyordu. Bir marangozun baltasını alan bir soyluya "Biz bu işe alışkınız, sizin elleriniz su toplar," ricasında ve uyarısında bulunduğu bir ses tonuyla konuşuyordu. Bu kurşunlar sanki onu öldüremezmiş gibi konuşuyordu; yarı kapalı gözleri de sözlerine inandırıcılık katıyordu. Maiyet subayı da alay komutanının uyarılarına katıldı, ama Prens Bagration onlara karşılık vermedi ve ateşin kesilmesini, gelen iki tabura yer açılacak şekilde düzen alınmasını emretti. Tam o konuşurken vadiyi örten sis perdesi yükselen bir rüzgârla sanki görünmez bir el tarafından sağdan sola çekildi ve karşıdaki tepeyle tepenin üzerinde yürüyen Fransızlar gözlerinin önünde belirdi. Bütün gözler, ellerinde olmadan, arazinin girinti ve çıkıntılarını takip ederek üzerlerine yürüyen bu Fransız koluna dikildi. Askerlerin tüylü şapkaları görünüyordu; subaylar ve sıradan askerler birbirlerinden ayırt

edilebiliyordu; sopasının ucunda dalgalanan sancakları bile görülebiliyordu.

Prens Bagration'un yanındakilerden biri, "Çok güzel yürüyorlar," dedi.

Kolun baş tarafı vadiye inmişti bile. Çarpışmanın yamacın bu tarafında olacağı kesindi...

Çatışma halinde olan alayımızın geri kalanı da hızla düzen alarak sağa çekildi; onların boşalttığı yere 6. avcının iki taburu, alaydan geri kalanları sağa sola dağıtarak düzenli adımlarla geliyordu. Uygun adım yürüyen bu insan yığınının sert, sağlam adımlarının sesleri, onlar daha Bagration'un önüne gelmeden duyulmaya başlamıştı. Tombul yüzlü, boylu boslu, kulübeden fırlayan bölük komutanı yüzünde aptal, mutlu bir ifadeyle sol kanatta, Bagration'a en yakın sırada yürüyordu. Görünüşe göre o anda komutanının önünden yiğitçe geçmekten başka bir şey düşünmüyordu.

Bir cephe adamının kendini beğenmişliğiyle, kaslı bacaklarının üzerinde rahatça, denizin üzerinde süzülen bir gemi gibi, bacaklarını en ufak bir güç harcamadan iyice açarak ve bu rahatlığıyla kendisine sert adımlarla ayak uyduran askerlerden farkını ortaya koyarak yürüyordu. Bacağının yanında ince, kınsız bir kılıç (silaha benzemeyen kavisli, ufak bir kılıç) taşıyordu ve güçlü gövdesini bir komutanına bir arkaya bakarak, adımlarını şaşırmadan çevik bir hareketle çevirdi. Sanki yüreğindeki tüm gücü komutanın önünden en iyi şekilde geçmeye harcıyordu ve bu işin üstesinden başarıyla geldiğini hissettiği için mutlu görünüyordu, sanki her adımında içinden "Sol... Sol... Sol..." diye tekrarlıyordu ve yüzlerce askerlik bir duvarı oluşturan, çantalarını, tüfeklerini yüklenmiş, yüzleri farklı olsa da aynı sert ifadeli askerlerden her biri, her adımda içinden bu ritme uygun olarak "Sol... Sol... Sol..." diye tekrarlıyordu. Soluk soluğa kalan şişman binbaşı adımını şaşırdı ve yolun üzerindeki bir çalının etrafından dolaştı; geride kalan bir asker nefes nefese ve bu kusurundan dolayı korkuya kapılmış bir yüzle koşar adım bölüğe yetişti; bir gülle havayı yararak

Prens Bagration ve yanındakilerin başlarının üzerinden geçti ve "Sol... Sol!"ritmini de tutturarak kola isabet etti. Bölük komutanının cakalı sesi duydu: "Boşluğu doldur!" Askerler bir yay çizerek güllenin düştüğü yerin etrafından dolaştılar ve ölenlerin etrafından dolaşırken geride kalan kanat astsubayı yaşlı bir süvari sırasına yetişti, sıçrayarak adımını düzeltti, öfkeyle arkasına baktı. İnsanın gözünü korkutan sessizliğin ve toprağa aynı anda vuran ayakların çıkarttığı düzenli gürültü içinde sanki "sol...sol...sol..." sesleri duyuluyordu.

Prens Bagration, "Aferin çocuklar!" dedi.

Saflardan "Sağ-ooool" sesi yükseldi. Sol tarafta yürüyen asık suratlı bir asker bağırırken başını çevirip Bagration'a sanki "biliyoruz zaten" der gibi bir ifadeyle bakmıştı; bir başkası arkasına bakmadan ve geç kalmaktan korkar gibi ağzını iyice açarak bağırıp yoluna devam etmişti.

Dur ve çanta çıkart emri verildi.

Bagration önünden geçmiş olan safların çevresini dolaştı ve atından indi. Dizginleri bir Kazak'a verdi, gocuğunu da çıkartıp verdi, bacaklarını esnetti ve başındaki kepi düzeltti. Fransız kolunun baş tarafı ve önündeki subaylar tepenin eteğinde gözükmüştü.

Bagration sert, duyulur bir sesle "Tanrı yardımcınız olsun!" dedi ve bir an için cepheye döndü, hafifçe elini sallayarak ve süvarilerin zorlu bir iş yapıyormuş gibi attıkları hantal adımlarla engebeli arazide ilerledi. Prens Andrey karşı konulmaz bir gücün kendisini ileri doğru çektiğini hissetmiş, büyük bir mutluluk duymuştu.[84]

---

84 Buradaki saldırıyı Thiers şöyle anlatıyor: "Les russes se conduisirent vaillament, et chose rare à la guerre, on vit deux masses d'infanterie marcher résolument l'une contre l'autre sans qu'aucune des deux céda avant d'être abordée." [Ruslar yiğitçe davrandılar ki bu da savaşta pek seyrek görülen bir şeydir, iki piyade bölüğünün de kararlılıkla birbirlerinin üzerine yürüdükleri ve ikisinin de çarpışma anına kadar geri çekilmedikleri görüldü.] Napolyon da Saint Helena Adası'nda şunları söylemişti: "Quelques bataillons russes montrèrent de l'intrépidité" [Bazı Rus taburları cesaret gösterdi.] (Tolstoy'un notu)

Fransızlar artık yakındaydı; Bagration'un yanında yürüyen Prens Andrey Fransızların kılıç kayışlarını, kırmızı apoletlerini hatta yüzlerini artık rahatça ayırt edebiliyordu. (Yaşlı bir Fransız subayının tepeye güçlükle tırmanırken çalılıklara takıldığını, çizmelerinin ayağından fırladığını açıkça görmüştü.) Prens Bagration yeni bir emir vermiyor, safların önünde sessizce dolaşıyordu. Aniden Fransızların arasından bir silah sesi geldi, sonra ikincisi ve üçüncüsü... ve tüm düzensiz düşman safları boyunca bir duman yükseldi ve art arda silah sesleri duyuldu. Bizden birkaç kişi düştü, düşenlerin arasında keyifle, gayretle yürüyen tombul subay da vardı. Ama Prens Bagration daha ilk ateş açılır açılmaz arkasına bakarak bağırmıştı: "Hurra!"

Uzayan "Hurra-a-a-a!" çığlığı hatlarımız boyunca yayıldı ve bizimkiler Prens Bagration'u ve birbirlerini geçerek düzensiz ama neşeli ve canlı bir kalabalık halinde tepenin eteğindeki düzenleri bozulmuş Fransızlara doğru koşmaya başladılar.

XIX

Altıncı avcının saldırısı sağ kanadın geri çekilmesini sağlamıştı. Harekâtın merkezinde unutulan Tuşin'in bataryası Schöngrabern'i yakmayı başarmış, Fransızların hareketini durdurmuştu. Fransızlar rüzgârın etkisiyle yayılan yangını söndürmüş, geri çekilme için zaman kazanılmıştı. Merkezin yarı aşarak çekilmesi hızlı ve gürültülü olmuştu; ama askerler çekilirken düzenlerini bozmamışlardı. Fransızların Lannes komutası altındaki kusursuz kuvvetlerinin toplu saldırısına uğrayan ve etrafları çevrilen Azak, Podolsk piyadeleri ve Pavlograd süvari alaylarının oluşturduğu sol kanat darmadağın olmuştu. Bagration, Jerkov'u hemen geri çekilmesi emriyle sol kanat generaline gönderdi.

Jerkov atını cesaretle, elini kasketinden çekmeden mahmuzladı ve dörtnala sürdü. Ama Bagration'dan uzaklaşır uzaklaşmaz bu cesareti ortadan kayboldu. Karşı konulmaz bir korkuya kapıldı ve tehlikeli bölgeye gidemedi.

Sol kanattaki birliklere yaklaşınca daha ileriye, ateş edilen bölgeye gitmeyerek generali ve komutanları olamayacakları bir yerde aramaya başladı ve bu nedenle emri iletemedi.

Sol kanadın komutası kıdemi dolayısıyla, Kutuzov'un Braunau'da teftiş ettiği ve Dolohov'un da er olarak görev yaptığı alayın komutanındaydı. Sol kanadın en solunun komutasına ise Rostov'un görev yaptığı Pavlograd alayının komutanı atanmış, bu nedenle de bir yanlış anlama meydana gelmişti. İki komutan da birbirlerine çok kızgındılar ve sağ kanat uzun süredir çatışmadayken, Fransızlar saldırıya başlamışken bile iki komutan birbirlerini suçladıkları bir konuşma yapmakla meşguldüler. Süvari alayları da piyade alayları da muharebeye hazırlıksız yakalanmıştı. Alaydaki, erinden generaline hiç kimse çatışma çıkacağını beklemiyordu ve çatışmayla ilgisi olmayan işlerle meşguldüler: Süvariler atlarını yemliyor, piyadelerse odun topluyorlardı.

Yüzü kıpkırmızı olmuş, süvari albayı bir Alman, yanına yaklaşan bir yavere, "Rütbe olarak benden üstün," dedi, "bırakalım nasıl istiyorsa öyle yapsın. Ben kendi süvarilerimi kurban edemem. Borazancı! Geri çekilme borusunu çal!"

Ama artık acele edilmesi gerekiyordu. Sağda ve merkezde top, tüfek sesleri birbirlerine karışarak gümbürdüyordu, Lannes'ın nişancılarının Fransız kaputları değirmenin bendini geçmiş ve bu kıyıda, tüfek menzilinin iki katı uzaklıkta sıralanmaya başlamışlardı. Piyade albayı sarsıla sarsıla yürüyerek atına yaklaştı, bindi ve dimdik bir duruşla Pavlograd komutanının yanına gitti. Alay komutanları karşılaştıklarında içlerindeki öfkeyi gizleyerek birbirlerine nazikçe selam verdiler.

General, "Bir kez daha söylüyorum albay," dedi, "ben askerimin yarısını bu ormanda bırakamam. Sizden *rica edi-*

yorum, sizden *rica ediyorum*, *mevzinizi* tutun ve saldırı için hazırlanın."

Çok sinirlenen albay karşılık verdi: "Ben de size rica ediyorum, başkasının işine karışmayın. Eğer süvari olsaydınız..."

"Ben süvari değilim albay ama Rus generaliyim, eğer bunu bilmiyorsanız..."

Yüzü kıpkırmızı kesilen albay atına dokunurken aniden bağırdı: "Gayet iyi biliyorum ekselansları. Hatta lütuf buyurur incelerseniz bu mevzinin hiçbir işe yaramayacağını görürsünüz. Ben de kendi alayımı sizin keyfiniz için imha ettirmek istemiyorum."

"Ne söylediğinizi bilmiyorsunuz albay. Ben kendi keyfimin peşinde değilim ve böyle konuşulmasına izin vermem."

Albayın cesareti meydan okumasını kabul eden general göğsünü kabartıp kaşlarını çatarak, sanki aralarındaki bütün anlaşmazlıklar kurşunların altında çözülecekmiş gibi onunla birlikte hatta doğru ilerledi. Hatta geldiler, üzerlerinden birkaç kurşun geçti, konuşmadan durdular. Hatta görülecek bir şey yoktu, zaten daha önce bulundukları yerden de süvarilerin çalılıklarda ve yarda hareket etmelerinin imkânsız olduğu ve Fransızların sol kanadı çevirdikleri açıkça görülüyordu. General ve albay, ikisinden birinin korku belirtisi göstermesini boşuna bekleyerek dövüşmeye hazırlanan iki horoz gibi sert ve kararlı gözlerle birbirlerine baktılar. İkisi de sınavı geçmişti. Konuşacak bir şey olmadığı ve ikisi de birbirine kurşunların altından önce sen çekildin deme fırsatı vermek istemedikleri için ormandan, hemen arkalarından silah sesleri ve boğuk, birbirine karışan çığlıklar duymasalardı orada uzun süre birbirlerinin cesaretini sınayarak durabilirlerdi. Fransızlar ormanda odun toplayan askerlere saldırmışlardı. Süvariler artık piyadelerle birlikte geri çekilemezdi. Sol taraftaki geri çekilme yolları Fransızlar tarafından kesilmişti. Artık arazi ne kadar elverişsiz olursa olsun kendilerine yol açmak için saldırmaları gerekiyordu. Rostov'un da içinde olduğu süvari

bölüğü atlarına biner binmez tam karşılarına çıkan düşman tarafından durdurulmuştu. Yine tıpkı Enns Köprüsü'nde olduğu gibi süvari bölüğüyle düşman arasında kimse yoktu, aynı korkunç bilinmezlik ve korku çizgisi, dirileri ölülerden ayıran bir çizgi gibi aralarında uzanıyor, onları birbirlerinden ayırıyordu. Herkes bu çizgiyi hissediyor ve bu çizgiyi geçip geçmeyecekleri sorusu hepsini endişelendiriyordu.

Albay cepheye yaklaştı, subayların sorularına karşılık öfkeyle bir şeyler söyledi ve emirlerini, söylediklerinde başka çaresi olmadığı için ısrar eden biri gibi verdi. Kimseye kesin bir şey söylemedi ama süvari bölüğünde saldırı söylentisi dolaşmaya başlamıştı. Önce düzen alma emri, sonra kınlarından çekilen kılıçların ince sesi duyuldu. Ama hâlâ kimsede bir hareketlenme yoktu. Sol kanadın piyade ve süvari birlikleri, komutanların kendilerinin de ne yapacaklarını bilmediklerini hissediyor ve komutanların bu kararsızlığı birliklere de yayılıyordu.

Rostov süvari arkadaşlarından birçok kez dinlediği saldırı zevkini tadacağı anın nihayet geldiğini hissediyor, aklından "Acele etseler, biraz daha acele etseler," diye geçiriyordu.

Denisov'un sesi çınladı: "Tanvı yavdımcınız olsun çocuklav, tıvıs adımlavla, mavş."

Ön sıradaki atların sağrıları dalgalanmaya başladı. Graçik dizginlerini çekiştirdi ve kendiliğinden ileri atıldı.

Rostov sağında kendi süvari alayının ilk sırasını gördü, daha uzakta, ileride ne olduğunu seçemediği ama düşman olduğunu düşündüğü koyu renkli bir şerit gözüküyordu. Silah sesleri geliyordu ama uzaktan.

"Hızı artır!" emri duyuldu; Rostov, dörtnala gitmeye başlayan Graçik'in kalçasının eyerin üzerinde zıplatan darbelerini hissediyordu.

Onun bu hareketlerini önceden tahmin etmişti ve gittikçe daha da keyifleniyordu. İleride tek başına duran bir ağaç fark etti. Bu ağaç ilk önce ileride, ona korkunç görünen o

çizginin ortasındaydı. İşte o çizgiyi de aşmıştı ve korkudan eser kalmadığı gibi her şey daha keyifli, daha eğlenceli hale gelmişti. Kılıcının kabzasını avcunun içinde sıkarken, "Onu öyle bir doğrayacağım ki," diye düşünüyordu.

"Hurrrraa!" sesleri uğuldadı.

Rostov, Graçik'i mahmuzlayıp diğer süvarileri dörtnala geçerken, "Şimdi karşıma kim çıkarsa çıksın," diye düşünüyordu. İleride düşman görünmeye başlamıştı. Aniden bir şey geniş bir süpürge gibi süvari bölüğünü kamçıladı. Rostov doğramaya hazırlanarak kılıcını kaldırdı ama o anda önünde dörtnala giden Nikitenko ondan uzaklaştı ve Rostov olağanüstü bir hızla ileri sürüklendiği, ama olduğu yerde kaldığı bir rüyada olduğunu hissetti. Tanıdığı süvarilerden Bandarçuk arkadan gelip ona çarptı ve öfkeyle baktı. Bandarçuk'un atı ürktü ve yanından geçip gitti.

Rostov aynı anda hem soru sordu hem cevabını verdi: "Neler oluyor? Kıpırdayamıyorum. Düştüm, öldüm..." Artık tarlanın ortasında bir başınaydı. Koşan atları ve süvarilerin sırtlarını değil, çevresinde hareketsiz duran toprağı ve anızları görüyordu. Altında sıcak bir kan vardı. "Hayır ben yaralıyım, at ölmüş." Graçik ön ayakları üzerinde doğrulmak istedi ama düşüp binicisinin bacağını ezdi. Atın başından kan akıyordu. At debelendi ama kalkamadı. Rostov ayağa kalkmak istedi ama o da düştü: Küçük bel çantası eyere takılmıştı. Bizimkiler nerede, Fransızlar nerede bilmiyordu. Etrafta kimse yoktu.

Bacağını kurtarıp kalktı. Kendi kendine, "İki birliği birbirinden tamamen ayıran o çizgi şimdi nerede, hangi tarafta?" diye sordu ama cevap veremedi. Ayağa kalkarken kendi kendine sormaya devam etti: "Başıma kötü bir şey gelmiş olmasın? Kötü bir şey geldiyse bu gibi durumlarda ne yapmak gerekir?" O anda, uyuşmuş olan sol eline orada olmaması gereken bir şeyin sarktığını hissetti. Bileği kendisinin bileği değildi sanki. Elini inceleyip üzerinde kan bulmaya çalıştı. Kendisine doğru hızla yaklaşan birkaç kişi görünce sevinçle,

"İşte insanlar," diye düşündü, "bana yardım ederler!" Bu insanların önünde garip, sorguçlu bir asker şapkası takmış, mavi kaputlu, esmer, güneşten yanmış, burnu kemerli birisi koşuyordu. Peşinden iki kişi koşuyordu ve onların arkasında da koşanlar vardı. İçlerinden birisi garip, Rusça olmayan bir şeyler söyledi. Arkadan gelen benzer şapkalı insanların arasında bir Rus süvarisi vardı. Kollarından tutuyorlardı; arkasından da atını getiriyorlardı.

Rostov gözlerine inanamıyor ve aklından, "Anlaşıldı, bizimkini esir almışlar... Evet. Yoksa beni de mi götürecekler? Kim bu adamlar?" diye geçiriyordu. "Yoksa Fransızlar mı?" Yaklaşan Fransızlara bakıyor ve bir saniye önce bu Fransızları yakalayıp doğramak için dörtnala koşmasına rağmen, onların bu kadar yakınında olması artık o kadar korkutucu geliyordu ki gözlerine inanamıyordu. "Kim bunlar? Neden koşuyorlar? Yoksa benim için mi? Yoksa benim için mi koşuyorlar? Neden? Beni öldürmek için mi? Herkesin sevdiği *beni*?" Aklına annesinin, ailesinin, arkadaşlarının onu ne kadar sevdiği geldi; ona göre düşmanları onu öldürme niyetinde olamazlardı. "Belki de öldürürler!" Yerinden kıpırdamadan ve durumunun farkına varmadan on saniyeden fazla durdu. Öndeki burnu kemerli Fransız o kadar yaklaşmıştı ki yüzündeki ifade görülebiliyordu. Süngüsü saldırı pozisyonunda, soluğunu tutmuş, rahat bir tavırla üzerine doğru koşan bu adamın öfkeli, garip yüz ifadesi Rostov'u korkuttu. Tabancasını çekti ama ateş etmek yerine Fransıza fırlattı ve kalan tüm gücüyle çalılıklara doğru koştu. Enns Köprüsü üzerinde yürürken hissettiği kuşku ve kavga duygusuyla değil, köpeklerden kaçan bir tavşan duygusuyla koşuyordu. Genç, mutlu hayatı için duyduğu ve üzerinden atamadığı korku tüm benliğini sarmıştı. Tarla sınırlarının üzerinden hızla, gorelki oyununda[85] yaptığı koşulardaki çevikliğiyle

85 Ebe seçilen kişinin verdiği işaretle diğer oyuncuların çiftler halinde ebeden kaçtıkları eski bir Slav oyunu. (ç.n.)

atlayarak, tarla boyunca solgun, hoş, genç yüzünü arada bir arkaya çevirerek uçar gibi ilerliyor, sırtından aşağı soğuk korku terleri dökülüyordu. "Hayır, arkaya bakmamak daha iyi," diye düşündü ama çalılıklara yaklaşınca bir kez daha dönüp baktı. Fransızlar geride kalmıştı ve dönüp baktığı anda öndeki Fransızın koşmaktan vazgeçip hızlı adımlarla yürümeye başladığını ve arkasını dönüp arkadaşına bağırarak bir şeyler söylediğini gördü. Rostov durdu. "Öyle bir şey değildir," diye düşündü, "beni öldürmek istemiş olamazlar." Bu arada sol eli o kadar ağırlaşmıştı ki sanki iki pudluk bir ağırlık asılmıştı. Daha uzağa koşamadı. Fransız da durmuş nişan alıyordu. Rostov gözlerini kapattı ve eğildi. Bir kurşun, sonra bir tane daha vızıldayarak yanından geçti. Kalan son gücünü topladı, sol elini sağ eline aldı ve çalılıklara doğru koştu. Çalılıklarda Rus nişancıları vardı.

XX

Ormanda ani bir baskına uğrayan piyade alayları ormandan dışarı kaçıyor, birbirlerine karışan bölükler düzensiz yığınlar halinde uzaklaşıyorlardı. Korkuya kapılan bir asker düşüncesizce, savaş anında korkunç bir etki yaratabilecek bir şey söyledi: "Bağlantımızı kestiler!" ve bu söz korku duygusuyla birlikte askerden askere geçti.

Kaçanlar, "Çevremizi sardılar! Bağlantımızı kestiler! Mahvolduk!" diye bağırıyorlardı. Alay komutanı silah seslerini ve çığlıkları duyar duymaz alayının başına korkunç bir şey geldiğini anlamış, kendisi gibi örnek, yıllarca hizmet etmiş ve hiç hata yapmamış bir subayın üstlerinin karşısında ihmalkârlık ya da yönetim zaafiyeti ile suçlanacağı düşüncesi onu öyle sarsmıştı ki o anda dikkafalı süvari albayını, kendi generallik itibarını unutmuş ve hepsinden önemlisi tehlikeyi ve kendini koruma içgüdüsünü tamamen unutmuş, eyer ka-

şını tutup atını mahmuzlayarak alayına doğru kurşun yağmuru altında dörtnala yola çıkmıştı ve şans eseri kurşunlardan hiçbirine yakalanmamıştı. Tek bir şey istiyordu: Neler olup bittiğini öğrenmek, kendisinden kaynaklanan bir hata varsa da her ne pahasına olursa olsun çare bulup düzeltmek ve yirmi iki yıldır hizmet eden ön plana çıkmış, örnek bir subay olarak o hata yüzünden suçlanmamak.

Fransızların arasından şansının yardımıyla geçip ormanın arkasındaki askerlerimizin emirleri dinlemeyip bayır aşağı koşarak kaçtıkları tarlaya dörtnala vardı. Çatışmanın kaderini belirleyecek ahlâki karar anı gelmişti: Bu darmadağın olmuş asker yığını ya komutanlarının sesini dinleyecek, ya da onu duymazdan gelip daha da ilerilere kaçacaklardı. Alay komutanı, eskiden karşısındaki askeri korkudan titreten sesiyle çaresizce bağırıyordu, ama askerler, normal haliyle hiçbir benzerliği kalmamış ve öfkeden kıpkırmızı kesilmiş yüzüne, kılıcı sallamasına rağmen kaçıyor, konuşuyor, havaya ateş ediyor, emirleri dinlemiyorlardı. Çatışmanın kaderini belirleyecek ahlâki karar, görünüşe göre korkudan yana verilmişti.

General bağırmaktan ve barut dumanından dolayı öksürmeye başladı ve ümitsizliğe kapıldı. Her şey kaybedilmiş gibiydi ama tam bu sırada bizimkilere saldıran Fransızlar aniden, ortada görünür bir neden yokken, geriye doğru koşup ormanın kıyısında gözden kayboldular ve ormanın içinde Rus nişancıları görüldü. Bu, ormanda düzenini bozmadan kalmış tek bölük olan Timohin'in bölüğüydü, ormanda bir hendeğin içinde saklanmışlar, hiç beklemedikleri anda Fransızlara saldırmışlardı. Timohin öyle gözükara bir bağırmayla Fransızların üzerine atılmış, elinde küçük bir kılıç olmasına rağmen düşmana doğru öyle çılgınca ve sarhoş kararlılığıyla koşmuştu ki Fransızlar kendilerine gelmeye fırsat bulamadan silahlarını bırakıp kaçtılar. Timohin'in yanında koşan Dolohov dibine sokulduğu bir Fransızı öldürdü ve

teslim olan bir subayın yakasına da ilk o yapıştı. Kaçanlar geri döndü, taburlar toplandı ve sol kanadı neredeyse ikiye bölecek olan Fransızlar o an için geri püskürtüldüler. Yedek kuvvetler birleşme fırsatı buldu ve başka kaçan olmadı. Alay komutanı, Binbaşı Ekonomov'la birlikte köprünün yanında durmuştu, geri çekilen bölükler önlerinden geçerken bir asker yanına sokuldu, neredeyse yaslanarak komutanın üzengisini yakaladı. Askerin üzerinde mavimtırak, fabrika çuhasından bir kaput vardı, çantası ve şapkası yoktu, başı sargılı ve omzunda bir Fransız kurşun torbası asılıydı. Elinde bir subay kılıcı tutuyordu. Askerin yüzü solgundu, mavi gözleri alay komutanına küstahça bakıyordu ama dudaklarında bir gülümseme vardı. Alay komutanı, Binbaşı Ekonomov'a emir vermekle meşgul olsa da bu askerle ilgilenmemezlik edemedi.

Dolohov Fransız kılıcını ve kurşun torbasını göstererek, "Ekselansları işte iki ganimet," dedi, "bir de subay esir aldım. Bölüğü durdurdum." Dolohov yorgunluktan zor nefes alıyordu; dura dura konuşuyordu. "Bütün bölük şahitlik edebilir. Lütfen bunu unutmayın ekselansları!"

Alay komutanı, "Peki, tamam," dedi ve Binbaşı Ekonomov'a döndü.

Ama Dolohov uzaklaşmadı, sargısının düğümünü çözdü, sargıyı çekerek çıkarttı ve saçlarındaki pıhtılaşmış kanı gösterdi.

"Süngü yarası, cepheden ayrılmadım. Bunu da unutmayın ekselansları."

Tuşin'in bataryası unutulmuştu ve ancak muharebenin sonuna doğru merkezden top seslerinin gelmeye devam ettiğini duyan Prens Bagration bataryanın mümkün olduğu kadar çabuk geri çekilmesi emriyle önce nöbetçi kurmay subayı, ardından da Prens Andrey'i oraya gönderdi. Tuşin'in toplarını koruyanlar muharebenin ortasında kimden geldiği belli olmayan bir emirle çekilmişti; ama batarya ateş etmeye

devam etmiş, düşman hiç kimsenin korumadığı dört topun ateş etme cesareti göstereceğini tahmin edemediği için Fransızlar tarafından zapt edilmemişlerdi. Tersine bu bataryanın gayretli saldırısına bakarak Rusların ana kuvvetlerinin burada, merkezde olduğunu sanmışlar ve buraya iki kere saldırmışlardı ama bu tepede tek başlarına duran dört topun peşrev ateşiyle geri püskürtülmüşlerdi.

Tuşin, Prens Bagration ayrıldıktan hemen sonra Schöngrabern'i yakmayı başarmıştı.

Topçu erleri coşkuyla, "Şu kargaşaya bak! Yanıyor! Dumana bak! Çok güzel! Aferin! Dumana bak, dumana!" diye konuşuyorlardı.

Bütün toplar emir gelmemesine rağmen yangın bölgesini dövüyordu. Askerler birbirlerini kışkırtmak ister gibi her atış sonrası bağırıyorlardı: "Çok güzel! İşte böyle! Ne atıştı... Aferin!" Yangın rüzgârın da etkisiyle hızla yayılıyordu. Köyün arkasına geçen Fransız kolları geri döndüler ve bu başarısızlıklarını cezalandırmak istercesine köyün sağına on top yerleştirip Tuşin'in bataryasına ateş etmeye başladılar.

Topçularımız yangından kaynaklanan çocukça sevinç ve Fransızlara karşı açılan başarılı ateşin heyecanı yüzünden bu bataryayı ancak topların arasına önce iki, ardından dört gülle düşünce ve bir tanesi iki atı devirip bir tanesi de cephane arabacısının bacağını kopartınca fark ettiler. Coşkuları kaybolmamış, sadece biçim değiştirmişti. Atlar yedek kundaktaki atlarla değiştirildi, yaralılar götürüldü ve dört top, on topluk bataryaya doğru çevrildi. Tuşin'in arkadaşı olan subay çatışmanın başında ölmüş, bir saat içinde kırk topçu erinden on yedisi saf dışı kalmıştı, ama topçular yine eskisi gibi neşeli ve coşkuluydular. İki kere aşağıda, yakınlarında Fransızların göründüğünü fark ettiler ve üzerlerine peşrev ateşi açtılar.

Ufak tefek adam yorgun, hantal hareketlerle emir erinden sürekli, kendi deyişiyle *bunun için bir çubukcuk daha* is-

tiyor, çubuğundan ateşler saçarak öne doğru koşuyor, küçük elini gözlerine siper edip Fransızlara bakıyordu.

"Yıkın şunları çocuklar!" diyor, kendisi de topların tekerleklerine yapışıp vidaları gevşetiyordu.

Tuşin duman bulutu içinde, her seferinde insanı yerinden zıplatan top atışlarından sağırlaşmış bir halde, ağzından küçük çubuğunu düşürmeden bir toptan diğerine koşuyor, kâh nişan alıyor, kâh mermileri sayıyor, kâh ölü ve yaralı atların değiştirilip yerlerine yenilerinin koşulması için emirler veriyor; zayıf, ince, kararsız sesiyle bağırıyordu. Yüzü gitgide canlanıyordu. Sadece birisi öldüğünde ya da yaralandığında yüzünü buruşturuyor, başını ölenden başka tarafa çeviriyor, yaralıları ya da ölüleri kaldırmakta hep geç kalan adamlarına öfkeyle bağırıyordu. Büyük bölümü yakışıklı gençlerden oluşan askerler (topçu bölüğündeki askerlerin boyları her zaman olduğu gibi subaylarından iki baş uzun ve gövdeleri de subaylarının gövdesinin iki katı genişliğindeydi) komutanlarına zor durumda kalmış çocuklar gibi bakıyor ve komutanlarının yüzündeki ifade onların yüzlerine de geçiyordu.

Tuşin bu korkunç patlama seslerine, gürültüye, dikkat ve eylemde bulunma gerekliliğine rağmen en ufak bir tatsız korku hissetmiyor, öldürülebileceği ya da ağır yaralanabileceği düşüncesi aklına bile gelmiyordu. Tersine giderek neşeleniyordu. Düşmanı görmesinin ve ilk atışı yapmasının üzerinden çok uzun bir süre, neredeyse bir gün geçmişti; üzerinde durduğu toprak parçası uzun süredir bildiği, tanıdığı bir yermiş gibi geliyordu. Her şeyi hatırlamasına, her şeyi tasarlamasına, kendi konumundaki en iyi subayın yapabileceği her şeyi yapmasına rağmen sıtma nöbetine, ya da sarhoşluğa benzer bir durum içindeydi.

Kendi toplarının her yönden gelen sağır edici sesleri yüzünden, düşman güllelerinin ıslık sesleri ve çarpma sesleri yüzünden, topların etrafında koşturan erlerin terli, kızarmış

görüntüleri yüzünden, insanların ve atların kanlı görüntüleri yüzünden, düşman tarafında yükselen duman görüntüleri yüzünden (her duman yükseldiğinde bir gülle gelip toprağı, insanı, topu ya da atı vuruyordu), bütün bu görüntüler yüzünden kafasında kendi hayal dünyasını kurmuş ve bu dünya o anda ona büyük bir keyif vermişti. Düşman topları onun hayalinde top değil gözle görülmeyen bir tiryakinin ara ara duman dalgası çıkartan çubuğuydu.

Tuşin bir duman dalgası tepeden yükselip rüzgârın etkisiyle sola doğru bir şerit çizerken kendi kendine mırıldanarak, "Bak, yine üfledi," dedi, "şimdi topu bekle... geri gönder."

Yanında duran ve bir şeyler mırıldandığını duyan cephane eri, "Bir şey mi emrettiniz komutanım?" diye sordu.

"Bir şey yok, gülle..." diye cevapladı.

Kendi kendine, "Hadi bakalım bizim Matvevna," dedi. Büyük, en uçtaki, çok eskiden dökülmüş top onun hayalinde Matvevna olmuştu. Toplarının yakınındaki Fransızlar onun gözüne karınca gibi görünüyordu. İkinci topun yakışıklı ve sarhoş bir numarası onun dünyasında *dayıydı.* Tuşin herkesten çok ona bakıyor ve her hareketi hoşuna gidiyordu. Dağın eteğindeki kâh azalan kâh yeniden yükselen silah sesleri ona birinin soluk alması gibi geliyordu. Bu seslerin alçalmalarını ve yükselmelerini dinliyordu.

Kendi kendine, "İşte nefes aldı, yine nefes aldı," diyordu.

Kendini, gülleyi elleriyle tutup Fransızlara atan oldukça uzun boylu, kuvvetli bir adam olarak hayal ediyordu.

Tam, "Hadi Matvevna, hadi anacığım, beni yarı yolda bırakma," deyip uzaklaşıyordu ki başının üzerinden yabancı, tanımadığı bir ses geldi:

"Yüzbaşı Tuşin! Yüzbaşı!"

Tuşin korkuyla dönüp baktı. Bu onu Grunt'ta kovan kurmay subaydı. Nefes nefese bağırıyordu:

"Ne yapıyorsunuz, aklınızı mı kaçırdınız? Size geri çekilmeniz için iki kez emir verildi ama siz..."

Tuşin üstüne korkuyla bakarak kendi kendine, "Ne istiyorlar benden?" diye düşündü.

İki parmağını şapkasının siperliğine koyarak, "Ben...hiçbir şey..." dedi, "Ben..."

Ama albay söylemek istediği her şeyi söyleyemedi. Yakınından geçen bir gülle onu atının üzerinde suya dalar gibi eğilmek zorunda bıraktı. Susup kalmıştı, tam bir şeyler söylemeye niyetlenmişti ki ikinci bir gülle onu yeniden durdurdu. Atını çevirdi ve dörtnala uzaklaştı.

Uzaklardan, "Geri çekilin! Herkes geri çekilsin!" diye bağırdı.

Askerler gülmeye başladı. Bir dakika sonra aynı emirle bir başka yaver geldi.

Bu da Prens Andrey'di.

Tuşin'in toplarının bulunduğu alana çıkarken ilk gördüğü, koşumları takılı atların yanında kişneyen, koşumları çıkartılmış, ayağı kırık bir at oldu. Ayağından oluk oluk kan akıyordu. Toparlakların arasında birkaç ölü yatıyordu. Yaklaştıkça başının üzerinden art arda gülleler geçti, sinirleri gerildi, sırtında bir ürperme hissetti. Ama korktuğunu düşünmesi bile onu kendine getirdi. "Ben korkamam," diye geçirdi içinden ve topların arasında yavaşça atından indi. Emri bildirdi, bataryadan uzaklaşmadı. Topların o da oradayken mevzilerinden alınıp götürülmelerine karar vermişti. Tuşin'le birlikte, Fransızların korkunç ateşinin altında, ölülerin arasından geçerek topların toparlanmasıyla uğraştı.

Cephane eri, Prens Andrey'e, "Demin bir komutan gelmişti ama hemen ortadan kayboldu," dedi, "sizin gibi davranmamıştı."

Prens Andrey, Tuşin'le hiçbir şey konuşmadı. İkisi de o kadar meşgullerdi ki birbirlerini görmüyorlardı sanki. Dört toptan sağlam kalan ikisini toparlaklara takıp tepeden aşağı inmeye başlayınca (parçalanmış bir top ve bir tekboynuz tepede bırakılmıştı) Prens Andrey, Tuşin'e yaklaştı. Elini uzatarak, "Hoşça kalın," dedi.

Tuşin, "Güle güle dostum," dedi ve nedense bir anda gözlerinde beliren yaşlarla ekledi: "Sevgili kardeşim! Elveda dostum!"

XXI

Rüzgâr dinmişti, kara bulutlar ufukta barut dumanıyla birleşerek savaş meydanının üzerinde, alçakta asılı duruyorlardı. Hava kararıyordu ve yangının kızıllığı iki yerde daha net ortaya çıkmıştı. Top sesleri zayıflamıştı ama tüfek sesleri sağdan ve arkadan daha sık ve daha yakından duyuluyordu. Tuşin toplarıyla birlikte yaralılarla karşılaşıp etraflarından dolaşarak ateş hattından çıkıp yara inmişti ki, aralarında kurmay subayın ve iki kere gönderilmesine rağmen Tuşin'in bataryasının yanına hiç gitmeyen Jerkov'un da bulunduğu komutanlar ve yaverlerle karşılaştı. Hepsi birbirinin sözünü keserek nereye ve nasıl gideceğine dair emirler veriyorlar, emirleri aktarıyorlar, onu azarlayıp ikaz ediyorlardı. Tuşin hiçbir emir vermedi ve her sözcükte nedenini kendisi de bilmese de ağlamaya hazır olduğu için bir şey söylemekten korkarak küçük topçu atına binip arka tarafa doğru gitti. Yaralıların bırakılması emri verilmiş olmasına rağmen, yaralıların çoğu birliklerin peşine takılıyor, toplara binmek istiyorlardı. Çatışmadan önce Tuşin'in kulübesinden dışarı fırlayan kabadayı piyade subayı da karnında bir kurşunla Matvevna'nın kundağının üzerine yatırılmıştı. Tepenin eteğinde yüzü solgun, bir eliyle diğerini destekleyen, harbiye öğrencisi bir süvari Tuşin'e yaklaştı ve oturmak için ricada bulundu.

Utanarak, "Yüzbaşı, Tanrı aşkına, elimden yaralandım," dedi, "Tanrı aşkına, yürüyemiyorum. Tanrı aşkına!"

Harbiye öğrencisi belli ki birçok kez oturmak için ricada bulunmuş ve bu ricaları hep geri çevrilmişti. Tereddütlü, acınacak bir sesle rica ediyordu:

"Emir verin oturmama izin versinler, Tanrı aşkına."

Tuşin, "Oturtun, oturtun," dedi. Sevdiği bir askere, "Oğlum, kaputu ser," dedi, "Peki yaralı subay nerede?"

Askerlerden birisi cevap verdi: "Başka bir yere koyduk. İşi bitmişti."

"Oturun. Oturtun kuzum, oturtun. Antonov, kaputu ser."

Bu harbiye öğrencisi Rostov'du. Bir eliyle diğerini tutuyordu, yüzü solgundu ve alt çenesi sıtma nöbetine yakalanmış gibi titriyordu. Onu Matvevna'ya, ölen subayı indirdikleri topun üzerine oturttular. Serilen kaput kanlıydı, kan Rostov'un pantolonuna ve ellerine bulaştı.

Tuşin, Rostov'un oturduğu topa yaklaşarak, "Neyiniz var, yaralı mısınız kuzum?" dedi.

"Hayır, berelendi."

Tuşin sordu: "Öyleyse kundakta neden kan var?"

Topçu er, kanı kaputun koluyla silerek ve top temiz olmadığı için özür diler gibi, "Subayın kanı komutanım," dedi.

Topları piyadelerin de yardımıyla güç bela tepeye çıkartabildiler ve Gunsterdorf köyüne varınca durdular. Hava artık öyle kararmıştı ki askerlerin üniformaları on adımdan bile ayırt edilemiyordu ve silah sesleri de azalmaya başlamıştı. Birden sağ taraftan, yakın bir yerlerden yeniden bağrışmalar ve silah sesleri duyuldu. Karanlığın içinde ateşlenen silahların parıltıları görülüyordu. Bu Fransızların son saldırısıydı ve köy evlerinde siper almış askerler karşılık vermişti. Herkes yine köyden dışarı fırladı ama Tuşin'in topları hareket edemiyordu, topçular, Tuşin ve harbiye öğrencisi sessizce birbirlerine bakıyor ve kaderleriyle yüzleşecekleri anı bekliyorlardı. Çatışma hafiflemeye başladı ve yan sokaktan askerlerin heyecanlı sesleri duyuldu.

Bir tanesi sordu: "Bir şeyin var mı Petrov?"

Başka bir tanesi, "Herifleri haşladık kardeş. Artık sokulmazlar," dedi.

"Hiçbir şey görünmüyor. Birbirlerini haşladılar. Karanlıkta hiçbir şey görünmüyor kardeş. İçecek bir şey var mı?"

Fransızlar son bir defa geri püskürtülmüşlerdi. Tuşin'in topları zifirî karanlıkta, piyade uğultularıyla çevrelenmiş bir halde yeniden ilerlemeye başladı. Sanki fısıltılardan, konuşmalardan, toynak ve tekerlek seslerinden oluşan görünmez, koyu renkli bir nehir karanlıkta tek bir yöne doğru akıyordu. Gecenin karanlığındaki bu uğultunun içinde en net duyulan yaralıların sesleriydi. İnlemeleri birliklerin çevresini saran bu karanlığı dolduruyordu. Onların inlemeleri ve gecenin karanlığı iç içe geçmişti. Bir süre sonra ilerleyen bu kalabalığın arasında bir dalgalanma oldu. Beyaz atlı birisi yanındakilerle birlikte geçmiş ve geçerken bir şeyler söylemişti.

Her taraftan "Ne dedi? Şimdi nereye? Duruyor muyuz? Teşekkür mü etti?" gibi meraklı sorular duyuldu ve yürüyen kalabalık kendi içinde sıkışmaya başladı (anlaşılan öndekiler durmuştu), dur emri verildiği söylentisi yayıldı. Çamurlu yolun ortasında herkes olduğu yerde durdu.

Ateşler yakıldı ve konuşmalar daha duyulur olmaya başladı. Bölüğe emirler veren Yüzbaşı Tuşin askerlerden birini harbiye öğrencisine ilkyardım istasyonu, ya da doktor bulması için gönderdi ve askerlerin yolun üzerinde yaktığı ateşin başına oturdu. Rostov da ateşin başına getirilmişti. Ağrıdan, soğuktan ve rutubetten kaynaklanan sıtma nöbeti yüzünden tüm vücudu titriyordu. Karşı konulmaz bir uyku basmıştı ama nereye, nasıl koyacağını bilemediği elindeki katlanılmaz acı yüzünden uyuyamıyordu. Kâh gözlerini kapatıyor, kâh gözüne sıcak, kızıl görünen ateşe, kâh ateşin başına sırtı kambur halde, Türkler gibi oturmuş Tuşin'in zayıf bedenine bakıyordu. Tuşin'in, üzerine dikilmiş büyük, güzel, zeki gözlerinde sevgi ve merhamet vardı. Tuşin'in tüm kalbiyle yardım etmek istediğini ama elinden bir şey gelmediğini görüyordu.

Her taraftan atlı ve yaya olarak geçip gidenlerin, çevrelerine oturmuş piyadelerin ayak sesleri, konuşmaları duyu-

luyordu. Konuşmaların, adımların, atların çamurdan çıkartmaya çalıştıkları toynaklarının, yakındaki ve uzaktaki odun çıtırtılarının sesleri bütünleşip tek bir uğultuya dönüşmüştü.

Artık koyu renkli, görülmez nehir akmıyor, fırtınadan sonra yatışmış bir deniz dalgalanıyordu. Rostov hiçbir şey düşünmeden karşısında ve etrafında olanlara bakıyor, karşısında ve etrafındakileri dinliyordu. Bir piyade eri ateşe yaklaştı, diz çöküp oturdu, ellerini ateşe uzattı ve yüzünü çevirdi.

Tuşin'e sordu: "İzin verir misiniz komutanım? Bölüğümü kaybettim komutanım; nerede olduğunu bilmiyorum. Şanssızlık!"

Yanağı sargılı bir piyade subayı da yanında bir askerle birlikte ateşe yaklaştı ve Tuşin'den yük arabasının geçmesi için topların bir parça hareket ettirilmelerini emretmesini rica etti. Bölük komutanının ardından iki asker daha koşarak ateşin başına geldi. Bir çizmeyi çekiştirip birbirlerine küfrediyor, kavga ediyorlardı.

Bir tanesi boğuk bir sesle bağırdı: "Sen aldın ha! Elin ne kadar da çabukmuş!"

Sonra zayıf, solgun, boynu kanlı bir bezle sarılı bir asker yaklaştı ve öfkeli bir sesle topçulardan su istedi.

"Ne var yani, köpek gibi ölelim mi?" dedi.

Tuşin ona su verilmesini emretti. Sonra neşeli bir asker koşarak geldi ve piyadeler için ateş istedi.

"Piyadeler için bir parça ateş! Şansınız bol olsun, hemşeriler, ateş için teşekkürler, faiziyle öderiz," dedi ve karanlığın içinde kayboldu, sadece elindeki ateş parçası görülüyordu.

Bu askerin ardından kaputun içinde ağır bir şey taşıyan dört asker ateşin yanından geçti. İçlerinden birinin ayağı bir şeye takıldı.

"Hay aksi, yolun üzerine yakacak odunları koymuşlar," diye homurdandı.

İçlerinden biri, "Ölmüş zaten, niye taşıyoruz ki?" dedi.

"Hey, kes sesini!"

Yükleriyle birlikte karanlığın içinde kayboldular.

Tuşin, Rostov'a fısıltıyla sordu: "Nasıl oldun? Hâlâ ağrıyor mu?"

"Ağrıyor."

Tuşin'e yaklaşan cephane eri, "Komutanım," dedi, "general sizi çağırıyor, şuradaki kulübede."

"Şimdi geliyorum oğlum."

Tuşin ayağa kalktı, kaputunun düğmelerini ilikleyip üstünü başını düzelterek ateşin başından uzaklaştı...

Prens Bagration topçuların ateşinin yakınlarında kendisi için hazırlanmış kulübede etrafına toplanmış bazı birlik komutanlarıyla birlikte akşam yemeği yiyordu. Koyun budunu açgözlülükle kapmış, gözleri yarı kapalı ihtiyar adamcağız, bir bardak votka ve akşam yemeğinin etkisiyle yüzü kızarmış, yirmi iki yıllık kusursuz general, mühür yüzüklü kurmay subay, herkese endişeyle bakan Jerkov ve yüzü solgun, dudaklarını bükmüş, gözleri heyecanla parlayan Prens Andrey de oradaydı.

Fransızlardan alınan bir bayrak bir köşede kulübenin duvarına yaslanmış halde duruyordu, denetçi yüzünde saf bir ifadeyle bayrağın kumaşını eliyle yokladı, belki bayrağın şekli gerçekten ilgisini çektiği için, belki de kendisi için tabak kaşık konulmamış sofraya aç karnına bakmak ağırına gittiğinden hayretle başını salladı. Bitişik kulübede dragonların esir aldığı Fransız albayı vardı. Subaylarımız gözleri üzerinde çevresinde toplanmışlardı. Prens Bagration komutanlara ayrı ayrı teşekkür etti ve muharebenin ayrıntılarıyla kayıplar hakkında bilgi istedi. Braunau'da teftiş edilen alay komutanı muharebe başlar başlamaz ormandan geri çekildiğini, odun kesen askerleri topladığını, Fransızların yanlarından geçmesine izin verdiğini sonra da iki taburla süngü hücumuna kalkıp onları geri püskürttüğünü prense bildirdi.

"Birinci taburun dağıldığını görür görmez ekselansları, yolun üzerinde durdum ve düşündüm: 'Bunları bırakayım geçsinler, ben de sonra üzerlerine ateş ederim,' öyle de yaptım."

Alay komutanı bunu yapmayı o kadar istemiş, yapacak vakit bulamadığı için o kadar üzülmüştü ki, her şeyin anlattığı gibi olduğunu sanıyordu. Belki de gerçekten öyle olmuştu. O kargaşa sırasında ne olup ne olmadığını ayırt edebilmek mümkün müydü?

Dolohov'un Kutuzov'la konuşmasını ve kendisinin de rütbesi düşürülen askerle son karşılaşmasını hatırlayarak devam etti: "Bu arada şunu da hatırlatmalıyım ekselansları, rütbesi indirilen ve şu anda er olan Dolohov gözlerimin önünde bir Fransız subayını esir aldı ve kendini gösterdi."

Gün boyunca süvarileri hiç görmemiş, sadece bir piyade subayının onlarla ilgili anlattıklarını duymuş olan Jerkov da endişeli gözlerle etrafına bakarak söze karıştı: "Ben de orada Pavlogradlıların hücum ettiklerini gördüm ekselansları. İki kareyi bozguna uğrattılar ekselansları."

Birkaç kişi, Jerkov'un her zamanki gibi bir şaka yapması beklentisiyle sözlerine gülümsemişti; ama onun silahlarımızın onurlu mücadelesinden ve o gün yaşananlardan bahsettiğini fark edince anlattıklarının asılsız olduğunu iyi bilmelerine rağmen ciddi bir tavır takındılar. Prens Bagration yaşlı albaya döndü:

"Hepinize teşekkür ederim baylar, herkes, piyadeler, süvariler, topçular kahramanca davranmış." Gözleriyle birini arayarak sordu: "Nasıl oldu da merkezdeki iki top terk edildi?" (Prens Bagration sol kanattaki topları sormuyordu; daha en başta oradaki tüm silahların terk edildiğini biliyordu.) Nöbetçi kurmay subaya döndü: "Ben sanırım size rica etmiştim."

Nöbetçi kurmay subay yanıt verdi: "Bir tanesi tahrip edilmişti ama ötekine ne olduğunu ben de anlayamıyorum;

ben çarpışma boyunca oradaydım ve emri verdim, buraya da yeni döndüm zaten..." Alçakgönüllülükle ekledi: "İşler çok kızışmıştı doğrusu."

Birisi Yüzbaşı Tuşin'in köyde olduğunu ve çağrılması için adam gönderildiğini söyledi.

Prens Bagration, Prens Andrey'e dönerek, "Öyle ya, siz de oradaydınız," dedi.

Nöbetçi kurmay subay, Bolkonski'ye sevimli sevimli gülümseyerek, "Elbette, neredeyse aynı zamanda varmıştık," dedi.

Prens Andrey aniden, soğuk bir tavırla, "Ben sizi görme mutluluğuna erişemedim," dedi.

Herkes susmuştu. Tuşin kapının eşiğinde göründü ve generallerin arasından çekinerek geçti. Tuşin kalabalık kulübede, generallerin arasından üstlerinin yanından her zamanki gibi utangaç bir tavırla geçerken bayrak sopasını fark etmedi ve ona çarptı. Birkaç gülüşme sesi duyuldu. Bagration kaşlarını Tuşin'den ziyade gülüşmelerin arasından en çok onunkinin sesi duyulan Jerkov'a çatarak sordu: "Nasıl oluyor da toplar terk ediliyor?"

Tuşin kendisi sağ kalmasına rağmen iki top kaybederek yaptığı hatayı ve utanılacak bir durumda olduğunu ancak şimdi, korku salan komutanlarının karşısında, dehşet içerisinde fark etmişti. O kadar heyecanlanmıştı ki o anda bunu düşünememişti. Subayların gülüşmeleri kafasını daha da karıştırmıştı. Bagration'un karşısında alt çenesi titriyor ve zorlukla konuşabiliyordu:

"Bilmiyorum... ekselansları... adam yoktu ekselansları."

"Topları koruyanlardan adam alabilirdiniz!"

Topları koruyan kimse yoktu ama Tuşin bu gerçeği söylemedi. Başka bir komutanı *kötü duruma* düşürmekten korkuyor ve Bagration'un yüzüne sessizce, sabit gözlerle, sözlüde bocalayan bir öğrencinin öğretmeninin yüzüne baktığı gibi bakıyordu.

Sessizlik oldukça uzun sürdü. Prens Bagration sert davranmak istemiyor, ne söyleyeceğini bilemiyor gibiydi; diğerleri de araya girmeye cesaret edemiyorlardı. Prens Andrey kaşlarını çatmış Tuşin'e bakıyor, parmakları sinirden titriyordu.

Prens Andrey aniden araya girerek sessizliği bozdu: "Ekselansları, beni Yüzbaşı Tuşin'in bataryasına gönderme lütfunda bulunmuştunuz. Oraya gittiğimde insanların ve atların üçte ikisinin vurulmuş, iki topun tahrip edilmiş olduğunu gördüm ve hiçbir koruma da yoktu."

Hem Prens Bagration hem Tuşin gözlerini düzgün ve heyecanlı konuşan Bolkonski'ye dikmişlerdi. Prens Andrey devam etti: "İzninizle kendi fikrimi söyleyeyim ekselansları, biz bugünkü başarıyı her şeyden çok bu bataryanın yaptıklarına ve Yüzbaşı Tuşin'le bölüğünün kahramanca direnmesine borçluyuz." Ve cevap beklemeden kalkıp masadan uzaklaştı.

Prens Bagration, Tuşin'e baktı ve muhtemelen Bolkonski'nin keskin düşüncelerine inanmamış görünmek istemediğinden, ama aynı zamanda tamamen inanacak bir ruh hali içinde olmadığından başını eğdi ve Tuşin'e gidebileceğini söyledi. Prens Andrey de Tuşin'in arkasından çıktı.

Tuşin ona, "Teşekkür ederim, beni kurtardın kardeşim," dedi.

Prens Andrey, Tuşin'e baktı ve hiçbir şey söylemeden yanından uzaklaştı. Prens Andrey üzgün ve sıkıntılıydı. Olup bitenler çok garip geliyordu, hiçbir şey umduğu gibi değildi.

Rostov önünde değişen gölgelere bakarak düşünüyordu: "Kim bunlar? Neden buradalar? Ne istiyorlar? Bütün bunlar ne zaman bitecek?" Elinin acısı giderek artıyordu. Karşı konulmaz bir uyku bastırıyor, gözlerinin önünde kırmızı daireler uçuşuyor; bu seslerin, bu yüzlerin uyandırdığı etki ve yalnızlık duygusu çektiği acıyla kaynaşıyordu. İşte onlar, işte o yaralı ve sağlam askerler, işte onlar onu eziyor, üzerine çullanıyor, damarlarını tersyüz ediyor, kırık kolundaki ve

omzundaki etleri yakıyordu. Onlardan kurtulmak için gözlerini kapattı.

Bir dakika kendinden geçti ama kendini unuttuğu bu kısa aralıkta, rüyasında sayılamayacak kadar çok şey gördü: Annesini ve onun büyük beyaz elini gördü, Sonya'nın ince, küçük omuzlarını, Nataşa'nın gözlerini ve gülüşünü, sesiyle, bıyıklarıyla Denisov'u, Telyanin'i, Telyanin ve Bogdanıç'la tüm yaşadıklarını gördü. Bütün bu yaşadıkları tiz sesli askerle aynıydı; bütün o yaşadıkları ve asker bir olmuş, ona eziyet ederek, insafsızca tutuyor, eziyor ve kolundan tutup bir yerlere sürüklüyorlardı. Onlardan kurtulmaya çalıştı ama omzundaki ellerini birazcık olsun, bir anlığına bile gevşetmediler. Böyle çekiştirmeseler omzu acımayacaktı, iyileşecekti, ama ellerinden kurtulmak olanaksızdı.

Gözlerini açtı ve yukarıya baktı. Gecenin kara örtüsü kömür ateşinin bir arşın üzerinde asılıydı. Bu aydınlığın içinde küçük kar taneleri uçuşuyordu. Tuşin dönmemişti, doktor gelmemişti. Tek başınaydı, sadece ateşin diğer tarafına üstü çıplak bir askercik oturmuş; sarı, zayıf vücudunu ısıtıyordu.

Rostov, "Ben kimseye gerekli değilim!" diye düşündü, "kimse bana yardım etmiyor, kimse bana acımıyor. Oysa evdeyken güçlü, neşeli, sevilen biriydim." İç geçirdi ve iç geçirirken elinde olmadan inledi.

Askercik gömleğini ateşin üzerinde sallarken sordu: "Canın mı yanıyor?" ve cevabı beklemeden boğuk bir sesle ekledi: "bugün az insan yaralanmadı... Dehşet!"

Rostov askeri dinlemiyordu. Ateşin üzerinde uçuşan kar taneciklerine bakıyor ve aklına sıcak, aydınlık eviyle, kabarık tüylü kürküyle, hızlı kızağıyla, sağlıklı vücuduyla, sevgi ve ilgi dolu ailesiyle Rus kışı geliyordu. "Ben buraya neden geldim ki?" diye düşündü.

Ertesi gün Fransızlar yeni bir saldırı gerçekleştirmediler ve Bagration'un müfrezesinin elde kalanı Kutuzov'un ordusuyla birleşti.

Üçüncü Bölüm

I

Prens Vasili planlarını etraflıca düşünüp uygulayan biri değildi, hele çıkar sağlamak için insanlara kötülük yapmayı aklına bile getirmezdi. O sadece sosyal hayatta başarılı ve bu başarıyı alışkanlık haline getirmiş bir sosyete adamıydı. Sürekli şartlara ve insanlarla yakınlığına uygun, kendisi için yararlı olup olmayacağına bakmadan çeşitli planlar ve düşünceler oluştururdu ve bu planlar, düşünceler yaşamının anlamı haline gelmişti. Kafasında bir iki tane değil onlarca olan bu planlardan, düşüncelerden bazıları başlangıç halindeydi, bazıları hedefine ulaşmış, bazıları ise suya düşmüştü. Örneğin kendi kendine "Bu adamın şu anda nüfuzu var, onun güvenini ve dostluğunu kazanıp kendime bir seferlik çıkar sağlamalıyım," ya da "Piyer zengin oldu, kızımla evlenmesi için onu kandırmalı ve bana gerekli şu kırk bini ondan almalıyım," diye düşünmezdi; ama nüfuzlu biriyle karşılaştı mı içgüdüleri onu bu adamın faydalı olabileceği konusunda uyarır ve Prens Vasili bu adama hiç vakit kaybetmeden, hiçbir hazırlık yapmadan yaklaşır, içgüdüsel olarak yaltaklanır, samimiyet kurar ve kendisine gerekeni ondan rica ederdi.

Piyer Moskova'da, elinin altındaydı ve Prens Vasili onun o günlerde müşavirlikle eşdeğer bir mevki olan meclis üyeliği görevine atanmasını sağlamış, bu delikanlıya kendisiyle birlikte Peterburg'a gelip evinde kalması konusunda ısrar etmişti. Prens Vasili hiç düşünmeden ve yapılması gereken her şeyi yaptığı inancıyla Piyer'i kızıyla evlendirebilmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Planlarını ileriyi düşünerek yapsaydı davranışlarında bu kadar doğal ve kendinden, hem alt hem üst konumdaki insanlarla ilişkilerinde bu kadar sade ve teklifsiz olamazdı. Bir şey onu sürekli kendinden güçlü ya da zengin insanlara doğru çekerdi ve insanları kullanması gerektiği ve kullanabileceği anı yakalamada eşsiz bir yeteneği vardı.

Kendini ansızın zengin ve Kont Bezuhov olarak bulan Piyer, yakın zamana kadar içinde olduğu yalnızlık ve ilgisizlikten sonra kendini o kadar kuşatılmış ve meşgul hissediyordu ki ancak yatağında kendi kendine kalabiliyordu. Kâğıtları imzalaması, önemleri konusunda belirli bir fikri olmayan devlet dairelerini idare etmesi, başdanışmanına bir şeyler sorması, Moskova yakınlarındaki malikânesine gidip önceden onun varlığından bile haberdar olmak istemeyen ama şimdi onları görmek istemezse darılacak, üzülecek olan bir dizi insanı kabul etmesi gerekiyordu. Bu çeşit çeşit insanın, iş adamlarının, akrabaların, tanıdıkların hepsi genç vârise karşı aynı derecede iyi ve sevgi dolu yaklaşıyorlardı; hepsi Piyer'in çok değerli bir insan olduğuna açıkça ve kesinlikle inanmıştı. Piyer "sizin benzersiz iyiliğinizle," ya da "o iyi yüreğinizde," ya da "öyle temiz bir insansınız ki kont," ya da "eğer o da sizin kadar akıllı olsaydı," gibi lafları o kadar çok duyuyordu ki benzersiz iyiliğine, benzersiz zekâsına yürekten inanmaya başlamıştı; zaten o da epeydir içten içe çok iyi ve çok zeki olduğuna inanır gibiydi. Önceden ona karşı nefret dolu olan ve açıkça düşmanlık sergileyen insanlar bile ona nazikçe ve sevgiyle yaklaşıyorlardı. Prenseslerin

en büyüğü olan öfkeli, vücudunun orta kısmı uzun, saçları kukla saçı kadar düz prenses cenaze töreninden sonra Piyer'in odasına gelmişti. Bakışlarını yere dikip yüzü sürekli kızararak aralarındaki eski yanlış anlaşılmaya çok üzüldüğünü, aldığı bu darbeden sonra çok sevdiği ve çok kahrını çektiği bu evde birkaç hafta kalmasına izin verilmesinden başka bir şey isteme hakkını artık kendisinde görmediğini söylemişti. Kendini tutamamış ve bu sözleri söylerken ağlamaya başlamıştı. Heykeli andıran prensesin bu kadar değişmesinden çok etkilenen Piyer onun elini tutmuş ve neden yaptığını kendisi de bilmeden af dilemişti. Prenses o günden sonra Piyer için çizgili bir atkı örmeye başlamış ve ona karşı tavrı tamamen değişmişti.

Prens Vasili, prensesin yararına bir belgeyi imzalaması için uzatırken, "Onun için bunu yapın mon cher; merhumdan çok çekti ne de olsa," demişti.

Prens Vasili, işlemeli evrak çantası meselesinde kendisinin de rolü olduğu kızın aklına gelmesin diye prensese otuz binlik bir kemik atılmasına karar vermişti. Piyer poliçeyi imzalamış ve prenses o günden sonra daha da nazikleşmişti. Diğer iki kız kardeş de, özellikle küçüğü, güzeli, benlisi gülümsemeleriyle, onu gördüğünde sergilediği utangaç tavırlarla Piyer'i sık sık şaşırtıyordu. Herkesin kendisini sevmesi Piyer'e çok doğal, herhangi birinin sevmemesi ise olağandışı geliyordu, çevresindeki insanların samimiyetine inanmazlık edemiyordu. Zaten kendi kendine bu insanların samimi olup olmadıklarını soracak zamanı da yoktu. Hiç boş vakti olmuyordu ve kendini hep tatlı, neşeli bir sarhoşluk içinde ydi. Bütün önemli olayların merkezindeymiş gibi hissediyordu; sürekli kendisinden bir şeyler beklendiğini, beklenen şeyi yapmazsa pek çok kişiyi üzeceğini, beklentilerinden mahrum bırakacağını, yaparsa her şeyin iyi olacağını hissediyor ve kendisinden talep edileni yerine getiriyordu ama sürekli yapılacak daha iyi bir şey kalıyordu.

Bu ilk dönemde Piyer'in işlerine herkesten çok Prens Vasili hâkimdi. Kont Bezuhov'un ölümünden sonra Piyer'i avcunun içine almış ve bırakmamıştı. Prens Vasili de işleri başından aşkın, yorgun, bitkin ama acıdığı bu çaresiz delikanlıyı, dostunun oğlunu, après tout,[1] böyle zorlu bir durumda kaderin eline ve dolandırıcılara bırakmayacak bir insan görüntüsü vardı. Kont Bezuhov'un ölümünden sonra Moskova'da kaldığı günlerde ya Piyer'i çağırıp ya da kendisi ona gidip ne yapması gerektiğini o kadar yorgun ve güvenilir bir ses tonuyla söylüyordu ki sanki her seferinde şöyle hükmediyordu:

"Vous savez que je suis accablé d'affaires et que ce n'est que par pure charité, que je m'occupe de vous, et puis vous savez bien que ce que je vous propose est la seule chose faisable."[2]

Bir gün gözlerini kapatıp, parmaklarıyla Piyer'in dirseğine dokunarak ve söylediğine uzun süre önce karar vermişler ve başka bir karar alınamazmış gibi bir ses tonuyla, "Eh dostum, nihayet yarın gidiyoruz," dedi, "sana kendi kaleskamda yer ayırdım, çok memnunum. Buradaki önemli işlerimizi hallettik. Benim zaten çoktan gitmem gerekirdi. Şansölyeden haber geldi. Senin için ondan ricada bulunmuştum, kordiplomatlık kadrosuna girdin ve meclis üyesi oldun. Diplomatlık yolun açıldı."

Bu sözlerin söylenişinde kullanılan yorgun ve güvenilir ses tonunun tüm gücüne rağmen, hangi mesleği seçeceği konusunda uzun süre düşünmüş olan Piyer itiraz etmek istedi. Prens Vasili sözünün kesilmesine izin vermeyen ve karşısındakini kesinlikle ikna etmesi gerektiği durumlarda kullandığı, kumru gibi göğsünden çıkardığı, pes ses tonuyla araya girdi:

---

1 Nihayetinde.

2 İşlerimin başımdan aşkın olduğunu, sizinle sadece yardımseverliğim nedeniyle ilgilendiğimi siz de biliyorsunuz, ayrıca size önerdiğim şeyin tek çıkar yol olduğunu da gayet iyi biliyorsunuz.

"Mais, mon cher,[3] ben bunu kendim için, kendi vicdanım rahat etsin diye yaptım, hem teşekkür de istemez. Hiç kimse, hiçbir zaman çok sevildiği için şikâyet etmemiştir; ayrıca özgürsün, istersen yarın bırak bu görevi. Peterburg'ta her şeyi kendi gözlerinle görürsün. Hem bu korkunç hatıralardan uzaklaşmanın zamanı geldi de geçiyor..." Prens Vasili iç geçirdi. "..İşte böyle canım. Benim uşak da senin kaleskayla gider." Prens Vasili konuşmaya devam etti: "Neredeyse unutuyordum, biliyorsun mon cher, merhumla aramızda bir hesap vardı, Ryazan'dakilerden bir şeyler almıştım, o bende kalsın: Sana lazım değil. Biz seninle hesaplaşırız."

Prens Vasili'in *Ryazan'dakilerden* dediği, kendine ayırdığı birkaç bin rublelik, topra köylülerinden aldığı vergi geliriydi.

Peterburg'ta da Moskova'da olduğu gibi nazik, sevgi dolu insanların ortamı Piyer'in etrafını sardı. Prens Vasili'nin kendisine sağladığı mevkiyi, daha doğrusu unvanı (çünkü hiçbir şey yapmıyordu) reddedemedi; tanışmalar, davetler, sosyete meşguliyetleri o kadar çoktu ki Piyer zihin bulanıklığı, telaş ve bir türlü gelmeyen mutluluk duygusunu Moskova'dakinden daha fazla hissediyordu.

Eski bekâr arkadaşlarından çoğu da Peterburg'ta değildi. Muhafızlar sefere çıkmış, Dolohov'un rütbesi indirilmiş, Anatol orduyla taşrada, Prens Andrey sınır dışındaydı ve bu yüzden Piyer gecelerini eskiden sevdiği gibi geçiremiyor, yaşlı, saygı duyduğu bir arkadaşın dostça sohbetiyle ara sıra da olsa içindeki sıkıntıyı atabiliyordu. Bütün vakti akşam yemeklerinde, balolarda ve en çok da Prens Vasili'nin evinde, karısı yaşlı, şişman prenses ve kızı Elen'in yanında geçiyordu.

Anna Pavlovna Scherer de diğerleri gibi Piyer hakkındaki genel görüşlerde meydana gelen değişikliğe uygun hareket ediyordu.

---

3 Ama, dostum.

Piyer eskiden Anna Pavlovna'nın yanındayken söylediklerinin yakışıksız, patavatsız, söylenmemesi gereken şeyler olduğunu hissederdi; zihninde kurarken akıllıca gelen sözlerin, onları söyler söylemez saçmalaştıklarını, İppolit'in en aptalca sözlerinin bile akıllıca, sevimli bulunduğunu hissederdi. Şimdi ise söylediği her şey charmant[4] bir etki bırakıyordu. Anna Pavlovna'nın bunu dile getirmese de söylemek istediğini, sadece kendisinin alçakgönüllülüğüne duyduğu saygıdan dolayı bundan kaçındığını görüyordu.

Piyer 1805'i 1806'ya bağlayan kışın başında Anna Pavlovna'dan pembe bir davet notu aldı ve mektupta şöyle bir ek de vardı: "Vous trouverez chez moi la belle Hélène, qu'on ne se lasse jamais voir."[5]

Piyer bu bölümü okuyunca ilk kez kendisiyle Elen arasında başkaları tarafından kabul edilen bir bağ olduğunu hissetti ve bu düşünceyle üzerine kaldıramayacağı kadar ağır bir sorumluluk yüklenmiş gibi hissetti, bu onu korkutmakla birlikte eğlenceli bir varsayım olarak hoşuna da gitti.

Anna Pavlovna'nın evindeki akşam, o ilk akşam gibiydi, Anna Pavlovna'nın konuklarına sunduğu tek yenilik bu sefer Mortemart değil Berlin'den gelen ve İmparator Aleksandr'ın Potsdam ziyareti ve iki üst düzey dostun, insanlığın düşmanına karşı haklı davayı savunmak için ayrılmaz bir ittifak yemini etmeleri hakkında en taze haberleri getiren bir diplomattı. Anna Pavlovna, Piyer'i muhtemelen delikanlının üzerinden fazla zaman geçmemiş kaybı, Kont Bezuhov'un ölümü nedeniyle hafif bir hüzünle karşılamıştı (herkes Piyer'i, neredeyse hiç tanımadığı babasının ölümüne üzüldüğüne inandırmayı bir görev sayıyordu) ve sergilediği keder aziz İmparatoriçe Mariya Fyodorovna'dan bahsederken sergilediği keder kadar derindi. Piyer gururunun okşandığını hissediyordu. Anna Pavlovna salonundaki grupları

4 Hoş.

5 Evimde bakmaya doyamayacağınız güzel Hélène'i de bulacaksınız.

her zamanki ustalığıyla kurdu. Prens Vasili ve generallerin olduğu büyük grup diplomattan faydalanıyordu. Başka bir grup çay masasının çevresinde toplanmıştı. Piyer ilk gruba katılmak istedi ama Anna Pavlovna savaş meydanındaki, binlerce yeni parlak fikri olmasına rağmen bunları uygulamak için çok az vakti olan bir komutan öfkesiyle Piyer'in koluna dokundu: "Attendez, j'ai des vues sur vous pour ce soir."[6] Elen'e baktı ve gülümsedi.

"Ma bonne Hélène, il faut que vous soyez charitable pour ma pauvre tante, qui a une adoration pour vous. Allez lui tenir compagnie pour 10 minutes.[7] Canınızın fazla sıkılmaması için sevgili kont da size eşlik etmeyi reddetmeyecektir."

Güzel kız teyzeye doğru yöneldi ama Anna Pavlovna son gerekli talimatı vermesi gerekiyormuş gibi Piyer'i biraz daha alıkoydu.

Piyer'e, süzülür gibi yürüyen güzel kızı göstererek, "Ne kadar büyüleyici değil mi?" dedi, "Et quelle tenue![8] Böyle genç bir kız için ne kadar ince, ne kadar ustaca hareketler! Yüreğinden geliyor! Ona sahip olan ne kadar mutlu olur! Cemiyet hayatına en uzak koca bile onunla hiç çaba harcamadan, farkında bile olmadan kendine bu dünyada parlak bir yer edinir. Yalan mı? Sizin görüşünüzü de öğrenmek isterdim." Sonra Piyer'in gitmesine izin verdi.

Piyer, Anna Pavlovna'nın Elen'in ustaca hareketleri hakkındaki sorusuna içtenlikle olumlu yanıt verdi. Elen'i ara sıra düşündüğü o anlarda onun güzelliğini ve cemiyet içinde hak ettiği yeri sessizce kazanma ustalığını düşünmüştü.

Teyze iki genci kendi köşesinde kabul etti ama Elen'e duyduğu hayranlığı gizleyip daha çok Anna Pavlovna'dan duyduğu korkuyu göstermek istediği belli oluyordu. Ben bu

---

6 Bekleyin, bu akşam sizin için planlarım var.

7 Benim sevgili Hélène'im, size hayran olan teyzeciğime bir iyilik yapar mısınız. 10 dakika arkadaşlık edin.

8 O ne endam!

insanlarla ne yapacağım diye soran gözlerle yeğenine baktı. Anna Pavlovna onların yanından ayrılırken tekrar Piyer'in koluna dokunup, "J'espère que vous ne direz plus qu'on s'ennuie chez moi,"[9] dedi ve Elen'e baktı.

Elen birinin onu görüp de hayran olmama ihtimalini kabul etmiyormuş gibi gülümsedi. Teyze boğazını temizleyerek tükürüğünü yuttu ve Fransızca olarak Elen'i gördüğüne çok sevindiğini söyledi; sonra Piyer'e dönüp benzer sözlerle onu da selamladı. Elen bu sıkıcı ve ağır aksak ilerleyen konuşmanın arasında Piyer'e herkese baktığı gibi, o belirgin, güzel gülümsemesiyle bakıyordu. Piyer bu gülümsemeye o kadar alışkındı, bu gülümseme ona o kadar az şey ifade ediyordu ki hiç önem vermedi. Teyze bu sırada Piyer'in merhum babasının enfiye kutusu koleksiyonundan bahsediyor, Piyer'e kendi enfiye kutusunu gösteriyordu. Prenses Elen teyzenin kocasının kutu üzerindeki resmine bakmak için izin istedi.

Piyer enfiye kutusunu almak ve diğer masadaki konuşmayı dinlemek için eğilirken ünlü bir minyatürcünün ismini verdi: "Bu muhtemelen Vinesse'in eseri."

Elen'in yanından dolaşıp geçmek için ayağa kalktı ama teyze kutuyu Elen'in arkasından uzattı. Elen yer açmak için öne doğru eğildi ve gülümseyerek arkaya doğru baktı. Bütün davetlerde olduğu gibi, günün modasına uygun, önü ve arkası oldukça açık bir elbise giymişti. Piyer'e her zaman mermerdenmiş gibi gelen omuzları, boynu ve başı gözlerine o kadar yakındı ki omuzlarının ve boynunun gözalıcı çekiciliğini miyop gözleriyle elinde olmadan fark etmişti; dudaklarına da o kadar yakındı ki dokundurması için biraz eğilmesi yeterliydi. Vücudunun sıcaklığını, parfümünün kokusunu hissediyor, nefes aldıkça hareket eden korsesinin hışırtısını duyabiliyordu. Elbisesiyle birleşip bir bütün haline gelen mermerden güzelliğini değil, sadece kıyafetlerinin örttüğü bedeninin tüm güzelliğini görüyor ve hissediyordu. Bunu bir

9 Umarım bir daha benim evimde canınızın sıkıldığını söylemezsiniz.

kere görünce de, ortaya çıkan bir yalanı bir daha eskisi gibi görememiz misali, onun da artık başka türlü görmesine imkân yoktu.

Elen arkasına, parlak siyah gözleriyle dosdoğru ona baktı ve gülümsedi.

Sanki "Benim ne kadar güzel olduğumu şimdiye kadar fark etmemiş miydiniz yoksa?" diyordu. Bakışları konuşuyordu: "Benim bir kadın olduğumu fark etmediniz mi? Evet, ben birine, hatta size bile ait olabilecek bir kadınım." Ve Piyer o an Elen'in karısı olabileceğini değil, olması gerektiğini, başka türlü olamayacağını hissetti.

Bunu o an, başlarında taçlarla[10] onunla yan yana durduğu zaman bileceği kadar biliyordu. Ne zaman olacağını bilmiyordu; iyi mi kötü mü olacağını da bilmiyordu (hatta nedense kötü olacağını hissediyordu) ama olacağını biliyordu.

Piyer bakışlarını yere çevirdi, kafasını kaldırıp tekrar ona tekrar baktı, onu daha önce her gün gördüğü gibi kendisine uzak, yabancı bir güzel gibi görmek istedi; ama artık bunu yapamazdı. İnsanın sis içinde gördüğü dalları uzun çalılıkları ağaç sanıp çalılık olduğunu anlayınca bir daha ağaç olarak görememesi gibi. Kız artık ona çok yakındı. Artık üzerinde hâkimiyet kurmuştu. Artık onunla arasında kendi iradesinden başka bir engel kalmamıştı.

Anna Pavlovna'nın sesi duyuldu: "Bon, je vous laisse dans votre petit coin. Je vois que vous y êtes très bien."[11]

Piyer yüzü kızarmış bir halde, ayıplanacak bir şey mi yaptım diye hatırlamaya çalışarak çevresine bakındı. Sanki herkes neler olduğunun en az onun kadar farkındaydı.

Anna Pavlovna, bir süre sonra, büyük gruba doğru, "On dit que vous embellissez votre maison de Pétersbourg,"[12] dedi.

---

10 Nikâh törenlerinde gelinle damadın başına taç koyulurdu. (ç.n.)

11 Neyse, ben sizi küçük köşenizde bırakayım. Gördüğüm kadarıyla gayet iyisiniz.

12 Peterburg'taki evinizi yenilediğiniz söyleniyor.

(Bu doğruydu; mimar ona bunun gerekli olduğunu söylemişti, Piyer de neden yaptığını kendisi de bilmeden Peterburg'taki kocaman evinde yenilikler yaptırıyordu.)

Anna Pavlovna, Prens Vasili'ye gülümseyerek, "C'est bien, mais ne déménagez pas de chez le prince Basile. Il est bon d'avoir un ami comme le prince,"[13] dedi, "J'en sais quelque chose, n'est-ce pas?[14] Hem siz daha çok gençsiniz. Birisinin tavsiyelerine ihtiyacınız var. Yaşlı bir kadın olmamın getirdiği hakkı kullandığım için bana kızmayın." Yaşları hakkında konuştuktan sonra bir şeyler söylenmesini bekleyen kadınlar gibi o da sustu. "Ama evlenirseniz iş değişir." Ve ikisine birden baktı. Ne Piyer Elen'e, ne de Elen Piyer'e bakıyordu. Ama Elen yine de Piyer'e çok yakın duruyordu. Piyer bir şeyler mırıldandı ve yüzü kızardı.

Piyer eve dönünce uzun süre uyuyamadı, başından geçenleri düşündü. Başından neler geçmişti? Hiçbir şey. Çocukluğundan beri tanıdığı ve kendisine Elen'in güzel bir kız olduğu söylendiğinde dalgın dalgın "Evet, fena değil," dediği kadının kendisinin olabileceğini anlamıştı.

"Ama o aptal, ben kendim söyledim aptal olduğunu," diye geçirdi içinden, "Hem bu aşk değil. Tersine bende uyandırdığı duyguda pis bir şey var, yasaklanmış bir şey. Bana erkek kardeşi Anatol'ün onu sevdiğini, onun da Anatol'ü sevdiğini, aralarında bir şeyler geçtiğini ve bu yüzden Anatol'ü gönderdiklerini söylemişlerdi. Kardeşi İppolit. Babası da Prens Vasili. Bu hiç hoş değil."

Bunları düşünürken de (hâlâ kafasında muhakeme ediyordu) kendini gülümserken buluyor, başka bir düşünce silsilesinin ilkinin önüne geçtiğini, aynı anda hem onun önemsiz biri olduğunu düşündüğünü, hem de karısı olacağı, kendisini sevebileceği, onun tamamen farklı biri olabilece-

13 Kesinlikle Prens Vasili'nin evinden taşınmayın. İnsanın prens gibi bir dostunun olması iyidir.

14 Bu konuda biraz bilgim vardır, değil mi?

ği, onun hakkında düşündüklerinin ve duyduklarının doğru olmayabileceği hayalini kurduğunu fark ediyordu. Ve onu tekrar Prens Vasili'nin kızı olarak değil, tüm vücudu gri bir elbiseyle örtülü bir kadın olarak gördü. "Ama hayır, neden daha önceden aklıma böyle bir düşünce gelmiyordu?" Ve kendi kendine tekrar bunun olamayacağını, bu evlilikte pis, doğaya aykırı, onursuzca bir şeyler olduğunu söyledi. Kızın eski sözlerini, bakışlarını ve onları bir arada görenlerin sözleriyle bakışlarını hatırladı. Anna Pavlovna'nın evden bahsederken söylediklerini ve bakışlarını hatırladı, Prens Vasili'nin ve diğerlerinin yüzlerce benzer imasını hatırladı, sonu kötü olacak ve yapmaması gereken bir iş konusunda taahhütte bulunmuş olabileceği korkusuna düştü. Ama kararını kendi kendine söylerken aklının başka bir köşesinde tüm kadınsı güzelliğiyle Elen'in görüntüsü vardı.

II

1805 yılının Kasım ayında Prens Vasili'nin dört ili teftişe çıkması gerekmişti. Bu görevi hem düzeni bozulmuş mülklerine uğramak, hem de oğlu Anatol'ü (alayının bulunduğu yerden) alıp, Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin kızıyla evlendirme amacıyla bu zengin, yaşlı adamın evine gitmek için ayarlamıştı. Ama Prens Vasili yola çıkmadan ve bu yeni işlerden önce son zamanlarda gerçekten de bütün gününü evde, yani kalmakta olduğu Prens Vasili'nin evinde geçiren ve Elen'in yanında saçma sapan şeyler yapan, heyecanlı ve aptalca (yani tam bir âşık gibi) davranan ama hâlâ evlenme teklifinde bulunmamış olan Piyer'in işini halletmek zorundaydı.

Kendisine karşı sorumlulukları olduğunu hissettiği Piyer'in (Tanrı yardımcısı olsun!) bu meselede hiç de düzgün davranmadığını düşünen Prens Vasili bir sabah kederli kederli içini çekip, "Tout ça est bel et bon, mais il faut que

ça finisse,"[15] dedi. Kendi iyi yürekliliğinden haz duyarak, "Gençlik... düşüncesizlik... Tanrı yardımcısı olsun," diye düşündü, "mais il faut que ça finisse. Öbür gün Elen'in isim günü, birkaç kişi davet ederim, ne yapması gerektiğini anlamazsa iş bana düşer. Evet, bana düşer. Ben bir babayım!"

Piyer, Anna Pavlovna'nın davetinin ve Elen'le evlenmesinin bir felaket olacağına, ondan uzaklaşıp kaçması gerektiğine karar verdiği o uykusuz, tedirgin gecenin üzerinden bir buçuk ay geçmiş olmasına rağmen Prens Vasili'nin evinden ayrılmamıştı ve insanların gözünde Elen'e gün geçtikçe daha fazla bağlandığını, onun hakkındaki eski görüşlerine dönmesinin artık mümkün olmadığını, ondan kaçamayacağını ama kendi kaderiyle onunkini birleştirmenin çok kötü sonuçları olacağını korkuyla hissediyordu. Belki kendini geri çekebilirdi ama (eskiden pek az davet veren) Prens Vasili'nin, Piyer'in de genel eğlenceyi bozmamak ve insanların beklentilerini boş çıkarmamak için hazır bulunması gerektiği bir davet vermediği bir gece olmuyordu. Prens Vasili evde olduğu nadir zamanlarda, Piyer'in yanından geçerken Piyer'in kolunu tutup aşağıya doğru çekiyor, "Yarın görüşürüz", "Akşam yemeğinde sofrada olun, yoksa sizi göremem", "Sizin için kalıyorum" gibi şeyler söylüyordu. Ama Prens Vasili (kendi söylediğine göre) Piyer için kaldığı zamanlarda Piyer'le iki çift laf etmemesine rağmen Piyer onun beklentilerini boşa çıkarma gücünü kendinde bulamıyordu. Kendi kendine her gün aynı şeyi söylüyordu: "Önünde sonunda o kızı anlaman ve şu soruya cevap vermen gerekiyor: Kim bu kız? Önceden mi yanılıyordum yoksa şimdi mi yanılıyorum?" Bazen kendi kendine "Hayır, aptal değil; hayır, muhteşem bir kız!" diyordu, "Hiçbir zaman hiçbir konuda yanılmıyor, aptalca bir şey de hiç söylemedi. Az konuşuyor ama sade ve anlaşılır şeyler söylüyor. Demek ki aptal değil. Hiç ayıplanacak bir şey yapmadı ve şimdi de yapmıyor. Demek ki kötü bir kadın

15 Bütün bunlar iyi, hoş ama artık bir son bulması gerekiyor.

değil!" Kızın yanında sık sık akıl yürütmeye, yüksek sesle düşünmeye başladığı oluyor, ama Elen her seferinde kısa ve ilgilenmediğini gösteren bir yorum ya da sessiz bir gülümseme ve Piyer'in üzerindeki üstünlüğünü gösteren bir bakışla karşılık veriyordu. Bu gülümsemeyle kıyasladığında bütün akıl yürütmelerini saçma bulma hakkı vardı.

Elen, Piyer'e her zaman neşeyle, güvenle, sadece ona özel, her zaman yüzünü süsleyen gülümsemeden daha anlamlı bir gülümsemeyle gülümserdi. Piyer herkesin ondan er geç o tek kelimeyi söylemesini, o malum çizgiyi geçmesini beklediğini ve o çizgiyi eninde sonunda geçeceğini biliyordu; ama bu korkunç adımı atma fikri bile anlaşılmaz bir korkuya kapılmasına neden oluyordu. Piyer kendisini korkutan uçuruma her gün biraz daha yaklaştığını hissettiği bu bir buçuk ay içerisinde kendi kendine binlerce kez, "Ne yapıyorum? Bir karar vermeliyim! Bir karara varamadım mı?" demişti.

Bir karar vermek istiyordu ama korkuyla, sahip olduğunu bildiği ve gerçekten de olan kararlılığını bu meselede gösteremeyeceğini hissediyordu. Piyer sadece tamamen temiz olduklarını hissettiklerinde güçlü olan insanlardandı. Anna Pavlovna'nın davetinde enfiye kutusunu alırken duyduğu arzunun pençesine düştüğü günden beri bu tutkunun neden olduğu suçluluk duygusu onun kararlılığını felce uğratmıştı.

Elen'in isim gününde, prensesin deyimiyle aile dostlarından ve yakın arkadaşlardan oluşan küçük bir grup akşam yemeği için Prens Vasili'nin evinde toplanmıştı. Tüm bu aile dostlarına ve yakın arkadaşlara isim günü yapılan kızın kaderinin o gün belirleneceği hissettirilmişti. Misafirler akşam yemeğine oturdu. Bir zamanlar güzel, alımlı ama artık şişmanlamış olan Prenses Kuragina başköşeye oturmuştu. Onun iki yanında da en itibarlı konuklar, yaşlı bir general, generalin karısı ve Anna Pavlovna Scherer oturuyordu; masanın en ucunda daha genç ve itibarı daha düşük konuklar, ev halkı ve Piyer'le Elen yan yana oturuyorlardı. Prens Vasili

yemek yemiyordu; masanın etrafında dolaşıyor, neşeli bir halde bir o konuğun bir bu konuğun yanına oturuyordu. Orada olduklarını fark etmiyormuş gibi davrandığı Piyer ve Elen hariç herkese birkaç hoş söz söylüyordu. Prens Vasili herkesi canlandırıyordu. Mumlar ışıl ışıl yanıyor, sofra takımının gümüşleri ve kristalleri, kadınların takıları, altın ve gümüş apoletler parlıyordu; masanın çevresinde kırmızı kaftanlı hizmetkârlar dolaşıyordu; bıçak, bardak, tabak sesleri ve masadaki çeşitli, heyecanlı konuşmalar duyuluyordu. Masanın bir ucundan yaşlı bir mabeyincinin yaşlı bir baronesi onu delice sevdiğine ikna çabaları ve kadının gülme sesi geliyordu; diğer ucunda Marya Viktorovna isminde bir kadının başarısızlığının hikâyesi anlatılıyordu. Prens Vasili masanın ortasında etrafına dinleyicileri toplamıştı. Dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle, Devlet Şûrasının çarşamba günkü son toplantısında yeni Peterburg askerî genel valisi Sergey Kuzmiç Vyazmitinov'un, hükümdar Aleksandr Pavloviç'in ordudan gönderdiği ve her yerden halkın sadakatine dair gelen bildirilerin, en çok da Peterburg'tan gelenin hoşuna gittiğini, böyle bir ulusun başı olmaktan gurur duyduğunu ve buna layık olmaya çalışacağını yazdığı, o günlerde çok konuşulan bildiriyi okuduğunu anlatıyordu kadınlara. Bildiri şu sözlerle başlıyordu: "Sergey Kuzmiç! Bana her yerden raporlar geliyor ve..."

Kadınlardan biri sordu: "Yani 'Sergey Kuzmiç'ten sonrasını okuyamadı mı?"

Prens Vasili gülerek, "Azıcık bile devam edemedi," diye yanıtladı, "Sergey Kuzmiç... her yerden... Her yerden, Sergey Kuzmiç... Zavallı Vyazmitinov daha fazla devam edemedi. Mektuba birkaç kez baştan başladı ama *Sergey* der demez... hıçkırıklar... *Ku... zmi...ç...* gözyaşları... *her yerden* ağlamaktan sesi kesildi ve daha fazla devam edemedi. Tekrar mendil ve tekrar 'Sergey Kuzmiç, her yerden' ve gözyaşları... o kadar ki sonunda başkasının okuması rica edildi."

Konuklardan birisi gülerek yineledi: "Kuzmiç... her yerden... ve gözyaşları."

Anna Pavlovna masanın diğer ucundan parmağıyla tehdit ederek, "İnsafsızlık etmeyin," dedi, "c'est un si brave et excellent homme, notre bon Viasmitinoff..."[16]

Herkes kahkahalarla güldü. Masanın itibarlı ucunda görünüşte herkes neşeliydi anlaşılan ve her biri keyifli bir ruh hali içindeydi; sadece masanın diğer ucunda yan yana oturan Piyer ve Elen sessizdi; ikisinin de yüzünde Sergey Kuzmiç hakkında konuşulanlardan kaynaklanmayan, kendi hissettiklerinin neden olduğu bir gülümseme vardı. Diğerleri ne konuşursa konuşsun, gülsün, şakalar yapsın, istedikleri kadar Ren şarabı içip sote, dondurma yesin, bu çifte istedikleri kadar kayıtsız, ilgisiz kalsınlar, ara sıra onlara atılan bakışlardan Sergey Kuzmiç hakkında anlatılanların, gülüşmelerin, yemeğin, bunların hepsinin sahte olduğu, bu topluluğun tüm dikkatinin sadece bu çiftin, Piyer ve Elen'in, üzerinde olduğu hissediliyordu. Prens Vasili, Sergey Kuzmiç'in hıçkırıklarını taklit ederken bir yandan da kızına bakıyordu; gülerken yüzü sanki şunu söylüyordu: "Neyse, işler yolunda gidiyor, her şey bugün karara bağlanacak." Anna Pavlovna onu notre bon Viasmitinoff'la tehdit ediyor, Prens Vasili ise o anda Piyer'e kısa bir süreliğine diktiği gözlerinde müstakbel damadı ve kızının mutluluğundan dolayı bir tebrik okuyordu. Yanındaki konuğa kederle içini çekerek şarap ikram eden ve kızına öfkeyle bakan yaşlı prenses bu iç çekişiyle sanki "Artık sizinle tatlı şarap içmekten başka yapacak bir şeyimiz kalmadı tatlım; artık bu gençlerin pervasızca, meydan okurcasına mutlu olma vakti geldi," diyordu. Diplomat âşıkların mutlu yüzlerine bakarken içinden "Ne aptalca şeyler anlatıyorum, anlattıklarım da çok umurumda sanki," diye geçiriyordu, "İşte mutluluk bu!"

16 Bizim iyi Vyazmitinov'umuz o kadar dürüst ve namuslu, o kadar mükemmel bir adamdır ki...

Bu topluluğu birleştiren önemsiz, yapay menfaat ilişkilerinin arasına genç, güzel, sağlıklı erkeklerin ve kızların birbirlerine karşı hissettikleri tutku girmişti. Ve bu insani duygu her şeyin üzerine çıkıyor, tüm yapmacık gevezeliklerin üzerinde süzülüyordu. Şakalar eğlenceli, haberler ilgi çekici değildi, yaşanan heyecan belli ki zorlamaydı. Sadece onlar değil masaya hizmet eden uşaklar da sanki aynı şeyi hissediyor, ışıldayan yüzüyle güzel Elen'i ve Piyer'in kızarmış, şişman, mutlu, huzursuz yüzünü göz ucuyla seyrederken servisin sırasını karıştırıyorlardı. Mumların alevlerinin ışıltısı bile sanki bu iki mutlu yüz üzerinde toplanmıştı.

Piyer her şeyin merkezinde olduğunu hissediyor ve bu durum onu hem memnun ediyor hem de sıkıyordu. Bir işe iyice gömülmüş bir insan hali vardı. Hiçbir şeyi açıkça görmüyor, anlamıyor ve duymuyordu. Sadece ara sıra, ansızın yüreğinde gerçekliğe ait kabataslak düşünceler, izlenimler belirip kayboluyordu.

"Öyleyse artık her şey kararlaştırıldı!" diye düşündü, "Bütün bunlar nasıl oldu peki? Hem de bu kadar çabuk! Artık biliyorum, bir tek onun için değil, bir tek benim için değil, herkes için kaçınılmaz olarak gerçekleşmek zorunda. *Bunu* bekliyorlar, bunun olacağına öyle inanıyorlar ki onları hayal kırıklığına uğratamam, yapamam. Ama nasıl olacak? Bilmiyorum; ama olacak, mutlaka olacak!" Piyer bunları düşünürken gözlerinin hemen önünde parlayan omuzlara bakıyordu.

Aniden bir şeyden utanıyordu. Herkesin dikkatini tek başına üzerine çekmek, başkalarının gözüne şanslı bir insan olarak gözükmek, çirkin yüzüyle Elen'i eline geçiren bir Paris olmak onu rahatsız ediyordu. "Ama, galiba, bu iş her zaman böyle oluyor ve olmalı," diye kendini avuttu, "Ayrıca ben bunun için ne yaptım? Bütün bunlar ne zaman başladı? Moskova'dan Prens Vasili'yle birlikte geldim. Oradayken böyle bir şey yoktu. Neden onun evinde kalmayacaktım ki?

Sonra Elen'le kâğıt oynadım, el çantasını yerden kaldırdım, birlikte arabayla dolaştık. Bütün bunlar ne zaman başladı, bütün bunlar ne zaman oldu?" Ve işte onun yanında nişanlısı olarak oturuyor; sıcaklığını, nefes alıp verişini, hareketlerini, güzelliğini duyuyor, görüyor, hissediyordu. Bazen olağandışı bir güzelliğe sahip olduğu için insanların baktığı Elen değil de kendisiymiş gibi hissediyor ve bu genel hayranlık karşısında mutlu olarak göğsünü kabartıp başını kaldırıyor, mutluluktan zevk alıyor. Aniden bir ses, tanıdık bir ses duyuluyor ve ona bir şeyi bir kere daha söylüyor. Ama Piyer o kadar meşgul ki kendisine söylenileni anlamıyordu.

Prens Vasili üçüncü kez tekrarlıyordu: "Sana soruyorum, Bolkonski'den mektubu ne zaman aldın; ne kadar dalgınsın azizim."

Prens Vasili gülümsüyor ve Piyer herkesin kendisine ve Elen'e gülümsediğini görüyordu. Piyer kendi kendine, "Ne yapalım, madem hepiniz biliyorsunuz," diyor, "Ne yapalım? Gerçek bu," ve hafif, çocuksu gülümsemesiyle gülümsüyor, Elen de gülümsüyor.

Prens Vasili bir tartışmayı sona erdirmek için bilmesi gerekiyormuş gibi tekrar soruyordu: "Ne zaman aldın? Olmütz'den mi?"

Piyer "Böyle önemsiz şeyleri konuşmaya, düşünmeye değer mi?" diye geçiriyor içinden ve iç geçirerek cevap veriyordu: "Evet, Olmütz'den."

Piyer yemekten sonra damını diğerlerinin peşinden misafir odasına götürdü. Konuklar dağılmaya başlamıştı ve bazıları Elen'le vedalaşmadan gidiyordu. Bazıları da sanki onu ciddi işlerinden alıkoymak istemiyormuş gibi bir dakikalığına yanına gidiyor, uğurlamasına fırsat bırakmadan çabucak uzaklaşıyorlardı. Diplomat misafir odasından çıkarken mahzun ve sessizdi. Piyer'in mutluluğuyla kıyasladığında kendi diplomatik kariyeri gözüne önemsiz görünüyordu. Yaşlı general bacağının durumunu soran karısına

öfkeyle homurdandı ve içinden, "İhtiyar budala," diye geçirdi, "bak, Yelena Vasilyevna ellisine geldiğinde de böyle güzel olacak."

Anna Pavlovna prensese, "Sanırım sizi tebrik edebilirim," diye fısıldadı ve onu sertçe öptü, "migrenim tutmasaydı kalırdım."

Prenses cevap vermedi; kızının mutluluğunu kıskanmanın azabı içindeydi.

Piyer konuklar uğurlanırken, birlikte oturdukları küçük misafir odasında uzun süre Elen'le yalnız kaldı. Son bir buçuk ay içerisinde sık sık Elen'le yalnız kalmış ama ona aşktan hiç bahsetmemişti. Bunun artık kaçınılmaz olduğunu hissediyor ama o son adımı atıp atmamaya karar veremiyordu. Utanıyordu; orada, Elen'in yanı başında bir başkasının yerini gasbetmiş gibi hissediyordu. İçinden bir ses, "Bu mutluluk senin için değil," diyordu, "bu mutluluk senin sahip olduklarına sahip olmayan insanlar için." Ama bir şeyler söylemesi gerekiyordu ve nihayet konuşmaya başladı. Ona geceden memnun kalıp kalmadığını sordu. O da her zamanki sadeliğiyle, bu isim gününün en çok hoşuna giden isim günlerinden birisi olduğunu söyledi.

Yakın akrabalardan bazıları hâlâ oradaydı. Büyük misafir odasında oturuyorlardı. Prens Vasili tembel adımlarla Piyer'e yaklaştı. Piyer ayağa kalktı ve saatin epeyce geç olduğunu söyledi. Prens Vasili sanki Piyer anlaşılamayacak kadar garip bir şey söylemiş gibi sert, sorgulayan gözlerle baktı. Ama sonra bu sert ifade değişti ve Piyer'i kolundan çekip oturttu, tatlı tatlı gülümsedi.

Kızına, çocuklarını küçüklüklerinden beri sevip okşama alışkanlıkları olan anne babalara özgü ama Prens Vasili'nin ancak diğer anne babaların tavırlarına bakarak nasıl yapılacağını tahmin edebileceği, alışkanlık haline dönüştüğü için fark etmeden kullandığı şefkatli bir ses tonuyla, "Eee, nasılsın bakalım?" diye sordu, sonra yine Piyer'e döndü.

Yeleğinin en üst düğmesini çözerken, "*Sergey Kuzmiç, her yerden,*" diyordu.

Piyer gülümsedi ama gülümsemesinden Prens Vasili'nin o anda Sergey Kuzmiç hakkında yapılan şakayla ilgilenmediğini anladığı belliydi; Prens Vasili de Piyer'in bunu anladığını hissetmişti. Prens Vasili aniden ağzında bir şeyler geveledi ve çıktı. Piyer'e Prens Vasili bile şaşırmış gibi gelmişti. Bu yaşlı cemiyet adamının şaşkın hali Piyer'in yüreğine dokundu; dönüp Elen'e baktı; o da şaşırmış gibiydi ve bakışlarıyla sanki, "Ne bekliyordunuz, sizin suçunuz," diyordu.

Piyer "Kesinlikle o adımı atmam gerekiyor ama yapamıyorum, yapamıyorum," diye geçirdi içinden ve tekrar alakasız konulardan, Sergey Kuzmiç'ten bahsetmeye başladı, dinlemediğini söyleyip onunla ilgili anekdotu sordu. Elen de gülümseyerek bilmediğini söyledi.

Prens Vasili misafir odasına girdiğinde prenses yaşlı bir kadınla, sessizce Piyer hakkında konuşuyordu.

"Elbette, c'est un parti très brillant, mais le bonheur, ma chère...[17]

Yaşlı kadın cevap verdi: "Les mariages se font dans les cieux."[18]

Prens Vasili kadınların konuşmasını duymuyormuş gibi yaparak uzak bir köşeye geçti ve kanepeye oturdu. Gözlerini uyukluyormuş gibi kapattı. Başı düşünce tekrar kendine geldi.

Karısına, "Aline," dedi, "allez voir ce qu'ils font."[19]

Prenses kapıya yaklaştı, temkinli, ilgisiz bir tavırla önünden geçti ve misafir odasına bir göz attı. Piyer ve Elen hâlâ oturmuş konuşuyorlardı.

"Değişen bir şey yok," dedi kocasına.

Prens Vasili kaşlarını çattı, dudağını büktü, yanakları kendisine has sevimsiz, kaba bir ifadeyle seğirmeye başla-

17 Çok parlak bir kısmet ama mutluluk, tatlım...

18 Nikâhta keramet vardır.

19 Git bir bak ne yapıyorlar.

dı; silkinerek ayağa kalktı, başını geriye attı, kadınların yanından kararlı adımlarla geçip küçük misafir odasına girdi. Hızlı adımlarla, neşeyle Piyer'e yaklaştı. Prensin yüzünde öyle alışılmadık, zafer kazanmış gibi bir ifade vardı ki Piyer onu görünce korkudan ayağa kalktı.

Prens Vasili, "Tanrı'ya şükür!" dedi, "karım bana her şeyi anlattı!" Bir koluyla Piyer'i, diğeriyle kızını kucakladı. "Canım Lelya! Öyle çok, öyle çok sevindim ki." Sesi titriyordu. "Babanı da çok severdim... sana çok iyi bir eş olacak... Tanrı sizi korusun!.."

Kızını ve sonra tekrar Piyer'i kucakladı ve onu yaşlı dudaklarıyla öptü. Gözyaşları yanaklarını ıslatmıştı.

"Prenses buraya gel," diye bağırdı.

Prenses geldi, o da ağlamaya başladı. Yaşlı kadın da mendiliyle gözlerini siliyordu. Piyer'i öptüler, o da birkaç kez güzel Elen'in elini öptü. Bir süre sonra onları tekrar yalnız bıraktılar.

Piyer "Bütün bunların böyle olması gerekiyordu ve başka türlü olamazdı," diye geçirdi içinden, "bu yüzden iyi mi oldu kötü mü oldu diye sormak gereksiz. İyi oldu çünkü kesinleşti, işkence eden belirsizlik ortadan kalktı." Piyer sessizce nişanlısının elini tutuyor, onun inip kalkan güzel göğsüne bakıyordu.

Yüksek sesle "Elen!" dedi ama hemen sustu.

"Böyle durumlarda özel bir şey söylenir," diye düşündü ama ne söylenmesi gerektiğini bir türlü hatırlayamadı. Elen'in yüzüne baktı. Elen ona yaklaştı. Yüzü kızarmıştı.

Gözlüklerini işaret ederek, "Ah, çıkartın şunları... şunları..." dedi.

Piyer gözlüklerini çıkarttı, gözlerinde gözlüklerini çıkartan insanların garip bakışı değil, korku dolu, soru sorar gibi bir bakış vardı. Eğilip Elen'in elini öpmek istedi; ama Elen hızlı, sert bir baş hareketiyle onun dudaklarını kendi dudaklarıyla birleştirdi. Yüzünün değişen, şaşkınlıktan çirkinleşen ifadesi Piyer'i sarsmıştı.

Piyer, "Artık çok geç, her şey oldu bitti; hem onu seviyorum da," diye düşündü.

Böyle durumlarda ne söylenmesi gerektiğini hatırlayıp, "Je vous aime,"[20] dedi; ama bu söz ağzından o kadar zayıf çıktı ki kendi kendinden utandı.

Bir buçuk ay sonra Piyer evlenmiş, insanların deyişiyle, güzel bir kadının ve milyonların mutlu sahibi olarak Kont Bezuhov'un Peterburg'taki büyük, yenilenmiş evine yerleşmişti.

III

İhtiyar Prens Nikolay Andreiç Bolkonski 1805 yılının Aralık ayında, Prens Vasili'den, oğluyla birlikte geleceğini bildiren bir mektup aldı. ("Teftişe çıkıyorum, yüz verstlik bir mesafe, sizi, sevgili velinimetimizi ziyaret etmekten beni alıkoyamaz," diye yazmıştı, "Anatol de bana eşlik edip sonra orduya katılacak; onun da size, babası gibi beslediği derin saygıyı şahsen bildirmesine izin vereceğinizi ümit ediyorum.")

Küçük prenses bu haberi alınca düşüncesizlik edip, "Mari'yi götürüp göstermemize gerek kalmadı; talipler kendileri geliyor," demişti.

Prens Nikolay Andreiç yüzünü buruşturmuş ve hiçbir şey söylememişti.

Mektuptan iki hafta sonra bir akşam vakti Prens Vasili'nin adamları, onlardan bir gün sonra da Prens Vasili ile oğlu geldi.

İhtiyar Bolkonski, Prens Vasili'nin karakteri hakkında kötü düşüncelere sahipti, hele son zamanlarda, Pavel ve Aleksandr'ın saltanatları döneminde rütbe ve mevki açısından epey yükseldikten sonra bu düşünceler daha da pekişmişti. Ve şimdi, mektubun ve küçük prensesin imalarından

20 Sizi seviyorum.

sonra meselenin ne olduğunu anlamış, Nikolay Andreiç'in Prens Vasili'ye karşı beslediği kötü düşünceler düşmanca bir küçümsemeye dönüşmüştü. Onsan bahsederken sürekli burnundan soluyordu. Prens Nikolay Andreiç'in keyfi Prens Vasili'nin geldiği gün iyice kaçmış, canı oldukça sıkılmıştı. Prens Vasili geldiği için mi canı sıkılmıştı yoksa canı sıkıldığı için mi Prens Vasili'nin gelişi keyfini kaçırmıştı belli değildi, ama canı sıkkındı ve Tihon mimara, raporunu vermek için prensin yanına çıkmamasını daha sabahtan tavsiye etmişti.

Tihon mimarın dikkatini prensin ayak seslerine çekerek, "Duyuyor musunuz nasıl yürüyor," dedi, "Topuklarını vuruyor, biz bu yürüyüşü iyi biliriz..."

Yine de prens saat dokuzda her zamanki gibi samur yakalı kadife paltosu ve kalpağıyla yürüyüşe çıktı. Bir gün önce kar yağmıştı. Prens Nikolay Andreiç'in yürüyüş yaptığı, seraya giden yol temizlenmişti, süpürülmüş karların üzerinde süpürge izleri görülüyordu ve yolun iki yanında uzanan yumuşak kar setine bir kürek saplanmıştı. Prens kaşları çatık ve sessiz bir halde seraların, hizmetçi, uşak odalarının, inşaatların yanından geçti.

Kendisine eve kadar eşlik eden, yüzü ve davranışları efendisininkine benzeyen saygıdeğer kâhyasına sordu: "Kızakla geçmek mümkün mü?"

"Kar derin ekselansları. Caddeyi süpürmelerini emrettim bile."

Prens başını eğdi ve sundurmaya yaklaştı. Kâhya, "Tanrı'ya şükür," diye düşündü, "Bulutlar geçti!"

"Geçmek zor oluyordu ekselansları," diye ekledi, "söylenilenlere göre ekselansları, bakan sizi ziyaret edecekmiş."

Prens kâhyaya döndü ve kaşları çatılmış gözlerini ona dikti. Yüksek, tiz ve sert bir sesle, "Ne? Bakan mı? Hangi bakan? Kim emir verdi?" dedi, "Prenses için, benim kızım için değil de bakan için mi temizlediniz? Benim bakan tanıdığım falan yok!"

"Ekselansları, ben zannetmiştim ki..."

Prens, "Sen zannetmiştin!" diye bağırdı ve daha hızlı, kopuk kopuk bağırarak devam etti: "Sen zannetmiştin... Haydutlar! Namussuzlar!.. Ben sana zannetmeyi öğretirim!" Bastonunu kaldırıp Alpatıç'a doğru savurdu, kâhya içgüdüsel olarak eğilmeseydi darbe alacaktı. Hızlı hızlı, "Zannetmişmiş!.. Namussuzlar!.." diye bağırıyordu. Ama darbeden kaçmakla saygısızlık ettiğini düşünüp korkan Alpatıç prense yaklaştı, kel başını itaatle eğdi ve belki de bu yüzden prens "Namussuzlar!.. Yolu kapatın!.." diye bağırmaya devam ettiyse de bastonu tekrar kaldırmadı, hızla odasına döndü.

Prensin canının sıkkın olduğunu bilen prenses ve Mademoiselle Bourienne yemek masasının başında ayakta duruyorlardı: Mademoiselle Bourienne mutluluk okunan ve "Ben hiçbir şey bilmiyorum, her zamanki gibiyim," diyen yüzüyle, Prenses Marya ise solgun, korku dolu yüzü ve yere bakan gözleriyle prensi bekliyorlardı. Prenses Marya'ya en ağır gelen böyle durumlarda Mademoiselle Bourienne gibi davranması gerektiğini bilmesi, ama bunu beceremememesiydi. Ona sanki "Farkında değilmişim gibi davranırsam onun hissettiklerini anlamadığımı düşünecek; keyfim yerinde değilmiş, canım sıkılıyormuş gibi davranırsam (daha önce de olduğu gibi) surat astığımı söyleyecek," gibi geliyordu.

Prens kızının korku dolu yüzüne baktı ve burnundan soludu.

"Alç... ya da aptal," diye mırıldandı. Sofrada olmayan küçük prensesi düşünerek, "Öteki de yok! Dedikodusunu yapmışlar bile," diye geçirdi içinden.

"Prenses nerede?" diye sordu, "Saklanıyor mu?"

Mademoiselle Bourienne keyifle gülümseyerek cevap verdi: "Biraz rahatsız, odasından çıkmıyor. Onun durumunda çok doğal."

Prens, "Hmm! Hmm! Hı! Hı!" diye homurdandı ve masaya oturdu.

Tabağını temiz bulmadı; üzerindeki bir lekeyi işaret etti ve fırlatıp attı. Tihon tabağı yakaladı ve büfeciye verdi. Küçük prenses rahatsız değildi ama prensten o kadar çok korkuyordu ki canının sıkkın olduğunu duyunca odasından çıkmamaya karar vermişti.

Mademoiselle Bourienne'e, "Bebek için korkuyorum," demişti, "Tanrı bilir korkudan neler olur."

Küçük Prenses'in Lısiye Gori'deki günleri yaşlı prensten sürekli korkarak ve korku ağır bastığı için farkına varamadığı hoşlanmama duygusuyla geçiyordu. Prens de ondan hoşlanmıyordu ama bu duygusunu küçümseme duygusuyla bastırıyordu. Prenses Lısiye Gori'deki yaşama alışmaya çalışırken en çok Mademoiselle Bourienne'i sevmişti, günlerini onunla geçiriyor, geceleri yanında kalmasını istiyor ve onunla sık sık kayınpederi hakkında konuşup onu çekiştiriyordu.

Mademoiselle Bourienne pembe elleriyle beyaz peçeteyi açarken, "Il nous arrive du monde, mon prince,"[21] dedi ve sordu: "Son excellence le prince Kouraguine avec son fils, à ce que j'ai entendu dire?"[22]

Prens hor gören bir ifadeyle, "Hmm! Bu excellence dünkü çocuk... onu kurula ben sokmuştum," dedi, "oğlu niye geliyor anlayamıyorum. Prenses Lizaveta Karlovna'yla Prenses Marya biliyordur belki; oğlunu niye getiriyor ben bilmiyorum. Bana lazım değil." Kıpkırmızı kesilen kızına baktı.

"Hasta mısın? Yoksa demin budala Alpatıç'ın söylediği gibi bakan korkusu mu?"

"Hayır mon père."

Mademoiselle Bourienne konuşmak için seçtiği konuda başarısız olmasına rağmen durmamış, seralar, yeni açmış bir çiçeğin güzelliği hakkında konuşmaya devam etmiş, prens de çorbadan sonra yumuşamıştı.

---

21 Misafirimiz gelecek galiba prens.

22 Duyduğuma göre ekselansları Prens Kuragin ve oğlu?

Yemekten sonra gelininin odasına gitti. Küçük prenses küçük bir masaya oturmuş, oda hizmetçisi Maşa'yla gevezelik ediyordu. Kayınpederini görünce rengi sarardı.

Küçük prenses çok değişmişti. Artık güzel olmak bir yana, çirkin bile denilebilirdi. Yanakları çökmüş, dudakları yukarı, gözleri aşağı çekilmişti.

Kendini nasıl hissettiğini soran prense, "Üzerimde bir ağırlık var," diye yanıt verdi.

"Bir şeye ihtiyacın var mı?"

"Hayır, merci mon père.

"Tamam, iyi, iyi."

Odadan çıktı ve uşakların bölümüne gitti. Alpatıç başını eğmiş orada duruyordu.

"Yol kapatıldı mı?"

"Kapatıldı ekselansları; Tanrı aşkına, lütfen yaptığım aptallığı bağışlayın."

Prens onun sözünü kesti ve zoraki bir gülüşle, "Peki, tamam, tamam," dedi.

Elini uzattı, Alpatıç uzatılan eli öptü, prens çalışma odasına geçti.

Akşam Prens Vasili geldi. Sürücüler ve uşaklar onu *preşpekt*te (caddeye böyle diyorlardı) karşıladı, kızağını ve eşyalarını bağıra çağıra, kasten tekrar karla kapatılan yoldan ek binaya götürdüler.

Prens Vasili ve Anatol için ayrı odalar hazırlanmıştı.

Anatol uzun ceketini çıkartmış, ellerini kalçasına dayamış, büyük, güzel gözlerini dalgın dalgın köşesine diktiği masada gülümseyerek oturuyordu. Bütün yaşamına birisinin, bir nedenle kendisi için düzenlediği aralıksız bir eğlence gözüyle bakardı. O anda bu huysuz ihtiyar ve onun zengin çirkin mirasçısına yaptığı ziyarete de aynı gözle bakıyordu. Tahminine göre bu işin sonu iyi ve eğlenceli olabilirdi. Anatol, "Kız çok zenginse neden evlenmeyeyim? Bu hiçbir zaman engel teşkil etmez," diye geçiriyordu içinden.

Tıraş oldu, alışkanlık haline getirdiği gibi dikkat ve zarafetle koku sürdü, doğuştan gelen güleryüzlü, muzaffer edayla, güzel başını dik tutarak babasının odasına girdi. Prens Vasili'nin yanında iki oda uşağı vardı, onu giydiriyorlardı; prens heyecanla çevresine bakındı, oğlunu görünce, "Tamam, tam istediğim gibi olmuşsun!" der gibi başını neşeyle salladı.

Anatol yolda pek çok kere konuşulmuş bir konuya devam etmek ister gibi Fransızca sordu: "Babacığım, şakayı bir kenara bırakıp ciddi ciddi söyleyin, kız çok mu çirkin? Ha?"

"Yeter, saçmalama! Asıl önemli olan, ihtiyar prensin karşısında saygılı ve akıllı davranmaya çalışman."

Anatol, "Benimle tartışmaya başlarsa giderim," dedi, "Böyle ihtiyarlara katlanamıyorum. Tamam mı?"

"Her şeyinin buna bağlı olduğunu unutma."

Bu sırada hizmetçi kızların odasında bakanın oğluyla birlikte geldiği öğrenilmekle kalmamış, ikisinin de fiziksel görünüşü detaylı olarak tasvir edilmişti bile. Prenses Marya tek başına odasında oturmuş heyecanınını gidermeye çalışıyor ama başaramıyordu.

Aynaya bakarak kendi kendine, "Neden mektup yazdılar, neden Liza bana bundan bahsetti? Böyle bir şey olamaz!" diyordu, "Misafir odasına nasıl gireceğim? Benden hoşlansa bile artık onun yanında kendim gibi davranamam." Sadece babasının bakışlarını düşünmek bile onu dehşete düşürüyordu.

Küçük Prenses ve Mademoiselle Bourienne bakanın oğlunun al yanaklı, kara kaşlı bir yakışıklı olduğu, babasının incecik bacaklarıyla merdivenleri güç bela çıkarken onun, babasının peşinden kartal gibi, basamakları üçer üçer atladığı gibi gerekli bilgileri oda hizmetçisi Maşa'dan almışlardı bile. Bu bilgileri alan Küçük Prenses ve Mademoiselle Bourienne, koridordan bile duyulan sesleriyle heyecanlı heyecanlı konuşarak prensesin odasına girdiler.

Küçük prenses koca göbeğiyle paytak paytak yürüyüp kendini zorlukla koltuğa bırakarak, "Ils sont arrivés, Marie,[23] biliyor musunuz?" dedi.

Sabah giydiği bluzu değiştirmiş ve en güzel elbiselerinden birini giymişti; saçlarını dikkatlice düzeltmişti ama yüzündeki heyecan bile yüzünün çökmüş ve yorgun hatlarını gizleyemiyordu. Çoğunlukla Peterburg'taki cemiyet akşamlarında giydiği bu kıyafet ne kadar çirkinleştiğini daha fazla ortaya çıkartıyordu. Mademoiselle Bourienne'in kıyafetinde yaptığı zor fark edilir, ufak tefek düzeltmeler ise güzel, kırmızı yanaklı yüzünü daha da çekici hale getirmişti.

"Eh bien, et vous restez comme vous êtes, chère princesse?"[24] dedi, "On va venir annoncer que ces messieurs sont au salon; il faudra descendre, et vous ne faites pas un petit brin de toilette!"[25]

Küçük Prenses koltuktan kalktı, oda hizmetçisini çağırdı, aceleyle ve keyifle Prenses Marya için kıyafet ve kıyafeti nasıl süsleyeceğini düşünmeye başladı. Prenses Marya kendisi için belirlenmiş damat adayının gelişiyle heyecanlandığı için kendine saygısının zarar gördüğünü hissediyor, iki dostunun ise bunun başka türlü olamayacağını düşünmeleri gücüne gidiyordu. Onlara, hem kendisi hem onlar adına ne kadar utandığını söylemesi heyecanını açığa vurması anlamına gelecekti; ayrıca giyinip süslenmesi için yapılan teklifi reddetmesi uzun süre devam edecek şakalara ve ısrarlara neden olacaktı. Yüzü kızardı, güzel gözleri soldu, yüzü benek benek kızarıklıklarla kaplandı, yüzünde sık sık beliren çirkin, mazlum ifadeyle kendini Mademoiselle Bourienne ve Liza'nın iradesine bıraktı. İki kadın da onu güzelleştirmek için *tüm samimiyetleriyle* ilgilendiler. O kadar çirkindi ki ikisinin de aklına onun bir rakip olabileceği fikri gelemezdi; bu

23 Geldiler, Marie.

24 Ama, neden hâlâ üzerinizi değiştirmediniz, sevgili prenses?

25 Birazdan gelip bu beylerin misafir odasında olduklarını bildirirler; aşağı inmeniz gerekecek ve siz daha hazırlanmaya başlamamışınız bile!

yüzden ikisi de tüm samimiyetleriyle, kadınların giyinip süslenmenin yüzü güzelleştireceğine olan saf ve kesin inancıyla onu giydirmeye başladılar.

Liza prensese her iki yandan da uzaktan bakıp, "Hayır, işin doğrusu, ma bonne amie,[26] bu elbise güzel değil," dedi, "Söyle de senin koyu kırmızı elbiseyi getirsinler! Öyle ya! Belki de yaşamının kaderi belli olacak. Bu da çok parlak, güzel değil, hayır, güzel değil!"

Güzel olmayan elbise değil prensesin yüzü ve bedeniydi ama ne Mademoiselle Bourienne ne de Liza bunun farkındaydı; onlara prensesin saçları yukarı doğru taranıp mavi bir kurdele takılırsa, kahverengi elbise üzerine mavi bir eşarp sarkıtılırsa, böyle şeyler yapılırsa her şey çok güzel olacakmış gibi geliyordu. Korkmuş bir yüzü ve bedeni değiştirmenin mümkün olmadığını unutuyorlardı, bu yüzün görüntüsünü, süsünü ne kadar değiştirmeye çalışsınlar çalışsınlar, yüz yine acınası ve çirkin kalacaktı. Prenses Marya'nın boyun eğip kabul ettiği iki ya da üç elbise değişikliğinden, saçları yukarı doğru tarandıktan (bu saç modeli yüzünü tamamen değiştirmiş ve çirkinleştirmişti), koyu kırmızı, parlak elbisenin üzerine mavi bir eşarp sarkıtıldıktan sonra küçük prenses iki kere çevresinde dolaştı, bir taraftan küçük eliyle elbisenin bir kıvrımını düzeltti, diğer taraftan eşarbı çekip ayarladı, kafasını bir o yana bir bu yana eğip baktı.

Ellerini çırpıp kararlılıkla, "Hayır, yakışmadı," dedi, "Non, Marie, décidément ça ne vous va pas. Je vous aime mieux dans votre petite robe grise de tous les jours. Non, de grâce, faites cela pour moi."[27] Oda hizmetçisine, "Katya," dedi, "prensese gri elbiseyi getir." Duyacağı sanatçılara özgü zevki önceden hissedip gülümseyerek ekledi: "Seyredin, Mademoiselle Bourienne, bu işi nasıl düzelteceğim."

---

26 Sevgili dostum.

27 Hayır, Marie, bu size kesinlikle gitmiyor. Gündelik gri elbisenizi giymenizi tercih ederim. Hatırım için bu iyiliği yapın.

Ama Katya istenen elbiseyi getirdiğinde Prenses Marya aynanın karşısında kıpırdamadan oturmuş yüzüne bakıyor ve aynada, gözlerinde toplanan yaşları, hıçkırmaya hazır dudaklarının titrediğini görüyordu.

Mademoiselle Bourienne, "Voyons, chère princesse,"[28] dedi, "encore un petit effort."[29]

Küçük Prenses elbiseyi oda hizmetçisinin elinden alıp Prenses Marya'ya yaklaştı.

"Hayır, bu sefer daha sade yapacağız tatlım," dedi.

Onun sesi, bir şeylere gülen Mademoiselle Bourienne ve Katya'nın sesleri birbirine karışıp kuşların ötüşüne benzer neşeli bir cıvıltıya dönüştü.

Prenses, "Non, laissez-moi,"[30] dedi.

Sesi o kadar ciddiyetle ve acıyla çınladı ki kuşların cıvıltısı bir anda kesildi. Kendilerine açıkça yalvarırcasına bakan büyük, güzel, yaş dolu ve düşünceli gözleri görünce ısrar etmenin faydasız, hatta zalimce olacağını anladılar.

Küçük Prenses, "Au moins, changez de coiffure,"[31]dedi ve Mademoiselle Bourienne'e dönüp sitemle ekledi: "Je vous disais, Marie a une de ces figures auxquelles ce genre de coiffure ne va pas du tout. Mais du tout, du tout. Changez de grâce."[32]

Gözyaşlarını zor tutan bir ses cevap verdi: "Laissez-moi, laissez-moi, tout ça m'est parfaitement égal."[33]

Mademoiselle Bourienne ve küçük prenses, Prenses Marya'nın bu haliyle her zamankinden daha çirkin, daha kötü göründüğünü kendi kendilerine itiraf etmek zorunda kaldılar ama artık çok geçti. Prenses Marya, o aşina olduk-

28 Hadi, sevgili prenses.

29 Küçük bir gayret daha.

30 Hayır, beni yalnız bırakın.

31 En azından saç biçiminizi değiştirseydiniz.

32 Ben size söylemiştim, Marya bu saç biçiminin hiç gitmeyeceği yüzlerden birine sahip. Hem de hiç gitmez, hiç. Bir iyilik yapıp değiştirin.

33 Yalnız bırakın beni, yalnız bırakın, benim için hepsi bir.

ları ifadeyle, düşünceli ve kederli ifadesiyle onlara bakıyordu. Bu ifade onları korkutmuyordu. (Hiç kimseye bu duyguyu yaşatmamıştı.) Ama yüzünde bu ifade belirdiği zaman konuşmayacağını ve kararından dönmeyeceğini biliyorlardı.

Liza, "Vous changerez, n'est-ce pas?"[34] dedi ve Prenses Marya yanıt vermeyince odadan çıktı.

Prenses Marya tek başına kaldı. Liza'nın isteğine uyup saçını değiştirmek bir yana, aynaya bir kez dönüp bakmadı bile. Ellerini sarkıtmış, bakışlarını yere dikmiş, sessizce düşünüyordu. Gözlerinin önüne bir koca, erkek, onu ansızın kendi, tamamen farklı, mutlu dünyasına götüren güçlü, üstün, gizemli, çekici bir varlık geldi. Kendi bebeği, aynı dün sütninenin kızında gördüğü gibi, kendi göğsünde belirdi. Kocası ayakta duruyor, ona ve bebeğe sevgiyle bakıyordu. "Hayır bu olanaksız, ben çok çirkinim," diye düşündü.

Oda hizmetçisi kapıdan seslendi: "Çaya buyurun, prens şimdi geliyor."

Kendine geldi, düşündükleri onu korkutmuştu. Aşağı inmeden önce ayağa kalkıp tasvirlerin olduğu odaya gitti, siyah yüzü bir kandille aydınlanan büyük bir kurtarıcı tasvirinin karşısına geçip elleri kavuşmuş bir halde birkaç dakika durdu. Prenses Marya'nın yüreğinde ona acı veren bir şüphe vardı. Aşkın getireceği mutluluk, bir erkeğe duyulan dünyevi bir aşk onun için mümkün müydü? Prenses Marya evlilikle ilgili düşüncelerinde aile saadetini ve çocukları düşlerdi ama başlıca, en güçlü, en gizli düşü dünyevi aşktı. Bu duygu güçlendikçe onu başkalarından ve hatta kendinden daha fazla saklamaya çalışıyordu. "Tanrım," dedi, "yüreğimdeki bu şeytani düşünceleri nasıl bastırayım? Senin isteklerini yerine getirebilmek için bu kötü düşüncelerden sonsuza dek nasıl kurtulayım?" Ve bu soruyu sorar sormaz Tanrı ona, onun yüreğinin içinden cevap verdi: "Kendin için hiçbir şey arzu etme; arama, heyecana kapılma, kıskanma. İnsanların gele-

34 Değiştireceksiniz, değil mi?

ceği ve senin kaderin senin için bilinmez olarak kalmalı; ama öyle bir yaşa ki her şeye hazırlıklı ol. Eğer Tanrı seni evlilik görevleriyle sınamayı uygun görürse onun isteğini yerine getirmeye hazır ol." Prenses Marya bu rahatlatıcı düşünceyle (ama aynı zamanda yasak dünyevi hayallerinin gerçeğe dönüşmesi ümidiyle) içini çekerek haç çıkardı ve elbisesini, saçını, içeri nasıl gireceğini, ne söyleyeceğini hiç düşünmeden aşağı indi. Onun iradesi haricinde insanın başından bir tel saç bile düşmeyen Tanrı'nın yazdığı kaderle karşılaştırıldığında bunların ne anlamı olabilirdi?

IV

Prenses Marya odaya girdiğinde Prens Vasili oğluyla birlikte misafir odasına gelmiş, küçük prenses ve Mademoiselle Bourienne'le konuşuyordu. Sert adımlarla, topuklarını vura vura içeri girince erkekler ve Mademoiselle Bourienne ayağa kalktı, küçük prenses onu erkeklere işaret ederek, "Voilà Marie,"[35] dedi. Prenses Marya her şeyi ayrıntılarıyla gördü. Prens Vasili'nin kendisini görünce bir an için ciddileşen, ama sonra hemen gülümseyen yüzünü, misafirlerin üzerinde yarattığı etkiyi merakla yüzlerinden okumaya çalışan küçük prensesin yüzünü gördü. Mademoiselle Bourienne'in kurdelesini, güzel yüzünü ve hiç olmadıkları kadar canlı görünen gözlerini, *ona* diktiği gözlerini gördü; ama *onu* göremedi, sadece odaya girince kendisine doğru gelen büyük, çarpıcı, güzel bir şey görmüştü. İlk önce Prens Vasili yaklaştı ve prenses elinin üzerine eğilen kel başı öptü; söylediklerine, tam aksine onu çok iyi hatırladığını söyleyerek karşılık verdi. Sonra Anatol yaklaştı. Prenses Marya hâlâ onu göremiyordu. Sadece elini sıkıca tutan bir el hissetti ve güzel, kumral saçların yapıştığı beyaz bir alna dokunacak kadar yaklaş-

35 İşte Marie.

tı. Ona bakınca güzelliğine hayran oldu. Anatol sağ elinin başparmağını üniformasının ilikli bir düğmesinin üzerine koymuş, göğsünü öne sırtını arkaya vermiş, başını biraz eğmiş, hafifçe açtığı bacağını sallayarak ve muhtemelen onun hakkında hiçbir şey düşünmeden, sessizce, neşeyle prensese bakıyordu. Anatol becerikli, hazırcevap ve iyi bir konuşmacı değildi, ama cemiyet için çok değerli olan ağırbaşlı davranabilme becerisi ve hiçbir şeyin değiştiremeyeceği bir güven duygusu vardı. Kendine güveni olmayan bir insan ilk tanışma anlarında susar, bu sessizliğin hoş kaçmadığını fark eder, söyleyecek bir şeyler bulmaya çalışır ve bunun sonucu da iyi olmaz; ama Anatol susuyor, bacağını sallıyor, keyifle prensesin saçına bakıyordu. Uzun süre daha rahatlıkla böyle sessiz durabilecekmiş gibi bir hali vardı. Bu haliyle, "Bu sessizlikten hoşlanmayan varsa konuşabilir ama benim canım istemiyor," diyordu sanki. Ayrıca Anatol'ün kadınlarla ilişkilerinde kadınlarda merak, korku, hatta aşk uyandıran bir tavrı, üstünlüğünün farkında olmasının getirdiği küçümseyici bir tavır vardı. Bu haliyle sanki onlara "Ben sizi iyi bilirim, sizinle uğraşmaya ne gerek var? Sizinle ilgilensem ne kadar da sevinirdiniz!" diyordu. Belki de kadınlarla görüşürken böyle bir şey düşünmüyordu (muhtemelen düşünmüyordu çünkü genelde fazla düşünmezdi) ama böyle bir hali ve tavrı vardı. Prenses bunu sezdi ve ona, onun ilgisini çekmeyi düşünmediğini göstermek istiyormuş gibi yaşlı prense döndü. Konuşma küçük prensesin sesi ve beyaz dişlerinin üzerinde inip kalkan küçük, üstü tüylü dudakları sayesinde müşterek ve canlı bir hal aldı. Küçük prenses, Prens Vasili'yle konuşkan, neşeli insanların sık sık kullandığı ve konuştukları insanla kendileri arasında biraz ikisine özel, eskiye dayanan şakalara ve bu durumda olduğu gibi gerçekte var olmamalarına rağmen eğlenceli anılara dayandığı varsayılan bir tavırla konuşuyordu. Prens Vasili de bu tavra memnuniyetle ayak uydurmuştu; küçük prenses hiç yaşanmamış bu komik

olayların içine neredeyse hiç tanımadığı Anatol'ü de dâhil etmişti. Mademoiselle Bourienne de bu ortak anıları paylaşıyordu, Prenses Marya bile keyifle, bu neşeli anılarda yer almak istediğini hissediyordu.

Küçük prenses, Prens Vasili'ye –elbette Fransızca,– "İşte en azından şu anda biz sizden oldukça faydalanıyoruz sevgili prens," dedi, "Annette'teki cemiyet akşamlarında böyle olmazdı, siz hep kaçıp giderdiniz. Cette chère Annette'i[36] hatırlarsınız!"

"Siz de Annette gibi beni politika konuşmaya zorlamayacaksınız ya!"

"Çay masamız hakkında mı konuşalım?"

"Ah, evet!"

Küçük Prenses, Anatol'e sordu: "Siz niye hiç Annette'e gelmediniz?" Göz kırpıp devam etti: "Ha, biliyorum, biliyorum. Kardeşiniz İppolit sizin yaptıklarınızdan bahsetmişti." Parmağını tehdit eder gibi sallayıp, "Daha Paris'teyken sizin marifetlerinizden haberim vardı."

Prens Vasili oğluna dönüp, küçük prensesin kolunu da sanki prenses kaçmak istiyormuş, o da zar zor engel oluyormuş gibi tutarak, "Peki İppolit sana söylemedi mi?" dedi, "Peki İppolit sana sevimli bir prenses için yanıp tutuştuğunu, prensesin de le mettait à la porte [37] söylemedi mi?"

Prensese dönerek, "Oh! C'est la perle des femmes, princesse!"[38] dedi.

Paris'in adı geçer geçmez Mademoiselle Bourienne de bu konuşmaya kendi anılarıyla katılma fırsatını kaçırmadı.

Anatol'e, Paris'ten uzun süre önce mi ayrıldığını, Paris'in hoşuna gidip gitmediğini sorma cesaretini kendinde buldu. Anatol Fransız kıza memnuniyetle cevap verdi ve ona bakıp gülümseyerek, onunla anavatanı hakkında konuştu. Anatol

---

36 Sevgili Annette'i.

37 Kapının önüne koyduğunu.

38 Oh! Bu, kadınların incisidir, prenses!

güzel Bourienne'i görünce burada, Lısiye Gori'de canının sıkılmayacağına hükmetmişti. Kıza bakarken, "Hiç fena değil! Bu demoiselle de compagnie[39] hiç de fena değilmiş. Benimle evlendiğinde onu da yanında getirir umarım, la petite est gentille,"[40] diye düşünüyordu.

Yaşlı prens odasında, kaşlarını çatmış, ne yapacağını düşünerek ağır ağır giyiniyordu. Bu misafirlerin gelmesi onu kızdırmıştı. Kendi kendine "Prens Vasili ve oğlundan bana ne? Prens Vasili boş kafalı gevezenin teki, oğlu da mutlaka öyledir," diye homurdanıyordu. Bu misafirlerin gelişi yüreğinde cevabı verilmemiş, sürekli geçiştirdiği bir sorunun, yaşlı prensin her zaman kendi kendini kandırdığı bir sorunun su yüzüne çıkmasına neden olmuştu. Soru Prenses Marya'dan ayrılma, onu kocaya verme kararını bir gün verip veremeyeceğiydi. Prens bu soruyu dürüstçe yanıtlayacağını ve bu dürüstlüğünün duygularından çok yaşamında sahip olduğu kolaylıklarla çelişeceğini öngördüğü için kendi kendine sormaya hiç cesaret edememişti. Nikolay Andreyeviç için Prenses Marya'sız bir hayat, görünüşte onu pek fazla takdir etmemesine rağmen düşünülemezdi. "Hem neden evlensin ki?" diye düşünüyordu, "Kesinlikle mutsuz olur. İşte, Liza, Andrey'le evlendi (bugünlerde ondan daha iyi bir koca bulmak zor), gerçekten memnun mu kaderinden? Hem kim onu sevdiği için alır? Çirkin, beceriksiz. Onu çevresi, zenginliği için alırlar. Bekâr yaşanmaz mı sanki? Hem daha mutlu olur!" Nikolay Andreyeviç giyinirken böyle düşünüyordu, yine de ertelediği sorunun cevabını bir an önce bulması gerekiyordu. Prens Vasili oğlunu besbelli kız istemek için getirmişti ve muhtemelen o gün ya da ertesi gün kesin bir cevap isteyecekti. Adı, toplum içindeki yeri uygundu, prens kendi kendine, "Yapacak bir şey yok, benim bir itirazım olmaz," dedi, "yeter ki ona layık olsun. Bunu da ileride görürüz!"

---

39 Kız arkadaş.

40 Bu küçük şey pek hoş.

Yüksek sesle yineledi: "Bunu da ileride görürüz! Bunu da ileride görürüz!"

Sonra her zamanki gibi dinç adımlarla misafir odasına girdi, herkese hızlıca göz attı, küçük prensesin elbisesini değiştirdiğini, Bourienne'in kurdelesini, Prenses Marya'nın çirkin saçlarını, Bourienne ve Anatol'ün gülümsediklerini ve sevgili prensesinin bu genel konuşmanın içinde bir başına kaldığını fark etti. Kızına öfkeyle bakarken, "Aptal gibi giyinmiş," diye düşünüyordu, "Hiç utanmıyor! Herif de onunla konuşup tanışmak bile istemiyor." Prens Vasili'ye yaklaştı.

"Merhaba, merhaba, sizi gördüğüme çok sevindim."

Prens Vasili her zamanki kendinden emin, teklifsiz tavrıyla, "Aziz bir dost için yedi verst bir engel değildir," dedi, "bu da benim ikinci, onu sevmenizi, elinden tutmanızı rica ederim."

Prens Nikolay Andreyeviç, Anatol'ü süzdü.

"Aferin, aferin!" dedi, "Hadi, gelin öpün." Ve yanağını uzattı.

Anatol ihtiyarı öptü ve babasının garanti verdiği garipliklerden birini hemen yapacak mı diye merakla ve son derece sakin bir halde adama baktı.

Prens Nikolay Andreyeviç her zamanki yerine, kanepenin ucuna oturdu, bir koltuğu da Prens Vasili için yanına çekti, oturmasını işaret etti ve politik meseleler, haberler hakkında sorular sormaya başladı. Prens Vasili'nin anlattıklarını dikkatle dinler gibi görünüyordu ama gözü sürekli Prenses Marya'nın üzerindeydi.

Prens Vasili'nin son söylediklerini tekrarlayarak, "Demek artık Potsdam'dan yazıyorlar?" dedi ve aniden ayağa kalkıp kızının yanına gitti.

"Konuklar için mi böyle süslendin?" dedi, "Güzel, çok güzel. Saçlarına konuklar için böyle yeni bir biçim vermişsin, ama sana konukların önünde söylüyorum, bir daha bana sormadan böyle değişiklikler yapmaya kalkma."

Küçük prenses, yüzü kızarmış bir halde araya girdi: "Benim suçum, mon père."

Prens Nikolay Andreyeviç gelininin karşısında reverans yaparak, "Siz istediğinizi yapabilirsiniz," dedi, "ama onun kendini çirkinleştirmeye ihtiyacı yok, zaten öyle."

Neredeyse ağlayacak hale gelen kızıyla ilgilenmeyi bırakıp yeniden yerine oturdu.

Prens Vasili, "Bilakis, bu saç modeli prensese çok yakışmış," dedi.

Prens Nikolay Andreyeviç, Anatol'e dönerek, "Oğlum, genç prens, adı neydi?" dedi, "Buraya gelin, konuşalım, tanışalım."

Anatol, "İşte eğlence başlıyor," diye düşündü ve gülümseyerek ihtiyar prensin yanına oturdu.

İhtiyar, Anatol'e yakından ve gözlerini ayırmadan bakarak sordu: "Duyduğuma göre eğitiminizi yurt dışında almışsınız. Okuma yazmayı diyakozdan öğrenen babanla benim gibi değil. Söyler misiniz oğlum, şu anda atlı muhafızlarda mısınız?"

Anatol kendini gülmemek için zor tutarak cevap verdi: "Hayır, orduya geçtim."

"Yaa! Çok iyi. Demek çara ve vatana hizmet etmek istiyorsunuz? Savaş zamanı. Sizin gibi yiğitler hizmet etmeli. Cepheye gidecek misiniz?"

"Hayır prens. Bizim alay yola çıktı. Ama ben listedeyim." Anatol gülerek babasına sordu: "Hangi listedeyim baba?"

Prens Nikolay Andreyeviç gülmeye başladı: "Çok iyi hizmet ediyor, çok iyi. Hangi listedeyim! Ha, ha, ha!"

Anatol daha da yüksek sesle güldü. Prens Nikolay Andreyeviç aniden kaşlarını çattı.

Anatol'e, "Hadi git," dedi.

Anatol gülümseyerek yeniden kadınların yanına döndü.

İhtiyar prens, Prens Vasili'ye döndü: "Prens Vasili, onu yurt dışında okuttun değil mi?"

"Elimden geleni yaptım; oradaki eğitimin bizimkinden çok daha iyi olduğunu size söylemeliyim."

"Evet, artık her şey farklı, her şey yeni usule göre. Yiğit bir çocuk! Yiğit! Hadi odama gidelim."

Prens Vasili'nin koluna girdi ve onu çalışma odasına götürdü.

Prensle yalnız kalan Prens Vasili ona hemen isteklerini ve beklentilerini açıkladı.

Yaşlı prens öfkeyle, "Onu bırakmayacağımı, ondan ayrılamayacağımı mı düşünüyorsun? Düşündüğün şeye bak!" dedi ve yine öfkeyle devam etti: "Yarın bile olur! Yalnız şunu söyleyeyim, damadımı daha iyi tanımak isterim. Benim kuralımı bilirsin: Her şey açık olacak! Yarın senin yanında sorarım: Kız istiyorsa oğlan burada kalabilir. Burada kalır, ben de onu gözlemlerim." Prens burnundan soluyordu ve oğluyla vedalaşırken bağırdığı gibi, tiz bir sesle bağırdı: "Kız istiyorsa ona gitsin. Benim için fark etmez."

Prens Vasili konuştuğu kişinin kavrama yeteneği karşısında kurnazlığa kaçmanın faydasız olacağını anlamış kurnaz bir insanın ses tonuyla, "Size açıkça söyleyeyim," dedi, "siz insanın içini okursunuz. Anatol bir dâhi değildir ama dürüst, iyi bir çocuk, iyi bir oğul ve evlattır."

"Peki, tamam, göreceğiz."

Uzun süre erkeklerle zaman geçirmemiş yalnız kadınlara her zaman olduğu gibi, Prens Nikolay Andreyeviç'in evinde kalan üç kadının üçü de Anatol'ün gelişiyle o ana kadarki hayatlarının hayat olmadığını hissetmişti. Düşünme, hissetme, gözlemleme becerileri on kat artmış ve o ana kadar karanlıkta geçen hayatları sanki bir anda yepyeni, bol, manalı bir ışıkla aydınlanmıştı.

Prenses Marya yüzünü, saç biçimini hiç düşünmüyor, aklına bile getirmiyordu. Tüm dikkati belki de kocası olacak adamın güzel, gözlerinin önündeki yüzündeydi. Onun gözüne iyi, cesur, kararlı, erkeksi ve cömert görünüyordu.

Bundan emindi. Hayallerinde sürekli gelecekteki aile hayatına dair binlerce görüntü beliriyordu. Bunları zihninden uzaklaştırıyor, gizlemeye çalışıyordu.

Prenses Marya, "Ona karşı soğuk mu davrandım acaba?" diye düşünüyordu. "Kendimi tutmaya çalışıyorum çünkü ruhumun derinliklerinde daha şimdiden ona çok yakın olduğumu hissediyorum; ama onun hakkında düşündüğüm her şeyi bilmiyor ve ondan hoşlanmadığımı düşünebilir."

Prenses Marya ne kadar çabalasa da yeni konuğa karşı cana yakın olmayı beceremiyordu.

Anatol onun hakkında, "La pauvre fille! Elle est diablement laide,"[41] diye düşünüyordu.

Anatol'ün gelişiyle heyecanı en üst seviyeye çıkan Mademoiselle Bourienne başka şeyler düşünüyordu. Belli bir sosyal mevkisi olmayan, akrabası, dostu, hatta vatanı bile olmayan güzel genç kız, elbette hayatını Prens Nikolay Andreyeviç'in hizmetine, ona kitap okumaya ve Prenses Marya'ya arkadaşlık etmeye adamayı düşünmüyordu. Çirkin, giyinmesini bilmeyen, beceriksiz Rus prenseslerinden üstün olduğunu hemen fark edecek, ona âşık olacak ve onu alıp götürecek Rus prensini uzun süredir bekliyordu; işte o Rus prensi sonunda gelmişti. Mademoiselle Bourienne'in, teyzesinden dinleyip kendisinin tamamladığı ve tekrar tekrar hayal etmeyi sevdiği bir hikâye vardı. Baştan çıkartılan bir kızın zavallı annesinin, "sa pauvre mère'nin"[42] ona görünmesi ve ona, kendini bir erkeğe evlenmeden teslim ettiği için sitem etmesiyle ilgili bir hikâyeydi. Mademoiselle Bourienne hayallerinde bu hikâyeyi *ona*, baştan çıkartan adama anlatırken sık sık gözleri dolardı. Ama şimdi bu *o*, gerçek Rus prens ortaya çıkmıştı. Onu götürecek, sonra sa pauvre mère ortaya çıkacak, onunla evlenecek. Anatol'le Paris hakkında konuşurken Mademoiselle Bourienne'in kafasında

41 Zavallı kız! Çok çirkin.

42 Zavallı annesinin.

geleceğe dair böyle bir hikâye şekillenmişti. Mademoiselle Bourienne'i yönlendiren hesaplar değildi (ne yapacağını bir dakika bile düşünmemişti), ama bütün bunlar uzun süredir kafasında hazırdı ve ancak şimdi, elinden geldiğince hoşuna gitmek istediği ve hoşuna gitmeye çalıştığı Anatol ortaya çıkınca onun şahsında toplanmışlardı.

Küçük prenses içgüdüsel olarak ve kendi durumunu unutmuş bir halde, hiçbir gizli düşüncesi ya da savaşı olmadan, naif, uçarı bir neşeyle, alışıldık cilvelere, borunun sesini duyan yaşlı bir alay beygiri gibi dörtnala başlamaya hazırlanıyordu.

Anatol kadınların arasında genellikle takındığı, çevresindeki kadınların ilgisinden usanmış tavrına bürünmüş olsa da bu üç kadın üzerindeki etkisini gördükçe kibirli bir zevk de alıyordu. Üstelik güzel ve baştan çıkartıcı Bourienne'e karşı, kendisini büyük bir hızla ele geçirip en kaba, en cüretkâr hareketlere teşvik edecek o şehvet dolu, hayvani duyguyu hissetmeye başlamıştı.

Grup çaydan sonra oturma odasına geçti ve prensesten klavsen çalması rica edildi. Anatol onun karşısında, Mademoiselle Bourienne'in yanında dirseklerine dayanmış duruyordu, gözlerinin içi gülerek, keyifle Prenses Marya'ya bakıyordu. Prenses Marya bakışlarının üzerinde olduğunu hissediyor, acı ve keyif dolu bir heyecan duyuyordu. En sevdiği sonat onu en duygu dolu, en şairane dünyaya götürüyor, üzerinde hissettiği bakışlar ise bu dünyayı daha da şairane kılıyordu. Anatol'ün gözleri onun üzerinde olsa da aslında ona değil, o sırada piyanonun altında bacağıyla dokunduğu Mademoiselle Bourienne'in bacağının hareketlerine bakıyorlardı. Mademoiselle Bourienne de prensese bakıyordu ve güzel gözlerinde Prenses Marya için de yeni olan ürkek bir mutluluk, bir ümit ifadesi vardı.

Prenses Marya, "Mademoiselle Bourienne beni ne kadar da seviyor," diye düşünüyordu, bakışlarının hâlâ üzerinde olduğunu hissettiği Anatol'ün yüzüne bakmaya cesaret ede-

miyor ve, "Şu anda ne kadar mutluyum ve böyle bir dostla, böyle bir kocayla kim bilir daha ne kadar mutlu olurum! Gerçekten kocam mı?" diye düşünüyordu.

Akşam yemeğinden sonra dağılmaya başladıkları sırada Anatol prensesin elini öptü. Bu cesareti nereden bulduğunu kendisi de bilmeden miyop gözlerinin iyice yakınına gelen bu güzel yüze başını eğmeden, gözlerini ayırmadan baktı. Prensesten sonra Mademoiselle Bourienne'in eline uzandı (uygunsuz bir davranıştı ama her şeyi öyle kendinden emin, öyle olağan yapıyordu ki), Mademoiselle Bourienne'in yüzü kızardı ve korkuyla prensese baktı.

Prenses aklından, "Quelle délicatesse,"[43] diye geçirdi, "Yoksa Amélie (Mademoiselle Bourienne'e böyle hitap ederlerdi) onu kıskanabileceğimi ve onun temiz sevgisine, bağlılığına değer vermediğimi mi düşünüyor?' Mademoiselle Bourienne'e yaklaştı ve onu kuvvetlice öptü. Anatol küçük prensesin eline uzandı.

"Non, non, non! Quand votre père m'écrira que vous vous conduisez bien, je vous donnerai ma main à baiser. Pas avant."[44]

Ve parmağını kaldırıp gülümseyerek odadan çıktı.

V

Hepsi odalarına çekildi ve yatağına yatar yatmaz uykuya dalan Anatol dışında hiçbiri o gece uzun süre uyuyamadı.

Prenses Marya, "Bu yabancı, yakışıklı, iyi yürekli adam benim kocam mı; en önemlisi iyi yürekli olması," diye düşünüyordu ve daha önce hiç hissetmediği bir korkuya kapılmıştı. Çevresine bakmaktan korkuyordu; sanki karanlık

43 Bu ne incelik.

44 Hayır, hayır, hayır. Babanız bana sizin uslu durduğunuzu yazdığı zaman öpmeniz için elimi veririm. Daha önce olmaz.

köşede, paravanın arkasında birisi duruyordu. Bu kişi oydu, şeytandı, beyaz alınlı, kara kaşlı ve kırmızı dudaklı o adam.

Oda hizmetçisini çağırdı ve odasında yatmasını rica etti.

Mademoiselle Bourienne o gece birini boşuna bekleyip kâh birine gülümseyerek kâh düştüğü durum nedeniyle kendisine sitem eden pauvre mèresinin hayalî sözleri yüzünden gözleri dolarak kışlık bahçede uzun süre dolaştı.

Küçük prenses yatağı düzgün yapılmadığı için oda hizmetçisini azarladı. Ne yan ne de yüzükoyun yatabiliyordu. İkisi de zor ve rahatsız ediciydi. Karnı engel oluyordu. Özellikle şimdi her zamankinden çok engel oluyordu çünkü Anatol'ün varlığı onu heyecanlandırmış, karnının olmadığı, rahat ve neşeli olduğu bir zamana götürmüştü. Üzerinde iç gömleği, başında başlığıyla koltukta oturuyordu. Uykusu gelmiş ve saçları dağılmış Katya kendi kendine söyleniyor, ağır, kuştüyü döşeği üçüncü defadır tersyüz ediyor, çarşafı düzeltiyordu.

Küçük prenses tekrar tekrar, "Sana söyledim her tarafı girintili çıkıntılı," diyordu, "uyuyabilirsem ne mutlu; ama benim suçum değil ki." Sesi ağlamak üzere olan bir çocuğunki gibi titriyordu.

İhtiyar prens de uyumuyordu. Tihon uykusunun arasında onun öfkeyle gezindiğini, burnundan soluduğunu duyuyordu. İhtiyar prense kızı aracılığıyla hakarete uğramışmış gibi geliyordu. Yaralayıcı bir hakaretti çünkü kendisiyle değil, bir başkasıyla, kendinden çok sevdiği kızıyla ilgiliydi. Kendi kendine tüm bu meseleyi tekrar düşüneceğini, doğru olanı ve yapılması gerekeni bulacağını söylemişti ama bunun yerine tek yaptığı kendi kendini daha da kızdırmaktı.

"Hayatında ilk defa gördüğü biri ortaya çıkıyor, baba ve her şey bir anda unutuluyor, koşup gidiyor, saçlarını tarıyor, kuyruk sallıyor, bambaşka biri olup çıkıyor! Babasını başından atmaktan memnun! Bunları fark edeceğimi de biliyordu...fr...fr...fr... Ben sanki o sersemin gözünün sadece Burenka'da olduğunu görmüyorum (onu da göndermeli!)

Nasıl bunu anlamayacak kadar gurursuz olabilir! Kendisi için olmasa da en azından benim için gururlu davransaydı. Bu budala herifin onu hiç düşünmediğini, sadece Bourienne'e baktığını ona göstermeli. Onda hiç gurur yok ama ben bunu ona göstereceğim..."

Yaşlı prens kızına hata yaptığını, Anatol'ün Bourienne'e kur yapmaktan başka düşüncesi olmadığını söylerse bunun Prenses Marya'nın onuruna dokunacağını ve kendi amacına (kızından ayrılmama) ulaşacağını biliyordu ve bu düşünce onu biraz sakinleştirdi. Tihon'u çağırdı ve soyunmaya başladı.

Tihon onun zayıf, yaşlı, göğsündeki kılları ağarmış vücuduna gecelik entarisini geçirirken o "Şeytan alsın hepsini!" diye düşünüyordu, "Onları ben çağırmadım. Hayatımı altüst etmeye geldiler. Zaten ne kadar ömrüm kaldı ki."

Kafasını entarinin yakasından çıkartmadan, "Şeytan alsın!" dedi.

Tihon prensin düşündüklerini bazen yüksek sesle söyleme huyu olduğunu bilirdi. Bu yüzden entarinin yakasından çıkan sorgulayan, kızgın yüzü görünce yüzündeki ifade değişmedi.

Prens, "Yattılar mı?" diye sordu.

Bütün iyi uşaklar gibi Tihon da efendisinin düşüncelerinin hangi yönde olduğunu bilirdi. Prens Vasili ve oğlunu sorduğunu tahmin etmişti.

"Yattılar ve ışıklarını söndürdüler ekselansları."

Prens hızlıca, "Bana ne, bana ne," diyerek ayaklarını terliklerine, kollarını entarisine geçirdi ve üzerinde uyuduğu divana yaklaştı.

Anatol ile Mademoiselle Bourienne arasında birbirlerine söylenmiş hiçbir şey olmamasına rağmen aşklarının ilk aşamasında, pauvre mèrenin görüneceği ana kadar olan aşamasında olduklarını ikisi de anlamıştı, ikisi de birbirlerine gizlice söyleyecekleri çok şeyleri olduğunu anlamıştı ve bu yüzden ikisi de sabahtan beri baş başa kalabilecekleri bir fırsat arı-

yordu. Mademoiselle Bourienne, prensesin her gün babasının yanına çıktığı saatte, kışlık bahçede Anatol'le buluşmuştu.

Prenses Marya o gün çalışma odasının kapısına yaklaşırken farklı bir titreme hissediyordu. Herkes sadece kaderinin o gün belirleneceğini değil, onun bu konuda ne düşündüğünü de biliyormuş gibi geliyordu. Bu ifadeyi hem Tihon'da, hem Prens Vasili'de, koridorda sıcak su taşırken rastladığı ve onu yerlere kadar eğilip selamlayan oda uşağında görmüştü.

İhtiyar prens o sabah kızına karşı son derece sevgi dolu ve özenli davrandı. Prenses Marya babasının bu özenli tavrını çok iyi bilirdi. Prenses Marya bir aritmetik problemini anlamadığında incecik ellerini hayal kırıklığıyla yumruk yapıp sıktığı, kalkıp onun yanından uzaklaştığı ve sessizce aynı şeyleri tekrarladığı zamanlarda yüzünden okunan tavırdı bu.

Hemen konuyu açtı ve kızına "siz" diye hitap ederek konuşmaya başladı.

Yapmacık bir gülümsemeyle, "Sizin hakkınızda bana bir teklifte bulundular," dedi, "sanırım siz de farkındasınız ki," diye devam etti, "Prens Vasili'nin buraya gelmesinin ve yanında da yetiştirmesini (Nikolay Andreiç nedense Anatol'e yetiştirme diyordu) getirmesinin nedeni benim güzel gözlerim değil. Dün akşam bana sizinle ilgili bir teklifte bulundular. Siz benim prensibimi bilirsiniz bu yüzden size de söylüyorum."

Prenses kızarıp bozararak, "Sözlerinizden ne çıkarmalıyım mon pére?" dedi.

Babası öfkeyle, "Ne çıkarmalıymış!" diye bağırdı, "Prens Vasili seni zevkine uygun bir gelin olarak görüyor, yetiştirmesi için seni istedi. İşte bunu çıkarmalısın. Ne çıkarmalıymış?! Ben de sana soruyorum."

Prenses mırıldanarak, "Ben sizin ne düşündüğünüzü bilmiyorum mon pére," dedi.

"Ben mi? Ben mi? Bana ne? Beni bir kenara bırakın. Evlenecek olan ben değilim. *Siz* ne düşünüyorsunuz? Öğrenilmek istenen bu."

Prenses babasının bu işe iyi gözle bakmadığını görüyordu ama birden aklına kaderinin ya o anda belirleneceği, ya da hiç belirlenmeyeceği düşüncesi geldi. Etkisi altında hiçbir şey düşünemeyeceğini sadece alışkanlık gereği boyun eğebileceğini hissettiği bakışları görmemek için gözlerini kaçırdı ve "Ben tek bir şey istiyorum," dedi, "Sizin isteğinizi yerine getirmek ama kendi arzumu söylemem gerekirse..."

Cümlesini tamamlayamadı. Prens sözünü kesmişti.

"Çok güzel!" diye bağırdı, "Seni drahomanla alacak bu arada Mademoiselle Bourienne'i de ele geçirecek. O karısı olacak, sense..."

Prens durdu. Bu sözlerin kızının üzerinde yarattığı etkiyi fark etmişti. Prenses Marya başını eğmiş, ağlamak üzereydi.

"Hadi canım, şaka yapıyorum, şaka," dedi, "bir şeyi unutma prenses; ben bir kızın istediğini seçme hakkı olduğu ilkesine inanırım. Sana da bu özgürlüğü veriyorum. Şunu da unutma: Yaşamının mutluluğu vereceğin karara bağlı. Beni bir yana bırak."

"Bilmiyorum... mon pére"

"Söylenecek bir şey yok! O emir kulu, yalnız seninle değil, kiminle evlenmesi istenirse onunla evlenir; ama sen istediğini seçmekte özgürsün... Odana git bir saat düşün, sonra odama gel ve onun yanında söyle: Evet ya da hayır. Biliyorum, dua etmeye başlayacaksın. İstiyorsan et. Ama düşünmen daha yararlı olur. Git hadi."

Prenses bir sis bulutunun içindeymiş gibi yalpalayarak odadan çıkarken, o "Evet ya da hayır, evet ya da hayır, evet ya da hayır," diye bağırıyordu.

Kaderi belirlenmişti ve mutlu bir şekilde belirlenmişti. Ama babasının Mademoiselle Bourienne hakkında söyledikleri, o ima korkunçtu. Doğru olmadığını farz etsek bile yine de korkunçtu ve bunu düşünmeden edemiyordu. Kışlık bahçeden başı önde, hiçbir şey görmeden ve duymadan geçiyordu ki Mademoiselle Bourienne'in tanıdık fısıltısı

onu kendine getirdi. Kafasını kaldırdı ve iki adım ötesinde Fransız'a sarılmış, ona bir şeyler fısıldayan Anatol'ü gördü. Anatol güzel yüzünde korku dolu bir ifadeyle dönüp Prenses Marya'ya baktı, prensesi görmemiş olan Mademoiselle Bourienne'in belini ilk anda bırakmamıştı.

Anatol'ün yüzü sanki, "Kim bu? Neden? Bekleyin!" diyordu. Prenses Marya sessizce onlara bakıyordu. Bu duruma anlam veremiyordu. Sonunda Mademoiselle Bourienne bir çığlık attı ve kaçıp gitti. Anatol, Prenses Marya'yı yüzünde neşeli bir gülümsemeyle, sanki bu garip olay karşısında onu da gülümsemeye çağırır gibi başını eğerek selamladı, omuz silkti ve kendi odasının bulunduğu bölüme açılan kapıya doğru ilerledi.

Bir saat sonra Tihon, Prenses Marya'yı çağırmak için geldi. Onu prensin odasına çağırdı ve Prens Vasili Sergeiç'in de orada olduğunu ekledi. Prenses, Tihon geldiği sırada kendi odasında, ağlayan Mademoiselle Bourienne'e sarılmış bir halde kanepede oturuyordu. Sessizce başını okşuyordu. Prensesin güzel gözleri, o eski sakinlikleri ve parlaklıklarıyla, Mademoiselle Bourienne'in sevimli, küçücük yüzüne sevgi ve merhametle bakıyordu.

Mademoiselle Bourienne, "Non, princesse, je suis perdue pour toujours dans votre cœur,"[45] dedi.

Prenses Marya, "Pourquoi? Je vous aime plus que jamais," dedi, "et je tâcherai de faire tout ce qui est en mon pouvoir pour votre bonheur."[46]

"Mais vous me méprisez, vous si pure, vous ne comprendrez jamais cet égarement de la passion. Ah, ce n'est que ma pauvre mère..."[47]

---

45 Hayır prenses, kalbinizdeki yeri sonsuza dek kaybettim.

46 Neden? Sizi her zamankinden çok seviyorum ve mutluluğunuz için elimden gelen her şeyi yapmaya çalışacağım.

47 Ama beni hor görüyorsunuz, yüreğiniz o kadar temiz ki ihtirasın neden olduğu bu yoldan çıkmayı asla anlayamazsınız. Ah, sadece zavallı anacığım...

Prenses Marya kederli bir gülümsemeyle yanıt verdi: "Je comprends tout."[48] Sonra "Sakin olun dostum, ben babamın yanına gidiyorum," dedi ve çıktı.

Prens Vasili bacak bacak üzerine atmış, enfiye kutusu elinde, çok duygulanmış ve bu duygulu haline kendisi de üzülüyor, gülüyor gibi, yüzünde dokunaklı bir gülümsemeyle oturuyordu. Prenses Marya girince hızla bir tutam enfiye çekti.

Ayağa kalkıp prensesin ellerinden tutarak, "Ah, ma bonne, ma bonne,"[49] dedi. İçini çekti ve ekledi: "Le sort de mon fils est en vos mains. Décidez, ma bonne, ma chère, ma douce Marie, qui j'ai toujours aimée, comme ma fille."[50]

Uzaklaştı. Gözlerinde sahici yaşlar belirdi.

Nikolay Andreiç burnunu çekiyordu.

"Prens, yetiştirmesi... oğlu adına seni istiyor. Prens Anatol Kuragin'in karısı olmak istiyor musun istemiyor musun? Söyle: Evet ya da hayır," diye bağırdı ve Prens Vasili'ye dönüp onun yalvaran ifadesine yanıt olarak ekledi: "Kendi görüşümü söyleme hakkımı sonraya saklıyorum. Evet, kendi görüşümü, yalnız kendi görüşümü. Evet mi hayır mı? Ne diyorsun?"

Prenses Marya güzel gözleriyle bir Prens Vasili'ye bir babasına bakarak kararlı bir tavırla, "Benim arzum mon pére, sizi hiç bırakmamak, kendi yaşantımı sizinkinden hiç ayırmamaktır. Evlenmek istemiyorum," dedi.

Prens Nikolay Andreiç kaşlarını çatıp, "Saçma, aptalca! Saçma, saçma, saçma!" diye bağırdı, kızını elinden tuttu, kendine doğru çekti, öpmedi ama alnını alnına doğru eğip dokundurdu, tuttuğu eli o kadar sıktı ki prenses yüzünü buruşturup küçük bir çığlık attı.

Prens Vasili ayağa kalktı.

---

48 Her şeyi anlıyorum.

49 Ah, güzelim, güzelim.

50 Oğlumun kaderi sizin ellerinizde. Hep kendi kızım gibi sevdiğim, güzelim, tatlım, canımın içi Marie, kararınızı veriniz.

"Ma chère, je vous dirai que c'est un moment que je n'oublierai jamais, jamais; mais, ma bonne, est-ce que vous ne nous donnerez pas un peu d'espérance de toucher ce coeur si bon, si généreux. Dites que peut-être... L'avenir est si grand. Dites: peut-être."[51]

"Prens, size kalbimde ne varsa söyledim. Bana bahşettiğiniz bu şeref için teşekkür ederim ama hiçbir zaman oğlunuzun karısı olmayacağım."

Yaşlı prens, "Bu iş bitti azizim. Sizi gördüğüme çok sevindim, çok sevindim. Odanıza gidin prenses," dedi ve Prens Vasili'ye sarılarak tekrarladı: "Çok sevindim sizi gördüğüme, çok."

Prenses Marya, "Bana verilen görev farklı," diye düşünüyordu. Benim görevim başka tür bir mutlulukla, sevginin ve fedakârlığın mutluluğuyla mutlu olmak. Bana neye mal olursa olsun zavallı *Amélie*'nin mutlu olmasını sağlayacağım. Onu öyle tutkulu seviyor ki. Pişmanlığı öyle içten ki. Onunla evlenmesini sağlamak için her şeyi yapacağım. Anatol zengin değilse kıza para sağlarım, babamdan rica ederim, Andrey'den rica ederim. Onun karısı olunca öyle sevineceğim ki. Kızcağız o kadar bahtsız, yabancı, yalnız, yardıma muhtaç ki! Tanrım, onu öyle tutkulu seviyor ki kendi durumunu unutmuş. Belki ben de aynı şeyi yapardım!.."

VI

Rostovlar uzun süredir Nikoluşka'dan haber almıyordu; konta ancak kışın ortasına doğru, adres bölümünden oğlunun el yazısını tanıdığı bir mektup ulaştı. Kont mektubu alınca korku ve aceleyle, kimseye fark ettirmemeye çalışa-

51 Tatlun, sana bu anı hiç unutmayacağımı söyleyebilirim, hiç; ama güzelim, bu iyi bu cömert yüreği yumuşatmak için bize biraz olsun umut vermez misiniz? Belki deyin... Gelecek çok uzundur. Söyleyin: Belki.

rak, parmak uçlarında çalışma odasına koştu, kapıyı kilitledi ve mektubu okumaya başladı. Anna Mihaylovna mektup geldiğini öğrenince (evde olan biten her şeyden haberi olurdu) sessiz adımlarla kontun odasına girdi, onu elinde mektupla aynı anda hem hıçkıra hıçkıra ağlayıp hem de gülerken yakaladı.

Anna Mihaylovna'nın işleri düzelmişti ama hâlâ Rostovlar'da kalıyordu.

Anna Mihaylovna meraklı, kederli, her şeyi paylaşmaya hazır bir edayla "Mon bon ami?"[52] dedi.

Kontun hıçkırıkları arttı.

"Nikoluşka... mektup... yaralan... mış... ma chère... yaralanmış... sevgili yavrum... Kontesçiğim... subaylığa terfi etmiş... Tanrı'ya şükür... kontesçiğe nasıl söylemeli?"

Anna Mihaylovna yanına oturdu, mendiliyle kontun gözyaşlarını, mektuba damlayanları ve kendi gözyaşlarını sildi, mektubu okudu, kontu sakinleştirdi, yemeğe ve çaya kadar kontesi hazırlamaya ve Tanrı yardım ederse çaydan sonra her şeyi anlatmaya karar verdi.

Anna Mihaylovna yemek boyunca savaş haberlerinden ve Nikoluşka'dan bahsetti; bilmesine rağmen iki kere, ondan son mektubun ne zaman geldiğini sordu ve o gün büyük ihtimalle ondan bir mektup alabileceklerine dikkat çekti. Kontes bu imaları her duyduğunda telaşlanmaya ve endişeyle bir konta bir Anna Mihaylovna'ya bakmaya başlayınca Anna Mihaylovna sözü hiç belli etmeden daha önemsiz konulara çekiyordu. Tonlamalardaki, bakışlardaki, yüz ifadelerindeki nüansları hissetme yeteneği ailedeki herkesten fazla olan Nataşa yemeğin başından beri kulaklarını kabartmış ve babasıyla Anna Mihaylovna arasında ağabeyiyle ilgili bir şey olduğunu, Anna Mihaylovna'nın da bunu söylemek için zemin hazırladığını anlamıştı. Tüm cesaretine rağmen (Nataşa annesinin ağabeyiyle ilgili her konuda ne kadar hassas

52 Sevgili dostum?

olduğunu biliyordu) yemekte sormaya cüret edemedi ve endişeden hiçbir şey yemedi, mürebbiyesinin uyarılarına kulak asmadan sandalyesinde dönüp durdu. Yemekten sonra rüzgâr gibi Anna Mihaylovna'nın peşinden koştu ve oturma odasında yakalayıp boynuna atıldı.

"Sevgili teyzeciğim neler oluyor söyleyin?"

"Hiçbir şey evladım."

"Hayır, canımın içi, güvercinim, sevgilim, bırakmam yakanızı, bir şeyler bildiğinizi biliyorum."

Anna Mihaylovna başını salladı.

"Vous êtes une fine mouche, mon enfant,"[53] dedi.

Anna Mihaylovna'nın yüzündeki olumlu cevabı okuyan Nataşa çığlığı bastı: "Nikolenka'dan mektup mu var? Gerçekten mi!"

"Ama Tanrı aşkına dikkatli ol: Bunun maman'ı nasıl etkileyebileceğini biliyorsun."

"Olurum, olurum ama anlatın. Anlatmayacak mısınız? Öyleyse ben de şimdi gider ona söylerim."

Anna Mihaylovna hiç kimseye söylememesi şartıyla mektupta yazılanları Nataşa'ya kısaca anlattı.

Nataşa haç çıkararak, "Hiç kimseye söylemeyeceğime namusum üzerine yemin ediyorum," dedi ve hemen Sonya'nın yanına koştu.

Zafer kazanmış gibi neşeyle, "Nikolenka... yaralanmış... mektup..." dedi.

Yüzü sapsarı kesilen Sonya, "Nicolas!" diyebildi.

Kardeşinin yaralanma haberinin Sonya'da yaptığı etkiyi gören Nataşa bu haberin üzücü tarafını ilk kez fark etti. Sonya'ya doğru atıldı, onu kucakladı, ağlamaya başladı.

Gözyaşları arasında, "Çok hafif yaralanmış ama subaylığa terfi etmiş; artık iyileşmiş, kendisi yazıyor," dedi.

Petya kararlı, büyük adımlarla odada dolaşarak, "Siz, bütün kadınlar böyle çocuk gibi ağlarsınız," dedi, "Ben

53 Çok kurnazsın evladım.

ağabeyimin böyle kendini göstermesinden çok memnunum, gerçekten çok memnunum. Hepiniz sulugözsünüz! Hiçbir şey anlamıyorsunuz!"

Nataşa gözyaşlarının arasından gülümsedi.

"Sen mektubu okudun mu?" diye sordu Sonya.

"Okumadım ama Anna Mihaylovna bana hiçbir şeyi kalmadığını, subay olduğunu söyledi."

Sonya haç çıkararak, "Tanrı'ya şükür," dedi, "Ama seni kandırmış olmasın? Mamana gidelim."

Petya sessizce odada geziniyordu.

"Ben Nikoluşka'nın yerinde olsaydım o Fransızlardan daha çok öldürürdüm, öyle iğrenç herifler ki!" dedi ve devam etti: "Öyle çok öldürürdüm ki yığın yapardım onlardan."

"Sus Petya, ne aptalsın!.."

Petya, "Aptal ben değilim, böyle önemsiz şeylere ağlayan kadınlar aptal," dedi.

Bir an sessizliğin ardından Nataşa ansızın sordu: "Sen onu hatırlıyor musun?"

Sonya gülümsedi.

"Nicolas'ı mı hatırlıyor muyum?"

Nataşa belli ki söylediklerine daha ciddi bir anlam katmak için özel bir gayret göstererek, "Hayır Sonya, yani onu şöyle iyice, her şeyiyle hatırlıyor musun?" dedi, "Ben Nikolenka'yı hatırlıyorum ama Boris'i hatırlamıyorum. Hem de hiç hatırlamıyorum..."

Sonya hayretle sordu: "Nasıl? Boris'i hatırlamıyor musun?"

"Hatırlamıyor değilim, nasıl biri olduğunu biliyorum ama Nikolenka'yı hatırladığım gibi hatırlamıyorum. Gözlerimi kapatıyorum onu hatırlıyorum, ama Boris'i hatırlamıyorum (gözlerini kapattı), işte, hiçbir şey yok!"

Sonya arkadaşına, sanki onu söylemeye çalıştığı şeyi dinlemeye layık görmüyormuş ve sanki şaka yapılması imkânsız biriyle konuşuyormuş gibi heyecanla ve ciddiyetle,

"Ah, Nataşa!" dedi, "Ben bir kere senin ağabeyini sevdim, ikimizin de başına ne gelirse gelsin hayatım boyunca onu sevmekten vazgeçmeyeceğim."

Nataşa hayretle, merakla Sonya'ya bakıyor ve hiçbir şey söylemiyordu. Sonya'nın söylediklerinin doğru olduğunu ve onun söylediği gibi bir aşkın var olduğunu hissediyordu; ama Nataşa buna benzer bir şeyi henüz yaşamamıştı. Bunun olabileceğine inanıyor ama anlamıyordu.

"Ona mektup yazacak mısın?" diye sordu.

Sonya düşünceye daldı. Nicolas'a mektubu nasıl yazacağı, yazıp yazmaması gerektiği sorusu ona işkence ediyordu. Artık bir subay olmuşken, yaralı bir kahraman haline gelmişken ona kendini ve Nicolas'ın kendi kendine onunla ilgili verdiği sözü hatırlatmak yakışık alır mıydı?

Yüzü kızararak, "Bilmiyorum; sanırım o yazarsa ben de yazarım," dedi.

"Peki, ona mektup yazmaya utanmayacak mısın?"

Sonya gülümsedi.

"Hayır."

"Ben Boris'e mektup yazmaya utanırım, ben yazmayacağım."

"Utanacak ne var ki bunda?"

"Öyle işte, bilmiyorum. Ayıp, utanırım."

Nataşa'nın ilk uyarısına içerlemiş olan Petya, "Ben biliyorum neden utanacağını," dedi, "çünkü o gözlüklü şişkoya (Petya artık Kont Bezuhov olarak anılan adaşına bu ismi takmıştı) âşıktı; şimdi de şu şarkıcıya âşık (Petya, Nataşa'nın İtalyan şan hocasından bahsediyordu): İşte bu yüzden utanır."

Nataşa, "Petya, sen aptalın tekisin," dedi.

Dokuz yaşındaki Petya yaşlı bir tuğgeneral edasıyla, "Senden aptal değilim hanımefendi," dedi.

Kontes, Anna Mihaylovna'nın yemekteki imaları sayesinde konuşulacak hale gelmişti. Odasına çekilip koltuğuna

oturarak gözlerini üzerine oğlunun minyatür bir portresinin işlenmiş olduğu enfiye kutusuna dikti, gözleri doldu. Anna Mihaylovna elinde mektupla, parmaklarının ucuna basarak kontesin odasına yaklaştı ve durdu.

Peşinden gelen yaşlı konta, "Siz girmeyin, daha sonra," dedi ve içeri girip kapıyı kapattı.

Kont kulağını anahtar deliğine dayayıp dinlemeye başladı.

Önce konuyla ilgisiz konuşmaları, sonra Anna Mihaylovna'nın uzun konuşmasını, sonra bir çığlık duydu, sonra sessizlik, sonra neşeli karşılıklı konuşma sesleri, sonra ayak sesleri geldi ve Anna Mihaylovna kapıyı ona açtı. Anna Mihaylovna'nın yüzünde zorlu bir ampütasyonu bitirdikten sonra sanatını takdir etsinler diye insanları içeri alan bir cerrahın gururlu ifadesi vardı.

Bir eliyle üzerinde portre olan enfiye kutusunu tutan, diğeriyle mektubu bir alt bir üst dudağına bastıran kontesi muzaffer bir edayla işaret ederek, konta, "C'est fait!"[54] dedi.

Kontes kontu görünce kollarını uzattı, kel kafasını kucakladı, kafanın üstünden yeniden mektuba ve portreye baktı, onları tekrar dudaklarına bastırabilmek için kel kafayı hafifçe itti. Vera, Nataşa, Sonya, Petya odaya girdiler ve mektup okunmaya başladı. Mektupta seferden, Nikoluşka'nın katıldığı iki çatışmadan, subaylığa terfi etmesinden kısaca bahsediliyor, mamanın ve papanın ellerinden öptüğü, hayır dualarını istediği, Vera, Nataşa ve Petya'yı da öptüğü yazıyordu. Bunun dışında Nikoluşka, Mösyö Schelling'e, Madam Schoss'a, dadıya selam ediyor; daima sevdiği ve aklından hiç çıkarmadığı sevgili Sonya'yı öpmelerini rica ediyordu. Sonya bunu duyunca yüzü öyle kızardı ki gözleri yaşla doldu. Üzerine çevrilen bakışlara dayanamayarak salona kaçtı, koşarak dolaştı, kendi çevresinde öyle hızlı döndü ki eteği

54 İş bitti!

balon gibi şişti, kızarmış, gülümseyen bir yüzle yere oturdu. Kontes ağlıyordu.

Vera, "Neden ağlıyorsunuz maman?" dedi, "Yazdığı şeylere sevinmek gerekir ağlamak değil."

Bu kesinlikle doğruydu ama hem kont, hem kontes, hem de Nataşa ona azarlar gibi baktı. Kontes aklından, "Bu kız kime çekmiş böyle!" diye geçirdi.

Nikoluşka'nın mektubu yüzlerce kez okundu ve onu dinlemeye layık görülen kişiler, mektubu elinden bırakmayan kontesin yanına gelmek zorunda kaldılar. Mürebbiyeler, dadılar, Mitenka, bazı tanıdıklar geldi; kontes mektubu her defasında yeni bir keyifle okuyor, her defasında Nikoluşka'nın yeni erdemlerini keşfediyordu. Yirmi yıl önce belli belirsiz, küçücük uzuvlarıyla içinde kımıldanan oğlunun, fazla şımartıyor diye kontla tartıştığı oğlunun, ilk önce "armut" sonra "kocakarı" demeyi öğrenen oğlunun, kendi oğlunun şimdi uzakta, yabancı bir toprakta, yabancı bir çevrede, cesur bir asker olarak, bir başına, hiçbir yardım ve rehber olmadan erkekçe işler yapması ona çok garip, olağanüstü ve keyifli geliyordu. Dünya çapında yüzyıllardır süregelen ve çocukların beşikten erkekliğe geçişinin farkına varılmadığını gösteren deneyim kontes için geçerli değildi. Oğlunun büyüyüp erkekliğe geçişinin her evresi, sanki milyonlarca, milyonlarca insan aynı şekilde büyümemiş gibi onun için olağanüstüydü. Kalbinin altında bir yerlerde yaşayan küçücük varlığın ağlayacağı, memesini emmeye başlayacağı, konuşacağı yirmi yıl önce nasıl inanılmaz geliyorsa, aynı varlığın bu mektubun da gösterdiği gibi tüm oğullara ve insanlara örnek, güçlü, cesur bir erkek olması da şimdi aynı şekilde inanılmaz geliyordu.

Mektupta betimlemelerin olduğu bölümü okurken, "Bu ne *stil*, ne kadar güzel betimliyor," diyordu, "Bu ne ruh! Kendisi hakkında hiçbir şey yazmamış... hiçbir şey! Denisov diye birinden söz ediyor ama aslında o hepsinden daha

cesurdur. Kendi sıkıntılarından hiç bahsetmiyor. Ne yüce bir gönül! Onu nasıl da tanıyorum! Nasıl da herkesi hatırlamış! Hiç kimseyi unutmamış. Ben hep söylerdim, daha şu kadarcıkken bile hep söylerdim..."

Hazırlıkların yapılması, tüm ev halkının Nikoluşka'ya gönderecekleri mektupların brouillon'larını[55] yazması, temize çekmesi bir haftadan fazla sürdü; subaylığa yeni terfi etmiş askerin giysisi ve teçhizatı için gerekli tüm parçalar ve para kontesin gözetimi altında ve kontun yakın ilgisiyle bir araya getirildi. Meseleleri halletme konusunda becerikli bir kadın olan Anna Mihaylovna mektuplaşmaları için bile hem kendine hem oğluna orduda bir himaye bulmayı başarmıştı. Kendi mektuplarını muhafızların komutanı Grandük Konstantin Pavloviç'e gönderme fırsatını elde etmişti. Rostovlar *sınır ötesindeki Rus muhafızları* yazmanın kesinlikle yeterli bir adres olacağını ve eğer mektup muhafız komutanı grandüke ulaşırsa oraya yakın bir yerlerde olması gereken Pavlograd Alayı'na ulaşmaması için hiçbir neden olmadığını farz ediyorlardı ve bu nedenle mektupların ve paranın grandükün habercisi aracılığıyla Boris'e gönderilmesine karar verildi, Boris de bunları Nikoluşka'ya ulaştıracaktı. Yaşlı konttan, kontesten, Petya'dan, Vera'dan, Nataşa'dan, Sonya'dan mektuplar; kontun, giysisi ve diğer çeşitli şeyler için oğluna gönderdiği 6000 ruble vardı.

VII

Kutuzov'un Olmütz yakınlarında kamp kurmuş olan savaş halindeki ordusu 12 Kasım'da iki imparatorun, Rusya ve Avusturya imparatorlarının, ertesi gün yapacakları teftişe hazırlanıyordu. Rusya'dan yeni gelen muhafızlar geceyi Olmütz'ün on beş verst uzağında geçirmiş, ertesi gün sabahın onunda teftiş için doğrudan Olmütz çayırına girmişlerdi.

55 Müsveddelerini.

Nikolay Rostov o gün Boris'ten, İzmaylovski Alayı'nın geceyi Olmütz'ün on beş verst uzağında geçirdiğine ve Boris'in mektupla parayı vermek için kendisini beklediğine dair bir not aldı. Para Rostov için, seferden dönen birliklerin Olmütz eteklerinde durdukları ve orduya eşlik eden malı bol kantinlerle her türden ayartıcı şeyi sunan Avusturyalı Yahudilerin kampı doldurduğu o günlerde özellikle gerekliydi. Pavlogradlılar seferde kazandıkları madalyaları kutlamak için ziyafet üzerine ziyafet düzenliyor, Olmütz'e yeni gelen Macar Caroline'in açtığı ve kadın garsonların çalıştığı meyhaneye uğruyorlardı. Rostov teğmenliğe yükselmesini yeni kutlamış, Denisov'un atı Beduin'i satın almış, arkadaşlarına ve kantine gırtlağına kadar borçlanmıştı. Boris'in notunu alınca arkadaşlarıyla birlikte Olmütz'e gitti, yemek yedi, bir şişe şarap içti ve sonra çocukluk arkadaşını bulmak için tek başına muhafızların kampına gitti. Rostov henüz giysilerini alacak zaman bulamamıştı. Üzerinde er haçı olan, yıpranmış bir harbiye öğrencisi ceketi, derisi yıpranıp keçeleşmiş süvari pantolonu giyiyor, püsküllü bir subay kılıcı taşıyordu; seferde Kazak'ın birinden aldığı bir Don atına biniyordu; başındaki buruşuk süvari kalpağı arkaya ve yana kaymıştı. İzmaylovski kampına yaklaşırken hem Boris'i hem onun arkadaşı muhafızları, savaştan çıkmış bu süvari görüntüsüyle nasıl şaşırtacağını düşünüyordu.

Muhafızlar sefer boyunca gezintiye çıkmışlar gibi, temizlikleri ve disiplinleriyle caka satarak yol almışlardı. Kısa mesafeler yürüyorlardı, sırt çantalarını yük arabaları taşıyordu ve Avusturyalı subaylar geçtikleri her yerde güzel yemekler hazırlıyorlardı. Alaylar şehirlere müzik eşliğinde girmiş, şehirlerden yine müzik eşliğinde ayrılmış, tüm sefer boyunca grandükün emriyle uygun adım, subaylar da kendi yerlerinde yürümüşlerdi (muhafızlar bununla gurur duyuyordu). Boris sefer boyunca artık bölük komutanı olan Berg'in yanındaydı. Bölüğü sefer sırasında alan Berg

göreve bağlılığı ve özenli çalışması sayesinde komutanların güvenini kazanmayı başarmış, kendi mali işlerini gayet kazançlı bir hale getirmişti; Boris sefer sırasında kendisine faydası dokunabilecek pek çok kişiyle tanışmış, Piyer'den alıp getirdiği tavsiye mektubu sayesinde Prens Andrey Bolkonski'yle tanışmıştı ki onun aracılığıyla başkomutanlık karargâhında bir yer bulabilmeyi ümit ediyordu. Berg ve Boris temiz ve düzgün giyinmişler, son günkü yürüyüşün ardından dinlendikten sonra kendilerine ayrılan temiz odada yuvarlak bir masanın başına oturmuşlar, satranç oynuyorlardı. Berg yanan çubuğunu dizlerinin arasında tutuyordu. Boris, Berg'in hamle yapmasını beklerken kendisine has özenli, beyaz, küçük parmaklarıyla taşlardan bir piramit yapmış, her zaman ilgilendiği işi düşündüğü için muhtemelen sadece oyunu düşünerek karşısındakinin yüzüne bakıyordu.

"Bu durumdan nasıl kurtulacaksınız bakalım?" dedi.

Bir piyona dokunup elini hemen çeken Berg, "Bir yolunu bulacağız," diye karşılık verdi.

Bu sırada kapı açıldı.

Rostov, "Sonunda onu buldum!" diye bağırdı, "Berg de buradaymış!" Sonra bir zamanlar Boris'le birlikte güldükleri, dadısının sözlerini bağırarak tekrarladı: "Ah sen, *petizanfan, ale kuşe dormir*!"[56]

"Dostum! Amma da değişmişsin!"

Boris, Rostov'u karşılamak için kalktı, kalkarken düşen bir taşı tutup yerine koymayı ihmal etmedi ve arkadaşını kucaklamak istedi ama Nikolay geriye çekildi. Arkadaşıyla buluşan Nikolay, daha önce geçilen yollardan geçmekten çekinen, duygularını başkalarını taklit ederek, yaşlıların yaptığı gibi yalandan değil yeni bir biçimde, kendine has bir tarzda ifade etmek isteyen gençlere özgü bir duyguyla, özel

56 Özgün metinde de Rusça okunuşuyla yazılmıştır. Anlamı: Çocuklar, haydi yatağa! (ç.n.)

bir şey yapmak istiyordu: Herkesin yaptığı gibi öpüşmek değil Boris'i çimdiklemek, onunla itişip kakışmak istiyordu. Boris ise tam tersine Rostov'u sakince, dostça kucakladı ve üç kere öptü.

Neredeyse altı aydır birbirlerini görmemişlerdi; gençlerin hayata ilk adımlarını attıkları bir yaşta ikisi de birbirlerinde büyük değişiklikler, içlerinde hayata ilk adımlarını attıkları çevrelerin tamamen yeni yansımalarını fark ettiler. İkisi de son görüşmelerinden beri çok değişmişti ve ikisi de birbirlerine bu değişiklikleri bir an önce göstermek istiyordu.

Rostov çamur lekeli pantolonunu göstererek, Boris için yeni olan bariton bir sesle ve askerlere özgü bir edayla, "Ah siz kahrolası salon subaycıkları! Tertemiz, yepyeni; sanki gezintiye çıkmışsınız, bizim gibi günahkâr askerlere hiç benzemiyorsunuz," dedi.

Alman ev sahibesi Rostov'un yüksek sesi üzerine kapıdan başını uzattı.

Rostov göz kırpıp, "Nasıl, güzel mi?" dedi.

Boris, "Neden böyle bağırıyorsun? Ürküteceksin onları," dedi ve "seni bugün beklemiyordum," diye ekledi. "Sana notu Kutuzov'un tanıdığım yaverlerinden biriyle, Bolkonski'yle daha dün yolladım. Sana bu kadar çabuk ulaştıracağını düşünmemiştim... Ne var ne yok, nasılsın? Hiç çatışmaya katıldın mı?"

Rostov yanıt vermedi, üniformasının şeritlerine asılı Georgiev haçını salladı ve sargılı kolunu gösterip gülümseyerek Berg'e baktı.

"Gördüğün gibi," dedi.

Boris gülerek, "Bak sen, peki, peki!" dedi, "Bizim sefer de gayet iyiydi. Sen de duymuşsundur, veliaht prens de bizim alayın yanından hiç ayrılmadı, onun sayesinde biz de çok rahat ettik, çok faydasını gördük. Polonya'da ne karşılamalar, ne yemekler, ne balolar gördük, sana anlatamam! Veliaht prens de tüm subaylara karşı çok nazikti."

İki arkadaş birbirlerine yaşadıklarını, gördüklerini anlattılar, birisi süvari içki âlemlerinden ve savaş hayatından, diğeri yüksek rütbeli subayların komutası altında hizmet etmenin güzelliklerinden, avantajlarından bahsetti.

Rostov, "Ah siz muhafızlar!" dedi, "Birini gönder de içki alıversin."

Boris yüzünü buruşturdu.

"İlle de istiyorsan," dedi.

Karyolaya gidip temiz yastıkların altından bir cüzdan çıkarttı ve içki getirmelerini emretti.

"Sana paranla mektubunu vereyim," diye ekledi.

Rostov mektubu aldı, parayı kanepenin üzerine atıp kollarını masaya dayadı ve okumaya başladı. Birkaç satır okuduktan sonra öfkeyle Berg'e baktı. Rostov, bakışları Berg'in bakışlarıyla karşılaşınca mektupla yüzünü kapattı.

Berg kanepeye gömülen, ağır para çantasına bakıp, "Size yüklü bir para göndermişler," dedi, "biz burada maaşla idare etmeye çalışıyoruz kont. Size kendim hakkında şunu söyleyeyim..."

Rostov, "Bakın ne diyeceğim sevgili Berg! Evden bir mektup aldığınız ve kendisine her şeyi sorup konuşmak istediğiniz yakın bir arkadaşınızla buluştuğunuzda ben orada olsaydım, size engel olmamak için hemen dışarı çıkardım," dedi. "Bakın, gidin, lütfen, bir yere, bir yere... cehennemin dibine," diye bağırdı ve omuzlarından yakalayıp, belli ki, sözlerinin kabalığını yumuşatmak için yüzüne gülümseyerek ekledi: "Anlarsınız işte, kızmayın sevgili dostum, sizinle, çok eski bir dostunuz gibi içtenlikle konuşuyorum."

Berg ayağa kalktı, gırtlaktan gelen bir sesle ve kendi kendine konuşurmuş gibi, "Ah bağışlayın lütfen kont, çok iyi anlıyorum," dedi.

Boris, "Ev sahiplerinin yanına gidin, sizi çağırmışlardı," diye ekledi.

Berg en temiz, üzerinde en ufak bir leke ya da toz tanesi bile bulunmayan redingotunu giydi, aynanın karşısına geçip şakaklarındaki saçları, Aleksandr Pavloviç'in yaptığı gibi yukarı doğru taradı ve Rostov'un bakışlarından, redingotunun fark edildiğini anlayınca yüzünde hoş bir gülümsemeyle odadan çıktı.

Rostov mektubu okurken, "Ah, ben de ne hayvanım!" dedi.

"Neden, ne oldu?"

Rostov aniden yüzü kızararak, "Ah, ben ne domuzum, onlara bir mektup bile yazmadım, o yüzden bu kadar korkmuşlar. Ah ben ne domuzum!" dedi, "İçki ne oldu, Gavrilo'yu göndermedin mi? Tamam o zaman içelim!.."

Anne babasından gelen mektubun içinde yaşlı kontesin, Anna Mihaylovna'nın tavsiyesiyle tanıdıkları aracılığıyla alıp oğluna gönderdiği ve oğlundan mektubu gerekli yere götürüp faydalanmasını rica ettiği, Prens Bagration'a yazılmış bir tavsiye mektubu da vardı.

Rostov mektubu masanın altına atıp, "Ne saçmalık! Sanki ihtiyacım varmış gibi," dedi.

Boris, "Neden attın onu?" diye sordu.

"Bir tavsiye mektubu, şeytan alsın, ne işime yarayacaksa!"

Boris mektubu yerden alıp kime yazıldığını okudu ve "Neden şeytan alsın diyorsun?" dedi, "Bu mektup çok işine yarar."

"Hiçbir işime yaramaz, ben kimsenin yaveri olmak istemiyorum."

Boris "Neden?" diye sordu.

"Uşaklık!"

Boris başını sallayıp, "Gördüğüm kadarıyla hâlâ eskisi gibi hayalperestsin," dedi.

Rostov, "Sen de hâlâ eskisi gibi diplomatsın. Neyse şimdi boş ver bunu..." dedi ve sordu: "Eee, sen nasılsın?"

"İşte böyle, gördüğün gibi. Şimdiye kadar her şey iyi gitti, ama itiraf edeyim, yaverliğe geçip cephede kalmamayı çok isterdim."

"Niye?"

"Çünkü bir kere ordunun hizmetine girdikten sonra elinden geldiğince iyi bir kariyer yapmaya çalışmak gerek."

Halinden başka bir şey düşündüğü anlaşılan Rostov, "Ooo, demek öyle!" dedi.

Gözlerini ayırmadan, soran bakışlarla arkadaşının yüzüne bakıyordu ve anlaşılan boş yere bazı sorulara yanıtlar arıyordu.

Yaşlı Gavrilo şarabı getirdi.

Boris, "Alfons Karlıç'a haber gönderelim mi artık?" dedi, "O seninle içer, ben yapamam."

Rostov yüzünde küçümseyici bir gülümsemeyle, "Gönder, gönder! Şu Alman da ne biçim bir adam?"

Boris, "Çok, çok iyi, namuslu ve hoş bir adam," dedi.

Rostov bir kez daha gözlerini dikip Boris'in gözlerine baktı ve içini çekti. Berg döndü ve şarap şişesinin etrafındaki üç subay arasında geçen konuşma canlandı. Muhafızlar Rostov'a kendi seferlerini, Rusya'da, Polonya'da ve topraklarının dışında nasıl ağırlandıklarını anlattılar. Komutanları grandükün söylediklerini ve yaptıklarını, iyi yürekliliği ve çabuk sinirlenmesi hakkında anekdotlar anlattılar. Berg konu kendini kişisel olarak ilgilendirmedikçe, her zamanki gibi hep susuyordu, ama söz grandükün çabuk sinirlenmesiyle ilgili anekdotlardan açılınca, grandük Galiçya'da alayları teftiş ederken hareketlerin yanlışlığına çok sinirlendiğinde onunla konuşmayı nasıl başardığını keyifle anlattı. Grandükün çok kızmış bir halde yanına gelip "Arnavutlar!" (Arnavutlar veliaht prensin kızgınken kullanmayı en çok sevdiği sözcüktü) diye bağırdığını ve bölük komutanını çağırttığını yüzünde hoş bir gülümsemeyle anlattı.

"İnanır mısınız kont, hiç korkmadım çünkü haklı olduğumu biliyordum. Biliyor musunuz kont, kendimi övmek için söylemiyorum, alaya verdiğim emirleri ezbere, talimatnameyi de *Gökyüzündeki Babamız* duasını bildiğim kadar iyi bilirim. Bu yüzden kont, benim bölüğümde kusur olmaz. Vicdanım bu kadar rahat. Karşısına çıktım." (Berg ayağa kalktı, karşısına eli şapkasının siperliğinde nasıl çıktığını bizzat gösterdi. Gerçekten bir insan yüzüyle saygı ve kendinden emin olma ifadesini bundan iyi gösteremezdi.) Yüzünde zekice bir gülümsemeyle devam etti: "Beni, hani nasıl derler, ha babam kalaylıyordu; sanki ölüm kalım meselesiymiş gibi kalaylıyordu: 'Arnavut', 'Şeytan', 'Sibirya'ya süreceğim.' Ben haklı olduğumu biliyorum, o yüzden susuyorum, en iyisi bu değil mi kont? 'Dilini mi yuttun?' diye bağırdı. Ben yine karşılık vermedim. Ve sizce ne oldu kont? Ertesi gün, günlük emirlerde bundan hiç bahsedilmedi bile. İşte sinirlerine hâkim olmak budur. İşte budur kont." Berg çubuğunu yakıp halkalar çıkartmaya başladı.

Rostov gülümseyerek, "Evet, gerçekten harika," dedi.

Ama Rostov'un Berg'le dalga geçmeye hazırlandığını fark eden Boris konuyu ustaca değiştirdi. Rostov'dan nerede ve nasıl yaralandığını anlatmasını rica etti. Bu Rostov'un hoşuna gitti ve anlatmaya başladı, anlattıkça coşkusu artıyordu. Onlara Schöngrabern çarpışmasında yaşadıklarını, bir çarpışmaya katılanların çoğunlukla anlattığı gibi, yani olmasını istedikleri gibi, başkalarından dinledikleri gibi, olduğu gibi değil kulağa hoş gelecek şekilde anlattı. Rostov dürüst bir delikanlıydı, bilerek yalan söylemezdi. Her şeyi olduğu gibi anlatma niyetiyle başlamıştı ama farkına bile varmadan ve ister istemez gerçeklerden saptı. Kendisi gibi pek çok kez saldırı hikâyesi dinlemiş, saldırının nasıl bir şey olduğu konusunda kafalarında belli bir fikir oluşmuş ve kendisinden de benzer bir hikâye bekleyen bu dinleyicilere gerçeği söyleseydi ya ona inanmayacaklar, ya da daha kötüsü süvari sal-

dırılarını anlatanların çoğunlukla başlarından geçenler onun başından geçmediği için suçun Rostov'da olduğunu düşüneceklerdi. Onlara sadece herkesin tırısa kalktığını, kendisinin attan düştüğünü, kolunun çıktığını, ormanda tüm gücüyle Fransızlardan kaçtığını anlatamazdı. Ayrıca her şeyi olduğu gibi anlatmak, sadece olanları anlatmak için üstün bir çaba göstermesi gerekiyordu. Gerçeği anlatmak çok zordur ve gençler çoğunlukla bunu yapmaya muktedir değildirler. Dinleyicileri onlardan nasıl ateş gibi yandıklarını, kare düzenindeki düşmana nasıl rüzgâr gibi çarptıklarını kendilerinin de hatırlamadığını, düşmanların arasına dalıp sağı solu nasıl biçtiklerini, kılıçlarıyla nasıl et doğradıklarını, nasıl yorgunluktan ayakta duramayacak hale geldiklerini ve buna benzer şeyleri anlatmalarını bekler. O da onlara bunları anlattı.

Hikâyesinin ortasında, tam "Saldırı sırasında ne kadar garip bir hiddet hissettiğini hayal bile edemezsin," demişken, Boris'in beklediği Prens Andrey Bolkonski odaya girdi. Gençlere karşı korumacı bir tavır takınmayı seven ve himayesi için başvurulmasıyla gururu okşanan Prens Andrey bir gün önce gözüne girmeyi başaran Boris'e karşı da iyi hisler beslediği için delikanlının arzusunu yerine getirmek istiyordu. Kutuzov'dan veliaht prense belge götürmekle görevlendirilince Boris'i yalnız yakalarım umuduyla delikanlının odasına gelmişti. Odaya girip bir süvarinin (Prens Andrey'in tahammül edemediği bir insan türü) savaş maceralarını anlattığını duyunca Boris'e kibarca gülümsedi, Rostov'a bakıp yüzünü ekşitti, göz kırptı, hafifçe eğilip selam verdi, yorgun ve tembel hareketlerle kanepeye oturdu. Böyle kötü bir grubun içine düşmek hoşuna gitmemişti. Bunu anlayan Rostov kıpkırmızı kesilmişti. Ama umursamadı: Adamı tanımıyordu. Ama Boris'e bakınca süvari yüzünden onun da sanki utandığını gördü.

Rostov, Prens Andrey'in sevimsiz, alaycı edasına, kendi asker bakış açısıyla tüm kurmay yaverlerini –yeni gelenin

de onlardan olduğu açıktı– küçümsemesine rağmen utandı, kızardı ve sustu. Boris kurmayda ne haberler olduğunu, söylemesinde sakınca yoksa, muhtemel hareketimiz hakkında neler duyduğunu sordu.

Belli ki yabancıların yanında daha fazlasını söylemek istemeyen Bolkonski, "Muhtemelen ilerleyeceğiz," diye yanıt verdi.

Berg fırsattan istifade, son derece kibar bir şekilde, bölük komutanlarına artık eskisinin iki katı yemlik verileceği konusundaki söylentilerin doğru olup olmadığını sordu. Andrey gülümseyerek böyle önemli bir devlet emri hakkında fikir yürütemeyeceği yanıtını verdi ve Berg neşeyle kahkaha attı.

Prens Andrey tekrar Boris'e dönüp, "Sizin meseleyi, sonra konuşuruz," dedi. Dönüp Rostov'a baktı. "Yarın teftişten sonra bana gelin, elimizden geleni yaparız."

Odaya göz gezdirip, engel olamadığı çocukça utangaçlığı öfkeye dönüşmek üzere olan Rostov'a döndü ve bu durumunu fark etme lütfunu göstermeden sordu: "Schöngrabern çatışmasını anlatıyordunuz galiba? Orada mıydınız?"

Rostov öfkeyle ve sanki yavere hakaret etmek ister gibi, "*Ben* oradaydım," dedi. Bolkonski süvarinin bu halini fark etmiş ve eğlenceli bulmuştu. Hafif küçümseyici bir gülümsemeyle, "Evet, bu günlerde bu çatışmayla ilgili pek çok hikâye anlatılıyor," dedi.

Rostov ansızın, öfke fışkırmaya başlayan gözleriyle bir Boris'e bir Bolkonski'ye bakarak, "Evet hikâyeler!" diye bağırdı, "Evet, pek çok hikâye var ama bizim hikâyelerimiz, düşman ateşi altında olanların hikâyeleri. Bizim hikâyelerimizin bir ağırlığı vardır, hiçbir şey yapmadan madalya alan kurmay gençlerinin hikâyelerine benzemezler."

Prens Andrey sakince ve çok hoş bir gülümsemeyle, "Sanırım benim de onlardan biri olduğumu düşünüyorsunuz," dedi.

Bu sırada Rostov'un yüreğinde, karşısındaki adamın sakin görüntüsü karşısında saygıyla karışık garip bir düşmanlık duygusu uyanmıştı.

"Sizin için söylemiyorum," dedi, "sizi tanımıyorum, açıkçası tanışmak da istemiyorum. Ben genel olarak kurmaydakilerden bahsediyorum."

Prens Andrey sakin, otoriter bir ses tonuyla sözünü kesti: "Size şunu söyleyeyim: Bana hakaret etmek istiyorsunuz ve kendinize yeterli saygınız yoksa bunu yapmanın gayet kolay olacağı konusunda sizinle hemfikirim; ama siz de kabul edersiniz ki bunu yapmanın ne yeri ne de zamanı. Bir iki gün içinde hepimiz büyük, daha önemli bir düelloya girişeceğiz, ayrıca suratım sizin hoşunuza gitmeme talihsizliğine uğradıysa bu, eski dost olduğunuzu söyleyen Drubetskoy'un kabahati değil. Bununla birlikte," diye ayağa kalktı, "soyadımı ve beni nerede bulacağınızı biliyorsunuz. Şunu da unutmayın," dedi ve devam etti: "Ben ne kendimi ne de sizi hakarete uğramış sayıyorum, bir büyüğünüz olarak size tavsiyem bu meseleyi, sonucu herhangi bir şeye yol açmadan bırakmanızdır. Cuma günü, teftişten sonra sizi bekliyorum Drubetskoy; hoşça kalın." Prens Andrey sözünü bitirdikten sonra ikisini de selamlayıp çıktı.

Rostov, Prens Andrey'e vermesi gereken cevabı ancak o çıktıktan sonra akıl edebildi. Ve cevabı veremediği için daha da öfkelendi. Hemen atının getirilmesini emretti, Boris'le soğukça vedalaştı ve kaldığı yere doğru yola çıktı. Ertesi gün genel karargâha gidip bu şaklaban yaveri düelloya mı davet etsin yoksa bu meseleyi olduğu gibi bıraksın mı sorusu yol boyunca ona işkence etti. Kâh öfkeyle bu küçük, zayıf, kibirli insan bozuntusunun tabancasının karşısında duyacağı korkuyu nasıl büyük bir zevkle seyredeceğini düşündü, kâh tanıdığı bütün insanlar arasından hiç kimseyle nefret ettiği bu yaver bozuntusuyla olmak istediği kadar dost olmak istemediğini hayretle fark etti.

VIII

Boris'le Rostov'un buluşmalarının ertesi günü hem Rusya'dan yeni gelmiş hem de Kutuzov'la seferden dönmüş Avusturya ve Rus birliklerinin teftişi vardı. İki imparator, yanında veliaht prensle Rus imparatoru ve yanında arşidükle Avusturya imparatoru, seksen bin kişilik müttefik ordusunu teftiş edeceklerdi.

Temizlikleri ve düzenleriyle göz alan birlikler, kalenin önündeki alanda sıralanmak için daha sabahın erken saatlerinde hareketlenmeye başlanıştı. Binlerce ayak ve süngü dalgalanan sancaklarıyla hareket ediyor, subayların emriyle duruyor, dönüyor, farklı üniformalı piyade kitlelerinin etrafından dolaşıp aralarında boşluk kalacak şekilde diziliyorlardı; önlerinde siyah, doru, gri atları üzerinde süslü bando takımı olan, lacivert, kırmızı, yeşil şeritli üniformaları içinde gayet şık görünen süvarilerin ritmik şıkırtıları ve nal sesleri duyuluyordu; topçular, kundaklarının üzerinde sarsılan, temizlenmiş, parlayan toplarının madeni sesi ve fitil kokuları eşliğinde, piyadelerle süvarilerin arasından yürüyüş kolunda geçiyor, kendilerine ayrılmış yere yerleşiyorlardı. Sadece son derece şişman ve zayıf bellerini, pantolonlarının bellerinin sıkıca sardığı, boyunları sert yakaların içinde kızarmış, fularlı, madalyalı, tam teçhizat tören üniformalı generaller değil, sadece saçları pomatlı, şık subaylar değil, tıraşlı, temiz yüzü ve tertemiz, parlayan silahıyla her asker, tüyleri saten gibi parlayana kadar tımarlanmış, ıslatılmış yeleleri tel tel uzanan her at, herkes ciddi, önemli ve görkemli bir şeyler olduğunu hissediyordu. Her general, her asker kendisinin bu insan denizi içinde bir damla olduğunun farkına varmış, kendi önemsizliğini hissediyordu ama aynı zamanda bu muazzam bütünün bir parçası olduğunun da farkına varmış, kendi gücünü hissediyordu.

Yoğun zahmetler ve gayretler sabahın erken saatlerinde başlamış ve saat on olduğunda her şey istenilen düzene gir-

mişti. Devasa meydanda sıralar oluşturulmuştu. Ordu üç saf halinde yayılmıştı: önde süvariler, onların arkasında topçular, en arkada piyadeler.

Birliklerin iki sırasının arasında sokak kadar geniş bir boşluk vardı. Bu ordunun üç bölümü kesin bir şekilde birbirlerinden ayrılmıştı: Kutuzov'un savaş halindeki ordusu (sağ kanadının ön tarafında Pavlogradlılar vardı), Rusya'dan gelen ordu, muhafız alayı ve Avusturya ordusu. Ama bunların hepsi aynı hat üzerinde, aynı komutanın komutası altında ve aynı düzende duruyorlardı.

Heyecanlı bir fısıltı yaprakları yalayan rüzgâr gibi esip yayıldı: "Geliyorlar! Geliyorlar!" Ürkek sesler işitildi ve tüm birlikler son hazırlıkların kargaşasıyla dalgalandı.

Olmütz önünde, harekete geçen bir grup göründü. O sırada, rüzgârsız bir gün olmasına rağmen, hafif bir esinti ordunun arasında dolaştı, mızrakların flamalarını ve gönderlerin ucundaki açılmış, titreşen sancakları hafifçe dalgalandırdı. Sanki ordu bu hafif hareketlerle hükümdarların yaklaşmasından duyduğu sevinci dile getiriyordu. Bir ses duyuldu: "Hazır ol!" Sonra aynı ses, şafak vakti öten horozlar gibi farklı farklı yerlerde tekrarlandı. Herkes sessizliğe büründü.

Bu ölüm sessizliği içinde yalnızca atların nal sesleri duyuluyordu. Gelenler imparatorların maiyetiydi. Hükümdarlar kanada yaklaştılar ve birinci süvari alayı borazanlarının sefer marşını çalan sesi duyuldu. Sanki bunu borazancılar çalmıyor da hükümdarlarının yaklaşmasıyla şevke gelen ordu bu sesleri kendiliğinden çıkartıyordu. Bu seslerin arasında bir tek İmparator Aleksandr'ın genç, okşayıcı sesi duyuluyordu. Askerleri selamladı ve birinci alay "Hurra!" diye öyle yüksek sesle, uzun ve sevinçle bağırdı ki askerler bu kitlenin kalabalığından ve gücünden kendileri korktular.

İmparatorun ilk yaklaştığı ordu olan Kutuzov ordularının en ön sırasında duran Rostov, bu ordudaki herkesin hissettiği duyguları hissediyordu: Kendini feda etme, gücünün

farkında olma ve bu törenin yapılmasına sebebiyet veren kişiye tutkulu bir hayranlık besleme.

Bu koca kitlenin (ve onun içinde önemsiz bir damla olan kendisinin) bu kişinin tek bir sözüyle, ateşe ve suya, öldürmeye ve ölmeye ya da müthiş bir kahramanlığa doğru yol alabileceğini hissediyor ve bu yüzden yaklaşan bu sözün karşısında titremekten ve donakalmaktan kendini alamıyordu.

Her tarafta "Hurra! Hurra! Hurra!" sesleri gümbürdüyor ve alaylar sırayla, sefer marşı eşliğinde hükümdarı selamlıyordu; sonra "Hurra!", sefer marşı ve yine gittikçe güçlenip yükselerek tek bir kulakları sağır edici uğultuya dönüşen "Hurra! Hurra!" sesleri.

Her bir alay, hükümdar gelene kadar, sessizliği ve hareketsizliğiyle cansız bir beden gibiydi; hükümdar karşılarına gelir gelmez canlanıyor, hükümdarın geride bıraktığı safların kükremesine katılarak ortalığı gümbürdetiyordu. İki imparatorun arkasındaki yüzlerce atlı maiyet bu seslerin korkunç, kulakları sağır eden uğultusu içinde, kare düzeni almış, heykel gibi hareketsiz duran ordu yığınlarının arasında umursamaz bir tavırla, düzensiz bir halde ve hepsinden önemlisi özgürce ilerliyordu. Tüm bu insan kitlesinin ihtiyatlı, heyecan dolu ilgisi tamamen onların üzerinde toplanmıştı.

Atlı muhafız üniforması giymiş, üçgen şapkası yana kaymış, yakışıklı, genç İmparator Aleksandr güzel yüzü ve gür sesiyle tüm dikkatleri üzerinde topluyordu. Rostov borazancıların yakınında duruyordu, keskin gözleriyle hükümdarı uzaktan tanımış ve yaklaşmasını takip etmişti. Hükümdar yirmi adım mesafeye kadar yaklaşınca onun güzel, genç, mutlu yüzünü tüm ayrıntılarıyla gören Nikolay o ana kadar hiç hissetmediği bir sevgi ve mutluluk duygusu hissetti. Onun her şeyi, yüzündeki her çizgi, her hareketi Rostov'u cezbediyordu.

Pavlograd Alayı'nın karşısında duran hükümdar Avusturya imparatoruna Fransızca bir şeyler söyledi ve gülümsedi.

Bu gülümsemeyi gören Rostov da elinde olmadan gülümsemeye başladı ve yüreğinde hükümdara duyduğu sevginin iyice kabardığını hissetti. Hükümdara olan sevgisini bir şekilde göstermek istiyordu. Bunun mümkün olmadığını biliyor ve ağlamak istiyordu. Hükümdar alay komutanını çağırdı ve ona bir şeyler söyledi.

Rostov, "Tanrım! Hükümdar bana bir şeyler söyleseydi ne hale gelirdim," diye düşündü, "mutluluktan ölürdüm."

Hükümdar subaylara seslendi:

"Beyler, hepinize (Rostov her kelimeyi cennetten gelen bir sesmiş gibi dinliyordu) tüm yüreğimle teşekkür ediyorum."

Rostov o an çarı için ölebilse ne kadar mutlu olurdu!

"Siz Georgiyev sancaklarını hak ettiniz ve onlara layık olacaksınız."

Rostov, "Öleyim, onun için öleyim!" diye düşünüyordu.

Hükümdar, Rostov'un duymadığı bir şeyler daha söyledi ve askerler göğüslerini şişirip, "Hurra!" diye haykırdılar.

Rostov da eyerinin üzerine eğilip, hükümdara olan hayranlığını gösterebilmek için kendini yaralamak istercesine, tüm gücüyle haykırmıştı.

Hükümdar bir süvarinin karşısında kararsızlık içindeymiş gibi birkaç saniye durdu.

Rostov, "Hükümdar nasıl kararsızlık içinde olabilir?" diye düşündü ama sonra bu kararsızlık bile Rostov'un gözüne, hükümdarın yaptığı her şey gibi yüce ve etkileyici göründü.

Bu kararsızlık sadece bir an sürdü. Hükümdarın o zamanlarda moda olan dar, sivri burunlu çizmeli ayağı, bindiği doru, İngiliz kısrağının kasığına değdi; hükümdarın beyaz eldivenli eli dizginleri topladı ve arkasında düzensiz dalgalanan yaver denizi eşliğinde ilerlemeye başladı. Diğer alayların da önünde durarak gitgide uzaklaştı ve sonunda çevresini saran maiyeti yüzünden Rostov'a sadece hükümdarın beyaz sorgucu görünür oldu.

Rostov maiyetteki beyefendiler arasında, atının üzerinde tembel tembel ve disiplinsizce oturan Bolkonski'yi fark etmişti. Bir gün önceki tartışmalarını hatırladı ve onu düelloya çağırması gerekir mi sorusu zihninde yeniden belirdi. Rostov artık, "Elbette gerekmez," diye düşünüyordu, "böyle bir anda bunun hakkında düşünmeye ve konuşmaya değer mi? Sevgi, mutluluk, kendini feda etme duygularının hissedildiği böyle bir anda bizim tartışmalarımızın, hakaretlerimizin ne anlamı var?! Şu anda herkesi seviyorum, herkesi affediyorum."

Hükümdar hemen hemen bütün alayları ziyaret ettikten sonra birlikler onun önünden tören adımlarıyla geçmeye başladılar ve Rostov da Denisov'dan aldığı Beduin'in üzerinde, kendi süvari bölüğünün arkasında, yani tek başına ve hükümdarın onu çok iyi görebileceği bir şekilde geçti.

Mükemmel bir binici olan Rostov, hükümdarın hizasına gelmeden mahmuzlarını iki kere Beduin'e bastırmış ve şansı da yaver gidince Beduin'i, öfkelendiği zaman ulaştığı o çılgınca tırıs hızına çıkartmayı başarmıştı. Köpüklenen ağzını göğsüne eğen, kuyruğunu kaldıran, imparatorun bakışlarını herkes gibi üzerinde hisseden Beduin de adımlarını sanki havada uçuyormuş, yere hiç dokunmuyormuş gibi, zarafetle yüksekten atıp değiştirerek, kusursuz bir şekilde geçmişti.

Rostov da hükümdarın önünden, bacaklarını geriye atıp, karnını ata yaklaştırıp kendini atla bütünleşmiş hissederek, asık ama mutlu bir yüzle, Denisov'un deyişiyle "şeytan gibi" geçmişti.

Hükümdar, "Bravo Pavlogradlılara!" diye seslendi.

Rostov'un aklından, "Tanrım! Şu anda ateşe atılmamı emretse ne kadar mutlu olurdum," diye geçirdi.

Teftiş bitince yeni gelen subaylarla Kutuzov'un subayları gruplar halinde toplandılar ve ödüller, Avusturyalılar ve onların üniformaları, cepheleri, Bonaparte ve özellikle şimdi, Essen kolordusu geldikten, Prusya bizim tarafımıza geçtik-

ten sonra onun durumunun kötüye gideceği hakkında konuşmalar başladı.

Ama bütün gruplarda her şeyden çok Hükümdar Aleksandr hakkında konuşuluyor ve onun her sözünden, her hareketinden hayranlıkla bahsediliyordu.

Hepsi tek bir şey istiyordu: Hükümdarın komutası altında bir an önce düşmanın üzerine yürümek. Teftişten sonra Rostov da, subayların çoğu da hükümdarın bizzat komuta etmesi durumunda mağlup edemeyecekleri hiç kimsenin olmadığını düşünüyorlardı.

Teftişten sonra herkes zafere, iki çarpışma kazandıktan sonra inanabileceklerinden daha fazla inanıyordu.

IX

Boris teftişin ertesi günü en iyi üniformasını giyip arkadaşı Berg'in başarı dilekleriyle uğurlandıktan sonra Bolkonski'nin iltifatından faydalanmak, kendisi için en uygun mevkiyi, önemli, orduda özellikle ilgisini çeken bir kişinin yanında bir yaverliği ayarlayabilmek amacıyla Olmütz'e gitti. "Babasının bir seferde on bin ruble gönderdiği Rostov için hiç kimseye selam durmak istemediğini ve kimsenin uşağı olmayacağını söylemek kolay; ama kafasından başka hiçbir şeyi olmayan benim için, mesleğimde ilerlemek, hiçbir şansı kaçırmayıp her fırsattan faydalanmak zorunluluk."

O gün Olmütz'de Prens Andrey'i yakalayamadı. Ama genel karargâhla kordiplomatiğin bulunduğu, iki imparatorun maiyetleriyle, saray mensuplarıyla, yakınlarıyla yaşadıkları Olmütz'ün görüntüsü bu en yukarıdaki dünyaya girme isteğini artırdı.

Hiç kimseyi tanımıyordu ve üzerindeki çok şık muhafız üniformasına rağmen sokaklarda çok şık arabaları, sorguçları, kurdeleleri, madalyalarıyla koşturan en üst mevkideki bu

insanlar, saraylılar ve askerler, sanki onun, bir muhafız subayının ölçülemez derecede yukarısındaydılar ve onun varlığını kabul etmek istemiyorlardı, zaten isteseler de edemezlerdi.

Bolkonski'yi sorduğu Başkomutan Kutuzov'un karargâhındaki bütün o yaverler, hatta emir erleri ona pek çok subayın orada dolaşıp durduğunu ve artık herkesin onlardan rahatsız olduğunu anlatmak ister gibi bakıyorlardı. Buna rağmen ya da daha doğrusu bu yüzden ertesi gün, ayın on beşinde öğle yemeğinden sonra Olmütz'e gitti, Kutuzov'un yerleştiği eve giderek Bolkonski'yi sordu. Prens Andrey evdeydi ve Boris'i büyük ihtimalle daha önce dans edilen ama şimdi beş yatağın, masalar, sandalyeler, klavsenler gibi çeşitli mobilyaların bulunduğu büyük bir salona götürdüler. Kapıya daha yakın, Acem işi sabahlık giymiş bir yaver masaya oturmuş bir şeyler yazıyordu. Bir başkası, kırmızı suratlı, şişman Nesvitski elleri başının altında yatağa uzanmış, yanında oturan bir subayla gülüşüyordu. Üçüncüsü klavsende bir Viyana valsi çalıyor, dördüncüsü klavsenin üzerine uzanmış ona sesiyle eşlik ediyordu. Bolkonski orada değildi. Bu beyefendilerden hiçbiri Boris'i fark edince hareket bile etmedi. Bir şeyler yazan ve Boris'in soru sorduğu yaver ona döndü ve aksi bir ifadeyle Bolkonski'nin nöbetçi olduğunu, onu görmek istiyorsa kapıdan sola dönüp bekleme odasına gitmesini söyledi. Boris teşekkür edip bekleme odasına gitti. Bekleme odasında subay, general toplam on kişi vardı.

Prens Andrey, Boris girdiği sırada gözlerini küçümsemeyle kırparak (görevim olmasaydı sizinle bir dakika bile konuşmazdım diyen o kibar, yorgun tavırla) neredeyse parmaklarının ucunda, dimdik duran, kıpkırmızı yüzünde askerlere özgü o dalkavukça ifadeyle Prens Andrey'e bir şeyler anlatan, göğsü madalyalı bir Rus generaliyle konuşuyordu.

Generale Rusça ama küçümseyerek konuşmak istediği zaman kullandığı Fransız aksanıyla, "Çok güzel, lütfen biraz bekler misiniz?" dedi ve Boris'i fark edince de (biraz daha

dinlemesi için yalvararak peşinden koşan) generale daha fazla aldırış etmeden Boris'e başıyla işaret edip yüzünde neşeli bir gülümsemeyle ona doğru yürüdü.

Boris o anda önceden de tahmin ettiği bir şeyi, orduda talimatnamede yazılan ve alayda bilinen, kendisinin de bildiği rütbeler silsilesi ve disiplinin dışında, daha önemli, şu dimdik duran, yüzü kıpkırmızı generali, keyfi öyle istiyor diye Teğmen Drubetskoy'la konuşmayı tercih eden Yüzbaşı Prens Andrey'i saygıyla beklemek zorunda bırakan bir rütbeler silsilesi olduğunu açıkça görmüştü. Boris bunu gördükten sonra, talimatnamede yazanlara göre değil bu yazılı olmayan rütbeler silsilesine göre hizmet etme kararını, daha önce olmadığı kadar kesin verdi. Artık, sadece Prens Andrey'e tavsiye edildiği için, cephede, herhangi başka bir durumda onu, bir muhafız teğmenini ezebilecek bir generalden daha üstün bir konuma geldiğini hissediyordu. Prens Andrey yanına geldi ve elini tuttu.

"Dün beni bulamadığınız için çok üzüldüm. Bütün gün Almanlarla uğraştım. Weyrother'le birlikte tertibatı teftişe gittik. Almanlar her şeyi en ince detayıyla düzenlemeye başladılar mı sonu gelmez!"

Boris, Prens Andrey'in sanki herkesçe bilinen bir şeye dair yaptığı imayı anlamış görünerek gülümsedi. Ama ne Weyrother adını ne de tertibat sözcüğünü daha önce duymuştu.

"Dostum, demek yaver olmak istiyorsunuz? Ben de bugünlerde sizi düşünüyordum."

Boris nedense, elinde olmadan kızararak, "Evet, ben," dedi, "başkomutana rica etmeyi düşünüyordum, Prens Kuragin'in ona benim hakkımda yazdığı bir mektup var; ben sadece rica edecektim," özür dilermiş gibi ekledi, "çünkü muhafızların savaşa girişmeyeceklerinden korkuyorum."

Prens Andrey, "Tamam, tamam, bunları konuşuruz," dedi, "yalnız izin verin de şu beyefendinin geldiğini haber vereyim, sonra sizinim."

Prens Andrey kırmızı suratlı generalin geldiğini haber vermeye gidince, Boris'in, yazılı olmayan rütbeler silsilesinin yararları hakkındaki görüşlerini belli ki paylaşmayan bu general kendisinin yaverle görüşmesini tamamlamasına izin vermeyen küstah teğmene öyle bir baktı ki Boris rahatsızlık hissetti. Arkasını döndü ve Prens Andrey'in başkomutanın çalışma odasından dönmesini sabırsızlıkla beklemeye başladı.

Prens Andrey, klavsenli büyük salona girdikleri sırada, "Dostum, sizin için şunu düşünüyordum," dedi, "başkomutana gitmenize gerek yok. Size bir yığın iltifatta bulunur, sizi öğle yemeğine davet eder (Boris'in aklından 'Şu rütbeler silsilesi içinde hizmet etmek çok da kötü olmazdı,' diye geçiyordu) ama bundan daha fazla bir şey çıkmaz; biz yaverler ve emir subayları neredeyse bir tabur olacağız. Ama biz şöyle yapalım: Benim yakın bir dostum var, ikinci komutan Prens Dolgorukov, çok iyi bir insandır; siz bilmiyor olabilirsiniz ama işin aslı ne Kutuzov'un ne onun kurmayındakilerin ne de bizim artık bir önemimiz kaldı: Artık her şey hükümdarın çevresinde toplanmış durumda; Dolgorukov'a gideriz, benim de zaten gitmem gerekiyordu, sizden de bahsetmiştim; bakarız, sizi kendi yanında bir yere ya da güneşe daha yakın bir yerlere yerleştirmenin yolunu bulabilecek mi."

Prens Andrey genç bir adama yol gösterdiği ve ona bu dünyada başarılı olması için yardım ettiği zamanlarda her zaman özellikle istekli olurdu. İşin gururunu asla üstüne almayacağı bu başkasına yardım etme hali, onun başarılı olmasını ve onu kabul eden çevreye yakın olabilmesini sağlayan bahaneydi. Boris'in işini memnuniyetle üzerine aldı ve onunla birlikte Prens Dolgorukov'a gitti.

İmparatorların ve onların yakınlarının oturduğu Olmütz sarayına girdiklerinde akşamın geç saatleriydi.

Aynı gün Hofkriegsrat üyelerinin ve iki imparatorun da katıldığı savaş konseyi toplantısı yapılmıştı. Konseyde yaşlıların, Kutuzov'un ve Prens Schwarzenberg'in

aksi görüş belirtmesine rağmen derhal hücuma geçilmesi ve Bonaparte'la kapsamlı bir meydan savaşına girilmesi kararı alınmıştı. Prens Andrey, Boris'le birlikte Prens Dolgorukov'u bulmak için saraya geldiğinde savaş konseyi yeni dağılmıştı. Genel karargâhtaki herkes hâlâ gençler grubu için zaferle biten o günkü savaş konseyinin büyüsü altındaydı. Hücum etmeyerek olacakları beklemeyi tavsiye eden işi ağırdan alma taraftarlarının sesi oy birliğiyle öyle bir bastırılmış, gösterdikleri sebepler hücumun faydalarını kanıtlayarak öyle bir çürütülmüştü ki konseyde sözü edilen müstakbel çatışma ve kesin zafer artık geleceğe değil de geçmişe ait bir şeymiş gibi görünüyordu. Bütün şartlar bizden yanaydı. Kesinlikle Napolyon'unkilerden üstün olan muazzam kuvvetler tek bir yerde toplanmıştı; birlikler imparatorların gelişiyle coşmuş, saldırıya geçmek için sabırsızlanıyorlardı; birliklere komuta eden Avusturyalı General Weyrother harekâtın yapılması gereken stratejik noktayı en ufak ayrıntısına dek biliyordu (Avusturya birliklerinin Fransızlarla savaşılması gereken yerde geçen sene tatbikat yapmış olmaları talihli bir tesadüftü); yakın çevre en ince ayrıntısına kadar biliniyor ve haritalarda görünüyordu ve Napolyon belli ki zayıf düşmüştü, hiçbir girişimde bulunmuyordu.

Hücumun en ateşli taraftarlarından biri olan Dolgorukov konseyden yorgun, bitkin ama kazanılan zaferle canlanmış, gururlu bir halde yeni dönmüştü. Prens Andrey himayesine aldığı subayı ona takdim etti, ama Prens Dolgorukov elini kibarca ve sertçe sıktığı Boris'e hiçbir şey söylemedi ve muhtemelen o anda kafasını oldukça meşgul eden düşünceleri anlatmaktan kendini alamayarak Prens Andrey'le Fransızca konuşmaya başladı.

"Azizim, nasıl çarpıştık anlatamam! Tanrı yardım etsin de bunun neticesinde çıkacak savaş da zaferle bitsin. Yalnız dostum..." Kesik kesik ve heyecanlı konuşuyordu, "Avus-

turyalılara, özellikle Weyrother'e haksızlık ettiğimi itiraf etmek zorundayım. O ne ince çalışma, o ne detaycılık, o ne arazi bilgisi, o ne bütün olasılıkları, bütün koşulları, en ufak ayrıntıyı öngörme. Yok azizim, içinde bulunduğumuz şartlardan daha iyisini yaratabilmemiz mümkün değil. Avusturya kesinliğinin Rus cesaretiyle birleşimi, daha ne istersiniz?"

Bolkonski, "Demek saldırıya kesin olarak karar verildi?" dedi.

"Biliyor musunuz azizim, bana öyle geliyor ki Buonaparte Latincesini tamamen kaybetti.[57] Biliyor musunuz, bugün ondan imparatora bir mektup geldi." Dolgorukov anlamlı anlamlı gülümsedi.

Bolkonski sordu: "Bak şu işe! Ne yazıyor?"

Dolgorukov ansızın neşeyle gülerek, "Ne yazabilir? Tradiridira ve böyle şeyler, tek amacı zaman kazanmak. Size söyleyeyim, artık elimizde, bu gerçek! Ama en komiği, cevapta ona nasıl hitap edileceği bir türlü bulunamadı. Konsül denemeyeceğine göre elbette imparator da denemez, bence General Bonaparte denmeli."

Bolkonski, "Ama imparator dememekle General Bonaparte demek arasında fark var," dedi.

Dolgorukov gülerek araya girdi, "Mesele de bu ya, "dedi çabucak, "Bilibin'i tanırsınız, çok akıllı bir adamdır, 'zorbaya ve insanlığın düşmanına' demeyi önerdi."

Dolgorukov keyifli bir kahkaha attı.

Bolkonski, "Sadece o kadar mı?" dedi.

"Ama Bilibin gene de hitap etmek için ciddi bir unvan buldu. Keskin zekâlı ve akıllı bir adam..."

"Ne buldu?"

Prens Dolgorukov ciddiyetle ve keyifle, "Fransız hükümetinin başına. Au chef du gouvernement français. Güzel değil mi gerçekten?" dedi.

---

57 Ne yapacağını bilememek, çıkmaza düşmek anlamına gelen Fransızca "perdre son Latin" deyiminin bire bir kelime çevirisi.

Bolkonski, "Güzel ama hiç hoşuna gitmeyecek," dedi.

"Hem de hiç! Erkek kardeşim onu tanıyor: Onunla, şimdiki imparatorla Paris'te birçok kez akşam yemeği yemiş, bana ondan daha nazik ve kurnaz bir diplomat olamaz dedi. Bilirsiniz ya, Fransız açıkgözlülüğüyle İtalyan aktörlüğünün birleşimi. Kont Markov'la olan anekdotunu biliyor musunuz? Bir tek Kont Markov onu idare edebiliyormuş. Mendil hikâyesini biliyor musunuz? Çok hoştur."

Konuşkan Dolgorukov, bir Boris'e bir Prens Andrey'e dönerek, Bonaparte'ın elçimiz Markov'u denemek için mendilini bilerek onun önünde düşürdüğünü, Markov'un yüzüne bakıp mendili kaldırmasını beklediğini, Markov'un da hemen kendi mendilini öteki mendilin yanına düşürdüğünü sonra da Napolyon'un mendilini bırakıp kendi mendilini aldığını anlattı.

Bolkonski, "Charmant,"[58] dedi, "Ama prens, ben size bu delikanlı için ricada bulunmaya gelmiştim. Bakın..."

Ama odaya Prens Dolgorukov'u imparatora çağıran bir yaver girince Prens Andrey'in sözü yarım kaldı.

Dolgorukov apar topar kalkıp Prens Andrey ve Boris'in ellerini sıkarak, "Ah ne aksilik!" dedi, "Biliyorsunuz hem sizin hem de bu sevimli delikanlı için elimden gelen her şeyi seve seve yaparım." Boris'in elini bir kez daha, cana yakın, samimi ve neşeli bir ciddiyetsizlikle sıktı. "Ama görüyorsunuz... bir dahaki sefere!"

O anda duyduğu yüksek makamlara yakın olma hissi Boris'i heyecanlandırmıştı. Alayındayken kendisinin de küçük, itaatkâr, önemsiz bir parçası olduğunu hissettiği yığının bütün o muazzam hareketlerini kuran yaylarla bağlantı kurduğunu fark etmişti. Prens Dolgorukov'un peşinden koridora çıktılar ve (Dolgorukov'un girdiği hükümdarın odasından çıkan) sivil giyimli, zeki görünüşlü, öne çıkık, sivri çenesinin çirkinleştirmediği, tersine kendine has bir canlılık

58 Çok hoş,

ve becerikli olduğunu gösteren bir ifade kattığı, kısa boylu bir adamla karşılaştılar. Bu kısa boylu adam Dolgorukov'u başıyla, yakın bir arkadaşı selamlar gibi selamladı, sonra Prens Andrey'in üzerine yürüyerek kendisine selam vermesini ya da yolundan çekilmesini bekler gibi soğuk bir edayla dik dik Prens Andrey'e baktı. Prens Andrey ne selam ne de yol verdi; yüzünde öfke belirdi ve genç adam arkasını dönüp koridorun diğer tarafına doğru ilerledi.

Boris, "Kim bu?" diye sordu.

"Bu en dikkate değer ama benim hiç hoşlanmadığım adamlardan biri. Dışişleri Bakanı Prens Adam Çartorijski."

Bolkonski saraydan çıkarlarken kendine engel olamayıp iç çekerek, "İşte bu adamlar," dedi, "işte bu adamlar halkların kaderini belirliyor."

Ertesi gün birlikler ilerleyişe geçti ve Boris, Austerlitz Muharebesi'ne kadar ne Bolkonski'yi ne de Dolgorukov'u ziyaret edemedi, bir süre daha İzmaylovski Alayı'nda kaldı.

X

Prens Bagration'un müfrezesine bağlı, Nikolay Rostov'un da görevli olduğu Denisov'un süvari bölüğü ayın on altısında şafak vakti geceledi yerden, daha önce belirlendiği gibi, savaş meydanına doğru yola çıktı, diğer kolların arkasında yaklaşık bir verst ilerledikten sonra anayolda durdu. Rostov önce Kazakların sonra 1. ve 2. süvari bölüklerinin, topçularla piyade taburlarının ve sonra da generaller Bagration ve Dolgorukov'un yaverleriyle birlikte yanından geçip gittiklerini gördü. Bütün savaş öncesi korkuları, bu korkuların üstesinden gelmek için kendi içinde verdiği mücadele, bu savaşta bir süvari olarak kendini nasıl göstereceğine dair hayalleri yok olup gitmişti. Onun süvari bölüğü yedek kuvvet olarak bırakılmış ve Nikolay Rostov o günü canı sıkkın,

üzgün geçirmişti. Sabah saat dokuzda ileriden silah sesleri, "Hurra!" bağrışları duydu, geriye taşınan yaralıları gördü (sayıları fazla değildi) ve en sonunda bütün bir Fransız süvari müfrezesini aralarına almış getiren yüz kadar Kazak gördü. Besbelli muharebe bitmiş ve besbelli çetin geçmemiş, başarılı olmuştu. Geriye dönerken yanlarından geçen askerler ve subaylar parlak bir zaferden, Wischau şehrinin işgal edildiğinden ve tüm bir Fransız süvari birliğinin esir alındığından bahsediyorlardı. Geceki sert dondan sonra açık, güneşli bir gündü ve sonbahar gününün hayat dolu parlaklığı, sadece zafere katılanların anlattıklarına değil oradan gelip Rostov'un yanından geçen askerlerin, subayların, generallerin ve yaverlerin yüzlerindeki mutlu ifadelere de uygun düşüyordu. Bu durum, önceki çatışmanın korkusunun ağırlığını boş yere çekmiş ve bu keyifli günü hareketsiz geçirmiş olan Nikolay'ın yüreğindeki sıkıntıyı daha da artırıyordu.

Önünde bir matara ve mezelerle yolun kenarında oturan Denisov, "Vostov, buvaya gel, üzüntümüzü bastırmak için içelim," diye bağırdı.

Subaylar Denisov'un içki sofrasının çevresinde toplanmış, bir şeyler atıştırıp konuşuyorlardı.

Subaylardan biri iki Kazak'ın yürüyerek getirdikleri esir Fransız dragonunu işaret ederek, "İşte bir tane daha getiriyorlar!" dedi.

İçlerinden biri esirden alınan yüksek boylu, güzel bir Fransız atını dizginlerinden tutmuş getiriyordu.

Denisov Kazak'a, "Atı bana sat," diye bağırdı.

"Emredersiniz komutanım..."

Subaylar ayağa kalktılar, Kazakların ve esir Fransızın etrafını çevirdiler. Fransız dragonu Fransızcayı Alman şivesiyle konuşan genç, ufak tefek bir Alsacelıydı. Heyecandan nefesi kesiliyordu, yüzü kızarmıştı, Fransızcayı duyunca subaylardan bir birine, bir diğerine dönerek hızlı hızlı konuşmaya başladı. Esir alınmayabileceğini, esir alınmasının kendi suçu

değil, Rusların orada olduğunu söylemesine rağmen onu eyer örtülerini almaya gönderen le caporalın[59] suçu olduğunu söyledi. Her sözünü mais qu'on ne fasse pas de mal à mon petit cheval[60] diyerek bitiriyor ve atını okşuyordu. Nerede olduğunu tam olarak anlamadığı belliydi. Esir alındığı için özür diliyor ve kendi subaylarının karşısındaymış gibi görevini ne kadar iyi yaptığını, görevine ne kadar bağlı olduğunu sergiliyordu. Bizim artçımıza kendisiyle birlikte, Fransız ordusunun bize oldukça yabancı olan o atmosferini de tüm tazeliğiyle getirmişti.

Kazaklar atı iki çervonetse[61] sattılar ve parası geldiği için subaylar arasında en zengin durumda olan Rostov aldı.

At bir süvariye teslim edilirken Alsacelı Rostov'a güler yüzle, "Mais qu'on ne fasse pas de mal à mon petit cheval," dedi.

Rostov yüzünde bir gülümsemeyle dragonu yatıştırdı ve ona para verdi.

Yürümesi için esirin koluna dokunan Kazak, "Haydi, haydi!" dedi.

Ansızın süvarilerin arasından bir ses duyuldu: "Hükümdar! Hükümdar!"

Herkes telaşla koşturdu, Rostov da arkasındaki yoldan şapkaları beyaz sorguçlu atlıların yaklaştığını gördü.

Rostov kendi yerine kadar nasıl koşup atına bindiğini anlamamış, hissetmemişti. Muharebeye katılmadığı için duyduğu üzüntü, her gün aynı insanların arasında olmasından kaynaklanan genel ruh hali bir anda gitmişti. Hükümdara bu kadar yakın olduğu için içi sevinçle dolmuştu. Sadece bu yakınlığın bile bugünün kaybını telafi ettiğini hissediyordu. Kararlaştırılmış buluşmayı bekleyen bir âşık gibi mutluydu. *Onun* yaklaştığını önüne bakmaya cesaret edemeden ve

59 Onbaşının.

60 Ama atcağızıma zarar vermesinler.

61 On rublelik. (ç.n.)

bakmadan heyecanla hissediyordu. Ve bunu sadece yaklaşan atlılar alayının atlarının toynak seslerinden değil onlar yaklaştıkça çevresindeki her şeyin daha parlak, daha sevinçli, daha anlamlı bir hale gelmesinden ve bayram havasına bürünmesinden de hissediyordu. Rostov'un bu güneş çevresine kibar ve haşmetli ışınlarını yayarak daha yakına, daha yakına geldikçe kendini daha şimdiden bu ışınların etkisi altına girmiş hissediyor, onun sesini, o okşayıcı, sakin, haşmetli olduğu kadar sade sesi duyuyordu. Etrafa, Rostov'un hislerine göre, olması gerektiği gibi bir ölüm sessizliği çöktü ve bu sessizliğin arasında hükümdarın sesi yükseldi.

"Les huzards de Pavlograd?"[62] diye sordu.

"Les huzards de Pavlograd?" diyen insanüstü sesten sonra sıradan bir insan sesi, "La réserve, sire!"[63] diye cevap verdi.

Hükümdar Rostov'un hizasına geldi ve durdu. Aleksandr'ın yüzü üç gün önce teftişte olduğundan daha güzeldi. Öyle bir neşe ve gençlikle, öyle bir gençlik masumiyetiyle parlıyordu ki on dört yaşındaki bir çocuğun afacanlığını hatırlatıyordu, ama bununla birlikte bu yüz haşmetli bir imparatorun yüzüydü. Hükümdarın süvari birliği üzerinde rasgele dolaşan gözleri Rostov'un gözleriyle karşılaştı ve en az iki saniye onların üzerinde durdu. Hükümdar, Rostov'un yüreğinde olanları anladı mı anlamadı mı bilinmez (Rostov'a hepsini anlamış gibi gelmişti) ama mavi gözleriyle iki saniye Rostov'un yüzüne bakmıştı. (O gözlerden tatlı ve yumuşak bir ışık yayılıyordu.) Sonra ansızın kaşlarını kaldırdı, ani bir hareketle sol bacağıyla ata vurdu ve dörtnala ilerledi. Öncü birliğin silah seslerini duyan genç imparator çatışmada bulunma isteğinden kendini alamamış, saray mensuplarının tüm itirazlarına rağmen, arkadan gelen ve kendisinin de içinde bulunduğu üçüncü koldan saat on ikide ayrılmış ve

62 Pavlograd süvarileri mi?

63 Yedek kuvvetler efendim!

atını hızla öncü birliğe doğru sürmüştü. Daha süvarilerin yanına varmadan birkaç yaver onu işlerin yolunda gittiği haberiyle karşılamıştı.

Sadece bir Fransız süvari bölüğünün esir alınmasından ibaret olan çatışma Fransızlar karşısında parlak bir zafer kazanılmış gibi sunulmuş ve bu yüzden hem imparator, hem tüm ordu, barut kokusu daha savaş meydanından kalkmadan, Fransızların yenildiğine ve istemedikleri halde geri çekildiklerine inanmıştı. Hükümdarın gelişinden birkaç dakika sonra Pavlograd tümeninin ilerlemesi talep edilmişti. Rostov küçük Alman şehri Wischau'da hükümdarı bir kere daha gördü. Hükümdar gelmeden önce oldukça şiddetli bir silahlı çatışmanın gerçekleştiği şehir meydanında ölüler ve henüz kaldırılma fırsatı bulunamamış yaralılar yatıyordu. Çevresi askerî ve sivil maiyetiyle çevrili olan hükümdar, teftişte bindiğinden farklı, al bir İngiliz kısrağına binmiş, bir yana eğilerek, zarifçe tuttuğu altın saplı dürbünü gözlerinde, yüzükoyun yatan, başında sorguçlu asker şapkası olmayan, kafası kanlar içindeki bir askere bakıyordu. Yaralı asker o kadar pis, kaba ve tiksindiriciydi ki onun hükümdara bu kadar yakın olması Rostov'u rahatsız etmişti. Rostov hükümdarın geniş omuzlarının ani bir ayaz yemiş gibi ürperdiğini, kasılan sol ayağıyla atın böğrünü mahmuzladığını gördü. Terbiyeden geçmiş at buna aldırmadan etrafına bakıyor ve yerinden kımıldamıyordu. Atlarından inen yaverler askeri kollarından tuttular ve getirilen bir sedyeye yerleştirmeye başladılar. Asker inliyordu.

Ölmekte olan askerden daha fazla acı çektiği belli olan hükümdar, "Yavaş, yavaş, daha yavaş yapamaz mısınız?" dedi ve oradan uzaklaştı.

Rostov hükümdarın gözlerine dolan yaşları görmüş ve uzaklaşırken Çartorijski'ye Fransızca, "Savaş ne korkunç şey, ne korkunç şey! Quelle terrible chose que la guerre!" dediğini duymuştu.

Öncü birlikler, gün boyu süren hafif çatışmadan sonra yerlerini bize bırakan düşmanın görüş alanı içinde, Wischau önlerinde yerleşmişlerdi. Öncü birliklere hükümdarın teşekkürü bildirilmiş, ödüller vaat edilmiş, askerlere çifte votka tayını verilmişti. Açık ordugâhın ateşleri bir gece öncekinden daha canlı çıtırdıyor, askerlerin şarkıları yükseliyordu. Denisov o gece binbaşılığa terfi etmesini kutluyordu ve gecenin sonunda, oldukça içmiş olan Rostov hükümdarın şerefine kadeh kaldırılmasını önerdi ama "Resmî yemeklerde olduğu gibi hükümdar imparatorun şerefine diye değil," dedi, "iyi kalpli, büyüleyici, büyük insan hükümdarın şerefine; onun ve Fransızlara karşı mutlak bir zafer kazanılmasının şerefine."

"Daha önce de dövüştüğümüze göre," dedi, "ve Fransızları Schöngraben'de geçirmediğimize göre, artık o başımızdayken neler yapmayız? Hepimiz canımızı veririz, onun için canımızı seve seve veririz. Değil mi beyler? Belki çok içtiğim için düzgün konuşamıyorum; ama ben böyle hissediyorum, siz de hissediyorsunuz. Birinci Aleksandr'ın şerefine. Hurra!"

Subaylardan coşkulu "Hurra!" sesleri yükseldi.

Yaşlı yüzbaşı Kirsten de büyük bir heyecanla, yirmi yaşındaki Rostov'dan aşağı kalmayan bir içtenlikle bağırıyordu.

Subaylar içkilerini bitirip kadehlerini kırınca Kirsten yeni kadehler doldurdu, üzerinde bir gömlek ve süvari pantolonu, elinde kadehle askerlerin yaktığı ateşe yaklaştı, havada salladığı eliyle, uzun, kır bıyıkları, önü açılmış gömleğinden görünen beyaz göğsüyle ateşin başında durunca görkemli bir görüntü ortaya çıktı.

Yaşlı süvarilere yakışan, yiğit, bariton sesiyle bağırdı: "Çocuklar, hükümdar imparatorun şerefine, düşmana karşı kazanılacak zafere, hurra!"

Süvariler toplandı ve hep bir ağızdan, yüksek bir sesle karşılık verdiler.

Gece geç vakit herkes dağılınca Denisov küçük eliyle sevgili dostu Rostov'un omzuna vurdu.

"Sefevde âşık olacak kimseyi bulamamış da çavına âşık olmuş," dedi.

Rostov, "Bunun şakasını yapma Denisov," diye bağırdı, "bu öyle yüce, öyle güzel bir his ki, öyle..."

"İnanıyovum, inanıyovum dostum, paylaşıyovum ve takdiv ediyovum..."

"Hayır, anlamıyorsun!"

Rostov ayağa kalktı ve değil hükümdarın hayatını kurtarırken (bunu hayal etmeye bile cüret edemezdi) onun gözleri önünde ölmenin bile ne büyük bir mutluluk olacağını hayal ederek ateşlerin arasında dolaşmaya başladı. Gerçekten de çara, Rus ordusuna ve gelecekteki zafer umuduna âşık olmuştu. Austerlitz Muharebesi'nin yaşandığı o unutulmaz günlerde bunları hisseden tek kişi o değildi: O günlerde Rus ordusundaki askerlerin onda dokuzu, onun kadar tutkulu olmasa da çara ve Rus ordusunun şanına âşıktı.

XI

Hükümdar ertesi gün de Wischau'da kaldı ve saray hekimi Wylie birkaç kere yanına çağrıldı. Hükümdarın sağlığının iyi olmadığı haberi genel karargâha ve en yakındaki birliklere yayıldı. Yakınlarının dediklerine göre hiçbir şey yememiş ve o gece pek uyuyamamıştı. Bu hastalığın sebebi yaralıların ve ölülerin hükümdarın hassas yüreğini derinden etkilemesiydi.

Ayın on yedisinde, şafak vakti elinde ateşkes bayrağıyla gelip Rus imparatoruyla görüşmeyi talep eden bir Fransız subayı ileri karakollardan Wischau'ya getirildi. Bu subay, Savary'ydi. Hükümdar henüz uyuduğu için Savary beklemek zorunda kaldı. Öğlen vakti imparatorun huzuruna çıkartıldı ve bir saat sonra da Prens Dolgorukov'la birlikte Fransız ordusunun ileri karakollarına gitti.

Duyulanlara göre, Savary'nin gönderilme amacı barış ve ayrıca İmparator Aleksandr'ın Napolyon'la buluşmasını önermekti. Kişisel görüşme önerisinin reddedilmesi ve Napolyon'la müzakere etmek için, ki bu müzakerelerin amacı beklentilerin aksine gerçekten de barış sağlanması isteğiyse, Savary'nin yanında Wischau fatihi Prens Dolgorukov'un gönderilmesi tüm orduda sevinç ve gurur kaynağı olmuştu.

Dolgorukov akşama doğru döndü, doğruca hükümdara çıktı ve uzun süre baş başa kaldılar.

Birlikler 18 ve 19 Kasım'da iki menzil daha ilerlediler ve düşman ileri karakolları kısa bir karşılıklı ateşten sonra geri çekildiler. Ordunun en üst kademelerinde, 19'u öğle saatlerinde başlayarak o unutulmaz Austerlitz Savaşı'nın gerçekleştiği 20 Kasım'a kadar süren gayretli, canlı, gergin bir hareketlilik başladı.

Hareketlilik, heyecanlı konuşmalar, koşuşturmalar, yaverlerin geliş gidişleri ayın 19'u öğle saatlerine kadar sadece imparatorların genel karargâhıyla sınırlıydı; hareketlilik aynı gün öğleden sonra Kutuzov'un genel karargâhına ve kol kurmaylıklarına da sıçradı. Bu hareketlilik akşam olduğunda yaverler aracılığıyla ordunun her yanını, bütün birimlerini sarmıştı ve ayın 19'unu 20'sine bağlayan gece müttefik ordusunun seksen bin kişilik kitlesi konakladığı yerden kalktı, uğuldamaya başladı ve dokuz verstlik çok büyük bir yelken bezi gibi dalgalanarak ilerledi.

Sabah imparatorların genel karargâhında başlayıp sonraki bütün hareketi ivmelendiren yoğun hareket, büyük saat kulelerindeki orta çarkların ilk hareketi gibi olmuştu. Bir çark ağır ağır harekete geçer, bir diğeri, üçüncüsü döner ve çarklar, makaralar, dişliler daha hızlı, daha hızlı döndükçe çanlar çalmaya, figürler görünüp kaybolmaya, akrep ve yelkovan ritmik hareket edip bu devinimin sonucunu göstermeye başlar.

Saatlerdeki gibi ordu mekanizmasında da hareket bir kere başladı mı sonuna kadar gitmesinin önüne geçilemez ve mekanizmanın, hareket kendilerine ulaşana kadar kımıldamayan parçaları da sıraları gelinceye kadar harekete geçmezler. Çarklar dişlerini birbirine geçirdikçe ekseninde gıcırdar, hızla dönen makaralar vızıldar ama yanlarındaki çark hareketsizliğini yüzyıllarca koruyacakmış gibi sessiz ve hareketsiz kalır; ama o an gelir, bir manivela onu da yakalar ve çark harekete boyun eğip gıcırtıyla döner, sonucunu ve amacını bilmediği bir hareketin parçası olur.

Saatlerde, saatin kaç olduğunu gösteren okların ağır ve düzenli hareketlerinin, çeşitli sayısız çarkın ve makaranın birlikte hareketinin sonucu olması gibi, bu yüz altmış bin Rus'la Fransız'ın birlikte hareketlerinin, bu insanların tutkularının, arzularının, pişmanlıklarının, aşağılamalarının, ıstıraplarının, gurur, korku ve heyecan patlamalarının sonucu da üç imparator savaşı da denilen Austerlitz Savaşı'nın kaybı, yani dünya tarihi okunun insanlık tarihi kadranının üzerinde ağır bir hareketi oldu.

Prens Andrey o gün nöbetçiydi ve başkomutanın sürekli yanındaydı.

Kutuzov akşam saat altıda imparatorların genel karargâhına geldi, hükümdarın yanında çok kalmadan Saray Baş Mareşali Kont Tolstoy'la görüşmeye gitti.

Bu boş vakitten faydalanan Bolkonski muharebenin ayrıntılarını öğrenmek için Dolgorukov'a gitti. Prens Andrey, Kutuzov'un canının bir şeylere sıkıldığını, bir şeylerden rahatsız olduğunu, genel karargâhta ondan memnun olmadıklarını, imparatorluk genel karargâhındaki herkesin onunla, başkalarının bilmedikleri bir şeyi bilen insanların edasıyla konuştuklarını hissetmiş ve bu nedenle Dolgorukov'la konuşmak istemişti.

Bilibin'le çay içmekte olan Dolgorukov, "Ooo, merhaba mon cher," dedi, "yarın şenlik var. Sizin ihtiyar ne âlemde? Keyfi yerinde değil mi?"

"Keyfi yerinde değil diyemem ama sanırım onu da bir dinlemelerini isterdi."

"Onu askerî konseyde dinlediler ve bu mesele hakkında konuştuğunda yine dinleyeceklerdir; ama Bonaparte'ın topyekûn bir çarpışmadan her şeyden çok korktuğu böyle bir anda tereddüt etmek ve bir şeyleri beklemek mümkün değil."

Prens Andrey, "Siz onu gördünüz galiba?" dedi, "Bonaparte nasıl bir insan? Sizde nasıl bir izlenim bıraktı?"

Dolgorukov, belli ki, Napolyon'la yaptığı görüşmeden çıkarttığı genel sonuca değer katmak için, "Evet gördüm," dedi, "ve eminim ki bu dünyada her şeyden çok topyekûn bir savaştan korkuyor. Savaştan korkmasa neden buluşmayı, görüşmeyi talep etsin, hepsinden önemlisi geri çekilmek savaşı komuta etme yöntemlerine tamamen zıtken neden geri çekilsin? Bana inanın: Korkuyor, savaştan korkuyor, onun vakti doldu. Size o kadarını söyleyeyim."

Prens Andrey yeniden sordu: "Anlatın lütfen, nasıl biri?"

Dolgorukov gülümseyerek Bilibin'e bakıp yanıt verdi: "Gri redingotlu, kendisine 'majesteleri' dememi çok isteyen ama hayal kırıklığına uğrayıp benden hiçbir unvan duyamayan bir adam. İşte böyle bir adam, o kadar."

Sonra, "İhtiyar Kutuzov'a duyduğum tüm saygıya rağmen," diye devam etti, "artık gerçekten avcumuzun içindeyken, bir şeyleri bekleyip ona gitme ya da bizi aldatma fırsatını verirsek büyük bir iyilik etmiş oluruz. Hayır, Suvarov'u ve onun prensibini unutmamalıyız: Kendini saldırıya uğrayacak bir konuma düşürme, kendin saldır. İnanın, savaşın gidişatının belirlenmesinde genç insanların enerjisi yaşlı cunctatorların[64] deneyiminden daha etkilidir."

Prens Andrey, "Ama ona hangi düzende saldıracağız? Bugün ileri karakollardaydım ve ana kuvvetlerini nerede tuttuğunu anlayabilmek imkânsız," dedi.

---

64 Cunctator, Latince "bekleyen, erteleyen" anlamına gelir. Kartacalılarla yapılan savaşta beklemeyi tercih eden Romalı komutan Quintus Fabius Maximus'un lakabı. (ç.n.)

Dolgorukov'a kendi yaptığı saldırı planını anlatmak istiyordu.

Dolgorukov ayağa kalktı, haritayı masanın üzerine yaydı ve hızlı hızlı, "Bunun aslında hiç önemi yok," dedi, "bütün olasılıklar düşünüldü: Eğer Brunn'da kalırsa..."

Prens Dolgorukov, Weyrother'in kanat manevrası planını çabucak ve üstünkörü anlattı.

Prens Andrey karşı çıkarak, en az Weyrother'in planı kadar etkili olabilecek kendi planını anlattı ama bu planın başlıca sorunu Weyrother'in planının onaylanmış olmasıydı. Prens Andrey bu planın dezavantajlarını, kendi planının avantajlarını anlatmaya başlayınca Prens Dolgorukov onu dinlemekten vazgeçti, kafasını haritadan kaldırıp dalgın dalgın Prens Andrey'in yüzüne baktı.

Dolgorukov, "Neyse, bugün Kutuzov'un dairesinde savaş konseyi toplanacak: Bütün bunları orada anlatabilirsiniz," dedi.

Prens Andrey haritanın başından ayrılıp, "Zaten ben de öyle yapacağım," dedi.

Prens Andrey'le Dolgorukov'un konuşmasını gülümseyerek dinleyen ve belli ki bir şaka yapmaya hazırlanan Bilibin, "Siz neden bu kadar kafa yoruyorsunuz ki beyler?" dedi, "Yarın ister zafer, ister yenilgi olsun, Rus ordusunun şanına zarar gelmeyecek. Bizim Kutuzov'dan başka bir tane bile Rus kol komutanı yok. Komutanlar: Herr général Wimpfen, le comte de Langeron, le prince de Lichtenstein, le prince de Hohenloe et enfin Prsch... prsch... et ainsi de suite, comme tous les noms polonais.[65]"

Dolgorukov, "Taisez vous, mauvaise langue,"[66] dedi, "doğru değil, daha şimdiden iki Rus var: Miloradoviç ve Dohturov, üçüncüsü de olacaktı ama Kont Arakçeyev'in sinirleri pek sağlam değil."

---

65 Sayın General Wimpffen, Kont de Langeron, Lihtenştayn prensi, Hohenlohe prensi ve son olarak bütün Leh isimleri gibi Pirş... Pirş... bir şey.

66 Susun, iftira atmayın.

Prens Andrey, "Mihail İlarionoviç görüşmeden çıktı galiba," dedi. "Size başarı ve mutluluklar dilerim baylar," diye ekledi, Dolgorukov ve Bilibin'in elini sıkıp çıktı.

Prens Andrey eve dönerlerken, yanında sessizce oturan Kutuzov'a yarınki çatışma hakkında ne düşündüğünü sormaktan kendini alamadı.

Kutuzov yaverinin yüzüne sert sert baktı, bir süre sessiz kaldıktan sonra cevap verdi:

"Savaşın kaybedileceğini düşünüyorum, bunu Kont Tolstoy'a da söyledim ve hükümdara iletmesini rica ettim. Bana ne cevap verdi dersin? Eh, mon cher général, je me mêle de riz et des cotelettes, mêlez vous des affaires de la guerre.[67] Evet... bana bu cevabı verdi.

XII

Weyrother savaş konseyinin toplanacağı Kutuzov'un dairesine, elinde planlarıyla akşam saat onda geldi. Bütün kol komutanları başkomutanlığa çağrılmış, gelmeyi reddeden Prens Bagration dışında hepsi belirlenen saatte orada olmuşlardı.

Beklenilen çarpışmanın tam yetkili yöneticisi olan Weyrother, heyecanlı ve aceleci haliyle, savaş konseyinin başkanlığı ve yöneticiliği rolünü istemeye istemeye oynayan hoşnutsuz ve uykulu Kutuzov'la büyük bir zıtlık oluşturuyordu. Weyrother, besbelli, kendini artık önüne geçilmez bir hal alan hareketin başında hissediyordu. Çektiği arabayla bayır aşağı koşan bir at gibiydi. Arabayı çekiyor muydu yoksa araba mı onu ittiriyordu, bilmiyordu; bu hareketin sonucunun ne olacağının tartışılmasına bile izin vermeyen, büyük bir hızla sürükleniyordu. Weyrother o akşam şahsen incelemek için düşman hatlarına iki kere, Rus ve Avusturya hükümdarları-

67 Eh, sevgili general, ben pirinç ve pirzolalarla meşgulüm, savaş işleriyle siz ilgilenin.

na da rapor ve bilgi vermek için iki kere gitmiş, sonra savaş planlarını Almanca dikte ettirmek için kendi bürosuna geçmişti. Kutuzov'a geldiğinde bitkin bir haldeydi.

Görünüşe göre zihni o kadar meşguldü ki başkomutanın karşısında saygılı olmayı bile unutmuştu: Onun sözünü kesiyor, hızlı, muğlak ifadelerle, karşısındakinin yüzüne bakmadan, kendisine yöneltilen sorulara cevap vermeden konuşuyordu, üstü başı çamur içindeydi ve perişan, yorgun, şaşkın ama aynı zamanda kendine güvenli, gururlu bir hali vardı.

Kutuzov, Austerlitz yakınlarında, fazla büyük olmayan bir soylu şatosuna yerleşmişti. Kutuzov, Weyrother ve savaş konseyi üyeleri başkomutanın çalışma odası haline getirilen büyük misafir salonunda toplanmışlardı. Çay içiyorlardı. Savaş konseyi toplantısına başlamak için artık sadece Prens Bagration'u bekliyorlardı. Bagration'un emir subayı saat sekizde prensin toplantıya katılamayacağı haberini getirdi. Prens Andrey bu haberi başkomutana bildirmek için içeri girdi ve Kutuzov'un daha önceden verdiği konseyde bulunma izninden faydalanarak odada kaldı.

Weyrother yerinden apar topar kalkıp, üzerine Brunn dolaylarının kocaman bir haritasının yayılı olduğu masaya yaklaşarak, "Madem Prens Bagration katılamayacak, biz başlayabiliriz," dedi.

Yağlı ensesi, düğmeleri çözülmüş üniformasının yakasından kaçıp kurtulmak istermiş gibi dışarı fırlamış olan Kutuzov, bir Voltaire koltuğunda, tombul, yaşlı ellerini kolçaklara simetrik olarak yerleştirmiş bir halde oturuyordu ve uyumak üzereydi. Weyrother'in sesini duyunca tek gözünü güçlükle açtı.

Başını onaylar anlamda sallayarak, "Evet, evet buyurun, zaten geç oldu," dedi, başını eğdi ve gözünü tekrar kapattı.

Konsey üyeleri ilk anda Kutuzov'un uyuyormuş gibi yaptığını düşünseler de okuma sırasında burnundan çıkarttığı sesler, başkomutan için o anda planı ya da başka bir

şeyi küçümseme isteğini göstermekten çok daha önemli bir mesele olduğunu kanıtlamıştı: Onun için asıl mesele karşı konulamaz, insani bir ihtiyacı karşılamak, uyumaktı. Gerçekten de uyuyordu. Weyrother, kaybedecek bir dakikası bile olmayan bir insan tavrıyla Kutuzov'a baktı, uyuduğuna kesin kanaat getirince kâğıdı aldı, müstakbel çatışmanın planını, başlığı da dâhil olmak üzere yüksek, tekdüze bir sesle okumaya başladı:

"Kobelnitz ve Sokolnitz arkasındaki düşman mevzilerine saldırı planı, 20 Kasım 1805."

Plan çok karışık ve zordu. Planın aslı şöyleydi:

Da der Feind mit seinem linken Flügel an die mit Wald bedeckten Berge lehnt und sich mit seinem rechten Flügel längs Kobelnitz und Sokolnitz hinter die dort befindlichen Teiche zieht, wir im Gegenteil mit unserem linken Flügel seinen rechten sehr debordieren, so ist es vorteilhaft letzteren Flügel des Feindes zu attakieren, besonders wenn wir die Dörfer Sokolnitz und Kobelnitz im Besitze haben, wodurch wir dem Feind zugleich in die Flanke fallen und ihn auf der Fläche zwischen Schlapanitz und dem Thuerassa-Walde verfolgen können, indem wir dem Defileen von Schlapanitz und Bellowitz ausweichen, welche die feindliche Front decken. Zu diesem Endzwecke ist es nötig... Die erste. Kolonne marschiert... die zweite Kolonne marschiert... die driette Kolonne marschiert...[68] vs. Weyrother okumaya devam ediyordu. Generaller bu zorlu planı istemeye istemeye dinliyor gibiydiler. Sırtını duvara yaslamış, gözlerini yanan

68 Düşmanın sol kanadı ağaçlarla kaplı tepelere dayandığı, sağ kanadı Kobelnitz ve Sokolnitz boyunca, oradaki göletlerin arkasında uzandığı, bizim sol kanadımız onun sağ kanadından üstün olduğu için, bize düşmana ani saldırı yapma ve onu, cephesini koruyan Schlapanitz ve Bellowitz arasındaki dar geçitten de kaçınarak, Schlapanitz ile Thuerassa ormanı arasındaki ovada takip etme olanağını verecek Sokolnitz ve Kobolnitz köyleri işgalini gerçekleştirebilmek adına düşmanın, adı son geçen kanadına saldırmak bizim için avantajlı olur. Bu amaç için gereken... Birinci kol ilerler... İkinci kol ilerler... Üçüncü kol ilerler...

muma dikmiş, ayakta duran sarışın, uzun boylu General Buxhoeveden'in dinlemiyor, hatta dinlediğinin düşünülmesini bile istemiyormuş gibi bir hali vardı. Weyrother'in tam karşısında iyice açtığı parıldayan gözlerini ona dikmiş, ellerini dirsekleri dışarı gelecek şekilde dizlerine dayamış, bıyıkları ve omuzları kalkık, yüzü kırmızı Miloradoviç asker duruşuyla oturuyordu. Israrla hiçbir şey söylemeyip Weyrother'in yüzüne bakıyor, gözlerini sadece Avusturya kurmay başkanı konuşmasına ara verdiği zaman ayırıyordu. Miloradoviç bu sırada diğer generallere dönüp anlamlı anlamlı bakıyordu. Ama bu anlamlı bakışlardan plana katılıp katılmadığını ya da beğenip beğenmediğini anlamak mümkün değildi. Weyrother'in en yakınında oturan ve güney Fransızlara özgü ince gülümsemesini konuşma boyunca yüzünden eksik etmeyen Kont Langeron ince parmaklarıyla hızlı hızlı çevirdiği, kapağı resimli altın enfiye kutusuna bakıyordu. En uzun konuşma periyotlarından birinin ortasında enfiye kutusunu çevirmeyi bıraktı, ince dudaklarının uçlarında tatsız bir nezaketle Weyrother'in sözünü kesti ve bir şeyler söylemek istedi; ama Avusturyalı general okumasına ara vermeden kaşlarını sertçe çattı ve "Fikrinizi daha sonra söylersiniz, şimdi lütfen haritaya bakın ve dinleyin," der gibi dirseklerini salladı. Langeron şaşkın bir ifadeyle başını kaldırdı, dönüp bir açıklama bekliyormuş gibi Miloradoviç'e baktı ama onun, hiçbir anlam ifade etmeyen bakışlarıyla karşılaşınca gözlerini üzüntüyle kaçırdı ve yine enfiye kutusunu çevirmeye başladı.

Kendi kendine konuşuyormuş gibi ama duyulacak kadar yüksek bir sesle, "Une leçon de géographie,"[69] dedi.

Prjebışevski dikkat kesilmiş bir insan tavrıyla, saygılı ama gerektiği kadar bir nezaketle, kulağını eliyle Weyrother'e doğru eğmişti. Dikkatli ve alçakgönüllü görünen, kısa boylu Dohturov, Weyrother'in tam karşısına oturmuş, masanın

69 Coğrafya dersi.

üzerine yayılı haritanın üzerine eğilmiş, planı ve tanımadığı araziyi samimi bir ilgiyle inceliyordu. Weyrother'den birkaç kere iyi anlamadığı sözcükleri ve zor köy isimlerini tekrar etmesini istedi. Weyrother bu isteğini yerine getirdi, Dohturov da bunları not etti.

Bir saatten fazla süren okuma bitince Langeron enfiye kutusunu çevirmeyi yeniden bıraktı, Weyrother'e ya da özellikle başka birine bakmadan, düşmanın konumunun bilindiğinin var sayıldığını ama düşman hareket ettiği için bunu bilemeyebileceğimizden, böyle bir planı hayata geçirmenin zorluklarından bahsetti. Langeron'un itirazları yerindeydi ama görünüşe göre bu itirazların amacı daha çok planını okul çocuklarına okur gibi kendinden emin General Weyrother'e, aptallarla değil ona askerî konularda ders verebilecek insanlarla çalıştığını hissettirmekti. Weyrother'in tekdüze sesi kesilince Kutuzov, değirmen çarklarının insanı uyutan sesi kesilince uyanan bir değirmenci gibi gözünü açtı, Langeron'un söylediklerini dinledi ve "Siz hâlâ bu saçmalıklarla mı uğraşıyorsunuz!" der gibi hızla tekrar kapatıp başını eğdi.

Langeron, Weyrother'in askerî planın yazarı olarak haysiyetine mümkün olduğunca zarar vermeye çalışarak, Bonaparte'ın saldırıyı beklemek yerine saldırabileceğini ve böylece bu planın tamamen boşa çıkacağını iddia etti. Her türlü itiraza önceden hazırlanmış görünen Weyrother bütün itirazlara, sürekli küçümseyici bir gülümsemeyle karşılık veriyordu.

"Bize saldırabilecek durumda olsaydı bunu bugün yapardı," dedi.

Langeron, "Siz galiba, onun elinde fazla kuvvet kalmadığını düşünüyorsunuz?" dedi.

Weyrother, kendisine tedavi yöntemlerini anlatan kocakarı karşısında gülümseyen bir doktor gibi, "En fazla kırk bin askeri vardır," dedi.

Langeron yüzünde alaycı bir gülümsemeyle, en yakınındaki Miloradoviç'e dönüp onaylaması için bakarak, "Bu durumda, bizim saldırımızı bekleyerek kendi sonunu hazırlıyor," dedi.

Ama görünüşe göre Miloradoviç'in o anda en az düşündüğü şey generallerin tartıştıkları konuydu.

"Ma foi,"[70] dedi, "bütün bunları yarın savaş meydanında görürüz."

Weyrother'in yüzünde yine, Rus generallerinin itirazlarını saçma ve garip karşıladığını, sadece kendisinin değil hükümdar imparatorların da plandan emin olduklarını anlatmak ister gibi alaycı bir gülümseme belirdi.

"Düşman ateşlerini söndürdü ve kamplarından da sürekli bir gürültü geliyor," dedi, "Bu ne anlama geliyor? Ya çekiliyor, ki korkmamız gereken tek şey budur, ya da mevzi değiştiriyor." (Alaylı alaylı gülümsedi.) Turas'ta mevzilenmişse, bu bizi sadece büyük bir külfetten kurtarır, tüm düzenlemeler, en ince ayrıntısına kadar, olduğu gibi kalır."

Şüphelerini dile getirme fırsatını uzun süredir bekleyen Prens Andrey, "Nasıl olacak bu?.." dedi.

Kutuzov uyandı, sertçe öksürüp boğazını temizledi, generallere göz gezdirdi.

"Beyler, yarın hatta bugün (çünkü saat bir oldu) için yapılan plan bu saatten sonra değiştirilemez," dedi, "planı dinlediniz ve hepimiz üstemize düşeni yapacağız. Hem bir çarpışmadan önce... (bir an sustu) iyi bir uyku çekmekten daha önemli bir şey yoktur."

Kalkmaya davrandı. Generaller veda edip ayrıldılar. Gece yarısını geçmişti. Prens Andrey de çıktı.

Prens Andrey'in, umduğunun aksine kendi fikrini dile getirme fırsatı bulamadığı savaş konseyi onda kuşkulu ve rahatsız edici bir izlenim bırakmıştı. Kim haklıydı: Weyrother'le Dolgokurov mu yoksa saldırı planını doğru

70 Yemin ederim.

bulmayan Kutuzov, Langeron ve diğerleri mi, bilmiyordu. Aklından, "Kutuzov'un kendi düşüncelerini hükümdara doğrudan iletmesi gerçekten mümkün değil miydi? Bu saldırı gerçekten başka türlü yapılamaz mıydı? Saray ve kişisel nedenler yüzünden, gerçekten on binlerce insanın hayatının ve benim, *benim* hayatımın tehlikeye atılması mı gerekiyor?" düşünceleri geçiyordu.

"Evet, yarın beni öldürebilirler," diye düşündü. Ve ölümü düşününce gözünde birdenbire en eski, en samimi hatıralar canlandı; babasına ve karısına en son veda ettiği anı hatırladı; karısına âşık olduğu ilk günleri hatırladı; karısının hamile olduğunu hatırladı, hem ona hem kendine acıdı, Nesvitski'yle birlikte kaldıkları kulübeden sinirleri gevşemiş, heyecanlı bir halde çıkıp kulübenin önünde gezinmeye başladı.

Sisli bir geceydi ve ay ışığı sisin arasından sızıyor, gizemli bir görüntü oluşturuyordu. "Evet, yarın, yarın!" diye düşündü. "Yarın, belki de benim için her şey bitecek, bütün bu anılar yok olacak, bütün bu anıların benim için hiçbir anlamı kalmayacak. Yarın belki de, hayır hissediyorum kesinlikle, nihayet ilk defa herkese neler yapabileceğimi göstereceğim." Ve gözünün önüne savaş, savaşın kaybedilişi, savaşın tek noktada toplanması ve tüm komutanların şaşkınlığı geldi. Ve o şanslı anda, uzun süredir beklediği Toulon sonunda karşısına çıkıyor. Kendi fikrini hem Kutuzov'a, hem Weyrother'e, hem de imparatorlara açık ve kesin bir dille söylüyor. Hepsi onun düşüncelerinin doğrruluğu karşısında şaşırıp kalıyorlar ama hiçbiri bunları gerçekleştirmeye yanaşmıyor ve işte o, bir alay, bir tümen alıyor, kimsenin onun emirlerine karışmaması şartını koşuyor, kendi tümenini kesin sonuç alacağı noktaya sürüyor ve zaferi tek başına kazanıyor. Başka bir ses, "Ya ölüm ve acılar?" diye soruyor. Ama Prens Andrey bu sese cevap vermiyor ve başarılarına devam ediyor. Sonraki çarpışmanın planını tek başına yapıyor. Ordudaki görevi aslında Kutuzov'un yanında olmak

ama o her şeyi tek başına yapıyor. Sonraki savaşı da tek başına kazanıyor. Kutuzov görevden alınıyor ve yerine o getiriliyor... O başka ses, "Peki ya sonra?" diye soruyor, "Peki ya sonra, bunları yapmadan önce on kere yaralanmaz, ölmez ya da ihanete uğramazsan sonra ne olacak?" Prens Andrey kendi kendine yanıt veriyor: "Peki ya sonra... sonra ne olacağını bilmiyorum, bilmek istemiyorum ve bilemem; ama bunu istiyorsam, şan, şeref istiyorsam, insanların beni tanımasını istiyorsam, sevmelerini istiyorsam bunu istediğim için, tek isteğim bu olduğu için, yalnız bunun için yaşadığım için suçlu değilim. Evet, sadece bunun için! Bunu hiçbir zaman, kiç kimseye söyleyemem ama Tanrım! Hiçbir şeyi şan, şöhret kadar, insanların beni sevmesi kadar sevmiyorsam, elimden ne gelir? Ölüm, yaralanmak, ailemi kaybetmek, hiçbir şey beni korkutmuyor. Ne kadar korkunç ve olağandışı görünürse görünsün, bir dakikalık şan, şöhret, insanların beni şenliklerle kutlaması uğruna, insanların beni sevmesi, tanımadığım ve tanışmayacağım insanların beni sevmesi uğruna, değer verdiğim ve sevdiğim insanları, en çok sevdiğim insanları, babamı, kız kardeşimi, karımı şu anda feda edebilirim." Kutuzov'un avlusundaki konuşmalara kulak kabarttığında aklından bunlar geçiyordu. Kutuzov'un avlusundan eşyalarını toplayan emir erlerinin sesleri geliyordu. Kutuzov'un, Prens Andrey'in de tanıdığı, "Tit" diye çağrılan, yaşlı aşçısıyla dalga geçen bir ses, muhtemelen sürücünün sesi duyuldu: "Tit, hey Tit?"

İhtiyar, "Ne var?" diye karşılık verdi.

Dalga geçen ses, "Tit, Tit, harman dövmeye git," dedi.

Emir erlerinin ve hizmetkârların kahkahalarının bastırdığı bir ses yükseldi: "Üff, canın cehenneme."

"Yine de ben sadece onların beni şenliklerle kutlamasını seviyorum, buna değer veriyorum, burada, bu sisin içinde üstümde dolaşan bu gizemli güce ve şan şöhrete değer veriyorum."

XIII

Rostov o gece takımıyla birlikte Bagration'un önündeki kanat hattındaydı. Süvarileri ikili gruplar halinde hat üzerinde yayılmışlardı; iyice bastıran uykusunu dağıtmak için bu hat boyunca atla dolaşıyordu. Arkasındaki geniş alanda ordumuzun kamp ateşleri, sis içinde belli belirsiz görünüyordu; önünde sisli bir karanlık vardı. Rostov bu sisli uzaklara kaç kere bakarsa baksın hiçbir şey göremedi; bir şeyler sanki bir grileşiyor, sonra yeniden siyaha bürünüyordu; düşmanın olması gereken yerde sanki kıvılcımlar parıldıyordu; bunların bir göz aldanması olabileceğini de düşünüyordu. Gözleri kapandı ve hayalinde hükümdar, Denisov ve Moskova hatıraları canlandı, gözlerini hemen yeniden açtı, hemen önünde bindiği atın başını, kulaklarını, süvarilerin altı adım yakınından geçerken bir tanesinin siyah görüntüsünü ve uzaklarda yine aynı sisli karanlığı gördü. Rostov, "Neden olmasın ki? Tabii ki olabilir," diye düşündü, "hükümdar beni gördüğü zaman her subaya verebileceği gibi bana da talimat verip, 'Git, orada neler oluyor öğren,' diyebilir. Bazı subayları böyle tamamen tesadüfen tanıyıp yakın ilişkiler kurduğunu anlatıyorlar. Keşke benimle de yakın ilişki kursa! Ah, onu nasıl korurdum, ona tüm gerçekleri nasıl da söylerdim, onu aldatanları nasıl da açığa çıkartırdım!" Rostov hükümdara olan sevgi ve bağlılığını onun karşısında kanıtlayabilmek için bir düşmanı ya da Alman hainini zevkle öldürdüğünü değil, onu hükümdarın gözleri önünde tokatladığını hayal etti. Uzaklardan gelen yüksek bir ses onu bir anda kendine getirdi. Silkindi ve gözlerini açtı.

"Neredeyim ben? Ha, evet, hatta; işaret ve parola: araba oku, Olmütz. Çok yazık, yarın bizim süvari bölüğü yedek kuvvet olarak kalacak..." diye düşünüyordu, "Çarpışmaya katılmayı talep edebilirim. Bu belki de hükümdarı görebilmek için tek şansım. Evet, nöbet değişimine çok kalmadı. Bir tur daha atıp dönünce generale gidip rica edebilirim." Eye-

rin üzerinde doğruldu ve süvarileri bir kere daha dolaşmak için atına dokundu. Ortalık biraz aydınlanmış gibi geldi. Sol tarafta aydınlık, hafif eğimli bir yokuş, onun karşı tarafında duvarı andıran sarp, siyah bir tepecik görünüyordu. Bu tepeciğin üzerinde Rostov'un ne olduğunu anlayamadığı beyaz bir nokta vardı: Ormanın içinde ayın aydınlattığı bir açıklık mı, yoksa erimemiş karlar mı, yoksa beyaz evler mi? Hatta bu beyaz nokta üzerinde bir şeyler kıpırdamaya başlamış gibi geldi. Rostov, "Bu nokta kar olmalı; nokta, une tache,"[71] diye düşündü, "İşte karşına *taş*... Nataşa, kız kardeşim, kara gözlü. Na... taşka... (Ona hükümdarı gördüğümü söylediğimde ne kadar şaşıracak!) Nataşa... bak benim çantama..." Rostov'un uyuklayarak yanından geçtiği bir süvarinin sesi duyuldu: "Sağ tarafa komutanım, burada çalılıklar var," Rostov atın yelesine kadar düşmüş başını hemen kaldırdı ve süvarinin yanında durdu. Uykusu, ufak çocuklarınki gibi peşini bırakmıyordu. "Ne düşünüyordum? Unutmayayım. Hükümdarla nasıl konuşacağımı mı? Hayır, o değil, o yarın. Evet, evet. Na...taşka, taarruz... bize taarruz, kime? Süvarilere. Bıyıklı süvariler... şu bıyıklı süvari Tverskaya Caddesi'nde yürüyordu, ben de Guryev'in evinin karşısında onu düşünüyordum... ihtiyar Guryev... şu Denisov ne iyi çocuk! Evet ama bunların hepsi önemsiz. Şimdi önemli olan hükümdarın burada olması. Bana nasıl da bakmıştı, bir şeyler söylemek istedi ama cesaret edemedi... Hayır, cesaret edemeyen bendim. Bunlar önemsiz, önemli olan bir şeyler düşünmem gerektiğini unutmamak, evet. Na...taşka, bize taarruz, evet, evet, evet. Bu iyi." Kafası tekrar atın ensesine düştü. Birdenbire sanki üzerine ateş ediliyormuş gibi geldi. Rostov kendine gelip, "Neler oluyor? Ne?.. Doğrayın!... Ne?.." dedi. Rostov gözlerini açar açmaz, ileriden, düşmanın olduğu yerden binlerce sesin uzayan çığlıklarını duydu. Kendi atı ve yanında durduğu süvarinin atı kulaklarını bu

71 Tek bir nokta.

çığlıklara diktiler. Çığlıkların geldiği yerde bir kıvılcım parlayıp söndü, sonra bir diğeri ve Fransız birliklerinin dizildiği tepenin üzerinde ateşler yandı ve çığlıklar gitgide güçlendi. Rostov Fransızca sözcüklerden oluşan sesler duyuyor ama sözcükleri ayırt edemiyordu. Sesler çok yüksek bir uğultu halinde geliyordu. Tek duyulan aaaa!, rrrr! gibi bir şeylerdi.

Rostov yanındaki süvariye dönüp, "Bu da ne? Sence ne olabilir?" diye sordu, "Düşmanın oradan geliyor değil mi?"

Süvari yanıt vermedi.

Rostov uzun süre cevap vermesini bekledikten sonra yeniden sordu: "Ne oldu, yoksa duymuyor musun?"

Süvari isteksizce cevap verdi: "Kim bilir neyin nesi komutanım."

Rostov, "Geldiği yöne bakılırsa düşman olmalı," dedi.

Süvari, "Belki düşmandır belki de," dedi, "gecenin bir oyunudur." Altında kıpırdanan ata bağırdı: "Hey! Sakin ol!"

Rostov'un atı da huzursuzlanmıştı, ayağını donmuş toprağa vuruyor, sesleri dinliyor, ateşlere bakıyordu. Çığlık sesleri giderek artıyor, artıyor ancak birkaç bin kişilik bir ordunun çıkartabileceği bir uğultu halini alıyordu. Ateşler, muhtemelen Fransız ordugâh hattı boyunca gitgide yayılıyordu. Rostov artık uyumak istemiyordu. Düşman ordusundaki coşkulu zafer çığlıkları uykusunu açmıştı. Rostov "Vive l'empereur, l'empereur!"[72] seslerini artık rahatlıkla duyabiliyordu.

Yanında duran süvariye, "Uzakta değiller," dedi, "derenin ötesinde olmalılar."

Süvari karşılık vermeyip içini çekti ve sertçe öksürüp boğazını temizledi. Süvarilerin hattı boyunca tırıs gelen bir atın sesi duyuldu ve gecenin sisi içinde aniden süvari astsubayının silüeti belirdi.

Astsubay, Rostov'a yaklaşıp, "Komutanım, generaller!" dedi.

---

72 Yaşasın imparator, imparator!

Rostov hat boyunca atlarıyla gelen birkaç kişiyi karşılamak için gözünü ateşlerden ve bağırmalardan ayırmadan astsubayla birlikte ilerledi. Gelenlerden bir tanesi beyaz bir ata binmişti. Prens Bagration, yanında Prens Dolgorukov ve yaverlerle birlikte, düşman ordusundaki bu garip gelişmeyi, ateşler ve bağrışmaları incelemeye gelmişti. Rostov, Bagration'a yaklaşıp raporunu verdi ve yaverlerin arasına katılıp generallerin konuşmalarını dinlemeye başladı.

Prens Dolgorukov, Bagration'a dönüp, "İnanın," dedi, "bu, kandırmacadan başka bir şey değil: Geri çekildi ve artçılarına da bizi aldatmak için ateş yakmalarını, gürültü yapmalarını emretti."

Bagration, "Bence pek öyle değil, akşamleyin tepede olduklarını görmüştüm; gitmiş olsalardı oradan da çekilirlerdi," dedi ve Rostov'a dönüp sordu: "Subay Bey, düşmanın kanat kuvvetleri hâlâ orada mı?"

Rostov, "Akşama kadar oradaydılar. Ama şimdi bilemiyorum ekselansları. Emrederseniz, gidip süvarilerle bir bakayım," dedi.

Bagration yanıt vermeden durdu, sisin içinde Rostov'un yüzünü görmeye çalıştı.

Bir süre bir şey söylemedikten sonra, "Peki, gidip bir bakın," dedi.

"Başüstüne."

Rostov atını mahmuzladı, astsubay Fedçenka ve iki süvariye seslendi, peşinden gelmelerini emretti, tepeden aşağı, bağrışmaların geldiği yere doğru tırısa kalktı. Rostov, üç süvariyle birlikte, ondan önce kimsenin gitmediği bu gizemli, tehlikeli, sisli uzaklara gittiği için hem seviniyor hem de korkuyordu. Bagration tepeden ona bağırarak derenin ötesine geçmemesini söyledi ama Rostov onu duymazlığa geldi ve ağaçların, boş alanların arkasında kalan çalıları boyuna insan sanıp aldanarak ve kendi kendine boyuna yanıldığını söyleyerek durmadan ilerilere, daha ilerilere gitti. Tepeden

aşağı tırıs inince artık ne bizim ne de düşmanın ateşleri görünmez oldu ama Fransızların bağrışları daha yüksek sesle, daha net duyulmaya başladı. Vadide karşısında nehre benzer bir şey gördü ama yaklaşınca bunun bir yol olduğunu anladı. Yola çıkınca kararsızlığa düşüp atını durdurdu: yolu mu takip etmeli yoksa tepeye karanlık tarlaların arasından mı tırmanmalıydı. Sisin içinde beyaz beyaz görünen yolu takip etmek daha güvenli olacaktı çünkü böylece insanları daha çabuk fark edebilecekti. Yolu geçip, "Peşimden gelin," dedi ve akşam Fransız nöbetçi karakollarının olduğu yere doğru tepeye dörtnala çıkmaya başladı.

Süvarilerden birisi, "Komutanım, işte orada!" dedi.

Ve Rostov sisin içinde aniden beliren karaltının ne olduğunu anlamaya fırsat bulamadan bir ışıltı parladı, bir silah sesi geldi ve bir mermi bir şeylere sızlanır gibi, sisin içinde vızlayarak kafalarının üstünden geçti. Başka bir silah atılmadı ama bir ışıltı parladı. Rostov atını çevirdi ve dörtnala geri döndü. Farklı aralıklarla dört silah sesi daha geldi ve mermiler sisin içinde farklı tonlarda şarkı söylemeye başladılar. Rostov, silah seslerinden kendisi gibi keyiflenen atının dizginlerine asıldı ve yürüme hızında ilerlemeye başladı. Yüreğinde neşeli bir ses, "Daha yok mu, daha yok mu!" diyordu. Ama başka silah atılmadı.

Rostov, Bagration'a yaklaşırken atını tekrar dörtnala kaldırdı ve eli şapkasının siperliğinde Bagration'un yanına gitti.

Dolgorukov hâlâ Fransızların çekildikleri, sadece bizi aldatmak için ateş yaktıkları görüşünde ısrar ediyordu.

Rostov yanlarına gelirken, "Bu neyi kanıtlar?" diyordu, "Geri çekilip, nöbetçi bırakmış olabilirler."

Bagration, "Hepsinin gitmediği açıkça görülüyor prens," dedi, "yarın sabah, yarın her şeyi öğreniriz."

Rostov eli şapkasının siperliğinde öne doğru eğilip, yaptığı yolculuktan ve özellikle mermilerin seslerinden aldığı keyfin neden olduğu gülümsemesine engel olamayarak ra-

porunu verdi: "Tepenin üzerindeki nöbetçi karakolları akşam oldukları yerde ekselansları."

Bagration, "Peki, tamam," dedi, "teşekkür ederim, Subay Bey."

Rostov, "Ekselansları," dedi, "sizden bir ricada bulunabilir miyim?"

"Nedir?"

"Yarın bizim süvari bölüğü yedek kuvvet olarak kalıyor; beni birinci süvari bölüğüne geçirmenizi rica edebilir miyim."

"İsminiz nedir?"

"Kont Rostov."

"Tamam, benim yanımda emir subayı olarak kalın."

Dolgorukov, "İlya Andreiç'in oğlu mu?"

Ama Rostov ona cevap vermedi.

"Yani bunu ümit edebilirim ekselansları."

"Ben emir veririm."

Rostov aklından, "Yarın büyük ihtimalle beni hükümdara bir mesaj iletmeye gönderir," diye geçirdi, "Tanrı'ya şükür!"

Düşman ordusundaki bağrışmaların ve ateşlerin nedeni Napolyon'un emri birliklere okunurken imparatorun açık ordugâhları atıyla bizzat dolaşmasıydı. İmparatoru gören askerler saman demetlerini yakıp, "Vive l'empereur!" çığlıklarıyla peşinden koşmuşlardı. Napolyon'un emri şöyleydi:

"Askerler! Rus ordusu, Avusturya Ulm ordusunun intikamını almak için üzerinize yürüyor. Bunlar sizin Hollabrunn'da bozguna uğrattığınız ve o günden sonra buraya kadar kovaladığınız taburlar. Bizim mevzilerimiz çok güçlü ve beni sağ taraftan çevirmek için gelirlerken, bana kendi kanatlarını açacaklar. Askerler! Taburlarınıza ben kendim komuta edeceğim. Düşman safları arasında her zamanki cesaretinizle kargaşa ve karışıklık çıkartırsanız ben

de düşman ateşinden uzak kalırım; ama zaferden bir an bile şüpheye düşerseniz imparatorunuzun düşmanın ilk darbesine maruz kaldığını görürsünüz, bu yüzden zaferden kesinlikle şüphe duymamalısınız, özellikle ulusumuzun onuru için vazgeçilmez olan Fransız piyadelerinin onurunun söz konusu olduğu böyle bir günde.

Yaralıları taşımak bahanesiyle saflarınızı terk etmeyin! Hiç kimse, yüreklerinde bizim ulusumuza karşı nefret ateşi yanan bu İngiliz paralı askerlerini yenmemiz gerektiği düşüncesini aklından çıkartmasın. Bu zafer seferimizi sona erdirecek ve Fransa'da oluşturulmakta olan yeni Fransız birliklerinin yerimizi alacağı kışlaklarımıza dönebileceğiz ve o zaman sağlayacağım barış halkıma, size ve bana layık olacak.

Napolyon."

XIV

Sabah saat beşte her yer hâlâ karanlıktı. Merkezdeki birliklerde, yedek kuvvetlerde ve Bagration'un sağ kanadında hâlâ bir hareketlenme yoktu ama tepeden ilk önce inip Fransızların sağ kanadına saldıracak ve plana göre onu Bohemya dağlarına sürecek olan sol kanattaki piyade, süvari ve topçu kolları hareketlenmeye, geceledikleri yerlerden kalkmaya başlamışlardı. Bütün fazlalıkların atıldığı kamp ateşlerinin dumanı gözleri yakıyordu. Soğuk ve karanlıktı. Subaylar aceleyle çay içiyor, kahvaltı ediyor, askerler peksimetlerini çiğniyor, ısınmak için ayaklarını vuruyor, odunların arasına kulübe parçalarını, sandalyeleri, masaları, tekerlekleri, malzemeleri, yanlarında götüremeyecekleri her şeyi attıkları kamp ateşlerinin etrafında toplanıyorlardı. Avusturyalı kolbaşları Rus birlikleri arasında koşturuyor, harekete geçileceği haberini veriyorlardı. Avusturyalı subay, alay komuta-

nının kaldığı yerin yakınlarında görüldü mü alayda bir hareketlenme başlıyordu: Askerler ateşlerin başından koşarak uzaklaşıyor, çubuklarını çizmelerinin konçlarına, çantalarını arabalara saklıyor, silahlarını hazırlayıp sıraya giriyorlardı. Subaylar düğmelerini ilikliyor, kılıçlarını ve çantalarını kuşanıyor, bağırarak safları dolaşıyorlardı; arabacılarla emir erleri at arabalarına atları koşuyor, arabaları yüklüyor, yükleri bağlıyorlardı. Yaverler, tabur ve alay komutanları atlarına biniyor, haç çıkarıyor, geride kalan arabacılara son emirleri, talimatları, görevleri veriyor ve yere vuran binlerce ayağın tekdüze sesi duyuluyordu. Kollar nereye gittiklerini bilmeden ve çevrelerindeki insanlardan, dumandan, yoğunlaşan sisten dolayı ayrıldıkları ya da ilerledikleri yeri görmeden hareket ediyorlardı.

Asker yürüyüşteyken, gemideki bir denizci gibi alayıyla çevrelenmiş, sınırlanmış ve sürükleniyor gibidir. Ne kadar uzağa giderse gitsin, hangi yabancı, bilinmedik ve tehlikeli enlem dairesine girerse girsin, bir denizcinin çevresinde her zaman ve her yerde aynı güvertenin, aynı direklerin, aynı halatların olması gibi, onun çevresinde de her zaman her yerde aynı askerler, aynı saflar, aynı Başçavuş İvan Mitriç, aynı bölük köpeği Juçka ve aynı komutanlar vardır. Asker gemisinin hangi enlem dairesinde olduğunu bilmeyi nadiren ister; ama çatışma günü birliklerin manevi dünyasında mutlak ve ciddi bir şeylerin yaklaştığını seslendiren ve askerlerin alışık olmadıkları bir merak duymalarına neden olan, nasıl ve nereden geldiğini Tanrı'nın bildiği aynı sert nota duyulur. Askerler çatışma günlerinde kendi alaylarının meselelerinden heyecanla uzaklaşmaya çalışır, çevrelerinde olup bitenlere kulak kabartır, göz gezdirir ve merakla neler olup bittiğini öğrenmeye çalışır.

Sis o kadar yoğundu ki şafak söktüğü halde on adım ötesini görmek mümkün değildi. Çalılar kocaman ağaçlar gibi, düzlüklerse uçurum ve yamaç gibi gözüküyordu. Her yerde

ve her yönde, on adım ötede olmasına rağmen görünmeyen düşmanla karşılaşmak mümkündü. Ama kollar uzun süre sisin içinde, tepelere inip çıkarak, bahçelerin ve çitlerin yanlarından geçerek, yeni, bilmedikleri bir bölgede ilerlediler ve hiçbir yerde düşmanla karşılaşmadılar. Askerler, tam tersine, önlerinde, arkalarında, dört bir yanlarında aynı yönde ilerleyen Rus kolları olduğunu fark ediyorlardı. Nereye gittiğini bilmeyen her bir askerin yüreği, pek çok askerimizin de aynı yönde ilerlediğini öğrenince rahatlıyordu.

Saflarda, "Baksana, Kursklular da geçti," diye konuşuluyordu.

"Bizim ordu toplanınca ne kadar da müthiş görünüyor kardeşim! Akşam baktım, ateşler öyle yayılmıştı ki ucu bucağı gözükmüyordu. Aynı Moskova gibiydi!"

Kol komutanlarından hiçbirisi safların yanına gelmemiş ve askerlerle konuşmamış olmasına rağmen (kol komutanlarının, savaş konseyinde de gördüğümüz gibi, moralleri bozuktu, yapılan işten memnun değillerdi ve sonuç olarak sadece verilen emirleri yerine getiriyorlar, askerlerin keyiflerini düzeltmeyi umursamıyorlardı), askerler savaşa, özellikle hücuma giderken her zamanki gibi neşeliydiler. Ama yoğun sis içinde bir saate yakın yürüdükten sonra ordunun büyük bir bölümü durmak zorunda kalmış, karışıklık ve düzensizliğin bilincine varılmasının yarattığı kötü etki saflar arasında yayılmıştı. Bu bilincin nasıl yayıldığını açıklamak çok zor; ama son derece hissedilir bir şekilde ve hızla askerden askere geçtiği ve yatağında ilerleyen bir su gibi hissedilmez ve önüne geçilemez bir şekilde yayıldığı şüphe götürmez. Rus ordusu müttefiksiz, tek başına olsaydı düzensizlik bilincinin genel kabul görmesi daha uzun bir zaman alabilirdi; ama şimdi herkes düzensizliğin suçunu büyük bir zevkle ve doğallıkla sersem Almanlara yüklüyordu ve sucukçuların neden olduğu yıkıcı bir kargaşanın çıktığına emindi.

"Niye durduk? Yol mu kapalı? Yoksa Fransızlarla mı karşılaştık?"

"Hayır, hiç ses gelmiyor. Öyle olsaydı ateş edilirdi."

"Bizi boş yere acele ettirdiler, tarlaların ortasında anlamsızca bekliyoruz, hep o kahrolası Almanlar işi karıştırıyor."

"Gerçekten öyle, ben olsam onları öne sürerdim. Muhtemelen arkada sürü gibi toplanmışlardır. İşin yoksa şimdi burada aç karnına bekle dur."

Subaylardan biri, "Neler oluyor orada, acele etmeye niyetleri yok mu? Yolu süvariler tıkamış diyorlar," dedi.

Bir başkası "Lanet olası Almanlar, kendi topraklarını tanımıyorlar," dedi.

Yaklaşan bir yaver, "Siz kaçıncı tümensiniz?" diye bağırdı.

"On sekizinci."

"O zaman burada ne işiniz var? Sizin çoktan ön tarafta olmanız gerekiyordu, şimdi akşama kadar geçemeyeceksiniz."

Subay, "Amma aptalca emirler; ne yaptıklarını kendileri de bilmiyor," dedi ve uzaklaştı.

Sonra bir general geldi ve öfkeyle bağırarak Rusça olmayan bir şeyler söyledi.

Askerlerden biri uzaklaşan generali taklit ederek, "Tafalafa ama ne geveledeğini anlayabilirsen anla," dedi, "ben olsam bunları kurşuna dizerdim, alçak herifler!"

Farklı farklı yerlerden, "Saat dokuzda gereken yerde olmamız emredildi ama daha yolun yarısına bile varmadık. Emir dediğin böyle olur!" sesleri yükseldi.

Birliklerin görevlerini yerine getirirken öne çıkardıkları enerji hissi, saçma emirlere ve Almanlardan memnuniyetsizliğe, onlara karşı öfkeye dönüşmüştü.

Bu kargaşanın nedeni, Avusturya süvarileri sol kanattan ilerlerken yüksek komutanlığın, merkezimizin sağ kanattan çok uzak kaldığını fark etmeleri ve tüm süvarilerin sağ tara-

fa geçmelerini emretmeleriydi. Birkaç bin süvari piyadelerin önünden geçerken piyadeler beklemek zorunda kalmıştı.

Ön tarafta Avusturyalı kolbaşıyla Rus general arasında bir tartışma çıktı. Rus general bağırarak atlıların durdurulmasını istiyordu; Avusturyalı suçun kendisinde değil yüksek komutanlıkta olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Bu sırada birlikler bekliyor, canları sıkılıyor, moralleri bozuluyordu. Birlikler bir saatlik bir gecikmeden sonra nihayet ilerledi ve tepeden aşağı inmeye başladı. Tepede dağılmaya başlayan sis tabakası birliklerin indiği eteklerde iyice yoğunlaşıyordu. İleriden, sisin içinden, ilk başta düzensiz aralıklarla, art arda silah sesleri geldi: trat-ta... tat, sonra daha düzenli, daha sık aralıklarla ve Goldbach Deresi'nin kıyısında savaş başladı.

Aşağıda, derenin kıyısında düşmanla karşılaşmayı beklemeyen, sisin içinde fark edemeden düşmanla karşı karşıya kalan, yüksek komutanlardan tek bir cesaretlendirici söz duymayan, geç kalındığı görüşü birliklerin arasında yayılan ve hepsinden önemlisi yoğun sis tabakası içinde önlerindeki ve çevrelerindeki hiçbir şeyi göremeyen Ruslar düşmanla tembel tembel ve ağır ağır çatışıyor, bilmedikleri bir alanda sisin içinde oradan oraya dolaşan, kendi birliklerini bulamayan komutanlardan ve yaverlerden emirleri zamanında alamıyor, bir ilerleyip bir duruyorlardı. Tepeden aşağı inen birinci, ikinci ve üçüncü kollar için savaş böyle başladı. Kutuzov'un da içinde bulunduğu dördüncü kol Pratzen tepelerindeydi.

Aşağıda, muharebenin başladığı yerde hâlâ yoğun bir sis tabakası vardı, yukarıda her yer aydınlanmıştı ama ileride olup bitenleri görmek mümkün değildi. Düşmanın tüm kuvvetleri, tahmin ettiğimiz gibi, bizden on verst uzakta mıydı yoksa o sis cehenneminin içinde miydi, saat sekize kadar kimse bunu bilemedi.

Sabahın dokuzuydu. Sis aşağıda bir deniz gibi uçsuz bucaksız uzanıyordu ama Schlappanitz köyünde Napolyon'un

etrafında mareşalleriyle durduğu tepede ortalık aydınlıktı. Tepelerinde açık, masmavi bir gökyüzü vardı ve kocaman güneş küresi süt rengi sis denizinin yüzeyinde büyük, boş, kıpkırmızı bir şamandıra gibi süzülüyordu. Sadece tüm Fransız birlikleri değil, Napolyon ve kurmayları da Sokolnitz ve Schlappanitz köylerinin bizim mevzi alıp savaşa başlamayı planladığımız tarafı ve bataklıklarında değil bu tarafındaydılar; üstelik bizim birliklerimize o kadar yakındılar ki Napolyon süvarileri piyadelerden rahatlıkla ayırt edebilirdi. Napolyon küçük, kır, Arap atının üzerinde, İtalya seferinde giydiği mavi kaputuyla, mareşallerinin biraz önünde duruyordu. Uzaktaki sis denizi içinde yükselen ve Rus birliklerinin üzerinde ilerlediği tepelere sessizce bakıyor, vadiden gelen silah seslerini dinliyordu. Zayıf yüzünde tek bir kas bile kıpırdamıyordu; parıldayan gözleri tek bir noktaya sabitlenmişti. Tahminleri doğru çıkmıştı. Rus birliklerinin bir kısmı vadiden göllere doğru iniyor, bir kısmı da saldırmayı planladığı ve kilit nokta olarak gördüğü Pratzen tepelerini boşaltıyordu. Rus kollarının parlayan süngüleriyle sis denizi içinde birbiri ardına Pratzen köyü yakınlarında iki dağın arasındaki çukurluktan vadiye doğru ilerlediklerini sis tabakası arasından görüyordu. Akşam gelen haberlerden, gece ileri karakollarda duyulan tekerlek ve ayak seslerinden, Rus kollarının düzensiz hareketinden, tüm tahminlerden müttefiklerin onun çok uzakta olduğunu düşündüklerini, Pratzen yakınlarında ilerleyen kolların Rus ordusunun merkezini teşkil ettiğini ve merkezin, saldırsa bile başarılı olamayacak kadar zayıfladığını açıkça görmüştü. Yine de muharebeye hâlâ başlamamıştı.

O gün onun için önemli bir gündü, taç giymesinin yıldönümüydü. Sabaha karşı birkaç saat kestirmiş, sağlıklı, neşeli, dinlenmiş bir halde, her şeyin mümkün olduğunu ve her şeyin başarılabileceğini düşündüğü bir ruh haliyle atına binmiş ve savaş meydanına gelmişti. Hareketsiz duruyor, sisin içinde zorlukla görünen tepelere bakıyordu ve soğuk yüzünde

sevdalı, mutlu bir çocuğun yüzündeki kendine güvenin, hak edilmiş mutluluğun izleri vardı. Mareşaller arkasında duruyor ve dikkatini dağıtmaya cesaret edemiyorlardı. Bir Pratzen tepelerine bir sisin üzerinde yükselen güneşe bakıyordu.

Güneş sisten tamamen kurtulup göz kamaştıran parıltısı tarlaların ve sisin üzerine yayılınca (muharebeye başlamak için bunu bekliyormuş gibi) güzel, beyaz elinden eldivenini çıkarttı, mareşallere işaret verdi ve muharebenin başlatılmasını emretti. Mareşaller yaverleriyle birlikte, dörtnala farklı yönlere dağıldılar ve Fransız ordusu birkaç dakika içinde sola, vadiye inen Rus birliklerinin kademe kademe boşalttığı Pratzen tepelerine doğru hızla harekete geçti.

XV

Kutuzov saat sekizde, Miloradoviç'in, aşağı inmiş olan Prjebışevski ve Langeron kollarının yerlerini alması gereken dördüncü kolunun önünde atını Pratzen'e sürdü. Öndeki alayın askerleriyle selamlaştı ve hareket emri vererek bu kolu kendisi idare etmek niyetinde olduğunu gösterdi. Pratzen köyüne gelince durdu. Prens Andrey başkomutanın maiyetini oluşturan kalabalığın arasında, hemen onun arkasında duruyordu. Prens Andrey, uzun süredir bekledikleri an gelen insanlar gibi, heyecanlı, sinirli ama aynı zamanda kendini kaybetmeyecek kadar sakindi. Bugünün onun Toulon'u ya da Arcole Köprüsü[73] olacağından kesinlikle emindi. Bunun nasıl gerçekleşeceğini bilmiyordu ama olacağından kesinlikle emindi. Birliklerimizin yerini ve durumunu en fazla ordumuzdan herhangi birinin bilebileceği kadar biliyordu. Hayata geçirilmesi artık düşünülemeyecek olan kendi planını tamamen aklından çıkarmıştı. Artık Weyrother'in planına

73 15-17 Kasım 1796 tarihinde yaşanan Arcole çatışmasında, Avusturya kuvvetlerinin iki gün direndiği ama Napolyon komutasındaki Fransız kuvvetlerinin üçüncü gün geçtiği köprü. (ç.n.)

dâhil olan Prens Andrey karşılaşılabilecek olasılıkları değerlendiriyor, hızlı düşünmesine ve karar vermesine ihtiyaç duyulabilecek yeni durumları kafasında kuruyordu.

Aşağıda sol taraftan, sisin içinde görünmeyen birliklerin karşılıklı silah sesleri geliyordu. Prens Andrey'e çatışma orada yoğunlaşacak, orada bir engelle karşılaşılacak gibi geliyor ve "Ben oraya gönderileceğim," diye düşünüyordu, "bir tugayla ya da tümenle birlikte, elimde bayrakla ileri atılacağım ve karşıma çıkan her şeyi ezip geçeceğim."

Prens Andrey geçen taburların bayraklarına bakarken heyecanlanmadan edemiyordu. Bayraklara bakarken şunu düşünüyordu: "Birliklerin önünde bu bayrakla yürüyeceğim belki."

Geceki sisten sabahleyin yükseklerde sadece çiye dönen kırağı kalmıştı ama vadilerde sis hâlâ süt beyazı bir deniz gibi uzanıyordu. Soldaki, birliklerimizin indiği ve silah seslerinin geldiği vadide hiçbir şey görünmüyordu. Tepelerin üstünde koyu, berrak bir gök, sağ tarafta ise kocaman güneş küresi vardı. İleride, uzaklarda, sis denizinin karşı kıyısında, üzerinde büyük ihtimalle düşman ordusunun olduğu ve bir şeylerin göründüğü ağaçlıklı bir tepe vardı. Sağ tarafta muhafızlar, nal, tekerlek sesleri ve arada bir parlayan süngüleriyle sisli bölgeye giriyorladı. Solda, köyün ardında süvari kitleleri de aynı şekilde yaklaşıp sis denizi içinde kayboluyordu. İleride ve geride piyadeler ilerliyordu. Başkomutan köyün çıkışında durmuştu, birlikler yanından geçiyordu. Kutuzov o sabah bitkin ve sinirli gibiydi. Önünden geçen piyadeler emir gelmeden, muhtemelen karşılarına bir engel çıktığı için durdular.

Kutuzov yanına yaklaşan generale öfkeyle, "Artık söyleyin de tabur koluna geçsinler ve köyün arkasından dolaşsınlar," dedi, "Ekselansları, saygıdeğer beyefendi, düşmana karşı yürürken köyün sokaklarında tek sıra halinde uzanılmayacağını nasıl anlamazsınız."

General yanıt verdi: "Köyün ardında toplanmayı düşünmüştüm ekselansları."

Kutuzov acı acı güldü.

"Cephenizi düşmanın gözü önünde yaymanız güzel bir düşünce, çok güzel!"

"Düşman daha uzakta ekselansları. Plana göre..."

Kutuzov büyük bir hınçla, "Plan," diye bağırdı, "Size bunu kim söyledi?.. Lütfen size emredileni yapın."

"Baş üstüne."

Nesvitski, Prens Andrey'e fısıltıyla, "Mon cher, le vieux est d'une humeur de chien,"[74] dedi.

Şapkası yeşil tüylü, beyaz üniformalı bir Avusturya subayı dörtnala Kutuzov'un yanına geldi ve imparator adına sordu: Dördüncü kol savaşa girişmiş miydi? Kutuzov ona cevap vermeyerek döndü ve gözleri, farkında olmadan, yanında duran Prens Andrey'e dikildi. Kutuzov, Bolkonski'yi görünce, öfke ve hınç dolu bakışlarını, yaverinin bu işte hiçbir suçu olmadığını fark etmiş gibi yumuşattı. Ve Avusturyalı yavere cevap vermeden Bolkonski'ye seslendi:

"Allez voir, mon cher, si la troisième division a dépassé le village. Dites-lui de s'arrêter et d'attendre mes ordres."[75]

Prens Andrey yola koyulmak üzereyken onu durdurdu.

"Et demandez-lui, si les tirailleurs sont postés,"[76] diye ekledi. Avusturyalıya cevap vermeden kendi kendine, "Ce qu'ils font, ce qu'ils font!"[77] dedi.

Prens Andrey emri yerine getirmek için dörtnala uzaklaştı. Önündeki tüm taburları geçip üçüncü tümeni durdurdu ve kollarımızın önünde nişancı hattının olmadığını kendi gözleriyle gördü. Alayın önündeki alay komutanı, başkomutanın nişancıları yayması emrine çok şaşırdı. Alay komu-

74 Azizim, ihtiyarın canı fena sıkkın.

75 Azizim, gidip bakın, üçüncü tümen köyü geçmiş mi. Durmalarını ve emirlerimi beklemelerini söyleyin.

76 Keskin nişancıların yerlerini alıp almadığını sor.

77 Ne yapıyorlar, ne yapıyorlar!

tanı önünde başka birliklerin de olduğundan ve düşmanın da en az on verst uzakta olduğundan kesinlikle emindi. Gerçekten de ileride öne doğru eğimli ve kalın bir sis tabakasıyla kaplı boş bir alandan başka hiçbir şey görünmüyordu. Prens Andrey bu ihmalin telafi edilmesini başkomutan adına emrederek dörtnala geri döndü. Kutuzov şişman bedenini, ihtiyarlar gibi eyerin üzerine eğmiş aynı yerde duruyor, gözleri kapalı esniyordu. Birlikler artık hareket etmiyor, silahlarını bacaklarına dayamış duruyorlardı.

Prens Andrey'e, "İyi, iyi," dedi ve elinde saatle, sol kanattaki bütün kollar indiği için hareket etme zamanının geldiğini söyleyen generale döndü.

Kutuzov generale esneyerek, "Daha zamanımız var ekselansları," dedi ve yineledi: "Daha zamanımız var!"

Bu sırada Kutuzov'un arkasından, uzaklardan alayların selamlama sesleri duyuldu ve bu sesler ilerleyen Rus kollarının uzunlamasına iyice yayılmış hatları boyunca hızla yaklaşmaya başladı. Selamlanan kişinin hızlı geldiği belliydi. Kutuzov, önünde durduğu alayın askerleri de bağırmaya başlayınca biraz kenara çekildi, yüzünü buruşturup arkasına baktı. Pratzen yolundan, renk renk atlıların oluşturduğu bir süvari bölüğünü andıran bir grup atlı hızla geliyordu. İçlerinden ikisi diğerlerinin önünde, yan yana, dörtnala geliyorlardı. Bir tanesi siyah üniformalı, beyaz sorguçluydu, al bir İngiliz atına binmişti, diğeri beyaz üniformalıydı, siyah bir ata binmişti. Gelenler iki imparator ve maiyetleriydi. Kutuzov ayakta bekleyen birliklere, cephedeki yaşlı komutan yapmacıklığıyla "Hazır ol!" komutunu verip, asker selamıyla imparatora yaklaştı. Görüntüsü ve tavrı aniden, tamamen değişmişti. Karşı çıkmadan emir alan bir insan görüntüsüne bürünmüştü. İmparator Aleksandr'ı, belli ki, kötü anlamda şaşırtan, saygılı bir edayla yaklaştı ve selam durdu.

İmparatorun genç ve mutlu yüzündeki hoşnutsuz ifade açık gökyüzünde artakalan sis tabakası gibi hemen kaybol-

du. Hastalığından sonra bugün, Bolkonski'nin onu ilk defa yurt dışında, Olmütz alanında gördüğü güne göre biraz daha zayıftı; güzel gri gözlerinde azametle alçakgönüllülüğün büyüleyici bir birleşimi, ince dudaklarında hâlâ o çeşitli ifadelere bürünme becerisi vardı ve bunların arasından mülayim, masum gençlik ifadesi ön plana çıkmıştı.

Olmütz teftişinde daha görkemli bir hali vardı, burada ise daha neşeli ve enerjik. Üç versti dörtnala geldiği için yüzü biraz kızarmıştı, atını durdurup derin, dinlendirici bir nefes aldı ve dönüp maiyetindekilerin kendisininki gibi genç, heyecanlı yüzlerine baktı. Giysileri gösterişli, neşeli gençler, Çartorijski, Novosiltsev, Prens Bolkonski, Stroganov ve diğerleri güzel, bakımlı, enerjik, hafifçe terlemiş atlarının üzerinde, hükümdarın arkasında durmuşlar, birbirleriyle konuşuyor, gülüşüyorlardı. Kırmızı, uzun yüzlü genç bir adam olan İmparator Franz güzel, siyah aygırının üzerinde dimdik oturuyor, endişeli bakışlarla, acele etmeden çevresine göz gözdiriyordu. Beyaz üniformalı yaverlerinden birini çağırdı ve bir şeyler sordu. Prens Andrey bu eski tanıdığını, huzuruna çıkışını hatırlayınca engel olamadığı gülümsemesiyle izlerken, "Kesin saat kaçta yola çıktıklarını soruyordur," diye düşündü. İmparatorların maiyetinde muhafız ve ordu alaylarından seçilmiş, Rus ve Avusturyalı yiğit emir subayları vardı. Seyisler onların aralarında eyer örtüleri işlemeli, güzel çar atlarını yedekte getiriyorlardı.

Havasız bir odaya pencere açılınca birdenbire taze, hafif bir esintinin dolması gibi bu ışık saçan gençlerin dörtnala gelişiyle Kutuzov'un neşesi kaçmış kadrosu da gençlik, enerji ve başarı inancıyla dolmuştu.

İmparator Aleksandr bir yandan İmparator Franz'a nazikçe bakarak Kutuzov'a aceleyle sordu: "Siz neden başlamıyorsunuz Mihail Larionoviç?"

Kutuzov saygıyla eğilerek cevap verdi: "Bekliyorum majesteleri."

İmparator suratını hafifçe asarak, cevabı tam duyamamış gibi kulağını eğdi.

Kutuzov cevabını yineledi: "Bekliyorum majesteleri. (Prens Andrey, Kutuzov'un bu 'bekliyorum'u söylerken üst dudağının doğal olmayan bir biçimde titrediğini fark etmişti.) Kolların hepsinin toplanması daha bitmedi majesteleri."

Hükümdar bu cevabı duymuş ama belli ki cevap hoşuna gitmemişti; geniş omuzlarını silkti, yanında duran Novosiltsev'e, Kutuzov'u şikâyet eder gibi baktı.

Yeniden İmparator Franz'ın gözlerine, konuşmaya katılmasa bile en azından dinlemek için davet eder gibi bakarak, "Geçit töreninin bütün alaylar gelmeden başlamayacağı Tsaritsın Lug'da değiliz ki Mihail Larionoviç," dedi; ama İmparator Franz hâlâ etrafına bakınıyor, dinlemiyordu.

Kutuzov duyulmama ihtimaline karşı önlem alır gibi yüksek sesle, "Ben de işte bu yüzden başlamıyorum hükümdarım," dedi ve yüzünde bir şey bir kez daha titredi. Anlaşılır bir biçimde, tane tane, "ben de işte bu yüzden başlamıyorum hükümdarım, geçit töreninde de Tsaritsın Lug'da da olmadığımız için," dedi.

Hükümdarın bir anda birbirlerine bakmaya başlayan maiyetinin yüzlerinde ayıplama ve sitem ifadeleri belirdi. Bu yüzler, "Ne kadar yaşlı olursa olsun, kesinlikle ama kesinlikle böyle konuşmayacaktı," diyordu.

Hükümdar başka bir şey söyleyecek mi diye gözlerini Kutuzov'un gözlerine dikmiş, dikkatle bakıyordu. Ama Kutuzov da başını saygıyla eğmiş, sanki bir şeyler bekliyordu. Sessizlik yaklaşık bir dakika sürdü.

Kutuzov kafasını kaldırıp ve önceki düşünmeyen, tartışmayan, emirlere uyan general tavrına bürünerek, "Madem siz öyle emrediyorsunuz majesteleri," dedi. Atına dokundu, kol komutanı Miloradoviç'i yanına çağırıp ilerleme emri verdi.

Birlikler yeniden hareketlendi ve Novgorod Alayı'nın iki, Apşeron Alayı'nın bir taburu hükümdarın önünden geçerek ilerlediler.

Bu Apşeron Alayı hükümdarın önünden geçerken yüzü kızarmış, üzerinde kaputu olmayan, üniformasının göğsü madalyalarla dolu, kocaman sorguçlu, yana eğrilmiş şapkasıyla Miloradoviç marş-marş ileri atıldı, yiğitçe bir selamla hükümdarın önünde atının dizginlerini çekti.

Hükümdar, "Tanrı yardımcınız olsun general," dedi.

Hükümdarın maiyetindeki beyefendiler arasında küçümseyici gülümsemelere neden olan kötü Fransızcasıyla, keyifle karşılık verdi: "Ma foi, sire, nous ferons ce que qui sera dans notre possibilité, sire!"[78]

Miloradoviç atını sertçe döndürdü ve hükümdarın biraz arkasına yerleşti. Hükümdarın orada olmasından heyecanlanan Apşeronlular, imparatorların ve maiyetlerinin önünden ayaklarını yiğitçe, şevkle vurarak geçtiler. Belli ki silah seslerinden, çatışma beklentisinden ve Suvarov döneminden beri kendisine yoldaşlık eden bu yiğit Apşeronluların imparatorların önünden bu kadar canlı geçişinden, hükümdarların orada olduğunu unutacak kadar heyecanlanan Miloradoviç yüksek, kendine güvenli ve neşeli bir sesle, "Çocuklar!" diye bağırdı, "çocuklar, başka köyleri de zapt edeceksiniz!"

Askerler, "Zevkle deneyeceğiz!" diye bağırdı.

Hükümdarın atı bu beklenmedik haykırışla yana doğru sıçradı. Hükümdarı Rusya'daki teftişlerde taşıyan bu at ne silah seslerinin, ne İmparator Franz'ın siyah aygırının yanında oluşunun, ne de hükümdarın o gün söylediklerinin, düşündüklerinin, hissettiklerinin önemini anlıyor, kulaklarını, Marsovo Polye'de[79] olduğu gibi silah seslerine dikmiş, binicisini, sol ayağıyla farkında olmadan yaptığı vuruşlara katlanarak, Austerlitz savaş meydanında da taşıyordu.

---

78 Yemin ederim efendimiz, elimizden gelen her şeyi yapacağız efendimiz!

79 Peterburg'ta askerî talimlerin yapıldığı bir alan. (ç.n.)

Hükümdar yiğit Apşeronluları işaret ederek, yüzünde bir gülümsemeyle yanındakilerden birine döndü ve bir şeyler söyledi.

XVI

Kutuzov yaverleriyle birlikte, yürüme hızında karabinalıların ardından gidiyordu.

Kolun peşinde yarım verst kadar gittikten sonra yolun ikiye ayrıldığı yerin yakınlarındaki tek ve terk edilmiş bir evin (muhtemelen eskiden handı) önünde durdu. İki yol da bayır aşağı iniyordu ve ikisinde de birlikler ilerliyordu.

Sis dağılmaya başlamıştı ve iki verst kadar uzakta, karşıdaki tepelerde düşman birlikleri belli belirsiz görünüyordu. Aşağıdan soldan gelen silah sesleri daha rahat duyulmaya başlamıştı. Kutuzov durdu, Avusturyalı bir generalle konuşuyordu. Biraz arkalarında duran Prens Andrey dikkatle onlara bakıyordu, dürbününü rica etmek için bir yavere döndü.

Uzaktaki birliklere değil tepeden aşağı, kendi önlerine bakan bu yaver, "Bakın, bakın," dedi, "Fransızlar!"

İki general ve yaverler birbirlerinin elinden çekerek dürbünü kapmaya çalıştılar. Bütün yüzler birdenbire değişti, hepsinde korku belirdi. Fransızların bizden iki verst uzakta oldukları düşünülüyordu ama ansızın, hiç beklenmedik bir anda karşımıza çıkmışlardı.

"Düşman mı bu?.. Hayır... Evet, bakın, o... kesin... Nasıl olur?" gibi sesler duyuldu.

Prens Andrey, sağda aşağıda, Kutuzov'un durduğu yerden en fazla beş yüz adım uzakta, Apşeronlulara doğru çıkan kalabalık bir Fransız kolunu çıplak gözle gördü.

Prens Andrey, "İşte o belirleyici an geldi! İş bana düştü," diye geçirdi içinden, atını mahmuzlayarak Kutuzov'un yanına gitti.

"Ekselansları Apşeronluları durdurmak gerek," diye bağırdı.

Ama o anda etrafı bir duman bulutu kapladı, yakından silah sesleri duyuldu, Prens Andrey'in iki adım ötesinden, insani korkuya kapılmış bir çığlık geldi: "Kardeşler! Hapı yuttuk!"

Bu ses sanki bir emirdi. Bu ses üzerine herkes koşarak kaçmaya başladı.

Karmakarışık ve giderek büyüyen kalabalıklar, birliklerin beş dakika önce imparatorların önünden geçtikleri yere doğru koşarak kaçıyordu. Bu kalabalığı durdurmanın kolay olmamasının yanı sıra kalabalıkla birlikte geriye doğru sürüklenmemek de imkânsızdı. Bolkonski sadece Kutuzov'dan uzak düşmemeye çalışıyor, gözünün önünde olup bitenleri anlayamadan şaşkın şaşkın çevresine bakınıyordu. Nesvitski öfkeli, kıpkırmızı, tanınmaz bir yüzle Kutuzov'a, hemen uzaklaşmazsa kesinlikle esir düşeceğini haykırıyordu. Kutuzov karşılık vermedi, yerinden kıpırdamadı, mendilini çıkarttı. Yanağından kan akıyordu. Prens Andrey güçlükle yanına gitti.

Alt çenesinin titremesine zorlukla engel olarak sordu: "Yaralandınız mı?"

Kutuzov mendilini yaralı yanağına bastırıp kaçanları işaret ederek, "Yara burada değil, orada!" dedi.

"Durdurun şunları!" diye bağırdı ama daha bağırdığı anda onları durdurmanın imkânsız olduğunu anlamış olacak ki atını mahmuzlayıp sağa yöneldi.

Yeni bir kaçak dalgası onu içine aldı ve geriye sürükledi.

Birlikler o kadar yoğun bir kalabalık halinde kaçıyorlardı ki bir kere ortasına düştü mü çıkmak zordu. Kimisi "Yürüsene, ne oyalanıyorsun!" diye bağırıyor, kimisi olduğu yerde dönüp havaya ateş ediyordu; kimisi Kutuzov'un bindiği ata vuruyordu. Büyük bir çabayla, kendini kalabalığın selinden kurtararak sol yana atan Kutuzov, sayıları yarıdan aza düşen

maiyetiyle birlikte top seslerinin yakından geldiği yere doğru ilerledi. Kutuzov'dan geri kalmamaya çalışarak kendini kaçanların kalabalığından kurtaran Prens Andrey tepenin yamacında, dumanların arasında, hâlâ ateş etmekte olan Rus bataryasını ve onlara doğru koşan Fransızları gördü. Daha yukarıda ne bataryaya yardıma giden, ne de kaçanlarla birlikte gerileyen Rus piyadeleri vardı. Atı üzerinde bir general bu piyadelerin yanından ayrıldı ve Kutuzov'a yaklaştı. Kutuzov'un maiyetinde sadece dört kişi kalmıştı. Hepsinin yüzü sararmıştı ve sessizce birbirlerine bakıyorlardı.

Kutuzov alay komutanına kaçanları işaret ederek "Durdurun şu alçakları!" diye boğulurcasına seslendi; ama tam o anda kurşunlar ıslık çalarak, sanki bu sözleri cezalandırmak istermiş gibi, alaya ve Kutuzov'un maiyetine doğru kuş sürüsü gibi uçuştu.

Fransızlar bataryaya saldırıyorlardı, Kutuzov'u görünce ona da ateş açmışlardı. Bu yaylım ateşle birlikte alay komutanı bacağını tuttu; birkaç asker yere düştü, sancaktar elindeki sancağı bıraktı; sancak sallandı, devrildi, yanındaki askerlerin silahlarına takıldı. Askerler emir gelmeden ateş etmeye başladılar.

Kutuzov yüzünde ümitsiz bir ifadeyle, "Aaah!" diye inledi, çevresine bakındı. Yaşının getirdiği güçsüzlüğün bilinciyle, titrek bir sesle, "Bolkonski," diye fısıldadı. Dağılan taburu ve düşmanı işaret ederek, "Bolkonski," diye fısıldadı, "bu ne hal?"

Ama Prens Andrey, o daha sözünü bitirmeden, utanç ve öfke gözyaşlarının boğazını düğümlediğini hissederek atından inmiş, sancağa doğru koşmaya başlamıştı bile.

İnsanın içine işleyen bir çocuk çığlığıyla bağırdı: "Çocuklar, ileri!"

Prens Andrey sancağın sopasını yakalayıp, kendisine atıldığı belli olan kurşunların ıslığını zevkle dinleyerek, "İşte o an!" diye düşündü. Birkaç asker yere düştü.

Prens Andrey ağır sancağı ellerinde zar zor tutarak, "Hurra!" diye bağırdı ve tüm taburun kesinlikle peşinden koşacağı inancıyla ileri atıldı.

Ve gerçekten de sadece birkaç adım tek başına koştu. Bir asker, sonra bir tanesi daha koşmaya başladı, sonra tüm tabur "Hurra!" çığlıklarıyla ileri atılıp, sağından solundan onu geçtiler. Taburun astsubayı koşup ağırlığı yüzünden Prens Andrey'in ellerinde sağa sola yalpalanan sancağı aldı ama alır almaz vuruldu. Prens Andrey sancağı yeniden aldı, gönderine sokup taburla birlikte koştu. Biraz ileride kimi dövüşen kimi topları bırakıp ona doğru koşan topçularımızı gördü; topçu beygirlerini tutup topları döndüren Fransız piyadelerini gördü. Prens Andrey ve tabur toplardan artık sadece yirmi adım uzaktaydı. Başının üstünde kurşunların hiç kesilmeyen ıslıklarını duyuyor, sağında solunda sürekli askerler inliyor ve düşüyorlardı. Ama onlara bakmıyordu; gözlerini dikmiş sadece ileriye, bataryada olup bitenlere bakıyordu. Sorguçlu asker şapkası yana kaymış, kızıl saçlı bir topçunun tomarın bir ucundan çekerken, bir Fransız askerinin de diğer ucundan çektiğini artık açıkça görüyordu. Prens Andrey, görünüşe göre, ne yaptıklarının farkında olmayan bu iki insanın yüzündeki şaşkın ve aynı zamanda öfkeli ifadeyi açıkça görmüştü.

Prens Andrey onlara bakarken, "Ne yapıyorlar?" diye düşündü, "Madem silahı yok, kızıl saçlı topçu niye kaçmıyor? Fransız neden süngülemiyor? Fransızın aklına tüfeği gelir ve o kaçmaya fırsat bulamadan süngüyü geçirir."

Gerçekten de başka bir Fransız, tüfeğini yatay konuma getirip, boğuşanlara doğru koşmaya başladı, kendisini neyin beklediğinin hâlâ farkında olmayan, tomarı büyük bir inançla çekiştiren kızıl saçlı topçunun kaderi birazdan belli olacaktı. Ama Prens Andrey bu işin sonunu görmedi. Yakınındaki askerlerden biri, bir sopayı sıkıca sallayıp kafasına indirmiş gibi geldi. Canı biraz acımıştı ama daha önemlisi

bu acı dikkatini başka yöne çekmiş, baktığı şeyi görmesine engel olmuştu.

"Bu da ne? Düşüyor muyum? Bacaklarım tutmuyor," diye düşündü ve sırtüstü düştü. Fransızlarla topçu arasındaki mücadelenin nasıl sonlandığını görme ümidiyle, topçunun ölüp ölmediğini, topların kurtarıldığını mı yoksa düşmanın eline mi geçtiğini öğrenme isteğiyle gözlerini açtı. Ama hiçbir şey görmedi. Üstünde artık gökyüzünden, yüksek, açık olmayan ama yine de ölçülemeyecek kadar yüksek, gri bulutların sessizce, ağır ağır ilerlediği gökyüzünden başka bir şey yoktu. Prens Andrey, "Ne kadar sessiz, sakin ve görkemli, koştuğum zamanki gibi değil," diye düşünüyordu, "Koştuğumuz, bağrıştığımız, dövüştüğümüz zamanki gibi de değil; Fransızla topçunun öfkeli, korku dolu yüzlerle tomarı çekiştirdikleri zamanki gibi hiç değil, bulutlar bu yüksek, sonsuz gökyüzünde hiç de o zamanlardaki gibi ilerlemiyor. Bu yüksek gökyüzünü nasıl olmuş da daha önce hiç görmemişim? Onu nihayet fark edebildiğim için ne kadar şanslıyım. Evet! Bu sonsuz gökyüzünden başka her şey boş, her şey yalan. Ondan başka hiçbir şey, hiçbir şey yok. Hatta o bile yok, sessizlikten, sakinlikten başka hiçbir şey yok. Tanrı'ya şükür!.."

XVII

Bagration'un komutasındaki sağ kanatta, saat dokuzda muharebe daha başlamamıştı. Dolgorukov'un muharebeyi başlatma isteğine uymak istemeyen ve sorumluluğu üzerinden atmaya çalışan Prens Bagration, Dolgorukov'a başkomutana birisinin gönderilmesini ve bu konunun ona sorulmasını önerdi. Bagration iki kanat arasındaki mesafenin neredeyse on verst olduğunu; gönderilen kişinin, öldürülmedi de (bu gayet olasıydı) başkomutanı buldu diyelim, ki bu çok zordu, akşamdan önce dönemeyeceğini biliyordu.

Bagration iri, ifadesiz, uykusuz gözlerini maiyeti üzerinde dolaştırdı ve gözüne ilk çarpan Rostov'un, heyecandan ve ümitten elinde olmadan sararmış çocuksu yüzü oldu. Onu gönderdi.

Rostov elini siperliğine koyarak, "Ya başkomutandan önce majestelerini görecek olursam ekselansları?"

Dolgorukov, Bagration'dan önce atılarak, "Konuyu majestelerine iletebilirsiniz," dedi.

Rostov hattaki nöbeti bittikten sonra, sabah olmadan önce birkaç saat kestirme fırsatı bulmuştu ve kendini neşeli, cesur, kararlı, her şeyi rahatlıkla yapabilecek gibi, şansının yaver gideceğine emin hissediyordu; her şeyin gözüne kolay, eğlenceli ve mümkün göründüğü bir ruh halindeydi.

O sabah bütün istekleri yerine geliyordu: Büyük bir çarpışma vardı ve ona katılıyordu; ayrıca en cesur generalin emir subayıydı; üstelik verilen görevle Kutuzov'a, belki de bizzat hükümdara gidiyordu. Sabah hava açıktı, altında iyi bir at vardı. Keyif ve mutluluğu yüreğinde hissediyordu. Emri alır almaz atını koyverip hat boyunca dörtnala gitti. İlk önce daha muharebeye girmemiş, hareketsiz bekleyen, Bagration komutasındaki birliklerin hattının yanından geçti; sonra Uvarov komutasındaki süvarilerin tuttuğu arazide ilerledi, burada bir hareketlenme olduğunu, muharebe hazırlıklarının başladığını fark etti; Uvarov komutasındaki süvarileri geçince ilerisinden gelen top ve tüfek seslerini net bir şekilde duymaya başladı. Silah sesleri gitgide güçleniyordu.

Taze sabah havasında artık daha önceki gibi düzensiz aralıklarla ikişer üçer silah sesi ve ardından bir ya da iki top sesi değil; Pratzen önlerinden, tepenin yamaçları boyunca, bazen aralarında hiç boşluk kalmayacak, tek, genel bir uğultu çıkartacak kadar sık top atışlarıyla kesilen düzenli tüfek sesleri geliyordu.

Yamaçlarda, tüfek dumanlarının sanki birbirinin peşinden koştuğu ve top dumanlarının kıvrıla kıvrıla yükseldiği,

yayıldığı, birbirleriyle iç içe geçtiği görülüyordu. Dumanların arasında parlayan süngülerden piyade yığınlarının hareket ettiği ve yeşil sandıklı topçuların dar hattı fark ediliyordu.

Rostov neler olup bittiğine bakmak için atını bir dakikalığına bir tepeceğin üzerinde durdurdu; ama dikkatini ne kadar zorladıysa da olup bitenleri ne seçebiliyor ne de anlayabiliyordu: Orada, dumanın içinde birtakım insanlar hareket ediyor, birtakım birlikler keten bezi gibi yayılmış, ileri geri hareket ediyorlardı; ama neden? Kim? Nereye? Anlamak mümkün değildi. Yine de bu görüntü ve bu sesler onun moralini bozmuyor, onu korkutmuyor; tersine ona güç veriyor, kararlılığını perçinliyordu.

Bu seslere zihninden, "Haydi gösterin onlara!" diye seslendi ve yeniden hat boyunca dörtnala gitmeye başladı, ilerledikçe muharebeye girişmiş olan birliklerin arasına daldı.

Rostov, "Orada ne olacak bilmiyorum ama her şey iyi olacak!" diye düşünüyordu.

Bazı Avusturya birliklerini geçen Rostov hattın bundan sonraki kısmının (bunlar muhafızlardı) muharebeye giriştiğini fark etti.

"Daha iyi! Daha yakından görürüm," diye düşündü.

Ön hattın neredeyse yanından gidiyordu. Bir grup atlı ona doğru dörtnala gelmekteydi. Bunlar saldırıdan sıraları bozulmuş bir halde dönen leib-ulanlarımızdı.[80] Rostov yanlarından geçti, aralarından bir tanesinin kanlar içinde olduğunu gayriihtiyari fark etti, dörtnala yoluna devam etti.

"Beni ilgilendirmez!" diye düşündü. Daha birkaç yüz adım gitmemişti ki sol tarafından yolunu kesecekmiş gibi üzerine doğru gelen, kırlık alana boydan boya yayılmış gibi görünen, atları siyah, beyaz üniformaları parlayan büyük bir süvari kitlesi gördü. Rostov süvarilerin yolundan çekilmek için atını doludizgin sürdü, aynı hızda gitselerdi çekilecek-

80 Leib-ulanı: Hafif süvari muhafızı.

ti de ama süvariler hızlarını gitgide artırdılar, hatta bazıları dörtnala ilerlemeye başladı. Rostov onların nal seslerini, silah şakırtılarını gitgide daha net duyuyordu; atlarını, bedenlerini, hatta yüzlerini daha net görüyordu. Bunlar üzerlerine doğru harekete geçen Fransız süvarilerine saldırmaya giden atlı muhafızlarımızdı.

Atlı muhafızlar dörtnala gidiyorlardı ama dizginleri hâlâ bırakmamışlardı. Rostov artık yüzlerini görüyordu ve safkan atını dörtnala sürmeye başlayan subayın, "Marş, marş!" emrini duydu. Ezilmekten ya da Fransızlara saldırının ortasında kalmaktan korkan Rostov atını cephe boyunca gidebildiği kadar hızlı sürdü ama yine de onları geçmeyi başaramadı.

En uçtaki, uzun boylu, yüzü çiçek bozuğu atlı muhafız, karşısında çarpmaktan kaçamayacağı Rostov'u görünce öfkeyle kaşlarını çattı. Rostov kamçısını atlı muhafızın atının gözlerine doğru sallamayı akıl edemeseydi bu atlı muhafız kesinlikle onu ve Beduin'i yere devirecekti (Rostov kendini bu kocaman insanlarla ve atlarla kıyasladığında çok küçük ve zayıfmış gibi hissediyordu). Siyah, ağır, beş verşokluk[81] at ürktü, kulaklarını dikti; ama yüzü çiçek bozuğu atlı muhafız kocaman mahmuzlarıyla atın böğrüne sertçe vurdu ve at, kuyruğunu sallayıp boynunu uzatarak çok daha hızlı gitmeye başladı. Rostov, atlı muhafızlar kendisini geçer geçmez "Hurra!" çığlıklarını duydu ve dönüp bakınca en ön saflarının kırmızı apoletli yabancı süvarilerle, muhtemelen Fransızlarla iç içe geçtiğini gördü. Daha fazlasını görmek mümkün olmadı çünkü bir yerlerden top atılmaya başladı ve her yeri duman kapladı.

Rostov, atlı muhafızlar yanından geçip dumanın içinde gözden kayboldukları an, dörtnala onları izlemekle, gitmesi gereken yere gitmek arasında kararsız kaldı. Atlı muhafızların bu parlak saldırısı Fransızları bile şaşırtmıştı. Rostov

81 1 verşok: 44,4 cm. (ç.n.)

sonradan bu muazzam, yakışıklı insan topluluğundan, binlerce ruble değerindeki atlarıyla yanından dörtnala geçen bu parlak, zengin, genç subaylardan ve harbiye öğrencilerinden sadece on sekizinin saldırıdan sağ kurtulduğunu öğrenince dehşete düşmüştü.

Rostov, "Gitmedim diye niye onları kıskanayım ki, hem ben belki de hükümdarı göreceğim," diye düşündü ve dörtnala yoluna devam etti.

Piyade muhafızların yanından geçerken, seslerini duymaktan ziyade, askerlerin yüzlerinde endişe ve subayların yüzlerinde her zamankinden farklı bir ciddiyet, savaş ciddiyeti görünce üstlerinden ve yakınlarından gülle atıldığının farkına vardı.

Piyade muhafız alayı sıralarından birinin arkasından geçerken kendisini adıyla çağıran bir ses duydu.

"Rostov!"

Boris'i tanımadı ve "Ne var?" diye cevap verdi.

Boris, yüzünde ilk defa ateş hattına giren delikanlıların mutlu gülümsemesiyle, "İlk hattaydık. Bizim alay saldırıya kalktı," dedi.

Rostov durdu.

"Demek öyle!" dedi, "Eee, ne oldu?"

Boris konuşmaya istekli bir tavırla, "Püskürttük onları," dedi, "düşünebiliyor musun?"

Ve Boris yerlerini alıp karşılarında birlikleri görünce bunları Avusturyalılar sandıklarını, bu birlikler aniden gülle atmaya başlayınca ilk hatta olduklarını anladıklarını ve hiç beklemedikleri bir anda muharebeye girmek zorunda kaldıklarını anlattı. Rostov, Boris'in anlattıklarını sonuna kadar dinlemeden atını mahmuzladı.

Boris "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Majestelerine mesaj götürüyorum."

Rostov'un söylediğini yanlış anlayıp, "majesteleri" değil de "ekselansları" dediğini sanan Boris, "İşte şurada!" dedi.

Yüz adım ötelerindeki, omuzlarını kaldırmış ve kaşlarını çatmış bir halde, beyaz üniformalı, yüzü solgun, Avusturyalı bir subaya bağıran miğferli, süvari muhafızı ceketli grandükü işaret etti.

Rostov, "Bu grandük, ben başkomutanı ya da hükümdarı göreceğim," dedi ve atını mahmuzladı.

Berg diğer taraftan, aynı Boris gibi heyecanla, koşa koşa gelip, "Kont, kont!" dedi, "kont, sağ elimden yaralandım (konuşurken kan içindeki, mendille sarılı elini gösteriyordu), yine de cepheyi terk etmedim. Kont, kılıcı sol elimle tutuyorum: Biz von Berg'lerin soyunda herkes şövalyeydi kont."

Berg bir şeyler daha söyledi ama Rostov onun da bitirmesini beklemeden uzaklaştı.

Muhafızları ve boş bir aralığı geçen Rostov, atlı muhafızların saldırısında olduğu gibi ilk hatta kalmamak için en şiddetli silah ve top seslerinin geldiği yerin etrafından, uzaktan dolanarak yedek kuvvetlerin hattı boyunca ilerledi. Aniden ilerisinden, birliklerimizin arkasından, düşmanın bulunabileceğini kesinlikle düşünmediği bir yerden, yakından gelen tüfek sesleri duydu.

"Bu ne olabilir? Düşman bizim birliklerin arkasında mı? İmkânsız," diye düşündü Rostov ve birden hem kendisi hem de aniden karşısına çıkan çatışmanın akıbeti için korkunç bir endişeye kapıldı, "Bu ne olursa olsun artık yanından geçip gitmenin imkânı yok. Başkomutanı burada aramalıyım, eğer hepsi ölmüşse benim görevim de herkesle birlikte ölmektir."

Rostov'un içini aniden kaplayan bu kötü önsezi Pratzen köyünün arkasındaki, farklı farklı birliklerden askerlerin oluşturduğu kalabalıkların içinde ilerledikçe gitgide doğrulanıyordu.

Rostov birbirine karışmış kabalıklar halinde kaçan Rus ve Avusturyalı askerlerden yoluna çıkanlara, "Ne oluyor? Ne oluyor? Kime ateş ediyorlar? Kim ateş ediyor?" diye soruyordu.

Kaçan kitlenin içindekiler de onun gibi neler olduğunu bilmiyor, Rusça, Almanca ve Çekçe yanıt veriyorlardı: "Şeytan bilir ne olduğunu! Herkesi öldürdüler! Her şey bitti!"

İçlerinden birisi "Vurun Almanlara!" diye bağırdı.

"Şeytan alsın hepsini! Hainler!"

Almanlardan biri homurdandı: "Zum Henker diese Russen!.."[82]

Birkaç yaralı yol boyunca yürüyordu. Küfürler, bağrışmalar, inlemeler tek bir uğultu halini almıştı. Silah sesleri kesildi, Rostov'un sonradan öğrendiğine göre Rus ve Avusturya askerleri birbirlerine ateş etmişlerdi.

Rostov, "Tanrım! Nedir bütün bunlar?" diye geçirdi içinden, "Hem de burada, hükümdarın onları her an görebileceği bir yerde!.. Ama hayır, bunlar kesin bir avuç alçak olmalı. Bu durum geçecek, bu olamaz, olamaz. Sadece şunları bir an önce geçmem lazım!"

Yenilgi ve kaçma düşüncesini Rostov'un aklı almıyordu. Pratzen tepesinde, kendisine başkomutanı bulması emredilen yerde Fransız toplarını ve birliklerini görmüş olmasına rağmen buna inanamıyor, inanmak istemiyordu.

XVIII

Rostov'a, Kutuzov ve hükümdarı Pratzen köyü yakınlarında araması emredilmişti. Ama burada tek bir komutan bile yoktu, dağılmış birliklerin düzensiz kalabalığı vardı. Bu kalabalığı geçmek için artık iyice yorulmuş olan atını sürdü ama ilerledikçe kalabalığın düzensizliği de artıyordu. İlerlediği anayola her türden kaleska ve yük arabası, her çeşit birlikten yaralı olan, olmayan Rus ve Avusturyalı askerler yığılmıştı. Hepsi Pratzen tepelerindeki Fransız bataryalarından yağan güllelerin iç karartıcı sesleri altında uğulduyor, karmakarışık bir halde uzaklaşmaya çalışıyordu.

82 Asacaksın bu Rusları!..

Rostov durdurabildiği herkese, "Hükümdar nerede? Kutuzov nerede?" diye soruyor ama kimseden bir yanıt alamıyordu.

Sonunda bir askerin yakasına yapışarak cevap vermesi için zorladı.

Asker bir şeylere gülüp Rostov'un elinden kurtularak, "Nerede olacaklar kardeş! Hepsi çoktan gitti, herkesten önce kaçtılar," dedi.

Halinden sarhoş olduğu belli olan bu askeri bırakan Rostov, önemli birinin emir erini ya da seyisini durdurarak sorgulamaya başladı. Emir eri, Rostov'a hükümdarı bir saat önce bu yoldan arabayla doludizgin götürdüklerini ve hükümdarın ağır yaralı olduğunu söyledi.

Rostov, "Olamaz," dedi, "başka biri olmalı."

Emir eri kendinden emin bir gülümsemeyle, "Kendi gözlerimle gördüm," dedi, "artık ben de hükümdarı tanımayacaksam: Peterburg'ta kaç kere onu böyle yakından görmüştüm. Kupa arabasında yüzü sararmış, solmuş bir halde oturuyordu. Dört siyah at yanımızdan, nasıl desem, yıldırım gibi geçtiler: Çarın atlarını da İlya İvanıç'ı da tanıyoruz artık; herhalde İlya çardan başkasına sürücülük etmez."

Rostov onun atını bıraktı ve yoluna devam etmek istedi. Yanından geçtiği yaralı bir subay ona dönerek, "Siz kimi arıyorsunuz?" diye sordu, "Başkomutanı mı? Gülleyle vurulup öldü, bizim alayın yanında göğsünden gülleyle vurulup öldü."

Başka bir subay onu düzeltti: "Ölmedi, yaralandı."

Rostov, "Kim? Kutuzov mu?" diye sordu.

Subay, Hostiyeradek köyünü işaret ederek, "Kutuzov değil, adı neydi onun, zaten artık fark etmez, pek azı sağ kaldı. Şuraya, şu köye gidin, bütün komutanlar orada toplandı," dedi ve yanından geçip gitti.

Rostov artık atını yavaşça, kime ve neden gittiğini bilmeden sürüyordu. Hükümdar yaralanmış, savaş kaybedil-

mişti. Artık buna inanmamak olanaksızdı. Rostov kendisine gösterdikleri, uzaktan bir kule ve kilisenin göründüğü yöne doğru gidiyordu. Niye acele edecekti ki? Artık yaralı değil tamamen sağlıklı bile olsalar hükümdara ya da Kutuzov'a ne söyleyecekti?

Askerlerden biri, "Bu yoldan gidin komutanım, yoksa öldürülürsünüz," diye bağırdı, "öbür tarafta öldürülürsünüz."

Bir başkası, "Yahu, neler söylüyorsun sen!" dedi, "Nereden gidecek? Bu taraf daha yakın."

Rostov biraz düşündü ve öldürüleceği söylenilen tarafa yöneldi.

"Artık hiç fark etmez. Hükümdar yaralandıktan sonra kendimi mi koruyacağım?" diye düşündü. Pratzen'den kaçanların en çok vurulup öldürüldükleri boş araziden gidiyordu. Fransızlar burayı henüz ele geçirmemişlerdi ama öldürülmeyip sağ kalan ya da yaralanan Ruslar çoktan bırakıp gitmişlerdi. Bu alanda, her desyatinada[83] on, on beş ölü, yaralı iyi bir tarladaki tahıl demetleri gibi yatıyordu. Yaralılar, ikisi üçü bir arada sürünüyor, feryatları ve inlemeleri Rostov'u rahatsız ediyor, bazen de yalandan yapıyorlarmış gibi geliyordu. Rostov bu acı çeken insanları görmemek için atını tırısa kaldırdı ve içine bir korku düştü. Hayatını değil, ihtiyacı olduğunu bildiği cesaretini, bu talihsiz insanları gördükten sonra kaybetmekten korkuyordu.

Ölü ve yaralılarla kaplı, üzerinde canlı kalmayan bu alana ateş etmeyi kesen Fransızlar, bir yaverin geçtiğini görünce toplarını ona çevirip birkaç gülle savurdular. Güllelerin ıslığa benzeyen korkunç seslerinin ve çevresindeki ölülerin uyandırdığı duygular Rostov'un yüreğinde birleşip tek bir korku ve kendine acıma hissi haline dönüştü. Aklına annesinin son mektubu geldi. "Ne hissederdi acaba," diye düşündü, "beni şimdi burada, bu tarlada, toplar üzerime çevrilmişken görseydi?"

---

83 Desyatina: 1,09 hektar. (ç.n.)

Hostiyeradek köyünde savaş alanından uzaklaşmış, birbirlerine karışmış olmalarına rağmen düzenlerini büyük ölçüde muhafaza etmiş Rus birlikleri vardı. Fransız güllleleri buraya ulaşmıyordu ve silah sesleri uzaktan geliyordu. Burada herkes savaşın kaybedildiğini artık açıkça görüyor, söylüyordu. Rostov'un sorduğu hiç kimse ona hükümdarın ya da Kutuzov'un nerede olduğunu söyleyemedi. Birisi hükümdarın yaralandığı söylentisinin doğru olduğunu, bir başkası olmadığını söylüyor ve yayılan bu yalan haberi Saray Baş Mareşali Kont Tolstoy'un, savaş alanından sararmış ve korku dolu bir yüzle, imparatorun maiyetindeki diğer insanlarla birlikte, imparatorun arabasıyla son hızla uzaklaşmasıyla açıklıyorlardı. Subaylardan biri Rostov'a köyün arkasında, solda komutanlardan birini gördüğünü söyleyince Rostov birini bulma umuduyla değil, vicdanını rahatlatmak için oraya yöneldi. Üç verst gidip son Rus birliklerini de geçtikten sonra hendekle çevrili bir sebze bahçesinin yanında, yüzleri hendeğe dönük iki atlı gördü. Şapkası sorguçlu olan atlı, nedense Rostov'a tanıdık geldi; tanımadığı, al, güzel bir ata (bu at da Rostov'a tanıdık gelmişti) binmiş diğeri hendeğe yaklaştı, atını mahmuzladı, dizginleri gevşeterek, hendeğin üzerinden rahatça atlayıp bahçeye girdi. Sadece atının arka ayaklarından birkaç parça toprak döküldü. Atını sertçe döndürüp yeniden hendeğin üzerinden atladı ve beyaz sorguçlu atlıya dönerek saygıyla aynısını yapmasını teklif etti. Görünümü Rostov'a tanıdık gelen ve nedense, elinde olmadan dikkatleri üzerine çeken bu atlı, bu teklife kafası ve eliyle olumsuz karşılık verdi ve Rostov, yaptığı bu hareketten üzüntüsünü çektiği, hayranı olduğu hükümdarını tanıdı.

Rostov, "Ama bu bomboş alanın ortasında bir başına olmamalı," diye düşündü. Bu sırada Aleksandr başını çevirdi ve Rostov hafızasında izleri hâlâ silinmemiş olan, hayranı olduğu o yüz hatlarını gördü. Hükümdarın yüzü solgundu, yanakları sarkmış, gözleri çukurlaşmıştı; ama yüz hatları

yine de güzelleşmiş, sakinleşmişti. Rostov, hükümdarın yaralandığı dedikodusunun doğru olmadığını kendi gözleriyle gördüğü için memnundu. Onu gördüğü için mutluydu. Dolgorukov'un bildirmesini emrettiği şeyi doğrudan ona bildirebileceğini, hatta bildirmesi gerektiğini biliyordu. Ama Rostov, arzuladığı an gelip sevdiğiyle baş başa kalınca, geceleri hayal ettiği şeyi söylemeye cesaret edemeyip titreyen, afallayan, başka bir zamana bırakma ya da kaçma fırsatı yakalayabilmek için korkuyla çevresine bakınan âşık bir delikanlı gibi, dünyada her şeyden çok istediği şansı yakalayınca hükümdara nasıl yaklaşacağını bilemiyor ve aklına, bunu nahoş, uygunsuz ve imkânsız kılacak binlerce neden geliyordu.

"Nasıl olur! Onun tek başına ve kederli bir halde olmasından faydalandığım için keyif alıyormuşum gibi. Tanımadığı bir insanın böyle acılı bir anda ona görünmesi hoşuna gitmeyebilir, zor gelebilir, ayrıca onu görünce bile yüreğim tekler, ağzım kururken ona ne söyleyebilirim?" Hükümdarı görünce söylemeyi planladığı sayısız şeyden bir tanesi bile o anda aklına gelmiyordu. Bu konuşmaların büyük bir bölümü başka şartlar için, çoğunlukla zafer ve kutlama anlarında ve özellikle aldığı yaralardan dolayı ölüm döşeğindeyken, hükümdar ona kahramanlığı nedeniyle teşekkür ederken ve o da yaptıklarıyla kanıtladığı sevgisini hükümdara iletirken kullanmak için hazırlanmıştı.

Rostov, "Artık akşamın dördü olmuşken ve savaş kaybedilmişken hükümdara sağ kanatla ilgili emirlerini mi soracağım? Hayır, kesinlikle ona yaklaşmamalıyım ve düşüncelerini bölmemeliyim. Onun kötü bir bakışıyla karşılaşmak, üzerinde kötü bir izlenim bırakmaktansa bin kere ölmeyi tercih ederim," kararına vardı ve sürekli arkasını dönüp kararsız ifadesini değiştirmeyen hükümdara bakarak, yüreğinde keder ve ümitsizlikle uzaklaştı.

Rostov aklından bunları geçirip hükümdarın yanından üzüntüyle uzaklaşırken Yüzbaşı von Toll tesadüfen oradan

geçiyordu, hükümdarı görünce hemen yaklaştı, hizmetinde olduğunu bildirdi ve hendekten yürüyerek geçmesine yardım etti. Kendini kötü hisseden ve biraz dinlenmek isteyen hükümdar bir elma ağacının altına oturdu, Toll da yanında ayakta duruyordu. Rostov, von Toll'un hükümdara uzun uzun, hararetli hararetli bir şeyler anlattığını ve belli ki ağlamaya başlayan hükümdarın bir eliyle gözlerini kapatmasını diğer eliyle Toll'un elini sıkmasını kıskançlık ve pişmanlıkla izledi.

Rostov içinden, "Onun yerinde ben olabilirdim!" diye geçirdi ve hükümdarın kara talihine duyduğu üzüntünün neden olduğu gözyaşlarına zorlukla hâkim olarak, büyük bir ümitsizlik içinde, nereye ve neden gittiğini kendisi de bilmeden ilerledi.

Duyduğu acıya kendi zayıflığının neden olduğunu hissedince ümitsizliği iyiden iyiye arttı.

Hükümdarın yanına gidebilirdi... hatta gidebilirdi değil gitmeliydi. Bu hükümdara olan bağlılığını göstermesi için eşsiz bir fırsattı ve o bundan faydalanmamıştı. "Ben ne yaptım?" diye düşündü. Atını çevirdi ve hızla geriye, imparatoru gördüğü yere döndü; ama hendeğin ötesinde artık kimse kalmamıştı. Sadece yük ve binek arabaları geçiyordu. Fuhrmannlardan[84] birinden Kutuzov'un kurmaylarının arabaların gittiği köyün yakınlarında olduğunu öğrendi. Arabaları takip etti.

Önünde Kutuzov'un seyisi, eyer örtüleri örtülü atları yedeğine almış götürüyordu. Seyisin arkasında bir yük arabası, arabanın arkasında da kepli, kısa paltolu, çarpık bacaklı, ihtiyar bir uşak gidiyordu.

Seyis, "Tit, hey Tit!" dedi.

İhtiyar dalgın dalgın cevap verdi: "Ne var?"

"Tit! Harman dövmeye git!"

İhtiyar öfkeyle tükürerek, "Off, aptal herif!" dedi.

---

84 Arabacı. (Alm.)

Bir süre konuşmadan yürüdüler sonra aynı şaka yeniden yapıldı.

Akşam saat beşte savaş bütün noktalarda kaybedilmişti. Fransızların eline daha şimdiden yüzden fazla top geçmişti.

Prjebışevski ve kolordusu silahlarını bırakmıştı. Diğer kollar askerlerinin yarıya yakınını kaybetmiş, karmakarışık, darmadağınık yığınlar halinde geri çekilmişti.

Langeron ve Dohturov'un birliklerinden geriye kalanlar birbirlerine karışmış, Augest köyü yakınlarındaki bentlerin etrafına ve gölet kenarlarına yığılmışlardı.

Saat altıda sadece Augest bentlerinde, Pratzen yamaçlarına sayısız top yerleştirmiş olan Fransızların geri çekilen birliklerimizi dövmesinin sesi duyuluyordu.

Dohturov ve diğer birkaç komutan taburları artçıda toplamışlar, bizim süvarileri kovalayan Fransız süvarilerine ateş ediyorlardı. Hava kararmaya başlamıştı. İhtiyar değirmencinin başında takkesi, elinde oltasıyla yıllarca huzur içinde yaşadığı, torununun, gömleğinin kollarını sıvayıp kovada titreşen gümüş rengi balıkları yokladığı bu dar Augest bendinde; kürklü kalpaklı, lacivert ceketli Moravyalıların buğday yüklü, iki koşumlu arabalarıyla yıllarca, huzur içinde geçtikleri sonra arabaları bembeyaz olmuş, kendileri una bulanmış bir halde geri döndükleri bu bentte, bu daracık bentte şimdi yük arabalarının ve silahların arasında, atların altında ve tekerleklerin arasında yüzlerinin şekli ölüm korkusuyla değişmiş, birbirini ezen, ölmek üzere olan ve aynı şekilde öldürülme yolunda birkaç adım atmak için birbirini öldüren insanlar yığılmıştı.

Bu yoğun kalabalığın ortasına her on saniyede bir havayı yırtarak gelen bir gülle düşüyor ya da kalabalığın üzerinde bir misket bombası parçalanıp yayılıyor, insanları öldürüyor, ölenlerin yanındakileri kana buluyordu. Alaydan geriye kalanlar, sadece on askeri kalan bölüğünün başında ayak-

ta duran, elinden yaralı Dolohov (artık subaydı) ve atının üzerindeki alay komutanıydı. Kalabalığın sürüklemesiyle bendin girişine itilmişlerdi, dört taraftan sıkıştırılıyorlardı, kalabalık, topun altında kalan atı çekip kurtarmaya çalıştığı için durmuşlardı. Bir gülle arkalarındaki birini öldürdü, bir başkası önlerine düşüp Dolohov'un üzerine kan sıçrattı. Kalabalık ümitsiz bir hamle yaptı, sıkıştı, birkaç adım atabildi ve yeniden durdu.

Hepsi, "Yüz adım daha ilerleyebilirsek kesin kurtuluruz; burada iki dakika daha dikilirsek kesin ölürüz," diye düşünüyordu.

Kalabalığın ortasında duran Dolohov iki askeri devirerek bendin kenarına koştu, göleti kaplayan yumuşak buzun üzerinde koşmaya başladı.

Altında çatırdayan buzun üzerinde sıçrayarak, "Çevirin!" diye bağırdı topun başındakilere, "çevirin, buz taşır!.."

Buz onu taşıyordu ama eğilip çatırdıyordu ve değil topu ya da kalabalığı onu bile uzun süre taşıyamayacağı belliydi. Kıyıda toplanmış ona bakıyorlar, buzun üzerine çıkmaya cesaret edemiyorlardı. Bendin girişinde atının üzerinde duran alay komutanı elini kaldırdı, Dolohov'a bir şeyler söylemek için ağzını açtı. Aniden bir gülle kalabalığın üzerinden o kadar yakından geçti ki herkes eğildi. Islak bir alana bir şeyler düşmesinin sesi duyuldu ve general atından kan gölünün içine düştü. Kimse generale bakmadı, onu kaldırmayı düşünmedi bile.

Güllenin generali vurmasından hemen sonra neye ve neden bağırdıklarını kendileri de bilmeyen sayısız ses duyuldu: "Buza çıkalım! Buzun üstünden gidelim! Hadi! Döndür! Duymuyor musun? Hadi!"

Bende giren, arkadaki toplardan birini buzun üstüne çıkarttılar. Asker kalabalığı bentten buzun üstüne çıkarak koşmaya başladı. Öndeki askerlerden birinin altında buz çatladı, bir bacağı suya girdi; toparlanmak istedi, beline

kadar gömüldü. Onun yanındaki askerler oldukları yerde kaldılar, top arabacısı atını durdurdu ama arkadan hâlâ bağrışmalar duyuluyordu: "Buza çıkalım, neden durdunuz, yürüyün, yürüyün!" Kalabalığın arasından dehşet çığlıkları yükseliyordu. Topun çevresindeki askerler atları geriye döndürmek için ellerini kollarını sallıyor, onlara vuruyorlardı. Atlar kıyıdan ilerlemeye başladı. Yayaları taşıyan buzun büyük bir parçası kırıldı ve üzerindeki kırk kişi, birbirlerini suya batırarak öne arkaya koşmaya başladı.

Gülleler hâlâ düzenli aralıklarla ıslık çalıyor, buza, suya ve çoğunlukla bendi, gölcükleri, kıyıyı dolduran kalabalığın ortasına düşüyordu.

XIX

Prens Andrey Bolkonski, Pratzen tepesinde, elinde bayrak sopasıyla düştüğü yerde, kana bulanmış, bilincini yitirmiş bir halde, sessizce, acıyla, çocuk gibi inleyerek yatıyordu.

Akşama doğru inlemeyi bıraktı ve sesi tamamen kesildi. Ne kadar baygın kaldığını bilmiyordu. Aniden canlandı ve başındaki yakıcı, dayanılmaz acıyı hissetti.

İlk düşüncesi, "Şimdiye kadar bilmediğim ve bugün gördüğüm o yüce gökyüzü nerede?" oldu. "Böyle bir acıyı da daha önce hiç hissetmemiştim; evet, bugüne kadar hiçbir şey, hiçbir şey bilmiyormuşum. Ama neredeyim ben?"

Çevresine kulak kabarttı, yaklaşan atların nal seslerini ve Fransızca konuşmalar duydu. Gözlerini açtı. Üzerinde yine daha da yükseklerde süzülen bulutlarıyla ve bulutların arasından görülen mavi sonsuzluğuyla aynı yüce gökyüzü vardı. Başını çevirmedi, nal ve konuşma seslerinden yanına gelip durdukları anlaşılan insanları görmedi.

Yaklaşan atlılar Napolyon ve iki yaveriydi. Bonaparte savaş meydanını dolaşıyordu, Augest bendine ateş eden

bataryaların güçlendirilmesi için son emrini vermişti, savaş meydanında kalan yaralıları ve ölüleri gözden geçiriyordu.

Napolyon yüzüstü, yüzü toprağa gömülmüş, ensesi kararmış, sertleşip kaskatı kesilmiş kolu yana açılmış bir halde yatan Rus humbaracısına bakarak, "De beaux hommes!"[85] dedi.

Bu sırada Augest'i topa tutan bataryalardan gelen bir yaver, "Les munitions des pièces de position sont épuisées, sire!"[86] dedi.

Napolyon, "Faites avancer celles de la réserve,"[87] dedi ve birkaç adım atıp sırtüstü yatan ve sancağın gönderi yanına atılmış (sancak Fransızlar tarafından ganimet olarak alınmıştı) Prens Andrey'in başında durdu.

Napolyon, Bolkonski'ye bakarak, "Voilà une belle mort,"[88] dedi.

Prens Andrey bunun kendisi için söylendiğini ve söyleyenin Napolyon olduğunu anlamıştı. Bu sözleri söyleyene sire[89] diye hitap edildiğini duymuştu. Ama bu sözler kulağına sinek vızıltısı gibi gelmişti. Onlarla ilgilenmemekle kalmayıp itibar da etmemiş ve hemen unutmuştu. Başı sızlıyordu; kanının aktığını hissediyor, başının üstünde uzak, yüksek ve sonsuz gökyüzünü görüyordu. Bu kişinin kahramanı Napolyon olduğunu biliyor ama o anda yüreğiyle, yüksek, sonsuz, bulutların birbirini kovaladığı gökyüzü arasında geçenlerle kıyasladığında Napolyon gözüne küçük, önemsiz bir insan gibi görünüyordu. O anda başındaki kim olursa olsun, onun hakkında ne söylerse söylesin hepsi birdi; sadece başında insanlar olduğu için mutluydu, sadece bu insanların ona yardım etmelerini, artık çok farklı anladığı için güzel gelen hayata geri döndürmelerini diliyordu. Kımıl-

85 Yaman adamlar!

86 Mevzideki topların cephanesi tükendi efendimiz!

87 Yedek kuvvetlerinkinden getirin.

88 İşte güzel bir ölüm.

89 Efendimiz.

dayabilmek, bir ses çıkartabilmek için tüm gücünü topladı. Bacağını hafifçe oynattı ve kendi içini bile sızlatan zayıf, acı dolu bir inilti çıkartabildi.

Napolyon, "Aaa! Yaşıyormuş," dedi, "Bu delikanlıyı, ce jeune homme kaldırın ve ilkyardım istasyonuna götürün!"

Napolyon bunu söyledikten sonra şapkasını çıkartmış, gülümseyerek, zafer tebriğiyle imparatora yaklaşan Mareşal Lannes'a doğru ilerledi.

Prens Andrey bundan sonrasını hatırlamıyordu: Sarsıntılardan ve ilkyardım istasyonunda yaralarına sonda yapılırken canı o kadar yanmıştı ki taşındığı sedyede kendini kaybetmişti. Ancak günün sonuna doğru, onu diğer Rus yaralılar ve esir subaylarla birlikte hastaneye götürülürken kendine gelmişti. Bu nakil sırasında kendini biraz daha canlanmış hissetmiş, çevresine bakınabilmiş hatta konuşmuştu.

Kendine gelince duyduğu ilk söz kafileye refakat eden Fransız subayının alelacele söylediği şu sözler oldu:

"Burada duralım: Şimdi imparator geçecek; bu soylu esirleri görmekten zevk duyacaktır."

Başka bir subay, "Bugün öyle çok esir var ki, neredeyse tüm Rus ordusu, o da bıkmıştır herhalde," dedi.

İlk konuşan subay beyaz süvari üniformalı, yaralı Rus subayını işaret ederek, "Her neyse! Söylediklerine göre şu, İmparator Aleksandr'ın tüm muhafız kuvvetlerinin komutanıymış," dedi.

Bolkonski, Peterburg'taki davetlerde karşılaştığı Prens Repnin'i tanımıştı. Onun yanında başka bir yaralı süvari subayı, on dokuz yaşındaki bir çocuk duruyordu.

Dörtnala gelen Bonaparte atını durdurdu.

Esirleri görünce, "En üst rütbeliniz kim?" diye sordu.

Albay Prens Repnin'in adını verdiler.

"Siz İmparator Aleksandr'ın süvari alayı komutanı mısınız?" diye sordu Napolyon.

"Ben bir süvari bölüğüne komuta ettim." diye cevapladı Repnin.

"Alayınız görevini mertçe yaptı," dedi Napolyon.

"Büyük bir komutanın övgüsü bir asker için en büyük ödüldür," dedi Repnin.

"Bu ödülü size zevkle takdim ediyorum," dedi Napolyon, "Yanınızdaki delikanlı kim?"

Prens Repnin, Teğmen Suhtelen'i tanıttı.

Napolyon ona bakıp gülümseyerek, "Il est venu bien jeune se frotter à nous,"[90] dedi.

Suhtelen kesik kesik çıkan bir sesle, "Gençlik cesarete engel değildir," dedi.

Napolyon, "Mükemmel bir cevap," dedi, "delikanlı, sizin geleceğiniz parlak!"

Esirlerin zafer hatırası olarak sunulması gösterisini güzel bir sonla bitirmek için imparatorun gözü önüne sürülen Prens Andrey de dikkatinden kaçmamıştı. Napolyon belli ki onu yerde yatarken gördüğünü hatırlamıştı ve Bolkonski'ye, onu hafızasında bağdaştırdığı ilk isimle, delikanlı, *jeune homme* diye seslendi.

"Et vous, jeune homme? Peki ya siz delikanlı?" dedi, "Siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz, mon brave?"[91]

Prens Andrey beş dakika önce kendisini taşıyan askerlere birkaç kelime edebilmiş olmasına rağmen şimdi gözlerini Napolyon'a dikmiş, hiçbir şey söylemeden duruyordu... Napolyon'un ilgilendiği şeyler o anda ona o kadar önemsiz, kahramanlığı, sığ gururu, zafer sevinci, gördüğü ve anladığı ulu, adil, güzel gökyüzüyle karşılaştırdığında o kadar değersiz geliyordu ki ona cevap verememişti.

Kan kaybı yüzünden hissettiği halsizlik, acı ve yaklaşan ölümü beklemek nedeniyle uyanan katı ve üstün düşünce silsilesiyle karşılaştırdığında her şey ona o kadar faydasız ve

90 Bize bulaşmaya çok genç yaşta gelmiş.

91 Yiğit dostum.

önemsiz görünüyordu ki. Prens Andrey, Napolyon'un gözlerine bakarken hiç kimsenin değerini anlayamadığı yüceliği ve hayatı bir hiç yerine koyma, hiçbir canlının anlayıp açıklayamadığı ölümü bir hiç yerine koyma düşünceleri aklından geçiyordu.

İmparator cevabı beklemeden döndü, uzaklaşırken komutanlardan birine seslendi: "Bu beyefendilere ihtimam gösterin ve benim açık ordugâha götürün; benim doktorum Larrey yaralarına baksın. Hoşça kalın Prens Repnin." Ve atını mahmuzlayıp dörtnala uzaklaştı.

Yüzünde tatmin olmanın ve mutluluğun ışıltısı vardı.

Prens Andrey'i taşıyan ve Prenses Marya'nın ağabeyinin boynuna taktığı altın tasviri alan askerler imparatorun esirlere gösterdiği şefkati görünce tasviri hemen geri verdiler.

Prens Andrey onu kimin ve nasıl tekrar taktığını görmemişti ama güzel, altın bir zincirin ucundaki tasvir birdenbire üniformasının üstünde, göğsünde belirivermişti.

Prens Andrey kız kardeşinin boynuna duygulanarak, saygıyla taktığı bu tasvire bakarken, "Ne iyi olurdu," diye düşündü, "her şey Prenses Marya'ya göründüğü gibi sade ve basit olsaydı ne iyi olurdu. Bu yaşamda yardımı nerede arayacağını ve orada, tabutun içinde bizi nelerin beklediğini bilmek ne iyi olurdu! Şu anda 'Tanrım, bağışla beni!..' diyebilsem ne kadar mutlu ve huzurlu olurdum." Kendi kendine, "Ama bunu kime söyleyeceğim?" dedi, "Sadece seslenemediğim değil, derdimi kelimelerle anlatamadığım belirsiz, anlaşılmaz bir güce, her şeyden üstün ya da hiçbir değeri olmayan bir güce mi, yoksa Prenses Marya'nın bu muskaya işlediği Tanrı'ya mı? Anladığım hiçlikten ve anladığım ama her şeyden üstün olan bir şeyin yüceliğinden başka gerçek olan hiçbir şey yok, hiçbir şey!"

Sedyeler hareket etti. Her sarsıntıda dayanılmaz bir acı hissediyordu; ateşi yükselmiş, sayıklamaya başlamıştı. Sayıklamalarının başlıca konuları hayalinde gördüğü babası,

karısı, kız kardeşi, doğacak oğlu, savaşın başladığı günün gecesi hissettiği şefkat duygusu, Napolyon'un küçük, önemsiz hali ve hepsinden önemlisi yüce gökyüzüydü.

Gözlerinin önüne Lısıye Gori'deki sessiz hayat ve sakin aile mutluluğu geldi. Ama daha bu mutluluğun tadını çıkaramadan, küçük Napolyon kayıtsız, sığ, başkalarının talihsizliğinden zevk alan bakışlarıyla aniden belirdi, kuşkular, işkenceler başladı; sadece gökyüzü sükûnet vaat ediyordu. Bütün bu hayaller sabaha karşı, Napolyon'un doktoru Larrey'in görüşüne göre ölümle sonuçlanma ihtimali iyileşme ihtimalinden daha fazla olan bir baygınlık ve kendinden geçişin karmaşası ve karanlığı içinde birbirlerine karıştılar.

Larrey, "C'est un sujet nerveux et bilieux," dedi, "il n'en réchappera pas,"[92] dedi.

Prens Andrey, kurtulma ümidi olmayan diğer yaralılarla birlikte yerel halkın bakımına bırakıldı.

92 Gergin ve aksi bir hasta, atlatamayacak.

İKİNCİ KİTAP

Birinci Bölüm

I

Nikolay Rostov 1806 yılı başlarında izinli olarak eve dönüyordu. Denisov da Voronej'deki evine gidiyordu ve Rostov onu, kendisiyle birlikte Moskova'ya gelmesi ve evlerinde kalması için ikna etmişti. Arkadaşıyla son istasyondan bir öncekinde buluşan Denisov onunla birlikte üç şişe şarap içmiş, Moskova'ya yaklaştıkça gitgide sabırsızlanan Rostov'un yanına, atları yoruldukça değiştirilen kızağın tabanına uzanmış, yoldaki çukurlara rağmen Moskova yakınlarına gelene kadar uyanmamıştı.

Rostov izin belgeleri şehrin kapısında onaylanıp Moskova'ya girerlerken, "Daha çok var mı? Daha var mı? Ah şu çekilmez sokaklar, dükkânlar, satıcılar, fenerler, arabacılar!" diye düşünüyordu.

Bu hareketinin kızağın hızını artıracağını umuyormuş gibi tüm vücuduyla öne doğru eğilerek, "Denisov geldik! Hâlâ uyuyor," dedi. Denisov karşılık vermedi.

"İşte arabacı Zahar'ın durduğu dört yol ağzı; Zahar da orada, atı da hâlâ aynı! İşte çörek aldığımız küçük dükkân. Hey, biraz daha hızlı!"

Arabacı, "Hangi ev?" diye sordu.

Rostov, "İşte şu sondaki, büyük olan, görmüyor musun? Bizim ev," dedi, "işte bizim ev! Denisov! Denisov! Gelmek üzereyiz."

Denisov kafasını kaldırdı, boğazını temizledi, karşılık vermedi.

Rostov arabacının yanında oturan uşağına seslendi: "Dmitri evde ışık var değil mi?"

"Evet efendim, babanızın çalışma odasında ışık var."

"Daha yatmamışlar mıdır? Ha? Ne dersin?" Rostov yeni bıraktığı bıyıklarını okşayarak, "Bana hemen yeni, sırmalı süvari ceketimi getirmeyi sakın unutma," diye ekledi ve arabacıya bağırdı: "Hadi çabuk!" Kafası yeniden düşen Denisov'a seslendi: "Hadi kalk artık Vasya!" Kızak girişin üç ev yakınına kadar gelmişti ki bağırdı: "Hadi acele edersen sana votka için üç ruble, hadi çabuk!" Ona sanki atlar hareket etmiyormuş gibi geliyordu. Kızak sonunda evin girişine doğru, sağa yanaştı; Rostov başının üzerinde o iyi tanıdığı sıvaları dökülmüş saçağı ve sundurmayla seki direğini gördü. Kızak daha durmadan atlayıp antreye koştu. Ev kimin geldiğini umursamıyormuş gibi hareketsiz, ilgisizdi. Antrede kimse yoktu. Bir an kalbi duracakmış gibi oldu, 'Tanrım, herkes iyi mi acaba?' diye geçirdi içinden ve antreyi koşarak geçip, iyi tanıdığı eğrilmiş merdivenleri tırmandı. Kontesin kirliliğine kızdığı o bildik kapı kolu her zamanki gibi kolayca döndü. Sofada bir mum yanıyordu.

İhtiyar Mihail sandığın üzerinde uyuyordu. Bir kupa arabasını arkasından tutup kaldıracak kadar güçlü olan yol uşağı Prokofi oturmuş, kumaşlardan kesilmiş uzun şeritlerden lapti[1] örüyordu. Açılan kapıya baktı ve kayıtsız, uykulu yüzünde birden şaşkın, heyecanlı bir ifade belirdi.

Genç efendisini tanıyınca, "Yüce Tanrım! Genç kont!" diye bağırdı, "Gerçek mi bu? Yavrum!" Heyecandan titreyen Prokofi herhalde kimin geldiğini haber vermek için otur-

1 Huş kabuğundan, iplerden, kumaşlardan örülen bir çeşit ayakkabı. (ç.n.)

ma odasının kapısına doğru koştu, ama belli ki fikrini değiştirdi, geri döndü ve başını genç efendisinin omzuna koydu.

Rostov kolunu kurtarıp, "Herkes iyi mi?" diye sordu.

"Tanrı'ya şükür! Herkes, Tanrı'ya şükür, iyi! Şimdi yemeklerini yediler! İzin verin de size şöyle bir bakayım ekselansları!"

"Her şey yolunda mı?"

"Tanrı'ya şükür, Tanrı'ya şükür!"

Denisov'u tamamen unutan ve kimsenin geldiğini haber vermesine fırsat bırakmak istemeyen Rostov kürk paltosunu çıkarıp attı ve parmak uçlarına basarak karanlık, büyük salona hızla girdi. Hiçbir şey değişmemişti, aynı oyun masaları, üzerinde kılıfıyla aynı avize; ama biri genç efendiyi görmüştü ve o daha oturma odasına giremeden yandaki kapıdan yıldırım gibi fırladı, onu kucakladı, öpmeye başladı. Ardından bir başkası, sonra bir üçüncüsü diğer kapıdan ve üçüncü bir kapıdan dışarı fırladılar; yine kucaklamalar, yine öpücükler, yine çığlıklar, mutluluk gözyaşları. Rostov hangisinin babası, hangisinin Nataşa, hangisinin Petya olduğunu ve nerede olduklarını ayırt edemiyordu. Hepsi aynı anda çığlık atıyor, konuşuyor ve onu öpüyordu. Sadece annesi aralarında değildi, bunu da fark etmişti.

"Hiç beklemiyordum... Nikoluşka... sevgili yavrum, Kolya!"

"İşte o... bizimki... değişmişsin! Hayır! Mumlar! Çay!"

"Beni de öpsene canım!"

"Canımın içi... beni de."

Sonya, Nataşa, Petya, Anna Mihaylovna, ihtiyar kont ona sarılıyordu; hem erkek hem kadın hizmetliler odayı doldurmuş, "ah"larla, "oh"larla sevinçlerini belli ediyorlardı.

Petya bacağına sarılmıştı.

"Beni de, beni de!" diye bağırıyordu.

Nataşa onu aşağı, kendine doğru çekip tüm yüzünü öptükten sonra geriye çekiliyor, sırmalı süvari ceketinin eteğine

yapışıp keçi gibi, olduğu yerde sıçrıyor ve tiz bir sesle çığlık atıyordu.

Dört bir yanında sevgi dolu gözlerden akan mutluluk gözyaşları, dört bir yanında öpmek için fırsat kollayan dudaklar vardı.

Al basma gibi kıpkırmızı kesilen Sonya da koluna yapışmış, sevinç dolu gözlerini Rostov'unkilere dikmiş, uzun süredir özlemini çektiği bakışı bekliyordu. Sonya artık on altı yaşına gelmişti ve özellikle bu mutlu, heyecanına hâkim olamadığı anda çok güzel görünüyordu. Nefesini tutmuş, gözlerini ayırmadan, gülümseyerek Rostov'a bakıyordu. Rostov ona minnetle baktı; ama hâlâ birisini bekliyor, birisini arıyordu. İhtiyar kontes daha gelmemişti. Nihayet kapıda ayak sesleri duyuldu. Adımlar o kadar hızlıydı ki annesinin adımları olamazdı.

Ama gelen yeni, daha önce görmediği, muhtemelen o yokken dikilmiş elbisesiyle annesiydi. Herkes Rostov'u bıraktı ve o da annesine koştu. Anneyle oğul kavuşunca, anne başını oğlunun göğsüne yasladı, ağlamaya başladı. Yüzünü kaldıramıyordu, tek yapabildiği sırmalı süvari ceketinin soğuk işlemelerine yaslamaktı. Odaya girdiği fark edilmeyen Denisov olduğu yerde durmuş, onları böyle görünce yaşaran gözlerini siliyordu.

Meraklı gözlerle bakan konta kendisini tanıttı: "Oğlunuzun avkadaşı Vasili Denisov."

Kont, Denisov'u kucaklayıp öperek, "Hoş geldiniz. Biliyorum, biliyorum," dedi. "Nikoluşka yazmıştı... Nataşa, Vera, işte Denisov."

Yüzler aynı mutlu, heyecanlı ifadeyle sakallı bıyıklı, esmer, ufak tefek Denisov'a çevrildi ve herkes çevresini sardı.

Heyecandan kendinden geçen Nataşa, "Sevgili Denisov!" diye çığlık attı ve ona doğru atılıp, kucaklayıp öptü. Nataşa'nın bu hareketi herkesi şaşırtmıştı. Denisov'un da yüzü kızardı ama gülümsedi, Nataşa'nın elini tuttu ve öptü.

Denisov'u, kendisi için hazırlanan odaya götürdüler ve Rostovlar oturma odasında Nikolay'ın etrafında toplandılar.

İhtiyar kontes oğlunun yanına oturmuş, bir türlü bırakmadığı elini durmadan öpüyordu; etrafında toplanmış diğerleri onun her hareketini, sözünü, bakışını yakalıyor, heyecan ve sevgi dolu gözlerini ondan ayırmıyorlardı. Erkek kardeşi ve kız kardeşleri ağız dalaşı yapıyor, ona daha yakın olabilmek için birbirlerinin yerini kapıyor, ona çay, mendil, çubuk getirebilmek için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Rostov kendisine gösterilen sevgiden çok mutluydu; ama ilk karşılaşma anı o kadar keyifliydi ki bu mutluluk bile ona az geliyor ve hâlâ bir şeyler, daha fazla bir şeyler bekliyordu.

Ertesi sabah yol yorgunluğuyla saat ona kadar uyudular.

Yattıkları odaya geçilen bölmede kılıçlar, çantalar, süvari çantaları, kapağı açık bavullar, kirli çizmeler ortalığa saçılmıştı. Temizlenmiş iki çift mahmuzlu çizme duvarın dibine koyulmuştu. Hizmetkârlar ellerini yüzlerini yıkamaları için leğen, tıraş için sıcak su ve temiz kıyafetler getirmişlerdi. Havada tütün ve erkek kokusu vardı.

Vaska Denisov hırıltılı bir sesle seslendi: "Hey, Vişka, çubuk! Vostov, kalk hadi!"

Rostov uyku akan gözlerini ovuşturarak, saçları darmadağınık başını sıcak yastıktan kaldırdı.

"Ne var, geç mi oldu?"

Nataşa'nın, "Geç tabii, saat on," diyen sesi duyuldu, bitişik odadan kolalı elbiselerin hışırtısı, genç kızların fısıldaşmaları, gülüşmeleri geldi ve aralık kapıda mavi, kurdeleli bir şeyler, siyah saçlar ve neşeli yüzler belirdi. Bunlar kalkıp kalkmadıklarını görmek için gelen Nataşa, Sonya ve Petya'ydı.

Kapıdan yeniden Nataşa'nın sesi geldi: "Nikolenka, hadi kalk artık!"

"Şimdi kalkıyorum!"

Bu sırada giriş bölmesindeki kılıçları görüp eline alan ve her erkek çocuk gibi büyük asker ağabeyine karşı hayranlık hisseden Petya, kız kardeşlerinin giyinmemiş erkekleri görmelerinin uygunsuz kaçtığını unutup kapıyı açmıştı.

"Bu senin kılıcın mı?" diye bağırdı. Kızlar geri çekildiler. Denisov arkadaşına ürkek gözlerle, yardım ister gibi bakarak küllü bacaklarını battaniyenin altına sakladı. Kapı Petya'nın arkasından yeniden kapandı. Kapının ardından gülüşmeler duyuldu.

Nataşa, "Nikolenka, sabahlığını giy de gel," dedi.

Petya, "Bu senin kılıcın mı?" diye sordu ve kara bıyıklı Denisov'a dönerek dalkavukça bir saygıyla, "yoksa sizinki mi?" dedi.

Rostov aceleyle ayakkabılarını giydi, üstüne sabahlığını aldı ve dışarı çıktı. Nataşa mahmuzlu çizmelerin bir tekini giymiş, diğer tekini eline almıştı. Rostov çıktığında Sonya etekliğini kabartıp oturmak için dönüyordu. İkisinin de üzerinde bir örnek, yepyeni, mavi elbiseler vardı, hayat dolu, yanakları kırmızı, neşeliydiler. Sonya kaçıp gitti ama Nataşa ağabeyinin elinden tutup onu oturma odasına götürdü ve konuşmaya başladılar. Birbirlerine, kendilerinden başka kimsenin ilgilenmeyeceği binlerce önemsiz şeyi sorup, cevap almaya vakitleri olmamıştı. Nataşa hem kendisinin hem de ağabeyinin söylediği her söze, komik olduğundan değil, keyfi yerinde olduğu için, sevincine hâkim olamayıp kahkahalarla dışa vurduğu için gülüyordu.

Her şeye, "Ah ne kadar güzel, olağanüstü!" diyordu. Rostov evden ayrı geçirdiği süre boyunca yüzünde bir kere bile belirmeyen çocuksu gülümsemenin, on sekiz ay sonra ilk defa bu sıcak, sevgi dolu bakışların etkisiyle yeniden ruhunu ve yüzünü aydınlattığını hissediyordu.

Nataşa, "Dur bir dakika," dedi, "sen artık tam bir erkek mi oldun? Ağabeyim olduğun için öyle seviniyorum ki." Rostov'un bıyıklarına dokundu. "Siz erkekler hakkında bilgi edinmek istiyorum. Siz de bizim gibi misiniz?"

Rostov, "Hayır," dedi. "Sonya niye kaçtı?" diye sordu.

"Bu başlı başına bir hikâye! Sonya'ya nasıl hitap edeceksin? Sen mi siz mi?"

Rostov, "Hangisi uygun düşerse," dedi.

"Lütfen ona 'siz' de, sana sonra anlatırım."

"Nedenmiş?"

"Tamam, şimdi anlatayım. Biliyorsun Sonya benim arkadaşım, hem de öyle bir arkadaş ki onun için kolumu yaktım. İşte, bak." Muslin elbisesinin kolunu sıvadı, uzun, zayıf, narin kolunun üzerinde, dirseğinden oldukça yukarıda (balo elbisesi giydiğinde de görünmeyecek) bir yerde kırmızı bir iz gösterdi.

"Burayı ona olan sevgimi göstermek için yaktım. Cetveli ateşte kızdırdım ve bastırıverdim."

Rostov, eskiden ders aldığı odada, kolçakları küçük yastıklı kanepede oturup Nataşa'nın pervasız, canlı gözlerine bakarken, kendisinden başka hiç kimse için anlamı olmayan, ama onun hayattaki en büyük zevklerden birini yaşatan o aile, çocukluk dünyasına yeniden girdi; sevgiyi kanıtlamak için cetvelle kolu yakmak ona hiç de saçma gelmemişti: Bunu anlıyordu ve onun için şaşırtıcı değildi.

Sadece, "Tüm mesele bu mu?" diye sordu.

"Öyle yakınız, öyle yakınız ki! Bu cetvel işi aptalca; ama biz hep dost kalacağız. O birisini sevdi mi öyle seviyor ki, sonsuza kadar. Ama ben bunu anlamıyorum. Ben hemencecik unutuyorum."

"Bu mu mesele?"

"Beni de seni de işte böyle seviyor." Nataşa ansızın kıpkırmızı kesildi. "Ama hatırlarsın, sen yola çıkmadan önce... senin için, bütün bunları unutsun, dedi... onu her zaman seveceğim ama o, istediğini yapmakta özgür, dedi. Gerçekten ne kadar güzel, güzel ve asil! Değil mi? Ne asalet? Değil mi?" Nataşa bunu o kadar ciddi ve heyecanlı sormuştu ki bu söylediklerini, daha önce gözyaşları içinde söylediği belliydi. Rostov biraz düşündü.

"Ben ne olursa olsun verdiğim sözü geri almam," dedi. "Hem Sonya o kadar güzel bir kız ki insanın böyle bir mutluluğu reddetmesi için aptal olması gerekir."

Nataşa, "Hayır, hayır," diye bağırdı, "biz bunu aramızda konuştuk. Senin böyle söyleyeceğini biliyorduk. Ama bu imkânsız, çünkü, anlarsın ya, eğer sen kendini söylediğin sözle bağlarsan, sanki o bunu bilerek söylemiş gibi olur. Sanki sen onunla zoraki evleniyormuşsun gibi olur, tamamen farklı bir şey olur."

Rostov bu konuyu etraflıca düşündüklerini anlamıştı. Sonya güzelliğiyle onu daha dün gece etkilemişti. Bugün de, şöyle bir görmüş olmasına rağmen gözüne daha da güzel gözükmüştü. On altı yaşında, çok güzel bir kızdı ve kendisini tutkuyla sevdiği de belliydi (bundan bir an bile şüphe etmemişti). Rostov, "Neden onu sevmeyeyim, hatta onunla evlenmeyeyim?" diye düşünüyordu. "Ama şu anda değil. Şu anda daha bir sürü başka zevk ve iş var! Evet, bunu iyi düşünmüşler, özgür kalmak gerek."

"İyi öyleyse, sonra konuşuruz," dedi ve ekledi: "Ah, seni gördüğüme ne kadar sevindim. Peki ya sen, Boris'in yerine başka birini buldun mu?"

Nataşa gülerek, "Saçmalama!" dedi, "Ne onu ne de bir başkasını düşünüyorum, tanışmak da istemiyorum."

"Demek öyle! O zaman bu aralar neyle meşgulsün?"

Nataşa, "Ben mi?" diye sordu ve mutlu bir gülümseme yüzünü aydınlattı, "Duport'u gördün mü sen?"

"Hayır."

"Ünlü dansçı Duport'u görmedin mi? O zaman anlamazsın. İşte bununla meşgulüm." Nataşa kollarını halka yapıp eteğini dansçılar gibi tuttu, birkaç koşar adım attı, döndü, entrechat[2] yaptı, ayaklarını birbirine vurdu, parmaklarının ucunda birkaç adım yürüdü. "Durabiliyorum değil mi? İşte

2 Balede dansçının havada iken ayaklarını çapraz yaparak birkaç kez topuklarını birbirine dokundurduğu sıçrayış. (ç.n.)

bak!" dedi; ama parmaklarının üzerinde daha fazla duramadı. "İşte bununla meşgulüm. Hiçbir zaman, hiç kimseyle evlenmeyeceğim, dansçı olacağım. Yalnız, kimseye söyleme."

Rostov o kadar gür ve öyle neşeli bir kahkaha attı ki hâlâ odasında olan Denisov ona imrendi, Nataşa da kendini tutamayıp onunla birlikte güldü. Sürekli, "Nasıl, güzel değil mi?" diyordu.

"Güzel. Demek artık Boris'le evlenmek istemiyorsun?"

Nataşa parlayıverdi: "Ben hiç kimseyle evlenmek istemiyorum. Onu görür görmez bizzat söyleyeceğim."

Rostov, "Demek öyle!" dedi.

Nataşa, "Evet, bunların hepsi saçmalık," dedi ve sordu: "Bu Denisov, iyi bir insan mı?"

"Evet, iyi bir insan."

"Hadi, görüşürüz, üzerini giyin. Denisov korkunç biri mi?"

"Neden korkunç olsun? Vaska nazik, tatlı bir insan."

"Neden ona Vaska diyorsun?.. Garip. Çok mu iyi?"

"Çok iyi."

"Hemen çay içmeye gel. Hep birlikte."

Nataşa yeniden parmak uçlarında yükseldi, odadan dans eder gibi ama yüzünde on beş yaşındaki kızlara özgü mutlu bir gülümsemeyle çıktı. Rostov oturma odasında Sonya'yla karşılaşınca kızardı, ona karşı nasıl davranacağını bilmiyordu. Dün ilk buluşma anında, o anın sevinciyle öpüşmüşlerdi ama şimdi bunu yapmanın imkânsız olduğunu hissediyordu; herkesin, hem annesinin hem kız kardeşlerinin ona sorar gözlerle baktıklarını ve Sonya'ya karşı nasıl davranacağını görmek istediklerini hissediyordu. Sonya'nın elini öptü ve ona *siz* diye hitap etti. Ama karşılaşan bakışları birbirlerine "sen" diye hitap etti ve samimiyetle öpüştüler. Sonya, verdiği sözü Nataşa'nın elçiliğiyle hatırlatmaya yeltendiği için bakışlarıyla Nikolay'dan özür diledi, sevgisinden dolayı teşekkür etti. Rostov da bakışlarıyla özgür bırakma teklifi için teşekkür etti ve ne olursa olsun, hiçbir zaman onu sevmek-

ten vazgeçmeyeceğini, çünkü onu sevmemesinin imkânsız olacağını söyledi.

Vera hiç kimsenin konuşmadığı bir anı seçerek, "Yalnız, çok garip," dedi, "Sonya ve Nikolenka birbirlerine yabancı gibi 'siz' diye hitap ediyorlar." Vera'nın yorumu her zamanki gibi doğruydu, ama yorumlarının çoğunda olduğu gibi herkes biraz rahatsız olmuş, sadece Sonya, Nikolay ve Nataşa değil oğlunun Sonya'ya duyduğu sevginin, onu parlak bir kısmetten mahrum bırakmasından korkan ihtiyar kontes de genç bir kız gibi kızarmıştı. Denisov yeni üniforması içinde, pomat ve koku sürmüş, savaşa hazırlandığı zamanlardaki şıklığıyla, Rostov'un ondan görmeyi hiç beklemediği, kadınların âşık olacağı bir süvari edasıyla girince çok şaşırmıştı.

II

Ordudan Moskova'ya dönen Nikolay Rostov ev halkınca oğulların en iyisi, kahraman ve sevgili Nikoluşka, akrabalarca değerli, hoş ve saygılı genç bir adam, tanıdıklarca da yakışıklı bir süvari teğmeni, becerikli bir dansçı ve Moskova'nın en iyi damat adaylarından biri olarak karşılanmıştı.

Rostovlar bütün Moskova'yı tanırdı; o sene yaşlı kontun yeterli parası vardı çünkü bütün mülkler yeniden rehine konulmuştu ve bu sayede Nikoluşka kendine hızlı bir at, özellikle Moskova'da henüz hiç kimsede olmayan son moda bir süvari pantolonu, sivri burunlu, küçük, gümüş mahmuzlu, son moda çizmeler almış gününü gün ediyordu. Eve dönen Rostov eski hayatının koşullarına alışma süresinden sonra kendini mutlu hissetmeye başlamıştı. İyice büyüyüp olgunlaşmış gibi hissediyordu. Din bilgisi sınavını veremediğinde düştüğü umutsuzluğu, arabacıya parasını ödemek için Gavrilo'dan borç almasını, Sonya'yla gizlice öpüşmelerini, bütün bunları artık iyice geride bıraktığı çocukluklar olarak hatırlıyordu.

Artık o kendi atını ünlü, yaşça büyük, saygın avcılarla birlikte ava hazırlayan gümüş işlemeli kürk paltolu, Georgiyev nişanlı bir süvari teğmeniydi. Bulvarda oturan bir kadınla tanışmış, her akşam ona gidiyordu. Arharovların balosunda mazurkayı idare ediyor, Feldmareşal Kamenski'yle savaş hakkında konuşuyor, İngiliz Kulübü'ne gidiyor, Denisov'un tanıştırdığı kırk yaşlarındaki bir albayla *senlibenli* konuşuyordu.

Hükümdara olan tutkusu, Moskova'da onu görmediği için biraz azalmıştı. Yine de hükümdar ve hükümdara duyduğu sevgi hakkında, her şeyi söylemediği ve ona karşı olan hislerinde herkesin anlayamayacağı bir şey olduğunu belli edecek şekilde sık sık konuşuyordu; o zamanlar Moskova'da "vücuda gelmiş melek" olarak adlandırılan İmparator Aleksandr Petroviç'e karşı hissedilen hayranlığı o da yüreğinin en derinliklerinde paylaşıyordu.

Rostov orduya dönmeden önce, Moskova'da kaldığı bu kısa süre boyunca Sonya'yla yakınlaşmamış tersine ondan uzaklaşmıştı. Sonya çok güzel, tatlı bir kızdı ve Rostov'u tutkuyla sevdiği açıkça belliydi; ama Rostov gençliğinin, yapacak çok işi olduğu için bu işlerle ilgilenecek vakti yokmuş gibi görünen dönemindeydi; genç bir erkek bu yaşlarda bağlanmaktan korkar, diğer pek çok şey için gerekli olan özgürlüğüne değer verir. Moskova'da kaldığı süre boyunca Sonya'yı düşündüğünde kendi kendine şunları söylüyordu: "Eh! Bir yerlerde benim daha tanışmadığım pek çok kız var ve ileride de olacak. Aşkla canım istediğinde uğraşırım, şimdi vaktim yok." Ayrıca kadınların arasında bulunmak onun gibi bir erkek için aşağılayıcı bir şeymiş gibi geliyordu. Balolara, kadınların arasına, kendi isteği dışında gidiyormuş gibi, gidiyordu. Yarışlar, İngiliz Kulübü, Denisov'la içki âlemleri, *oraya* gitmek, bütün bunlar farklı, genç bir süvariye yakışan şeylerdi.

İhtiyar Kont İlya Andreyeviç Rostov, mart ayının başında İngiliz Kulübünde, Prens Bagration için verilecek karşılama yemeğinin hazırlıklarıyla ilgileniyordu.

Kont sırtında sabahlığıyla salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, kulübün kilercisine ve İngiliz Kulübü'nün aşçıbaşısı ünlü Feoktist'e, Prens Bagration onuruna verilecek yemek için kuşkonmaz, taze salatalıklar, çilek, dana eti ve balık için emirler yağdırıyordu. Kont kurulduğu günden beri kulübün üyesiydi ve yönetim kurulundaydı. Bagration için tören düzenlenmesinin sorumluluğunu kulüp ona bırakmıştı, çünkü konukları cömertçe, düzgün ağırlayabilecek ve özellikle ziyafet için gerektiğinde kendi cebinden para koyacak nadir insanlardan biriydi. Aşçı ve kilerci, kontun emirlerini neşeli yüzlerle dinliyorlardı çünkü birkaç bin rubleye mal olacak bir yemek söz konusu olduğunda, kendi çıkarları için en uygun kişinin kont olduğunu biliyorlardı.

"Bakın, ibikleri, ibikleri kaplumbağa çorbasına koyacaksınız, iyi anladınız mı?"

Aşçı "Soğuklar üç çeşit mi olacak?" diye sordu.

Kont biraz düşündü.

"Daha az olmaz, üç çeşit..." dedi ve parmağıyla sayarak ekledi: "Mayonez bir,"

Kilerci, "Büyüklerinden çığa balığı da alayım mı?" diye sordu.

"Madem indirim yapmıyorlar yapacak bir şey yok, al. Neredeyse unutuyordum. Masaya bir entree[3] daha koymak gerekiyor. Ah, Tanrım!" Başını ellerinin arasına aldı. "Peki çiçekleri bana kim getirecek? Mitenka! Mitenka!" Çağrısı üzerine içeri giren kâhyasına dönerek, "Mitenka, bir koşu şehir dışındaki eve git," dedi. "Bahçıvan Maksimka'ya angaryacıları hemen işe başlatmasını söyle. Serada ne var ne yoksa keçelere sarıp buraya getirmesini söyle. Cumaya kadar burada iki yüz saksının hazır olması lazım."

Daha bir yığın emir verdikten sonra dinlenmek üzere kontesçiğine gitmek için çıktı ama aklına bir şey daha gelince geri döndü, aşçıyla kilerciyi de geri çağırdı ve yeniden

3 Başlangıç yemeği.

emir vermeye başladı. Kapıdan sakin bir erkek yürüyüşü, mahmuz şakırtıları duyuldu ve yakışıklı, al yanaklı, siyah bıyıkları hafifçe uzamış, Moskova'da sürdüğü rahat hayatın içinde dinlenmiş, toparlanmış genç kont girdi.

İhtiyar, oğlunun karşısında utanmış gibi gülümseyerek, "Ah, evladım! Başım dönüyor," dedi, "bana biraz yardım etsen! Daha şarkıcıları bulmam lazım. Kendi orkestram var ama çiganları da çağırsak mı? Sizin asker milleti sever onları."

Oğlu gülümseyerek, "Yemin ederim babacığım, bence Prens Bagration, Schöngrabern çarpışmasına hazırlanırken, sizin kadar koşuşturmamıştır," dedi.

İhtiyar kont öfkelenmiş gibi, "Laf edeceğine gel bir de sen dene bakalım!" dedi. Babayla oğulu zeki, saygılı bir ifadeyle, meraklı ve sevgi dolu bakışlarla izleyen aşçıya dönerek "Gençlerin halini görüyorsun ya Feoktist," dedi. "Bizim gibi ihtiyarlarla dalga geçiyorlar."

"Ne yaparsınız ekselansları, onların tek yaptıkları güzel bir yemek yemek; nasıl hazırlandığıyla, nasıl servis edildiğiyle ilgilenmezler."

Kont yüksek sesle, "Öyle, öyle!" dedi ve neşeyle oğlunun iki elini tutarak devam etti: "Şimdi elime düştün! Hemen kızağa atla ve Bezuhov'a git, ona kont yani İlya Andreiç sizden çilek ve taze ananas rica ediyor de. Bunları başka yerde bulamayız. Onu bulamazsan gidip prenseslere söyle, oradan da Razgulyay'a git, sürücü İpatka bilir orayı, orada çigan İlyuşka'yı bul, hani Kont Orlov'un davetinde dans etmişti, hatırlarsın, beyaz, uzun ceketli, onu tut bana getir.

Nikolay yüzünde bir gülümsemeyle sordu: "Onunla birlikte çigan kızları da getireyim mi?"

"Hadi, hadi!"

Bu sırada Anna Mihaylovna sessiz adımlarla, ciddi, meşgul, yüzünden hiç eksik etmediği Hristiyan alçakgönüllülüğü ifadesiyle odaya girdi. Anna Mihaylovna kontu her gün sabahlığıyla bulmasına rağmen kont her seferinde utanır ve kıyafeti için özür dilerdi. Bu sefer de aynısı oldu.

Anna Mihaylovna gözlerini alçakgönüllülükle kapatarak, "Önemli değil sevgili kont," dedi. "Bezuhov'a ben giderim. Genç Bezuhov geldi, onun serasından ne istersek alabiliriz. Zaten benim de onu görmem gerekiyordu. Bana Boris'in bir mektubunu göndermişti. Tanrı'ya şükür Borya artık karargâhta."

Kont, Anna Mihaylovna'nın siparişlerinden bir kısmını üzerine almasına çok sevinmişti ve ufak kupa arabasının onun için hazırlanmasını emretti.

"Bezuhov'a da gelmesini söyleyin. Ben onun adını listeye eklerim. Karısı da yanında mı?"

Anna Mihaylovna gözlerini kocaman açtı, yüzünde derin bir acı belirdi...

"Ah dostum, çok talihsiz bir adam," dedi. "Duyduklarımız doğruysa, korkunç bir şey. Mutlu olduğu için o kadar sevinirken böyle bir şey olacağı aklımıza gelir miydi? Oysa ne yüce, ne ulu bir ruhu vardır şu genç Bezuhov'un! Onun acısını yüreğimde hissediyorum ve elimden geldiğince teselli etmeye çalışacağım."

Hem genç hem ihtiyar Rostov, "Ne olmuş ki?" diye sordu.

Anna Mihaylovna derin derin iç geçirdi.

Gizlemek ister gibi, fısıltıyla, "Dolohov, Marya İvanovna'nın oğlu," dedi, "kadının onuruna leke sürmüş, diyorlar. Bezuhov çocuğun elinden tutuyor, Peterburg'taki evine davet ediyor, sonra... kadın buraya geldi, o zıpır da peşinden." Anna Mihaylovna, Piyer'e acıdığını ifade etmek istiyordu ama istemsiz tonlamalarından ve hafifçe gülümsemesinden, zıpır dediği Dolohov'a sempati duyduğu anlaşılıyordu. "Piyer üzüntüden ölecekmiş diyorlar."

"Siz yine de ona kulübe gelmesini söyleyin, kafası dağılır. Büyük bir ziyafet olacak."

Ertesi gün, 3 Mart'ta, öğleden sonra saat ikide İngiliz Kulübü'nün iki yüz elli üyesi ve elli davetli değerli misafirlerini, Avusturya seferinin kahramanı Prens Bagration'u ak-

şam yemeğine bekliyordu. Austerlitz Savaşı'na dair gelen ilk haberler Moskova'da büyük bir şaşkınlıkla karşılanmıştı. Ruslar o günlerde zaferlere öyle alışmışlardı ki yenilgi haberi gelince bazıları inanmamış, bazılarıysa böyle alışılmadık bir olayın açıklamasını olağandışı nedenlerde aramışlardı. Soylu, itibarlı, doğru haber alan kişilerin toplandığı İngiliz Kulübü'nde, aralık ayında haberler gelmeye başladığı zaman, herkes sessiz kalma konusunda anlaşmış gibi, savaş ve son çarpışma hakkında hiçbir şey konuşulmamıştı. Kont Rastopçin, Prens Yuri Vladimiroviç Dolgorukov, Valuyev, Kont Markov, Prens Vyazemski gibi konuşmalara yön veren kişiler kulüpte görünmemiş, evlerde, kendi özel çevrelerinde toplanmış, Moskovalılar da (aralarında Kont İlya Andreiç Rostov da vardı) kısa bir süre için kılavuzsuz kaldıklarından savaş meselesinde belirli bir görüşü benimseyememişlerdi. Moskovalılar bir şeylerin kötü gittiğini, kötü haberleri konuşmanın kolay olmadığını ve bu yüzden sessiz kalmanın daha iyi olacağını hissediyorlardı. Ama kısa bir süre sonra kulüpteki görüşlere yön veren bu önemli kişiler görüşme odasından çıkan jüri üyeleri gibi ortaya çıkmış ve herkes açık ve kesin bir dille konuşmaya başlamıştı. İnanılmaz, beklenmedik ve imkânsız gelişmenin, Rusların yenilmesinin nedenleri bulunmuş, her şey aydınlığa kavuşmuş, Moskova'nın her köşesinde aynı şey konuşulur olmuştu. Nedenler şunlardı: Avusturyalıların ihaneti, birliklerin ihtiyaçlarının yeterince karşılanamaması, Polonyalı Prjebışevski ve Fransız Langeron'un ihaneti, Kutuzov'un beceriksizliği ve kötü, yetersiz insanlara bel bağlayan hükümdarın gençliği ve deneyimsizliği (bunu gizli gizli, sessiz sessiz konuşuyorlardı). Ama herkes birliklerin, Rus birliklerinin olağanüstü olduğunu, mucizevi bir yiğitlik gösterdiğini söylüyordu. Askerler, subaylar, generaller birer kahramandı. Ama bu kahramanların en kahramanı, Schöngrabern'de yaptıklarıyla ve Austerlitz'de kolunu tek başına, dağılma-

dan geri çeken ve kendinden iki kat güçlü düşmanı gün boyunca geri püskürtmesiyle ünlenen Prens Bagration'du. Moskova'da kahraman olarak Bagration'un seçilmesinde Moskova'da hiçbir bağlantısı olmamasının, yabancı olmasının da etkisi olmuştu. Onun şahsında sıradan, hiçbir bağlantısı ve entrikası olmayan, Suvarov önderliğindeki İtalyan seferinin anılarına hâlâ bağlı Rus askeri onurlandırılıyordu. Ayrıca ona böyle bir onur bahşetmek Kutuzov'dan hoşnutsuzluk duyulduğunun, onun beğenilmediğinin gösterilmesinin en iyi yoluydu.

Şakacı Şinşin, Voltaire'in sözüne nazire yaparak, "Eğer Bagration olmasaydı, il faudrait l'inventer,"[4] diyordu. Kimse Kutuzov'dan bahsetmiyordu, bazılarıysa fısıltıyla hakaret ediyor, ona saray fırıldağı, kart zampara gibi isimler takıyordu.

Yenilgimizin tesellisini eski zaferlerin hatırasında bulan bütün Moskova'da Prens Dolgorukov'un "Çömlek tekeri döner döner, bir gün üstünüzü başınızı çamur eder," sözü ve Rastopçin'in, "Fransız askerlerine savaş heyecanı vermek için tumturaklı cümleler gerekir, Almanlara mantıksal argümanlar sunup onları kaçmanın ilerlemekten daha tehlikeli olduğuna ikna etmelisiniz ama Rus askerini ancak zapt etmeye çalışabilir ve 'Sakin ol!' diye rica edebilirsiniz," sözleri tekrarlanıyordu. Her tarafta askerlerimizin ve subaylarımızın Austerlitz'de sergiledikleri cesarete dair yeni hikâyeler anlatılıyordu. Bir tanesi bayrağı kurtarmış, bir diğeri beş Fransız öldürmüş, öbürü tek başına beş topu doldurmuş. Berg'i tanımayanlar, sağ elinden yaralanınca kılıcı sol eline alıp ileri atıldığını anlatıyorlardı. Bolkonski hakkında hiçbir şey söylenmiyordu ve sadece onu yakından tanıyanlar, genç yaşta ölüp hamile karısını garip babasına bıraktığı için üzülüyorlardı.

4 Onu icat etmek gerekecekti.

III

3 Mart'ta İngiliz Kulübü'nün bütün odalarında sohbet uğultuları vardı, kulübün üniformalı, fraklı hatta bazıları kaftan giyip pudra sürmüş üyeleri ve misafirleri bahar arıları gibi ileri geri gidip geliyor, oturup kalkıyor, bir araya toplanıp dağılıyorlardı. Her kapının başında pudra sürmüş, uzun çoraplı ve potinli, livréeli[5] uşaklar duruyor ve hizmette bulunabilmek için misafirlerin ve kulüp üyelerinin her hareketini tedirgin bir halde takip ediyorlardı. Ziyafettekilerin çoğu kendine güvenli, kalın parmaklı, hareketleri ve sesleri sert, yaşlı, saygın insanlardı. Bu tür misafir ve üyeler her zamanki yerlerinde oturuyorlardı, alışıldık gruplar halinde toplanmışlardı. Misafirlerin küçük bir bölümünü de sürekli gelmeyenler, aralarında Denisov, Rostov ve Semyonovski Alayı'nda tekrar subay rütbesine yükseltilen Dolohov'un da olduğu gençler oluşturuyordu. Gençlerin, özellikle ordu mensubu gençlerin yüzlerinde, ihtiyarları hor gören bir saygı ve eski kuşağa sanki "size değer vermeye ve saygı duymaya hazırız ama unutmayın, her ne olursa olsun gelecek bizimdir" diyen bir ifade vardı.

Kulübün eski üyelerinden biri olan Nesvitski de oradaydı. Karısının emriyle saçlarını uzatmış, gözlüklerini çıkartmış, modaya uygun bir şekilde giyinmiş Piyer üzgün ve karamsar bir halde salonlarda dolaşıyordu. Her yerde olduğu gibi servetinin hayranı olan insanlar etrafında toplanmıştı ve o da onlarla hükmetmeye alışmış bir insanın dalgın, küçümseyen tavrıyla konuşuyordu.

Yaşı bakımından gençlerin ama zenginliği ve ilişkileri bakımından yaşlı, saygın misafirlerin arasında olması gerekiyordu ve sürekli bir gruptan diğerine geçiyordu. En önemli yaşlılar grupların merkezindeydi, onları tanımayanlar bile bu ünlü insanları dinlemek için saygıyla gruplara

5 Resmî uşak giysisi. (ç.n.)

sokuluyorlardı. Kont Rastopçin, Valuyev ve Narışkin'in etrafında daha büyük gruplar oluşmuştu. Rastopçin, kaçan Avusturyalıların Rusları sıkıştırdığını, kaçanlar arasından kendine yol açabilmek için süngüsünü kullanmak zorunda kaldığını anlatıyordu.

Valuyev gizlice, Uvarov'un, Moskova'dakilerin Austerlitz hakkındaki görüşlerini öğrenmek için Peterburg'tan gönderildiğini anlatıyordu.

Narışkin üçüncü bir grupta, Suvarov'un Avusturyalı generallerin saçmalıkları karşısında horoz gibi öttüğü Avusturya savaş konseyi toplantısından bahsediyordu. Yakınında bir yerde duran Şinşin, Kutuzov'un Suvarov'dan belli ki bu kolay sanatı, horoz gibi ötmeyi bile öğrenemediğini söyleyerek şaka yapmak istedi, ama yaşlılar ona sert sert bakıp, bugün burada Kutuzov'dan bu şekilde bahsetmenin yakışık almayacağını hissettirdiler.

Kont İlya Andreiç Rostov, ayağında yumuşak çizmeleriyle, kaygılı, telaşlı adımlarla, sallana sallana yemek odasından misafir odasına gidip geliyor, nüfuzu olsun olmasın tanıdığı herkesi aynı şekilde, aceleyle selamlıyor, ara sıra iyi giyimli, genç oğlunu gözleriyle arayıp buluyor, keyifle bakıp göz kırpıyordu. Genç Rostov yeni tanıştığı ve onunla tanışmış olmayı çok önemsediği Dolohov'la pencerenin yanında duruyordu. İhtiyar kont onlara yaklaşıp Dolohov'un elini sıktı.

"Lütfen evime de gelin, benim delikanlıyı tanırsınız... orada birlikteydiniz, birlikte kahramanlıklar sergilediniz..." dedi ve oradan geçen bir ihtiyara seslendi: "Aaa! Vasili İgnatiç... merhaba ihtiyar," ama selamlaşmayı bitirmeye fırsat bulamadan bir hareketlenme oldu, bir uşak yüzünde korkulu bir ifadeyle koşarak gelip bildirdi: "Teşrif ettiler!"

Çanlar çalmaya başladı; yönetim kurulu üyeleri öne atıldı; farklı farklı odalara dağılmış olan misafirler, kürekte silkelenen çavdar taneleri gibi bir yığın halinde büyük oturma odasında, salonun kapılarının yanında toplandılar.

Bagration giriş kapısında göründü, şapkası ve kılıcı yoktu, kulüp âdetleri gereği kapıcıya bırakmıştı. Rostov'un Austerlitz çatışmasından önceki gece gördüğü halinden farklı olarak, başında astragan kepi, omzuna astığı kamçısı yoktu, üzerinde Rus ve yabancı devlet madalyaları, göğsünün sol tarafında Georgiyev yıldızı takılı, yeni, dar bir üniforma giyiyordu. Saçlarını ve favorilerini ziyafetten hemen önce kestirdiği belli oluyordu ve bu da yüzünün görünümünü olumsuz anlamda değiştirmişti. Yüzünün sert, erkeksi çizgileriyle birleşerek biraz komik bir ifade veren saf, keyifli bir şeyler vardı. Onunla birlikte gelen Vekleşov ve Fyodor Petroviç Uvarov, şeref konuğu o olduğu için, kapının eşiğinde durup önlerine geçmesine izin verdiler. Onların bu nezaketinden faydalanmak istemeyen Bagration ne yapacağını bilemedi; kapıda bir duraklama oldu ve nihayet Bagration önden ilerledi. Giriş salonunun parkeleri üzerinde, ellerini nereye koyacağını bilemez bir halde, çekingen, sarsak adımlarla ilerledi: Schöngrabern'de, Kursk alayının başında, sürülmüş tarlaların üzerinde, kurşunların altında yürümek onun için daha alışıldık ve daha kolaydı. Yönetim kurulu üyeleri onu ilk kapıda karşıladılar, böyle değerli bir konuğu görmekten ne kadar mutlu olduklarına dair birkaç söz söylediler ve cevabını beklemeden, onu esir almış gibi etrafını sardılar ve misafir odasına götürdüler. Birbirlerini ezen, Bagration'a, ender bulunan vahşi bir hayvanmışçasına, birbirlerinin omuzları üzerinden bakmaya çalışan üyelerin ve misafirlerin yarattığı kalabalık nedeniyle misafir odasının kapısından geçmek mümkün değildi. Herkesten daha atak davranan Kont İlya Andreiç gülerek ve tekrar tekrar "Yol verin mon cher, yol verin, yol verin!" diyerek, insanları iteleye iteleye kalabalığın arasından geçti, misafirleri misafir odasına götürdü ve ortadaki kanepeye oturttu. Kodamanlar, kulübün en saygın üyeleri yeni gelenlerin çevresini sardılar. Kont İlya Andreiç tekrar kalabalığın arasından kendine yol açıp misafir oda-

sından çıktı ve bir dakika sonra elinde, öteki kurul üyeleriyle birlikte Prens Bagration'a doğru götürdüğü büyük, gümüş bir tepsiyle göründü. Tepside kahraman onuruna yazılmış ve basılmış şiirler vardı. Tepsiyi gören Bagration yardım ister gibi korkuyla çevresine bakındı. Ama tüm gözlerde boyun eğmesini isteyen bakışlar vardı. Kendini onların eline düşmüş hisseden Bagration tepsiyi kararlı bir şekilde, iki eliyle aldı ve onu getiren konta öfkeli, sitemkâr gözlerle baktı. Birisi tepsiyi saygıyla Bagration'un elinden aldı (yoksa tepsiyi akşama kadar aynı şekilde tutacak, hatta masaya da elinde tepsiyle gidecekmiş gibi bir hali vardı) ve dikkatini şiirlere çekti. Bagration yüzünde "Çare yok, okuyacağım," der gibi bir ifadeyle yorgun gözlerini kâğıda dikti, dikkatini vermiş, ciddi bir tavırla okumaya başladı. Şiirlerin yazarı onları aldı ve kendisi okumaya başladı. Prens Bagration başını eğmiş, dinliyordu.

Aleksandr devrini yücelt böyle
Ve koru tahttaki Titus'umuzu,
Hem korku salan bir önder, hem de iyi bir insan,
Yurtta bir Rhipheus, savaş meydanında bir Sezar sanki.
O talihli Napolyon
Görüp öğrensin nasıl biridir Bagration,
Göstermesin Alcides gibi güçlü Rusları rahatsız etme
cüretini...

Ama şiirini bitirme fırsatı bulamadan baş uşak gür sesiyle bildirdi: "Yemek hazır!" Kapı açıldı ve yemek odasından bir polonezin sesleri duyuldu: "Zaferin gök gürültüleri gümbürdeyin, cesur Ruslar eğlenin." Kont İlya Andreiç, şiirini okumaya devam eden şaire öfkeyle bakıp Bagration'u eğilerek selamladı. Herkes yemeğin şiirden daha önemli olduğu düşüncesiyle ayağa kalktı ve Bagration yine herkesin önünde masaya doğru ilerledi. Bagration'u başköşeye, isimleri hükümdarınkiyle aynı olduğu için önemli bir yer olan iki Aleksandr'ın,

Bekleşov ve Narışkin'in arasına oturttular: Üç yüz kişi yemek salonuna, rütbe ve mevkilerine göre yerleştirildi; daha önemli kişiler doğal olarak, suyun daha alçaktaki bölgede daha derinden akması gibi, onur konuğuna daha yakındı.

Kont İlya Andreiç yemek başlamadan önce oğlunu prense takdim etti. Onu tanıyan Bagration, o gün bütün konuşmalarında olduğu gibi birkaç tutarsız, yersiz söz söyledi. Kont İlya Andreiç, Bagration oğluyla konuşurken çevresindekilere sevinç ve gururla bakıyordu.

Nikolay Rostov, Denisov ve yeni tanıştığı Dolohov'la birlikte masanın ortasına yakın bir yerlerde oturuyordu. Karşılarında Piyer ve Prens Nesvitski yan yanaydı. Kont İlya Andreiç diğer kurul üyeleriyle birlikte Bagration'un karşısına oturmuştu; Moskova misafirperverliğinin temsilciliği görevini üzerine almış, Prens Bagration'a sergiliyordu.

Emekleri boşa gitmemişti. Hem etli hem etsiz yemekler kusursuzdu, yine de yemeğin sonuna kadar bir türlü içi rahat etmedi. Büfeciye göz kırpıyor, uşaklara fısıldayarak emirler veriyor ve yemekleri bilmesine rağmen heyecanla bekliyordu. Her şey mükemmeldi. İkinci yemeğin, dev gibi çığa balığının görünmesiyle birlikte (İlya Andreiç bunu görünce mutluluk ve utançtan kızarmıştı) uşaklar şişe mantarlarını patlatmaya ve bardaklara şampanya doldurmaya başladı. İlya Andreiç bu etkileyici balıktan sonra diğer kurul üyeleriyle bakıştı. "Pek çok kez kadeh kaldırılacak, başlamanın vakti geldi!" diye fısıldadı ve eline bardağı alıp ayağa kalktı. Herkes sustu, onun ne diyeceğini beklemeye başladı.

"Hükümdar imparatorun sağlığına!" diye bağırdı, iyilik okunan gözlerinde mutluluk ve gurur yaşları belirdi. Tam o sırada "Zaferin gök gürültüleri gümbürdeyin"i çalmaya başladılar. Herkes ayağa kalktı ve "Hurra!" diye bağırdı. Bagration da Schöngrabern savaş meydanında bağırdığı sesiyle "Hurra!" diye bağırdı. Genç Rostov'un coşkulu sesi diğer üç yüz sesi bastırmıştı. Neredeyse ağlayacaktı.

"Hükümdar imparatorun sağlığına," diye bağırdı, "Hurra!" Bardağını bir dikişte boşaltıp yere fırlattı. Diğer birçok kişi de onun yaptığını yaptı. Bağrışmalar uzun süre devam etti. Sesler kesilince uşaklar kırık bardak parçalarını topladılar ve herkes yerine oturmaya, yüzlerinde kendi bağırmalarının gülümsemesiyle konuşmaya başladı. Kont İlya Andreiç yeniden ayağa kalktı, tabağının yanındaki nota bir göz attı, son seferimizin kahramanı Prens Pyotr İvanoviç Bagration'un şerefine kadeh kaldırdı, kontun mavi gözlerinde yine yaşlar belirmişti. Üç yüz misafirden yine "Hurra!" sesi yükseldi ve çalgıcıların yerine koro, Pavel İvanoviç Kutuzov'un yazdığı bir kantatı söyledi:

Hiçbir engel tanımaz Ruslar,
Zaferin garantisidir cesaretimiz,
Bizim Bagration'larımız var,
Diz çökecek tüm düşmanlar...

Koro bitirir bitirmez peş peşe kadehler kaldırıldı, kadehler kaldırıldıkça Kont İlya Andreiç duygulandı, pek çok kadeh kırıldı ve pek çok kez daha bağrıldı. Bekleşov, Narışkin, Uvarov, Dolgorukov, Apraksin, Valuyev'in sağlığına, kurul üyelerinin sağlığına, yöneticilerin sağlığına, tüm kulüp üyelerinin sağlığına, kulübün tüm misafirlerinin sağlığına ve son olarak ziyafeti hazırlayan Kont İlya Andreyeviç'in sağlığına içildi. Kont kendisinin şerefine kadeh kaldırılırken mendilini çıkarttı, yüzünü mendiliyle örterek gözyaşlarına boğuldu.

IV

Piyer, Dolohov ve Nikolay Rostov'un karşısında oturuyordu. Her zamanki gibi açgözlülükle yiyor ve bol bol içiyordu. Ama onu yakından tanıyanlar bugün onda büyük bir değişiklik olduğunu fark etmişlerdi. Bütün yemek boyunca

konuşmamış, ya gözlerini kırpıştırıp, yüzünü buruşturarak çevresine bakınmış, ya da gözlerini boş bir ifadeyle bir yere dikip parmağıyla burnunun kemerini ovuşturmuştu. Yüzü kederli ve asıktı. Sanki çevresinde olan hiçbir şeyi görmüyor, duymuyor, kendisini rahatsız eden, çözülmemiş bir sorunu düşünüyordu.

Bu çözülmemiş, işkence eden sorun, prensesin Moskova'da, karısının Dolohov'la yakınlığına dair imaları, o sabah aldığı ve imzasız mektuplara özgü sinsi alaycılıkla yazılmış, karısının Dolohov'la olan ilişkisini gözlüklerinin arkasından iyi göremediğini, ondan başka herkesin bundan haberinin olduğunu söyleyen mektuptu. Piyer ne prensesin imalarına ne de mektuba kesinlikle inanmıyordu ama o anda karşısında oturan Dolohov'a bakmak ona dehşet veriyordu. Bakışları istemeden de olsa Dolohov'un güzel, küstah gözleriyle her karşılaştığında Piyer yüreğinde korkunç, çirkin bir şeyin büyüdüğünü hissediyor ve hemen başını çeviriyordu. Karısının geçmişini ve onun Dolohov'la olan ilişkisini elinde olmadan hatırlayan Piyer, söz konusu kişi *kendi karısı* olmasa, mektupta söylenenlerin doğru olabileceğini, en azından insanların gözüne doğru gibi görünebileceğini açıkça görüyordu. Piyer, rütbesi iade edilen Dolohov'un seferden sonra Peterburg'a döndüğünü ve evine geldiğini gayriihtiyari hatırlıyordu. Piyer'le içki âlemlerinden gelen arkadaşlık ilişkisini kullanan Dolohov doğruca onun evine gelmiş, Piyer onu evinde ağırlamış ve borç vermişti. Piyer, Elen'in gülümseyerek Dolohov'un evlerinde kalmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirdiğini, Dolohov'un utanmadan kendisine karısının güzelliğini övdüğünü ve Moskova'ya geldikleri ana kadar bir dakika bile yanlarından ayrılmadığını hatırlıyordu.

"Evet, çok yakışıklı," diye düşünüyordu Piyer, "ben onu iyi tanırım. Benim ismimi lekeleyip, sırf onun için koşuşturduğum, onu himaye ettiğim, ona yardım ettiğim için benimle alay etmekten özel bir zevk alır. Eğer doğru olsaydı,

bu ihanetin ona ne kadar tatlı geleceğini biliyor, anlıyorum. Elbette doğru olsaydı; ama inanmıyorum, inanmaya hakkım yok ve inanamam." Dolohov'un yüzünde polisi bir ayıya bağlayıp suya atması, herhangi birini ortada hiçbir neden yokken düelloya davet etmesi, ya da tabancasıyla arabacının atını öldürmesi gibi zalimlik anlarında beliren ifadeyi hatırladı. Dolohov ona bakarken yüzünde sık sık bu ifade beliriyordu. Piyer, "Kabadayının teki," diye düşündü, "adam öldürmek onun için işten bile değil, herkesin ondan korktuğunu düşünüyordur, bu da çok hoşuna gidiyordur. Benim ondan korktuğumu düşünüyor olmalı. Gerçekten de korkuyorum." Ve bunları düşününce yeniden yüreğinde korkunç, çirkin bir şeyin büyüdüğünü hissetti. Dolohov, Denisov ve Rostov, Piyer'in tam karşısında oturuyor, oldukça neşeli görünüyorlardı. Rostov, biri yiğit bir süvari, diğeri ünlü bir kabadayı ve çapkın olan iki arkadaşıyla neşeli neşeli konuşuyor ve bu yemekte düşünceli, dalgın haliyle, kocaman vücuduyla göze batan Piyer'e de arada sırada alaycı bir göz atıyordu. Rostov, Piyer'e düşmanca gözlerle bakıyordu, bunun ilk nedeni Piyer'in, onun süvari bakışıyla zengin bir sivil, güzel bir kadının kocası, genel ifadeyle kocakarı olması, ikinci nedeni Piyer'in kafası meşgul, dalgın haliyle Rostov'u hatırlamamış, onun selamına karşılık vermemiş olmasıydı. Aklı başka bir yerde olan Piyer hükümdarın sağlığına kadeh kaldırılırken de ayağa kalkmamış, kadehini kaldırmamıştı.

Rostov heyecanlı, öfkeli gözlerle ona bakarak, "Ne yapıyorsunuz?" demişti. "Duymuyor musunuz, hükümdar imparatorun şerefine kadeh kaldırılıyor!"

Piyer iç geçirip saygıyla ayağa kalktı, kadehini dikti, herkes oturana kadar bekleyip yüzünde kendine has, hoş gülümsemesiyle Rostov'a döndü.

"Sizi tanıyamadım," dedi. Ama Rostov başka bir işle meşguldü. "Hurra!" diye bağırıyordu.

Dolohov, Rostov'a, "Ne o, dostluğunuzu tazelemiyor musunuz?" dedi.

"Tanrı onu bildiği gibi yapsın, aptalın teki," dedi Rostov.

Denisov, "Güzel kadınların kocalarının üzerine titremeli," dedi.

Piyer ne konuştuklarını duymuyor ama kendisinden bahsettiklerini biliyordu. Kızardı ve başını çevirdi.

Dolohov, "Şimdi de güzel kadınların sağlığına içelim," dedi ve elinde kadeh, yüzünde ciddi bir ifade ama dudaklarının ucunda bir gülümsemeyle Piyer'e döndü. "Güzel kadınların ve onların âşıklarının sağlığına Petruşa," dedi.

Piyer bakışlarını kaçırdı, Dolohov'a bakmadan ve ona karşılık vermeden içkisini içti. Kutuzov'un kantatının sözlerini dağıtan uşak, daha itibarlı konuklardan biri olduğu için Piyer'in önüne de bir yaprak koydu. Piyer kâğıdı almak istedi ama Dolohov uzanıp kâğıdı onun elinden kaptı ve okumaya başladı. Piyer, Dolohov'a baktı, gözbebekleri küçüldükçe küçüldü: Yemek boyunca ona işkence eden korkunç, çirkin şey büyüdükçe büyüdü ve onu tamamen ele geçirdi. Şişman gövdesiyle masanın karşı tarafına doğru eğildi.

"Sakın alayım demeyin!" diye bağırdı.

Bu bağırmayı duyan ve muhatabını gören Nesvitski ve hemen sağında oturan misafir korku ve telaşla Bezuhov'a döndü.

Korkulu bir sesle, "Durun, yapmayın, ne oluyor?" diye fısıldadılar. Dolohov, Piyer'e parlak, neşeli, gaddar gözlerle ve sanki, "Böyle şeylere bayılırım," diyen o gülümsemesiyle bakıyordu.

Kesin bir ifadeyle, "Vermeyeceğim," dedi.

Sapsarı kesilen, dudakları titreyen Piyer kâğıdı çekip aldı.

"Siz... siz... alçağın tekisiniz!.. sizi düelloya davet ediyorum," dedi ve sandalyesini itip masadan kalktı. Piyer bunu yapıp bu sözleri söylediği anda karısının suçuyla ilgili, gün boyunca kendisine işkence eden meselenin nihayet sona

erdiğini ve olumlu bir şekilde çözüldüğünü hissetti. Karısından nefret ediyordu ve ondan sonsuza dek ayrılmıştı. Rostov, Denisov bu işe karışmamasını rica etmesine rağmen Dolohov'un şahidi olmayı kabul etti ve yemekten sonra Bezuhov'un şahidi Nesvitski'yle düello şartlarını konuştu. Piyer evine döndü, Rostov ise Dolohov ve Denisov'la birlikte gecenin geç saatlerine kadar kulüpte kaldı, çiganı ve şarkıcıları dinlediler.

Dolohov, Rostov'la kulübün sundurmasında vedalaşırken, "Öyleyse yarın, Sokolniki'de," dedi.

"Sakin görünüyorsun?" dedi Rostov.

Dolohov duraksadı.

"Bak, sana iki kelimeyle düellonun tüm sırrını açayım. Eğer hem düelloya gider hem de vasiyetnameni, annene babana içli mektuplar yazarsan, eğer öldürülebileceğini düşünürsen aptalın tekisin ve kesinlikle kaybedeceksin demektir; mümkün olduğu kadar çabuk ve kesin öldürme niyetiyle gidersen her şey yolunda gider, bizim Kostromalı ayı avcısının bir zamanlar bana söylediği gibi: Ayıdan korkmamak mümkün mü? Ama bir kez ayıyı gördün mü tüm korku gider, tek düşüncen elinden kaçırmamak olur! Benim için de durum böyle. A demain, mon cher![6]

Piyer ertesi sabah saat sekizde, Nesvitski'yle birlikte Sokolniki ormanına geldi ve Dolohov, Denisov ve Rostov'un orada olduğunu gördü. Piyer'in az sonra olacaklarla hiç ilgisi olmayan şeyleri düşünür gibi bir hali vardı. Çökmüş yüzü sararmıştı. O gece hiç uyumamış gibiydi. Dalgın dalgın etrafına bakınıyor, güneşten kamaşmış gibi gözlerini kısıyordu. İki düşünce aklını fazlasıyla meşgul ediyordu: Uykusuz geçen bir geceden sonra artık en ufak şüphe bile duymadığı karısının suçlu olduğu düşüncesi ve onunla hiçbir ilgisi olmayan bir adamın, Dolohov'un suçsuz olduğu düşüncesi. Piyer, "Onun yerinde olsam belki ben de aynı şeyi yapardım," diye

6 Yarın görüşmek üzere azizim.

düşünüyordu, "hatta kesinlikle aynı şeyi yapardım. O zaman bu düellonun, bu cinayetin ne anlamı var? Ya ben onu öldüreceğim ya da o beni kafamdan, dirseğimden, dizimden vuracak. Buradan gitmeli, kaçmalı, bir yerlere saklanmalı." Aklından bunlar geçiyordu. Ama tam aklından bu düşünceler geçerken, onu izleyenlerin saygısını kazanan sakin ve dalgın bir tavırla sordu: "Daha uzayacak mı, her şey hazır mı?"

Aşılmayacak sınırı göstermek üzere kılıçlar kara saplanıp, tabancalar doldurulup her şey hazır olunca Nesvitski Piyer'e yaklaştı. Çekingen bir sesle, "Bu önemli, çok önemli anda size gerçekleri söylemezsem," dedi, "görevimi yapmış sayılmam, kont ve beni şahidiniz olarak seçerek, bana karşı sergilediğiniz güvene ve bana bahşettiğiniz şerefe layık olamam. Ben, bu iş için yeterli neden olmadığına ve kan dökmeye değmeyeceğine inanıyorum... Siz haksızdınız, hiç düşünmeden hareket ettiniz..."

Piyer, "Evet, çok saçma bir şey..." dedi.

Nesvitski (o da meseleye dâhil olan diğer kişiler gibi ve benzer bir duruma düşen herkes gibi meselenin gerçekten de düelloya kadar varacağına inanmıyordu), "O zaman üzüntülerinizi iletmeme izin verin, ben hasımlarımızın özrünüzü kabul etmeye razı olacaklarına eminim," dedi, "siz de bilirsiniz kont, insanın hatasını kabul etmesi meseleyi geri döndürülemez bir duruma getirmekten çok daha asil bir davranıştır. İki taraf da birbirine hakarette bulunmadı. İzin verin bu meseleyi görüşeyim..."

Piyer, "Hayır, görüşecek bir şey yok," dedi ve ekledi: "Hiç fark etmez... Hazır mı her şey?" Duruma uygun olmayan, tatlı bir gülümsemeyle, "Yalnız siz bana nereye, nasıl yürüyeceğimi ve nereye ateş edeceğimi söyler misiniz?" dedi. Tabancayı eline aldı, nasıl tutması gerektiğini sormaya başladı çünkü kabul etmek istemese de daha önce eline tabanca almış değildi. "Ha, demek öyle, biliyorum ama unutmuşum," diyordu.

Diğer tarafta Dolohov da uzlaştırma girişiminde bulunan Denisov'a, "Ne özür ne de kesinlikle başka bir şey kabul ederim," diye yanıt verdi ve kararlaştırılan yere yaklaştı.

Düellonun yapılacağı yer, kızakların bırakıldığı yoldan seksen adım uzaklıkta, çam ormanının içinde, son günlerde yumuşayan havanın eritmeye başladığı karla örtülü küçük bir alandı. Hasımlar bu alanın karşılıklı kenarlarında, birbirlerinden kırk adım uzakta duruyorlardı. Şahitler mesafeyi adımlayarak ölçerken, bulundukları yer ve Nesvitski ile Denisov'un, sınırı belirlemek için on adım aralıkla saplanan kılıçları arasında, yumuşak, derin karın üzerinde izler bırakmışlardı. Karlar eriyordu ve sis vardı; kırk adım mesafeden birbirlerini net bir şekilde göremiyorlardı. Üç dakika içinde her şey hazır hale getirilmişti ama yine de başlamakta tereddüt ediyorlardı. Herkes susmuştu.

V

Dolohov, "Hadi başlayalım!" dedi.

Piyer aynı şekilde gülümsemeye devam ederek, "Ne bekliyoruz?" dedi.

Durum korkunç bir hal almıştı. Önemsiz bir şeymiş gibi başlayan meselenin artık önüne geçilemeyeceği, insanların iradesinin dışına çıkıp kendi yolunu bulduğu ve artık gerçekleşmek zorunda olduğu açıkça ortadaydı. Önce Denisov sınıra doğru ilerledi ve duyuru yaptı:

"Hasımlav uzlaşmayı kabul etmediklevi için lütfen başlayalım. Tabancalavınızı alın ve üç dendiğinde ilevlemeye başlayın."

Denisov öfkeyle, "Biv! İki! Üç!" diye bağırdı ve kenara çekildi. İkisi de karın üzerindeki izler boyunca birbirlerine yaklaştılar ve sisin içinde birbirlerini gitgide daha iyi seçmeye başladılar. Hasımların sınıra yaklaşırken, ne zaman isterlerse

ateş etme hakları vardı. Dolohov tabancasını kaldırmamış bir halde, ışıldayan, parlak, mavi gözleriyle hasmının yüzüne bakarak ağır ağır ilerliyordu. Dudaklarında her zamanki, kendine has gülümsemesi vardı.

Piyer *üç* denilmesiyle birlikte çiğnenmiş yoldan çıktı, bozulmamış karın üzerinde hızlı adımlarla ilerledi. Piyer tabancayı, muhtemelen kendini bu tabancayla öldürmekten korktuğu için, ileri doğru uzattığı sağ eliyle tutuyordu. Sol kolunu sağ kolunu desteklemek için geride tutmaya gayret ediyordu ve bunu yapmaması gerektiğini biliyordu. Altı adım atan ve yoldan çıkıp kara giren Piyer ayaklarına baktı, sonra hemen tekrar Dolohov'a baktı, tetiği kendine öğretildiği gibi çekip ateş etti. Böyle güçlü bir ses beklemeyen Piyer kendi atışıyla sarsıldı, kendi verdiği tepkiye gülümsedi, durdu. Sis dolayısıyla daha da yoğun halde çıkan duman ilk anda görüşünü engelledi ama beklediği diğer atış gelmedi. Sadece Dolohov'un aceleci adımları işitiliyordu ve birden sisin arasında görüntüsü belirdi. Bir eliyle sol böğrünü tutuyordu, diğer eliyle indirdiği tabancasını sıkıca kavramıştı. Yüzü sapsarıydı. Rostov yanına koştu ve bir şeyler söyledi.

Dolohov dişlerinin arasından, "Hay... hayır," dedi, "Hayır, bitmedi." Kılıcına doğru, sendeleyerek, düşecekmiş gibi birkaç adım atıp kılıcının yanında karın üzerine düştü. Sol eli kan içindeydi, elini redingotuna sildi ve üstüne dayandı. Yüzü solgundu, asıktı ve titriyordu.

"İzin ve..." diye başladı ama sözünü bitiremedi, sonra kendini zorlayarak, "izin verin," diyebildi. Hıçkırıklarına zar zor hâkim olabilen Piyer, Dolohov'a doğru koştu, sınırların arasındaki aralığı geçmek isteyince Dolohov, "Sınıra!" diye bağırdı ve Piyer durumu fark edip kendi kılıcının yanında durdu. Aralarında sadece on adım vardı. Dolohov başını kara eğdi, karları hırsla ısırdı, tekrar başını kaldırdı, doğruldu, ayaklarını topladı ve sabit bir ağırlık merkezi bulup oturdu. Soğuk karı ağzına alıyor, emiyordu; dudakları

titriyordu ama hâlâ gülümsüyordu; gözleri kalan son gücünü toplama çabasıyla ve öfkeyle parlıyordu. Tabancasını kaldırdı ve nişan almaya başladı.

Nesvitski, "Yan dönün, tabancanızı siper alın," dedi.

Denisov bile hasmına, "Sipev alın!" diye bağırmaktan kendini alamadı.

Piyer yüzünde hafif bir acıma ve pişmanlık gülümsemesiyle bacaklarını ve kollarını çaresizce açmış, geniş göğsüyle Dolohov'un tam karşısında duruyor, üzgün gözlerle ona bakıyordu. Denisov, Rostov ve Nesvitski gözlerini kapatmışlardı. Aynı anda bir silah sesi ve Dolohov'un öfke dolu çığlığını duydular.

Dolohov, "Iskaladım!" diye bağırdı ve bitkin bir halde, yüzükoyun karın üzerine uzandı. Piyer başını ellerinin arasına aldı, arkasını döndü, çiğnenmemiş karların üzerinden ormana doğru ilerlerken yüksek sesle anlaşılmaz şeyler söylüyordu.

Yüzünü buruşturmuş, yineliyordu: "Aptallık... aptallık! Ölüm... yalan." Nesvitski onu durdurdu ve evine götürdü.

Rostov ve Denisov yaralı Dolohov'u götürdüler.

Dolohov gözleri kapalı, sessiz bir halde kızağın içinde yatıyor, kendisine sorulan sorulara cevap vermiyordu ama Moskova'ya girerlerken birden kendine geldi, kafasını güçlükle kaldırıp yanında oturan Rostov'un elini tuttu. Dolohov'un tamamen değişen ve beklenmedik bir şekilde coşkulu, yumuşak bir hal alan yüz ifadesi Rostov'u oldukça şaşırtmıştı.

Rostov, "Nasılsın? Kendini nasıl hissediyorsun?" diye sordu.

Dolohov kesik kesik, "Berbat! Ama önemli değil dostum," dedi. "Neredeyiz? Fark ettim, Moskova'dayız. Ben önemli değilim ama ben o kadını öldürdüm, öldürdüm... Buna dayanamaz. Dayanamaz..."

Rostov, "Kim?" diye sordu.

Dolohov, "Annem. Annem, meleğim, tapınılacak meleğim annem," dedi ve Rostov'un elini sıkıp ağlamaya başladı. Biraz sakinleşince Rostov'a annesiyle birlikte oturduğunu, annesinin onu böyle ölürken görmeye dayanamayacağını anlattı. Annesine gitmesi ve onu bu duruma hazırlaması için Rostov'a yalvardı.

Rostov bu görevi yerine getirmek için önden gitti ve Dolohov'un, o kabadayı, kavgacı Dolohov'un Moskova'da yaşlı annesi ve kambur kız kardeşiyle birlikte yaşadığını, çok şefkatli bir oğul ve ağabey olduğunu öğrenince çok şaşırdı.

VI

Piyer son zamanlarda karısıyla pek az baş başa kalmıştı. Hem Peterburg'ta hem de Moskova'da evleri sürekli misafirlerle dolup taşıyordu. Düellodan sonraki akşam da, çoğunlukla olduğu gibi yatak odasına gitmemiş, babasının büyük çalışma odasında, Kont Bezuhov'un öldüğü odada kalmıştı. Uykusuz geçen gecelerde yüreğinde yaşananların verdiği acıyı şimdi yeniden hissetmeye başlamıştı.

Kanepeye uzanmıştı, başından geçenleri unutmak için uyumak istiyor, ama başaramıyordu. Yüreğinde öyle bir duygular, düşünceler, hatıralar fırtınası kabarmıştı ki yalnız uyuyamamakla kalmıyor, yerinde de duramıyordu; kanepeden kalkıp hızlı adımlarla odada gezinmek zorunda kaldı. Gözünün önüne evlendikten sonraki ilk haliyle, çıplak omuzlarıyla, yorgun, ihtiraslı bakışlarıyla karısı, hemen ardından onun yanında Dolohov'un ziyafetteki güzel, küstah, sert ve alaycı yüzü ve yine aynı Dolohov'un dönüp karların üzerine düştüğü andaki titreyen, acı çeken yüzü geliyordu.

"Ne oldu?" diye sordu kendi kendine. "Âşığını öldürdüm, evet, karımın âşığını öldürdüm. Peki neden? Bunu yapacak hale nasıl geldim?' İçindeki ses yanıt verdi: "O kadınla evlendin de ondan."

"Ama bunda benim suçum ne?" diye sordu. "Onunla sevmeden evlendin, hem kendini hem onu kandırdın," ve gözünün önünde prensin evindeki akşam yemeğinden sonra ona içinden gelmeyerek, "Je vous aime," dediği an canlandı. "Hep bu yüzden! Ben daha o zaman hissetmiştim," diye düşündü, "bunu söylememem gerektiğini, bunu söylemeye hakkım olmadığını daha o zaman hissetmiştim. Ve sonu böyle oldu." Balayını hatırladı ve hatırlayınca yüzü kızardı. Evlenmelerinden hemen sonra bir gün, sabah saat on birde, ipek sabahlığıyla yatak odasından çalışma odasına geçip, çalışma odasında onu görünce saygıyla selam veren, yüzüne ve sabahlığına bakan ve efendisinin mutluluğuna saygılı bir sempati duyduğunu gösterircesine hafifçe gülümseyen başkâhyayla karşılaştığı utandırıcı, küçük düşürücü anı hatırladı.

"Oysa onun büyüleyici güzelliğiyle, davetlerdeki davranışlarıyla kaç kere gururlanmıştım," diye düşündü, "Peterburg'taki herkesi davet ettiği evimle gururlanmıştım, onun ulaşılmazlığıyla ve güzelliğiyle gururlanmıştım. Böyle şeylerle mi gururlanmışım?! O zamanlar onu anlamadığımı düşünüyordum. Onun karakterini düşününce kaç kere kendi kendime suçun bende olduğunu, onu anlamadığımı, onun bu her zamanki sakinliğini, memnuniyetini, her türlü heves ve tutkudan yoksun oluşunu anlamadığımı ve bunun tüm nedeninin şu korkunç kelimelerde, onun iffetsiz bir kadın olduğu kelimelerinde yattığını söylemiştim. Kendi kendime bu korkunç kelimeleri söylemiştim ve her şey açıkça ortadaydı. Anatol para istemek için ona gelir ve çıplak omuzlarını öperdi. Ona para vermezdi ama öpmesine izin verirdi. Babası şakayla karışık kıskançlık etmesini isterdi; o da hafif bir gülümsemeyle kıskançlık edecek kadar budala olmadığını söylerdi: Ne istiyorsa yapsın derdi. Bir keresinde hamilelik belirtileri hissedip hissetmediğini sormuştum. Alayla gülmüş ve çocuk isteyecek kadar aptal olmadığını, *benden* çocuk yapmayacağını söylemişti."

Piyer sonra, en üst düzey aristokratik çevrede eğitim almış olmasına rağmen fikirlerinin ne kadar bayağı ve yavan, konuşurken kullandığı ifadelerin ne kadar kaba olduğunu hatırladı. "Ben o kadar aptal değilim... git, kendin hallet... allez vous promener,"[7] derdi. Piyer sık sık onun yaşlı, genç kadın ve erkeklerin gözündeki değerine bakar ve onu neden sevmediğini anlayamazdı. Piyer kendi kendine, "Evet, onu hiç sevmedim," dedi. "Onun iffetsiz bir kadın olduğunu biliyordum, ama bunu itiraf etmeye cesaret edemiyordum."

"İşte Dolohov, karın üzerinde oturuyor, zoraki gülümsüyor ve belki de pişmanlığıma yapmacık bir yiğitlik gösterisiyle karşılık vererek ölüyor."

Piyer dış görünüşüne bakıldığında zayıf karakterli denilebilecek ama dertlerini başkasıyla paylaşmayan insanlardan biriydi. Her şeyi içine atardı.

Kendi kendine, "Her şeyin, her şeyin tek suçlusu o kadın," dedi ve devam etti: "Ama bundan ne çıkar? Ben neden kendimi ona bağladım, neden ona *Je vous aime* dedim ki bu yalandı, yalandan da beter. Ben suçluyum, cezasını çekmeliyim... ama cezası ne? Adımın lekelenmesi mi, bedbaht bir hayat mı? Bunlar saçmalık. Adımın, şerefimin lekelenmesi, bunlar bana değil benim dışımdaki gelişmelere bağlı şeyler."

"XVI. Louis onursuz bir suçlu olduğu söylenerek idam edilmişti," diye düşündü Piyer. "Hem bunu söyleyenler hem de şehit olduğunu söyleyip onu aziz ilan edenler kendi açılarından haklıydı. Sonra Robespierre de despot olduğu için idam edildi. Kim haklı, kim suçlu? Hiç kimse. Yaşıyorsan, yaşamana bak: Yarın öleceksin, benim bir saat önce ölmüş olabileceğim gibi. Ve insan yaşamı sonsuzlukla karşılaştırıldığında sadece bir an olduğuna göre onu da zehir etmeye değer mi?"

Bu tür akıl yürütmelerle rahatladığını hissettiği anda gözlerinin önüne aniden karısı ve tüm gücünü toplayıp ona

7 Yürüyün gidin hadi.

samimi olmayan aşkını gösterdiği o anlar geldi, kanının kalbine hücum ettiğini ve yeniden kalkması, hareket etmesi, eline geçen her şeyi kırıp parçalaması gerektiğini hissetti. Kendi kendine sürekli, "Neden ona *Je vous aime* dedim?" deyip duruyordu. Bunu on kez tekrarladıktan sonra aklına Moliere'in "mais que diable allait il faire dans cette galère?"[8] sözü geldi ve kendi haline gülmeye başladı.

Geceleyin oda uşağını çağırıp, Peterburg'a gideceği için eşyalarının toplanmasını emretti. O kadınla aynı çatı altında kalamazdı. Onunla artık konuşabileceğini düşünemiyordu. Ertesi gün yola çıkmaya ve ona, kendisinden sonsuza dek ayrılmak niyetinde olduğunu bildiren bir mektup bırakmaya karar verdi.

Sabah kahvesini getiren oda uşağı çalışma odasına girdiğinde Piyer elinde açık bir kitapla divana uzanmış, uyuyordu.

Uyandı, nerede olduğunu anlayana dek uzun süre korkuyla çevresine bakındı.

Oda uşağı, "Kontes, ekselanslarınızın evde olup olmadığınızı sormamı emretti," dedi.

Ama Piyer daha ne cevap vereceğini düşünürken kontes üzerinde gümüş işlemeli, beyaz, saten sabahlığıyla, hiç süslemediği saçlarıyla (iki kalın saç örgüsü güzel başının çevresinde en diadème[9] iki kez dolanmıştı), sakin ve gururlu bir tavırla odaya girdi; sadece mermersi, hafif çıkık alnında bir öfke kırışıklığı vardı. Oda uşağı çıkana dek sakinliğini korudu, konuşmaya başlamadı. Düelloyu duymuş ve bunun hakkında konuşmaya gelmişti. Oda uşağı kahveyi bırakıp çıkana kadar bekledi. Piyer gözlüklerinin ardından utangaç gözlerle ona bakıyordu ve köpeklerle çevrilmiş, düşmanlarının karşısında kulaklarını kısmış bir tavşan gibi okumaya devam etmeye çalışıyordu; ama bunun anlamsız ve imkânsız

8 Hangi şeytana uyup bu kadırgaya bindim?

9 Taç şeklinde.

olduğunu hissetti ve yeniden utangaç gözlerle kontese baktı. Kontes oturmuyor, oda uşağının çıkmasını beklerken aşağılayıcı bir gülümsemeyle Piyer'e bakıyordu.

"Ne oluyor? Nedir bu yaptığınız, size soruyorum?" dedi sertçe.

Piyer, "Ben mi? Ne yapmışım? Ben..." dedi.

"Sevsinler yiğitliğinizi! Cevap verin, nedir bu düello? Bununla neyi kanıtlamaya çalışıyorsunuz? Neyi? Size soruyorum." Piyer kanepenin üzerinde ağır ağır döndü, ağzını açtı ama cevap veremedi.

Elen, "Madem siz cevap vermiyorsunuz, ben size söyleyeyim..." diye devam etti. "Size söylenen her şeye inanıyorsunuz. Size dediler ki..." Elen güldü, "...Dolohov benim sevgilimdir." "Sevgili" sözcüğünü herhangi bir sözcüğü söylediği gibi kaba, kesin bir dille söylemişti. "Ve siz de inandınız! Ama bununla neyi kanıtladınız? Bu düelloyla neyi kanıtladınız? Bir aptal olduğunuzu, que vous êtes un sot;[10] bunu zaten herkes biliyordu. Bunun sonucu ne olacak? Bütün Moskova'nın alay konusu olacağım; herkes nedensizce kıskandığınız bir adamı, sarhoş, kendinizden geçmiş bir haldeyken düelloya çağırdığınızı söyleyecek..." Elen gitgide heyecanlanıyor, sesi yükseliyordu. "Her bakımdan sizden iyi olan bir adamı..."

Piyer asık bir suratla, Elen'e bakmaksızın ve kılını bile kıpırdatmadan, "Hmm... hmm," diye homurdandı.

"Hem onun benim sevgilim olduğuna nasıl inanabildiniz? Nasıl? Onun bana eşlik etmesi hoşuma gittiği için mi? Eğer siz daha akıllı ve sempatik olsaydınız sizin eşlik etmenizi tercih ederdim."

Piyer boğuk bir sesle mırıldandı: "Benimle konuşmayın... yalvarırım."

Elen, "Niçin konuşmayacakmışım! Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki sizin gibi bir kocası olup da kendine sevgili

10 Bir aptal olduğunuzu.

(des amants) bulmayacak çok az kadın vardır ama ben bunu yapmadım," dedi. Piyer bir şeyler söylemek istedi, Elen'in ne ifade ettiklerini anlamadığı garip gözlerle ona baktı ve tekrar uzandı. O anda fiziksel bir acı çekiyordu: Göğsü sıkışıyor, nefes alamıyordu. Bu acıyı dindirmek için ne yapması gerektiğini biliyordu ama yapmak istediği şey çok korkunçtu.

Kesik kesik konuşarak, "En iyisi ayrılalım," dedi.

Elen, "Eğer bana mal, mülk verecekseniz ayrılalım, kabul," dedi. "Beni ayrılmakla mı korkutacaksınız!"

Piyer koltuktan fırladı ve sendeleye sendeleye kadının üzerine atıldı.

"Seni öldürürüm!" diye bağırdı ve daha önce kendinde hiç hissetmediği bir güçle masanın üzerindeki mermer levhayı kapıp kadına doğru bir adım attı ve levhayı savurdu.

Elen'in yüzünde korku dolu bir ifade belirdi; çığlığı bastı ve geriye sıçradı. Piyer'in içindeki baba soyu kendini göstermişti. Öfkenin coşkusunu ve zevkini hissediyordu. Levhayı fırlatıp kırdı, ileri doğru açtığı kollarıyla Elen'in üstüne yürüyüp bağırdı: "Defol!" Öyle korkunç bir sesle bağırmıştı ki bunu duyan tüm ev korkuya kapılmıştı. Elen odadan kaçıp gitmeseydi kim bilir Piyer o anda neler yapardı.

Piyer bir hafta sonra servetinin büyük kısmını oluşturan Büyük Rusya'daki tüm mülklerinin yönetimini bir vekâletnameyle karısına bıraktı ve tek başına Peterburg'a gitti.

VII

Austerlitz Savaşı ve Prens Andrey'in kaybıyla ilgili haberlerin Lısıye Gori'ye ulaşmasının üzerinden iki ay geçmişti. Elçilik aracılığıyla gönderilen tüm mektuplara, tüm araştırmalara rağmen cesedi bulunamamıştı ve esirler arasında da yoktu. Ailesi için en kötüsü, savaş meydanından bölgenin

yerlileri tarafından alınıp götürülmüş ve belki de yabancıların arasında bir yerde, bir yatakta iyileştiği ya da ölüm döşeğinde olduğu, bir mesaj gönderebilecek durumda olmadığı ümidini hâlâ taşımalarıydı. İhtiyar prensin Austerlitz yenilgisini ilk öğrendiği gazeteler, Rusların parlak çarpışmalardan sonra geri çekilmek zorunda kaldığını ve bunu da son derece düzenli yaptıklarını her zamanki gibi kısa ve muğlak haberlerle duyurmuşlardı. İhtiyar prens bu resmî haberlerden bizimkilerin yenildiğini anlamıştı. Gazetelerde Austerlitz Savaşı hakkında haberlerin çıkmasından bir hafta sonra da Kutuzov'dan oğlunun durumu hakkında bilgi veren bir mektup almıştı.

"Oğlunuz gözlerimin önünde," diye yazmıştı Kutuzov, "alayın en önünde, elinde sancak, babasına ve vatanına layık bir kahraman gibi vurulup düştü. Şahsım ve ordu adına üzüntüyle bildiririm ki şu ana kadar elimize hayatta olup olmadığına dair bir bilgi geçmedi. Hem kendimi, hem sizi oğlunuzun hayatta olduğu konusunda ümitlendirebilirim çünkü ateşkes müzakerecilerinin bana ilettiği, savaş meydanında bulunan subaylar listesinde oğlunuzun adı yoktu."

Bu haberi gece geç vakitte, çalışma odasında, tek başınayken alan ihtiyar prens hiç kimseye hiçbir şey söylemedi. Ertesi gün her zamanki gibi sabah yürüyüşüne çıktı ama kâhyayla, bahçıvanla ve mimarla hiçbir şey konuşmadı, kızgın görüntüsüne rağmen hiç kimseye hiçbir şey söylemedi.

Prenses Marya her zamanki vakitte yanına girdiğinde torna tezgâhının başında bileği biliyordu ve yine dönüp ona bakmadı.

Ansızın ondan hiç beklenmeyecek bir şekilde, "A! Prenses Marya!" dedi ve keskisini elinden attı. (Çark hâlâ dönüyordu. Prenses Marya çarkın giderek azalan gıcırtısını, zihninde ardından gelen haberle özdeşleştirerek uzun süre aklından çıkartamadı.)

Prenses Marya babasına yaklaştı, yüzüne baktı ve ansızın yüreğine bir ağırlık çöktü. Gözleri bulandı. Babasının

üzgün, sarsılmış değil ama öfkeli ve her zamankinden farklı ifadelere bürünen yüzünde, korkunç bir felaketin, hayatında şimdiye kadar karşılaşmadığı kadar kötü bir felaketin, atlatılması, kabul edilebilmesi imkânsız bir felaketin, sevdiği bir insanın ölümünün başına gelmek üzere olduğunu gördü.

Hantal, zarafet yoksunu prenses öyle tarifsiz, etkileyici bir hüzünle ve kendinden geçmiş bir halde, "Mon père, André?" dedi ki babası onun bakışlarına dayanamadı ve hıçkırarak arkasını döndü. Yüksek ve tiz bir sesle, sanki bu bağırmasıyla prensesi uzaklaştırmak istermiş gibi, "Haber aldım. Esirler arasında yok, ölüler arasında da yok. Kutuzov yazmış," dedi, "ölmüş!"

Prenses yere düşmedi, bayılacakmış gibi olmadı. Rengi zaten solgundu ama bu sözleri işitince yüzü değişti ve sanki ışık saçan, güzel gözlerinde bir şeyler parıldadı. Sanki bir mutluluk, bu dünyanın acılarından ve zevklerinden daha üstün bir mutluluk, hissettiği kederin üstünü örtmüştü. Babasından duyduğu tüm korkuyu unuttu, ona yaklaştı, ellerinden tuttu, kendine doğru çekti ve ince, damarları çıkmış boynuna sarıldı.

"Mon père," dedi, "benden kaçmayın, birlikte ağlayalım."

İhtiyar, yüzünü ondan uzaklaştırarak, "Alçaklar! Hainler!" diye bağırdı. "Orduyu mahvetmek, insanları mahvetmek! Ne için? Git, git Liza'ya söyle."

Prenses daha fazla dayanamadı ve babasının yanındaki koltuğa oturup ağlamaya başladı. Gözlerinin önüne ağabeyinin, kendine özgü şefkatli ve mağrur haliyle, hem onunla hem de Liza'yla vedalaştığı, tasviri boynuna kibar ve alaylı bir tavırla geçirdiği an geldi. "İnancı var mıydı acaba? İnanmadığı için pişman olmuş mudur? Şimdi orada mıdır? Orada, sonsuz sükûnet ve saadet içinde midir?" diye düşünüyordu.

Gözyaşları arasında sordu: "Mon père, söyleyin, nasıl olmuş?"

"Git hadi, git; en iyi Rusların ve Rus onurunun ölüme sürüldüğü çatışmada ölmüş. Gidin Prenses Marya. Git ve Liza'ya söyle. Ben de birazdan gelirim."

Prenses Marya babasının yanından döndüğünde küçük prenses işinin başında oturuyordu hamile kadınlara özgü, içten gelen, mutlu, sakin bir ifadeyle Prenses Marya'ya baktı. Gözlerinin Prenses Marya'yı görmediği, derinlere, kendi içine, içinde meydana gelen mutlu, gizemli şeye baktığı belliydi.

Gergefi bırakıp arkasına yaslanarak, "Marie," dedi, "elini ver." Prensesin elini tuttu ve karnının üzerine koydu.

Gözlerinin içi gülüyordu, hafif tüylü dudağı kalktı ve çocuksu bir mutlulukla öylece kaldı.

Prenses Marya önünde diz çöktü ve yüzünü yengesinin elbisesinin kıvrımları arasına sakladı. Liza görümcesine parlak, mutlu gözlerle bakarak, "İşte, işte, duyuyor musun? Öyle garip geliyor ki. Onu çok seveceğim Marie," dedi. Prenses Marya kafasını kaldıramadı: Ağlıyordu.

"Neyin var Maşa?"

Prenses Marya gözyaşlarını yengesinin dizlerine silerek, "Bir şeyim yok... biraz hüzünlendim... Andrey için," dedi. Prenses Marya sabah boyunca birkaç kere yengesini hazırlamaya çalıştı ama her seferinde ağlamaya başladı. Küçük prenses her ne kadar dikkatsiz olsa da, nedenini anlamadığı bu gözyaşlarından rahatsız olmuştu. Hiçbir şey söylemiyor ama bir şeyler anlayabilmek için endişeyle etrafına bakınıyordu. Hep çok korktuğu ihtiyar prens akşam yemeğinden önce, her zamankinden daha huzursuz, daha korkutucu bir yüzle odasına gelmiş ve hiçbir şey söylemeden çıkmıştı. Prenses Marya'ya baktı ve gözlerinde hamile kadınlara özgü, dikkati kendi içlerine verdiklerini gösteren bir ifadeyle düşünceye daldı ve aniden ağlamaya başladı.

"Andrey'den bir haber mi aldınız?" dedi.

"Hayır, sen de biliyorsun daha haber gelmez ama mon père endişeleniyor, ben de biraz korkuyorum."

"Haber yok yani?"

Prenses Marya ışıldayan gözlerini yengesine dikerek, "Hayır, yok," dedi. Ona söylememeye karar vermiş ve babasını da korkunç haberi gelininden kendisi izin verene kadar, birkaç gün daha saklaması konusunda ikna etmişti. Hem Prenses Marya hem de ihtiyar prens bu üzüntüyü kendilerine has biçimde taşıyor, saklıyorlardı. İhtiyar prens ümit beslemek istemiyordu: Oğlunun öldüğü kararına varmış ve oğlunun izini sürmek için Avusturya'ya bir görevli göndermiş olmasına rağmen, Moskova'daki evinin bahçesine oğlunun anısına dikmek için bir anıt siparişi vermişti ve herkese oğlunun öldüğünü söylüyordu. Eski yaşam tarzını değiştirmemeye çalışıyordu ama gücü yetmiyordu: Daha az yürüyor, daha az yiyor, daha az uyuyor ve günden güne zayıflıyordu. Prenses Marya ümidini koruyordu. Ağabeyi için sanki hayattaymış gibi dua ediyor, her an onun dönüş haberini bekliyordu.

VIII

Küçük prenses 19 Mart sabahı, kahvaltıdan sonra, "Ma bonne amie," dedi ve tüylü dudağı eski alışkanlıkla yukarı kalktı; ama evde korkunç haberin alındığı günden beri sadece gülümsemelerde değil, konuşmalarda, hatta atılan her adımda bir hüzün vardı ve nedenini bilmeden kendini bu genel havaya kaptırmış küçük prensesin gülümsemesi de bu hüznü bir kez daha hatırlatıyordu.

"Ma bonne amie, je crains que le fruschtique (commedit aşçı Foka) de ce matin ne m'aie pas fait du mal."[11]

Prenses Marya kendine has hantal, yumuşak adımlarıyla yengesine koşarak, korkuyla, "Neyin var tatlım? Sararmışsın. Ah, çok sararmışsın," dedi.

11 Sevgili dostum, korkarım bu sabahki frühstück (aşçı Foka'nın deyimiyle) bana biraz dokundu. [frühstück: kahvaltı (Alm.)]

Orada bulunan hizmetçilerden biri, "Ekselansları, Marya Bogdanovna'yı çağırtsak mı?" dedi. (Marya Bogdanovna bölgenin merkez şehrinin ebesiydi ve iki haftadır ve Lısıye Gori'de kalıyordu.)

"Gerçekten," dedi Prenses Marya, "belki vakti gelmiştir. Ben gidiyorum. Courage, mon angel."[12] Liza'yı öptü ve odadan çıkmaya davrandı.

"Ah, hayır, hayır!" Küçük prensesin yüzünde solgunluğun yanı sıra önüne geçilmez fiziksel acının çocukça korkusu da belirmişti.

"Non, c'est l'estomac... dites que c'est l'estomac, dites, Marie, dites..."[13] Ve küçük prenses bir yeri acıyan bir çocuk kaprisiyle ve hatta biraz da yalandan, küçük ellerini ovuşturarak ağlamaya başladı. Prenses, Marya Bogdanovna'yı çağırmak için odadan fırladı.

Arkasından, "Oh! Mon dieu! Mon dieu!"[14] seslerini duydu.

Ebe yüzünde ciddi, sakin bir ifade, tombul, küçük ellerini ovuşturarak ona doğru ilerlemekteydi.

Prenses Marya korkudan iyice açılmış gözlerini yaşlı kadına dikerek, "Marya Bogdanovna! Başladı galiba," dedi.

Marya Bogdanovna yürüyüş hızını değiştirmeden, "Tanrı'ya şükür prenses," dedi, "sizin gibi genç kızların böyle şeyleri öğrenmesi yakışık almaz."

Prenses, "Ama Moskova'dan doktor nasıl olur da hâlâ gelmez?" dedi. (Liza ve Prens Andrey'in isteğiyle, zamanında orada bulunması için Moskova'daki bir doğum uzmanına haber gönderilmişti ve her an gelmesi bekleniyordu.)

Marya Bogdanovna, "Önemli değil prenses, telaşlanmayın," dedi, "doktor olmasa da her şey yolunda gidecek."

---

12 Cesaret, meleğim.

13 Hayır, midem... mide deyin, söyleyin Marie, söyleyin...

14 Oh! Tanrım! Tanrım!

Prenses beş dakika sonra, odasından ağır bir şeyin taşınma sesini duydu. Gidip baktı, uşaklar nedense Prens Andrey'in çalışma odasındaki deri koltuğu yatak odasına taşıyorlardı. Taşıyanların yüzlerinde törensel ve sakin bir eda vardı.

Prenses Marya odasında tek başına oturuyor, evdeki sesleri dinliyor, bazen biri geçerken kapısını açıyor ve koridorda olup bitenleri izliyordu. Birkaç kadın sessiz adımlarla öteye beriye gidip geliyor, dönüp prensese bakıyor ve başlarını tekrar çeviriyorlardı. Prenses bir şey sormaya cesaret edemiyor, kapısını kapatıyor, yerine dönüyor, koltuğuna oturuyor, dua kitabını alıyor, bazen de kalkıp tasvirlerin önünde diz çöküyordu. Dua etmenin heyecanını yatıştırmadığını fark edince şaşırıp üzüldü. Aniden odasının kapısı sessizce açıldı ve prens yasakladığı için prensesin odasına neredeyse hiç girmeyen yaşlı dadı Praskovya Savişna, başında eşarbıyla eşikte göründü.

Dadı, "Seninle oturmaya geldim Maşenka," dedi ve içini çekerek ekledi: "Prensin düğün mumlarını da azizlere yakmaya getirdim meleğim."

"Ah, ne kadar mutlu oldum bilemezsin dadı."

"Tanrı merhametlidir güvercinim."

Dadı yaldızlı mumları tasvirlerin önünde yaktı ve elinde ördüğü çorapla kapının yanına oturdu. Prenses Marya bir kitap aldı ve okumaya başladı. Prenses sadece ayak sesleri, gürültüler duyduğunda korkulu, soran gözlerle dadıya bakıyor, dadı da yatıştırıcı bakışlarla karşılık veriyordu. Evin her köşesine Prenses Marya'nın odasında otururken hissettiği duygu hâkimdi. Doğum yapan kadının çektiği acıları ne kadar az kişi bilirse kadının da o kadar az acı çekeceği inancıyla herkes farkında değilmiş gibi davranmaya çalışıyordu; hiç kimse bu konudan bahsetmiyordu, ama herkes prensin evinde her zaman hâkim olan ciddi ve saygılı davranışların yanı sıra yüreklerinde bir şefkat hissediyordu, o anda önemli, olağanüstü bir şeyler olduğunun bilincindeydiler.

Hizmetçilerin büyük odasından gülüşmeler gelmiyordu. Uşakların odasında herkes sessizce oturmuş, çağrılmaya hazır bekliyordu. Kapıcıların orada çıralar ve mumlar yakılmıştı ve hiç kimse uyumuyordu. İhtiyar prens çalışma odasında topuklarını vura vura dolanıyordu, Tihon'u neler olup bittiğini öğrenmesi için Marya Bogdanovna'ya gönderdi.

"Sadece şunu söyle: Prens neler olup bittiğini sormamı emretti. Sonra, o ne dediyse gel bana söyle."

Marya Bogdanovna elçiye manalı manalı bakarak, "Prense doğumun başladığını bildir." Tihon da prensin odasına gitti ve bildirdi.

Prens, "Güzel," deyip kapısını kapattı ve Tihon bundan sonra çalışma odasından en ufak bir ses bile duymadı. Tihon kısa bir süre sonra mumları düzeltme bahanesiyle çalışma odasına girdi. Prensin koltukta yattığını gören Tihon prense, prensin karmakarışık yüzüne baktı, kafasını iki yana salladı, ona yaklaştı ve omzundan öptü, mumları düzeltmeden ve neden geldiğini söylemeden çıktı. Dünyanın en muhteşem sırrı gelişip yeşermeye devam ediyordu. Akşam geçti, gece oldu. Aklın ermediği şey karşısında hissedilen beklenti duygusu ve yüreklerin yumuşaması azalmamış, iyice artmıştı. Kimse uyumuyordu.

Kışın sanki kendini göstermek istermiş gibi ümitsiz bir öfkeyle son karlarını ve fırtınalarını savurduğu mart gecelerinden biriydi. Moskova'dan her an gelmesi beklenilen Alman doktoru karşılamak için anayolun üzerindeki, patika yola sapan kavşağa, doktorun çukurlardan ve kar kaplı su birikintilerinden geçebilmesi için fenerli atlılar gönderilmişti.

Prenses Marya kitabı çoktan bırakmıştı: Işıltılı gözlerini dadısının en küçük ayrıntılarına kadar bildiği kırışmış yüzüne, eşarbından dışarı taşan lüle lüle saçlarına, çenesinin altından sarkan gıdısına dikmiş sessizce oturuyordu.

Savişna dadı, elinde örgüsü, daha önce yüzlerce kez anlattığı, rahmetli prensesin, Prenses Marya'yı Kişinev'de, ebe

olmadan, Moldovyalı bir köylü kadının yardımıyla doğurması hikâyesini alçak sesle, söylediklerini kendisi de duymadan ve anlamadan anlatıyordu.

"Tanrı esirger, doktora hiç gerek yok," dedi. Aniden bir rüzgâr dalgası odanın çıkartılmış pencere kanatlarından birinden içeri hücum etti (tarla kuşlarının görünmeye başlamasıyla birlikte, prensin emriyle, her odanın pencere kanatlarından biri çıkartılırdı), düzgün geçirilmemiş mandalı yerinden çıkartarak Şam işi perdeyi dalgalandırdı ve soğuk, karlı bir esintiyle mumu söndürdü. Prenses Marya irkildi; dadı elindeki çorabı bırakıp pencereye gitti, pencereden dışarı uzanarak, yerinden kurtulan kanadı yakalamaya çalıştı. Soğuk rüzgâr eşarbının uçlarını ve beyaz saçlarının çözülmüş örgülerini savuruyordu.

Kanadı yakaladı, kapatmadan, "Prenses, canım, caddeden birileri geliyor," dedi, "fenerlerle, doktor olmalı..."

Prenses Marya, "Ah, Tanrım! Tanrı'ya şükür!" dedi. "Gidip karşılamalı: Rusça bilmiyor."

Prenses Marya bir şal kapıp gelenleri karşılamaya koştu. Sofayı geçerken pencereden girişte bir araba ve fenerler gördü. Dışarıya, merdivenlere çıktı. Trabzan sütununun üzerinde bir yağ mumu vardı ve eriyen bölümleri rüzgârın etkisiyle akıyordu. Uşak Filip yüzünde korku ifadesi ve elinde başka bir mumla aşağıda, merdivenlerin ilk sahanlığında duruyordu. Daha da aşağıdan, merdivenin dönemecinin ardından keçe çizmeli birinin ayak sesleri geliyordu. Prenses Marya'ya tanıdık gelen bir ses bir şeyler söylüyordu.

"Tanrı'ya şükür," dedi ses. "Ya babam?"

Aşağıdaki başkâhya Demyan'ın sesi cevap verdi: "Uyumaya çekildiler."

Sonra ses bir şeyler daha söyledi, Demyan birtakım yanıtlar daha verdi ve keçe çizmeli adımlar merdivenlerin görülmeyen dönemecine doğru hızla yaklaşmaya başladılar. Prenses Marya, "Andrey!" diye düşündü. "Hayır bu müm-

kün değil, son derece olağanüstü olur." Bunları düşündüğü sırada, başkâhyanın elinde mumla durduğu sahanlıkta, yakası karlanmış kürk paltosuyla Prens Andrey'in bedeni ve yüzü göründü. Evet bu oydu ama rengi solmuş, zayıflamıştı, yüzünün ifadesi değişmiş, tuhaf bir biçimde yumuşamıştı ama telaşlıydı. Merdivenleri çıktı ve kız kardeşini kucakladı.

"Mektubumu almadınız mı?" diye sordu ve kız kardeşi konuşamadığı için zaten alamayacağı cevabı beklemeden arkasını döndü, peşinden gelen doğum uzmanıyla birlikte (ona son istasyonda rastlamıştı) merdivenleri tekrar çıktı ve kız kardeşini tekrar kucakladı.

"Kadere bak!" dedi. "Maşa, canım!" Ve kürk paltosunu, çizmelerini çıkartıp küçük prensesin bölmesine geçti.

IX

Küçük prenses başında beyaz bonesi, yastıkların üzerine uzanmış yatıyordu (ağrıları daha yeni dinmişti), siyah saçları lüle lüle, alev alev yanan, terlemiş yanaklarına dökülmüştü; siyah tüylü, pembe, güzel, minik ağzı açıktı ve neşeyle gülümsüyordu. Prens Andrey odaya girdi, küçük prensesin karşısında, yattığı divanın ayakucunda durdu. Çocuksu bir korku ve heyecanla bakan parıltılı gözler ifadelerini değiştirmeden prensin üzerinde kalakaldı. Bakışları sanki, "Hepinizi seviyorum, kimseye bir kötülük yapmadım, neden acı çekiyorum? Yardım edin bana," diyordu. Kocasını görüyordu ama o anda karşısında olmasının değerini anlamamıştı. Prens Andrey yatağın etrafını dolaştı ve onu alnından öptü.

"Ruhum benim," dedi ki bu sözü ona daha önce hiç söylememişti. "Tanrı merhametlidir..." Küçük prenses ona soran gözlerle, çocuksu bir sitemle baktı.

Gözleri, "Ben senden yardım bekliyordum ama sen hiç ama hiç yardımcı olmadın!" diyordu. Onun gelmesine şaşır-

mamıştı; onun gelmiş olduğunu da anlamamıştı. Onun gelmesinin acılarıyla ya da acılarının dinmesiyle bir ilgisi yoktu.

Sancılar yeniden başladı ve Marya Bogdanovna, Prens Andrey'e odadan çıkmasını öğütledi.

Doğum uzmanı odaya girdi. Prens Andrey odadan çıktı ve Prenses Marya'yı görünce yanına gitti. Fısıltıyla konuşmaya başladılar ama konuşmaları sürekli kesiliyordu. Bekliyor, kulak kabartıyorlardı.

Prenses Marya, "Allez, mon ami,"[15] dedi. Prens Andrey yeniden karısının yanına döndü ve bitişik odada oturup beklemeye başladı. Odadan yüzü korku dolu bir kadın çıktı ve Prens Andrey'i görünce şaşırdı. Prens Andrey yüzünü elleriyle kapattı ve birkaç dakika öylece kaldı. Kapının ardından acınası, kurtulma ümidi olmayan bir hayvanın inlemelerine benzeyen sesler duyuldu. Prens Andrey ayağa kalktı, kapının yanına gitti, açmak istedi. Kapıyı birisi tutuyordu.

İçeriden, "Giremezsiniz, giremezsiniz!" diyen ürkmüş bir ses geldi. Odanın içinde dolaşmaya başladı. Çığlıklar kesildi, birkaç saniye daha geçti. Aniden yan odadan korkunç bir çığlık duyuldu, Liza'nın çığlığı değildi, o böyle bağırmazdı. Prens Andrey kapıya koştu; çığlık kesildi ama başka bir çığlık, bir bebek çığlığı duyuldu.

Prens Andrey ilk anda, "Oraya neden bebek getirmişler?" diye düşündü, "Bebek! Hangi bebek?.. Orada bebeğin ne işi var? Yoksa bu, yeni doğan bebek mi?"

Bu çığlığın o keyifli anlamını fark edince gözyaşlarına boğuldu ve iki eliyle pencerenin kenarına yaslanıp çocuklar gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Kapı açıldı. Doktor gömleğinin kolları sıvanmış, redingotunu çıkartmış, yüzü solgun, çenesi titreyen bir halde odadan çıktı. Prens Andrey ona doğru yöneldi ama doktor şaşkın şaşkın Prens Andrey'e baktı ve tek kelime bile etmeden yanından geçip gitti. Bir kadın dışarı fırladı ve Prens Andrey'i görünce dondu kaldı.

15 Gidin, dostum.

Prens Andrey karısının odasına girdi. Küçük prensesin cansız bedeni beş dakika önce gördüğü pozisyonda yatıyordu ve gözlerinin donukluğuna, yanaklarının solgunluğuna rağmen dudağı siyah tüylerle örtülü, çocuk utangaçlığındaki bu güzel yüzde aynı ifade vardı.

Güzel, acınası, cansız yüzü, "Ben hepinizi sevdim, hiçbirinize bir kötülük yapmadım ama siz bana ne yaptınız? Ah, bana ne yaptınız?" diyordu.

Odanın köşesinde Marya Bogdanovna'nın titreyen ellerinde küçük, kırmızı bir şey hırıltılar çıkarıyor, viyaklıyordu.

Prens Andrey iki saat sonra sessiz adımlarla babasının çalışma odasına gitti. İhtiyar her şeyi öğrenmişti. Kapının yanında duruyordu ve kapı açılır açılmaz, hiçbir şey söylemeden oğlunun boynuna yaşlı, sert elleriyle mengene gibi sarıldı ve bir çocuk gibi hıçkırarak ağlamaya başladı.

Küçük prensesin cenaze töreni üç gün sonra yapıldı; Prens Andrey ona veda etmek için tabutun konulduğu yerin basamaklarını çıkıyordu. Yüzü, gözleri kapalı olmasına rağmen tabutta da aynıydı. Hâlâ, "Ah, bana ne yaptınız?" diyor ve Prens Andrey yüreğinden bir şeylerin koptuğunu, düzeltemeyeceği, unutamayacağı bir suçun faili olduğunu hissediyordu. Ağlayamıyordu. İhtiyar da geldi, küçük prensesin diğer elinin üzerinde sakince duran solgun elini öptü, yüz ona da "Ah, bana ne yaptınız ve niye yaptınız?" diyordu. İhtiyar bu yüzü görünce öfkeyle başını çevirdi.

Beş gün daha geçtikten sonra küçük Prens Nikolay Andreiç'i vaftiz ettiler. Dadı kundak bezini çenesiyle tutarken rahip çocuğun buruşuk, kırmızı ayak tabanlarına ve avuçlarına kaz tüyüyle kutsal yağ sürüyordu.

Vaftiz babası dede, düşürme korkusuyla elleri titreyerek bebeği teneke, bazı yerleri ezilmiş vaftiz leğeninin çevresinde dolaştırdı ve vaftiz annesi Prenses Marya'ya verdi. Prens

Andrey, çocuğu boğacaklar korkusuyla, başka bir odada oturmuş, törenin bitmesini bekliyordu. Dadının getirdiği bebeği keyifle seyretti, vaftiz leğenine atılan ve üzerinde bebeğin saçlarının olduğu balmumu parçasının batmayıp, suyun üzerinde kaldığını öğrenince memnuniyetle başını salladı.[16]

X

Rostov'un adının, Dolohov'la Bezuhov'un yaptığı düelloya karışması ihtiyar kontun çabaları sayesinde örtbas edilmiş ve Rostov, rütbesinin düşürülmesini beklerken Moskova genel valisine yaver tayin edilmişti. Bu yüzden de ailesiyle birlikte köye gidememiş, bütün yaz Moskova'da, yeni görevinin başında kalmıştı. Dolohov iyileşmiş ve Rostov iyileşme sürecinde onunla yakın dost olmuştu. Dolohov kendisini tutkuyla ve şefkatle seven annesinin evinde hasta yatıyordu. Fedya'ya karşı gösterdiği dostluktan dolayı Rostov'u seven Marya İvanovna ona sık sık oğlundan bahsediyordu.

"Evet kont, o günümüzün ahlâk yoksunu dünyası için haddinden fazla iyi ve temiz yürekli," diyordu. "Erdemi kimse sevmiyor, herkesin gözüne batıyor. Ama, söyleyin kont, Bezuhov'un yaptığı doğru, dürüstçe bir hareket mi? Hem Fedya onu yüce bir sevgiyle seviyordu, şimdi de hakkında hiç kötü bir şey söylemiyor. Peterburg'ta polise şakayı, şeytanlıkları birlikte yapmamışlar mıydı? Ama ne oldu, Bezuhov'un hiç suçu yok, her şey Fedya'nın üstüne kaldı! Neler çektiğini bir düşünün! Doğru, rütbesini geri verdiler ama zaten nasıl vermezlik edeceklerdi? Bence orada onun gibi yiğitlerden, vatan evlatlarından fazla yoktu. Şimdi bu düello nereden çıktı. Bu insanlarda duygu, şeref yok mu! Onun tek erkek evlat olduğunu bile bile düelloya çağırmak

16 İnanca göre balmumu parçasının batmaması, bebeği güzel bir kaderin beklediği anlamına gelir.

ve doğrudan üzerine ateş etmek! Neyse ki Tanrı bizi korudu. Hem bütün bunlar ne için? Bu zamanda kimin entrikalı işleri yok? Hem bu kadar kıskançsa, anlıyorum olabilir, daha önce fark etmesi gerekirdi, bu iş neredeyse bir yıldır sürüyordu. Aslında Fedya'nın ona borcu olduğu için kabul etmeyeceğini farz ederek düelloya çağırdı. Ne adilik! Ne alçaklık! Sizin Fedya'yı anladığınızı biliyorum sevgili kontum, bu yüzden sizi yürekten seviyorum, bana inanın. Pek az kişi onu anlıyor. Oysa o kadar yüce bir ruhu var ki..."

Dolohov'un kendisi de iyileşme sürecinde Rostov'a kendisinden hiç beklenmeyecek şeyler söylüyordu:

"Benim kötü bir insan olduğumu düşünüyorlar, bırak öyle düşünsünler," diyordu. "Sevdiklerimden başka hiç kimse umurumda değil; o sevdiklerimi de öyle bir severim ki onlar için canımı veririm, yoluma çıkanları da ezer geçerim. Ben değer biçemeyeceğim annemi, iki üç dostumu ki senden onlardan birisin taparcasına severim, diğerleriniyse bana olan yararlarına ya da zararlarına göre değerlendiririm. Ve neredeyse hepsi, özellikle kadınlar zararlı. Evet, sevgili dostum, seven, yüce gönüllü, asil ruhlu erkeklere rastladım; ama, ister aşçı olsun ister kontes, satılık olmayan bir kadına rastlamadım. Bir kadında aradığım o ilahi saflığa, sadakate bugüne kadar rastlamadım. Böyle bir kadına rastlasaydım onun için hayatımı verirdim." Hor gördüğünü belirten bir jest yaptı. "İnanır mısın bilmem, yaşama hâlâ değer veriyorsam bunun tek nedeni bana hayat verecek, beni arındıracak ve yüceltecek ilahi bir varlıkla karşılaşma ümididir. Ama sen bunu anlamazsın."

Yeni dostunun etkisi altında olan Rostov, "Hayır, çok iyi anlıyorum," diye yanıt veriyordu.

Rostovlar sonbaharda Moskova'ya döndü. Kış başlarında Denisov da geldi ve Rostovlar'da kaldı. Nikolay Rostov'un Moskova'da olduğu 1806 kışının ilk zamanları hem o hem de ailesi için en mutlu, en eğlenceli dönemlerden biri oldu. Nikolay ailesinin evine kendisiyle birlikte pek çok

genci de getirmişti. Vera yirmi yaşında, güzel bir genç kızdı; Sonya yeni filizlenen bir çiçeğin tüm güzelliğini taşıyan on altı yaşında bir kızdı; Nataşa kimi zaman çocuksu gülünçlüğü kimi zaman genç kızlara özgü çekiciliğiyle yarı genç kız, yarı çocuktu.

Rostovların evinde de o dönemde, bütün çok sevimli, çok genç kızların yaşadığı evlerde olduğu gibi bir sevda havası esiyordu. Rostovların evine gelen her delikanlı bu genç, hassas, bir şeylere (muhtemelen kendi mutluluklarına) gülümseyen genç kız yüzlerine, bu şen şakrak hareketliliğe baktığında, bu tutarsız ama herkese karşı sevgi dolu, her şeye hazır, ümit dolu genç kadınların gevezeliklerini dinlediğinde, birbiriyle ilgisiz şarkı ve müzik seslerini duyduğunda, Rostovların evindeki gençlerin de hissettiği sevgiye hazır olma ve mutluluğu bekleme duygusunu hissederdi.

Rostovların evlerine kabul ettikleri ilk delikanlılardan biri de evde Nataşa hariç herkesin beğenisini kazanan Dolohov'du. Nataşa, Dolohov yüzünden ağabeyiyle neredeyse bozuşuyordu. Dolohov'un kötü yürekli, itici ve yapmacık bir adamdı ve Bezuhov'la yaptıkları düelloda Piyer'in haklı olduğunda ısrarlıydı.

Kendi görüşlerini inatla savunarak, "Anlayabileceğim bir şey değil," diye bağırmıştı, "o, kötü yürekli ve duygusuz. Senin şu Denisov'u seviyorum mesela, o da hovarda falan ama yine de seviyorum, yani onu anlıyorum. Sana nasıl söyleyeyim bilmem ki; onun her yaptığında belli bir hesap var, işte bunu sevmiyorum. Denisov ise..."

Nikolay, Dolohov'u Denisov'la karşılaştırmanın hiçbir anlamı olmadığını hissettirerek, "Denisov tamamen farklı bir insan," dedi. "Dolohov'un nasıl bir yüreği olduğunu anlayabilmek için onu annesiyle görmek gerek, öyle bir kalbi var ki!"

"Orasını bilmem, ama ben onun yanında rahatsız oluyorum. Hem sen onun Sonya'ya sevdalandığını biliyor musun?"

"Saçmalıyorsun..."

"Ben eminim, görürsün bak."

Nataşa'nın öngörüsü doğru çıktı. Kadınların arasında olmaktan pek hoşlanmayan Dolohov eve sık gelmeye başlamıştı ve kimin için geldiği sorusunun cevabı (kimse bu konudan bahsetmemesine rağmen) kısa süre içinde Sonya için geldiğinin ortaya çıkmasıyla verilmiş oldu. Sonya da söylemeye cesaret edemese de bunun farkındaydı ve Dolohov her geldiğinde kıpkırmızı kesiliyordu.

Dolohov sık sık Rostovlar'da akşam yemeği yiyor, onların gittiği hiçbir oyunu kaçırmıyor, İogel'in düzenlediği ve Rostovların hep katıldığı adolescentes[17] balolarına gidiyordu. Sonya'ya özel bir ilgi gösteriyor ve öyle bir bakıyordu ki, bu bakışlar karşısında sadece Sonya'nın değil ihtiyar kontes ve Nataşa'nın bile yüzleri kızarıyordu.

Bu güçlü kuvvetli, garip adamın esmer, zarif, başka birini seven genç kızın etkisi altına girmekten kendini kurtaramadığı açıkça görülüyordu.

Rostov, Dolohov ile Sonya arasında yeni bir şeyler geliştiğini fark etmişti ama bu yeni ilişkinin nasıl bir ilişki olduğunu tanımlayamıyordu. Sonya ve Nataşa için, "Onlar zaten hep birilerine âşık olur," diye düşünürdü. Ama Sonya ile Dolohov'un yanında eskiden olduğu kadar rahat değildi ve evde daha az zaman geçirmeye başlamıştı.

1806 yılı sonbaharından itibaren herkes yeniden Napolyon'a karşı girişilecek savaş hakkında geçen senekine oranla daha hararetli konuşmaya başlamıştı. Ordu için binde on, milis kuvvetleri içinse binde dokuz oranında asker toplanması kararı çıkmıştı. Bonaparte her yerde lanetlenip, aforoz edilmişti ve Moskova'da yaklaşan savaştan başka hiçbir şey konuşulmuyordu. Rostov ailesinin bu savaş hazırlıklarına tüm ilgisi Nikoluşka'nın Moskova'da kalmayı reddetmesi ve bayramdan sonra birlikte alaya gitmek için Denisov'un izninin bitmesini beklemesiyle sınırlıydı. Yakla-

17 Gençler.

şan ayrılık vakti onu eğlencelerden alıkoymak yerine bunlara ilgisini artırmıştı. Zamanının çoğunu evin dışında, ziyafetlerde, akşam eğlencelerinde ve balolarda geçiriyordu.

XI

Nikolay Noel'in üçüncü günü akşam yemeğini evde yiyordu ki bu son zamanlarda nadiren yaptığı bir şeydi. Bu resmî bir veda yemeğiydi çünkü 6 Ocak Yortusu'ndan sonra Denisov'la birlikte alayına gitmek için yola çıkacaktı. Yemekte aralarında Dolohov ile Denisov'un da bulunduğu yirmi kişi vardı.

Rostovların evinde aşk havası daha önce, bu bayram günlerinde olduğu kadar hissedilmemişti hiç. Bu hava sanki, "Mutluluk dakikalarının peşinden koş, kendini sevmek, sevilmek için zorla! Dünyadaki tek gerçek bu, gerisi anlamsız. Ve biz burada, sadece bununla ilgileniyoruz," diyordu.

Davet edildiği ve bulunması gereken yerlere, iki çift ata işkence etmesine rağmen hiçbir zaman vaktinde yetişemeyen Nikolay eve de akşam yemeğinden hemen önce gelmişti. İçeri girer girmez evdeki aşk havasının yoğunluğunu fark etti ve hissetti ama topluluktaki bazı kişiler arasında garip bir şaşkınlığın hüküm sürdüğünü de fark etmişti. Özellikle Sonya, Dolohov, ihtiyar kontes ve biraz da Nataşa heyecanlıydılar. Nikolay yemekten önce Sonya ile Dolohov arasında kesinlikle bir şeyler olduğunu anladı ve yemekte kendine has inceliğiyle ikisine karşı da çok sevecen ve dikkatli davrandı.

Bayramın bu üçüncü akşamı İogel (dans hocası) bayramlarda her zaman yaptığı gibi erkek ve kız öğrencilerine bir balo verecekti.

Nataşa, Nikolay'a, "Nikolenka, İogel'in balosuna gelecek misin? Lütfen gel," dedi, "senin gelmeni özellikle rica etti, hem Dmitriç de (bu Denisov'du) geliyor."

Rostovların evinde şaka olsun diye Nataşa'nın şövalyesi rolünü benimseyen Denisov, "Kontes emvedev de ben nasıl gitmem," dedi, "pas de châle[18] yapmaya da hazırım."

Nikolay, "Vaktim olursa, Arhorovlara söz verdim, onlarda da bir davet var," dedi.

Dolohov'a, "Ya sen?.." dedi, ama bunu sorar sormaz sormaması gerektiğini fark etti.

Dolohov, Sonya'ya bakıp yüzünü buruşturarak, soğuk ve sert bir tavırla, "Evet, belki..." dedi ve Nikolay'a, kulüpteki akşam yemeğinde Piyer'e baktığı gibi baktı.

Nikolay, "Bir şeyler var," diye düşündü ve Dolohov'un yemekten sonra hemen gitmesiyle bu düşüncesi bir kat daha güçlendi, Nataşa'yı çağırıp neler olduğunu sordu.

Nataşa hızla yanına gelip, "Ben de seni arıyordum," dedi, "ben sana söylemiştim ama sen inanmak istememiştin," diye ekledi, "Sonya'ya evlenme teklif etti."

Nikolay o günlerde Sonya'yla pek fazla ilgilenmese de bunu duyunca yüreğinden bir şey kopar gibi oldu. Dolohov, drahoması olmayan, yetim Sonya için uygun ve pek çok açıdan parlak bir kısmetti. İhtiyar kontesin ve sosyete çevresinin gözünde onu reddetmek mümkün değildi. Bu yüzden, bunu duyunca Nikolay'ın hissettiği ilk duygu Sonya'ya karşı bir öfke oldu. "Kesinlikle çocuklukta verilen sözleri unutması ve teklifi kabul etmesi gerek," demeye hazırlanıyordu ama bunu söylemeye fırsat bulamadı...

Nataşa, "Düşünsene! Teklifi reddetti, kesin bir dille reddetti," dedi ve kısa bir süre konuşmadan bekledikten sonra ekledi: "Başkasını sevdiğini söyledi."

Nikolay aklından, "Sonyam başka türlü davranamazdı zaten," diye geçirdi.

"Annem de kaç kere rica etti ama fikrini değiştirmedi, hem ben biliyorum, o bir söylediğini bir daha geri almaz..."

Nikolay sitem eder gibi, "Demek annem de rica etti!" dedi.

---

18 Şal dansı.

Nataşa, "Evet," dedi, "Nikolenka, kızma ama ben senin onunla evlenmeyeceğini biliyorum. Biliyorum, Tanrı bilir neden ama kesinlikle biliyorum, sen onunla evlenmeyeceksin."

Nikolay, "Sen bunu bilemezsin ama benim onunla konuşmam gerekiyor," dedi ve gülümseyerek ekledi: "Şu Sonya ne kadar tatlı değil mi?"

Nataşa, "Evet, çok tatlı. Onu sana gönderirim," dedi ve ağabeyini öpüp hızla uzaklaştı.

Sonya birkaç dakika sonra ürkmüş, şaşkın ve suçlu gibi girdi. Nikolay yanına gitti ve elini öptü. Nikolay geldikten sonra aşkları hakkında baş başa ilk konuşmalarıydı.

Rostov korka korka, "Sophie," diye söze girdi ve sonra giderek cesaretlendi, "eğer sadece parlak bir kısmeti değil mükemmel bir can dostunu reddetmek istiyorsanız; ama o çok iyi, asil bir insandır... benim dostumdur..."

Sonya sözünü kesti, "Ben onu reddettim artık," dedi çabucak.

"Eğer benim için reddediyorsanız, korkarım ki ben..."

Sonya yine sözünü kesti. Yalvaran, ürkek gözlerle Nikolay'a baktı.

"Nicolas bana böyle şeyler söylemeyin," dedi.

"Hayır, söylemek zorundayım. Belki bu yaptığım suffisance[19] ama söylemek daha iyi. Eğer benim için reddediyorsanız size gerçeği söylemeliyim. Sizi herkesten çok sevdiğimi sanıyorum."

Sonya, yüzü kızararak, "Bu benim için yeterli," dedi.

Nikolay dostunun adını güçlükle söyleyerek, "Hayır, ben binlerce kez âşık oldum ve olacağım ama kimse için size karşı hissettiğim dostluk, güven ve sevgi duygusunu hissetmiyorum. Sonra, ben daha gencim. Maman da bunu istemez. Kısacası ben hiçbir şey vaat etmiyorum. Bu yüzden Dolohov'un teklifini yeniden düşünmenizi rica ediyorum," dedi.

19 Kendini beğenmişlik.

"Bana bunu söylemeyin. Ben hiçbir şey istemiyorum. Ben sizi kardeşim gibi seviyorum ve hep öyle seveceğim, daha fazlasına da ihtiyacım yok."

Nikolay, "Siz bir meleksiniz, ben size layık değilim, sadece sizi hayal kırıklığına uğratmaktan korkuyorum," dedi ve Sonya'nın elini bir kez daha öptü.

XII

Moskova'nın en eğlenceli balolarını İogel verirdi. Yeni öğrendikleri *pas*ları deneyen *adolescent*leri seyreden anneler böyle derlerdi; bunu yorgunluktan ölene kadar dans eden kız ve erkek *adolescent*ler de söylerdi; bunu bu balolara gelerek onlara lütufta bulunduklarını düşünen ve bu balolarda müthiş eğlenen yaşları biraz daha büyük genç kızlar ve erkekler de söylerdi. O yıl bu balolardan iki evlilik çıkmıştı. Gorçakovların iki güzel kızı prenses Gorçakovalar kendilerine koca bulup evlenmişlerdi ve bu da bu baloların ününü daha da artırmıştı. Bu baloların bir özelliği de kadın ya da erkek bir ev sahibinin olmamasıydı: Burada dersler karşılığında ziyaretçilerinden küçük paralar alan, bir tüy gibi uçarak sanatının kurallarına uygun reveranslar yapan, iyi yürekli İogel vardı; bir başka özelliği de sadece, ilk defa uzun elbise giymiş on üç, on dört yaşlarındaki kız çocukları gibi dans etmek, eğlenmek isteyenlerin gelmesiydi. Birkaç istisna hariç herkes güzeldi ya da güzel gözükürdü: Herkes büyük bir heyecanla gülümser, herkesin gözleri parlardı. Aralarında zarafetiyle öne çıkan Nataşa'nın da olduğu en güzel öğrenciler bazen pas de châle bile yapardı; ama bu son baloda sadece écossaize, anglaise ve son günlerde moda olan mazurka yapılıyordu. İogel, Bezuhovların evinde bir salon tutmuştu ve herkes balonun çok başarılı olduğu konusunda hemfikirdi. Çok sayıda güzel kız vardı ve Rostovların kız-

ları da en güzellerin arasındaydı. O akşam ikisi de özellikle mutlu ve neşeliydi. Dolohov'un teklifi, onu reddetmesi ve Nikolay'ın açıklamalarıyla gururu kabaran Sonya daha evdeyken fırıl fırıl dönmeye başlamış, saçlarını hizmetçi kızların taramasına fırsat bırakmamıştı; şimdi de baştan ayağa coşku doluydu.

İlk kez uzun bir elbise giydiği, bir baloya geldiği için en az onun kadar gururlu olan Nataşa ise çok daha mutluydu. İkisi de pembe kurdeleli, beyaz, muslin elbiseler giymişti.

Nataşa baloya girdiği anda âşık olmuştu. Belirli birine değil herkese âşık olmuştu. O anda kime bakıyorsa ona âşık oluyordu.

Sürekli Sonya'ya koşup, "Ah ne kadar güzel!" diyordu.

Nikolay ve Denisov dans edenleri şefkatli ve koruyucu gözlerle süzerek salonda dolaşıyorlardı.

Denisov, "Sevimli ve güzel biv kız olacak," dedi.

"Kim?"

Denisov, "Kontes Nataşa," diye cevapladı

Bir süre konuşmadan durduktan sonra, "Nasıl da dans ediyor, ne zarafet!" dedi.

"Yahu, kimden bahsediyorsun sen?"

Denisov öfkeyle bağırdı: "Senin kız kavdeşinden." Rostov gülümsedi.

Ufak tefek İogel, Nikolay'ın yanına gelip, "Mon cher comte; vous êtes l'un de mes meilleurs ecoliers, il faut que vous dansiez,"[20] dedi. "Voyez combien de jolies demoiselles."[21] Nikolay gibi eski öğrencisi olan Denisov'dan da aynı ricada bulundu.

Denisov, "Non, mon cher, je ferai tapisserie,"[22] dedi, "devslevinizde ne kadav kötü olduğumu hatıvlamıyov musunuz yoksa?"

---

20 Sevgili kont, siz benim en iyi öğrencilerimden birisiniz, dans etmeniz gerekir,

21 Bakın ne kadar çok güzel genç kız var.

22 Hayır dostum, ben duvar kâğıdının süsü olacağım,

İogel onu teselli etmek için hemen, "Oh hayır," dedi, "sadece dikkatsizdiniz ama yetenekliydiniz, evet yetenekliydiniz."

Yeniden yeni moda mazurka başladı. Nikolay, İogel'in isteğini kıramadı ve Sonya'yı dansa kaldırdı. Denisov yaşlı kadınların yanına oturmuş dans eden gençleri kılıcına yaslanıp ayağıyla tempo tutarak seyrediyor, yaşlı hanımlara eğlenceli bir şeyler anlatıp onları güldürüyordu. İogel ve gurur kaynağı, en iyi öğrencisi Nataşa birinci çift olarak dans ediyorlardı. Ayağında iskarpinleriyle zarifçe süzülen İogel, *pas*yı ihtiyatlı ama özenle yapan Nataşa salondan ilk çıkan çift oldular. Denisov gözlerini Nataşa'dan alamıyor ve beceremediği için değil istemediği için dans etmediğini açıkça gösteren bir tavırla, kılıcıyla tempo tutuyordu. Figürün ortasında yanından geçen Rostov'u eliyle çağırdı.

"Bunun ilgisi bile yok," dedi. "Buna biv de Leh mazuvkası mı diyovlav. Ama Nataşa çok güzel dans ediyov."

Denisov'un Leh mazurkası konusundaki yeteneğiyle Polonya'da bile ün kazandığını bilen Rostov koşarak Nataşa'nın yanına gitti.

"Git Denisov'u dansa kaldır. Öyle bir dans eder ki! Olağanüstü!" dedi.

Sıra tekrar Nataşa'ya gelince ayağa kalktı, kurdeleli küçük ayakkabılarının tekinin üzerinde Denisov'un oturduğu köşeye doğru hızla kayarak salonu geçti. Herkesin ona bakıp, beklediğini görüyordu. Nikolay, Denisov ile Nataşa'nın gülümseyerek tartıştıklarını, Denisov'un, teklifi reddetmesine rağmen keyifle gülümsediğini gördü. Yanlarına koştu.

Nataşa, "Lütfen Vasili Dmitriç," diyordu, "kalkalım lütfen."

Denisov "Lütfen beni bağışlayın kontes," dedi.

Nikolay, "Yeter ama Vasya," dedi.

Denisov gülerek, "Beni kedi Vaska'ymışım gibi oyuna getiviyov," dedi.

Nataşa, "Bütün gece size şarkı söylerim," dedi.

Denisov, "Beni büyülemiş gibi elinde oynatıyor," dedi ve kılıcını çıkarttı. Damının elini sıkıca tutarak sandalyelerin arasından geçti, kafasını kaldırdı, bir bacağını açtı ve ritmi beklemeye başladı. Denisov sadece atın üzerinde ve mazurka yaparken kısa boylu görünmez, yakışıklı bir genç gibi dururdu çünkü kendini öyle hissederdi. Ritmi beklerken damına yan gözle, zafer kazanmışçasına ve alayla bakıyordu, ansızın bir ayağını yere vurdu, döşemenin üzerinde esnek bir hareketle, lastik bir top gibi sıçradı ve damını da beraberine alarak çemberi boylu boyunca geçti. Salonun yarısını tek ayak üzerinde süzülerek geçti, belli ki karşısındaki sandalyeleri görmemişti ve onların üzerine doğru gidiyordu; ama aniden bacaklarını iki yana açtı, mahmuzları şakırdadı, bir saniye topuklarının üzerinde kaldı, ayaklarıyla döşemeye vurunca mahmuzları yeniden şakırdadı, hızla kendi etrafında döndü ve sol ayağını sağ ayağına vurarak yeniden çemberin içinde uçmaya başladı. Nataşa onun ne yapmaya hazırlandığını seziyordu, kendini ona bırakmış, nasıl yaptığını kendisi de bilmeden ona ayak uyduruyordu. Denisov Nataşa'yı kâh sağ eliyle, kâh sol eliyle, kâh tek dizinin üzerine çöküp kendi çevresinde döndürüyor ve yeniden ayağa sıçrayarak ileriye doğru öyle bir atılıyordu ki sanki bütün odaları bir solukta geçmek istiyordu; sonra yine aniden duruyor, yeni ve beklenmedik bir figür yapıyordu. Damını döndüre döndüre yerine getirip önünde, mahmuzlarını şakırdatarak eğilince Nataşa ona reverans bile yapamadı. Şaşkın gözlerle, gülümseyerek, sanki onu tanımıyormuş gibi bakıyordu.

"Bu da neydi böyle?" dedi.

İogel bu mazurkayı gerçek mazurka olarak kabul etmese de herkes Denisov'un yeteneğine hayran kalmış sürekli onu dansa kaldırıyordu, yaşlılar ise gülümseyerek Polonya ve eski güzel zamanlar hakkında konuşmaya başlamışlardı. Mazurkadan sonra yüzü kızaran ve mendiliyle yüzünü silen Denisov, Nataşa'nın yanına oturdu ve balo boyunca yanından ayrılmadı.

XIII

Rostov bundan sonraki iki gün içinde Dolohov'u ne kendi evinde gördü ne de bulabildi; üçüncü gün ondan bir pusula aldı.

"Senin de bildiğin sebeplerden dolayı bir daha size gelme niyetim olmadığından ve orduya gideceğim için bu akşam arkadaşlarıma bir veda ziyafeti veriyorum; İngiliz Oteli'ne gel."

Rostov belirlenen günde, ailesi ve Denisov'la birlikte gittiği tiyatrodan çıktıktan sonra, saat onda İngiliz Oteli'ne gitti. Onu hemen, o akşam Dolohov tarafından tutulan, otelin en iyi odasına götürdüler.

Dolohov'un iki mumun arasında oturduğu masanın etrafında yirmi kişi toplanmıştı. Masanın üzerinde altın ve kâğıt paralar vardı ve Dolohov bankoyu tutuyordu. Evlenme teklifinden, Sonya'nın reddetmesinden sonra Nikolay onu hiç görmemişti ve karşılaştıklarında ne olacağını düşündükçe rahatsız oluyordu.

Dolohov'un parlak, soğuk bakışları Rostov'u, sanki onu uzun süredir bekliyormuş gibi, kapıda karşıladı.

"Uzun süredir görüşmedik," dedi, "geldiğin için teşekkürler. Kâğıtları dağıtıyorum, korosuyla birlikte İlyuşka da gelecek.

Rostov yüzü kızararak, "Ben sana uğramıştım," dedi.

Dolohov yanıt vermedi.

"Sen de para koyabilirsin," dedi.

Rostov o anda bir keresinde Dolohov'la yaptığı konuşmayı hatırladı. Dolohov, "Sadece aptallar şanslarına güvenerek oynar," demişti.

Rostov'un bunu düşündüğünü anlamış gibi görünen Dolohov, "Yoksa benimle oynamaya korkuyor musun?" dedi ve gülümsedi. Rostov onun bu gülümsemesinde kulüpteki akşam yemeğindeki ve Dolohov'un tekdüze yaşamından sı-

kıldığı, ondan kurtulmak için tuhaf ve çoğunlukla acımasız bir şeyler yapma gerekliliğini hissettiği zamanlardaki ruh halini gördü.

Rostov rahatsız olmuştu; Dolohov'un sözlerine karşılık vermek için zihninde bir şaka aradı ama bulamadı. Gerçi bunu yapmaya fırsat bulamadan, Dolohov doğrudan Rostov'un yüzüne bakarak, yavaşça ve herkesin duyabileceği şekilde, "Hatırlıyor musun, seninle kâğıt oyunları üzerine konuşmuştuk... şansına güvenip oynayan aptaldır; sağlam oynamak gerekir, ben de bunu denemek istiyorum," dedi.

"Şansına güvenip oynamayı mı yoksa sağlam oynamayı mı?" diye düşündü Rostov.

"Sen en iyisi oynama," diye ekledi ve kestiği desteden kâğıtları hızla dağıtarak ekledi: "Banko beyler!"

Parasını öne doğru iten Dolohov kâğıdını sürmeye hazırlanıyordu. Rostov onun yanına oturdu ama ilk başta oynamadı. Dolohov ona bir göz attı.

Dolohov, "Ne o, oynamıyor musun?" dedi. Nikolay garip bir biçimde bir kart almak, ufak bir para koymak ve oyuna girmek zorunda hissetti.

Rostov, "Yanımda para yok," dedi.

"Sana güveniyorum!"

Rostov kâğıda beş ruble yatırdı ve kaybetti, beş ruble daha koydu ve yine kaybetti. Dolohov art arda on el Rostov'un kâğıdını ezdi, yani kazandı.

Dolohov bir süre kâğıt dağıttıktan sonra, "Beyler," dedi, "lütfen paraları kâğıtların üzerine koyun, yoksa hesapta şaşırabilirim."

Oyunculardan bir tanesi, kendisine güvenilebileceğini umduğunu söyledi.

Dolohov, "Güvenilebilir belki ama ben şaşırmaktan korkuyorum; lütfen paraları kâğıtların üzerine koyun," diye cevap verdi ve Rostov'a dönerek ekledi: "Sen çekinme, seninle sonra hesaplaşırız."

Oyun devam ediyordu; bir uşak durmadan şampanya dağıtıyordu.

Rostov'un bütün kâğıtları ezildi ve hesabına sekiz yüz ruble yazıldı. Bir kâğıda sekiz yüz ruble yatırmayı düşündü ama şampanyasını alırken fikrini değiştirdi ve yine makul bir miktar, yirmi ruble yatırdı.

Rostov'a bakmıyormuş gibi görünen Dolohov, "Bırak kalsın," dedi, "zararını çabuk çıkartırsın. Başkalarına kaybediyorum ama seni geçiyorum." Sonra ekledi: "Yoksa benden korkuyor musun?"

Rostov onu dinledi, sekiz yüz yatırdı ve yerden aldığı, köşesi yırtık kupa yedilisini sürdü. Daha sonra bu yediliyi iyi hatırlayacaktı. Üzerine bir tebeşir parçasıyla, yuvarlak, düzgün rakamlarla sekiz yüz yazdığı kupa yedilisini sürdü; verilen ılık şampanyayı kafasına dikti, Denisov'un sözlerine gülümsedi ve onun kâğıt veren ellerine, yedili beklentisiyle kalbi duracakmış gibi bir halde bakmaya başladı. Bu kupa yedilisinin kazanmasının ya da kaybetmesinin Rostov için anlamı büyüktü. Geçen hafta pazar günü Kont İlya Andreiç oğluna iki bin ruble vermiş ve maddi güçlüklerden bahsetmeyi hiç sevmemesine rağmen bunun mayısa dek vereceği son para olduğunu söylemiş ve bu yüzden oğlundan daha hesaplı davranmasını rica etmişti. Nikolay bu paranın bile kendisi için fazla olduğunu söylemiş ve bahara kadar başka para istemeyeceğine dair namus sözü vermişti. Ama daha şimdiden bu paradan geriye bin iki yüz ruble kalmıştı. Bu yüzden kupa yedilisi sadece bin altı yüz rublenin kaybı değil, verdiği sözden kaçınılmaz olarak cayması gerekeceği anlamına geliyordu. Dolohov'un eline kalbi duracakmış gibi bakıyor ve düşünüyordu: "Hadi şu kâğıdı çabuk ver de ben de kasketimi alıp eve gideyim, Denisov, Nataşa ve Sonya'yla akşam yemeği yiyeyim ve bir daha da elime kâğıt almayacağım." O anda ev hayatı, Petya'yla şakalaşmalar, Sonya'yla konuşmalar, Nataşa'yla düetler, babasıyla piket oynamak, hatta Povarskaya Sokağı'ndaki evin rahat yatağı öyle canlı,

öyle açık ve öyle güzel bir halde gözünün önüne geldi ki... Hepsi sanki çoktan geçmişte kalmış, kaybedilmiş ve değeri bilinmemiş mutluluklardı. Yedilinin sağa değil de sola açılması gibi kör bir talihin, değerini yeniden anladığı ve yeniden ışıldamaya başlayan bu mutluluktan kendisini mahrum edip, şimdiye kadar yaşamadığı, belirsiz bir felakete sürükleyeceğini kabul edemiyordu. Bu olamazdı, yine de Dolohov'un el hareketlerini kalbi duracakmış gibi bekliyordu. Gömleğinin yenlerinden kılları gözüken bu iri kemikli, kızarmış eller kâğıt destesini bıraktı, uzatılan bardağı ve çubuğu aldı.

Dolohov, "Demek benimle oynamaya korkmuyorsun?" diye yineledi ve eğlenceli bir hikâye anlatacakmış gibi kâğıtları bıraktı, sandalyenin arkalığına yaslandı ve yüzünde bir gülümsemeyle ağır ağır konuşmaya başladı:

"Evet beyler, Moskova'da benim hilebaz olduğuma dair dedikodular dolaşıyormuş, bu yüzden daha dikkatli olmanızı tavsiye ederim."

Rostov, "Hadi dağıtsana!" dedi.

Dolohov, "Ah şu Moskova'nın çenesi düşük kocakarıları," dedi ve yüzünde bir gülümsemeyle kâğıtları aldı.

Rostov başını ellerinin arasına aldı, neredeyse "Aaah!" diye bağıracaktı. Kendisine gereken yedili destedeki ilk kartın üzerine yatmıştı bile. Ödeyebileceğinden fazlasını kaybetmişti.

Dolohov göz ucuyla Rostov'a bakıp dağıtmaya devam ederek, "Kendini daha fazla batırma istersen," dedi.

XIV

Bir buçuk saat sonra oyuncuların çoğu artık kendi oyunlarına eğlence gözüyle bakıyorlardı.

Oyun tamamen Rostov'un üzerinde yoğunlaşmıştı. Rostov'un rakam sütununda bin altı yüz ruble yerine on bine kadar hesapladığı ve artık on beş bine kadar yükseldiğini

tahmin ettiği bir miktar yazılıydı. İşin aslı yirmi bin rubleyi çoktan aşmıştı. Dolohov artık ne hikâyeleri dinliyor ne de anlatıyordu; Rostov'un her el hareketini takip ediyor ve arada bir hesabına göz atıyordu. Hesap kırk üç bine ulaşıncaya kadar oyuna devam etmeye karar vermişti. Bu sayıyı seçmesinin sebebi kendi yaşıyla Sonya'nın yaşının toplamının kırk üç etmesiydi. Rostov başını ellerinin arasına almış, hesap pusulaları yayılmış, şarap dökülmüş, kâğıtlar dağılmış masada oturuyordu. Acı veren bir görüntü aklından çıkmıyordu: Gömleğin yeninden kılları gözüken bu iri kemikli, kızarmış eller, bu hem sevdiği hem nefret ettiği eller ona hükmediyordu.

Rostov'un aklına, "Altı yüz ruble, as, bir katı daha, dokuzlu... zararı çıkartmanın imkânı yok! Şimdi bizim ev ne kadar neşelidir... iki katını sür... olamaz!... bunu bana neden yapıyor?" gibi şeyler geliyordu. Bazen yüksek bir miktar para koyuyordu; ama Dolohov bunu kabul etmiyor, konulacak miktarı kendisi belirliyordu. Nikolay ona boyun eğiyor, Amstetten Köprüsü'nde, savaş meydanında ettiği gibi Tanrı'ya dua ediyordu; kâh masanın altındaki karışık kâğıt yığınından eline ilk gelen kartın kendini kurtaracağını düşünüyor; kâh ceketindeki şeritleri sayıp üzerinde o sayı olan kâğıda tüm zararını çıkartacak miktarı koymayı deniyor; kâh yardım bekler gözlerle diğer oyunculara bakıyor; kâh Dolohov'un soğuk yüzüne bakıp aklından neler geçtiğini anlamaya çalışıyordu.

Kendi kendine, "Bu kaybın benim için ne anlama geldiğini gayet iyi biliyor," dedi, "benim mahvolmamı isteyebilir mi? Benim dostum değil miydi o? Ben de onu sevmiştim... ama onun bir suçu yok, şansı yardım ediyorsa o ne yapsın? Ama benim de suçum yok, ben kötü bir şey yapmadım. Birisini mi öldürdüm, hakaret, kötülük mü ettim? O zaman bu korkunç şanssızlığın nedeni ne? Ne zaman başladı? Daha kısa süre önce bu masaya yüz ruble kazanma ve anneme isim günü için o mücevher kutusunu alıp eve gitme düşün-

cesiyle yaklaştığımda ne kadar mutlu, özgür ve neşeliydim! Ve o zaman ne kadar mutlu olduğumun farkında değildim. O durum ne zaman sona erdi ve bu yeni, korkunç durum ne zaman başladı? Bu değişikliğin ilk belirtisi neydi? Ben hep burada, bu masada oturuyordum, kâğıt sürüp bu iri kemikli, becerikli ellere bakıyordum. Bütün bunlar ne zaman oldu ve ne oldu? Yine eskisi gibi sağlıklıyım, güçlüyüm ve aynı yerde oturuyorum. Hayır, olamaz! Bunlardan kesinlikle hiçbir şey çıkmayacak."

Oda sıcak olmadığı halde kıpkırmızı kesilmiş, ter içinde kalmıştı. Yüzü dehşet içinde ve acınacak haldeydi, sakin görünmeye çalışıyor ama beceremiyordu.

Borç kritik kırk üç bin sayısına ulaşmıştı. Rostov verdiği üç bin rublenin iki katı için süreceği kâğıdı hazırlıyordu ki Dolohov desteyi vurup tebeşiri aldı ve elindeki tebeşiri kıracak kadar bastırıp hızla Rostov'un borcunu hesaplamaya başladı.

"Yemek, yemek vakti! İşte Çingeneler de geldi!" Gerçekten de esmer kadın ve erkekler Çingene şivesiyle bir şeyler konuşarak dışarıdaki soğukla birlikte içeri girmişlerdi. Nikolay her şeyin bittiğini anlamıştı; ama kayıtsız bir sesle, "Ne o, artık oynamıyor musun? Oysa elimde çok güzel bir kâğıt vardı," dedi. Oyunun eğlencesiyle çok ilgilenmiyormuş gibi davranıyordu.

Oysa içinden, "Her şey bitti, mahvoldum!" diye geçiriyordu. "Artık alnıma bir kurşun sıkmaktan başka yapacak bir şey kalmadı." Yine de neşeli bir sesle: "Hadi, bir kâğıt daha," dedi.

Dolohov hesabın toplamını alınca, "Peki, tamam," diye yanıtladı ve kırk üç bini geçmiş küsurat olan yirmi bir sayısını gösterip desteyi eline aldı, "Yirmi bir rublesine," dedi ve dağıtmaya hazırlandı. Rostov onun söylediğine uyup kâğıdının köşesindeki kıvrımı düzeltti ve yazmaya hazırlandığı altı bin yerine itinayla yirmi bir yazdı.

"Fark etmez," dedi, "beni tek ilgilendiren, beni ezecek misin yoksa bana o onluyu verecek misin?"

Dolohov ciddiyetle dağıtmaya başladı. Rostov o anda bu kızarmış, kısa parmaklı, gömlek yeninden kılları görünen, avcuna düştüğü bu ellerden nasıl da nefret ediyordu... onlu geldi.

Dolohov, "Borcunuz kırk üç bin kont," dedi ve gerinerek masadan kalktı. "Uzun süre oturmak insanı yoruyor."

Rostov, "Evet, ben de yoruldum," dedi.

Dolohov şaka yapmanın uygunsuz kaçacağını hatırlatırcasına sözünü kesti.

"Parayı ne zaman gelip almamı emredersiniz kont?"

Rostov yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir halde Dolohov'u başka bir odaya götürdü.

"Hepsini hemen ödeyemem, senet alırsın," dedi.

Dolohov yüzünde belirgin bir gülümsemeyle Nikolay'ın gözlerine bakarak, "Dinle Rostov," dedi, "atasözünü bilirsin: Aşkta kazanan kumarda kaybeder. Kuzenin sana âşık. Biliyorum."

Rostov, "Ah, kendini bu adamın elinde hissetmek ne kadar korkunç," diye düşündü. Bu kadar para kaybettiğini söylemenin babasına, annesine nasıl bir darbe indireceğinin farkındaydı; bütün bunlardan kurtulmanın ne büyük bir mutluluk olacağının farkındaydı, Dolohov'un onu bu utançtan ve acıdan kurtarabileceğini bildiğinin ve onunla kedinin fareyle oynadığı gibi oynamak istediğinin farkındaydı.

Dolohov, "Kuzenin..." diye başladı ama Nikolay sözünü kesti.

"Kuzenimin bu işle alakası yok ve ondan bahsetmeye de gerek yok!" diye bağırdı öfkeyle.

Dolohov, "Öyleyse borcunu ne zaman ödüyorsun?" diye sordu.

Rostov, "Yarın," dedi ve odadan çıktı.

XV

Nazik tonunu muhafaza edip "yarın" demek kolaydı ama tek başına eve gitmek, kız kardeşlerini, erkek kardeşini, annesini, babasını görmek, suçunu itiraf etmek ve namus sözü vermiş olmasına rağmen para istemek korkunç bir şeydi.

Evdekiler henüz uyumamıştı. Rostovların evindeki gençler tiyatrodan döndükten sonra yemek yemiş, klavsenin başına geçmişlerdi. Nikolay salona girer girmez bu kış evlerinde hâkim olan ve Dolohov'un teklifi ile İogel'in balosundan sonra Sonya'yla Nataşa'nın üzerinde, fırtına öncesi hava gibi yoğunlaşan o sevdalı, şairane havanın etkisine kapıldı. Sonya ve Nataşa tiyatroda giydikleri mavi elbiseleriyle çok güzel görünüyor, güzel göründüklerini de bildiklerinden klavsenin başına oturmuşlar, keyifle gülümsüyorlardı. Vera misafir odasında Şinşin'le satranç oynuyordu. Oğlunu ve kocasını bekleyen ihtiyar kontes, onlarla birlikte kalan yaşlı, soylu bir kadınla kâğıt falı bakıyordu. Gözleri parlayan, saçları dağınık Denisov klavsenin başında, bir bacağını geriye atmış halde oturuyor, kısacık parmaklarını tuşların üzerinde dolaştırarak akort ediyor, gözlerini devire devire gür olmayan, kısık ama kendinden emin sesiyle, kendi yazdığı ve bestelemeye çalıştığı "Büyüleyici Kadın" isimli şiirini söylüyordu.

Büyüleyici kadın, hangi kuvvet, söyle
Unutulmuş bir arpa çekiyor beni;
Nasıl bir ateş yaktıysan yüreğimde,
Parmaklarımdan yayılıyor onun sevinci!

Işıldayan, akik karası gözlerini ürkek ama mutlu Nataşa'ya dikmiş, tutkulu bir sesle söylüyordu.

Nataşa, "Çok güzel! Mükemmel!" diye bağırdı. "Bir kıta daha," dedi; Nikolay'ı fark etmemişti.

Nikolay misafir odasına bakıp Vera, annesi ve yaşlı kadını görünce, "Her şey eskisi gibi," diye düşündü.

Nataşa ona doğru koşup, "A! Nikolenka da gelmiş!" dedi.

Nikolay, "Babam evde mi?" diye sordu.

Nataşa bu soruya cevap vermeyip, "Gelmene çok sevindim!" dedi. "Biz de kendi aramızda eğleniyorduk! Biliyor musun, Vasili Dmitriç benim hatırım için bir gün daha kalacak."

Sonya, "Hayır, babam daha gelmedi," dedi.

Misafir odasından kontesin sesi duyuldu: "Koko, geldin mi, yanıma gel canım." Nikolay annesinin yanına gitti, elini öptü, hiçbir şey söylemeden masasına oturup kâğıtları açan ellerine bakmaya başladı.

Salondan kahkahalar ve Nataşa'yı ikna etmeye çalışan neşeli sesler geliyordu.

Denisov, "Peki, tamam, tamam," diye bağırdı, "Avtık hiçbiv bahaneniz kalmadı, barcarolla söyleyeceksiniz, size yalvavıyovum."

Kontes sessizce oturan oğluna bakıyordu.

Annesi, Nikolay'a, "Neyin var?" diye sordu.

Nikolay, kendisine hep sorulan bu sorudan sıkılmış gibi, "Off, hiçbir şeyim yok," dedi, "babam yakında gelir mi?"

"Sanırım gelir."

Nikolay, "Burada her şey eskisi gibi. Hiçbir şey bilmiyorlar. Nereye kaybolsam?" diye düşündü ve tekrar klavsenin olduğu salona döndü.

Sonya klavsenin başına oturmuş, Denisov'un çok sevdiği barcarolla'nın prelüdünü çalıyordu. Nataşa şarkı söylemeye hazırlanıyordu. Denisov mest olmuş gözlerle ona bakıyordu.

Nikolay odada bir ileri bir geri dolaşmaya başladı.

"Neden şarkı söylemesi için ikna etmeye çalışıyorlar? Ne söyleyebilir ki? Burada da mutlu edecek bir şey yok," diye düşünüyordu.

Sonya prelüdün ilk akorlarını çaldı.

Nikolay, "Tanrım, ben onursuz, mahvolmuş bir insanım. Yapabileceğim tek şey alnıma bir kurşun sıkmak, şarkı söy-

lemek değil," diye düşündü, "Gitsem mi? Peki nereye? Gitsem de bir gitmesem de, söylesinler şarkılarını."

Nikolay, Denisov ve kızlara bakarak ve onların bakışlarından kaçınarak odada kederle dolaşıyordu.

Sonya'nın ona yönelttiği bakışları, "Nikolenka, neyiniz var?" diye soruyordu. Başına bir şeyler geldiğini hemen fark etmişti.

Nikolay ona arkasını döndü. Nataşa da kendine has dikkatiyle ağabeyinin durumunu hemen fark etmişti. Fark etmişti ama o sırada öyle neşeli, acıdan, kederden, sitemden o kadar uzaktı ki (gençlerin sık sık yaptığı gibi) kendi kendini bilerek kandırıyordu. "Hayır şu anda, başkasının acısını paylaşıp keyfimi kaçıramayacak kadar neşeliyim," diye düşünüyor, kendi kendine, "Hayır, kesinlikle yanılıyorum, o da mutlaka benim kadar neşelidir," diyordu.

"Haydi, Sonya," dedi ve akustiğin daha iyi olduğunu düşündüğü salonun tam ortasına doğru ilerledi. Nataşa kafası yukarıda, kolları, dansçılarınkiler gibi cansız, sarkmış bir vaziyette, çevik bir hareketle topuklarından parmak uçlarına kalkarak odanın ortasına gitti ve orada durdu.

Heyecanlı bakışlarla onu takip eden Denisov'a cevap olarak, "İşte ben böyle bir kızım!" der gibiydi.

Nikolay kız kardeşine bakarken, "Neden bu kadar mutlu ki?" diye düşündü. "Neden utanıp sıkılmıyor?" Nataşa ilk notayı söyledi, hançeresi genişledi, göğsü dikleşti, gözleri ciddi bir ifadeye büründü. O anda hiç kimseyi, hiçbir şeyi düşünmüyordu, gülümseyen dudaklarından sesler, herkesin aynı sürede, aynı aralıklarla çıkartabileceği ama bin kez dinleseniz etkilemese bile bin birinci dinleyişinizde ürpertip ağlatacak sesler dökülüyordu.

Nataşa bu kış ilk kez, o da özellikle Denisov onun şarkı söylemesine hayran olduğu için ciddi olarak şarkı söylemeye başlamıştı. Artık çocukça söylemiyordu, şarkı söyleyişindeki o eski komik, çocuksu gayret gitmişti; ama onu

dinleyen işin uzmanlarına göre henüz iyi söylemiyordu. "İşlenmemiş ama güzel bir ses, işlenmesi gerek," diyorlardı. Ama bunu çoğunlukla o şarkı söylemeyi bitirdikten çok sonra söylüyorlardı. Uzmanlar bile bu işlenmemiş ses, yanlış nefes alarak, geçişler için efor harcayarak şarkı söylerken, ağızlarını açmadan bu sesin tadını çıkartıyor, bir kez daha dinlemek istiyorlardı. Onun sesinde öyle bir bakirlik, el değmemişlik, öyle bir kendi gücünü bilmezlik, öyle bir işlenmemiş kadifemsi bir şeyler vardı ve bunlar şarkı söyleme sanatındaki eksiklerle öyle birleşmişlerdi ki, bu seste onu bozmadan herhangi bir değişiklik yapmak imkânsız gibiydi.

Nikolay onu dinlerken gözlerini iyice açıp, "Bu da ne?" diye düşündü. "Buna ne olmuş böyle? Bugün ne güzel söylüyor." Ve birdenbire onun için bütün dünya bir sonraki cümleyi, bir sonraki notayı beklemekten ibaret hale geldi ve dünyadaki her şey üç vuruşa bölündü: "Oh mio crudele affetto...[23] bir, ki, üç... bir, ki, üç... bir... Oh mio crudele affetto... bir, ki, üç... bir. Ah şu aptalca yaşamımız!" diye düşündü. "Bütün bu şanssızlık, para, Dolohov, öfke ve onur, hepsi saçma... asıl olan işte bu... hadi Nataşa, hadi canım! Hadi güzelim!.. bakalım bu 'si'yi nasıl geçecek... geçti mi? Tanrı'ya şükür!" Ve kendisi de o "si"yi güçlendirmek için, farkında olmadan, tiz notanın tersasının ikincisini aldı. "Tanrım! Ne kadar güzel! Bunu ben mi aldım? Ne harika!" diye düşündü.

Ah bu tersa nasıl da titreşmiş, Rostov'un yüreğindeki en güzel şeye nasıl da dokunmuştu. Ve dünyadaki her şeyden bağımsız, dünyadaki her şeyin üstünde bir şeydi bu. Kaybedilen paralar, Dolohovlar ve namus sözü neydi ki!.. Hepsi saçmalıktı! Öldürebilir, çalabilir ve yine de mutlu olabilirdiniz...

---

23 Ah benim gaddar aşkım...

XVI

Rostov uzun süredir müzikten o günkü kadar zevk almamıştı. Ama Nataşa barcarolla'yı bitirir bitirmez gerçeklik kendini yeniden hatırlattı. Hiçbir şey söylemeden çıktı ve aşağı, odasına indi. İhtiyar kont on beş dakika sonra, neşeli ve keyifli bir halde, kulüpten döndü. Onun geldiğini duyan Nikolay yanına gitti.

İlya Andreiç oğluna keyifle ve gururla gülümseyerek, "Ee, eğlendin mi bakalım?" dedi. Nikolay "evet" demek istedi ama diyemedi; neredeyse hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlayacaktı. Kont çubuğunu içiyordu ve oğlunun durumunun farkında değildi.

Nikolay ilk ve son kez, "Eh, yapacak başka bir şey yok," diye düşündü ve aniden kendisine bile iğrenç gelen, sanki şehre gitmek için araba istermiş gibi, son derece umursamaz bir ses tonuyla, "Baba, size bir mesele için geldim. Neredeyse unutuyordum. Bana para lazım," dedi.

Oldukça keyifli olan babası, "Demek öyle," dedi, "ben sana paranın yetmeyeceğini söylemiştim. Çok mu?"

Nikolay yüzü kızararak ve kendini uzun süre affedemeyeceği aptalca, umursamaz bir gülümsemeyle, "Çok," dedi, "kumarda para kaybettim, yani çok, hatta pek çok, kırk üç bin."

Kont, ensesi ve boynu, yaşlı insanlara özgü bir şekilde, inme inmiş gibi aniden kızararak, "Ne? Kime? Şaka mı yapıyorsun!" diye bağırdı.

Nikolay, "Yarın ödeyeceğime söz verdim," dedi.

Kont kollarını açıp, "Öyle mi!" dedi ve daha fazla ayakta duramayıp koltuğa yığıldı.

Oğlu içten içe kendini işlediği suçun karşılığını hayatı boyunca ödeyemeyecek alçak, rezil bir insan olarak görmesine rağmen arsız, cesur bir ses tonuyla, "Ne yapalım, herkesin başına gelebilirdi," dedi. Babasının ellerini öpmek, diz çö-

küp af dilemek istemesine rağmen umursamaz, hatta kaba bir ses tonuyla herkesin başına gelebileceğini söylüyordu.

Kont İlya Andreiç oğlunun bu sözlerini duyunca yere baktı ve aceleyle bir şeyler aramaya başladı.

"Evet, evet," dedi, "zor, korkarım bulmak zor olacak... kimin başına gelmiyor ki! Evet, kimin başına gelmiyor ki..." Ve kont bir anlığına oğlunun yüzüne bakıp odadan dışarı fırladı... Nikolay ters bir cevaba hazırlanmıştı ama bunu kesinlikle beklemiyordu.

Hıçkıra hıçkıra peşinden gidip, "Babacığım! ba...bacığım!" diye bağırdı, "bağışlayın beni!" babasının elini yakalayıp dudaklarına bastırdı ve ağlamaya başladı.

Baba oğluyla konuşurken anneyle kız arasında da en az onun kadar önemli bir konuşma geçiyordu. Nataşa heyecanla annesine koşmuştu.

"Anne!.. Anne!.. Anne yaptı..."

"Ne yaptı?"

"Yaptı, evlenme teklifi yaptı. Anne, anne," diye bağırıyordu.

Kontes kulaklarına inanamıyordu. Denisov evlenme teklifinde bulunmuştu. Kime? Yakın zamana kadar bebeklerle oynayan ve hâlâ dersler alan küçücük kızı Nataşa'ya.

Hâlâ bunun bir şaka olduğunu zannederek, "Nataşa, yeter, saçmalama!" dedi.

Nataşa öfkeyle, "Ne saçmalaması! Ben size olanı söylüyorum," dedi, "ben size ne yapmalı diye sormaya geldim, siz 'saçmalama' diyorsunuz..."

Kontes omuzlarını silkti.

"Ne kadar gülünç olsa da eğer *Mösyö* Denisov'un sana evlenme teklifinde bulunduğu doğruysa, ona aptal olduğunu söyle, yeter."

Nataşa alınmış ve ciddi bir edayla, "Hayır, o aptal değil," dedi.

Kontes öfkeli öfkeli gülümseyerek, "Peki, öyleyse ne istiyorsun? Bugünlerde hepiniz kendinizi aşka kaptırmışsınız. Madem âşık oldun evlen," dedi. "Güle güle, şansın açık olsun!"

"Hayır anne, ona âşık değilim, yani galiba değilim."

"İyi, ona bunu söyle."

"Anne, kızdınız mı? Kızmayın kuzum, hem benim ne suçum var?"

Kontes gülümseyerek, "Hayır ama ne yapacağız? İstiyorsan ben gidip ona söyleyeyim," dedi.

Nataşa annesinin gülümsemesine yanıt olarak, "Hayır ben söylerim. Siz yalnız nasıl yapacağımı öğretin. Siz bilirsiniz böyle şeyleri," dedi, "bunu bana nasıl söylediğini bir görseydiniz. Biliyorum söylemek istemiyordu; hiç niyeti yokken söyleyiverdi."

"Yine de reddetmelisin."

"Hayır, âşık değilim. Ona öyle acıyorum ki! Öyle sevimli ki."

Annesi öfkeli ve alaylı, "O zaman teklifi kabul et. Zaten evlenme vaktin de geldi," dedi.

"Hayır anne, ona öyle acıyorum ki. Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum."

Küçücük Nataşa'sına kocaman kız gözüyle bakılmasına öfkelenen kontes, "Sen hiçbir şey söyleme, ben gidip kendim söylerim," dedi.

Nataşa, "Hayır olmaz, ben söylerim, siz gelip kapıdan dinleyin," dedi ve misafir odasından salona koştu; Denisov aynı sandalyede, klavsenin başında, yüzünü elleriyle kapatmış oturuyordu. Nataşa'nın yumuşak ayak seslerini duyunca ayağa fırladı.

Hızlı adımlarla kıza yaklaşıp, "Natali, "dedi, "kadevimi çizin. Sizin ellevinizde."

"Vasili Dmitriç, sizin için öyle üzülüyorum ki!.. Hayır ama siz öyle iyisiniz ki... ama imkânsız... bu... ama sizi hep seveceğim."

Denisov, Nataşa'nın eline eğildi, Nataşa garip, anlaşıl-
az sesler duydu. Siyah, karışmış, kıvırcık saçlı kafasını
ptü. Bu sırada kontesin aceleci etek hışırtıları işitildi. On-
ra yaklaştı.

Kontes şaşkın ama Denisov'a sert gelen bir sesle, "Va-
li Dmitriç, bu şerefi bize bahşettiğiniz için teşekkür ede-
m," dedi, "ama benim kızım daha çok küçük, hem ben
ğlumun arkadaşı olmanız sıfatıyla önce bana gelirsiniz diye
üşünmüştüm. Öyle yapsaydınız, beni teklifinizi reddetmek
orunluluğunda bırakmazdınız."

Denisov gözleri yerde ve suçlu bir edayla, "Kontes,"
edi, bir şeyler daha söylemek istedi ama duraksadı.

Nataşa onun bu acınacak haline sessiz kalamazdı. Yük-
ek sesle ağlamaya başladı.

"Kontes, size kavşı suçluyum," dedi ve kesik kesik de-
am etti, "ama şunu bilin, hem kızınızı hem ailenizi tapav-
ısına seviyovum, elimde olsa hayatımı iki keve vevivim..."
ontese baktı ve katı yüzünü görünce, "Hoşça kalın kon-
s," dedi, elini öptü ve Nataşa'ya bakmadan, hızlı, kararlı
dımlarla odadan çıktı.

Rostov ertesi gün, Moskova'da bir gün bile daha kal-
ak istemeyen Denisov'u uğurladı. Moskova'daki arka-
aşları Denisov'u Çingenelere götürdüler; onu kızağa nasıl
atırdıklarını, ilk üç istasyona nasıl geldiğini hatırlamıyor-
u bile.

Rostov, Denisov gittikten sonra, ihtiyar kontun bir anda
oparlayamadığı parayı beklerken Moskova'da iki hafta
aha, evden dışarı çıkmadan ve zamanının çoğunu genç kız-
rın odasında geçirerek kaldı.

Sonya ona karşı eskisinden daha yakın, daha nazikti.
anki ona kumar borcunun, onu daha çok sevmesini sağla-
an bir macera olduğunu göstermek istiyordu; ama Nikolay
rtık kendini ona layık görmüyordu.

Kızların albümlerini şiirler ve notalarla doldurdu, nihayet kırk üç binin tamamını Dolohov'a gönderip karşılığında makbuz aldıktan sonra, kasım sonuna doğru arkadaşlarının hiçbiriyle vedalaşmadan, Polonya'ya varmış olan alayına yetişmek için yola çıktı.

İkinci Bölüm

I

Piyer, karısıyla yaptığı görüşmeden sonra Peterburg'a hareket etti. Torjok'taki istasyonda at yoktu ya da istasyon memuru vermek istemiyordu. Piyer beklemek zorunda kaldı. Yuvarlak masanın karşısındaki deri kanepeye giysilerini çıkarmadan uzandı, sıcak tutan çizmeli, büyük ayaklarını masaya dayadı, düşünceye daldı.

Oda uşağı, "Bavullarınızın getirilmesini emreder misiniz? Yatağınız hazırlansın mı, çay alır mısınız?" diye sordu.

Piyer yanıt vermedi çünkü hiçbir şey duymuyor, görmüyordu. Aklında hâlâ son istasyonda kafasına takılan, etrafındaki hiçbir şeyin dikkatini çekmeyeceği kadar önemli bir düşünce vardı. Peterburg'a erken ya da geç gitmekle, ya da bu istasyonda yatacak bir yer bulup bulamayacağıyla ilgilenmiyordu; kafasını meşgul eden düşüncelerle karşılaştırıldığında bunların, bu istasyonda birkaç saat mi, yoksa hayatı boyunca mı kalacağının hiç önemi yoktu.

İstasyon memuru, memurun karısı, oda uşağı, Torjok işlemeleri satan köylü bir kadın odasına gelip bir şey isteyip istemediğini sordular. Piyer bu insanlara uzattığı ayaklarının durumunu değiştirmeden, gözlüklerinin ardından bakıyor, ne istediklerini, kendi kafasını meşgul eden sorunları

çözmeden nasıl yaşadıklarını anlamıyordu. Kafasında düellodan sonra Sokolniki'den döndüğünden ve ilk ıstıraplı, uykusuz gecesini geçirdiğinden beri aynı sorunlar vardı; yolculuğun yalnızlığı içinde kafasını daha fazla meşgul ediyorlardı. Neyi düşünmeye başlarsa başlasın çözemediği ve kendi kendine sormaktan vazgeçemediği aynı sorulara dönüyordu. Sanki kafasının içine tüm hayatını bir arada tutan bir ana vida *sokulmuştu*. Vida ne ilerliyor ne çıkıyor, aynı oyuk içinde hiçbir şeye ilişmeden dönüyordu ve onu durdurmak da imkânsızdı.

İstasyon memuru odaya girdi ve ekselanslarının iki saatçik daha beklemesi için yalvardı, iki saat sonra ekselansları için (her ne olursa olsun) posta atları verecekti. Memurun yalan söylediği ve sadece yolcudan fazladan para sızdırmaya çalıştığı belliydi. Piyer kendi kendine, "Bu iyi mi, yoksa kötü mü?" diye sordu. "Benim için iyi, başka bir yolcu için kötü, memur içinse zorunluluk çünkü yapabileceği başka bir şey yok: Bir subayın bu yüzden onu dövdüğünü söylemişti. Subay onu dövdüyse bir an önce yola çıkması gerektiği için dövmüştür. Ben de Dolohov'u kendimi hakarete uğramış gördüğüm için vurdum. XVI. Louis'yi de ona bir cani gözüyle baktıkları için idam ettiler, bir sene sonra da onu idam edenleri yine aynı sebeple öldürdüler. Kötü ne? İyi ne? Neyi sevmek, neden nefret etmek gerekiyor? Ne uğruna yaşanmalı ve ben neyim? Yaşam ne, ölüm ne? Hangi güç her şeye hükmediyor?" Bütün bu sorulara verilecek tek bir cevap vardı ve o da hiç mantıklı değildi: "Öleceksin ve her şey bitecek. Öleceksin ve her şeyin cevabını öğreneceksin, ya da soru sormayı bırakacaksın." Ama ölmek de korkunçtu.

Torjoklu satıcı kadın tiz sesiyle mallarını, özellikle de keçi derisi terliklerini satmaya çalışıyordu. Piyer, "Nereye koyacağımı bilemediğim yüzlerce rublem var, oysa bu kadın yırtık pırtık mantosuyla karşımda durmuş ürkek

gözlerle bana bakıyor," diye düşündü. "Bu paraya neden ihtiyacı var? Bu paranın onun mutlu olmasına, ruhunun huzur bulmasına bir saç teli kadar katkısı olabilir mi? Bu dünyada herhangi bir şey onu ve beni kötülüğe ve ölüme daha az maruz bırakabilir mi? Her şeyi sona erdirecek ve bugün ya da yarın mutlaka gelecek olan ölüm, sonsuzlukla karşılaştırıldığında sadece bir andan ibaret." Hiçbir şeye değmeyen vidayı yeniden sıktı ve vida aynı yerinde, aynı biçimde döndü.

Hizmetçisi yarısı kesilmiş bir kitap, Madam Souza'nın mektuplardan oluşan romanını getirdi. Amélie de Mansfeld isminde bir kadının onuru uğruna çektiği acıları okumaya başladı. "Neden kendisini baştan çıkaranla mücadele ediyor," diye düşündü. "Madem onu seviyor neden mücadele ediyor? Tanrı bu kadının yüreğine, kendi yüce iradesine aykırı tutkular koyamaz. Eski karım mücadele etmedi, belki de haklıydı." Piyer kendi kendine, "Hiçbir şey ortaya çıkmamıştı," dedi, "Hiçbir şey ortaya konmamıştı. Tek bilebileceğimiz hiçbir şey bilmediğimiz. Ve insan bilgeliğinin en üst noktası da bu."

Kendi içindeki ve çevresindeki her şey ona karmakarışık, anlamsız ve tiksindirici geliyordu. Ama Piyer çevresindeki her şeyden duyduğu bu tiksintiden rahatsız edici bir zevk de alıyordu.

At olmadığından orada kalan başka bir yolcuyla birlikte odaya giren istasyon memuru, "Ekselanslarınızdan bu beyefendi için biraz sıkışmanızı rica etme cüretinde bulunabilir miyim?" dedi. Yolcu tıknaz, iri kemikli, yüzü sararıp kırışmış, kırçıllaşmış kaşları parlak, renkleri belli olmayan, griye çalan gözlerine inen yaşlı bir adamdı.

Piyer ayaklarını masadan çekti, ayağa kalktı ve kendisi için hazırlanan yatağa uzanarak giysilerini keyifsiz, yorgun bir tavırla, Piyer'e bakmadan, hizmetkârının yardımıyla, güçlükle çıkartan adama ara sıra göz atmaya başladı. Üs-

tünde eskimiş, tüylenmiş, koyun postu yeleğiyle ve ince, kemikli bacaklarında keçe çizmeleriyle kalan yolcu geçip kanepeye oturdu, geniş şakaklı, saçları kısa kesilmiş büyük kafasını arkaya yaslayarak Bezuhov'a baktı. Bu bakıştaki sert, zeki ve çarpıcı ifade Piyer'i çok etkiledi. Yolcuyla konuşmak istedi ama yol hakkında bir soruyla konuşmaya başlayacağı sırada yolcu gözlerini kapatmıştı; parmaklarından birinde üzerine kafatası ve çapraz kemikler işlenmiş büyük, pik yüzük olan yaşlı, kırışık ellerini birleştirmiş sessizce oturuyordu, ya dinleniyor ya da derin derin ve sükûnet içinde bir şeyler düşünüyordu ki Piyer'in gözüne de böyle görünmüştü. Yolcunun hizmetkârı da tüm vücudu kırışıklarla kaplanmış, solgun, muhtemelen tıraş olduğu için değil hiç çıkmadığı için bıyıksız, sakalsız bir adamdı. Çevik, yaşlı hizmetkâr bardakları çıkarttı, çay masasını hazırladı ve buharı tüten bir semaver getirdi. Her şey hazır olunca yolcu gözlerini açtı, masaya yanaştı, kendine bir bardak çay doldurdu, bir bardak da yaşlı adam için doldurup uzattı. Piyer bu yolcuyla konuşmak için huzursuzlanmaya ve bunu bir ihtiyaç, hatta zorunluluk olarak saymaya başlamıştı.

Hizmetkâr boş, ters çevrilmiş bardağı, kalan bir parça şekerle birlikte geri getirdi ve bir şey isteyip istemediğini sordu.

Yolcu, "Hiçbir şey lazım değil. Kitabı ver," dedi. Hizmetkâr, Piyer'in dinî bir kitaba benzettiği kitabı yolcuya verdi ve yolcu okumaya daldı. Piyer adama bakıyordu. Yolcu birden kitabı bir kenara koydu, işaret koyup kapattı, yeniden gözlerini kapatıp arkasına yaslandı ve daha önceki pozisyonunda oturmaya başladı. Ona bakmaya devam eden Piyer, yaşlı adam gözlerini açıp sert, keskin bakışlarını yüzüne dikince bakışlarını kaçırmaya fırsat bulamadı.

Piyer şaşırdı, bu bakışlardan kurtulmak istedi ama parlak, ihtiyar gözler onu karşı konulmaz bir şekilde kendilerine çekiyordu.

II

Yolcu sakin ve yüksek bir sesle, "Yanılmıyorsam Kont Bezuhov'la konuşma şerefine nail oluyorum," dedi. Piyer gözlüklerinin ardından sessizce, soran gözlerle muhatabına baktı.

Yolcu, "Sizden söz edildiğini duymuştum," diye devam etti, "başınıza gelen talihsizliği de duydum bayım." Son kelimeyi sanki "Evet talihsizlik, siz nasıl adlandırırsanız adlandırın, Moskova'da sizin başınıza gelenlerin bir talihsizlik olduğunu biliyorum," demek ister gibi vurgulamıştı. "Bu olaydan dolayı üzüntülerimi bildiririm bayım."

Piyer kızardı, ayaklarını yataktan apar topar indirip, yüzünde doğal olmayan, ürkek bir gülümsemeyle yaşlı adama doğru eğildi.

"Size bunu merakımdan dolayı değil daha önemli sebeplerden dolayı hatırlattım," dedi adam. Gözlerini Piyer'den ayırmadan sessizce durdu ve koltukta yana kaydı, bu hareketiyle Piyer'i, yanına oturmaya davet ediyordu. Bu yaşlı adamla konuşmaya girişmek Piyer'in pek de hoşuna giden bir şey değildi ama elinde olmadan isteğini yerine getirdi, yaklaşıp yanına oturdu.

"Siz mutsuzsunuz bayım," diye devam etti, "siz gençsiniz, ben yaşlı. Gücümün yettiği ölçüde size yardım etmek isterdim."

Piyer zorlama bir gülümsemeyle, "Ah, evet," dedi, "çok teşekkür ederim... nereden geliyorsunuz?"

Yolcunun yüzünde merhamet yoktu, hatta soğuk ve sert bir ifade vardı ama buna rağmen yeni tanıştığı bu adamın hem konuşması, hem de yüzü Piyer'i karşı konulmaz bir biçimde çekiyordu.

İhtiyar, "Ama herhangi bir nedenle benimle konuşmak hoşunuza gitmiyorsa," dedi, "bunu açıkça söyleyin bayım." Ve ansızın, hiç beklenmedik bir şekilde bir baba şefkatiyle gülümsedi.

Piyer, "Ah hayır, tam tersine sizinle tanıştığıma çok memnun oldum," dedi ve yeni tanıştığı adamın ellerine bir kez daha bakıp yüzüğü daha yakından inceledi. Yüzüğün üzerinde masonların işareti olan kurukafayı gördü.

"Müsaadenizle bir şey soracağım," dedi, "mason musunuz?"

Yolcu Piyer'in gözlerine gittikçe daha etkileyici hale gelen gözlerle bakarak, "Evet, hür masonlar kardeşliği üyesiyim," dedi, "size hem kendim, hem de onlar adına kardeşlik eli uzatıyorum."

Piyer gülümseyerek ve masonun yüzünün kendisine verdiği güven ile masonların inançlarına karşı duyulan alışıldık küçümseme arasında gidip gelerek, "Korkarım," dedi, "korkarım, anlamaktan çok uzağım, nasıl derler, kâinat hakkındaki düşünme biçimim sizinkilere o kadar zıt ki birbirimizi anlayamayacağız korkarım."

Mason, "Sizin düşünme biçiminizi biliyorum," dedi, "bahsettiğiniz ve size kendi zihninizin ürünüymüş gibi görünen düşünme biçimi insanların çoğunun da düşünme biçimidir, gururun, tembelliğin, cehaletin olağan bir ürünüdür. Beni mazur görün bayım, bunu bilmeseydim sizinle konuşmaya kalkışmazdım. Sizin düşünme biçiminiz üzücü bir yanılsama."

Piyer hafifçe gülümseyerek, "Benim de aynı şekilde sizin bir yanılsama içinde olduğunuzu farz edebileceğim gibi," dedi.

Mason konuşmasındaki açıklık ve sağlamlıkla Piyer'i gittikçe daha fazla şaşırtarak, "Ben hakikati bildiğimi söyleme cüretini hiçbir zaman göstermem," dedi, "hiç kimse hakikate tek başına ulaşamaz; yüce Tanrı'nın meskeni olmaya layık o tapınak Âdem'den bugüne milyonlarca neslin taş üstüne taş koymasıyla yükseldi." Gözlerini kapattı.

Gerçeği olduğu gibi söyleme ihtiyacı duyan Piyer vicdan azabı duyarak ve kendini zorlayarak, "Size inanmadığımı söylemeliyim... Tanrı'ya inanmıyorum," dedi.

Mason, Piyer'i dikkatle inceledi ve elinde milyonları olan zengin bir adamın, mutlu olmasını sağlayacak beş rublesi bile olmadığını söyleyen fakir bir adama gülümsediği gibi gülümsedi.

Mason, "Siz onu tanımıyorsunuz bayım," dedi, "siz onu tanıyamazsınız. Onu tanımıyorsunuz, bu yüzden çok mutsuzsunuz."

"Evet, evet, mutsuzum," diye onayladı Piyer. "Ama ne yapayım?"

Mason titreyen, sert bir sesle, "Siz onu tanımıyorsunuz bayım, bu yüzden çok mutsuzsunuz. Siz onu tanımıyorsunuz ama o burada, bende, benim sözlerimde, sende hatta senin şimdi söylediğin küfür dolu sözlerde," dedi.

Bir süreliğine sustu ve muhtemelen sakinleşmek için iç geçirdi.

Sessizce, "Eğer o olmasaydı," dedi, "sizinle onun hakkında konuşmazdık. Ne hakkında, kimin hakkında konuşuyoruz? Sen kimi reddediyorsun?" Aniden coşkulu bir sertlikle ve hükümran bir sesle, "Eğer o yoksa onu kim icat etti? Böyle anlaşılmaz bir varlığın olup olmadığına dair bir düşünce sende neden oluştu? Neden hem sen hem bütün dünya böyle anlaşılmaz bir varlığın, bütün sıfatlarıyla ebedî, ölümsüz, her şeye gücü yeten bir varlığın var olduğunu varsaydınız." Sustu ve uzun süre bir şey söylemedi.

Piyer bu sessizliği bozamıyor, bozmak istemiyordu.

Mason, Piyer'in yüzüne değil kendi önüne, içinde hissettiği heyecandan dolayı sakin duramayıp kitabın sayfalarını karıştıran yaşlı ellerine bakarak, "O vardır ama anlamak zordur. Varlığından şüphe ettiğiniz bir insan olsaydı, size bu insanı getirir, elinden tutar ve size gösterirdim. Ama sıradan bir ölümlü olan ben onun tüm kudretini, tüm ebediyetini, tüm merhametini kör olan, ya da hem onu görmemek, anlamamak, hem de kendi kötülükleriyle ahlâksızlıklarını görmemek için gözlerini kapatan birine nasıl göstereyim?" Bir süre bir şey söylemedi.

Hüzünlü ve küçümser bir gülümsemeyle, "Sen kimsin? Sen nesin? Bu kâfirce sözleri söyleyebildiğin için kendini akıllı sanıyorsun," dedi, "ama sen ustaca yapılmış bir saatin parçalarıyla oynarken, bu saatin ne işe yarayacağını anlamadığı için onu yapan ustaya inanmadığını söylemeye cüret eden küçük bir çocuktan daha aptal ve akılsızsın. Onu kavramak zordur. Biz yüzyıllardır, Âdem'den bugüne bunu idrak edebilmek için çalışıyoruz ve amacımıza ulaşmak için önümüzde sonsuz bir mesafe var; ama onu anlayamamızın tek nedeni olarak kendi zayıflığımızı ve onun yüceliğini görüyoruz..."

Piyer masonu yüreği kaskatı kesilmiş bir halde, parıldayan gözlerle yüzüne bakarak, sözünü kesmeden, soru bile sormadan dinliyor ve bu yabancının söylediklerine tüm kalbiyle inanıyordu. Masonun konuşmasındaki akılcı delillere mi, çocuklar gibi masonun konuşmasındaki tonlamaya, inandırıcılığa ve samimiyete, bazen neredeyse tamamen kesilecek gibi olan sesindeki titremeye mi, yılları değişmeyen bir inançla devirmiş parlak, ihtiyar gözlere mi, masonun tüm benliğinden yansıyan ve kendi keyifsizliği, ümitsizliğiyle karşılaştırdığında oldukça şaşırtan sükûnet, metanet ve görev bilincine mi inanıyordu bilinmez, ama tüm yüreğiyle inanmak istiyor, inanıyor ve keyifli bir rahatlık, yenilenme, hayata dönüş hissediyordu.

Mason, "O, akılla değil yaşayarak idrak edilir," dedi.

Piyer içinde yükselen bir şüpheyi korkuyla fark ederek, "Anlamıyorum," dedi. Karşısındaki adamın ortaya koyduklarının belirsizliğinden, zayıflığından korkuyordu, ona inanmamaktan korkuyordu. "Anlamıyorum," dedi, "sizin söz ettiğiniz bilgeliğe insan aklıyla neden ulaşılamayacağını anlamıyorum."

Mason tatlı, babacan bir edayla gülümsedi. "Yüksek bilgelik ve hakikat özümsemek istediğimiz tertemiz bir su gibidir," dedi. "Ben bu tertemiz suyu pis bir kaba koyarsam onun temiz olduğunu düşünebilir miyim? Sadece kendi

içimi temizlersem bu suyu belli bir ölçüye kadar temiz tutabilirim."

Piyer sevinçle, "Evet, evet, öyle!" dedi.

"Yüksek bilgelik sadece akla, akli bilginin dallara ayrıldığı fizik, tarih, kimya gibi dünyevi bilimlere dayanmaz. Yüksek bilgelik tektir. Yüksek bilgeliğin tek bir bilimi, her şeyin bilimi olan, tüm kainatı ve insanın onun içindeki yerini açıklayan bilimi vardır. İnsanın bu bilimi kendi benliğine yerleştirebilmesi için benliğini temizleyip yenilemesi ve bu yüzden bilmekten önce inanması ve yetkinleşmesi gerekir. Ve bu hedefe ulaşabilmek için de yüreklerimize Tanrı'nın, vicdan adını verdiğimiz ışığı yerleştirilmiştir."

Piyer, "Evet, evet," diye onayladı.

"İçindeki insana ruh gözünle bak ve kendinden memnun olup olmadığını sor kendine. Sadece aklın yönlendirmesiyle neye ulaştın? Sen nesin? Genç, zengin, akıllı, tahsillisiniz bayım. Size verilen bu nimetlerle ne yaptınız? Kendinizden ve hayatınızdan memnun musunuz?"

Piyer yüzünü buruşturarak, "Hayır, hayatımdan nefret ediyorum," dedi.

"Nefret ediyorsan değiştir hayatını, temizle kendini; temizlenme sürecinde bilgeliğe ulaşacaksın. Hayatınıza bir bakın bayım. Onu nasıl geçirdiniz? Çılgın âlemlerde ve sefahat içinde, hep toplumdan alarak ve ona hiçbir şey vermeyerek. Servete kondunuz. Onu nasıl kullandınız? Çevrenizdekiler için ne yaptınız? On binlerce kölenizi hiç düşündünüz mü, onlara maddi ve manevi yardımda bulundunuz mu? Hayır. Sefahat içindeki yaşamınızı sürdürebilmek için onların emeklerini sömürdünüz. Sonra evlendiniz bayım, genç bir kadının sorumluluğunu aldınız, sonra ne yaptınız? Doğruluğun yolunu bulması için ona yardım etmediniz, onu yalan ve talihsizlik uçurumuna ittiniz. Adamın biri size hakaret etti ve onu vurdunuz, sonra da gelmiş Tanrı'yı tanımadığınızı, hayatınızdan nefret ettiğinizi söylüyorsunuz. Bunda anlaşılmayacak bir şey yok bayım!"

Mason bu sözlerden sonra uzun süre konuşmaktan yorulmuş gibi yeniden kanepenin arkalığına yaslandı ve gözlerini kapattı. Piyer bu sert, hareketsiz, yaşlı, bir ölününkine benzeyen yüze baktı ve sessizce dudaklarını oynattı. "Evet, pis, aylak, şehvet peşinde bir hayat," demek istedi ama sessizliği bozmaya cesaret edemedi.

Mason boğuk, yaşlılara özgü bir şekilde boğazını temizledi ve hizmetkârına seslendi.

Piyer'e bakmadan, "Atlardan ne haber?" diye sordu.

Hizmetkâr, "Öbür istasyona götürecek atlar şimdi geldi," diye yanıtladı, "dinlenmeyecek misiniz?"

"Hayır, söyle koşsunlar."

Piyer ayağa kalktı, odada başı önde, arada bir masona bakarak dolaşırken, "Bana her şeyi anlatmadan, yardım vaat etmeden, bir başıma bırakıp gidecek mi gerçekten?" diye düşünüyordu. "Evet, hiç düşünmemiştim ama rezil, sefih bir hayat sürüyordum ama onu sevmiyordum ve öyle yaşamak istemiyordum," diye düşünüyordu. "Ve bu adam doğruyu biliyor, isteseydi bana da gösterebilirdi." Piyer bunu masona söylemek istedi ama cesaret edemedi. Eşyalarını bu işe alışkın, yaşlı elleriyle toplayan yolcu gocuğunun düğmelerini iliklemeye başladı. Bu işi bitirince Bezuhov'a dönüp kayıtsız, kibar bir ses tonuyla sordu: "Şimdi nereye gideceksiniz bayım?"

Piyer çocukça, kararsız bir sesle, "Ben mi?.. ben Peterburg'a gidiyorum," diye yanıtladı. "Size teşekkür ederim. Söylediğiniz her konuda sizinle aynı fikirdeyim. Ama benim o kadar da kötü bir insan olduğumu düşünmeyin. İstediğiniz gibi bir insan olmayı tüm kalbimle istedim; ama hiç kimseden hiçbir yardım görmedim... Yine de suç her şeyden önce bende. Bana yardım edin, bana öğretin, belki de ben..." Piyer daha fazla konuşamadı; burnundan nefes almaya başladı ve arkasını döndü.

Mason uzun süre bir şey söylemedi, belli ki bir şeyler düşünüyordu.

"Yardım sadece Tanrı'dan gelir," dedi, "Ama bizim tarikatımız da elinden geldiği kadar size yardım eder bayım. Peterburg'a gidiyorsunuz, bunu Kont Villarski'ye verin (cüzdanını çıkarttı, dörde katlanmış büyük bir kâğıt parçasına birkaç şey yazdı). Size bir tavsiyede bulunmama izin verin. Başkente gidince ilk önce biraz yalnız kalın ve kendiniz hakkında muhakemede bulunun ve eski yaşam tarzınıza geri dönmeyin. Size hayırlı yolculuklar dilerim bayım." Hizmetkârının odaya girdiğini gördü ve son olarak ekledi: "Başarılar da dilerim."

Piyer istasyon memurunun defterinden yolcunun adının Osip Alekseyeviç Bazdeyev olduğunu öğrendi. Bazdeyev daha Novikov döneminde bile en tanınmış masonlardan ve Martinistlerden[1] biriydi. Piyer o gittikten sonra uzun süre yatmadı, atların hazır olup olmadığını sormadı, kötü geçmişini düşünüp gözüne çok kolay gözüken keyifli, kusursuz, erdemli geleceğini hayalinde keyifle canlandırarak odanın içinde dolaştı. İyi olmayı her nasılsa unuttuğu için kötü bir insan olmuş gibi geliyordu. Yüreğinde eski şüphelerinin izi bile kalmamıştı. Erdem yolunda birbirlerine destek olmak için bir araya gelmiş insanların kardeşliği ihtimaline kesinlikle inanıyor ve masonluğu gözünde böyle canlandırıyordu.

III

Piyer Peterburg'a gidince kimseye haber vermedi, hiçbir yere çıkmadı ve tüm günlerini Thomas Kempis'in, kimin gönderdiğini bilmediği bir kitabını okuyarak geçirdi. Piyer bu kitabı okurken tek bir şeyi anlıyordu: O güne kadar yaşamadığı mükemmelliğe ulaşma ihtimalinin, İosif Alekseyeviç'in kendisine gösterdiği insanlar arasında kardeşçe ve hakiki bir sevgi ihtimalinin verdiği keyfi. Gelişinden

1 Martines de Pasqually'nin izinden giden bir mason locasının üyeleri.

bir hafta sonra, Piyer'in Peterburg sosyetesinden üstünkörü tanıdığı genç, Polonyalı Kont Villarski bir gece, Dolohov'un düellodaki şahidi gibi resmî ve ciddi bir edayla odasına girdi, kapıyı arkasından kapatıp odada Piyer'den başka kimse olup olmadığını kontrol ettikten sonra Piyer'e döndü.

Oturmadan, "Size bir teklif ve mesaj getirdim kont," dedi, "kardeşliğimizde çok yüksek mevkide olan bir kişi kardeşliğe normal süreden önce kabul edilmeniz için aracılık etti ve bana kefiliniz olmam teklifinde bulundu. Bu kişinin isteğini yerine getirmeyi kutsal bir görev sayarım. Siz benim kefaletimle hür masonlar kardeşliğine katılmak istiyor musunuz?"

Balolarda, en gösterişli kadınların arasında neredeyse her zaman yüzünde sevimli bir gülümsemeyle gördüğü bu adamın soğuk ve sert tavrı Piyer'i şaşırtmıştı.

Piyer, "Evet, istiyorum," dedi.

Villarski başını eğdi.

"Bir soru daha kont," dedi, "bana müstakbel bir mason olarak değil mert bir insan (galant homme) olarak tüm samimiyetinizle cevap vermenizi rica ediyorum: Eski düşüncelerinizden sıyrıldınız mı, Tanrı'ya inanıyor musunuz?"

Piyer biraz düşündü.

"Evet... evet, Tanrı'ya inanıyorum," dedi.

Villarski, "O halde..." diye söze başladı ama Piyer onun sözünü keserek bir kez daha, "Evet, Tanrı'ya inanıyorum," dedi.

Villarski, "O halde gidebiliriz," dedi, "arabam emrinize hazır."

Villarski yol boyunca konuşmadı. Piyer'in ne yapması, nasıl cevap vermesi gerektiği hakkında sorduğu sorulara karşılık ondan daha yüksek mertebedeki kardeşlerin onu sınayacaklarını ve doğruyu söylemesinden başka bir şey gerekmediğini söyledi.

Mason locasının bulunduğu büyük evin bahçe kapısından girip karanlık merdivenleri geçtikten sonra aydınlık,

küçük bir hole geldiler, paltolarını hizmetçilerin yardımı olmadan çıkardılar. Holden başka bir odaya geçtiler. Kapıda garip giyimli bir adam göründü. Villarski ona doğru ilerleyip alçak sesle Fransızca bir şeyler söyledi ve Piyer'in, içinde şimdiye kadar görmediği tarzda giysiler olduğunu fark ettiği küçük bir dolaba yaklaştı. Villarski dolaptan bir mendil alıp Piyer'in gözlerini örttü, saçının bir kısmını da çekip canını acıtarak başının arkasında düğümledi. Sonra Piyer'i kendine doğru çekti, öptü ve elinden tutup bir yere götürdü. Saçını çeken düğüm Piyer'in canını yakıyor, acıdan yüzünü buruşturuyor, utanarak gülümsüyordu. Piyer'in kocaman gövdesi sarkmış kolları, buruşmuş ve gülümseyen yüzüyle, düzensiz, çekingen adımlar atarak Villarski'nin peşi sıra ilerliyordu.

Villarski onu elinden tutup on adım götürdükten sonra durdu.

"Başınıza ne gelirse gelsin," dedi, "kardeşliğimize girmeye kesin kararlıysanız yiğitçe dayanmalısınız." (Piyer başını kabul ettiğini gösterir şekilde eğerek karşılık verdi.) Villarski, "Kapının vurulduğunu duyunca gözünüzdeki bağı çözersiniz," diye ekledi, "size cesaret ve başarılar dilerim." Villarski, Piyer'in elini sıkıp çıktı.

Tek başına kalan Piyer hâlâ gülümsüyordu. İki kere omuz silkti, elini çözmek istermiş gibi mendile götürdü, sonra tekrar indirdi. Gözleri bağlı geçirdiği beş dakika ona bir saat gibi geldi. Kolları uyuşmuş, bacaklarında güç kalmamıştı; yorulmuştu. Karışık ve çeşitli duygulara hissediyordu. Hem başına gelecek şeylerden, daha çok da korkusunu belli etmekten korkuyordu. Başına neler geleceğini, ona neyi açıklayacaklarını merak ediyordu; ama Osip Alekseyeviç'le karşılaştığından beri hayalini kurduğu o yenilenme ve erdemli hareket etme yoluna sonunda girdiği için her şeyden çok mutluluk hissediyordu. Kapıya sertçe vurulduğunu duydu. Piyer gözlerindeki bağı çözdü ve çevresine bakındı. Oda kapkaranlıktı: sadece bir yerde, beyaz bir şeyin içinde bir

kandil yanıyordu. Piyer oraya yaklaştı ve kandilin, üzerinde açık bir kitap olan siyah bir masanın üzerinde durduğunu gördü. Kitap İncil'di; içinde kandil yanan beyaz şey, delikleri ve dişleriyle bir kafatasıydı. Piyer İncil'in ilk sözlerini, "Başlangıçta kelam vardı ve kelam Tanrı'yla birlikteydi," okuyarak masanın çevresinden dolaştı ve büyük, içi dolu, kapağı açık bir kutu gördü. Bu, içinde kemikler olan bir tabuttu. Gördükleri Piyer'i hiç şaşırtmamıştı. Eskisinden tamamen farklı, tamamen yeni bir hayata başlamayı ümit eden Piyer hep olağandışı, gördüklerinden daha olağandışı şeyler bekliyordu. Kafatası, tabut, İncil gözüne zaten beklediği şeyler gibi görünüyor, daha da fazlasını bekliyordu. Hoşlanma duygusu yaratabilecek bir şeyler bulabilmek için etrafına bakınıyordu. "Tanrı, ölüm, sevgi, insanların kardeşliği," sözlerini bulanık ama keyifli görüntülerle birleştirmeye çalışarak kendi kendine tekrarlıyordu. Kapı açıldı ve içeri biri girdi.

Piyer'in artık alıştığı loş ışıkta kısa boylu bir adam belirdi. Bu kişi muhtemelen aydınlıktan karanlığa girdiği için duraksadı; sonra dikkatli adımlarla masaya doğru ilerledi ve deri eldivenli küçük ellerini masanın üzerine koydu.

Bu kısa boylu adam göğsünü ve bacaklarının bir kısmını örten beyaz, deri bir önlük giymişti, boynunda gerdanlığa benzer bir şey vardı ve gerdanlığın altından aşağıdan gelen ışıkla aydınlanan, uzun yüzünü çevreleyen yüksek, beyaz bir jabo çıkmıştı.

İçeri giren adam Piyer'in çıkardığı hışırtı üzerine ondan tarafa dönerek, "Buraya niçin geldiniz," diye sordu, "siz, kutsal ışığın gerçekliğine inanmayan, ışığı görmeyen siz neden buraya geldiniz, bizden ne istiyorsunuz? Bilgelik mi, erdem mi, aydınlanma mı?"

Piyer kapı açılıp tanımadığı adamın içeri girdiği an çocukluğunda günah çıkarırken hissettiği korku ve saygıya benzer bir şey hissetmişti: Hayat şartları bakımından kendine tamamen yabancı ve insanların kardeşliği bakımından yakın bir

adamla karşı karşıya olduğunu hissediyordu. Yüreğinde soluğunu kesen bir çarpıntıyla muhakkike (mason kardeşliğinde, *haricî*yi masonluğa girişe hazırlayan kişiye bu isim veriliyordu) yaklaştı. Yanına yaklaşınca muhakkikin tanıdığı bir kişi, Smolyaninov olduğunu fark etti ve içeri girenin tanıdığı biri olduğunu düşünmek onu rahatsız etti: İçeri giren sadece bir kardeş ve erdemli bir eğitmendi, Piyer uzun süre tek kelime bile edemeyince muhakkik sorusunu tekrarlamak zorunda kaldı.

Piyer güçlükle, "Evet, ben... ben... yeni bir insan olmayı istiyorum," dedi.

Smolyaninov, "Peki," dedi ve hemen devam etti: "Kutsal tarikatımızın amacınıza ulaşmanız yolunda size nasıl yardım edeceği konusunda bir fikriniz var mı?" dedi muhakkik sakin bir tavırla.

Piyer titreyen bir sesle, heyecanından dolayı ve soyut konuları Rusça konuşmaya alışık olmadığı için güçlükle konuşarak, "Ben... yeni bir insan olmak... rehberliğinizi... yardımınızı... ümit ediyorum," dedi.

"Masonluk hakkındaki düşünceniz nedir?"

Piyer sözlerinin yetersizliğinin bu anın heybetine uygun düşmemesinden dolayı utanarak, "Ben masonluğun erdemli amaçları olan insanların *fraternité*si[2] ve eşitliği olduğunu düşünüyorum," dedi. "Bence..."

Bu yanıttan oldukça memnun kalmış görünen muhakkik hemen "Güzel," dedi, "amacınıza ulaşmanın yolunu hiç dinde aradınız mı?"

Piyer öyle alçak bir sesle, "Hayır, ben dinin adaletsiz olduğunu düşünüyordum ve ona hiç uymadım," dedi ki karşısındaki onu duymadı ve ne dediğini sordu. Piyer, "Ben ateisttim," diye yanıtladı.

Muhakkik bir dakika kadar sustuktan sonra, "Siz gerçeği, hayatınızı onun kanunlarına uydurmak için arıyorsunuz; demek ki bilgeliği ve erdemi arıyorsunuz, değil mi?" dedi.

---

2 Kardeşliği.

Piyer, "Evet, evet," diye onayladı.

Muhakkik boğazını temizledi, eldivenli ellerini göğsünde birleştirdi ve anlatmaya koyuldu.

"Şimdi size tarikatımızın temel amacını ifşa etmeliyim; eğer bu amaç sizinkiyle uyuşursa kardeşliğimize girip faydalanırsınız. Kardeşliğimizin başlıca amacı ve dayandığı, hiçbir insani gücün yıkamayacağı temeli, çok önemli bir sırrın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasıdır... Çok eski zamanlardan, hatta ilk insandan bize kadar gelen ve belki de insan soyunun kaderinin bağlı olduğu bir sır. Ama bu öyle bir sır ki hiç kimse uzun süreli ve gayretli bir arınmadan geçmeden onu öğrenemez ve ondan faydalanamaz, bu yüzden hiç kimse onu hemen keşfetmeyi ümit edemez. Bu yüzden üyelerimizi mümkün olduğu kadar hazırlamak, bu sırra ulaşmaya hayatlarını adayan atalarımızın bize gösterdiği yöntemlerle yüreklerini ıslah etmek, zihinlerini temizlemek, onları aydınlatmak ve onları bu sırrı anlayabilecek duruma getirmek gibi ikinci bir amacımız var.

Üçüncü olarak, üyelerimizin arınmalarını sağlayıp onları doğru yola sokarak ve onları dindarlık, erdem örnekleri olarak sunarak tüm insanlığı doğru yola sokmaya ve dünyada hüküm süren kötülüğe tüm gücümüzle karşı koymaya çalışıyoruz. Siz bunları düşünün, ben tekrar geleceğim," dedi ve odadan çıktı.

Piyer, "Dünyada hüküm süren kötülüğe karşı koymak," diye tekrarladı ve ileride bunun için yapacakları gözünün önünde canlandı. Gözünün önüne kendi iki hafta önceki halindeki insanlar geldi ve zihninde onlara eğitici, yol gösterici bir konuşma yaptı. Konuşmalarıyla ve eylemleriyle yardım ettiği ahlâksız ve talihsiz insanları hayal etti; kurbanlarını ellerinden aldığı zalimleri hayal etti. Piyer, hatibin bahsettiği üç amaçtan özellikle sonuncusunu, insan soyunu doğru yola sokmayı, kendine yakın bulmuştu. Hatibin bahsettiği önemli sır, merakını celbetmesine rağmen, ona başlıca mesele gibi

gelmiyordu; ikinci amaç, insanın kendini arıtması ve ıslah etmesi daha da az ilgisini çekmişti çünkü o anda büyük bir keyifle eski kusurlarından arındığını ve sadece iyilik etmeye hazır olduğunu hissediyordu.

Muhakkik yarım saat sonra Süleyman Tapınağı'nın yedi basamağına denk düşen ve her masonun benimsemek zorunda olduğu yedi erdemi hariciye bildirmek için geldi. Bu erdemler şunlardı: 1) *Alçakgönüllülük*, tarikatın sırlarının korunması, 2) Tarikatın yüksek mevkideki üyelerine *itaat*, 3) Ahlâk, 4) İnsanları sevmek, 5) Cesaret, 6) Cömertlik, 7) Ölüm sevgisi.

Muhakkik, "Yedinci olarak," dedi, "ölümü o kadar sık düşünmeye çalışın ki... size korkunç bir düşmandan çok, bu korkunç yaşamın zorluklarından yorulmuş ruhunuzu kurtarıp ödüllendirileceğiniz ve huzur bulabileceğiniz bir yer olarak görünsün."

Muhakkik bu sözlerden sonra onu düşünebilsin diye tekrar yalnız bıraktığında Piyer, "Evet, böyle olmalı," diye düşünüyordu. "Evet, böyle olmalı ama ben hâlâ anlamını yavaş yavaş kavrayabildiğim hayatı sevecek kadar zayıfım." Ama Piyer parmaklarıyla sayıp hatırladığı diğer beş erdemi ruhunda hissediyordu: *cesaret, cömertlik, ahlâk, insanları sevmek* ve özellikle bir erdem olarak değil mutluluk olarak gördüğü *itaat*. (Başına buyrukluktan kurtulup mutlak doğruyu bilenlere itaat etmek onu çok sevindirmişti.) Yedinci erdemi unutmuştu ve bir türlü hatırlayamıyordu.

Muhakkik üçüncü kez daha çabuk geldi ve Piyer'e niyetinin kesin olup olmadığını, kendisinden istenilen her şeyi yapmaya kararlı ve istekli olup olmadığını sordu.

Piyer, "Her şeye hazırım," dedi.

"Tarikatımız öğretisini sadece sözlerle değil öğrenmek isteyenin üzerinde sözlerden daha etkili olan bilgelik ve erdem gibi yollarla öğretir. Tapınağın görmüş olduğunuz eşyaları kalbinizi, eğer samimiyse, sözlerden daha fazla et-

kilemiştir mutlaka; tarikatta geçirdiğiniz süre arttıkça bunlara benzer yol gösterici imgeleri daha fazla göreceksiniz. Tarikatımız öğretilerini hiyerogliflerle duyuran antik toplulukları örnek almaktadır," dedi muhakkik. "Hiyeroglif duyularla algılanmayanların simgesidir, temsil ettiği şeyi hatırlatan özellikler taşır."

Piyer hiyeroglifin ne olduğunu gayet iyi biliyordu ama ağzını açmaya cesaret edemedi.

Muhakkik Piyer'e yaklaşarak, "Kesin kararınızı verdiyseniz sizi girişe hazırlamam gerekiyor," dedi, "cömertliğinizin işareti olarak tüm değerli şeylerinizi bana vermenizi rica ediyorum."

Sahip olduğu her şeyi istediklerini zanneden Piyer, "Ama yanımda hiçbir şey getirmedim," dedi.

"Üstünüzde olanları verin: Saat, para, yüzük..."

Piyer cüzdanını, saatini hızla çıkardı ama nikâh yüzüğünü kalın parmağından uzun süre çıkaramadı. Bu iş de bitince mason, "İtaatinizin işareti olarak soyunmanızı rica ediyorum," dedi. Piyer frakını, yeleğini ve sol çizmesini muhakkikin talimatları uyarınca çıkardı. Mason, Piyer'in gömleğinin sol tarafından göğsünü açtı ve eğilip pantolonunun sol paçasını dizine kadar sıvadı. Piyer tanımadığı bu insanın işini kolaylaştırmak için sağ ayağındaki çizmeyi çıkartmak ve paçasını sıvamak için davrandı ama mason buna gerek olmadığını söyledi ve sol ayağına giymesi için bir terlik verdi. Piyer muhakkik-kardeş karşısında kollarını sarkıtmış, bacaklarını açmış bir halde, yüzünde elinde olmadan beliren utangaçlık, şüphe ve kendi kendiyle alay eder bir ifade taşıyan, çocuksu bir gülümsemeyle duruyor, yeni emirleri bekliyordu.

Mason, "Son olarak, samimiyetinizin işareti olarak, bana en büyük tutkunuzu itiraf etmenizi rica ediyorum," dedi.

Piyer, "Tutkum mu! Geçmişte o kadar çok tutkum *vardı ki*," dedi.

Mason, "Erdem yolunda sendelemenize en fazla neden olan tutkunuz," dedi. Piyer bir şey söylemiyor, bir cevap bulmaya çalışıyordu.

Piyer kusurlarını, "Şarap mı? Oburluk mu ? Aylaklık mı? Tembellik mi? Çabuk sinirlenmek mi? Kin mi? Kadınlar mı?" diye aklından geçiriyor, hangisinin ağır bastığını belirleyebilmek için kafasında tartıyordu.

Zor duyulan bir sesle, "Kadınlar," dedi. Mason bu cevaptan sonra hareket etmedi ve uzun süre bir şey söylemedi. Nihayet Piyer'e doğru ilerledi, masanın üzerindeki mendili aldı ve yeniden gözlerini bağladı.

"Size son kez söylüyorum: Tüm dikkatinizi kendinize yöneltin, duygularınızı zincirleyin ve mutluluğu tutkularda değil kendi yüreğinizde arayın... Mutluluğun kaynağı dışarıda değil içimizdedir..."

Piyer yüreğine huzur veren, rahatlatıcı mutluluk kaynağını içinde hissetmeye başlamıştı bile.

IV

Kısa süre sonra Piyer'i almak için karanlık mabet odasına muhakkik değil kefili Villarski geldi; Piyer onu sesinden tanımıştı. Piyer, niyetinde ciddi olup olmadığı konusunda tekrar sorulan sorulara, "Evet, evet, razıyım," yanıtını verdi ve yüzünde parıldayan çocuk gülümsemesiyle, tombul, çıplak göğsüyle, biri çıplak diğeri çizmeli ayaklarıyla düzensiz, çekingen adımlar atarak, Villarski'nin göğsüne dayadığı kılıç eşliğinde ilerledi. Onu odadan çıkartıp koridorlarda ileri geri dolaştırdılar ve sonunda locanın kapısına getirdiler. Villarski öksürdü, cevap olarak masonik tokmak vuruşları geldi ve kapı önlerinde açıldı. Birisi kalın bir sesle (Piyer'in gözleri hâlâ bağlıydı) adını, nerede, ne zaman doğduğunu vs. sordu. Sonra onu, gözleri hâlâ bağlı bir halde, başka bir yere götürdü-

ler ve götürürken de girişiği yolculuğun güçlüklerini, kutsal dostluğu, kâinatın ebedî yaratıcısını, zorluklara ve tehlikelere karşı sergilemesi gereken cesareti mecazi örneklerle anlattılar. Piyer bu yürüyüş sırasında kendisine bazen *harici*, bazen *muzdarip*, bazen de *aday* şeklinde hitap ettiklerini ve bunu çeşitli tokmak ve kılıç darbeleri eşliğinde yaptıklarını fark etti. Bir nesnenin önüne getirildiğinde rehberleri arasında bir tereddüdün ve kargaşanın baş gösterdiğini fark etti. Çevresindeki insanların kendi aralarında fısıltıyla tartıştıklarını ve bir tanesinin bir halının üzerinden yürütülmesi konusunda ısrar ettiğini duydu. Sonra sağ elini tuttular, bir şeyin üzerine koydular, sol eliyle göğsünün sol tarafına bir pergeli bastırmasını emrettiler ve başka bir tanesinin okuduğu sözleri tekrarlatarak tarikat yasalarına sadakat yemini ettirdiler. Sonra mumları söndürdüler, ispirto yaktılar –Piyer kokudan anlamıştı – ve küçük ışığı göreceğini söylediler. Gözlerinin bağını çözdüler, Piyer ispirto alevinin hafif aydınlığında, karşısında muhakkikin giydiği gibi önlükler giymiş birkaç kişinin durduğunu ve göğsüne doğru kılıçlar tuttuklarını hayal meyal gördü. Aralarında beyaz gömleği kanlanmış bir adam da vardı. Bunu gören Piyer kılıçların kendi göğsüne de saplanmasını isteyerek göğsünü gerip ilerledi. Ama kılıçları başka yöne çevirdiler ve hemen Piyer'in gözlerini yeniden bağladılar.

Bir ses ona, "Şimdi küçük ışığı gördün," dedi. Sonra mumları tekrar yaktılar, tüm ışığı göreceğini söylediler, gözündeki bağı tekrar çıkarttılar ve aniden ondan fazla ses, "sic transit gloria mundi,"[3] dedi.

Piyer yavaş yavaş kendine gelmeye ve bulunduğu odayla odadaki insanlara göz gezdirmeye başladı. Siyah örtülü uzun bir masanın çevresinde, daha önce gördüğü giysileri giymiş on iki kişi oturuyordu. Piyer bazılarını Peterburg'un cemiyet hayatından tanıyordu. Başkanlık makamında, boynunda sıradan haçlardan farklı bir haç olan, tanımadığı, genç bir

3 İşte dünyanın ihtişamı böyle geçiyor,

adam oturuyordu. Onun sağında Piyer'in iki yıl önce Anna Pavlovna'nın evinde gördüğü İtalyan başrahip vardı. Çok yüksek mevkideki bir devlet adamıyla eskiden Kuraginlerde çalışmış İsviçreli bir özel öğretmen de oradaydı. Hepsi saygıyla, konuşmadan duruyor, elinde tokmak olan başkanın sözlerini dinliyorlardı. Duvarın içindeki bir oyukta yıldız biçiminde bir ateş yanıyordu; masanın bir yanında üzerinde çeşitli şekiller olan küçük bir halı, diğer yanında ise üzerinde İncil ve kafatası olan sunağa benzer bir şey vardı. Masanın çevresinde yedi tane büyük, kilisedekilere benzeyen şamdan duruyordu. Kardeşlerden ikisi Piyer'i sunağa götürdü, bacaklarını dik açı oluşturacak biçimde açtılar ve tapınağın kapısında secde edeceğini söyleyerek yere uzanmasını emrettiler.

Kardeşlerden bir tanesi fısıltıyla, "Önce malayı alması lazım," dedi.

Diğeri, "Ah! Yeter, lütfen," dedi.

Piyer emre itaat etmeyip şaşkın, miyop gözleriyle etrafına bakındı ve birdenbire içine bir şüphe düştü: "Neredeyim? Ne yapıyorum? Benimle alay mı ediyorlar? Sonradan bunları hatırladığım zaman utanmayacak mıyım?" Ama şüphesi bir an sürüp kayboldu. Piyer çevresindeki insanların ciddi yüzlerine baktı, şimdiye dek başından geçenleri hatırladı ve yarı yoldan dönmenin imkânsız olduğunu anladı. Şüphelendiği için dehşete kapıldı, o hoş duyguyu yeniden kazanmaya çalışarak tapınağın kapısında secde etti. Gerçekten de önceye oranla daha fazla hoşlandığını hissetti. Bir süre secde ettikten sonra kalkmasını söylediler, diğerleri gibi beyaz, deri bir önlük giydirdiler, eline bir mala ve üç çift eldiven verdiler, sonra büyük üstat ona döndü. Ona dayanıklılığı ve saflığı temsil eden bu önlüğün beyazlığını hiçbir şekilde lekelememeye gayret etmesini söyledi; sonra ne işe yarayacağını çözemediği mala için de onunla kendi yüreğini kusurlardan temizlemeye, insanların yüreklerini de hoşgörüyle düzeltmeye çalışmasını söyledi. Sonra birinci çift er-

kek eldiveni için onların anlamını çözemeyeceğini ama onları muhafaza etmesi gerektiğini, ikinci çift erkek eldivenini toplantılarda giymesi gerektiğini söyledi ve kadın eldiveni olan üçüncü çift içinse şunları söyledi: "Aziz kardeşim, bu kadın eldivenleri de sizin içindir. Onları bütün kadınlardan fazla değer vereceğiniz kadına verin. Seçeceğiniz, bu eldivenlere layık masona, bu armağanla yüreğinizin temiz olduğunu gösterin." Bir süre sessiz kaldıktan sonra ekledi: "Ama dikkat edin sevgili kardeşim, bu eldivenler kirli elleri süslemesin." Piyer'e, büyük üstat bu son sözleri söylerken sanki biraz rahatsız olmuş gibi geldi. Piyer daha fazla rahatsız oldu, gözleri çocuk gibi yaşardı, yüzü kızardı, sıkıntıyla çevresine bakındı ve rahatsız edici bir sessizlik oldu.

Bu sessizliği Piyer'i halıya götürerek üzerindeki şekillerin açıklamalarını bir defterden okumaya başlayan bir kardeş bozdu: Güneş, ay, tokmak, çekül, mala, yontulmamış ve kübik bir taş, sütun, üç pencere vs. Sonra Piyer'e oturacağı yeri işaret ettiler, locanın simgelerini gösterdiler, parolayı söylediler ve oturmasına izin verdiler. Büyük üstat yasayı okumaya başladı. Yasa çok uzundu ve Piyer sevinçten, heyecandan, utançtan okunanları anlayabilecek durumda değildi. Sadece yasanın son sözlerini dikkatle dinledi ve aklında onlar kaldı.

Büyük üstat, "Biz tapınaklarımızda," diye okuyordu, "erdem ve kusur arasındaki ayrımdan başka ayrım bilmeyiz. Eşitsizliğe neden olabilecek herhangi bir ayrım yapmaktan kaçın. Kim olursa olsun kardeşinin yardımına koş, yoldan sapanı yola döndür, düşeni kaldır ve kardeşine karşı asla öfke ya da düşmanlık besleme. Şefkatli ve nazik ol. Bütün yüreklerde erdem ateşini yak. Mutluluğunu yanındakilerle paylaş, kıskançlığın bu temiz hazzı kirletmesine asla izin verme.

Düşmanını bağışla, ondan sadece ona iyilik ederek intikam al. Kaybettiğin saygınlığın izlerini en yüksek yasayı uygulayarak bulabilirsin." Sözlerini bu şekilde bitirdikten sonra ayağa kalktı, Piyer'e sarılıp öptü.

Piyer gözlerinde mutluluk yaşlarıyla çevresine bakınıyor, çevresini sarıp onu kutlayanlara, eski tanışıklıklarını tazeleyenlere ne cevap vereceğini bilemiyordu. Hiçbirini tanıdığı olarak ayırmıyordu; bütün bu insanları kardeşi olarak görüyor ve onlarla birlikte işe koyulmak için sabırsızlıktan yanıp tutuşuyordu.

Büyük usta tokmağı vurdu, hepsi yerine oturdu ve aralarından birisi alçakgönüllülüğün gerekliliği hakkındaki bir öğretiyi okudu.

Büyük üstat son görevin de yerine getirilmesini önerdi ve bağış toplayıcı unvanlı yüksek mevkili devlet adamı kardeşleri dolaşmaya başladı. Piyer bağış listesine ne kadar parası varsa hepsini yazdırmak istedi ama kibirli görünmekten çekinerek diğerleri ne kadar yazdırdıysa o kadar yazdırdı.

Toplantı bitmişti; Piyer evine dönerken onlarca yıl süren, eski alışkanlıklarını ve yaşam tarzını arkasında bıraktığı uzun bir yolculuktan dönüyormuş gibi hissediyordu.

V

Piyer locaya kabulünün ertesi günü evinde oturmuş kitap okuyor ve bir kenarıyla Tanrı'yı, diğer kenarıyla manevi şeyleri, üçüncü kenarıyla maddi şeyleri ve dördüncü kenarıyla da bunların birleşimini simgeleyen karenin anlamını çözmeye çalışıyordu. Ara sıra başını kitaptan ve kareden kaldırıyor ve hayalinde yeni yaşamının planını yapıyordu. Dün locada düello haberinin hükümdarın kulağına kadar gittiğini, Peterburg'tan uzaklaşmasının akıllıca olacağını söylemişlerdi. Piyer güneydeki mülklerine gitmek ve oradaki köylülerle meşgul olmak niyetindeydi. Prens Vasili hiç beklemediği bir anda odaya girdiğinde keyifle bu yeni yaşamı düşünüyordu.

Odaya giren Prens Vasili, "Dostum, sen Moskova'da ne yapmışsın öyle? Neden Elen'le kavga ettin mon cher? Sen

hayal görmüşsün," dedi, "Ben her şeyi öğrendim, Elen'in sana karşı, İsa'nın Yahudilere karşı olduğu kadar suçsuz olduğunu garanti edebilirim."

Piyer yanıt vermek istedi ama Prens Vasili sözünü kesti.

"Hem sen neden bir dostun olarak doğrudan ve sadece benimle konuşmadın? Her şeyi biliyorum, her şeyi anlıyorum," dedi. "Sen onuruna değer veren, düzgün bir insan gibi davrandın; belki biraz aceleci davrandın ama buna girmeyeceğiz. Ama hem onu hem de beni tüm toplumun, hatta sarayın gözünde nasıl bir duruma düşürdüğünün de farkındasındır." Sesini alçaltıp devam etti: "O Moskova'da yaşıyor, sen burada. Yeter azizim..." Piyer'in elini aşağı doğru çekti. "Basit bir yanlış anlaşılmadan başka bir şey değil; sanırım sen de böyle hissediyorsundur. Ona bir mektup yazalım, buraya gelsin, her şeyi anlatsın, tüm o söylentiler sona ersin, hem sana şunu söyleyeyim dostum, sen de bu işten kolaylıkla zarar görebilirsin."

Prens Vasili, Piyer'e yüzünde ciddi bir ifadeyle baktı.

"Güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre dul imparatoriçe de bu meseleyle yakından ilgileniyormuş. Sen de bilirsin, Elen'i çok sever."

Piyer birkaç kez söyleyeceklerini toparlayıp konuşmaya yeltendi ama bir yandan Prens Vasili araya girerek buna izin vermedi, diğer yandan Piyer kayınpederine cevap verirken kullanmaya karar verdiği kesin ret ve karşı çıkma tonuyla söze başlamaya çekiniyordu. Bununla birlikte aklına mason yasasının, "Şefkatli ve nazik ol" sözleri geliyordu. Dünyada onun için en zor şey, her kim olursa olsun bir insanın gözlerine bakıp ona beklemediği, hoş olmayan bir şeyler söylemekti; bunu yapmaya çalışırken yüzünü buruşturdu, yüzü kızardı, yerinden kalkıp oturdu. Prens Vasili'nin kayıtsız, kendinden emin tavrına boyun eğmeye o kadar alışmıştı ki artık buna karşı koyabilecek gücü kalmadığını hissediyordu, ama tüm kaderinin şimdi söyleyeceklerine bağlı olduğunu

da hissediyordu: Eski, önceki yolunda mı ilerleyecek yoksa masonların ona gösterdiği o cazip, yeni bir hayata doğacağına inandığı yolda mı?

Prens Vasili şakacı bir tavırla, "Hadi azizim," dedi, "bana 'evet' de, ben de ona kendi elimle bir mektup yazayım, sonra da yağlı bir dana keseriz."[4] Ama Prens Vasili daha şakasını bitirmemişti ki Piyer yüzünde babasını hatırlatan bir öfkeyle, karşısındakinin yüzüne bakmadan fısıldadı:

"Prens, ben sizi evime davet etmedim, gidin, lütfen gidin!" Kalktı ve ona kapıyı açtı. Söylediklerine kendisi de inanamayarak, Prens Vasili'nin yüzünde beliren şaşkınlık ve korku ifadesinden aldığı keyifle tekrarladı: "Gitsenize!"

"Neyin var? Hasta mısın?"

Tehditkâr bir sesle bir kez daha tekrarladı: "Gidin!" Ve Prens Vasili hiçbir açıklama alamadan gitmek zorunda kaldı.

Piyer bir hafta sonra, yeni edindiği mason dostlarıyla vedalaşıp, onlara bağış olarak yüklü bir miktar para bırakarak mülklerine doğru yola çıktı. Yeni kardeşleri ona Kiev ve Odesa'daki masonlara iletmesi için bir mektup verdiler ve ona mektup yazacaklarını, yeni faaliyetlerinde rehberlik edeceklerini vaat ettiler.

VI

Piyer ile Dolohov'un olayı örtbas edilmiş, hükümdarın düellolarla ilgili sert tutumuna karşın ne onlara ne de şahitlere bir zarar gelmişti. Ama Piyer'in, karısından ayrılmasıyla doğrulanan düello hikâyesi yüksek sosyetede konuşulup yayılmıştı. Gayrimeşru bir evlatken hoşgörüyle bakılıp sahip

4 Prens Vasili, İncil'de, anasına babasına yüz çeviren oğulun yaptığından pişmanlık duyarak aile ocağına geri dönmesinin ve babanın, oğlunun dönmesi şerefine besili bir danayı kesmesinin anlatıldığı kıssaya bir gönderme yapıyor. "Besili danayı buraya getirip boğazlayın. Yiyelim, eğlenelim." (Luka 15:23) [ç.n.]

çıkılan, Rus İmparatorluğu'ndaki en iyi damat adayıyken el üstünde tutulup göklere çıkartılan Piyer, evlenip gelin adaylarının ve annelerinin ondan hiçbir beklentisi kalmayınca anlayamadığı, zaten anlamak da istemediği bir biçimde sosyetenin gözünden düşmüştü. Meselenin tek suçlusu olarak onu görüyor, onun da aynı babası gibi kana susamış, cinnet nöbetleri geçiren, anlayışsız bir kıskanç olduğunu söylüyorlardı. Ve Elen, Piyer'in gidişinden sonra Peterburg'a dönünce bütün tanıdıkları tarafından sadece şefkatle değil, başına gelen felaket yüzünden üstü kapalı bir saygıyla karşılanmıştı. Elen, söz ne zaman kocasından açılsa, ne anlama geldiğini bilmese de, kendine has manalı bir tavır takınıyordu. Bu tavrıyla kocasının ona Tanrı'nın yolladığı bir bela olduğunu ve bu felaketi şikâyet etmeden karşılama kararlılığını gösteriyordu. Prens Vasili ise fikrini açıkça söylüyordu. Söz Piyer'e gelince omuz silkiyor, alnını işaret edip, "Un cerveau fêlé – je le disais toujours,"[5] diyordu.

Anna Pavlovna, Piyer için, "Ben söylemiştim," diyordu, "bu akılsız delikanlının zamane fikirleriyle bozulduğunu daha o zaman, herkesten önce (ilk kendisinin söylediği konusunda ısrarlıydı) söylemiştim. Daha yurt dışından döndüğünde ve herkes ona hayranken söylemiştim, hatırlıyor musunuz, benim suarelerimden birinde Marat'lığa özenmişti. Sonucu ne olmuştu? Ben daha o zaman bu evliliği istememiş ve olup bitecekleri önceden söylemiştim."

Anna Pavlovna müsait olduğu günlerde evinde eskisi gibi suareler düzenliyordu ki bu konuda üstün bir yeteneği vardı ve kendi deyimiyle bu suarelerde la crème de la véritable bonne société, la fine fleur de l'essence intellectuelle de la société de Pétersbourg[6] bir araya gelirdi. Anna Pavlovna'nın davetlerinin, katılanların ince elenip sık dokunarak seçilme-

5 Kafadan çatlak – ben hep söylüyordum,

6 Gerçek, düzgün sosyetenin kaymak tabakası, Peterburg sosyetesinin entelektüel özünü oluşturan seçkin tabaka.

sinden başka özellikleri de vardı: Anna Pavlovna her davette misafirlerine yeni, dikkate değer birini tanıtır ve Peterburg sosyetesindeki resmî saray mensuplarının ruh halini gösteren siyasi termometre hiçbir yerde bu toplantılardaki kadar açık ve kesin olarak kendini göstermezdi.

Anna Pavlovna 1806 yılının sonlarında, Napolyon'un Prusya ordusunu Jena ve Auerstadt önlerinde bozguna uğrattığı, Prusya kalelerinin büyük bölümünün teslim olduğu ve ordularımızın Prusya'ya girdiği, Napolyon'la ikinci kez savaşa giriştiğimiz haberlerinin üzücü detaylarının geldiği günlerde bu davetlerden birini düzenlemişti. La crème de la véritable bonne société kocası tarafından terk edilmiş çekici ve bahtsız Elen, Mortemart, Viyana'dan yeni dönmüş etkileyici Prens İppolit, iki diplomat, teyze, salonda kendisinden sadece d'un homme de beaucoup de mérite[7] diye bahsedilen bir delikanlı, imparatoriçe nedimeliği yeniden bahşedilmiş bir kız ve annesi ve daha az önemli birkaç insandan oluşuyordu.

Anna Pavlovna'nın bu davette konuklarına tanıttığı yeni kişi Prusya ordusundan haberci olarak yeni dönmüş ve Prusya ordusunda çok önemli bir kişinin yaveri olan Boris Drubetskoy'du.

Siyaset termometresinin derecesi bu akşam sosyeteye şunları söylüyordu: Avrupalı hükümdarlar ve komutanlar *beni* ve genel olarak *bizi* sıkıntıya ve hüsrana sürüklemek için Bonaparte'ı hoş görmeye ne kadar çabalarlarsa çabalasınlar bizim Bonaparte hakkındaki düşüncemiz değişemez. Biz bu konu hakkındaki görüşümüzü açıkça ifade etmekten geri durmayız, Prusya kralına ve diğerlerine ancak şunu söyleyebiliriz: "Durum sizin için daha kötü. Tu l'as voulu, George Dandin,[8] tek söyleyebileceğimiz budur." Siyasi termometre Anna Pavlovna'nın akşamında bunu gösteriyordu. Konuklara tanıtılacak olan Boris misafir odasına girdiğinde davet-

7 Çok değerli bir adam.

8 Bunu sen istedin George Dandin.

lilerin hemen hepsi orada toplanmıştı ve Anna Pavlovna'nın yön verdiği, Avusturya'yla diplomatik ilişkilerimiz ve onunla ittifak umuduna dair bir sohbet sürüyordu.

Boris üzerinde şık yaver üniforması, olgun ama genç, canlı, rahat bir edayla misafir odasına girdi, usulen saygılarını sunması için teyzeye götürüldü ve sonra tekrar davetlilerin arasına döndü.

Anna Pavlovna kırışıklarla kaplı elini öpmesi için ona uzattı, daha önceden tanımadığı bazı kişilerle onu tanıştırdı ve her biri hakkında onu fısıldayarak bilgilendirdi.

"Le Prince Hyppolite Kouraguine – charmant jeune homme. Mr Kroug chargé d'affaires de Kopenhague – un esprit profond[9] ve Mr Shittoff un homme de beaucoup de mérite,[10] ondan böyle bahsediliyor."

Boris o sıralarda Anna Mihaylovna'nın ilgisi, kendi yeteneği ve ağırbaşlı karakteri sayesinde görevinde çok avantajlı bir konuma gelmeyi başarmıştı. Çok önemli birinin yaveriydi, Prusya'da çok önemli bir görevi vardı ve haberci olarak oradan yeni gelmişti. Olmütz'de yazılı olmayan kuralı, bir asteğmenin bir generalden kıyaslanamayacak kadar üstün olabileceği ve görevde başarı yolunun gayret, zahmet, cesaret, istikrardan değil, yaptığın işi ödüllendirecek kişilere nasıl davranılacağını bilmekten geçtiği kuralını büyük bir keyifle benimsemişti ve bu kadar çabuk başarıya ulaşmasına, başkalarının bu kuralı nasıl fark edemediğine şaşırıyordu. Bu keşfinin sonucunda yaşam tarzı, eski arkadaşlarıyla tüm ilişkileri, tüm gelecek planları tamamen değişmişti. Zengin değildi ama cebindeki son parayı da başkalarından daha iyi giyinmek için harcıyordu; kendini pek çok zevkten mahrum etmeyi kötü bir arabaya binmeye ya da Peterburg sokaklarında eskimiş bir üniformayla görünmeye tercih ediyordu.

9 Prens İppolit Kuragin – sevimli bir delikanlı. Kopenhag maslahatgüzarı Bay Krug – çok akıllı bir adam.

10 Bay Şitov, çok değerli bir adam.

Sadece kendisinden yüksek mevkideki ve bu sayede kendisine faydası dokunabilecek insanlara sokuluyor, onlarla tanışmaya çalışıyordu. Peterburg'u seviyor, Moskova'yı hor görüyordu. Rostovların evini ve Nataşa'ya karşı duyduğu çocukluk aşkını hatırlamak hoşuna gitmiyordu ve orduya katılmak için ayrıldığından beri Rostovlar'a hiç uğramamıştı. Anna Pavlovna'nın salonunda olmayı mesleğinde yükselmek için önemli bir adım olarak görüyordu ve rolünü hemen anlayıp Anna Pavlovna'nın, orada olmasının yaratacağı ilgiden faydalanmasına izin vermişti; bu arada herkesi dikkatle inceliyor, her biriyle yakınlaşmak için nasıl bir fırsat yaratabileceğini ve bunun kendisine nasıl bir fayda sağlayabileceğini düşünüyordu. Kendisine güzel Elen'in yanında gösterilen yere oturmuş, genel konuşmayı dikkatle dinliyordu.

Danimarka chargé d'affaires'i,[11] "Vienne trouve les bases du traité proposé tellement hors d'atteinte, qu'on ne saurait y parvenir même par une continuité de succès les plus brillants, et elle mêt en doute les moyens qui pourraient nous les procurer. C'est la phrase authentique du cabinet de Vienne,"[12] diyordu.

L'homme à l'esprit profond[13] yüzünde ince bir gülümsemeyle, "C'est le doute qui est flatteur!"[14] dedi.

Mortemart, "Il faut distinguer entre le cabinet de Vienne et l'Empereur d'Autriche,"[15] dedi. "L'Empereur d'Autriche n'a jamais pu penser à une chose pareille, ce n'est que le cabinet qui le dit."[16]

---

11 Maslahatgüzarı.

12 Viyana önerilen anlaşmanın içeriğindekileri o kadar ulaşılmaz görüyor ki bir dizi parlak başarıyla bile bunların elde edilemeyeceğini düşünüyor ve bunları gerçekleştirebilecek imkânlara sahip olup olmadığımız konusunda şüpheleri var. Viyana kabinesinde kullanılan ifade aynen böyle.

13 Çok akıllı adam.

14 İnsanın hoşuna giden de işte bu şüphe!

15 Viyana kabinesini ve Avusturya imparatorunu birbirinden ayırmak gerek.

16 Avusturya imparatoru böyle bir şey düşünmüş olamaz, sadece kabine bunu söylüyor.

Anna Pavlovna, "Eh, mon cher vicomte,"[17] diyerek söze girdi, "l'Urope (nedense bunun Fransızcaya özgü bir incelik olduğunu düşünüyor ve bir Fransızla konuşurken l'Urope diye telaffuz ediyordu), l'Urope ne sera jamais notre alliée sincère."[18]

Anna Pavlovna bunu söyledikten sonra Boris'i de konuşmaya dâhil etmek için sözü Prusya kralının cesaretine ve kararlılığına getirdi.

Boris sırasını beklerken konuşanları dikkatle dinlemiş, bu arada yanında oturan genç, yakışıklı yavere arada bir gülümseyerek bakan güzel Elen'e birkaç kez bakma fırsatı bulmuştu.

Anna Pavlovna Prusya'nın durumundan söz ederken doğal olarak Boris'ten Glogau'ya yaptığı yolculuğu ve Prusya ordusunu nasıl bulduğunu anlatmasını rica etti. Boris acele etmeden, temiz ve düzgün bir Fransızcayla, anlattığı olaylar hakkında kendi görüşünü belirtmekten özenle kaçınarak birlikler ve saray hakkında pek çok ilginç şeyi ayrıntılarıyla anlattı. Boris bir süre için genel ilgiyi üstüne çekince, Anna Pavlovna bu yeni ikramının bütün misafirleri tarafından keyifle karşılandığını hissetti. Boris'in anlattıklarına herkesten çok Elen ilgi göstermişti. Yolculuğunun ayrıntıları hakkında birkaç soru sordu ve Prusya ordusunun durumuyla oldukça ilgili göründü. Boris sözünü bitirir bitirmez Elen yüzünde her zamanki gülümsemesiyle ona döndü.

Sanki Boris'in asla vakıf olamayacağı bazı nedenlerden kaynaklanan bir gereklilik varmış gibi, "Il faut absolument que vous veniez me voir,"[19] dedi. "Mardi entre les 8 et 9 heures. Vous me ferez grand plaisir."[20]

Boris bu isteğini yerine getireceğine söz verdi ve tam onunla konuşmaya başlayacaktı ki Anna Pavlovna, teyzenin de kendisini dinlemek istediği bahanesiyle onu çağırdı.

---

17 Eh, sevgili dostum vikont,

18 Avrupa hiçbir zaman bizim samimi müttefikimiz olmayacak.

19 Kesinlikle beni görmeye gelmelisiniz,

20 Salı günü sekizle dokuz arası. Beni çok memnun edersiniz.

Anna Pavlovna gözlerini kapatıp, mahzun bir edayla Elen'i işaret edip, "Kocasını tanırsınız değil mi?" dedi, "Ah, öyle talihsiz ve güzel bir kadın ki! Yanında kocasından söz etmeyin, rica ederim etmeyin. Bu ona çok acı veriyor!"

VII

Boris ve Anna Pavlovna davetlilerin arasına döndüklerinde sözü Prens İppolit almıştı. Koltuğunda öne doğru kayarak, "Le Roi de Prusse!"[21] dedi ve bunu söyler söylemez gülmeye başladı. Herkes ona döndü. İppolit, "Le Roi de Prusse?" dedi, yeniden güldü, sakin ve ciddi yine koltuğunun içine gömüldü. Anna Pavlovna onu bir süre bekledi ama İppolit kesinlikle başka bir şey söylemeyecekmiş gibi göründüğünden dinsiz Bonaparte'ın Potsdam'da Büyük Friedrich'in kılıcını nasıl çaldığını anlatmaya koyuldu.

"C'est l'épée de Frédéric le Grand, que je..."[22] diye başlamıştı ki İppolit sözünü kesti:

"Le Roi de Prusse..." Herkes tekrar kendisine dönünce özür diledi ve sustu. Anna Pavlovna yüzünü buruşturdu. İppolit'in arkadaşı olan Mortemart ona kesin bir dille, "Voyons à qui en avez vous avec votre Roi de Prusse?"[23] dedi.

İppolit öyle bir güldü ki, sanki attığı kahkahadan kendisi de utanmış gibi oldu sonunda.

"Non,cen'estrien,jevoulaisdireseulement..."[24](Viyana'da duyduğu ve kullanmak için bütün gece fırsat kolladığı bir espriyi yapmayı planlıyordu.) "Je voulais dire seulement, que nous avons tort de faire la guerre pour le Roi de Prusse."[25]

---

21 Prusya Kralı!

22 Ben, Büyük Friedrich'in kılıcından...

23 Bize de söyle, ne olmuş senin Prusya kralına?

24 Hayır, önemli bir şey değil, söylemek istediğim sadece...

25 Ben yalnızca Prusya kralı için savaşmakla hata ediyoruz demek istiyorum. [Kelime oyunuyla yapılan bir espri. "Prusya kralı için" deyimi "önemsiz şeyler için" anlamına da geliyor. (ç.n.)]

Boris gülümsemesi esprinin göreceği tepkiye göre küçümsemeye ya da onaylamaya dönüşebilecek şekilde, ihtiyatla gülümsedi. Herkes güldü.

Anna Pavlovna kırışmış parmağını tehdit eder biçimde sallayarak, "Il est très mauvais, votre jeu de mots, très spirituel, mais injuste,"[26] dedi. "Nous ne faisons pas la guerre pour le Roi de Prusse, mais pour les bons principes. Ah, le méchant, ce prince Hippolyte!"[27]

Konuşma daha çok siyasi haberler üzerinde yoğunlaşarak davet boyunca sürdü. Davetin sonunda söz hükümdarın dağıttığı ödüllere gelince canlandı.

L'homme à l'esprit profond, "Geçen sene N. N. üzerinde portre olan bir enfiye kutusu almıştı," dedi, "S. S. niye aynı ödülü almasın?"

Diplomat, "Je vous demande pardon, une tabatière avec le portrait de l'Empereur est une récompense, mais point une distinction,"[28] dedi, "un cadeau plutôt."[29]

"Il y eu plutôt des antécédents, je vous citerai Schwarzenberg."[30]

Bir başkası ona, "C'est impossible,"[31] diye karşı çıktı.

"Bahse var mısınız? Le grand cordon, c'est différent..."[32]

Herkes gitmek için ayağa kalkınca akşam boyunca çok az konuşan Elen, Boris'e dönüp kibar, ciddi, neredeyse emreder gibi salı günü gelmesini rica etti.

Anna Pavlovna'ya bakıp gülümseyerek, "Benim için çok önemli," dedi ve Anna Pavlovna da yüce koruyucusundan bahsederken kullandığı hüzünlü gülümsemesiyle Elen'in

---

26 Kelime oyununuz hiç hoş değil, çok zekice ama haksızlık ediyor.

27 Biz Prusya kralı için değil haklı prensipler için savaşıyoruz. Ah şu yüreği fesat Prens İppolit!

28 Affınıza sığınırım, üzerinde imparatorun portresi olan enfiye kutusu bir paye değil bir ödül,

29 Hatta daha çok bir hediye.

30 Geçmişte örneği var, Schwarzenberg'i söyleyebilirim.

31 Bu imkânsız,

32 Kurdeleli madalya, o ayrı bir konu...

isteğine onay verdi. Elen, Boris'in o akşam Prusya ordusu hakkında anlattıklarından sonra, sanki ansızın onunla görüşmek zorunda olduğunu fark etmişti. Salı günü geldiğinde ona bu zorunluluğun nedenini açıklamayı vaat eder gibiydi.

Salı akşamı Elen'in ihtişamlı salonuna giden Boris buraya gelmesini gerektiren zorunluluk hakkında belirgin bir açıklama almadı. Başka misafirler de vardı, kontes onunla çok az konuştu ve ancak veda etmek için elini öperken hiç gülümsemeden, garip bir ifadeyle ansızın fısıldayarak, "Venez demain dîner le soir. Il faut que vous veniez... Venez,"[33] dedi.

Boris, Peterburg'a bu gelişinde, Kontes Bezuhova'nın evinde yakın biri olarak kabul görmüştü.

VIII

Savaş şiddetleniyor, cephe Rus sınırlarına yaklaşıyordu. Her yerde insanlığın düşmanı Napolyon'a lanet okunuyordu; köylerden milis ve acemiler toplanıyor, cepheden her zamanki gibi uydurma ve bu yüzden farklı farklı yorumlara açık, çelişkili haberler geliyordu.

İhtiyar Prens Bolkonski'nin, Prens Andrey'in ve Prenses Marya'nın hayatları 1805 yılından beri pek çok açıdan değişmişti.

İhtiyar prens 1806 yılında tüm Rusya'da sekiz tane tayin edilen milis başkomutanlarından biri olmuştu. Yaşlı prens, ihtiyarlıktan kaynaklanan ve özellikle oğlunun ölmüş olduğunu düşündüğü dönemde iyice hissedilir hale gelen halsizliğine rağmen, hükümdar tarafından verilen bir görevi reddetme hakkını kendinde görmemiş, hem yeniden başlayan hareketlilik onu heyecanlandırmış, gücünü kuvvetini yerine getirmişti. Kendisine emanet edilen üç ili sürekli dolaşıyordu; görevini yerine getirirken ukalalık edi-

33 Yarın akşam yemeğine gelin. Gelmeniz gerekiyor... Gelin.

yor, astlarına karşı acımasızlık derecesinde sert davranıyor, en küçük detaylarla bile ilgileniyordu. Prenses Marya babasından matematik dersleri almayı bırakmıştı, sadece sabahları, babası evde olduğu zaman, sütnine ve küçük Prens Nikolay'la (dedesi çocuğu böyle adlandırmıştı) birlikte odasına giriyordu. Daha sütten kesilmemiş Prens Nikolay, sütnine ve dadı Savişna ile birlikte merhum prensesin odasında kalıyordu. Prenses Marya'da gününün çoğunu çocuğun odasında geçiriyor, küçük yeğenine elinden geldiğince annelik etmeye çalışıyordu. Mademoiselle Bourienne de, görünüşe göre, çocuğu deli gibi seviyor ve Prenses Marya küçük meleğe (yeğenine bu adı takmıştı) dadılık etme ve onunla oynama zevkini bazen, kendini bundan mahrum ederek, ona bırakıyordu.

Lısiye Gori'deki kilisenin sunağının yakınlarında, küçük prensesin mezarının üzerinde bir şapel vardı ve bu şapele İtalya'dan getirtilen, mermerden yapılmış, kanatlarını açmış, gökyüzüne yükselmeye hazırlanan bir melek anıtı dikilmişti. Meleğin üst dudağı gülümsemeye hazırlanıyormuş gibi biraz yukarı kalkıktı ve Prens Andrey'le Prenses Marya bir gün şapelden çıkarken bu meleğin yüzünün tuhaf bir şekilde merhumenin yüzünü hatırlattığını birbirlerine itiraf etmişlerdi. Ama daha tuhaf olanı ve Prens Andrey'in kız kardeşine söylemediği şey, sanatçının meleğin yüzüne tesadüfen verdiği ifadede merhum karısının, "Ah, bana bunu neden yaptınız?" sitemini okumasıydı.

İhtiyar prens, Prens Andrey'in dönüşünden hemen sonra oğlunun evini ayırmış ve ona Lısiye Gori'ye kırk verst uzaklıktaki büyük çiftliği, Boguçarovo'yu vermişti. Prens Andrey kısmen Lısiye Gori'ye ait acı hatıralar, kısmen babasının karakterine tahammül etme gücünü her zaman bulamaması ve kısmen de yalnız kalmaya ihtiyacı olduğu için Boguçarovo'yu kullanıyor, kendine göre düzenlemeler yaptırıyor ve vaktinin çoğunu orada geçiriyordu.

Prens Andrey Austerlitz'den sonra bir daha askerî hizmete girmemeye kesin karar vermişti; ama savaş başlayıp herkes görev almak zorunda kalınca babasının komutasında milis toplama vazifesini üstlendi. 1805 seferinden sonra ihtiyar prensle oğlu sanki rolleri değiştirmişlerdi. Hareketlilikten dolayı heyecanlanan ihtiyar prens bu seferin sonuçlarının çok iyi olacağını bekliyordu; savaşa katılmayan ve buna içten içe üzülen Prens Andrey ise tersine karamsardı.

28 Şubat 1807 tarihinde ihtiyar prens teftişteydi. Prens Andrey, babasının orada olmadığı çoğu zamandaki gibi Lısiye Gori'de kalıyordu. Küçük Nikoluşka'nın sağlığı dört günden beri iyi değildi. İhtiyar prensi götüren sürücü şehirden dönmüş, Prens Andrey'e evrak ve mektuplar getirmişti. Mektupları getiren oda uşağı genç prensi çalışma odasında bulamayınca Prenses Marya'nın dairesine gitti, ama Prens orada da değildi. Uşağa prensin çocuk odasına gittiğini söylediler.

Dadının yardımcısı kızlardan biri küçük bir çocuk sandalyesinde oturan ve titreyen elleriyle, kaşları çatık bir halde, küçük bir şişeden yarısı su dolu bir kadehe ilaç damlatan Prens Andrey'e, "Ekselansları, izin verirseniz, Petruşa birkaç evrak getirdi," dedi.

Prens Andrey sertçe, "Ne evrakı?" dedi ve dikkati dağılıp elini fazla titretince şişeden kadehe fazladan birkaç damla döküldü. Kadehin içindeki ilacı yere döktü ve yeniden su istedi. Kız suyu verdi.

Odada bir çocuk karyolası, iki sandık, iki koltuk, bir masa, küçük bir çocuk masası ve Prens Andrey'in oturduğu küçük bir çocuk sandalyesi vardı. Pencerenin perdeleri çekiliydi ve masanın üzerinde yanan tek mumun yanına, ışığı karyolaya vurmasın diye ciltli bir nota defteri koyulmuştu.

Prenses Marya üzerinde oturduğu karyoladan kardeşine dönerek, "Sevgili kardeşim," dedi, "beklesek daha iyi olur... sonra..."

Prens Andrey, belli ki, kız kardeşini iğnelemek için öfkeli bir fısıltıyla, "Ah, biraz izin ver, boyuna saçma sapan şeyler söylüyorsun, bekledin durdun da ne oldu?" dedi.

Prenses yalvaran bir sesle, "Sevgili kardeşim, gerçekten bunu yapmasan daha iyi olur, uykuya daldı," dedi.

Prens Andrey elinde kadeh, parmaklarının ucuna basarak karyolaya yaklaştı.

Kararsız bir sesle, "Sence yapmasak daha mı iyi?" dedi.

Prenses Marya, kendi düşüncesi üstün geldiği için utanıp sıkılarak, "Sen nasıl istersen, aslında... bence... sen nasıl istersen," dedi. Kardeşine, onu fısıltıyla çağıran kızı işaret etti.

İkisinin de ateşler içinde yanan çocukla ilgilendikleri için uykusuz geçirdikleri ikinci geceydi. Aile doktoruna güvenmeyip çağırmak için şehre adam gönderdikleri başka bir doktoru bekleyerek geçirdikleri bu günlerde bir o çareye bir bu çareye başvurmuşlardı. Uykusuzluk ve sıkıntıdan bitkin düştükleri için acılarını birbirlerine yansıtıyor, birbirlerine sitem ediyor ve tartışıyorlardı.

Kız fısıltıyla, "Petruşa babanızdan birkaç evrak getirdi," dedi. Prens Andrey odadan çıktı.

Sertçe, "Ne var?" dedi ve babasının sözlü talimatlarını dinleyip, babasından gelen zarfları ve mektubu alıp çocuk odasına döndü.

Prens Andrey, "Nasıl oldu?" diye sordu.

Prenses Marya içini çekip fısıltıyla, "Bir değişiklik yok, Tanrı aşkına bekle. Karl İvanıç uykunun her şeyden iyi olduğunu söyler hep," dedi. Prens Andrey çocuğun yanına gitti, eliyle yokladı. Çocuk yanıyordu.

"Karl İvanıç da sen de yerin dibine batın!" İçine ilaç damlatılmış kadehi aldı ve yeniden çocuğun yanına gitti.

Prenses Marya, "André yapma!" dedi.

Ama Prens Andrey ona acıyla karışık bir öfkeyle kaşlarını çattı ve elinde kadehle çocuğun üzerine eğildi.

"Ama ben böyle olmasını istiyorum," dedi, "rica ederim, içir şunu ona."

Prenses Marya omuz silkti ama itaat edip kadehi aldı ve dadıyı çağırıp ilacı içirmeye başladı. Çocuk ağlamaya, hırıltılar çıkarmaya başladı. Prens Andrey yüzünü buruşturup başını ellerinin arasına aldı, odadan çıktı ve yan taraftaki kanepeye oturdu.

Mektuplar hâlâ elindeydi. Onları hiç düşünmeden, mekanik hareketlerle açtı ve okumaya başladı. İhtiyar prens mavi bir kâğıda, büyük, uzun harfleriyle, bazı yerlerde kısaltmalar kullanarak şunları yazmıştı:

"Şu anda bir haberci çok sevinçli bir haber getirdi. Eğer yalan değilse Benigsen, Preussisch-Eylau önlerinde Bonaparte'a karşı, güya mutlak bir zafer kazanmış. Peterburg'ta herkes bayram ediyor, orduya arkası kesilmeyen ödüller yağıyor. Alman da olsa, tebrik ederim. Korçevo'daki Handrikov denen komutanın ne yaptığına aklım ermiyor: Şu ana kadar ne yedek kuvvet ne de erzak aldık. Hemen oraya git ve bir hafta içinde göndermezse kafasını kopartacağımı söyle. Petenka'dan Preussisch-Eylau çarpışması hakkında bir mektup aldım, o da çarpışmaya katılmış, söylenilenlerin hepsi doğruymuş. Üstüne vazife olmayanlar karışmayınca bir Alman bile Bonaparte'ı mağlup etti. Bozguna uğramış bir halde kaçtığını söylüyorlar. Sen hemen Korçevo'ya git ve emirlerimi yerine getir."

Prens Andrey iç geçirdi ve başka bir zarfı açtı. Bu, Bilibin'den gelen, iki sayfaya küçücük harflerle yazılmış bir mektuptu. Okumadan katladı ve babasının "Hemen Korçevo'ya git ve emirlerimi yerine getir," sözleriyle biten mektubunu yeniden okudu.

Çocuk odasının kapısına gidip içeriye bakarken, "Hayır, özür dilerim ama bebek iyileşene kadar hiçbir yere gitmem," diye düşünüyordu. Prenses Marya hâlâ karyolanın yanında duruyor ve bebeği ağır ağır sallıyordu.

Prens Andrey babasının mektubunda yazdıklarını hatırlayıp, "Başka hoş olmayan neler yazıyor?" diye düşündü. "Evet. Bizimkiler benim orduya hizmet etmediğim bir zamanda Napolyon'a karşı zafer kazanmışlar. Evet, evet, her zamanki gibi bana sataşıyor... Ne yapalım, bırakalım sataşsın." Bilibin'in Fransızca mektubunu okumaya başladı. Okuduklarının yarısını anlamıyordu, sadece çok uzun süredir ona acı veren şeyi bir dakikalığına da olsa düşünmemek için okuyordu.

IX

Bilibin o sırada diplomatik memur sıfatıyla ordu genel karargâhında bulunuyordu, Fransızca ve Fransız esprileriyle, Fransızca sözcük oyunlarıyla yazmasına rağmen Ruslara özgü kendini eleştirmekten, kendiyle dalga geçmekten geri durmayan bir korkusuzlukla tüm seferi tasvir ediyordu. Bilibin diplomatik *discrétion*un[34] kendisine işkence ettiğini ve Prens Andrey gibi, orduda olup bitenler karşısında içinde biriken tüm safrayı dökebileceği güvenilir bir muhatabı olmasının kendisine çok iyi gelebileceğini yazıyordu. Mektup eski tarihliydi, Preussisch-Eylau çarpışmasından önce yazılmıştı. Bilibin şunları yazmıştı:

"Depuis nos grands succès d'Austerlitz vous savez, mon cher Prince, que je ne quitte plus les quartiers généraux. Décidément j'ai pris le goût de la guerre, et bien m'en a pris. Ce que j'ai vu ces trois mois, est incroyable.

Je commence *ab ovo*. *L'ennemi du genre humain*, comme vous savez, s'attaque aux Prussiens. Les Prussiens sont nos fidèles alliés, qui ne nous ont trompés que trois fois depuis trois ans. Nous prenons fait et cause pour eux. Mais il se trouve que *l'ennemi du genre humain* ne fait nulle attention

34 Ketumluğun.

à nos beaux discours, et avec sa manière impolie et sauvage se jette sur les Prussiens sans leur donner le temps de finir la parade commencée, en deux tours de main les rosse à plate couture et va s'installer au palais de Potsdam.

'J'ai le plus vif désir, – écrit le Roi de Prusse à Bonaparte, – que V. M. soit accueillie et traitée dans mon palais d'une manière qui lui soit agréable et c'est avec empressement, que j'ai pris à cet effet toutes les mesures que les circonstances me permettaient. Puisse-je avoir réussi!' Les généraux Prussiens se piquent de politesse envers les Français et mettent bas les armes aux premières sommations.

Le chef de la garnison de Glogau avec dix mille hommes, demande au Roi de Prusse, ce qu'il doit faire s'il est sommé de se rendre?.. Tout cela est positif.

Bref, espérant en imposer seulement par notre attitude militaire, il se trouve que nous voilà en guerre pour tout de bon, et ce qui plus est, en guerre sur nos frontières *avec et pour le Roi de Prusse*. Tout est au grand complet, il ne nous manque qu'une petite chose, c'est le général en chef. Comme il s'est trouvé que les succès d'Austerlitz auraient pu être plus décisifs si le général en chef eut été moins jeune, on fait la revue des octogénaires et entre Prosorofsky et Kamensky, on donne la préférence au dernier. Le général nous arrive en kibik à la manière Souvoroff, et est accueilli avec des acclamations de joie et de triomphe. La 4 arrive le premier courrier de Pétersbourg. On apporte les malles dans le cabinet du maréchal, qui aime à faire tout par lui-même. On m'appelle pour aider à faire le triage des lettres et prendre celles qui nous sont destinées. Le maréchal nous regarde faire et attend les paquets qui lui sont adressés. Nous cherchons – il n'y en a point. Le maréchal devient impatient, se met lui même à la besogne et trouve des lettres de l'Empereur pour le comte T., pour le prince V. et autres. Alors le voilà qui se met dans une de ses colères bleues. Il jette feu et flamme contre tout

le monde, s'empare des lettres, les décacheté et lit celles de l'Empereur adressées à d'autres.[35] Demek bana böyle davranıyorlar. Bana güvenmiyorlar! Demek gözaltında tutuluyorum, öyle olsun, defolun! Et il écrit le fameux ordre du jour au général Benigsen.[36]

'Yaralıyım, at binemiyorum ve bu yüzden orduya komuta edemem. Siz kolordunuzu Pultusk'a yıpranmış bir halde getirdiniz: Orada saldırıya açık, odunu ve kumanyası olmadan duruyor, bunun bir çaresine bakmak gerekiyor ve sizin

35 Sevgili prens, biliyorsunuz Austerlitz'deki büyük başarımızdan beri genel karargâhtan hiç ayrılmadım. Savaşın tadını kesinlikle aldım ve bundan çok memnunum. Bu üç ayda inanılmaz şeyler gördüm.
Ab ovo (En başından) başlayayım. *İnsanlığın düşmanı*, bildiğiniz gibi, Prusyalılara saldırıyor. Prusyalılar bizi üç senede sadece üç kere aldatan sadık müttefiklerimiz. Onlar için aracılık ediyoruz. Ama *insanlığın düşmanı* bizim güzel sözlerimize hiç aldırış etmiyor, Prusyalılara başladıkları geçit törenini bitirmelerine bile fırsat bırakmadan terbiyesizce ve vahşice saldırıyor, göz açıp kapayıncaya kadar dümdüz edip Potsdam Sarayı'na kuruluyor.
Prusya kralı, Bonaparte'a "En büyük dileğim," diye yazıyor, "majestelerinizin sarayımda hoş ve samimi bir biçimde karşılanıp ağırlanması ve bunun için elimden gelen tüm önlemleri, koşulların müsaade ettiği ölçüde aldım. Başarabilmiş miyim acaba!" Prusya generalleri ise Fransızlara karşı nazik olma konusunda birbirleriyle yarışıyorlar ve ilk çağrıda silahlarını bırakıyorlar.
On bin adamı olan Glogau Garnizonu komutanı Prusya kralına, teslim olması istenirse ne yapması gerektiğini soruyor... Bunların hepsi gerçek.
Kısacası, biz meseleyi sadece askerî bir tutum takınmakla çözebilmeyi umarken düpedüz savaşın içine girmiş durumdayız ve üstelik kendi sınırlarımızda, *Prusya kralı ile birlikte ve Prusya kralı için.* Her şeyimiz tamam yalnız küçük bir eksiğimiz var, o da başkomutan. Başkomutanımız o kadar genç olmasaydı Austerlitz'de daha mutlak başarılar kazanabileceğine inanıldığı için seksenliklerimiz gözden geçiriliyor ve Prozorovski ile Kamenski arasından ikincisi seçiliyor. General buraya, Suvarov gibi bir kibitkayla geliyor, sevinç ve zafer çığlıklarıyla karşılanıyor. Ayın dördünde Peterburg'tan ilk haberci geliyor. Sandıkları, her şeyi kendisi yapmayı seven mareşalin odasına götürüyorlar. Mektupların tasnifine yardım etmem ve bize ait olanları almam için beni de çağırıyorlar. Mareşal işimizi yaparken bizi izliyor, kendisine gelen paketlerin çıkmasını bekliyor. Arıyoruz, yok. Mareşal sabırsızlanıyor, kendisi de işe girişiyor ve imparatorun, Kont T.'ye, Prens V.'ye ve başkalarına yazdığı mektupları buluyor. Öfke krizine girip, mosmor kesiliyor. Herkese ateş püskürüyor, mektupları alıp açıyor, imparatorun başkalarına yazdıklarını okuyor.

36 Ve General Benigsen'e o ünlü günlük emrini yazıyor.

de dün Kont Buksgevden'e bildirdiğiniz gibi sınırımıza doğru çekilmeyi ve bunu bugün yapmayı düşünmelisiniz.'

'At üzerinde yolculuklarımdan dolayı,' *écrit-il à l'Empereur,*[37] 'eyerden derim sıyrıldı, eski yaralarım da eklenince bu durum at binmemi ve böyle büyük bir orduya komuta etmemi engelliyor; dolayısıyla bu görevi benden sonraki en kıdemli generale, Kont Buksgevden'e tüm yükümlülükleri ve bu yükümlülüklerle bağlantılı her şeyi, ekmek bulunmazsa Prusya içlerine çekilmesi tavsiyesiyle birlikte devrettim, çünkü tümen komutanları Osterman ve Sedmoretski'nin bildirdiklerine göre sadece bir günlük ekmek kalmış, bazı alaylardaysa hiç kalmamıştır, köylülerden alınan ekmekler de tamamen bitmiştir; ben ise iyileşene kadar Ostrolenka'daki hastanede kalacağım. Bu verdiğim raporla naçizane olarak bildirmek isterim ki, ordu şu anda konakladığı yerde on beş gün daha kalırsa bahara bir tek sağlam adam kalmayacaktır.

Kendisine sunulan bu önemli ve büyük fırsatı yerine getiremediği için onuru kırılan bir ihtiyarın köyüne çekilmesine izin veriniz. Orduda değil bir *komutan* bir *yazıcı* rolünü bile oynamamam için vereceğiniz değerli izni burada, hastanede bekleyeceğim. Benim ordudan ayrılmam, bir körün ordudan ayrılması gibi hiçbir şekilde hissedilmez. Rusya'da benim gibi binlercesi vardır.'

Le maréchal se fâche contre l'Empereur et nous punit tous; n'est ce pas que c'est logique!

Voilà le premier acte. Aux suivants l'intérêt et le ridicule montent comme de raison. Après le départ du maréchal il se trouve que nous sommes en vue de l'ennemi, et qu'il faut livrer bataille. Boukshevden est général en chef par droit d'ancienneté, mais de général Benigsen n'est pas de cet avis; d'autant plus qu'il est lui, avec son corps en vue de l'ennemi, et qu'il veut profiter de l'occasion d'une bataille "aus eigener

37 Diye yazıyor imparatora.

Hand" comme disent les Allemands. Il la donne. C'est la bataille de Poultousk qui est sensée être une grande victoire, mais qui à mon avis ne l'est pas du tout. Nous autres pékins avons comme vous savez, une très vilaine habitude de décider du gain ou de la perte d'une bataille. Celui qui s'est retiré après la bataille, l'a perdu, voilà ce que nous disons, et à titre nous avons perdu la bataille de Poultousk. Bref, nous nous retirons après la bataille, mais nous envoyons un courrier à Pétersbourg, qui porte les nouvelles d'une victoire, et le général ne cède pas le commandement en chef à Boukshevden, espérant recevoir de Pétersbourg en reconnaissance de sa victoire le titre de général en chef. Pendant cet interrègne, nous commençons un plan de manœuvres excessivement intéressant et original. Notre but ne consiste pas, comme il devrait l'être, à éviter ou à attaquer l'ennemi; mais uniquement à éviter le général Boukshevden, qui par droit d'ancienneté serait notre chef. Nous poursuivons ce but avec tant d'énergie, que même en passant une rivière qui n'est pas guéable, nous brûlons les ponts pour nous séparer de notre ennemi, qui, pour le moment, n'est pas Bonaparte, mais Boukshevden. Le général Boukshevden a manqué d'être attaqué et pris par des forces ennemies supérieures à cause d'une de nos belles manœuvres qui nous sauvait de lui. Boukshevden nous poursuit, – nous filons. A peine passe-t-il de notre côté de la rivière, que nous repassons de l'autre. A la fin notre ennemi Boukshevden nous attrappe et s'attaque à nous. Les deux généraux se fâchent. Il y a même une provocation en duel de la part de Boukshevden et une attaque d'épilepsie de la part de Benigsen. Mais au moment critique le courrier, qui porte la nouvelle de notre victoire de Poultousk, nous apporte de Pétersbourg notre nomination de général en chef, et le premier ennemi Boukshevden est enfoncé: nous pouvons penser au second, à Bonaparte. Mais ne voilà-t-il pas qu'à ce moment se lève devant nous un troisième ennemi, c'est le

ortodokslar qui demande à grands cris du pain, de la viande, des souchary, du foin, – que sais-je! Les magasins sont vides, les chemins impraticables. Le ortodokslar se met à la maraude, et d'une manière dont la dernière campagne ne peut vous donner la moindre idée. La moitié des régiments forme des troupes libres, qui parcourent la contrée en mettant tout à feu et à sang. Les habitants sont ruinés de fond en comble, les hôpitaux regorgent de malades, et la disette est partout. Deux fois le quartier général a été attaqué par des troupes de maraudeurs et le général en chef a été obligé lui-même de demander un bataillon pour les chasser. Dans une de ces attaques on m'a emporté ma malle vide et ma robe de chambre. L'Empereur veut donner le droit à tous les chefs de divisions de fusiller les maraudeurs, mais je crains fort que cela n'oblige une moitié de l'armée de fusiller l'autre".[38]

---

38 Mareşal imparatora kızıyor ve bizim hepimizi cezalandırıyor; ne kadar mantıklı değil mi!

Bu birinci perde. Bundan sonra olanların daha ilginç ve gülünç bir hale geldiğini söylemeye gerek yok. Mareşal ayrıldıktan sonra düşmanın hedefinde olduğumuz ve savaşmamız gerektiği ortaya çıkıyor. Kıdem gereği Buksgevden başkomutan ama General Benigsen bu görüşte değil; çünkü kolordusuyla birlikte düşmanın hedefinde olan kendisi ve Almanların deyişiyle "aus eigener Hand" (kendi başına) savaşma fırsatından faydalanmak istiyor. Yapıyor da. Büyük bir zafer olarak değerlendirilen ama benim bu görüşe hiç katılmadığım Pultusk Meydan Savaşı işte bu. Biz sıradan vatandaşların, sizin de bildiğiniz gibi, bir savaşın kazanıldığına, ya da kaybedildiğine karar verme sezgimiz iyi değildir. Savaştan sonra geri çekilenin kaybettiğini söyleriz ve böyle bakacak olursak Pultusk Meydan Savaşı'nı kaybettik. Kısacası savaştan sonra geri çekiliyoruz, Peterburg'a bir haberciyle zafer haberleri gönderiyoruz ve general kazandığı zaferin ödülü olarak Peterburg'tan başkomutanlık unvanı alacağı ümidiyle komutayı Buksgevden'e bırakmıyor. Bu komutansız dönemde oldukça ilginç ve görülmemiş manevralar yapmaya başlıyoruz. Amacımız, olması gerektiği gibi, düşmandan sakınmak ya da düşmana saldırmak değil; kıdem gereği komutan olma hakkını elinde bulunduran General Buksgevden'den sakınmak. Bu amaca ulaşmak için öyle bir enerji harcıyoruz ki karşı kıyısına geçmesi kolay olmayan bir nehri geçtikten sonra, o sırada Bonaparte değil Buksgevden olan düşmanımızla bağlantıyı kesmek için köprüleri yakıyoruz. General Buksgevden ondan kurtulmak için yaptığımız güzel manevralarımızdan biri yüzünden neredeyse saldırıya uğruyor ve daha üstün olan

Prens Andrey başta üstünkörü okuyordu ama sonra okudukları (Bilibin'e ne kadar inanabileceğini bilmesine rağmen) ilgisini gayriihtiyari daha fazla çekmeye başladı. Mektubu bu noktaya kadar okuduktan sonra buruşturup attı. Onu kızdıran mektupta okudukları değil, o an için yabancısı olduğu o hayatın onu heyecanlandırabilmesiydi. Gözlerini kapattı, eliyle alnını, okuduklarının uyandırdığı hisleri defetmek istermiş gibi ovuşturdu ve çocuk odasından gelen sesleri dinlemeye başladı. Ansızın kapının ardından garip bir ses duymuş gibi geldi. Dehşete kapıldı; mektubu okurken çocuğa bir şey olmasından korkmuştu. Parmak uçlarında yürüyerek çocuk odasının kapısına yaklaşıp kapıyı açtı.

İçeri girdiği anda dadının korkuyla ondan bir şeyler sakladığını, Prenses Marya'nın da artık karyolada oturmadığını gördü.

Arkasından Prenses Marya'nın, ona epey çaresiz gelen bir sesle, "Kardeşim," diye fısıldadığını duydu. Uzun süreli uykusuzluk ve heyecan dönemlerinden sonra çoğunlukla olduğu gibi nedensiz bir korkuya kapıldı: Çocuğun öldüğünü zan-

---

düşman kuvvetleri tarafından yakalanıyordu. Buksgevden peşimizden geliyor, biz kaçıyoruz. Nehrin bizim bulunduğumuz tarafına geçer geçmez biz karşı tarafa geçiyoruz. Sonunda düşmanımız Buksgevden bizi yakalıyor ve bize saldırıyor. İki general de öfkeli. Hatta Buksgevden düelloya davet ediyor, Benigsen ise sara nöbeti geçiriyor. Ama tam bu kritik anda Pultusk zaferi haberimizi Peterburg'a ileten haberci başkomutan olarak atandığımız haberiyle geri dönüyor ve böylece ilk düşmanımız Buksgevden'i yere sermiş oluyoruz: Artık ikincisini, Bonaparte'ı düşünebiliriz. Ama tam bu sırada karşımıza üçüncü bir düşman, seslerini yükseltip ekmek, et, peksimet, saman ve daha başka bir sürü şey isteyen *Ortodokslar* çıkıyor. Levazım deposu boş, yollar geçilmez halde. *Ortodokslar* öyle bir yağmaya başlıyorlar ki son seferde gördüklerimiz bunun yanına bile yaklaşamaz. Alayların yarısı geçtikleri her yeri ateşe verip kana bulayan başıboş birlikler. Halk tepeden tırnağa soyulup soğana çevriliyor, hastaneler ağzına kadar dolu ve kıtlık her yerde. Genel karargâh iki kere yağmacı birliklerin saldırısına uğruyor ve başkomutan onları püskürtmek için şahsen bir tabur istemek zorunda kalıyor. Bu saldırılardan birinde benim boş bavulumla ropdöşambrımı da götürdüler. İmparator bütün tümen komutanlarına yağmacıları kurşuna dizme yetkisi vermek istiyor ama bu yetki verilirse korkarım ordunun yarısı, diğer yarısını kurşuna dizmek zorunda kalır.

netti. Gördüğü ve duyduğu her şey sanki korkusunun doğru olduğunu kanıtlıyor gibiydi. "Her şey bitti," diye düşündü ve alnından soğuk terler akmaya başladı. Dadı çocuğun ölü bedenini sakladığı için boş bulacağı inancıyla şaşkın şaşkın karyolaya yaklaştı. Karyolanın cibinliğini açtı, korkuyla sağa sola bakan gözleri çocuğu bulamadı. Sonunda onu gördü. Rengi pembeleşmiş çocuk karyolada enlemesine, kollarını bacaklarını açmış, başı yastıktan düşmüş bir halde yatıyor, dudaklarını aralamış şapırdatıyor ve düzgün nefes alıyordu.

Prens Andrey çocuğun bu halini görünce onu kaybedip yeniden bulmuş gibi sevindi. Eğildi ve dudaklarıyla, kız kardeşinin öğrettiği gibi, ateşi var mı yok mu diye yokladı. Yumuşacık alnı ıslaktı, eliyle başını yokladı, saçları da su içindeydi: Çocuk çok terlemişti. Ölmek bir yana, o kötü durumdan çıkmış ve iyileşmişti anlaşılan. Prens Andrey bu küçücük, biçare yaratığı kucağına almak, sıkmak, göğsüne bastırmak istiyordu, ama bunu yapmaya cesaret edemedi. Başında duruyor, kafasına, battaniyenin altından belli olan kollarına, bacaklarına bakıyordu. Yanı başında bir hışırtı duyuldu ve karyolanın cibinliğinin altında bir gölge belirmiş gibi geldi. Dönüp bakmadı, çocuğun yüzüne bakıyor, düzenli soluk alıp verişini dinliyordu. Koyu gölge duyulmayacak kadar sessiz adımlarla karyolaya yaklaşan, cibinliği kaldırıp içine giren Prenses Marya'ydı. Prens Andrey onun geldiğini bakmadan anladı ve elini uzattı. Prenses Marya onun elini sıktı.

"Terlemiş," dedi Prens Andrey.

"Ben de bunu söylemek için yanına geldim."

Çocuk uykusunda hafifçe kımıldadı, gülümsedi, alnını yastığa sürdü.

Prens Andrey kız kardeşine baktı. Prenses Marya'nın ışıldayan gözleri, cibinliğin alacakaranlığında, içlerindeki mutluluk gözyaşlarıyla her zamankinden daha fazla parlıyordu. Prenses Marya ağabeyine doğru uzandı, karyolanın cibinliğine hafifçe tutunup öptü. Birbirlerine tehdit eder gözlerle

baktılar, cibinliğin alacakaranlığında, üçünü tüm kâinattan ayıran bu dünyayı terk etmek istemiyorlarmış gibi bir süre daha durdular. Karyolanın yanından saçları cibinliğin muslinine takılarak Prens Andrey uzaklaştı önce. İçini çekerek, "Evet, elimde artık bir tek bu kaldı," dedi.

X

Piyer masonluğa kabul edildikten kısa bir süre sonra, mülklerinde yapması gerekenlere dair kendi eliyle hazırladığı bir listeyle, köylülerinin büyük kısmının bulunduğu Kiev'e hareket etti.

Kiev'e varınca tüm kâhyalarını merkez bürosuna çağırdı ve onlara niyetlerini, isteklerini anlattı. Onlara köylülerin serflikten tamamen kurtarılmaları için gerekli tüm çalışmaların hemen yapılmasını, o zamana kadar köylülerin ağır işlerle ezdirilmemelerini, kadınların ve çocukların çalışmaya gönderilmemesini, köylülere yardım edilmesini, fiziksel cezalar yerine teşvik edici yöntemlerin kullanılmasını ve her mülke hastane, barınak ve okul kurulmasını söyledi. Kâhyalardan bazıları (bunların arasında yarı cahil olanlar da vardı) bu konuşmayı genç kontun yönetimlerinden ve para aşırmalarından memnun olmadığına yorarak korkuyla dinliyorlardı; diğerleri ilk korkuyu üzerlerinden attıktan sonra Piyer'in peltek konuşmasını ve ilk defa onun ağzından duydukları bu sözleri eğlenceli bulmuşlardı; üçüncü grup efendilerinin konuşmasını bile dinlemekten zevk alanlardı; aralarında başkâhyanın da bulunduğu dördüncü, en akıllı grup efendilerine karşı kendi çıkarlarını sağlamak için nasıl davranmaları gerektiğini bu konuşmadan anlamışlardı.

Başkâhya Piyer'in niyetlerine büyük ilgi gösterdi; ama bu değişikliklerin yanı sıra işlerin kötü bir durumda olan genel işleyişiyle de ilgilenmek gerektiğini belirtti.

Piyer, Kont Bezuhov'dan miras kalan ve her sene beş yüz bin ruble getirdiği söylenilen büyük servete rağmen, kendini merhum konttan on bin ruble aldığı dönemde olduğu kadar zengin hissetmiyordu. Gelecek dönemdeki bütçesinin yaklaşık olarak şu şekilde olduğunu hissediyordu: Tüm mülkleri için meclise yaklaşık seksen bin ödüyordu; Moskova yakınlarındaki ve Moskova'daki evlerin bakımı ve prensesler için yaklaşık otuz bin gidiyordu; on beş bin maaşlara, bir o kadar hayır işlerine harcanıyordu; kontese yaşamını sürdürebilmesi için yüz elli bin gönderiliyordu; borçların faizine yaklaşık yetmiş bin gidiyordu; inşasına başlanan bir kilisenin yapılması iki yılda yaklaşık on bine mal olmuştu; geri kalan yaklaşık yüz binin nasıl harcandığını kendisi de bilmiyordu ve neredeyse her yıl borç almak zorundaydı. Bunların dışında başkâhya her yıl kâh yangınları, kâh kötü hasadı, kâh bir imalathaneye ve fabrikaya bakım yapılması gerektiğini yazıyordu. Bu yüzden Piyer'in karşısına çıkan ilk iş, en az yetenekli ve ilgili olduğu işti: Kendi işleriyle ilgilenmek.

Piyer, başkâhyayla birlikte her gün *çalışıyordu*. Ama bu çalışmasının işleri hiç ilerletmediğini hissediyordu. Çalışmasının işle ilgisiz olduğunu, işlerin içine giremediğini ve onu harekete geçmeye zorlayamadığını hissediyordu. Bir yandan başkâhya işlerin çok kötü durumda olduğunu ortaya koyarak, borçları ödemesi gerektiğini ve serflerden faydalanarak yeni işlere girişmesi gerektiğini gösteriyordu ki Piyer bu konuda onunla aynı fikirde değildi; diğer yandan Piyer serflerin azadına başlanmasını istiyor, başkâhya bunu yapmak için önce mütevelli heyetine olan borcun ödenmesi gerektiğini ve bu yüzden bu işi hemen yapabilmenin imkânsız olduğunu ortaya koyuyordu.

Başkâhya bunun kesinlikle olanaksız olduğunu söylemiyordu; bu amaca ulaşılabilmesi için Kostroma vilayetindeki ormanların, nehrin alt tarafındaki toprakların ve Kırım'daki çiftliğin satılmasını öneriyordu. Ama başkâhyanın söylediği

işlerin, tedbirlerin kaldırılması, izinlerin yeniden alınması vs. karışıklığı karşısında Piyer'in kafası da karışıyor ve ona sadece, "Evet, evet, öyle yapın," diyordu.

Piyer'in, işi doğrudan doğruya eline alması gereken durumlarda kullanabileceği bir azmi yoktu, bu yüzden işi sevmiyor, sadece başkâhyanın karşısında işle ilgileniyormuş gibi davranıyordu. Kâhya ise, kontun karşısında, bu meselelerin efendisi için çok önemli, kendisi için ise sıkıcı olduğunu gösteren bir tavır takınmaya çalışıyordu.

Büyük şehirde tanıdıkları çoğalmaya başladı; henüz tanışmamış olanlar tanışmak için acele ediyor, kentin en büyük toprak sahibini, zenginini misafirperverlikle karşılıyorlardı. Piyer'in locaya katılırken itiraf ettiği en büyük zaafını tetikleyecek baştan çıkarıcı etkenler o kadar güçlüydü ki Piyer onlardan kaçamadı. Piyer'in yaşamı yine Peterburg'taki gibi günlerce, haftalarca, aylarca suarelerde, yemeklerde, kahvaltılarda, balolarda geçiyor, aklını başına toplamaya vakit bulamıyordu. Piyer hayal ettiği yeni hayat yerine aynı eski hayatı sürüyordu, sadece koşullar değişmişti.

Piyer masonluğun üç amacından, her masonun bir ahlâk örneği olması isteğini yerine getirmediğinin ve yedi erdemden ikisinin, iyi ahlâk ve ölüm sevgisinin kendinde olmadığının farkındaydı. Kendini diğer kuralı, insan soyunu doğru yola sokma kuralını yerine getirmek ve diğer erdemlere, insanları sevmek ve özellikle cömertliğe sahip olmakla teselli ediyordu.

Piyer 1807 baharında Peterburg'a dönmeye karar verdi. Dönüş yolunda bütün mülklerine uğramak ve emirlerinin ne kadar uygulandığını, Tanrı'nın kendisine emanet ettiği ve iyilik yapmak için uğraştığı insanların ne halde olduklarını bizzat görmek niyetindeydi.

Genç kontun tüm icatlarını neredeyse delilikle eşdeğer gören, hem kendisine, hem ona, hem de köylülere zararı dokunacağını düşünen başkâhya ödün vermişti. Köylülerin serflikten tamamen kurtarılmalarını imkânsız görüyordu,

bununla birlikte tüm mülklerde daha büyük okul, hastane, barınma binalarının inşası işiyle ilgilenmişti; efendisinin gelişi nedeniyle her yerde gösterişli olmayan –Piyer'in bunu sevmediğini biliyordu,– efendisini etkileyecek ve aldatacak dini, şükranlı, tasvirli ve ekmek-tuzlu karşılama törenleri hazırlatmıştı.

Güney baharı, Viyana kaleskasında rahat, süratli bir yolculuk ve yolun tenhalığı Piyer'in hoşuna gitmişti. Şimdiye kadar görmediği mülklerinden her biri birbirinden güzel resimler gibiydiler; gittiği her yerde insanlar durumları biraz daha düzelmiş, iyilikleri karşısında, insanın içine dokunacak kadar minnettar görünüyordu. Her yerde biraz mahcup olsa da yüreğinde keyifli duyguların uyanmasını sağlayan karşılama törenleri yapılıyordu. Bir yerde mujikler ona ekmek-tuz, Pyotr ve Pavel'in[39] tasvirlerini getirdiler, onun koruyucu melekleri Pyotr ve Pavel şerefine ve yaptığı iyilikler karşılığında sevgilerini ve minnetlerini göstermek için kilisede onun adına yeni bir dua okutma odası yapmak için iznini istediler. Başka bir yerde kucaklarında çocuklarıyla kadınlar karşıladı ve kendilerini ağır işlerden kurtardığı için teşekkür ettiler. Üçüncü mülkünde elinde haç olan, çevresi çocuklarla sarılı ve kontun bağışlarıyla bu çocuklara okuma yazma, dinî bilgiler öğreten bir papaz karşıladı. Piyer bütün mülklerinde aynı plana göre yapılmakta olan, ya da yapılmış, kısa sürede açılacak taş hastane, okul ve imaretleri kendi gözleriyle gördü. Piyer her yerde kâhyaların, kont için yapılan çalışmaların azaldığını gösteren raporlarını gördü ve mavi kaftanlı köylü temsilcilerinin dokunaklı şükranlarını dinledi.

Piyer kendisine ekmek-tuz getirilen, Pyotr ve Pavel şerefine dua okutma odası yapılan köyün Pyotr gününde panayırın kurulduğu bir ticaret köyü olduğunu, zengin mujiklerin odayı yaptırmaya zaten başladığını, mujiklerin onda dokuzunun ise büyük bir yoksulluk içinde olduğu-

39 Aziz Petrus ve Paulus. (ç.n.)

nu bilmiyordu. Kucağında çocukları olan kadınların onun emriyle angaryaya gitmemeye başladıklarından beri kendi topraklarında daha büyük bir yükün altına girdiklerini bilmiyordu. Onu elinde haçla karşılayan papazın mujiklerden zorla haraç topladığını, çevresine topladığı öğrencilerin ona gözyaşlarıyla verildiğini ve anne babalarının daha yüksek bir para ödeyerek geri alabildiklerini bilmiyordu. Aynı plana göre yapılan taş binaların kendi işçileri tarafından yapıldığını ve köylülerin kâğıt üzerinde azalmış görünen angaryalarını artırdığını bilmiyordu. Başkâhyanın ona defterde angaryanın onun isteğiyle üçte bir azaltıldığını göstermesine rağmen aslında yarım misli arttığını bilmiyordu. Ve bu nedenle Piyer mülklerine yaptığı ziyaretten çok memnun kalmış, Peterburg'tan ayrılırken sahip olduğu insancıl ruh haline yine dönmüş, akıl hocası kardeş ismiyle andığı büyük üstada coşkulu mektuplar yazmıştı.

Piyer, "Bu kadar çok hayır işlemek ne kadar kolaymış, ne kadar az gayret gerektiriyormuş," diye düşünüyordu, "ve biz bununla ne kadar az ilgileniyoruz!"

Sergilenen minnet gösterilerinden mutlu olmuş ama onları kabul ederken utanmıştı. Bu minnettarlık ona bu sıradan, iyi insanlara daha ne kadar çok iyilik yapabileceğini hatırlatmıştı.

Son derece aptal ama kurnaz bir adam olan başkâhya, kontun akıllı ama saf bir adam olduğunu, onunla bir oyuncak gibi oynayabileceğini iyice anlayıp, hazırlıkların Piyer üzerinde yarattığı etkiyi görünce, mevcut halleriyle oldukça mutlu olan köylülerin serflikten kurtarılmalarının imkânsızlığını, daha da önemlisi hiç gerekli olmadığını ona delillerle, daha kararlı bir şekilde anlattı.

Piyer onlardan daha mutlu insanların az bulunacağı ve serflikten kurtarılmaları durumunda başlarına kimbilir nelerin geleceği konusunda kâhyaya içten içe katılıyordu; ama isteksizce de olsa doğru olduğunu düşündüğü şeyde direni-

yordu. Başkâhya, kontun ormanların ve mülklerin, meclise onlar için ödenecek paradan kurtulmak için satılmaları konusunda gerekli tüm işlemlerin yapılıp yapılmadığını asla anlayamayacağından, yeni yapılan binaların boş durduğunu, serflerinin diğer bütün serfler gibi para ve emek, yani verebilecekleri her şeyi verdiklerini sorup öğrenmeyeceğinden iyice emin olunca kontun isteklerinin yerine getirilmesi için elinden gelen her şeyi yapacağına söz verdi.

XI

Güneye yaptığı yolculuktan içi oldukça rahatlamış olarak dönen Piyer, epeydir aklında olan, iki yıldır görmediği dostu Bolkonski'ye uğrama niyetini gerçekleştirdi.

Son istasyonda Prens Andrey'in Lısıye Gori'de değil, kendine ait bir çiftlikte kaldığını öğrenince oraya gitti.

Boguçarovo tarlalarla, bir kısmı kesilmiş bir kısmı kesilmemiş köknar ve huş ormanlarıyla örtülü, pek de güzel olmayan bir düzlükteydi. Prensin malikânesi köy boyunca uzanan büyük, düz yolun sonunda, yeni kazılmış, kıyısında daha ot bitmemiş, ağzına kadar dolu bir göletin arkasında, biraz daha büyük çam ağaçlarının arasındaki genç bir ormanın ortasındaydı.

Prensin malikânesi harman yeri, dış binalar, ahırlar, hamam, ek bina ve inşası hâlâ devam eden yarım daire biçiminde alınlıklı, büyük, taş bir evden ibaretti. Evin etrafında yeni yapılmış bir bahçe vardı. Çitler ve giriş kapısı sağlam ve yeniydi; gölgeliğin altında iki tulumba ve yeşile boyanmış bir fıçı vardı; yollar düz, köprüler dayanıklı ve korkulukluydu. Her şey bir düzen ve düzgün yönetim hissi uyandırıyordu. Rastladığı uşaklara prensin nerede oturduğunu sorunca, göletin kıyısındaki küçük, yeni ek binayı işaret ettiler. Prens Andrey'in ihtiyar lalası Anton, Piyer'in kaleskadan inmesine

yardım etti, prensin evde olduğunu söyledi ve onu küçük, temiz bir kabul salonuna götürdü.

Dostunu Peterburg'ta en son gördüğü ışıltılı ortamdan sonra bu küçük ama temiz evin mütevazılığı Piyer'i çok şaşırtmıştı. Hâlâ çam kokan, alçısı yapılmamış küçük salona aceleyle girdi, daha da gitmek istedi ama Anton parmak uçlarında koşarak önüne geçti ve kapıyı vurdu.

"Ne var?" diyen sert, tatsız bir ses duyuldu.

Anton, "Misafir geldi," diye yanıtladı.

"Beklemesini rica et," dedi ve çekilen bir sandalyenin sesi duyuldu. Piyer hızlı adımlarla kapıya yaklaştı ve kapıdan kaşları çatılmış bir halde çıkan, yaşlanmış Prens Andrey'le burun buruna geldi. Piyer onu kucakladı, gözlüğünü çıkartıp yanaklarından öptü ve yüzünü yakından inceledi.

Prens Andrey, "İşte bunu hiç beklemiyordum, çok sevindim," dedi. Piyer hiçbir şey söylemedi; dostuna şaşkın şaşkın, gözlerini ayırmadan bakıyordu. Prens Andrey'deki değişiklik onu hayrete düşürmüştü. Sözleri içtendi, yüzü ve dudakları gülüyordu ama bakışları donuk, cansızdı ve Prens Andrey gözle görülür tüm çabasına rağmen onlara mutlu, neşeli bir ışıltı veremiyordu. Dostu zayıflamış, sararmış, olgunlaşmıştı, ama Piyer'i alışana kadar şaşırtan ve yadırgatan bu bakışlar ve alnındaki, bir şeyi uzun süre, etraflıca düşündüğünü gösteren çizgilerdi.

Uzun süreli ayrılıklardan sonraki buluşmalarda her zaman olduğu gibi konuşma uzun bir süre rayına oturmadı; uzun uzun konuşulması gerektiğini kendilerinin de bildiği şeyler hakkında birbirlerine sorular sordular, ama kısa cevaplar verdiler. Nihayet konuşma ilk başta hafifçe değindikleri bazı konular, geçmişteki yaşamları, gelecek planları, Piyer'in yolculuğu, işleri, savaş vs. üzerinde yavaş yavaş yolunu bulmaya başladı. Piyer'in, Prens Andrey'in bakışlarında fark ettiği dalgın bir ilgi ve bitkinlik, şimdi Piyer'i dinlerken beliren gülümsemesinde, özellikle Piyer gelecek ya da geçmiş hak-

kında heyecan dolu bir mutlulukla konuşurken daha belirgin bir biçimde ortaya çıkıyordu. Sanki Prens Andrey onun anlattıklarıyla ilgilenmek istediği halde bunu başaramıyordu. Piyer, Prens Andrey'in karşısında heyecanlanmanın, hayaller kurmanın, mutluluk ve iyilik için ümit beslemenin yakışık almadığını hissetmeye başlamıştı. Özellikle son seyahatinde yenilenen, canlanan masonik düşüncelerini ifade etmeye utanıyordu. Kendini tutuyor, saf görünmekten korkuyordu; bununla birlikte Peterburg'ta olduğundan tamamen farklı, daha iyi bir Piyer haline geldiğini arkadaşına bir an önce göstermek için karşı konulmaz bir istek duyuyordu.

"Görüşmediğimiz süre boyunca ne kadar çok şey yaşadığımı size anlatamam. Ben bile artık kendimi tanıyamıyorum."

Prens Andrey, "Evet o zamandan beri çok ama çok değiştik," dedi.

"Peki ya siz?" diye sordu Piyer. "Sizin planlarınızda neler var?"

Prens Andrey alaycı bir edayla, "Planlarım mı?" dedi ve bu sözün anlamı kendisini de çok şaşırtmış gibi, "Benim planlarım mı?" diye yineledi. "Görüyorsun işte, ev yapıyorum, önümüzdeki sene tamamen buraya yerleşmek istiyorum..."

Piyer hiçbir şey söylemedi, gözlerini Andrey'in yaşlanmış yüzüne dikmişti.

Piyer, "Hayır, benim sormak istediğim," dedi ama Prens Andrey sözünü kesti:

"Ne diye benim hakkımda konuşuyoruz ki... sen anlat, yolculuğunu anlat, mülklerinde neler yaptın hepsini anlat."

Piyer yaptığı yeniliklerde kendine düşen payı mümkün olduğu kadar gizlemeye çalışarak mülklerinde yaptıklarını anlatmaya başladı. Prens Andrey, Piyer'in anlattıklarını, onun bütün yaptıkları uzun süredir bilinen bir hikâyeymiş gibi birkaç defa o daha söylemeden kendisi tamamladı ve sadece ilgisizlikle değil Piyer'in anlattıklarından utanıyormuş gibi dinledi.

Piyer dostunun karşısında kendini rahatsız hissetmeye, hatta bir ağırlık duymaya başladı. Sessizliğe büründü.

Misafirinin yanında rahat olmadığı ve sıkıldığı her halinden anlaşılan Prens Andrey, "Bak dostum," dedi, "ben burada açık ordugâhtayım, sadece şöyle bir bakmaya gelmiştim. Bugün tekrar kız kardeşimin yanına dönüyorum. Seni onunla tanıştırırım. Zaten tanışmıştınız galiba." Bunları artık aralarında hiçbir ortak yan kalmadığını hissettiği misafirini oyalamak için söylediği açıktı. "Yemekten sonra gideriz. Şimdi benim çiftliğe bir göz atmak ister misin?"

Dışarı çıktılar ve aralarında belli bir yakınlık olmayan insanlar gibi siyasi haberler, ortak tanıdıklar hakkında konuşarak yemeğe kadar dolaştılar. Prens Andrey sadece yeni yaptırdığı çiftlikten ve inşaattan bahsederken biraz canlandı, ilgisi arttı ama iskelelerin üzerinde evin gelecekteki düzenini anlatırken, konuşmanın ortasında aniden durdu. "Yine de bunun da dikkate değer hiçbir tarafı yok, yemeğe gidelim, sonra da yola çıkarız." Yemekte Piyer'in evliliğinden söz açıldı.

Prens Andrey, "Bunu duyduğumda çok şaşırmıştım," dedi.

Piyer bu konu her açıldığında olduğu gibi yine kızardı ve çabucak, "Bütün bunların nasıl olduğunu bir gün anlatırım. Ama biliyor musunuz, artık hepsi bitti, hem de sonsuza kadar," dedi.

Prens Andrey, "Sonsuza kadar mı?" dedi. "Hiçbir şey sonsuza kadar değildir."

"Ama bütün bunların nasıl bittiğini biliyor musunuz? Düelloyu duydunuz mu?"

"Evet, başından öyle bir şey de geçmiş."

Piyer, "Tanrı'ya bir tek, o adamı öldürmediğim için şükrediyorum," dedi.

Prens Andrey, "Neden?" dedi, "Kudurmuş bir köpeği öldürmek iyi bir şeydir."

"Hayır, insan öldürmek iyi değildir, doğru değildir..."

Prens Andrey, "Neden doğru olmasın?" diye sordu. "Neyin doğru neyin yanlış olduğunu takdir etmek insanların işi değil. İnsanlar hep hata yaptılar ve yapacaklar, en çok da neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda."

Buraya geldiğinden beri Prens Andrey'in ilk defa heyecanlandığını keyifle hisseden Piyer konuşmak, şu anki durumuna nasıl geldiğini anlatmak isteği duydu ve "Başka bir insana kötülüğü dokunacak şey yanlıştır," dedi.

"Başka bir insan için neyin kötü olduğunu sana kim söyledi?" diye sordu.

Piyer, "Neyin kötü olduğunu mu?" dedi. "Hepimiz bizim için neyin kötü olacağını biliriz."

Prens Andrey gitgide heyecanlanarak ve muhtemelen Piyer'e yeni görüşünü açıklamak için, "Evet biliriz ama kendim için kötü olduğunu bildiğim bir şeyi başkalarına yapamam," dedi. Fransızca devam etti: "Je ne connais dans la vie que maux bien réels: c'est le remord et la maladie. Il n'est de bien que l'absence de ces maux.[40] Bu iki kötü şeyden kaçınıp kendin için yaşamak, benim hayat görüşüm artık böyle."

Piyer, "Peki ya insanları sevmek, özveride bulunmak?" dedi, "Hayır, sizinle aynı fikirde olamam! Sadece kötülük yapmayacak, pişman olmayacak bir şekilde yaşamak yeterli değil. Ben böyle yaşadım, kendim için yaşadım ve hayatımı mahvettim. Ancak şimdi başkaları için yaşayınca, (Piyer alçakgönüllülükle düzeltti) en azından yaşamaya çalışınca, ancak şimdi yaşamın mutluluğunu anladım. Hayır, sizinle aynı fikirde değilim, siz de öyle düşünmüyorsunuz." Prens Andrey hiçbir şey söylemeden Piyer'e baktı ve alaylı alaylı gülümsedi.

"Kız kardeşim Prenses Marya'yı göreceksin. Onunla iyi anlaşırsın," dedi. Bir süre sustuktan sonra, "Belki sen de kendine göre haklısın," diye devam etti, "ama herkes kendi bildiği gibi yaşar: Sen kendin için yaşamışsın, söylediklerine

40 Ben hayatta sadece iki tane gerçekten kötü olan şey biliyorum: vicdan azabı ve hastalık. İyi olan tek şey de bu kötü şeylerin olmaması.

bakılırsa az kalsın bu yüzden hayatını mahvediyormuşsun ve mutluluğu da ancak başkaları için yaşamaya başlayınca bulmuşsun. Benim başımaysa tam tersi geldi. Ben şan şöhret için yaşadım. (Peki nedir bu şan şöhret? Başkalarını sevmek, onlar için bir şeyler yapmak istemek, onların övgüsünü almayı istemektir.) Ben de bu yüzden başkaları için yaşadım, hayatımı hemen hemen değil tamamen mahvettim. Sadece kendim için yaşamaya başladığım günden beri rahatım."

Piyer heyecanla sordu: "Ama insan nasıl sadece kendisi için yaşar? Ya oğlun, kız kardeşin, baban?"

Prens Andrey, "Ha ben ha onlar, onlar başkası değil ki!" dedi. "Başkası, *komşular*, senin ve Prenses Marya'nın deyiminizle le prochain,[41] yanlışların ve kötülüğün başlıca kaynağı işte onlar. Le prochain, senin Kiev'deki, iyilik yapmak istediğin mujiklerin."

Ve Piyer'i alaycı, kışkırtıcı bakışlarla süzdü. Piyer'e meydan okuduğu belliydi.

Piyer gitgide heyecanlanarak, "Şaka ediyorsunuz," dedi, "benim iyilik yapmayı istememde (bu isteği az ve yetersiz olsa da yerine getirdim), bunu istemiş ve bir şeyler yapmış olmamda nasıl bir yanlışlık, bir kötülük olabilir? Talihsiz insanların, mujiklerimizin, sizin benim gibi insanların, Tanrı'ya ve hakikate dair ayinlerden ve anlamsız dualardan başka hiçbir fikri olmadan büyüyüp ölen insanların, rahatlatıcı ahiret inancından, cezadan, ödülden dersler çıkartıp teselli bulmalarında ne gibi bir kötülük olabilir? İnsanlar tedavi görmedikleri için ölürken ve benim onlara maddi olarak yardım etmem bu kadar kolayken onlara doktor götürmemde, hastane ve huzurevi yaptırmamda nasıl bir yanlışlık ve kötülük olabilir? Gece gündüz dinlenmek nedir bilmeyen mujiğe, bebekli kadına dinlenme, boş vakit olanağı sağlamam elle tutulur, kuşku götürmez bir iyilik değil mi?.." diye ekledi telaşla peltek peltek. "Benim yaptığım da bu, az da

41 Komşular.

olsa, yetersiz de olsa bir şeyler yaptım, yaptıklarımın iyi olmadığına beni ikna edemeyeceğiniz gibi, sizin de böyle düşünmediğinize ikna edemezsiniz. Önemli olan," diye devam etti, "bu iyiliği yapmanın verdiği hazzın hayattaki tek gerçek mutluluk olduğunu biliyorum, hem de iyi biliyorum."

Prens Andrey, "Evet, meseleye bu açıdan bakarsan iş değişir," dedi, "ben ev yapıyorum, bahçe düzenliyorum, sen hastane yaptırıyorsun. O da bu da vakit geçirmek için faydalı olabilir. Ama neyin doğru, neyin iyi olduğuna bırakalım da bizim yerimize her şeyi bilen karar versin. Mademki tartışmak istiyorsun," diye devam etti, "hadi o zaman." Masadan kalktılar ve balkon işlevi gören sundurmaya oturdular.

Prens Andrey, "Hadi tartışalım," dedi, "sen okullardan bahsediyorsun," diye parmağını kıvırarak devam etti, "eğitimden vesaireden, yani sen şunu," dedi yanlarından kalpağını çıkartarak geçen mujiği işaret ederek, "içinde bulunduğu hayvanca durumdan kurtarmak ve manevi ihtiyaçlar duymasını sağlamak istiyorsun. Ama bana öyle geliyor ki onun tadabileceği tek mutluluk hayvani mutluluk ve sen onu bundan mahrum etmek istiyorsun. Ben ona gıpta ediyorum, sense benim aklımı, benim duygularımı, benim olanaklarımı vermeden onu ben yapmak istiyorsun. Bunun yanında onun işini hafifletmekten bahsediyorsun. Ama bence senin ve benim için kafa emeği neyse, fiziksel emek de onun için öyle bir ihtiyaç, varlığının bir koşulu. Sen düşünmezlik edemezsin. Ben saat üçte yatıyorum, aklıma düşünceler geliyor, uyku tutmuyor, dönüp duruyorum, sabaha kadar uyuyamıyorum çünkü onun tarlayı sürmezlik, ekinleri biçmezlik edemeyeceği gibi ben de düşünmeden edemem; o bunları yapmazsa meyhaneye gider ya da hastalanır. Ben onun gibi korkunç bir fiziksel emek harcayacak olsam bir haftada ölürsem, o da benim gibi fiziksel aylaklık yaparsa şişmanlar, ölür. Üçüncü olarak, başka ne demiştin?"

Prens Andrey üçüncü parmağını kıvırdı.

"Ah, evet. Hastaneler, tedavi. Bir yerine bir darbe aldı, ölecek, sen ondan kan aldın, iyileştirdin, on yıl sakat gezecek, herkese yük olacak. Ölmek onun için daha rahat, daha kolay olurdu. Yenileri doğar, zaten onlardan bir sürü var. Sen benim gibi işçilerinden biri gittiği için üzülmüyorsun, sen onu sevdiğin için tedavi ettirmek istiyorsun. Oysa onun buna ihtiyacı yok. Ayrıca tıbbın her zaman herkesi iyileştirebileceğini düşünmek de büyük bir hayal... Öldürmesine öldürür bak!" dedi kaşlarını öfkeyle kaldırıp ve yüzünü Piyer'den başka yana çevirdi.

Prens Andrey düşüncelerini o kadar açık ve kesin bir dille anlatmıştı ki, bunları çok düşündüğü belliydi; ayrıca uzun süredir konuşmamış gibi istekli ve hızlı konuşuyordu. Düşünceleri ümitsizleştikçe bakışları canlanıyordu.

Piyer, "Bu korkunç bir şey, korkunç!" dedi. "Böyle düşüncelerle nasıl yaşanır anlayamıyorum. Benim de kısa süre önce hem Moskova'da hem de yolda böyle anlarım oldu, öyle bir hale geliyordum ki sanki yaşamıyordum, her şey bana mide bulandırıcı geliyordu, özellikle de kendim. Yemek yemiyor, yıkanmıyordum... peki ya siz..."

Prens Andrey, "Neden yıkanmayalım, ne temiz, ne de sağlıklı," dedi. "Tersine, hayatı mümkün olduğu kadar hoş, yaşanılır bir hale getirmeli. Yaşıyorum ve bu benim suçum değil, bu yüzden ölene kadar mümkün olduğu kadar iyi, kimseyi rahatsız etmeden yaşamak gerek."

"Ama sizi yaşamaya teşvik eden ne? Böyle düşüncelerle hiçbir şey yapmadan oturmaya, hiçbir işin altına girmemeye..."

"Hayat şimdiki haliyle de insanı rahat bırakmıyor. Hiçbir şey yapmamaktan çok memnun olurdum ama öte yandan buranın soyluları beni başkanları seçmekle onurlandırdı; zar zor kurtuldum. Bu iş için gerekenlerin, bunu yapmak için gereken o güler yüzlü, ilgili basmakalıp tavrın bende olmadığını anlayamadılar. Sonra başımı dinleyebilecek bir köşem olsun diye yaptırdığım bu ev var. Şimdi bir de milisler çıktı."

"Neden orduya katılmıyorsunuz?"

"Austerlitz'den sonra mı?" dedi Prens Andrey hüzünle. "Hayır, teşekkür ederim, kalsın, faal Rus ordusuna hizmet etmeyeceğime dair kendi kendime söz verdim. Ve etmeyeceğim. Bonaparte buraya, Smolensk'e gelse, Lısiye Gori'nin kapısına dayansa bile Rus ordusunda hizmete kalkışmam." Prens Andrey sakinleşmişti, "Söylediğim gibi," diye devam etti, "milislerle ilgileniyorum, babam üçüncü bölgenin başkomutanı ve benim için ordudan kurtulmanın tek yolu ona hizmet etmek."

"Hizmet ediyorsunuz yani?"

"Ediyorum." Bir süre konuşmadı.

"Peki neden ediyorsunuz?"

"Nedeni şu: Babam kendi döneminin en saygıdeğer insanlarından biri. Ama yaşlanıyor, sert demek biraz abartılı olsa da oldukça hareketli biri. Sınırsız yetki kullanmak gibi korkunç bir huyu var ve hükümdar milis başkomutanı sıfatıyla ona bu yetkiyi verdi." Prens Andrey gülümseyerek, "İki hafta önce iki saat geç kalsaydım Yuhnov'daki zabıt memurunu asacakmış," dedi, "benden başka hiç kimsenin babamın üzerinde bir etkisi olmayacağı için hizmet ediyorum, böylece onu sonradan acısını çekeceği bir şey yapmaktan kurtarıyorum."

"İşte görüyorsunuz ya!"

Prens Andrey, "Evet, mais ce n'est pas comme vous l'entendez,"[42] diye devam etti, "ben milislerin çizmelerini çalan bu aşağılık zabıt memuruna iyilik etmek istemedim, istemiyorum da; hatta asıldığını görmek beni çok mutlu ederdi ama babama acıyorum, yani kendime."

Prens Andrey gittikçe canlanıyordu. Bahsettiği bu davranışının, komşusuna herhangi bir iyilikte bulunma isteği barındırmadığını Piyer'e kanıtlamaya çalışırken gözleri heyecanla parlıyordu.

---

42 Ama düşündüğün gibi değil,

"Demek mujikleri azat etmek istiyorsun," diye devam etti. "Bu çok iyi, ama senin için değil (sanırım sen hiç kimseyi kırbaçlamadın ya da Sibirya'ya sürmedin), hatta köylülerin için bile o kadar iyi değil. Bence dövüldükleri, kırbaçlandıkları, Sibirya'ya sürüldükleri için daha kötü duruma düşmezler, Sibirya'da aynı hayvani yaşamı sürmeye devam ederler, vücutlarındaki yaralar kapanır ve eskisi gibi mutlu olurlar. Ama bu, ahlâken çürüyen, pişmanlık duyan, bu pişmanlığı bastıran, doğru da olsa yanlış da olsa cezalandırma olanağına sahip olduğu için kabalaşan insanlar için geçerlidir. İşte benim acıdığım ve uğurlarına köylüleri azat etmek isteyebileceğim insanlar bunlardır. Sen belki görmemişsindir ama ben sınırsız yetki geleneği içinde yetişmiş nice iyi insanın zamanla daha hırçın, daha acımasız, daha kaba hale geldiklerini fark etmelerine rağmen kendilerine hâkim olamadıklarını ve gittikçe mutsuzlaştıklarını gördüm."

Prens Andrey bunları öyle inanarak söylüyordu ki Piyer elinde olmadan bu fikirleri babasından aldığını düşündü. Ona hiçbir karşılık vermedi.

"Bu yüzden ben bu insanlar için, insanlık onuru, vicdan rahatlığı, saflık için üzülüyorum, onların ne kadar vurursan vur aynı kalacak sırtları ve ne kadar tıraş edersen et aynı kalacak alınları için değil."

Piyer, "Hayır, hayır, binlerce kez hayır! Sizinle asla aynı fikirde olmayacağım," dedi.

XII

Prens Andrey ile Piyer akşam arabaya bindiler ve Lısıye Gori'ye doğru yola çıktılar. Prens Andrey, Piyer'e göz atarak, keyifli olduğunu gösteren sözlerle arada bir sessizliği bozuyordu.

Tarlaları göstererek üretimi geliştirme anlamında yaptığı yenilikleri anlatıyordu.

Piyer kasvetli bir halde konuşmadan duruyor, tek kelimelik cevaplar veriyor ve kendi düşüncelerine yoğunlaşmış görünüyordu.

Piyer, Prens Andrey'in mutlu olmadığını, yanılgılar içinde olduğunu, gerçek nuru bilmediğini, ona yardım etmesi, onu aydınlatması ve yüceltmesi gerektiğini düşünüyordu. Ama Piyer, daha konuşmaya nasıl ve hangi sözlerle başlayacağını düşünürken, Prens Andrey'in tek kelimeyle, tek bir argümanla onun tüm öğretisini yıkacağını hissediyor, söze başlamaktan, çok değer verdiği inancının alaya alınmasından korkuyordu.

Piyer aniden başını saldıran bir boğa gibi eğerek, "Hayır ama neden böyle düşünüyorsunuz?" diye başladı. "Neden böyle düşünüyorsunuz? Böyle düşünmemelisiniz."

Prens Andrey şaşkınlıkla sordu: "Ne düşünüyorum?"

"Yaşam, insanın görevi. Böyle olamaz. Ben de böyle düşünüyordum, beni ne kurtardı biliyor musunuz? Masonluk. Hayır, gülmeyin. Masonluk, benim de zamanında düşündüğümden farklı olarak dinî, ayinsel bir mezhep değil, masonluk insanlığın en iyi, ebedî yönlerinin yegâne ifadesi." Ve Prens Andrey'e masonluğu kendi anladığı biçimiyle anlatmaya başladı.

Masonluğun devlet ve din zincirlerinden kurtulmuş bir Hristiyanlık öğretisi, eşitlik, kardeşlik ve sevgi öğretisi olduğunu söyledi.

Piyer, "Sadece bizim kutsal kardeşliğimiz yaşamın gerçek anlamına ulaşmıştır, gerisi rüyadan ibarettir," dedi. "Bu birliğin dışında kalan her şeyin yalan ve sahte olduğunu bilin dostum, akıllı ve iyi bir insanın hayatını sizin gibi başkalarına zarar vermeyerek geçirmeye çalışmaktan başka yapacak bir şey olmadığı konusunda size katılıyorum. Ama bizim temel inançlarımızı benimseyin, kardeşliğimize katılın, kendinizi bize bırakın, rehberlik edilmesine izin verin, kendinizi benim hissettiğim gibi ilk halkası göklerde, büyük, görünmez zincirin bir halkası gibi hissedeceksiniz."

Prens Andrey, Piyer'in söylediklerini sessizce, önüne bakarak dinliyordu. Piyer'den birkaç kere, kaleskanın gürültüsünden dolayı duyamadığı sözlerini tekrarlamasını istedi. Piyer, Prens Andrey'in gözlerinde beliren farklı bir parıltıdan ve sessizliğinden sözlerinin boşa gitmediğini, Prens Andrey'in sözünü kesmeyeceğini ve söylediklerine gülmeyeceğini anladı.

Taştığı için salla geçmeleri gereken bir nehre vardılar. Atlar ve kaleska sala yerleştirilirken onlar da sala bindiler.

Prens Andrey salın korkuluğuna yaslanmış, sessizce, batan güneşin boylu boyunca yansıdığı sel sularını seyrediyordu.

Piyer, "Bu konuda ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. "Neden hiçbir şey söylemiyorsunuz?"

Prens Andrey, "Ne mi düşünüyorum? Seni dinliyordum. Bunlar öyle olmasına öyle," dedi, "ama sen bizim kardeşliğimize katıl, biz sana hayatın anlamını, insanın amacını, dünyada hüküm süren kanunları gösteririz diyorsun. Ama biz kimiz? İnsanlar. Siz her şeyi nereden biliyorsunuz? Sizin gördüklerinizi neden ben tek başıma görmüyorum? Siz yeryüzünde iyiliğin ve doğruluğun saltanatını görüyorsunuz, ben onu görmüyorum."

Piyer sözünü kesti. "Ahirete inanıyor musun?" diye sordu.

Prens Andrey, "Ahirete mi?" diye yineledi ama Piyer, Prens Andrey'in ateist düşünceleri olduğunu bildiğinden bu yinelemeyi ret kabul edip yanıt vermesine vakit bırakmadı.

"Siz yeryüzünde iyiliğin ve doğruluğun saltanatını göremediğinizi söylüyorsunuz. Ben de göremiyordum; hayatımıza her şeyin sonu gibi bakarsak onu görmek imkânsızdır. Dünya toprağında, özellikle bu toprakta (Piyer tarlaları işaret etti) hakikat yoktur, her şey yalan ve kötüdür; ama evrende, evrenin bütününde doğruluğun saltanatı vardır ve biz şu anda dünyanın çocukları olsak da ebediyette tüm evrenin çocuklarıyız. Ben bu muazzam, uyumlu bütünün bir parça-

sı olduğumu yüreğimde hissetmiyor muyum? Tanrı'nın, siz isterseniz Üstün Güç deyin, görünür kılındığı, sayıları hesaplanamayan varlıklar içinde bir halka, en dipteki varlıklardan en üst varlıklara uzanan merdivenin bir basamağı olduğumu hissetmiyor muyum? Bitkiden başlayıp insana dek çıkan bu merdiveni görüyorsam, açıkça görüyorsam neden dipteki ucunu görmediğim bu merdivenin bitkilerde yok olduğunu varsayayım. Neden bu basamakların bende kesildiğini, yukarılara, en yukarıdaki varlıklara kadar uzanmadığını varsayayım? Ben sadece dünyadaki hiçbir şey ortadan kaybolmadığı gibi benim de ortadan kaybolamayacağımı değil, her zaman var olacağımı ve her zaman var olduğumu hissediyorum. Benden başka, benden üstün ruhların yaşadığını ve hakikatin o dünyada olduğunu hissediyorum."

Prens Andrey, "Evet, bu Herder'in öğretisi," dedi. "Ama beni ikna etmeye yetmez dostum, hayat ve ölüm, işte bu beni ikna eder. Beni ikna edecek şey senin için değerli, sana bağlı olan, ona karşı suçlu olduğun ve bağışlanmayı ümit ettiğin bir varlığa rastlamak (Prens Andrey'in sesi titredi ve başını çevirdi) ve bu varlığın birdenbire acılar, ağrılar çekmesi ve ortadan kalkmasıdır... Neden? Bunun bir yanıtının olmaması mümkün değil! Ve ben olduğuna inanıyorum... işte beni ikna eden, ikna etmiş olan şey budur."

Piyer, "Evet, evet öyle," dedi. "Ben de zaten aynı şeyi söylemiyor muyum?"

"Hayır. Benim tek söylediğim, beni ahiretin kaçınılmaz olduğuna ikna eden tek şey argümanlar değil, bir insanla hayatta el ele yürürken birdenbire o insanın *orada, hiçlikte* kaybolması ve senin de o uçurumun kenarında dikilip oraya bakman. Ben bakmıştım..."

"Tamam! *Orasının* ve *birisinin* olduğunu kabul ediyorsun. Orası ahiret, *birisi* Tanrı."

Prens Andrey cevap vermedi. Kaleska ve atlar çoktan öbür yakaya geçmiş, atlar koşulmuştu, güneş yarıya kadar

batmıştı, akşam ayazı salın yanındaki su birikintilerini yıldız yıldız donduruyordu, Piyer ile Andrey hâlâ salın üzerinde konuşuyorlardı ve uşaklar, sürücüler, salcılar şaşkınlıkla onlara bakıyordu.

Piyer, "Eğer Tanrı varsa, ahiret varsa, doğruluk ve erdem de vardır ve insanın en büyük mutluluğu bunlara ulaşmak için çabalamasıdır. Yaşamalıyız, sevmeliyiz," dedi. "Sadece şimdi bu toprak parçası üzerinde yaşadığımıza değil, orada, o bütünlükte (gökyüzünü işaret etti) yaşamış olduğumuza ve yaşayacağımıza inanmalıyız." Prens Andrey salın korkuluğuna yaslanmış duruyor, gözlerini güneşin taşmış, rengi maviye çalan sular üzerindeki kızıl yansımasına dikmiş Piyer'i dinliyordu. Piyer konuşmasını tamamlamıştı. Mutlak bir sessizlik vardı. Sal uzun süredir olduğu yerde duruyordu ve sadece akıntının dalgaları salın dibine çarptıkça hafif bir ses duyuluyordu. Suların bu dalgalanması Prens Andrey'e, Piyer'in sözleri için "Doğru, inan bunlara," diyormuş gibi geliyordu.

Prens Andrey iç geçirdi ve Piyer'in kızarmış, heyecanlı, yine de dostunun üstünlüğü karşısında utangaç yüzüne parlak, çocuksu, sevecen gözlerle baktı.

"Evet, keşke dediğin gibi olsaydı!" dedi. "Hadi gidip arabaya binelim," diye ekledi, saldan inerken Piyer'in işaret ettiği gökyüzüne baktı, Austerlitz savaş meydanında yatarken gördüğü o yüksek, uçsuz bucaksız gökyüzünü Austerlitz'den sonra ilk defa gördü ve içinde uzun süredir uykuda olan bir şey, içindeki en iyi şey birden yüreğinde sevinçli, taptaze bir halde yeniden uyandı. Bu duygu Prens Andrey yaşamın olağan koşullarına döner dönmez ortadan kaybolmuştu, ama Prens Andrey geliştirmeyi başaramadığı bu duyguyu içinde taşıdığını biliyordu. Piyer'le görüşmesi Prens Andrey'in hayatında yeni bir dönem açmış, görünürde eskisi gibi yaşamaya devam etse de iç dünyasında yeni bir hayata başlamıştı.

XIII

Prens Andrey ve Piyer, Lısiye Gori'deki evin ana kapısına vardıklarında hava kararmaya başlamıştı bile. Prens Andrey yaklaşırlarken Piyer'in dikkatini gülümseyerek sundurmanın arka tarafındaki kargaşaya çekti. Sırtında çantası, beli bükülmüş, yaşlı bir kadın ve kısa boylu, uzun saçlı, siyah giyimli bir adam yaklaşan kaleskayı görünce gerisingeri, avlu kapısına doğru hızla kaçmaya başlamışlardı. İki kadın da peşlerinden gidiyordu ve dördü de arabaya bakarak sundurmanın arka tarafında korku içinde kaçıyordu.

Prens Andrey, "Bunlar Maşa'nın Tanrı insanları," dedi, "bizi babam sandılar. Bu, kız kardeşimin babamın sözünü dinlemediği tek şey: Babam bu hacıların[43] kovulmasını emreder, kardeşimse onları içeri alır."

Piyer, "Tanrı insanları da ne demek?" diye sordu.

Prens Andrey cevap verecek zaman bulamadı. Hizmetkârlar onları karşılamaya çıktı ve Prens Andrey onlara ihtiyar prensin nerede olduğunu, yakın zamanda gelmesinin beklenip beklenmediğini sordu.

İhtiyar prens hâlâ şehirdeydi ve her an gelmesi bekleniyordu.

Prens Andrey, Piyer'i babasının evindeki, kendisi için daima hazır bekletilen bölüme götürdü, kendisi de çocuk odasına geçti.

Tekrar Piyer'in yanına dönen Prens Andrey, "Kardeşimin yanına gidelim," dedi, "onu daha görmedim, saklanıyor, Tanrı insanlarıyla oturuyordur. Çeksin cezasını, utandırırız onu, sen de Tanrı insanlarını görürsün. C'est curieux, ma parole."[44]

"Qu'est-ce que c'est que[45] Tanrı insanları?"

"Şimdi görürsün."

---

43 Kutsal, dinî yerleri dolaşan, Tanrı'nın bir mucizesinin görüldüğü söylenen yerlere giden sofu Hristiyanlar. (ç.n.)

44 Gerçekten çok tuhaf.

45 Nedir bu?

Odasına girdikleri zaman Prenses Marya gerçekten de utandı, yüzü benek benek kızardı. Marya, tasvirlerin bulunduğu vitrinin önünde kandillerin yandığı konforlu odasında, semaverin ardında, kanepede, papaz cüppesi giymiş uzun burunlu, uzun saçlı bir delikanlıyla yan yana oturuyordu. Yanlarındaki koltukta kırışıklarla dolu, çocuksu yüzünde tatlı bir ifade olan yaşlı bir kadın vardı.

Prenses Marya hacılarının önünde civcivlerini koruyan kuluçka bir tavuk gibi dikilerek, hafif bir sitemle, "André, pourquoi ne pas m'avoir prévenu?"[46] dedi.

Piyer, Prenses Marya'nın elini öperken, "Charmée de vous voir. Je suis très contente de vous voir,"[47] dedi. Prenses onu çocukluğundan beri tanıyordu ve şimdi, Andrey'le olan dostluğu, karısıyla yaşadığı talihsizlik ve hepsinden önemlisi güzel, sade yüzü ona ısınmasını sağlamıştı. Güzel, ışıltılı gözleriyle ona bakan gözleri sanki, "Sizi çok seviyorum ama lütfen *benimkilere* gülmeyin," diyordu. Selamlaştıktan sonra oturdular.

Prens Andrey yüzünde gülümsemeyle genç hacıyı işaret ederek, "A, İvanuşka da buradaymış," dedi.

Prenses Marya yalvarırcasına, "Andre!" dedi.

Andrey, Piyer'e, "Il faut que vous sachiez que c'est une femme,"[48] dedi.

Prenses Marya, "André, au mon de dieu!"[49] diye yineledi.

Prens Andrey'in hacılara karşı takındığı alaylı tavır ve Prenses Marya'nın onları faydasızca korumaya çalışmasının aralarında bir alışkanlık haline geldiği anlaşılıyordu.

Prens Andrey, "Mais, ma bonne amie,"[50] dedi, "vous devriez au contraire m'être reconnaissante de ce que j'explique à Piyer votre intimité avec ce jeune homme."[51]

---

46 Andre, neden önceden haber vermedin?

47 Sizi görmek çok güzel. Sizi gördüğüme çok sevindim,

48 Onun bir kadın olduğunu bilmelisiniz,

49 Andre, Tanrı aşkına!

50 Ama, sevgili dostum,

51 Tersine, bu delikanlıyla aranızdaki samimiyeti Piyer'e açıkladığım için bana müteşekkir olmalısın.

Piyer, kendisinden söz edildiğini anladığı için etrafındakileri kurnaz gözlerle süzen İvanuşka'nın yüzüne gözlüklerinin ardından meraklı ve ciddi gözlerle bakarak (Prenses Marya bundan dolayı ona özellikle müteşekkirdi) "Vraiment?"[52] dedi.

Prenses Marya *kendininkiler* için kesinlikle boşuna sıkılıp üzülüyordu. Berikiler hiç de çekingen davranmıyorlardı. Yaşlı kadın ters çevirdiği fincanı tabağa, onun yanına da kenarını hafifçe ısırdığı şekeri koymuş, yeni gelenlere rahat ve hareketsiz bir halde oturduğu koltuğundan, başını öne eğmiş olmasına rağmen göz ucuyla bakıyor, kendisine çay ikram edilmesini bekliyordu. Tabağını kaldırıp fincanından bir yudum alan İvanuşka kaşlarını kaldırmış, sinsi, kadınsı gözlerle genç adamlara bakıyordu.

Prens Andrey yaşlı kadına, "Nerelerdeydin, Kiev'e gittin mi?" diye sordu.

Konuşkan yaşlı kadın, "Gittim babacığım," diye cevap verdi. "Hem de tam Noel'de, azizlerin yanında kutsal, ilahi sırlara erişme şerefine nail oldum. Şimdi de Kolyazin'den geliyorum babacığım, orada da Tanrı'nın bir mucizesi gerçekleşti..."

"İvanuşka da seninle birlikte mi?"

İvanuşka sesini kalınlaştırmaya çalışarak, "Ben tek başıma gezerim velinimetimiz," dedi, "Pelageyuşka'yla Yuhnov'da rastlaştık."

Pelageyuşka arkadaşının sözünü kesti; gördüklerini anlatmak istediği belliydi.

"Kolyazin'de babacığım, Tanrı'nın bir mucizesi gerçekleşti."

Prens Andrey sordu: "Ne oldu, yeni bir kutsal emanet mi?"

Prenses Marya, "Andrey yeter," dedi. "Anlatma Pelageyuşka."

---

52 Gerçekten mi?

"Neden anacığım, neden anlatmayayım? Ben onu severim. İyi adamdır. Tanrı'nın sevdiği kullarındandır, eli açıktır, hatırlıyorum da bir keresinde bana on ruble vermişti. Kiev'e varır varmaz Kiryuşa söyledi bana da, kendini tamamen Tanrı'ya adamış bir meczuptur, yaz kış yalınayak gezer. Neden asıl olman gereken yere, Kolyazin'e gitmiyorsun dedi, orada mucizevi bir tasvir, kutsal bakire Meryem Ana görünür olmuş. Bu sözleri duyunca azizlerle vedalaştım ve yola koyuldum..."

Herkes susmuştu, sadece yaşlı kadın derin derin nefes alarak ölçülü bir sesle konuşuyordu.

"Oraya vardığımda babacığım, herkes bana Tanrı'nın bir mucizesi gerçekleşti, kutsal bakire Meryem'in yanaklarından kutsal yağ damlıyor dedi."

Prenses Marya yüzü kızararak, "Tamam, güzel, sonra anlatırsın," dedi.

Piyer, "İzin verirseniz ona bir şey sorayım," dedi, "Sen kendi gözlerinle gördün mü?"

"Görme şerefine ben de nail oldum babacığım. Yüzünde bir ışık var, ilahi bir nur gibi ve Meryem Ana'nın yanaklarından damlıyor da damlıyor..."

Yaşlı kadını dikkatle dinleyen Piyer saf bir edayla, "Aslında bu sahtekârlık," dedi.

Pelageyuşka, kendini savunması için Prenses Marya'ya dönerek, dehşet içinde, "Ah babacığım neler söylüyorsun!" dedi.

Piyer, "Halkı aldatıyorlar," dedi.

Yaşlı kadın haç çıkartarak, "Yüce İsa Mesih," dedi. "Böyle söyleme babacığım. Vaktiyle ganaralin biri de inanmamış, 'Papazlar halkı aldatıyor,' demiş. Der demez kör olmuş. Rüyasında Peçerska'nın Kutsal Bakire'si ona görünmüş ve 'Bana iman et seni iyileştireyim,' demiş. Bunun üzerine adam yalvarmaya başlamış: Beni ona götürün, beni

ona götürün. Sana doğru söylüyorum, gözlerimle gördüm. Kör adamı doğruca ona getirdiler; yaklaştı, yere kapandı, 'İyileştir beni,' dedi, 'çarın bana bahşettiği her şeyi sana vereyim,' dedi. Kendi gözlerimle gördüm babacığım, tasvirin içinde yıldız vardı. Sonra ne oldu dersin, gözleri açıldı! Böyle konuşmak günahtır!" Piyer'e dönerek ders verir gibi bir edayla, "Tanrı cezalandırır," dedi.

Piyer, "Yıldız tasvire nasıl girmiş?" diye sordu.

Prens Andrey gülümseyerek, "Meryem Ana'yı da mı generalliğe terfi ettirmişler?" dedi.

Pelageyuşka'nın yüzü aniden sarardı ve el çırptı.

Solgun yüzü aniden kıpkırmızı kesilerek, "Babacığım, günaha giriyorsun. Oğlun var senin!" dedi.

"Babacığım o nasıl laf, Tanrı seni bağışlasın." Haç çıkardı. "Tanrım, onu bağışla." Prenses Marya'ya dönerek, "Anacığım, ne demek oluyor bu?" dedi. Ayağa kalktı, yüzünde neredeyse ağlayacakmış gibi bir ifadeyle çantasını toplamaya başladı. Söylenenler yüzünden dehşete düştüğü ve söyleyen için üzüldüğü, böyle şeyler söylenen bir evin nimetlerinden faydalandığı için utandığı ve bu evin nimetlerinden artık vazgeçmesi gerektiği için üzüldüğü belliydi.

Prenses Marya, "Bundan ne zevk alıyorsunuz?" dedi. "Neden odama geldiniz?.."

Piyer, "Yok ben şaka ediyorum Pelageyuşka," dedi, "Princesse, ma parole, je n'ai pas voulu l'offenser,[53] öylesine söyledim." Utangaç bir gülümseme ve suçunu telafi etmek ister gibi bir tavırla, "Aklına bir şey gelmesin, şaka yapıyordum," dedi.

Pelageyuşka kuşkuyla duraksadı ama Piyer'in yüzünde öyle samimi bir pişmanlık ifadesi vardı ve Prens Andrey de bir Pelageyuşka'ya bir Piyer'e öyle tatlı, öyle ciddi bakıyordu ki kadın yavaş yavaş sakinleşti.

---

53 Prenses, gerçekten, onu gücendirmek istemedim,

XIV

Yaşlı kadın sakinleşti, yeniden konuşmaya başlayarak elleri tütsü kokacak kadar kutsal bir hayat süren Peder Amfiloçyus'u, Kiev'e son hacılığında tanıdığı papazların ona mağaraların anahtarını verdiğini, yanına peksimet alıp mağaralarda azizlerle birlikte iki gün geçirdiğini uzun uzun anlattı. "Birine dua ediyorum, okuyup üflüyorum, diğerine geçiyorum. Biraz uyuyorum, gidip birini saygıyla öpüyorum; o kadar huzurlu ki anacığım sanki cennet gibi, insan Tanrı'nın ışığına bile çıkmak istemiyor."

Piyer onu dikkatle, ciddiyetle dinliyordu. Prens Andrey odadan çıktı. Onun ardından Prenses Marya da Tanrı insanlarını çaylarını bitirmeleri için bırakıp Piyer'i salona götürdü.

Ona, "Siz çok iyi bir insansınız," dedi.

"Ah, benim niyetim gerçekten de onu gücendirmek değildi, bu duyguları o kadar iyi anlıyor, onlara öyle çok değer veriyorum ki."

Prenses Marya sessizce ona baktı ve içtenlikle gülümsedi.

"Sizi uzun süredir tanıyorum ve kardeşim gibi seviyorum," dedi ve bu içten sözlerine karşılık vermesine fırsat bırakmadan, "Andrey'i nasıl buldunuz?" diye sordu. "Beni çok endişelendiriyor. Sağlığı kışın daha iyiydi ama geçen bahar yarası açıldı, doktor tedavi ettirmesi gerektiğini söyledi. Ruh hali de beni çok korkutuyor. Biz kadınlar gibi acısıyla ağlayarak başa çıkacak bir karakteri de yok. Acısını içine atıyor. Bugün neşeli ve keyfi yerinde, ama sizin gelişinizin bunda payı var; bu haline pek sık rastlanmaz. Onu yurt dışına çıkmaya bir ikna edebilseniz! Biraz hareket etmesi gerek, bu tekdüze, sakin hayat onu mahvediyor. Başkaları farkında değil ama ben görüyorum."

Saat onda ihtiyar prensin yaklaşan arabasının çıngıraklarını duyan uşaklar sundurmaya koştu. Prens Andrey de Piyer'le birlikte sundurmaya çıktı.

Arabasından inerken Piyer'i gören ihtiyar prens, "Kim bu?" diye sordu.

Genç adamın kim olduğunu anlayınca, "Ah! Çok sevindim, öp bakalım," dedi.

İhtiyar prensin keyfi yerindeydi ve Piyer'e sıcak davrandı.

Akşam yemeğinden önce babasının çalışma odasına dönen Prens Andrey, ihtiyar prensi Piyer'le hararetli bir tartışmaya girişmiş buldu. Piyer savaşların olmayacağı bir zamanın geleceği düşüncesini kanıtlamaya çalışıyordu. İhtiyar prens onunla şakalaşarak ama öfkelenmeden tartışıyordu.

"Damarlardaki kanı boşalt, yerine su doldur, işte o zaman savaş olmaz. Kocakarı sayıklaması, kocakarı sayıklaması," dedi ama buna rağmen Piyer'in omzuna şefkatle, yavaşça vurup, görünüşe göre, konuşmaya dâhil olmak istemeyen Prens Andrey'in, babasının şehirden getirdiği kâğıtları karıştırdığı masaya doğru ilerledi. İhtiyar prens, Prens Andrey'in yanına gitti ve işlerden bahsetmeye başladı.

"Şef, Kont Rostov adamlarının yarısını bile teslim etmedi. Şehre geldi, beni akşam yemeğine davet etmeye kalkıştı ama ben de ona öyle yedirdim ki... al, şuna bir bak..." Prens Nikolay Andreiç, Piyer'in omzuna vurarak, "E, ahbap," dedi ve oğluyla konuşmaya devam etti, "Arkadaşın iyi bir genç, sevdim onu! Coşturuyor beni. Başkası akıllıca konuşur ama insan dinlemek istemez, bu saçmalıyor ama benim gibi bir ihtiyarı coşturuyor. Gidin hadi, gidin, belki ben de akşam yemeğinde size katılırım. Yine tartışırız." Piyer'e kapının arkasından seslendi: "Benim aptal kız Prenses Marya'yla da ilgilen."

Piyer, Prens Andrey'le dost olmanın gücünü ve cazibesini ancak şimdi, Lısiye Gori'ye yaptığı ziyarette tam anlamıyla görebilmişti. Bu cazibe kendini onunla olduğu kadar akrabalarıyla ve ev halkıyla olan ilişkisinde de göstermişti. Piyer kendini, neredeyse hiç tanımamasına rağmen hem ihtiyar, sert prens, hem de tatlı, utangaç Prenses Marya'yla eski dost gibi hissediyordu. Onlar da daha şimdiden sevmişlerdi onu.

Sadece hacılara karşı ılımlı tavrıyla yüreğine girmeyi başardığı Prenses Marya değildi ona en parlak bakışlarını atan, küçük, bir yaşındaki, dedesinin deyişiyle Prens Nikolay bile Piyer'e gülümsüyor ve kucağına geliyordu. Mihail İvanıç ve Mademoiselle Bourienne de ihtiyar prensle konuştuğu zaman ona keyifle gülümseyerek bakıyorlardı.

İhtiyar prens akşam yemeğine katıldı: Bunu Piyer'in hatırına yaptığı belliydi. Lısiye Gori'de kaldığı iki gün boyunca ona hep hoş davrandı ve yeniden gelmesini emretti.

Piyer gittikten sonra bütün aile bir araya toplanınca, yeni tanışılan bir insanın gitmesinden sonra her zaman olduğu gibi onun hakkındaki fikirlerini belirttiler ve nadir görülen bir şekilde herkes onunla ilgili iyi şeyler söyledi.

XV

Rostov, Denisov'a ve bütün alaya ne kadar bağlı olduğunu ilk kez bu izin dönüşünde hissetmiş ve anlamıştı.

Alaya yaklaşırken, Povarskaya'daki eve yaklaşırken hissettiği duyguya benzer bir şey hissetti. Alayının üniformasının düğmeleri iliklenmemiş ilk süvarisini gördüğünde, kızıl saçlı Dementyev'i fark ettiğinde, al donlu atların bağlama direklerini gördüğünde, Lavruşka'nın efendisine "Kont geldi!" diye sevinçle bağırdığı ve yatağında uyuyan Denisov saçları darmadağın bir halde zeminlikten fırlayıp onu kucakladığında, subaylar onu karşılamak için toplandığında, annesinin, babasının, kız kardeşlerinin onu kucakladıklarında hissettiklerini hissetmiş, sevinç gözyaşları yüzünden boğulacak gibi olmuş, konuşamamıştı. Alayı da bir evdi, ana babaevi gibi sevilen, değer verilen bir ev.

Alay komutanına görünüp yine eski bölüğünde görevlendirilen, nöbete ve atları yemlemeye çıkan, alayın bütün ufak tefek işleriyle ilgilenen, özgürlükten mahrum kalmış ve dar,

sabit bir çerçevenin içinde alıkonulmuş gibi hisseden Rostov baba ocağındayken hissettiği, evinde, ait olduğu yerde olma bilincinin getirdiği rahatlığı, bir dayanağı olduğu hissini duyuyordu. Kendine bir yer bulamadığı ve yanlış seçimler yaptığı o hovarda çevrenin kargaşası yoktu; konuşup anlaşmak zorunda olduğu, ya da olmadığı Sonya yoktu. Bir yere gitme ya da gitmeme imkânı yoktu; günün çok çeşitli biçimlerde değerlendirebileceği yirmi dört saati yoktu; hiçbirinin diğerinden daha yakın, ya da uzak olmadığı, sayıları belli olmayan insan kalabalıkları yoktu; babasıyla arasındaki o belirsiz, tanımsız para ilişkisi yoktu; Dolohov'a kumarda para kaybetmesi gibi korkunç bir olayı hatırlatacak bir şey yoktu! Burada, alayda her şey açık ve basitti. Tüm dünya eşit olmayan iki parçaya ayrılmıştı: Biri Pavlograd Alayımız, diğeri geri kalan her şey. Ve bu kalan her şey kimsenin umurunda değildi. Alayda her şey belliydi: Kim teğmen, kim yüzbaşı, kim iyi, kim kötü ve hepsinden önemlisi kim dost. Kantinci veresiye verir, maaş üç ayda bir gelir; düşünüp taşınılacak, seçim yapılacak bir şey yok, sadece Pavlograd Alayı'nda kötü kabul edilen şeyleri yapma; bir görev verildiğinde senden açıkça, kesin olarak istenileni, sana emredileni yap, o zaman her şey yolunda gider.

Alay yaşamının bu belirlenmiş koşullarına yeniden dâhil olan Rostov dinlenmek için uzanmış yorgun bir insanın mutluluğunu ve huzurunu hissediyordu. Rostov, Dolohov'a kumarda para kaybettikten sonra (ailesinin bütün teselli çabasına rağmen bu yaptığı için kendini affedemiyordu) hatasını unutturmak amacıyla görevini eskisi gibi değil, büyük bir hevesle yapmaya, kusursuz bir dost ve subay, yani gerçekleşmesi sivil hayatta zor, ama alayda mümkün görünen mükemmel bir insan olmaya karar verdiği için bu kez alay hayatı ona daha hoş geliyordu.

Rostov kumarda kaybettiği için ailesine borçlandığı parayı beş yıl içinde ödemeye karar vermişti. Ona yılda on bin

ruble gönderiyorlardı, artık bunun sadece iki binini alma ve geri kalanını borcunu ödemek için anne babasına bırakma kararını almıştı.

Ordumuz Pultusk'taki, Preussisch-Eylau'daki birçok geri çekilmeden, ilerlemeden ve çarpışmadan sonra Bartenstein yakınlarında toplanıyordu. İmparatorun orduya katılması ve yeni bir seferin başlaması bekleniyordu.

Ordunun, 1805 seferine de katılmış kısmına bağlı Pavlograd Alayı, Rusya'da eksikliklerini tamamlamakta olduğu için seferin ilk harekâtlarına yetişememişti. Ne Pultusk'ta ne de Preussisch-Eylau'da bulunmuş, seferin ikinci yarısında faal orduyla birleşerek Platov'un müfrezesine dâhil olmuştu.

Platov'un müfrezesi ordudan bağımsız hareket ediyordu. Pavlogradlıların bazı birimleri birçok kez düşmanla karşılıklı ateş etmiş, esirler almış hatta bir keresinde Mareşal Oudinot'nun nakliye arabalarını ele geçirmişlerdi. Pavlogradlılar nisan ayında yerle bir olmuş, boşaltılmış bir Alman köyünün yakınlarında birkaç hafta, yerlerinden kıpırdamadan kaldılar.

Buzlar çözülüyordu, her yer çamur içindeydi, hava soğuktu, nehirlerin üzerindeki buzlar kırılıyordu, yollar geçilmez haldeydi; birkaç gün ne atlara ne de insanlara tayın verilmişti. Hiçbir araba gelemediği için askerler patates bulma umuduyla terk edilmiş, boş köylere dağıldılar ama artık o da çok az bulunuyordu.

Her şey yenip bitirilmiş, tüm ahali kaçıp gitmişti; kalanlar da dilencilerden beterdi ve onlardan koparılabilecek hiçbir şey yoktu, hatta az çok merhametli olan askerler onlardan bir şey almak yerine sık sık kendi tayınlarını veriyorlardı.

Pavlograd Alayı çarpışmalarda sadece iki yaralı vermiş ama askerlerinin neredeyse yarısını soğuk ve hastalık yüzünden kaybetmişti. Hastanelerde ölüm o kadar kesindi ki, kötü yiyecekler yüzünden ateşlenen ve bir yerleri şişen asker-

ler, ayaklarını cephe boyunca sürüyerek görev yapmayı hastaneye gitmeye tercih ediyordu. Askerler baharın gelmesiyle birlikte toprakta beliren, kuşkonmaza benzeyen ve nedense Maşkin'in tatlı kökü adını taktıkları bir bitki bulmaya başladılar ve bu tatlı kökü (aslında çok acıydı) bulmak için çayırlara, tarlalara dağılıyorlar, bu zararlı otun yenmemesine dair emir olmasına rağmen kılıçlarıyla çıkartıp yiyorlardı. Askerler arasında, ellerin, ayakların, yüzlerin şiştiği, doktorların neden olarak bu bitkiyi işaret ettiği yeni bir hastalık baş göstermişti. Ama yasağa rağmen çoğunlukla Denisov'un süvari bölüğündeki Pavlogradlı askerler Maşkin'in tatlı kökünü yiyorlardı çünkü en son iki hafta önce, kişi başına sadece yarım libre[54] peksimet verilmişti ve gelen son patatesler de donmuş, filizlenmiş bir haldeydi.

Atlar da iki haftadır evlerin damlarındaki samanla besleniyorlardı, zayıflayıp çirkinleşmişlerdi ve hâlâ öbek öbek keçeleşmiş kış tüyleriyle kaplıydılar.

Bu sefalete rağmen askerler ve subaylar her zamanki gibi yaşamaya devam ediyordu; süvariler solgun, şişmiş yüzleri ve paramparça üniformalarıyla da olsa içtima için sıraya giriyor, temizliklerini yapıyor, atlarını tımarlıyor, silahlarını temizliyor, yem yerine damlardan saman taşıyıp getiriyor, berbat yemeklerle ve açlıklarıyla alay ederek aç ayrıldıkları karavanaların başına gidiyorlardı. Askerler boş zamanlarında da her zamanki gibi ateşler yakıyor, ateşin karşısında ısınınca soyunuyor, sigara içiyor, çürümüş, filizlenmiş patatesleri toplayıp pişiriyor, Patyomkin ve Suvarov'un seferlerine dair hikâyeler, ya da düzenbaz Alyoşa ve papazın ırgatı Mikolka hikâyelerini anlatıp dinliyorlardı.

Subaylar da çoğunlukla olduğu gibi çatısı açık, yarı yıkık evlerde ikişer ya da üçer kişi kalıyorlardı. Kıdemli subaylar saman, patates, genel olarak askerlerin yiyeceğini sağlamaya uğraşıyor, genç subaylarsa her zamanki gibi bazen kâğıt

54 1 libre: 409,5 gram. (ç.n.)

oynuyor (erzak yoktu ama para çoktu), bazen svayka[55] ve gorodki[56] gibi daha masum oyunlarla vakit geçiriyordu. Kısmen kesin bilgileri olmadığı, kısmen de savaşta genel durumun kötüye gittiğini az çok sezinledikleri için genel gidişat hakkında pek fazla konuşmuyorlardı.

Rostov eskisi gibi Denisov'la birlikte kalıyordu ve dostlukları izinde oldukları dönemden beri daha da güçlenmişti. Denisov, Rostov'un ev halkı hakkında hiç konuşmuyordu ama Rostov, komutanın subayına karşı sergilediği sevgi dolu dostluktan, kıdemli süvarinin Nataşa'ya karşı hissettiği talihsiz aşkın bu dostluğun güçlenmesinde payı olduğunu hissediyordu. Denisov, Rostov'u fark edilir biçimde, elinden geldiğince tehlikeye maruz bırakmamaya çalışıyor, onu koruyor, herhangi bir görevden sağ salim döndüğünde sevinçle karşılıyordu. Rostov terk edilmiş, yıkılmış bir köye yiyecek bulmaya gittikleri görevlerden birinde ihtiyar bir Polonyalıyla, kucağında çocuğu olan kızını bulmuştu. Üstleri başları çıplaktı, açlardı, yürüyebilecek durumda değillerdi ve gidecek araçları da yoktu. Rostov onları ordugâha getirdi, kendi kaldığı yere yerleştirdi ve birkaç hafta, ihtiyar iyileşene kadar onlara baktı. Rostov'un arkadaşlarından bir tanesi, kadınlar hakkında konuşurken Rostov'a takılmak için herkesten kurnaz çıktığını, kurtardığı Polonyalı güzeli arkadaşlarıyla da tanıştırırsa günaha girmeyeceğini söyledi. Rostov bu şakayı hakaret saydı ve öfkelenip subaya öyle hoşa gitmeyecek şeyler söyledi ki Denisov ikisini de düellodan zorlukla vazgeçirdi. Subay gidip de Rostov'un Polonyalı genç kadınla nasıl bir ilişkisi olduğunu bilmeyen Denisov, çabuk sinirlendiği için sitem edince Rostov ona, "Sen ne istiyorsan... ben ona kız kardeşim gözüyle bakıyorum, ne kadar ağırıma gittiğini sana anlatamam... çünkü... yani şu yüzden..." dedi.

---

55 Amacı kalın bir çiviyi, belli bir mesafeden fırlatıp yere çizilmiş halkanın içine saplamak olan oyun. (ç.n.)

56 Amacı çeşitli biçimlerde dizilmiş kukaları bir sopa atarak devirmek olan oyun. (ç.n.)

Denisov onun omzuna vurdu ve odanın içinde Rostov'a bakmadan, yüreğinde derin duygular hissettiğinde yaptığı gibi hızlı adımlarla dolaşmaya başladı.

"Şu sizin Vostov soyu ne müthiş..." diye kendi kendine söyleniyordu ve Rostov, Denisov'un gözlerindeki yaşları fark etmişti.

XVI

Nisan ayında birlikler hükümdarın orduya geleceği haberiyle hareketlendi. Rostov hükümdarın Bartenstein'da yaptığı teftişte bulunma şansına erişemedi: Pavlogradlılar Bartenstein'in oldukça ötesindeki ileri karakollardaydılar.

Açık ordugâh kurmuşlardı. Denisov'la Rostov erlerin onlar için kazdıkları, üstü çalı çırpı ve çimle örtülü bir zeminlikte kalıyordu. Zeminlik o zaman itibar gören usulle yapılmıştı: Genişliği bir buçuk, derinliği iki ve uzunluğu üç arşın olan bir hendek kazılıyordu. Hendeğin bir ucuna basamaklar yapılıyor ve bu bir giriş çıkış, bir sundurma işlevi görüyordu; hendek bir oda vazifesi görüyordu ve süvari bölüğü komutanı gibi şanslı olanların odasında, basamakların karşı tarafında, dört kazığın üzerine oturtulmuş bir tahta vardı, bu da masaydı. Hendeğin iki yanı boyunca toprak bir arşın derinliğinde kazılmıştı ve bunlar da iki karyola ve kanepelerdi. Çatı ortada ayakta durulabilecek şekilde yapılmıştı ve karyolaların masaya yakın taraflarında oturmak bile mümkündü. Denisov, süvari bölüğündeki erler onu sevdiği için lüks içinde yaşıyordu, çatısının alınlığında bir tahta parçası ve bu tahta parçasında kırık ama yapıştırılıp tutturulmuş bir cam vardı. Çok soğuk olduğunda basamaklara (Denisov kulübenin bu kısmına giriş salonu adını takmıştı) erlerin yaktığı ateşten, bükülmüş demir bir levha üzerinde köz getiriliyordu ve içerisi o kadar sıcak oluyordu ki De-

nisov ve Rostov'un eksik olmayan subay misafirleri sadece gömlekle oturuyordu.

Nisan ayında Rostov nöbetçiydi. Uykusuz geçen bir geceden sonra sabahın sekizinde eve dönmüş, köz getirmelerini emretmiş, yağmurdan ıslanan çamaşırlarını değiştirmiş, dua etmiş, çayını içmiş, ısınmış, kendi köşesindeki ve masadaki eşyaları düzenlemişti, yüzü rüzgârdan kıpkırmızı kesilmişti, üzerinde bir tek gömleği vardı, ellerini başının altına koyup sırtüstü uzandı. Aklından tatlı tatlı son keşif görevi sonrasında bugünlerde terfi ettirileceğini geçiriyor ve Denisov'un dönmesini bekliyordu. Rostov onunla konuşmak istiyordu.

Kulübenin arka tarafından Denisov'un, kulağa kızgın gelen, titreyen, yüksek sesini duydu. Rostov kime bağırdığını görmek için pencereye yanaştı, süvari başçavuşu Topçeyenko'yu gördü.

Denisov, "Ben sana ne idüğü belivsiz Maşkin otunu yemelevine izin vevmemeni emvetmiştim," diye bağırıyordu, "ama Lazavçuk'un tavlalavdan getivdiğini kendi gözlevimle gövdüm."

Süvari başçavuşu cevap verdi: "Emir verdim komutanım ama dinlemiyorlar."

Rostov yeniden karyolasına uzandı ve keyifle düşünmeye başladı: "Şimdi de biraz o uğraşıp koşuştursun, ben kendi işimi bitirip uzanmışım, keyfe bak!" Duvarın ardından süvari başçavuşununkinin yanı sıra Denisov'un gözüpek, kurnaz uşağı Lavruşka'nın sesi de geliyordu. Lavruşka erzak almaya gittiğinde gördüğü yük arabalarına, peksimetlere, sığır etlerine dair bir şeyler anlatıyordu.

Derme çatma barakanın arka tarafından Denisov'un giderek uzaklaşan yüksek sesi geldi: "İkinci takım... at bin!"

"Nereye gidiyor bunlar?" diye düşündü Rostov.

Denisov beş dakika sonra derme çatma barakaya girdi, çamurlu ayaklarıyla karyolaya çıktı, çubuğunu öfkeli öfkeli içiyordu, eşyalarını saçıp dağıttı, kırbacını ve kılıcını aldı ve

zeminliğin çıkışına yöneldi. Rostov'un "Nereye?" sorusuna sert ve belirsiz bir cevap verip işi olduğunu söyledi.

Denisov çıkarken, "Yapacağım işi Tanrı ve yüce hükümdar takdir etsin!" dedi; Rostov zeminliğin arka tarafından birkaç atın ayaklarının çamurdaki şıpırtısını duydu. Rostov, Denisov'un nereye gittiğini öğrenmeye çalışmadı bile. Köşesinde ısınıp uykuya daldı ve kulübeden ancak akşama doğru çıktı. Denisov daha dönmemişti. Akşam hava açılmıştı; komşu zeminliğin yanında iki subay ve bir harbiye öğrencisi svayka oynuyor, çivilerin sivri uçları yumuşak, çamurlu toprağa saplandıkça kahkahalarla gülüyorlardı. Rostov da onlara katıldı. Subaylar oyunun orta yerinde kendilerine doğru yaklaşan yük arabaları gördüler: Arabaların peşinden zayıf atlarının üzerinde on beş süvari geliyordu. Süvarilerin refakat ettiği yük arabası bağlama direklerinin oraya yanaştı ve bir süvari kalabalığı etrafını sardı.

Rostov, "Denisov endişelenip duruyordu," dedi, "erzak geldi sonunda."

Subaylar, "Evet doğru!" dediler, "Askerler sevinecek." Denisov süvarilerin arkasından, iki piyade subayıyla bir şeyler konuşarak geliyordu. Rostov onu karşılamaya gitti.

Subaylardan öfkelenmiş görünen, zayıf, kısa boylu bir tanesi, "Ben sizi önceden uyarayım yüzbaşı," dedi.

Denisov, "Size, gevi vevmeyeceğimi söyledim," diye karşılık verdi.

"Bunun bedelini ödeyeceksiniz yüzbaşı, isyan bu. Kendi ordunuzun nakliye arabalarına zorla el koymak! Bizimkiler de iki gündür bir şey yemedi."

Denisov, "Benimkilev iki haftadır biv şey yemiyov," diye yanıtladı.

Piyade subayı sesini yükselterek, "Soygun bu, bedelini ödersiniz bayım!" dedi.

Denisov ansızın sinirlenerek, "Ne diye peşimi bırakmıyovsunuz? Ha?" diye bağırdı subaya. "Bedelini ödeyecek-

sem ben ödeyeceğim, siz değil, vızıldayıp duvmayın buvada, başınıza biv iş gelecek. Hadi, mavş!"

Kısa boylu subay geri adım atmadan ve uzaklaşmadan, "Pekâla!" diye bağırdı. "Soygun yapmak, size şunu..."

Denisov subaya, "Cehennemin dibine git, başına biv şey gelmeden, mavş!" dedi ve atını subaya doğru çevirdi.

Subay tehditkâr bir ses tonuyla, "Peki, öyle olsun," dedi ve atını çevirip tırısa kaldırdı, eyerin üzerinde sallana sallana hızla uzaklaştı.

Denisov arkasından, süvarilerin ata binmiş piyadeler için en çok kullandıkları alaylı sözlerle, "Çitin üstünde biv köpek, hem de gevçek biv köpek," diye bağırdı ve kahkahalarla Rostov'un yanına geldi.

"Piyadelevden aldım, nakliye avabalavını zovla alıp getivdim," dedi, "ne yapalım, insanlav açlıktan ölecek değildi ya!"

Süvarilere gelen bu yük arabaları piyade alayına tahsis edilmişti ama Lavruşka'dan, nakliye arabalarının tek başlarına gittiği haberini alan Denisov süvarilerle birlikte el koymuştu. Askerlere istedikleri kadar peksimet dağıtıldı, hatta diğer bölüklerle de paylaşıldı.

Alay komutanı ertesi gün Denisov'u yanına çağırdı ve iki parmağını iki gözüne doğru uzatıp, "Ben bu işe şöyle bakıyorum," dedi, "hiçbir şey bilmiyorum ve hiçbir işlem yapmıyorum; ama karargâha gidip levazım dairesinde bu işi halletmenizi ve mümkün olursa şu kadar erzak aldım diye bir makbuz imzalamanızı tavsiye ederim; aksi takdirde, talep piyade alayı adına yazıldığı için iş büyür ve sonu iyi bitmeyebilir."

Denisov alay komutanının yanından ayrıldıktan sonra tavsiyesini büyük bir istekle yerine getirmek için doğruca karargâha gitti. Akşam zeminliğe öyle bir halde döndü ki Rostov arkadaşını hiç o halde görmemişti. Denisov konuşamıyor, tıkanıyordu. Rostov nesi olduğunu sorunca boğuk, zayıf bir sesle anlaşılmaz yeminler ediyor, tehditler savuruyordu.

Denisov'un durumundan endişelenen Rostov soyunmasını, su içmesini önerdi ve doktora haber gönderdi.

"Beni hıvsızlıktan mahkemeye veviyovlav. Ah! Bivaz su vev. Vevivlevse vevsinlev ama ben alçaklavı hev zaman ezeceğim. Hükamdava da söyleyeceğim. Buz vev," dedi.

Gelen alay doktoru kan alınması gerektiğini söyledi. Denisov ancak kıllı kolundan bir tabak dolusu siyah kan alındıktan sonra başına gelenleri anlatabilecek duruma geldi.

Denisov, "Gidiyovum," diye anlatmaya başladı, 'Amiviniz nevede?' Gösterdiler. 'Biraz bekleyebilir misiniz?' 'Vazifelevim var, otuz vevstlik yoldan geldim, bekleyecek zamanım yok, gidin habev vevin.' Güzel, baş hıvsız çıkıyor: Bana devs vevmeye kalkıyor. 'Bu soygunculuk!' 'Soygunculuğu, diyovum, evzağı askevini doyuvmak için alan değil kendi cebini dolduvmak için alan yapıyov!' Güzel. 'Komisyoncuya gidip belgeyi imzalayın,' diyor, 'ama sizin mesele komuta kademesine de iletilecektir.' Komisyoncuya gidiyovum. Masanın başında kimi gövsem beğenivsin?! Hayıv, düşün biraz! Bizi açlıktan öldüveni!" Denisov, "Telyanin!" diye bağırıp kan alınan kolunun yumruğuyla masaya öyle bir vurdu ki üzerindeki bardaklar havaya fırladı, masa da az kalsın paramparça oluyordu. 'Demek bizi açlıktan öldüven sensin?' Ağzının ortasına şöyle güzelce bir indirmek gerekiyordu... 'Al sana kavga dövüş...' ve pataklamaya başladım. Epey eğlendiğimi söyleyebilivim." Denisov siyah bıyıklarının altından beyaz dişlerini göstererek keyifle ve öfkeyle bağırdı: "Elimden almasalavdı öldüvecektim."

Rostov, "Dur bağırma, sakin ol," dedi, "bak, yeniden kanamaya başladı. Dur biraz, yeniden sarmak gerekiyor."

Sargıyı yeniden sarıp Denisov'u yatırdılar. Ertesi gün sakin ve neşeli uyandı.

Ama öğleyin alay yaveri ciddi, üzgün bir suratla Rostov ve Denisov'un zeminliğine geldi, üzüntülerini bildirerek Binbaşı Denisov'a alay komutanının dünkü olayla ilgili

resmî soruşturma belgesini gösterdi. Yaver bu meselenin sonuçlarının kötü olacağını, askerî yargılama kurulu oluşturulduğunu, ordunun yağmacılık ve disiplinsizlik konusunda artık oldukça sert bir tutum sergilediği göz önüne alınırsa bu işin en iyi ihtimalle rütbesinin alınmasıyla sonuçlanacağını söyledi.

Şikâyetçiler meseleyi, Binbaşı Denisov nakliye araçlarını alıp götürdükten sonra, çağrılmadan, sarhoş bir halde levazım şefinin yanına gitmiş, ona hırsız demiş, onu dövmekle tehdit etmiş, kapı dışarı edilince sekreterliğe gitmiş, iki memuru dövmüş ve bir tanesinin kolunu çıkartmış şeklinde anlatmıştı.

Denisov, Rostov'un yeni sorularına karşılık gülerek, araya galiba başka birinin karıştığını, bütün bunların saçma sapan şeyler olduğunu, herhangi bir yargılanmadan korkmayı aklına bile getirmediğini, bu alçaklar başına bela olurlarsa onlara unutamayacakları bir karşılık vereceğini söyledi.

Denisov bütün bu olanları hafife alıyormuş gibi konuşuyordu; ama Rostov, (başkalarına belli etmemesine rağmen) içten içe mahkemeden korktuğunu ve kötü sonuçlanacağı anlaşılan bu meseleden dolayı acı çektiğini anlayacak kadar iyi tanıyordu onu. Sorgu belgeleri, mahkeme çağrıları her gün gelmeye başladı ve Denisov'un 1 Mayıs'ta süvari bölüğünü kendinden sonraki en kıdemli subaya bırakarak levazım komisyonunda neden olduğu kargaşayı açıklaması için tümen karargâhında bulunması bildirildi. Platov önceki gün iki Kazak alayı ve iki süvari bölüğüyle düşman bölgesinde keşfe çıkmıştı. Denisov her zamanki gibi, yiğitliğini göstermek için sıranın en önünde gidiyordu. Fransız nişancılarının attığı kurşunlardan biri bacağının üst kısmına isabet etmişti. Denisov başka bir zaman olsa böyle hafif bir yara yüzünden alaydan ayrılmazdı belki, ama bu fırsattan istifade edip tümende hazır bulunmayı reddetti ve hastaneye gitti.

XVII

Haziran ayında, Pavlogradlıların katılmadığı Friedland çarpışmasının ardından ateşkes ilan edildi. Dostunun yokluğunu acıyla hisseden, gittiğinden beri ondan haber alamayan, yarası ve diğer mesele hakkında endişelenen Rostov ateşkesten faydalanıp Denisov'u hastanede ziyaret etmek için izin aldı.

Hastane Rus ve Fransız birliklerince iki kere harap edilmiş küçük bir Prusya kasabasındaydı. Kasaba yıkılmış çatıları ve çitleri, çöplüğe dönmüş sokakları, üstü başı paramparça halkı, ortalıkta dolaşan sarhoş ya da hasta askerleriyle, kırların güzelleştiği yaz mevsiminde daha da kötü görünüyordu.

Avlusu yıkılmış çitin parçalarıyla dolu, çerçevelerinden ve camlarından bazıları kırık, taştan bir ev, hastane görevi görüyordu. Sargılı, yüzleri solgun ve şişmiş birkaç asker avluda oturuyor, dolaşıyor, güneşleniyorlardı.

Rostov evin kapısından girer girmez kendini çürüyen beden ve hastane kokusunun içinde buldu. Merdivenlerde dudaklarında puro olan, Rus askerî doktorla karşılaştı. Doktorun arkasından Rus sıhhiye memuru geliyordu.

Doktor, "İkiye bölünemem ya," diyordu, "akşam Makar Alekseyeviç'e gel, orada olacağım." Sıhhiye memuru doktora bir şeyler daha sordu.

"Eeeh! Bildiğin gibi yap! Hepsi bir değil mi zaten?" Doktor merdivenleri çıkan Rostov'u gördü.

Doktor, "Ne istiyorsunuz bayım?" dedi. "Ne istiyorsunuz? Kurşuna yakalanmadınız da tifüse mi yakalanmak istiyorsunuz. Burası cüzzamlılar evi birader."

Rostov, "Nasıl yani?" diye sordu.

Doktor, "Tifüs birader. Yukarı çıkan ölür. Bir tek Makeyev'le ikimiz (sıhhiye memurunu işaret etti) hâlâ buradayız. Doktor kardeşlerimizden beşi burada öldü. Yeni

gelenin bir haftada işi tamam," dedi fark edilir bir memnuniyetle. "Prusyalı doktorlar da çağırıldı ama müttefiklerimiz böyle işleri sevmiyor."

Rostov ona burada yatan süvari binbaşısı Denisov'u görmek istediğini söyledi.

"Bilmiyorum, haberim yok birader. Tek başıma üç hastaneden, dört yüzden fazla hastadan sorumluyum, bir düşün! Yine de çok şükür, Prusyalı yardımsever hanımefendiler bize her ay iki libre kahveyle tiftik gönderiyorlar yoksa mahvolmuştuk." Güldü. "Dört yüzden fazla birader ve hâlâ yenilerini gönderiyorlar." Sıhhiye memuruna dönüp, "Dört yüzden fazlaydı değil mi?" diye sordu.

Sıhhiye memurunun bitkin bir hali vardı. Canının iyice sıkıldığı ve çenesi düşen doktorun bir an önce gitmesini beklediği belliydi.

Rostov, "Binbaşı Denisov," diye tekrarladı, "Moliten yakınlarında yaralanmıştı."

Doktor, "Öldü galiba," dedi ve sıhhiye memuruna kayıtsızca sordu: "Öldü mü Makeyev?"

Ama sıhhiye memuru doktoru onaylamadı.

Doktor, "Uzun boylu, kızılımsı saçlı mı?" diye sordu.

Rostov, Denisov'un görünüşünü tarif etti.

Doktor sanki neşelenmiş gibi, "Öyle biri vardı," dedi, "öldü galiba ama yine de bir bakayım, bende listeler olacaktı. Listeler sende mi Makeyev?"

Sıhhiye memuru, "Listeler Makar Alekseyiç'te," dedi ve Rostov'a dönüp ekledi: "Subay koğuşuna geçerseniz orada kendiniz de görebilirsiniz."

Doktor, "Gitmeseniz daha iyi olur," dedi, "yoksa siz de oraya yatmak zorunda kalabilirsiniz." Ama Rostov doktora selam verip veda etti ve sıhhiye memurundan kendisini götürmesini rica etti.

Doktor merdivenin alt başından, "Sonra suçu bana atmayın da," diye seslendi.

Rostov sıhhiye memuruyla birlikte koridora girdi. Hastane kokusu bu karanlık koridorda o kadar keskindi ki Rostov burnunu kapattı ve gücünü toplayıp devam edebilmek için duraklamak zorunda kaldı. Sağda bir kapı açıldı ve zayıf, sararmış, üstünde sadece iç çamaşırları olan bir adam yalınayak, koltuk değnekleriyle çıktı. Kapının pervazına dayanıp geçenlere parlayan, gıpta dolu gözlerle baktı. Kapıdan içeri göz atan Rostov hastaların ve yaralıların yerde, samanların ve kaputların üzerinde yattıklarını gördü.

"Bu ne hal?" diye sordu.

Sıhhiye memuru, "Askerler işte," diye cevap verdi ve özür dilercesine ekledi: "Ne yapalım."

Rostov, "İçeri girip bakabilir miyim?" diye sordu.

Sıhhiye memuru, "Nesine bakacaksınız?" dedi. Ama Rostov, sıhhiye memuru girmesini istemediği için, özellikle asker koğuşuna girdi. Koridorda alışmaya başladığı koku burada daha çok hissediliyordu. Biraz değişmişti: Daha keskindi ve kaynağının burası olduğu seziliyordu.

Hastalar ve yaralılar, geniş pencerelerden giren güneşin güçlü bir biçimde aydınlattığı uzun odada iki sıra halinde, ortada bir geçit bırakacak ve başları duvara gelecek şekilde yatıyorlardı. Çoğu kendinde değildi ve içeri girenlere aldırmıyorlardı. Kendinde olanların hepsi doğruldu; zayıf, solgun yüzlerini kaldırıp yardım görebilme ümidiyle, sağlıklı bir insana karşı duyulan sitem ve gıptayla, gözlerini ayırmadan Rostov'a baktı. Rostov odanın ortasına yürüdü, açık kapılardan bitişik iki odaya göz attı ve iki tarafta da aynı şeyi gördü. Durdu, hiçbir şey söylemeden etrafına bakınıyordu. Böyle bir şey görmeyi kesinlikle beklemiyordu. Tam önünde, çıplak döşemenin üstünde, geçidi neredeyse kapatacak şekilde, saç kesiminden Kazak gibi görünen bir adam yatıyordu. Kazak kocaman kollarını ve bacaklarını iyice açmış, sırtüstü yatıyordu. Yüzü mor-kırmızı bir renkteydi, gözleri o kadar kaymıştı ki sadece akları görünüyordu, hâlâ kırmızı

olan çıplak kolları ve bacaklarındaki damarlar ip gibi dışarı fırlamıştı. Başının arkasını döşemeye vuruyor, boğuk boğuk bir şeyler söylüyor ve söylediklerini boyuna tekrarlıyordu. Rostov onu dinledi, söylediklerini anladı. "Su verin, su!" diyordu. Rostov bu hastayı yerine götürüp su verebilecek birini bulabilmek için çevresine bakındı.

Sıhhiye memuruna, "Burada hastalarla kim ilgileniyor?" diye sordu. Bu sırada yan odadan hastanede görev yapan bir levazım eri çıktı, uygun adımlarla gelip Rostov'un karşısında durdu.

Bu asker, muhtemelen Rostov'u hastane subaylarından biri sandığı için, gözlerini ona dikip, "Sıhhat dilerim efendim," dedi.

Rostov Kazak'ı işaret edip, "Kaldır şunu, su ver ona," dedi.

Asker gözlerini daha büyük bir dikkatle dikip, vücudunu yerinden kımıldamadan dikleştirerek, halinden memnun bir edayla, "Başüstüne efendim," dedi.

Rostov bakışlarını kaçırarak, "Yok, burada yapılacak bir şey kalmamış," diye düşündü, artık çıkmak istiyordu ama sağ tarafından birisinin, bir şey anlatmak ister gibi baktığını hissetti ve ona döndü. En köşede, bir kaputun üzerinde ak sakalları uzamış, yaşlı bir asker zayıflıktan kemikleri belli olan, sararmış yüzünde sert bir ifadeyle oturmuş, gözlerini ayırmadan Rostov'a bakıyordu. Yaşlı askerin bir tarafındaki komşusu, ona Rostov'u işaret ederek bir şeyler fısıldıyordu. Rostov ihtiyarın kendisinden bir ricada bulunmayı tasarladığını anladı. İhtiyara yaklaşınca bir bacağını büktüğünü, diğer bacağının dizden aşağısının olmadığını gördü. İhtiyarın diğer komşusu, ondan oldukça uzakta kımıldamadan, başı arkaya düşmüş bir halde yatan, çilli yüzü balmumu kadar soluk, yassı burunlu, kirpiklerinin altında gözleri kaymış, genç bir askerdi. Rostov yassı burunlu askere baktı, sırtından aşağı soğuk bir ter aktı.

Sıhhiye memuruna dönüp, "Bu asker sanki..."diyebildi. Yaşlı asker çenesi titreyerek, "Rica etmiştik efendim," dedi. "Bu sabah öldü. Ne de olsa buradakiler de insan, köpek değil..."

Sıhhiye memuru hızlı hızlı konuşarak, "Şimdi birini gönderiyorum, kaldırırlar, kaldırırlar," dedi, "efendim, gidelim isterseniz."

Rostov da aceleyle, "Çıkalım, çıkalım!" dedi ve başını öne eğip büzülerek, üzerine dikilmiş, sitem ve gıpta dolu bakışlara yakalanmadan geçmeye çalışarak odadan çıktı.

XVIII

Koridorda ilerlediler ve sıhhiye memuru Rostov'u kapıları açık üç odadan oluşan subaylar koğuşuna götürdü. Bu odalarda karyolalar vardı; yaralı ve hasta subaylar bunların üzerinde oturuyor, yatıyorlardı. Bazıları hastane sabahlıklarıyla odalarda dolaşıyorlardı. Subaylar koğuşunda Rostov'u karşılayan ilk kişi, başında takke, üzerinde hastane sabahlığı, dişlerinin arasında çubuğuyla ilk odada dolaşan, ufak tefek, zayıf, tek kolu olmayan bir adamdı. Rostov ona dikkatle bakarak daha önce nerede gördüğünü hatırlamaya çalıştı.

Ufak tefek adam, "Bakın Tanrı tekrar nerede görüşmeyi nasip etmiş. Tuşin, Tuşin, hatırlamıyor musunuz, sizi Schöngrabern önlerinde taşıyıp götürmüştüm? Benden küçük bir parça kestiler, bakın..." dedi ve gülümseyerek sabahlığının boş kolunu gösterdi. Rostov'un kimi görmek için geldiğini öğrenince, "Vasili Dmitriç Denisov'a mı geldiniz? Birlikteyiz, buradan, buradan," dedi ve onu kahkaha seslerinin geldiği diğer odaya götürdü.

Rostov erler koğuşunda yoğun olarak hissettiği ölü beden kokusunu hâlâ duyuyor, kendisine her iki taraftan da yönelmiş gıpta dolu bakışlar, gözleri kaymış genç askerin yüzü hâlâ gözlerinin önüne geliyor, "Böyle bir yerde yaşarken nasıl kahkaha atabiliyorlar?" diye düşünüyordu.

Denisov saat on iki olmasına rağmen battaniyeyi başına çekmiş yatakta uyuyordu.

Denisov eskiden alayda olduğu gibi, aynı sesle, "A! Vostov! Nasılsın! İyi misin!" diye bağırdı; ama Rostov, Denisov'un yüzündeki ifadeden ve ses tonundan bu alışıldık rahatlığın ve canlılığın ardında yeni, kötü, derinlerde saklı bir duygu gizlendiğini üzüntüyle fark etti.

Yarası, hafif olmasına ve altı hafta geçmiş olmasına rağmen hâlâ kapanmamıştı. Yüzü, hastanede yatan herkesin yüzü gibi solgun ve şişti. Ama Rostov'u hayrete düşüren bu değildi; onu hayrete düşüren, Denisov'un sanki onu gördüğüne sevinmemiş hali ve yapmacık gülümsemesiydi. Denisov ne alay ne de işlerin genel gidişi hakkında bir şey sordu. Rostov bunlardan bahsederken Denisov dinlemiyordu.

Rostov, Denisov'un kendisine alayın ve genel olarak hastane dışında devam eden özgür hayatın hatırlatılmasından hoşlanmadığını da fark etti. Sanki eski hayatını unutmaya çalışıyor ve sadece levazım memurlarıyla olan meselesiyle ilgileniyordu. Rostov meselenin ne durumda olduğunu sorunca hemen yastığının altından komisyondan gelen kâğıdı ve kendi yazdığı cevabın müsveddesini çıkardı. Kendi yazdıklarını okumaya başlayınca canlandı ve Rostov'un dikkatini bu kâğıtta düşmanları hakkında söylediği iğneleyici sözlere özellikle çekti. Denisov'un, Rostov'un, özgür dünyadan gelmiş insanın, etrafında toplanmış hastane arkadaşları, Denisov yazdıklarını okumaya başlayınca birer ikişer dağıldılar. Rostov yüzlerinden bu hikâyeyi defalarca, bıkkınlık verecek kadar çok dinlediklerini anlamıştı. Sadece yatak komşusu, şişman, mızraklı süvari birliğinden bir asker yatağında kaşlarını çatmış, mahzun bir edayla oturmuş çubuğunu içiyor, bir de ufak tefek, kolsuz Tuşin başını onaylamadığını gösterir bir biçimde sallayarak dinlemeye devam ediyordu. Denisov yazdıklarını okurken mızraklı süvari birliğinden asker sözünü kesti.

Rostov'a dönerek, "Bana kalırsa," dedi, "sadece hükümdardan af dilemek gerekiyor. Büyük ödüller dağıtılacağını söylüyorlar, kesinlikle bir af..."

Denisov eski enerjisini ve coşkusunu katmak istediği ama faydasız bir öfke taşıyormuş gibi çıkan bir sesle, "Hükümdavdan af dilemek!" dedi. "Ne için? Eğeğ soyguncu olsaydım mevhamet dilevdim ama ben soygunculavı su yüzüne çıkavdığım için yavgılanıyovum. Vavsın yavgılasınlav, hiç kimseden kovkum yok; ben çava ve vatanıma namusumla hizmet ettim ve hıvsızlık yapmadım! Biv de vütbemi indiveceklevmiş... Dinle bak, onlava dosdoğvu yazıyovum, işte yazdıklavım: 'eğev ben devletin hazinesini soysaydım...'"

Tuşin, "Ustaca yazılmış, ona söyleyecek bir şey yok," dedi, "ama mesele bu değil Vasili Dmitriç." Rostov'a da dönerek devam etti: "Boyun eğmek gerek ama Vasili Dmitriç bunu istemiyor. Meselenin sizin açınızdan pek iyi olmadığını murakıp da söyledi."

Denisov, "Kötü olacaksa olsun," dedi.

Tuşin, "Murakıp sizin için bir rica dilekçesi yazdı," diye devam etti. "İmzalayıp bu bayla göndermelisiniz. Mutlaka (Rostov'u işaret etti) karargâhta bir tanıdığı vardır. Bundan daha iyi bir fırsat bulamazsınız."

Denisov, "Kimsenin ayaklavına kapanmayacağımı sana söyledim," diye araya girdi ve kâğıda yazdıklarını okumaya devam etti.

Rostov, içten içe Tuşin ve diğer subayların önerdikleri yolun en doğrusu olduğunu hissetmesine, Denisov'a yardım etmeyi çok istemesine rağmen Denisov'un aklını çelmeye cesaret edemedi: Denisov'un ne kadar kararlı olduğunu ve karşısındakine ne kadar çabuk sinirlendiğini biliyordu.

Denisov'un zehir zemberek ifadelerle dolu yazısının bir saatten fazla süren okuması bitince Rostov hiçbir şey söylemedi, günün geri kalanını yeniden etrafında toplananlara bildiklerini anlatıp onların hikâyelerini dinleyerek oldukça

kederli bir ruh hali içinde geçirdi. Denisov akşam boyunca üzgün bir halde, hiçbir şey söylemeden oturdu.

Rostov akşam geç vakit, gitmeye hazırlanırken Denisov'a bir isteği olup olmadığını sordu.

Denisov, "Evet, bekle bivaz," dedi, subaylara bir göz attı, yastığın altından kâğıtlarını alarak mürekkep hokkasının bulunduğu pencereye yaklaştı ve oturup bir şeyler yazdı.

Pencereden Rostov'un yanına gelip ona büyük bir zarf verirken, "Belli ki sıvt kamçıya üstün gelmeyecek," dedi. Bu, murakıbın hazırladığı, hükümdara yazılmış, Denisov'un, levazım dairesinin suçlarına hiç değinmediği, sadece af dilediği dilekçeydi.

"Vev bunu, belli ki..." sözünü bitirmedi ve solgun dudaklarında sahte bir gülümseme belirdi.

XIX

Alaya dönen ve komutana Denisov'un meselesinin ne durumda olduğu hakkında bilgi veren Rostov hükümdara yazılmış mektubu da yanına alarak Tilsit'e gitti.

Rus ve Fransız imparatorları 13 Haziran'da, Tilsit'te bir araya gelmişti. Boris Drubetskoy, emrinde olduğu önemli şahsiyetten, Tilsit'e gitmek için tayin edilmiş maiyete dâhil olma ricasında bulunmuştu.

O ana kadar, herkes gibi Bonaparte olarak andığı Napolyon'dan bahsederken, "Je voudrais voir le grand homme,"[57] demişti.

Generali gülümseyerek, "Vous parlez de Buonaparte?"[58] dedi.

Boris generaline sorar gözlerle baktı ve bunun kendisini sınamak için yapılmış bir şaka olduğunu hemen anladı.

---

57 Büyük insanı görmek isterdim,

58 Bonaparte'tan mı bahsediyorsunuz?

"Mon prince, je parle de l'empereur Napoléon,"[59] diye yanıt verdi. General gülümseyerek omzunu okşadı.

"Sen çok ilerleyeceksin," dedi ve onu da yanına aldı.

İmparatorların Neman'da buluştukları gün, orada bulunan birkaç kişiden biri de Boris'ti; monogramlı salları, Napolyon'un nehrin diğer yakasında Fransız muhafızların yanından geçişini gördü, Napolyon'un gelmesini Neman'ın kıyısındaki bir handa sessizce oturarak bekleyen İmparator Aleksandr'ın düşünceli yüzünü gördü; iki imparatorun kayıklara binişini, sala önce çıkan Napolyon'un hızlı adımlarla ilerleyip Aleksandr'ı karşılamasını, ona elini uzatışını ve iki imparatorun büyük bir çadıra girerek gözden kayboluşlarını gördü. Boris yüksek çevrelere girmeye başladıktan sonra etrafında olup bitenleri dikkatli gözlerle izlemeyi ve bunları kâğıda geçirmeyi alışkanlık haline getirmişti. Tilsit'teki buluşma sırasında da Napolyon'la birlikte gelen insanlar ve onların üniformaları hakkında bilgi toplamış ve önemli kişilerin söylediklerini dikkatle dinlemişti. İmparatorlar çadıra girerken saatine baktı ve Aleksandr çadırdan çıkarken de yeniden bakmayı unutmadı. Buluşma bir saat elli üç dakika sürmüştü; bunu ve tarihî öneme sahip olduğunu düşündüğü diğer olayları aynı akşam kaydetti. İmparatorun maiyeti çok az kişiden oluştuğundan bulunduğu görevde başarı kazanmayı önemseyen biri için imparatorların buluşması sırasında Tilsit'te bulunmak çok önemliydi ve bir yolunu bulup Tilsit'e gelmeyi başaran Boris de bu andan itibaren konumunu iyice sağlamlaştırdığını hissediyordu. Sadece tanınmakla kalmıyor bakışları da üzerinde topluyordu, insanlar ona alışmıştı. İki kere bizzat hükümdarın yanında görevlendirilmişti, hükümdar artık onun yüzüne aşina olmuştu, hükümdarın yakınındaki herkes de onu artık eskisi gibi, yeni bir yüz olarak yadırgamıyor, görmediklerinde şaşırıyorlardı.

Boris yine bir yaver olan Polonyalı Kont Jilinski'yle birlikte kalıyordu. Paris'te büyümüş bir Polonyalı olan Jilinski

59 İmparator Napolyon'dan bahsediyorum prensim,

zengindi, Fransızları tutkuyla seviyordu, Tilsit'te bulundukları sırada hemen her gün Jilinski'yle Boris'in öğle yemeklerine, kahvaltılarına Fransız muhafız ve genelkurmay subayları katılıyordu.

Boris'le birlikte kalan Kont Jilinski, 24 Haziran akşamı Fransız tanıdıklarına bir akşam yemeği veriyordu. Bu akşam yemeğinin onur konuğu Napolyon'un yaverlerinden biriydi, birkaç Fransız muhafız subayı, Napolyon'un maiyetindeki köklü, aristokrat bir Fransız aileden gelen bir delikanlı da vardı. Rostov aynı gün, sivil giysiyle fark edilmemek için karanlıktan yararlanarak Tilsit'e geldi ve Jilinski ile Boris'in kaldığı daireye gitti.

Napolyon ve Fransızların düşmanken dost haline gelmesiyle, genel karargâhta ve Boris'in dairesinde yaşanan büyük değişim, hem ordudan hem Rostov'dan hâlâ oldukça uzaktı. Orduda Bonaparte'a ve Fransızlara karşı hissedilen öfke, küçümseme ve korku karışımı duygu hâlâ sürüyordu. Rostov daha geçenlerde Platov'un Kazak subaylarından biriyle konuşurken Napolyon esir alınırsa ona bir hükümdar gibi değil bir suçlu gibi davranılması konusunda tartışmıştı. Hatta çok kısa bir süre önce yolda albayına rastlamış, ona meşru bir hükümdarla cani Bonaparte arasında bir barış olamayacağını anlatırken heyecana kapılmıştı. Bu yüzden, kanat hatlarından tamamen farklı şekilde görmeye alışık olduğu üniformaları içindeki Fransız subaylarını Boris'in dairesinde görünce garip bir duyguya kapıldı. Kapıdan çıkan Fransız subayını görünce içini hemen düşmanın karşısında hep hissettiği savaşma, düşmanlık duygusu kapladı. Eşikte durdu ve Drubetskoy'un orada oturup oturmadığını Rusça sordu. Sofada yabancı bir ses duyan Boris onu karşılamak için çıktı. Rostov'u tanıdığı anda yüzünde sıkıntısını gösteren bir ifade belirdi.

Yine de yüzünde bir gülümsemeyle ona doğru yaklaşarak, "Ah, sen miydin, çok sevindim, seni gördüğüme çok sevindim," dedi. Ama Rostov onun ilk tepkisini fark etmişti.

"Vakitsiz geldim galiba," dedi ve soğuk bir edayla ekledi: "İşim düşmeseydi gelmezdim."

Boris, "Yo, sadece alaydan gelebilmene şaşırdım," dedi ve içeriden kendisini çağıran birine cevap verdi: "Dans un moment je suis à vous."[60]

Rostov yeniden, "Vakitsiz geldim galiba," dedi.

Boris'in yüzündeki sıkıntılı ifade kaybolmuştu; ne yapacağını düşünüp karar vermeye çalışır bir hali vardı, Rostov'un iki elini sakince yakaladı ve onu yandaki odaya götürdü. Boris'in, Rostov'a sakince ve dik dik bakan gözleri sanki peçe gibi bir şeyle örtülüydü, sanki mavi camlı bir gözlük takmış gibiydi. Rostov böyle hissetmişti.

Boris, "Yapma canım, senin için vakitsiz gelmek olur mu?" dedi. Boris onu akşam yemeği için masanın hazırlandığı odaya götürdü, sivil değil, süvari subayı eski bir arkadaşı olduğunu söyleyerek davetlilerle tanıştırdı. "Kont Jilinski, le comte N. N., le capitaine S. S."[61] diyerek misafirlerini tanıttı. Rostov Fransızları çatık kaşlarla süzdü, isteksizce selam verdi ve hiçbir şey söylemedi.

Jilinski bu yeni Rus'un çevresine dâhil olmasından pek hoşlanmış gibi değildi; Rostov'la tek kelime bile etmedi. Boris aralarına yeni katılan yüzün verdiği rahatsızlığı fark etmemişe benziyor, gözlerinde Rostov'u karşıladığı zamanki hoş sükûnet ve mecburiyet ifadesiyle konuşmayı canlandırmaya çalışıyordu. Fransızlardan biri, ısrarla hiç konuşmadan oturan Rostov'a dönerek Fransızlara özgü nezaketiyle Tilsit'e herhalde imparatoru görmek için geldiğini söyledi.

Rostov hiç uzatmadan, "Hayır, özel işlerim var," diye yanıt verdi.

Rostov'un keyfi Boris'in yüzündeki memnuniyetsizliği fark eder etmez kaçmıştı ve keyfi kaçan her insan gibi, herkesin ona düşmanca baktığını, herkese engel olduğunu

60 Şimdi geliyorum.

61 Kont N. N., Yüzbaşı S. S.

sanıyordu. Aslında gerçekten de herkese engel oluyordu ve yeniden başlayan konuşmanın dışında, bir başına kalmıştı. Misafirlerin onun üzerine dikilen bakışları "Neden burada oturuyor?" diyordu sanki. Ayağa kalktı, Boris'in yanına gitti.

Ona alçak sesle, "Seni de rahatsız ediyorum," dedi, "gidip şu meseleyi konuşalım, sonra giderim."

Boris, "Hayır, hiç de değil," dedi, "ama yorgunsan benim odaya gidelim, yat dinlen."

"Fena olmaz..."

Boris'in yattığı küçük odaya girdiler. Rostov, oturmadan, sanki karşısındaki Boris'in suçuymuş gibi öfkeyle Denisov'un başına gelenleri anlatmaya başladı, generali aracılığıyla hükümdardan Denisov için ricada bulunup bulunamayacağını, mektubu iletip iletemeyeceğini, bunu yapmayı isteyip istemediğini sordu. Başbaşa kaldıklarında, Rostov ilk kez Boris'in gözlerine bakmaktan rahatsız olduğunu hissetti. Boris, Rostov'u bir bacağını diğerinin üzerine atmış, sağ elinin ince parmaklarıyla sol elini sıvazlayarak, bir generalin astının raporunu dinlerken yaptığı gibi kâh sağa sola, kâh gözlerinde mecburiyet ifadesiyle Rostov'un gözlerine bakarak dinliyordu. Rostov bu bakışlarla karşılaştıkça rahatsız oluyor, bakışlarını kaçırıyordu.

"Buna benzer olayları daha önce de duydum ve hükümdarın bu konularda çok sert olduğunu biliyorum. Meseleyi majestelerine kadar çıkartmamak gerektiğini düşünüyorum. Bence doğrudan doğruya kolordu komutanına rica etmek daha iyi olur... ama bence..."

Rostov, Boris'in gözlerine bakmadan, bağırmaya yakın bir sesle, "Bir şey yapmak istemiyorsan açıkça söyle!" dedi. Boris gülümsedi:

"Tersine, elimden gelen her şeyi yapacağım, ama ben sadece düşünmüştüm ki..." Bu sırada kapıdan Jilinski'nin Boris'i çağıran sesi duyuldu.

Rostov, "Hadi git, git," dedi ve yemeğe katılmayı reddedip küçük odada tek başına kalınca uzun süre bir ileri bir geri dolaştı ve yan odadan gelen neşeli Fransızca konuşmaları dinledi.

XX

Rostov, Denisov adına ricada bulunmak için en uygunsuz günde gitmişti Tilsit'e. Üzerinde frak olduğu ve Tilsit'e komutanından izinsiz geldiği için nöbetçi generale kendisi çıkamıyordu, Boris de istese bile, Rostov'un gelişinin ertesi günü bunu yapamazdı. O gün, 27 Haziran'da barışın ilk şartları imzalanmıştı. İmparatorlar birbirlerine nişanlar vermişlerdi: Aleksandr Légion d'Honneur nişanını, Napolyon ise birinci dereceden Andrey nişanını almıştı ve o gün Fransız Muhafız Taburu, Preobrajenski Taburu'na yemek verecekti. Bu ziyafete hükümdarlar da katılacaktı.

Rostov, Boris'in yanında kendini o kadar rahatsız, o kadar kötü hissediyordu ki Boris yemekten sonra ona bakmaya geldiğinde uyuyormuş gibi yaptı, ertesi gün de evden sabah erkenden, ona görünmemeye çalışarak çıktı. Nikolay Fransızlara ve üniformalarına, sokaklara, Rus ve Fransız imparatorların kaldıkları evlere bakarak, üzerinde frak, başında silindir şapkayla şehirde dolaştı. Meydana kurulmuş masaları, akşamki yemek için yapılan hazırlıkları gördü, Rus ve Fransız bayraklarının renklerini ve kocaman A. ve N. monogramlarını taşıyan kumaşlarla süslenmiş sokakları gördü. Evlerin pencerelerinde de bayraklar ve monogramlar vardı.

Nikolay, "Boris bana yardım etmek istemiyor, ben de ona sormak istemiyorum. Bu artık kesin," diye düşünüyordu; farkında olmadan Aleksandr'ın kaldığı eve doğru giderken, "Aramızdaki her şey bitti ama Denisov için elimden gelen her şeyi yapmadan, özellikle mektubu hükümdara

vermeden buradan ayrılmayacağım. Hükümdar mı?! Burası onun kaldığı yer!" diye geçiriyordu içinden.

Evin önünde binek atları duruyordu ve hükümdarın çıkışına hazırlandıkları her hallerinden belli olan maiyeti de bir araya toplanıyordu.

Rostov, "Onu her an görebilirim," diye düşündü, "Mektubu doğrudan ona verebilsem, her şeyi anlatabilsem... fraklıyım diye beni tutuklamazlar herhalde? Olmaz öyle şey! Hangi tarafın haklı olduğunu anlardı. O her şeyi anlar, her şeyi bilir. Kim ondan daha adil, daha bağışlayıcı olabilir? Buraya geldiğim için beni tutuklasalar bile, bunun ne zararı olur?" Hükümdarın kaldığı eve giren bir subaya bakarak, "İçeri giriyorlar işte. Eeh! Ne saçma! Gider mektubu hükümdara kendim veririm: Beni bunu yapmak zorunda bırakan Drubetskoy'un sonu daha kötü olur." Ve Rostov aniden, kendinden hiç beklemediği bir kararlılıkla, cebindeki mektubu yoklayarak doğruca hükümdarın kaldığı eve doğru ilerledi.

Her saniye hükümdarın çıkmasını beklerken, "Hayır, bu sefer Austerlitz'deki gibi fırsatı kaçırmayacağım," diye düşünüyor ve bu düşünce yüzünden kanının kalbine hücum ettiğini hissediyordu. "Ayaklarına kapanacağım ve ondan rica edeceğim. O beni kaldırır, dinler, hatta bana teşekkür bile eder." Hükümdarın ona, "Ben bir iyilik yapabildiğim zaman mutlu olurum ama en büyük mutluluk yapılan bir haksızlığı düzeltmektir," diyeceğini hayal etti. Ve ona merakla bakan insanların yanından geçerek hükümdarın kaldığı evin sundurmasında ilerledi.

Sundurmadan yukarıya düz bir merdiven çıkıyordu; sağ tarafta kapalı bir kapı görünüyordu. Aşağıda, merdivenin altında alt katın kapısı vardı.

Birisi, "Kimi istiyorsunuz?" diye sordu.

Nikolay titreyen bir sesle, "Mektup verecektim majestelerine, bir dilekçe," dedi.

"Dilekçeler nöbetçi subaya, şu taraftan lütfen (aşağıdaki kapıyı işaret etti). Kabul edilmiyor yalnız."

Rostov bu kayıtsız sesi duyunca, kalkıştığı işten dolayı korkuya kapıldı; her an hükümdarla karşılaşabileceği düşüncesi onun için o kadar olağanüstü ve bu yüzden o kadar korkutucuydu ki her an kaçmaya hazırdı, ama onu gören oda habercisi nöbetçi subaylığın kapısını açtı ve Rostov içeri girdi.

Bu odada kısa boylu, şişman, beyaz pantolonlu, dizleri geçecek kadar uzun çizmeli, yeni giyildiği belli olan patiska gömlekli bir adam ayakta duruyordu; oda uşağı onun, nedense Rostov'un dikkatini çeken ipek işlemeli, güzel, yeni askısını arkadan tutturuyordu. Adam yan odadaki biriyle konuşuyordu.

Adam, "Bien faite et la beauté du diable,"[62] dedi ve Rostov'u görünce susup kaşlarını çattı.

"Ne istiyorsunuz? Dilekçe mi?"

Diğer odadan birisi, "Qu'est ce que c'est?"[63] diye sordu.

Askılı adam, "Encore un pétitionnaire,"[64] diye cevap verdi.

"Sonra gelmesini söyleyin. Şimdi çıkacak, gitmemiz gerekiyor."

"Sonra, sonra, yarın. Geç oldu..."

Rostov döndü ve çıkmaya yeltendi ama askılı adam ona engel oldu.

"Kimden? Siz kimsiniz?"

Rostov, "Binbaşı Denisov'dan," diye yanıtladı.

"Siz kimsiniz? Subay mısınız?"

"Teğmen Kont Rostov."

"Bu ne cüret! Komutanınız aracılığıyla iletin. Siz de gidin, gidin..." Ve oda uşağının verdiği üniformayı giymeye koyuldu.

Rostov tekrar girişe çıktı ve sundurmada, yanlarından geçmek zorunda olduğu çok sayıda tören üniformalı subay ve general olduğunu fark etti.

---

62 Düzgün yapılmış ve şeytani güzellikte,

63 Nedir o?

64 Bir ricacı daha,

Cesaretine lanet eden, her an hükümdarla karşılaşabileceği, rezil olacağı ve gözlerinin önünde tutuklanacağı düşüncesiyle taş kesilen, yaptığının ne kadar yanlış olduğunu iyice anlayıp pişman olan Rostov bakışlarını yere dikip, parlak kıyafetli maiyet kalabalığıyla çevrili evden tam çıkıyordu ki tanıdık bir ses ona seslendi ve bir el onu durdurdu.

Kalın bir ses, "Burada böyle fraklı ne yapıyorsunuz dostum?" diye sordu.

Sesin sahibi, Rostov'un görev yaptığı tümenin eski komutanı, bu seferde de hükümdarın özel lütfunu kazanmış süvari generaliydi.

Rostov korkuyla özür dilemeye başladı ama generalin iyi yürekli, alaycı yüzünü görünce onu bir kenara çekti ve heyecanlı bir sesle tüm meseleyi anlattı, generalden, onun da tanıdığı Denisov için aracılık etmesini rica etti. Rostov'u dinleyen general başını ciddi bir edayla salladı.

"Yazık, delikanlıya çok yazık; ver mektubu..."

Rostov ona Denisov'un başına gelenleri anlattıktan ve mektubu verdikten hemen sonra merdivenlerde hızlı adımlar, mahmuz şakırtıları duyuldu ve general onun yanından ayrılıp sundurmaya doğru ilerledi. Hükümdarın maiyetindekiler merdivenlerden hızla inip atlara doğru ilerlediler. Austerlitz'deki seyis Ene hükümdarın atını getirdi ve merdivenlerde Rostov'un artık iyi tanıdığı adımların hafif gıcırtıları duyuldu. Rostov tanınma tehlikesini unutarak, halkın arasındaki meraklılarla birlikte sundurmaya doğru birkaç adım attı ve hayran olduğu çizgileri, aynı yüzü, aynı bakışları, azamet ve alçakgönüllülüğünün aynı bileşimini yeniden gördü... Hükümdara karşı hissettiği hayranlık ve sevgi Rostov'un yüreğinde eski kuvvetiyle yeniden canlandı. Hükümdar üzerinde Preobrajenski üniforması, beyaz tozlukları, dizlerini geçen uzun çizmeleri, göğsünde Rostov'un aşina olmadığı nişanı (Légion d'Honneur), koltuğunun altında şapkasıyla, eldivenlerini giyerek sundurmaya çıktı. Çevresine bakınarak ve bu

bakışlarıyla çevresindeki her şeyi aydınlatarak durdu. Generallerden bazılarına birkaç şey söyledi. Rostov'un eski tümen komutanını da tanıdı, ona gülümsedi ve yanına çağırdı.

Maiyetindeki herkes geri çekildi ve Rostov generalin hükümdarla uzun süre konuştuğunu gördü.

Hükümdar ona bir şeyler söyledi ve atlara gitmek için bir adım attı. Kalabalık maiyeti ve Rostov'un da içinde bulunduğu topluluk hükümdara yaklaştı. Atının yanında durup elini eyere koyan hükümdar, süvari generaline dönerek ve belli ki herkesin kendisini duyabilmesi için yüksek sesle, "Yapamam general, kanun benden daha üstün olduğu için yapamam," dedi ve ayağını üzengiye geçirdi. General başını saygıyla eğdi, hükümdar ata bindi ve sokak boyunca dörtnala ilerledi. Mutluluktan kendini kaybeden Rostov kalabalıkla birlikte peşinden koştu.

XXI

Hükümdarın gittiği meydanda sağ tarafta Preobrajenski Alayı'ndan bir tabur, sol tarafta ayı derisinden kalpaklarıyla Fransız muhafız taburu karşı karşıya duruyorlardı.

Hükümdar kendisine selam duran taburların bir kanadına yaklaşırken diğer kanada başka bir atlı topluluğu hızla yaklaşıyordu; Rostov en öndekinin Napolyon olduğunu fark etti. Başkası olamazdı. Başında küçük şapkası, Andrey nişanının omzundan geçen kurdelesi, önü açık mavi üniformasının içindeki beyaz yeleği, altın işlemeli kıpkırmızı haşa örtülü, olağanüstü, safkan, demir kırı Arap atının üzerinde dörtnala geliyordu. Aleksandr'a yaklaşınca şapkasını kaldırdı ve bu hareketi yapınca, Napolyon'un atının üzerinde düzgün ve sağlam oturmadığı Rostov'un süvari gözünden kaçmadı. Taburlar, "Hurra!" ve "Vive l'Empereur!" diye haykırdı. Napolyon, Aleksandr'a bir şeyler söyledi. İki imparator da atlarından indiler ve birbirlerinin ellerini tuttular.

Napolyon'un yüzünde tatsız, yapay bir gülümseme vardı. Aleksandr ona hoş bir ifadeyle bir şeyler söyledi.

Rostov kalabalığa engel olan Fransız jandarmalarının atlarının sıkıştırmasına rağmen İmparator Aleksandr ile Bonaparte'ın her hareketini gözlerini ayırmadan takip ediyordu. Aleksandr'ın kendini Bonaparte'la bir tutması, Bonaparte'ın Rus çarıyla eşitmiş gibi davranması, hükümdarla bu yakınlığı doğal ve alışık olduğu bir şeymiş gibi rahat hareket etmesi Rostov'u çok şaşırtmıştı.

Aleksandr ve Napolyon, peşlerindeki uzun bir maiyet kuyruğuyla birlikte Preobrajenski taburunun sağ tarafına, orada duran kalabalığa doğru yaklaştılar. Kalabalık imparatorları hiç beklemedikleri bir anda karşısında bulunca ön sıralardaki Rostov, sanki onu tanıyacaklarmış gibi korktu.

Tiz, sert bir ses her harfi tane tane söyleyerek, "Sire, je vous demande la permission de donner la Légion d'Honneur au plus brave de vos soldats,"[65] dedi.

Bunu kısa boylu, aşağıdan dosdoğru Aleksandr'ın gözlerine bakan Bonaparte söylemişti. Aleksandr kendisine söylenileni dikkatle dinledi, başını eğip tatlı tatlı gülümsedi.

Napolyon, karşısında dimdik selam duran ve kendi imparatorlarının yüzüne kıpırdamadan bakan Rus saflarına, Rostov'u sinirlendiren bir sakinlik ve güvenle göz gezdirip, her hecenin üzerine basarak, "A celui qui s'est le plus vaillament conduit dans cette dernière guerre,"[66] diye ekledi.

Aleksandr, "Votre majesté me permettra-t-elle de demander l'avis du colonel,"[67] dedi ve tabur komutanı Prens Kozlovski'ye doğru birkaç hızlı adım attı. Bu arada Napolyon küçük beyaz elinden eldivenini çıkarmaya koyuldu ve eldiven yırtılınca fırlatıp attı. Arkadan bir yaver hemen ileri atıldı ve eldiveni yerden aldı.

---

65 Efendim askerlerinizin en cesuruna Légion d'Honneur nişanını vermek için izninizi rica ediyorum,

66 Bu son savaşta en fazla yiğitlik gösterene,

67 Majesteleri izin verirlerse albayın fikrini alayım,

İmparator Aleksandr, Kozlovski'ye, alçak sesle Rusça, "Kime vermeli?" diye sordu.

"Kime verilmesini emrederseniz majesteleri."

Hükümdar hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturdu ve başını arkaya çevirerek, "İyi ama ona bir yanıt vermemiz gerekiyor," dedi.

Kozlovski karar vermek için saflara göz gezdirdi, bakışları Rostov'u da içine almıştı.

Rostov, "Yoksa bana mı?" diye düşündü.

Albay kaşlarını çatıp, emir verir gibi, "Lazarev!" dedi; safın ilk askeri Lazarev çevik bir hareketle öne çıktı.

Nereye gideceğini bilmeyen Lazarev'in arkasından, "Nereye? Dur orada!" gibi fısıltılar geldi. Lazarev albaya ürkek gözlerle bakarak durdu ve yüzü, safın önüne çıkan tüm askerlerde olduğu gibi titremeye başladı.

Napolyon başını biraz arkaya çevirdi ve küçük, tombul elini bir şey almak istiyormuş gibi arkaya uzattı. Ne istediğini hemen anlayan maiyetindekileri arasında kaynaşmalar, fısıltılar başladı ve Rostov'un bir gece önce Boris'in evinde gördüğü delikanlı ileri atıldı, uzanmış elin önünde saygıyla eğilip bir saniye bekletmeden içine kırmızı kurdeleli bir nişan koydu. Napolyon iki parmağını arkaya bakmadan kapattı. Nişan bunların arasında kaldı. Napolyon iyice açtığı gözleriyle ısrarla kendi hükümdarına bakmaya devam eden Lazarev'e yaklaştı ve yapmakta olduğu şeyi müttefikinin hatırına yaptığını göstermek için İmparator Aleksandr'a baktı. Nişanı tutan küçük beyaz el, er Lazarev'in düğmelerine dokundu. Napolyon, bu askerin ömür boyu mutlu olması, dünyadaki herkesten ayrıcalıklı olması için onun, Napolyon'un elinin, askerin göğsüne dokunarak onu ödüllendirmesinin yeterli olacağını biliyordu sanki. Napolyon haçı Lazarev'in göğsüne sadece bastırdı ve sanki haçın Lazarev'in göğsüne yapışıp kalmaya mecbur olduğunu biliyormuş gibi elini indirip Aleksandr'a döndü. Haç gerçekten

de yapışıp kaldı çünkü yardımsever Fransız ve Rus elleri haçı hemen yakalayıp üniformaya iliştirmişlerdi. Lazarev üzerinde bir şeyler yapan beyaz elli, küçük adama somurtarak baktı ve kımıldamadan selam durmaya devam ederek gözlerini tekrar Aleksandr'a çevirdi. Sanki durmaya devam mı edeyim, artık yerime mi döneyim, ya da başka bir şey mi yapayım diye soruyordu. Ama hiçbir emir gelmeyince uzun süre kımıldamadan durdu.

Hükümdarlar atlarına binip gittiler. Preobrajenski taburu saflarını dağıtıp Fransız muhafızlarıyla karıştı ve kendileri için hazırlanmış masalara oturdular.

Lazarev şeref sandalyesinde oturuyordu; Rus ve Fransız subayları onu kucaklıyor, tebrik ediyor, elini sıkıyorlardı. Subay ve halk kalabalığı sadece onu görebilmek için sokuluyordu. Meydandaki masalardan Rusça, Fransızca konuşmaların ve kahkahaların uğultusu yükseliyordu. Yüzleri kızarmış, neşeli iki subay Rostov'un yanından geçti.

Bir tanesi, "Ne ziyafet ama, her şey gümüş tabakta," dedi, "Lazarev'i gördün mü?"

"Gördüm."

"Yarın da Preobrajenskililer onlara yemek verecekmiş diyorlar."

"Şu Lazarev ne şanslı! Hayatı boyunca bin iki yüz franklık ödenek."

Preobrajenskililerden biri Fransızlardan birinin tüylü kalpağını giyerek, "Kalpak dediğin böyle olur çocuklar!" bağırdı.

"Çok güzel, çok hoş!"

Muhafız subaylarından biri diğerine, "Parolayı duydun mu?" dedi. "Önceki gün Napoléon, France, bravoure,[68] dün de Alexandre, Russie, grandeur'dü,[69] parolayı bir gün bizim hükümdar bir gün Napolyon belirliyor. Hükümdar yarın da

---

68 Napolyon, Fransa, cesaret.

69 Aleksandr, Rusya, azamet.

Fransız muhafızlarının en cesuruna Georgiyev nişanı verir. Vermesi gerekiyor! Aynı şekilde karşılık vermek lazım!"

Boris de arkadaşı Jilinski'yle birlikte Preobrajenskililere verilen ziyafeti görmeye gelmişti. Geri dönerken bir evin köşesinde duran Rostov'u fark etti.

Ona, "Rostov! Merhaba, görüşemedik," dedi ve neyi olduğunu sormaktan kendini alamadı; Rostov'un yüzü o kadar garip, hüzünlü ve altüst olmuş bir haldeydi.

Rostov, "Bir şeyim yok, iyiyim," diye cevap verdi.

"Bana uğrayacak mısın?"

"Evet, uğrayacağım."

Rostov ziyafettekileri uzaktan izleyerek uzun süre köşede durdu. Aklında, bir türlü sonuca bağlayamadığı azap verici bir süreç vardı. Yüreğinde korkunç bir şüphe belirmişti. Aklına değişmiş yüz ifadesi ve boyun eğmiş haliyle Denisov, kopmuş kolları ve bacaklarıyla, pisliği ve hastalığıyla bütün hastane geliyordu. Tüm bunlar o kadar canlı geliyordu ki hastanedeki ölü beden kokusunu hissetti ve bu kokunun nereden geldiğini anlayabilmek için çevresine bakındı. Aklına artık İmparator Aleksandr'ın sevdiği ve saydığı bir imparator haline gelen küçük, beyaz elli, halinden memnun Bonaparte geliyordu. Durum buysa kollar, bacaklar neden kopmuş, insanlar neden ölmüştü? Aklına ödüllendirilen Lazarev, cezalandırılan ve affedilmeyen Denisov geliyordu. Kendini içinde bulduğu bu garip düşünceler onu korkutmuştu.

Onu bu durumdan Preobrajenskililerden gelen yemek kokusu ve açlık kurtardı: Yola çıkmadan önce bir şeyler yemesi gerekiyordu. Sabahleyin gördüğü hana gitti. Handa kendisi gibi sivil giyimli subaylar da dâhil, o kadar çok kişi vardı ki güçbela yemek yiyebildi. Tümeninden iki subay ona katıldı. Konu doğal olarak barışa geldi. Rostov'un arkadaşı olan subaylar ordunun büyük bölümü gibi Friedland'dan sonra imzalanan barıştan memnun değildi. Biraz daha dayanılsaydı Napolyon'un mahvolacağını, birliklerinde ne peksimet ne de

fişek kaldığını söylüyorlardı. Nikolay sessizce yemeğini yiyor, daha çok da içiyordu. İki şişe şarabı tek başına içip bitirmişti. Aklındaki sonuca bağlayamadığı süreç hâlâ işkence ediyordu. Düşüncelerinin esiri olmaktan korkuyor ama onlardan kurtulamıyordu. Subaylardan birinin Fransızlara bakmanın ağırına gittiğini söylemesiyle, hiç de haklı olmayan ve bu nedenle subayları çok şaşırtan bir öfkeyle bağırmaya başladı.

Yüzüne kan hücum etmiş bir halde, "Neyin daha iyi olacağına siz mi karar vereceksiniz?" diye bağırdı. "Siz hükümdarın yaptıklarını nasıl yargılayabilirsiniz, bizim fikir yürütmeye ne hakkımız var?! Biz hükümdarın ne amacını, ne de yaptıklarını anlayabiliriz!"

Rostov'un böyle birdenbire sinirlenmesinin tek nedeninin sarhoşluğu olduğuna karar veren subay kendini savunmak için, "İyi ama ben hükümdar hakkında tek kelime bile etmedim," dedi.

Ama Rostov onu dinlemiyordu.

"Biz diplomasi memurları değiliz, biz askeriz, başka bir şey değil," diye devam etti. "Bize ölmemiz emredilirse, ölürüz. Cezaya çarptırılırsak, suç işlemişiz demektir; yargılamak bize düşmez. Hükümdar imparator, Bonaparte'ı imparator olarak kabul edip onunla ittifak yapmışsa, demek ki öyle olması gerekiyormuş. Biz her şeyi yargılayıp fikir yürütmeye kalkışırsak ortada kutsal hiçbir şey kalmaz." Dinleyenlere göre hiç yerinde olmayan ama kendi düşünce akışına oldukça uygun düşecek bir eylemde bulunup masaya vurdu ve bağırarak, "Tanrı da yok, hiçbir şey yok demeye başlarız," dedi. Ve sözünü, "Bizim işimiz görevimizi yapmak, savaşmak ve düşünmemektir, işte hepsi bu kadar," diyerek bitirdi.

Tartışmaya girmek istemeyen subaylardan bir tanesi, "Bir de içmek," dedi.

Nikolay da, "Evet bir de içmek," dedi ve seslendi: "Hey sen! Bir şişe daha!"

Üçüncü Bölüm

I

İmparator Aleksandr, 1808 yılında, İmparator Napolyon'la yeni bir görüşme yapmak için Erfurt'a gitti ve Peterburg yüksek sosyetesinde bu önemli görüşmenin değeri uzun süre konuşuldu.

Dünyanın iki hükümdarı, Napolyon'la Aleksandr'a böyle deniyordu, arasındaki yakınlık 1809 yılında öyle bir noktaya gelmişti ki Napolyon aynı yıl Avusturya'ya savaş ilan edince bir Rus kolordusu eski müttefikimiz Avusturya imparatoruna karşı eski düşmanımız Bonaparte'la birlikte hareket etmek için sınırı geçmiş ve bununla birlikte yüksek çevrelerde Napolyon ile Aleksandr'ın kız kardeşlerinden birinin evlilik ihtimali konuşulmaya başlanmıştı. Ama Rus sosyetesinin dikkati o günlerde dış politikanın yanı sıra, kendine has bir canlılıkla iç meselelere, o sıralarda devlet yönetiminin tüm kademelerinde yapılmakta olan değişikliklere çevrilmişti.

Bu arada hayat, insanların sağlıkla, hastalıkla, çalışmakla, dinlenmekle meşgul oldukları, fikirlerle, bilimle, şiirle, müzikle, sevgiyle, dostlukla, düşmanlıkla, tutkularıyla meşgul oldukları gerçek hayat, Napolyon Bonaparte'la siyasi düşmanlık ya da dostluktan, tüm olası değişikliklerden bağımsız olarak, her zamanki gibi akıp gidiyordu.

Prens Andrey köyden hiç ayrılmadan iki sene geçirmişti. Piyer'in kendi topraklarında yapmaya girişip, sürekli daldan dala atladığı için sonuçlandıramadığı tüm girişimleri kimseye duyurmadan ve görünür bir güçlükle karşılaşmadan gerçekleştirmişti.

Onda, Piyer'de olmayan iş görme azmi en üst seviyedeydi ve bu yüzden kendini hiç zorlamadan ve sıkmadan işlerin düzenli yürümesini sağlıyordu.

Mülklerinden birinde üç yüz köylüyü serflikten azat edip özgür tarım işçisi haline getirmişti (bu, Rusya'daki ilk örneklerden biriydi), diğerlerinde de angaryanın yerine vergi getirilmişti. Boguçarovo'da loğusa kadınlara yardım etmesi için, maaşını kendi cebinden ödediği eğitimli bir dadı, köylülerin ve evdeki çalışanların çocuklarına okuma yazma öğretmesi için maaşlı bir papaz tutmuştu.

Prens Andrey zamanının yarısını Lısıye Gori'de babası ve hâlâ dadıların baktığı çocuğuyla, diğer yarısını babasının Boguçarovo manastırı adını taktığı kendi köyünde geçiriyordu. Piyer'in karşısında dünya meselelerine kayıtsızmış gibi bir tavır takınmış olmasına rağmen bunları dikkatle takip ediyor, çok sayıda kitap alıyor, Peterburg'tan, hayatın tam merkezinden yeni gelmiş insanlar onu ya da babasını ziyarete geldiğinde, bu insanların iç ve dış politika konusunda, köyden hiç ayrılmamış olmasına rağmen kendisinden daha az bilgili olduklarını görünce çok şaşırıyordu.

Prens Andrey o sıralarda günlük işlerle uğraşmanın ve çeşit çeşit kitap okumanın yanı sıra talihsiz son iki seferimizin eleştirel bir incelemesini yapmakla ve askerlik tüzük ve yasalarımızın değiştirilmesi hakkında bir tasarı hazırlamakla meşguldü.

Prens Andrey 1809 yılı baharında vasisi olduğu oğlunun Ryazan'daki mülklerine gitti.

Kaleskasında oturmuş bahar güneşiyle ısınıyor, baharın ilk çimenlerini, huş ağaçlarının ilk yapraklarını, gökyüzünün parlak maviliğinde koşturan ilk beyaz, bahar bulutu

kümelerini seyrediyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, tembelce bir keyifle etrafı seyrediyordu.

Bir yıl önce üzerinde Piyer'le konuştuğu salı geçtiler. Yolları çamurlu bir köyü, harman yerlerini, kış buğdaylarını, hâlâ karlı köprüye kadar uzanan bir inişi, toprağını suyun sürükleyip götürdüğü bir yokuşu, üzerlerinde anız şeritleri olan tarlaları, yer yer yeşillenmiş çalılıkları geçip yolun iki yanında uzanan bir huş ormanına girdiler. Ormanın içi sıcak sayılırdı, rüzgâr hissedilmiyordu. Yeşil, yapışkan yapraklarla donanmış huş ağaçları kıpırdamıyorlardı ve baharın ilk çimenleriyle leylak renkli çiçekler, geçen yıldan kalma yaprakları iterek altlarından fışkırmışlardı. Huş ağaçlarının arasında şuraya buraya dağılmış bodur köknarlar yabani, sonu görünmeyen yeşillikleriyle insana sevimsiz kışı hatırlatıyorlardı. Atlar ormana girince burunlarından soluk alıp vermeye başladılar, terledikleri görülüyordu.

Uşak Pyotr sürücüye bir şeyler söyledi, sürücü onaylar bir karşılık verdi. Ama görünüşe göre sürücünün onayı Pyotr için yeterli değildi: Oturduğu sürücü yerinden efendisine döndü.

Saygıyla gülümseyerek, "Hava ne yumuşak ekselansları!" dedi.

"Efendim?"

"Hava diyorum ekselansları, çok yumuşak."

Prens Andrey, "Neden bahsediyor bu?" diye düşündü. Çevresine bakınarak, "Bahardan söz ediyor herhalde," diye düşündü. "Her şey yeşillenmiş bile... ne çabuk! Huş ağaçları, kuşkirazları, kızılağaçlar canlanmaya başlamış... ama hiç meşe yok. Ah, işte bir meşe."

Yolun kıyısında bir meşe vardı. Ormanı oluşturan huş ağaçlarından muhtemelen on kat yaşlıydı; bütün huş ağaçlarından on kat kalın, iki kat uzundu. Kocaman, iki insanın ancak kucaklayabileceği, görünüşe göre dalları uzun süre önce kırılmış, kabuğu parçalanmış, her yanını eski yaralar

kaplamış bir meşeydi. Biçimsiz, simetrik olmayan, eğri büğrü uzamış, kocaman kolları ve parmaklarıyla, gülümseyen huş ağaçlarının arasında yaşlı, somurtkan ve kibirli bir canavar gibi duruyordu. Bir tek o baharın büyüsüne boyun eğmek istemiyordu, ne baharı ne de güneşi göresi vardı.

Meşe sanki "Bahar, aşk, mutluluk!" diyordu. "Hepsi birbirinin aynı bu aptalca, saçma yalanlardan nasıl da bıkıp usanmıyorsunuz! Hepsi birbirinin aynı ve hepsi yalan! Ne bahar, ne güneş, ne de mutluluk var. İşte hep yalnız olan, üzerlerine basılıp geçilen ölmüş köknarlara bakın; işte ben, kırılmış, kopmuş parmaklarımı çıktıkları her yerden, sırtımdan, böğürlerimden uzatıyorum. Ben, onlar çıktığı müddetçe ayaktayım, sizin ümitlerinize ve yalanlarınıza inanmıyorum."

Prens Andrey ormanın içinden geçerken bu meşeye, sanki ondan bir şey bekliyormuş gibi, birkaç kez dönüp baktı. Meşenin altında çiçekler ve otlar vardı ama onların arasında da yine öyle somurtarak, hareketsiz, çirkin ve inatçı duruyordu.

Prens Andrey, "Evet haklı, meşe bin kez haklı," diye düşündü, "Bırak başkaları, gençler bu yalana yeniden kapılsın, ama biz hayatı biliyoruz, bizim hayatımız sona erdi!" Prens Andrey'in yüreğinde bu meşeyle ilgili, umutsuz ama içinde tatlı bir hüzün de barındıran yeni bir düşünce silsilesi oluştu. Bu yolculuk sırasında sanki bütün hayatını yeniden etraflıca düşünmüş, o eski, sakinleştirici, umutsuz sonuca varmıştı: Hiçbir şeye girişmemeli, hayatını kötülük etmeden, hiçbir şeyi dert etmeden, hiçbir şey istemeden yaşayıp tüketmeliydi.

II

Prens Andrey'in, Ryazan'daki mülklerin vasilik işleri için ilçe başkanını görmesi gerekiyordu. Başkan Kont İlya Andreyeviç Rostov'du ve Prens Andrey, mayıs ortalarında onu görmeye gitti.

Baharın sıcak günleri gelmişti. Ormanlar artık iyice giyinip kuşanmıştı, her yer toz bulutuydu ve hava o kadar sıcaktı ki insan suların yanından geçerken girmek istiyordu.

Prens Andrey neşesiz ve kafası başkana sorması gereken meselelerle meşgul bir halde, Rostovların Otradnaya'daki evlerinin bahçe yolunda ilerliyordu. Sağ tarafındaki ağaçların arkasından neşeli kadın çığlıkları duydu ve bir grup genç kızın kaleskasının yolunu kesmek için koştuğunu gördü. Kaleskaya doğru koşanların en önünde, kaleskanın en yakınında siyah saçlı, çok zayıf, incecik, sarı basma elbiseli, başına sardığı beyaz tülbendin altından dağınık saçları tutam tutam dışarı fırlamış bir kız vardı. Genç kız bağırarak bir şeyler söyledi ama gelenin yabancı olduğunu anlayınca Prens Andrey'e bakmadan, kahkaha atarak dönüp kaçtı.

Prens Andrey nedense birden bir acı hissetti. Gün çok güzel, güneş çok parlak, etrafındaki her şey şen şakraktı; ama bu incecik, şirin genç kız onun varlığını bilmiyor, bilmek istemiyordu; muhtemelen aptalca, ama keyifli ve mutlu hayatından memnundu. Prens Andrey kendi kendine, elinde olmayan bir merakla, "Onu bu kadar mutlu eden şey ne? Ne düşünüyor? Askerlik tüzüğünü, Ryazan'daki serflikle ilgili düzenlemeyi değil. Ne düşünüyor? Neden bu kadar sevinçli?" diye sordu.

Kont İlya Andreiç 1809 yılında, Otradnaya'da aynı eski günlerdeki gibi, yani neredeyse tüm ili davet edip tiyatro, müzik gösterileri, avlar düzenleyerek, ziyafetler vererek yaşıyordu. Her misafir geldiğinde hissettiği memnuniyeti Prens Andrey geldiğinde de hissetti ve onu, neredeyse zor kullanarak gece yatısına alıkoydu.

Yaşlı ev sahipleri ve yaklaşan isim günü dolayısıyla ihtiyar kontun evini dolduran misafirlerin en saygıdeğerleri tarafından yalnız bırakılmayan Prens Andrey Bolkonski, sıkıcı geçen gün boyunca, topluluğun diğer, genç kesimi arasında gülen, neşeli Nataşa'ya birkaç kez göz atarak kendi

kendine, "Ne düşünüyor? Onu bu kadar mutlu eden şey ne?" diye sordu.

Akşam, yeni bir yerde tek başına kalınca uzun süre uyuyamadı. Kitap okudu, sonra mumu söndürdü ama yeniden yaktı. Pencere kepenkleri içeriden kapalı olan oda sıcaktı. Hem gerekli kâğıtların şehirden gelmediğine onu inandırarak onu burada alıkoyan aptal ihtiyara (Rostov'a böyle diyordu), hem de kaldığı için kendine kızmıştı.

Prens Andrey kalktı ve açmak için pencereye gitti. Kepenkleri kaldırır kaldırmaz ay ışığı, sanki uzun süredir pencerede pusuya yatmış ve bunu bekliyormuş gibi odaya dalıverdi. Pencereyi açtı. Serin, sakin, aydınlık bir geceydi. Penceresinin tam karşısında bir tarafları siyah, diğer tarafları gümüş gibi parlayan, bir sıra budanmış ağaç vardı. Ağaçların altında gümüşi yaprakları ve sapları sağa sola yayılmış, gür, ıslak, kıvır kıvır bir bitki vardı. Siyah ağaçların ardında kırağıdan parıldayan bir dam, sağ tarafta parlak, beyaz gövdesi ve dallarıyla kocaman, kıvrılarak yükselen bir ağaç ve onun üzerinde parlak, neredeyse yıldızsız bir bahar gökyüzünde dolunaya yakın bir ay vardı. Prens Andrey dirseklerini pencereye dayadı ve göğe baktı.

Prens Andrey'in odası orta kattaydı; üst katındaki odadakiler de hâlâ oturuyorlardı, uyumamışlardı. Üst kattan kadın sesleri geliyordu.

Prens Andrey'in hemen tanıdığı bir kadın sesi, "Sadece bir kere daha," dedi.

Diğer ses, "İyi ama ne zaman uyuyacaksın?" diye karşılık verdi.

"Uyumayacağım, uyuyamıyorum, ne yapayım! Hadi, son defa..."

İki kadın sesi bir şarkının son dizelerini söylediler.

"Ah, ne kadar güzel! Hadi uyu, yeter artık."

Pencereye yaklaşan birinci ses, "Sen uyu, ben uyuyamıyorum," diye cevap verdi. Muhtemelen pencereden iyice

sarkmış olmalıydı çünkü elbisesinin hışırtısı, hatta nefes alışı bile duyuluyordu. Ay, ay ışığı, gölgeler, her şey susmuş, taş kesilmişti. Prens Andrey bile tesadüfi varlığı belli olmasın diye kıpırdamaya korkuyordu.

Birinci sesin, "Sonya! Sonya!" dediği duyuldu. Sanki ağlayacakmış gibi bir sesle, "Nasıl uyuyabiliyorsun! Şu güzelliğe bir baksana! Ah, ne kadar güzel! Kalksana Sonya," dedi. "Bu kadar güzel bir gece daha önce hiç ama hiç görülmemiştir."

Sonya isteksizce karşılık verdi.

"Hayır, gel de şu aya bir bak!.. Ah ne kadar güzel! Buraya gel. Canım, güvercinim, gel buraya. Bak, görüyor musun? Bak, işte böyle çömeliyorum, işte böyle kollarımla dizlerimin altından sarıyorum, kendimi sıkabildiğim kadar sıkıp gerinmem gerekiyor, sonra uçuveriyorum. Bak, işte böyle!"

"Yeter, düşeceksin."

İtiş kakış sesleri ve Sonya'nın durumdan hoşnut olmadığını belli eden sesi duyuldu:

"Saat biri geçti."

"Sen zaten sadece benim keyfimi kaçırırsın. Hadi, git, git."

Her şey yeniden sessizliğe büründü ama onun hâlâ orada oturduğunu biliyordu Prens Andrey; bazen sessizce hareket ettiğini bazen de içini çektiğini duyuyordu.

Genç kız aniden yüksek sesle, "Ah Tanrım! Tanrım! Nedir bütün bunlar!" dedi. "Madem uyumak lazım o zaman uyuyalım," diye devam etti ve pencereyi kapattı.

Genç kızın konuşmasını dinlerken nedense kendisi hakkında da bir şey söylemesini hem beklemiş, hem de bundan korkmuş olan Prens Andrey, "Benim varlığım umurunda bile değil!" diye düşündü. "Yine o! Sanki inadına yapıyor!" Yüreğinde bir anda tüm yaşamıyla çelişen gençlik dolu düşünceler, umutlar, öyle beklenmedik bir karmaşa yaratmıştı ki, bu halini kendi kendine bile açıklayamayacağını hissederek hemen yatıp uyudu.

III

Ertesi gün kadınların gelmesini beklemeden, yalnızca kontla vedalaşıp, eve dönmek üzere yola çıktı.

Haziran başında eve dönerken yine üzerinde garip ve unutamayacağı bir etki yaratan o yaşlı, eğri büğrü meşenin olduğu huş ormanından geçti. Arabasının çıngırakları ormanda bir buçuk ay öncesine oranla daha boğuk bir ses çıkartıyordu; her şey büyüyüp yeşermiş, sıklaşmış ve güneş ışığı seyrelmişti. Ormanın içine dağılmış genç köknarlar genel güzelliği bozmuyorlardı; ortama uymuşlar, tüylü, genç tomurcuklarıyla tatlı tatlı yeşermişlerdi.

Hava gün boyunca sıcaktı, bir yerlerde fırtına topluyordu ama sadece küçük bir bulut yolun tozunun ve olgun yaprakların üzerine birkaç damla yağmur bıraktı. Ormanın sol tarafı karanlık, gölgeliydi; sağ tarafı nemli ve parlaktı, güneşin ışığıyla parlıyordu, rüzgârla hafif hafif sallanıyordu. Her yer çiçeklenmişti; bülbüller şakıyor, sesleri kâh yakında kâh uzaklarda yankılanıyordu.

Prens Andrey, "Aynı fikirleri paylaştığımız meşe burada, bu ormandaydı," diye düşündü. Yolun sol tarafına bakıyor ve aradığı, hayran olduğu meşeye baktığını bilmeden, farkında olmadan, "Peki nerede?" diye düşünüyordu. Yaşlı meşe tamamen değişmiş, koyu yeşil bir çadır gibi yayılmış, kendinden geçmiş gibi bir halde, akşam güneşinin altında hafifçe salınıyordu. Ne eğri büğrü parmaklarından, ne yaralarından, ne eski hüznünden, ne güvensizliğinden, hiçbirinden eser kalmamıştı. Asırlık sert kabuğunun arasından, bu ihtiyarın ürettiğine inanılamayacak sapsız, dolgun, genç yapraklar çıkmıştı. Prens Andrey, "Evet, bu o meşe," dedi ve içini bir anda, nedensiz yere bahar neşesi ve tazeliği kapladı. Hayatının bütün güzel anları bir anda, bir arada aklına geldi. Sonsuz göğüyle Austerlitz, ölen karısının sitemkâr yüzü, salın üzerinde Piyer'le yaptığı konuşma, gecenin güzelliğiyle coşan genç kız, o gece, o ay, hepsi bir anda aklına geldi.

Prens Andrey aniden, "Hayır, hayat otuz bir yaşında bitmez," diye kesin ve değişmez bir karara vardı. "İçimdekileri bir tek benim bilmem yetmez, bunları herkesin bilmesi gerek: Piyer'in, gökyüzüne uçmak isteyen o kızın, beni tanımaları için, hayatımı tek başıma geçirmemem için, o kız gibi hayatımla hiç bağlantıları olmadan yaşamamaları için, hayatımın onların üzerinde izler bırakması için ve benimle birlikte yaşamaları için bilmeleri gerek!"

Prens Andrey bu seyahatten eve dönünce sonbaharda Peterburg'a gitmeye karar verdi ve bu karar için de çeşitli bahaneler uydurdu. Peterburg'a gitmesi ve hatta devlet hizmetine girmesi gerektiğini işaret eden çok sayıda akla, mantığa uygun neden her an elinin altında hazırdı. Bir ay önce sakin köyü bırakmayı düşünebileceğini aklına bile getiremezken, şu anda da hayatta aktif bir rol alması gerektiğinden nasıl şüphelenebildiğini aklı almıyordu. Tüm hayat tecrübesini herhangi bir iş için kullanmaz ve hayata aktif bir biçimde katılmazsa, bu tecrübe boşa gidecekmiş, hiçbir anlamı kalmayacakmış gibi geliyordu. Eskiden nasıl olup da sefilce akıl yürütmelerinin etkisinde kalıp, hayatta edindiği onca tecrübeden sonra kendini faydalı olma ihtimaline, mutluluk ya da aşk ihtimaline inanırsa alçalacakmış gibi hissettiğini anlayamıyordu. Şimdi mantık bambaşka şeyler söylüyordu. Prens Andrey o yolculuktan sonra artık köyde sıkılıyordu, eski meşgaleleri ilgisini çekmiyordu; sık sık çalışma odasında tek başına otururken ayağa kalkıyor, aynanın karşısına geçiyor ve uzun süre yüzünü seyrediyordu. Sonra başını çevirip, altın çerçevesinden kendisine sevgi ve neşeyle bakan, kabarık, à la grecque[1] bukleli merhum Liza'nın portresini seyrediyordu. Liza kocasına artık eski, korkunç sözleri söylemiyor, onu sakin, neşe dolu, meraklı gözlerle izliyordu. Prens Andrey de Piyer'le, şan ve şerefle, penceredeki kızla, meşeyle, kadınların

1 Yunan stili.

güzelliği ve aşkla ilgili akla, mantığa uymaz, sözle anlatılmaz, suç gibi gizli, tüm hayatını değiştirmiş düşünceleri aklından geçiriyor, kâh kaşlarını çatıp, kâh gülümseyerek, kollarını arkasında bağlamış bir halde, uzun uzun odada dolaşıyordu. İşte böyle anlarda odasına birisi girerse daha bir soğuk, sert, kararlı ve hoşa gitmeyecek kadar mantıklı davranıyordu.

Prenses Marya böyle anlarda odaya girip, "Mon cher, Nikoluşka'yı bugün dışarı çıkarmamalı, hava çok soğuk," derse Prens Andrey kız kardeşine özellikle soğuk bir tavırla, "Hava sıcak olsaydı," diyordu, "tek bir gömlekle çıkarırdık, hava soğuk olduğuna göre, sıcak tutacak bir şeyler giydirmek gerek, zaten bu amaçla yapılmışlar; havanın soğuk olmasından varılacak sonuç budur, hava alması gerekirken çocuğu evde tutmak değil." Bunları, içsel çatışmalarında ortaya çıkan bütün o gizli, mantıksız şeylerden ötürü başka birini cezalandırma mantığıyla söylüyordu. Prenses Marya böyle anlarda, zihinsel çalışma erkeklerin içini nasıl da boşaltıyor diye düşünürdü.

IV

Prens Andrey Peterburg'a 1809 yılının Ağustos ayında geldi. Genç Speranski'nin şöhretinin ve yaptığı reformların etkisinin zirvede olduğu bir dönemdi. Yine ağustos ayı içinde hükümdar kaleskasında yolculuk ederken düşüp ayağını incitmiş, üç hafta Petergof'ta kalmış ve her gün yalnızca Speranski'yle görüşmüştü. Bu sırada saray rütbelerinin kaldırılması, nazırlık, devlet müşavirliği rütbelerinin sınava tabi olması hakkındaki iki ünlü ve sosyeteyi ayağa kaldıran kararnamenin yanı sıra, Devlet Şûrasından bucak yönetimlerine kadar Rusya'nın mevcut adli, idari ve mali düzenini değiştirecek olan tamamen yeni bir anayasa da hazırlanıyordu. İmparator Aleksandr'ın tahta çıkarken sahip olduğu

ve şakayla karışık Comité du Salut Publique[2] dediği yardımcıları Çartorijski, Novosiltsev, Koçubey, Stroganov'un yardımlarıyla hayata geçirmeye çalıştığı o belirsiz, liberal hayaller somutlaşıyordu.

Artık bütün o insanların yerini sivil alanda Speranski, askerî alanda Arakçeyev almıştı. Prens Andrey geldikten hemen sonra, mabeyinci sıfatıyla hem sarayda hem de hükümdarın saraydan çıkışlarında hazır bulunmaya başladı. Hükümdar onunla iki defa karşılaşmasına rağmen tek kelime etme lütfunda bile bulunmadı. Prens Andrey'e eskiden beri hep, hükümdar ona antipati duyuyor, yüzü, varlığı hükümdarın hoşuna gitmiyor gibi geliyordu. Hükümdarın ona soğuk, yabancı gibi bakması, bu düşüncesini eskisinden daha güçlü bir şekilde doğrulamıştı. Saray mensupları hükümdarın Prens Andrey'e karşı ilgisizliğinin nedenini, majestelerinin, Bolkonski'nin 1805 yılından beri devlet hizmetinde bulunmamasından duyduğu hoşnutsuzluk olarak açıkladılar.

Prens Andrey, "Birine sempati ya da antipati duymanın elimizde olmadığını ben de biliyorum," diye düşünüyordu. "Bu yüzden askerlik yasası ile ilgili yazdıklarımı gidip hükümdara şahsen sunmayı aklımdan bile geçirmemeliyim, konu zaten kendi kendini anlatacaktır."

Babasının dostu olan yaşlı bir feldmareşale yazdıklarından bahsetti. Feldmareşal ona randevu verdi, onu hoş karşıladı ve konuyu hükümdara ileteceğine söz verdi. Birkaç gün sonra Prens Andrey'e Savaş Bakanı Kont Arakçeyev'i görmesi bildirildi.

Prens Andrey belirlenen günde, sabah saat dokuzda Kont Arakçeyev'in kabul salonundaydı.

Prens Andrey, Arakçeyev'i şahsen tanımıyordu, onu hiç görmemişti ama onun hakkında öğrendikleri, bu adama fazla saygı duymamasına neden olmuştu.

---

2 Halkın Selameti Komitesi.

Prens Andrey, Kont Arakçeyev'in kabul salonunda önemli, önemsiz pek çok kişiyle birlikte beklerken, "O savaş bakanı, imparatorun güvenini kazanmış biri; şahsi nitelikleri kimseyi ilgilendirmez; yazdıklarımı gözden geçirmekle görevlendirilmiş, demek ki onların uygulanması kararını tek başına verebilir," diye düşünüyordu.

Prens Andrey çoğunlukla yaver olarak verdiği hizmet sırasında önemli insanların kabul salonlarını çok görmüştü ve kabul salonlarının karakterini gayet iyi biliyordu. Kont Arakçeyev'in kabul salonunun da kendine has bir karakteri vardı. Sıranın kendilerine gelmesini bekleyen önemsiz kişilerin yüzlerinde utangaçlık, itaat ifadesi vardı; daha yüksek rütbeli kişilerin yüzlerinde kayıtsızlık, kendileriyle, içindeki bulundukları durumla ve bekledikleri kişiyle dalga geçme maskesi altına gizlenmiş bir huzursuzluk duygusu göze çarpıyordu. Bazıları salonun içinde düşünceli düşünceli dolaşıyor, bazılarıysa fısıldaşıp gülüyorlardı ve Prens Andrey'in kulağına Kont Arakçeyev'den bahsedilirken kullanılan "Andreiç gücü" sobriquesi[3] ve "Amca verir..." sözleri çalınıyordu. Belli ki böyle uzun süre bekletildiği için içerleyen bir general (önemli bir kişi) oturduğu yerde bacaklarını sırayla birbirinin üstüne atıyor, küçümser bir edayla kendi kendine gülümsüyordu.

Ama kapı açılır açılmaz tüm yüzlerde tek bir ifade belirdi: Korku. Prens Andrey nöbetçi yaverlerden geldiğinin arz edilmesini bir kez daha rica etti ama ona alaycı gözlerle bakıp, sırasının geleceğini söylediler. Yaver tarafından bakanın odasına alınıp çıkartılan birkaç kişiden sonra, aciz ve ürkek haliyle Prens Andrey'i şaşkına çeviren bir subay korkutucu kapıdan içeri alındı. Subayın görüşmesi uzun sürdü. Aniden kapının ardından hiç de hoş olmayan bir sesin uğultusu duyuldu ve subay sapsarı bir yüzle, dudakları titreyerek dışarı çıktı, başını ellerinin arasına alıp kabul salonundan geçti.

3 Lakabı.

Onun ardından Prens Andrey kapıya götürüldü ve nöbetçi yaver fısıldayarak, "Sağda, pencerenin yanında," dedi.

Prens Andrey sade, temiz çalışma odasına girdi ve masasında oturan kırk yaşlarında, uzun belli, saçları kısa kesilmiş uzun kafalı, yüzü derin kırışıklıklar içinde, yeşile çalan koyu ela gözlerinin üzerindeki kaşları çatık, kırmızı, sarkık burunlu bir adam gördü. Arakçeyev kafasını Prens Andrey'den yana çevirdi ama ona bakmıyordu.

"Ne rica etmiştiniz?" diye sordu.

Prens Andrey sessizce, "Ben hiçbir şey... rica etmiyorum ekselansları," dedi. Arakçeyev'in gözleri ona döndü.

Arakçeyev, "Oturun," dedi, "Prens Bolkonski mi?"

"Benim hiçbir ricam yok ama hükümdar imparator benim yazdıklarımı ekselanslarınıza iletmek lütfunda bulunmuşlar..."

Arakçeyev, "Bakın sevgili dostum, yazdıklarınızı okudum," diyerek sözünü kesti. Bu ilk sözcükleri tatlı bir dille söyleyip sonra yine Prens Andrey'in yüzüne bakmadan ve gitgide şikâyete, aşağılamaya kayan bir ses tonuyla devam etti: "Yeni askerî yasalar mı öneriyorsunuz? Yığınla yasa var, eskilerini uygulayan kimse yok. Bugünlerde herkes yasa kaleme alıyor, yazmak uygulamaktan daha kolay."

Prens Andrey nezaketle, "Ben hükümdar imparatorun isteğiyle, ekselanslarınızın benim sunduğum yazılarla ilgili ne gibi bir işlem yapılmasını önerdiğinizi öğrenmek için geldim," dedi.

Arakçeyev, "Yazılarınız hakkında bir karar önerisi hazırlayıp, komiteye gönderdim. Ben *onaylamıyorum*," dedi ve ayağa kalktı, yazı masasından bir kâğıt alıp, "İşte!" diyerek Prens Andrey'e verdi.

Kâğıdın tam ortasında kurşun kalemle, büyük harf ve noktalama kullanılmadan, bozuk bir imlayla şunlar yazılıydı: "Fransız askerî talimatnamesinin bir kopyasına benzediği ve askerî yasadan nedensiz yere sapıldığı için sağlam temellere oturmuyor."

Prens Andrey, "Yazılarım hangi komiteye sunuldu?" diye sordu.

"Askerî talimatname komitesine ve ekselanslarınızın oraya üye olarak kaydı da tarafımdan önerildi. Yalnız maaş almayacaksınız."

Prens Andrey gülümsedi. "Böyle bir isteğim yok."

Arakçeyev, "Maaşsız üye," diye yineledi. "Şeref duydum," diyerek Prens Andrey'i selamladı ve bağırdı: "Hey! Sıradakini çağır! Kim var başka?"

V

Prens Andrey komite üyeliği atamasının resmen tebliğ edilmesini beklerken eski tanıdıklarıyla, özellikle güçlü olduklarını, kendisine yardımı dokunabileceğini bildikleriyle olan dostluğunu tazeledi. Eskiden bir çarpışmadan önce, rahat vermeyen bir merakla kıvranırken hissettiğine benzer bir duyguyu şimdi Peterburg'ta hissediyor, bu duygu onu milyonların kaderinin bağlı olduğu geleceğin şekillendirildiği yüksek çevrelere doğru karşı konulmaz bir biçimde çekiyordu. Yaşlıların öfkesinden, bilgisizlerin merakından, bilgililerin ihtiyatlı tavırlarından, herkesteki telaş ve endişeden, her gün varlıklarını yeniden öğrendiği sayısız komite ve komisyondan şu anda, 1809 yılında, burada, Peterburg'ta, başkomutanlığın henüz tanımadığı, kendisi için gizemli olan ama gözüne bir dâhiymiş gibi görünen Speranski'nin üstlendiği büyük bir sivil savaşın hazırlıklarının yapıldığını hissediyordu. Hakkındaki bilgisinin sınırlı olduğu reform hareketi ve başrol oyuncusu Speranski'yle o kadar tutkulu ilgilenmeye başlamıştı ki askerî talimatname işi çok kısa bir süre içinde zihninde ikinci sıraya düşmüştü.

Prens Andrey o günlerin Peterburg sosyetesinin çeşitli ve en yüksek çevrelerinde iyi karşılanmak için en avantajlı du-

rumda olan kişilerden biriydi. Reform taraftarları onu, birincisi akıllı ve çok okumuş biri olarak ün saldığı, ikincisi köylülerini azat edip adını daha şimdiden liberale çıkarttığı için candan karşılıyor ve kendi yanlarına çekmeye çalışıyorlardı. Hoşnutsuz yaşlılar grubu ona doğrudan doğruya babasının oğlu gözüyle baktıkları için reformu onaylamayan düşüncelerine yakınlık göstermesi beklentisiyle yaklaşıyordu. Yüksek sosyetenin kadın çevresi de onu candan karşılamıştı çünkü zengin, tanınmış bir damat adayıydı ve öldüğünün sanılması, karısının trajik sonu hikâyeleriyle başının üstünde romantik bir hale olan yeni bir yüzdü. Ayrıca onu eskiden tanıyanlar ağız birliği etmiş, son beş yıl içinde iyi yönde çok değiştiğini, durulduğunu ve olgunlaştığını, eski yapmacık, kibirli ve alaycı halinin kalmadığını, geçen yılların onu daha ağırbaşlı biri yaptığını söylüyorlardı. Ondan söz ediliyor, onunla ilgileniliyor, herkes onu görmek istiyordu.

Prens Andrey, Kont Arakçeyev'i ziyaretinin ertesi günü Kont Koçubey'in evindeki bir davete gitti. Konta, *Andreiç Gücü*'yle yaptığı görüşmeyi anlattı. (Koçubey de Arakçeyev'i, Prens Andrey'in, savaş bakanının kabul salonunda fark ettiği alaycı yaklaşımla, böyle adlandırıyordu.)

Koçubey, "Mon cher," dedi, "bu konuda bile Mihail Mihayloviç'i gözardı edemezsiniz. C'est le grand faiseur.[4] Ben onunla konuşurum. Bu akşam geleceğine söz vermişti..."

Prens Andrey, "Speranski askerî talimatnameyle neden ilgilensin?" diye sordu.

Koçubey, Bolkonski'nin saflığına şaşırmış gibi gülerek başını salladı.

Koçubey, "Bugünlerde onunla sizin hakkınızda konuştuk," diye devam etti, "azat ettiğiniz köylüleriniz hakkında..."

Yekaterina devrinden kalma bir ihtiyar, Bolkonski'ye küçümser bir edayla bakarak, "Bak sen, mujiklerini azat eden siz misiniz prens?" dedi.

---

4 Her şeyi yapan odur.

Prens Andrey ihtiyarı gereksiz yere kızdırmamak için yaptığı işi önemsiz göstermeye çalışarak, "Zaten geliri olmayan küçük bir topraktı," dedi.

Yaşlı adam, Koçubey'e bakarak, "Vous craignez d'être en retard,"[5] dedi. "Anlamadığım bir şey var," diye devam etti. "Onları azat edersek toprağı kim sürecek? Yasaları yazmak kolay ama uygulamak zor. Aynı şimdi olduğu gibi, sorarım size kont, herkes sınava tabi tutulduğunda dairelerin başına kim geçecek?"

Koçubey bacak bacak üstüne atıp çevresine bakınarak cevap verdi: "Sınavda başarılı olanlar sanırım."

"Yanımda çalışan Pryaniçnikov diye bir adam var, iyi bir adam, altın gibi bir adam ama altmış yaşında, o da mı sınava girecek?"

"Evet, işin bu tarafı biraz zor, hele eğitim bu kadar yaygın değilken ama..." Kont Koçubey sözünü tamamlamadı, ayağa kalktı, Prens Andrey'i elinden tuttu ve içeri giren uzun boylu, kel, sarışın, kırk yaşlarında, geniş, açık alınlı ve uzun yüzü garip bir beyazlıktaki bir adamı karşılamaya gitti. Gelenin üzerinde mavi bir frak, boynunda haç ve göğsünün sol tarafında bir yıldız vardı. Gelen Speranski'ydi. Prens Andrey onu hemen tanımış ve hayatının bütün önemli anlarında olduğu gibi kalbinde bir çarpıntı hissetmişti. Bunun nedeni saygı mı, kıskançlık mı, beklenti mi bilmiyordu. Speranski'nin görünüşünde onu hemen tanımanızı sağlayacak, kendine has bir şey vardı. Prens Andrey yaşadığı çevrede, bu kadar garip ve beceriksizce hareket eden birinin bu kadar sakin ve kendine güvenli olduğunu görmemişti; yarı kapalı, hafif nemli gözlerin böyle kararlı ama yumuşak baktığını görmemişti; hiçbir şey söylemeyen, sert bir gülümseme görmemişti, böyle ince, pürüzsüz, az çıkan bir ses duymamıştı ve özellikle, böyle tatlı, beyaz bir yüze ve biraz geniş ama nadir görülen tombul, yumuşak ve beyaz ellere rastlamamıştı. Prens Andrey böyle be-

5 Geç kalmaktan korkuyorsunuz.

yaz ve yumuşak bir yüzü sadece uzun süre hastanede kalmış askerlerde görmüştü. Bu adam devlet sekreteri, hükümdar raportörü, hükümdarın Erfurt'taki başlıca yardımcısı ve orada defalarca Napolyon'la görüşüp konuşan Speranski'ydi.

Speranski gözlerini kalabalık bir yere giren birinin gayriihtiyari yaptığı gibi, bir yüzden diğerine dolaştırmadı ve konuşmakta da acele etmedi. Kendisini dinleyeceklerinden emin bir halde, sakin konuşuyor ve sadece konuştuğu kişinin yüzüne bakıyordu.

Prens Andrey, Speranski'nin her söylediğini, yaptığı her hareketi özel bir dikkatle takip ediyordu. Prens Andrey de bazı insanların, özellikle yakınındakileri titizlikle değerlendiren kişiler gibi yeni biriyle, özellikle ününü önceden bildiği Speranski gibi biriyle karşılaştığı zaman, her zaman onda üstün insani özelliklerin eksiksiz olmasını beklerdi.

Speranski, Koçubey'e daha erken gelemediği için üzgün olduğunu, sarayda alıkonulduğunu söyledi. Ama kendisini alıkoyanın hükümdar olduğunu söylemedi. Prens Andrey tevazu gösterdiğini fark etmişti. Koçubey onu Prens Andrey'le tanıştırdığı zaman yüzünde aynı gülümsemeyle, gözlerini yavaş yavaş Prens Andrey'e çevirdi ve hiçbir şey söylemeden baktı.

"Sizinle tanıştığıma çok sevindim, ben de herkes gibi sizin hakkınızda bir şeyler duymuştum," dedi.

Koçubey, Arakçeyev'in Bolkonski'yi kabul ettiğinde yaptıklarıyla ilgili birkaç şey söyledi. Speranski'nin gülümsemesi biraz daha belirginleşti.

Her hecenin ve kelimenin üstüne basarak, "Askerî talimatname komisyonu başkanı Magnitski iyi arkadaşımdır," dedi. "İsterseniz sizi onunla tanıştırabilirim." (Noktayı koyunca durakladı.) "Sanırım siz de onu sempatik bulursunuz, akla, mantığa uygun her konuda katkıda bulunmak ister."

Speranski'nin etrafında hemen bir daire oluştu, çalışanı Pryaniçnikov'dan bahseden ihtiyar da Speranski'ye bir soru sordu.

Prens Andrey konuşmaya katılmıyor, Speranski'nin daha kısa bir süre önce önemsiz bir papaz öğrencisi olan, ama şimdi Bolkonski'nin Rusya'nın kaderinin ellerinde, o beyaz, tombul ellerde, olduğunu düşündüğü bu adamın her hareketini takip ediyordu. Prens Andrey, Speranski'nin ihtiyara cevap verirken takındığı olağanüstü, küçümseyici sakinlikten çok etkilenmişti. Sanki onunla ölçüsüz bir yükseklikten, küçümseyici sözlerle konuşuyordu. İhtiyar oldukça yüksek bir sesle konuşmaya başlayınca Speranski gülümsedi ve hükümdarın uygun gördüğü bir şeyin yararı ya da zararı hakkında kendisinin fikir yürütemeyeceğini söyledi.

Speranski bir süre daha etrafındakilerle konuştuktan sonra ayağa kalktı, Prens Andrey'in yanına geldi ve onu odanın öbür ucuna götürdü. Bolkonski'yle ilgilenmenin gerekli olduğunu düşündüğü belliydi.

Nazikçe ama biraz da aşağılayan bir gülümsemeyle ve bu gülümsemeyle az önce konuştuğu insanların ne kadar önemsiz olduğunu sadece kendisi ve Prens Andrey'in anladığını göstermek ister gibi, "Şu saygıdeğer ihtiyarın beni içine çektiği o heyecanlı konuşma arasında sizinle konuşmaya fırsat bulamadım prens," dedi. Bu tavrı Prens Andrey'in koltuklarını kabarttı. "Sizden epeydir haberdarım: İlk olarak, köylüleriniz için yaptıklarınız dolayısıyla, sizin yaptıklarınız daha birçok kişinin takip etmesini arzuladığımız yolun ilk örneği; ikincisi, saray rütbeleri hakkındaki, çeşitli söylentilere ve dedikodulara yol açan, yeni kararname nedeniyle kendini hakarete uğramış hissetmeyen saray nazırlarından birisiniz."

Prens Andrey, "Evet," dedi, "babam bu haktan faydalanmamı istememişti, ben hizmete daha düşük rütbelerden başladım."

"Babanız eski dönemlerin adamı ama sadece doğal adaleti yeniden sağlamaya çalışan bu önlemi bu kadar eleştiren çağdaşlarımızdan daha ileride anlaşılan."

Prens Andrey, Speranski'nin üzerinde hissetmeye başladığı etkisine karşı koymaya çalışarak, "Yine de bu eleştirilerin de bir dayanağı olduğunu düşünüyorum," dedi. Onunla her konuda aynı fikirde olmak hoşuna gitmiyordu: İtiraz etmek istiyordu. Genellikle rahat ve güzel konuşan Prens Andrey, şimdi Speranski'yle konuşurken kendini ifade etmekte güçlük çekiyordu. Kendini bu ünlü adamın kişiliğini incelemeye fazla kaptırmıştı.

Speranski sözlerine sessizce katkı yaptı: "Belki de bu dayanak kişisel hırstır."

Prens Andrey, "Kısmen de devlet çıkarı," dedi.

Speranski bakışlarını yere dikip yavaşça, "Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu.

Prens Andrey, "Ben Montesquieu hayranıyım," dedi, "ve onun le principe des monarchies est l'honneur[6] düşüncesi me paraît incontestable. Certains droits et privilèges de la noblesse me paraissent être des moyens de soutenir ce sentiment."[7]

Speranski'nin beyaz yüzündeki gülümseme kayboldu ve bu değişiklik yüzünün görünümünün lehine oldu. Muhtemelen, Prens Andrey'in düşüncesi ona ilginç gelmişti.

Fransızcayı belirgin bir zorlukla telaffuz ederek ve Rusça konuştuğundan daha da yavaş konuşarak ama son derece sakin bir biçimde, "Si vous envisagez la question sous ce point de vue,"[8] diye söze başladı. Şerefin, l'honneur'ün devlet hizmetine zarar veren ayrıcalıklarla korunamayacağını, şerefin, l'honneur'ün ya ayıplanacak hareketlerin yapılmasını engelleyecek olumsuz bir kavram, ya da onu dışa vuracak onay ve ödüllerin alınması için bir rekabet kaynağı olduğunu söyledi.

Argümanları özlü, sade ve açıktı.

---

6 Monarşilerin ilkesi şereftir,

7 Bana inkâr edilemez gibi geliyor. Soyluların belli haklara ve ayrıcalıklara sahip olması bu duyguyu destekleyen unsurlardır gibi geliyor.

8 Meseleye bu noktadan bakıyorsanız,

"Rekabetin kaynağı olacak bir şerefi destekleyen kurum, büyük imparator Napolyon'un Légion d'Honneur'üne benzeyen, bir sınıf ya da saray ayrıcalığının değil, devlet hizmetinin başarılı olmasına yardım eden, ona zarar vermeyen kurumdur."

Prens Andrey, "Buna karşı çıkmıyorum ama saray ayrıcalıklarının da aynı sonuca hizmet ettiği inkâr edilemez," dedi, "her saray mensubu kendini, konumuna yakışacak şekilde hizmet etmek zorunda hisseder."

Speranski, karşısındakini zor durumda bırakacak bir tartışmayı nazik bir biçimde bitirmek istediğini gösterir bir gülümsemeyle, "Ama siz bu ayrıcalıklardan faydalanmak istemediniz prens," dedi. "Eğer çarşamba gün bana şeref verirseniz," diye ekledi, "o zamana kadar Magnitski'yle konuşmuş olacağım için, sizi ilgilendirecek haberler verebilirim, ayrıca sizinle etraflıca konuşma zevkini de tatmış olurum." Gözlerini kapatıp selam verdi ve salondan à la française,[9] veda etmeden, fark edilmemeye çalışarak çıktı.

VI

Prens Andrey, Peterburg'taki ilk günlerinde, gözlerden uzak yaşarken geliştirdiği tüm düşünce birikiminin onu Peterburg'ta saran küçük endişelerinin gölgesinde kaldığını hissetmişti.

Akşam eve dönünce, not defterine dört, beş zorunlu ziyaret ya da saatleri belirlenmiş rendez-vous[10] not ediyordu. Hayatının düzeni, gününü her yerde tam zamanında olacak şekilde planlamak enerjisinin büyük kısmını tüketiyordu. Hiçbir şey yapmıyor, hatta düşünmüyor, ya da düşünmeye vakit bulamıyor, sadece konuşuyor ve köyde düşündüklerini başarıyla anlatıyordu.

9 Fransız usulü.

10 Randevu.

Bazen aynı gün içinde, farklı farklı çevrelerde aynı şeyleri tekrarladığını fark ediyor ve bu hiç hoşuna gitmiyordu. Ama günler boyunca öyle meşgul oluyordu ki hiçbir şey düşünmediğini düşünmeye bile vakit bulamıyordu.

Speranski, Koçubey'in evindeki ilk görüşmelerinde olduğu gibi çarşamba günü onu kendi evinde kabul edip baş başa, uzun uzun ve karşılıklı güven içinde konuştukları zaman da Prens Andrey'i oldukça etkilemişti.

Prens Andrey insanların büyük bir bölümünü aşağılık, önemsiz yaratıklar olarak görüyor, ulaşmaya çalıştığı mükemmelliğe uygun canlı bir örneği bulmayı öyle çok istiyordu ki Speranski'nin buna uygun, akıllı ve erdemli bir insan olduğuna kolayca inanmıştı. Speranski, Prens Andrey'le aynı çevreden gelmiş, aynı eğitimi almış, aynı manevi alışkanlıkları edinmiş olsaydı, Bolkonski onun zayıf, insani, kahramanlarda görülmeyecek taraflarını hemen fark ederdi, ama tuhaf bulduğu bu mantık dolu akıl, onu tamamen anlayamaması, daha fazla saygı duymasını sağlıyordu. Ayrıca Speranski ya Prens Andrey'in yeteneklerini takdir ettiği, ya da onu kendi tarafına çekmenin gerekli olduğunu düşündüğü için Prens Andrey'in karşısında kayıtsız, sakin akılcılığıyla gösteriş yapıyor ve onun, kendisi haricinde diğer tüm insanların aptallıklarını ve kendi görüşlerinin mantıklılığını ve derinliğini anlayabilecek tek insan olduğunu dile getirmeden itiraf etmeyi de içeren, ince komplimanlara boğuyordu prensi.

Speranski çarşamba günü yaptıkları uzun konuşmada birkaç kez, "*Biz* kökleşmiş geleneklerin genel seviyesini aşan her şeyi değerlendiriyoruz..." ya da gülümseyerek, "*Biz* hem kurtların doymasını, hem de koyunların sağ kalmasını istiyoruz..." ya da "*Onlar* bunu anlayamaz..." demiş ve bunları sanki, "Biz, siz ve ben, *onların* ve *bizim* kim olduğunu anlıyoruz," demek isteyen bir tavırla söylemişti.

Speranski'yle bu ilk uzun konuşması, Prens Andrey'in onunla ilk karşılaştığında hissettiklerinin pekişmesini sağladı.

Onda, enerjisi ve iradesiyle yetkili bir konuma gelen ve yetkilerini sadece Rusya'nın iyiliği için kullanan mantıklı, düşüncelerinden emin, çok akıllı bir adam görüyordu. Speranski, Prens Andrey'in gözünde kendisinin de olmak istediği, hayattaki her şeyi akılla açıklayan, sadece mantıklı olanı önemli bulan, her şeyi akıl terazisiyle değerlendiren bir insandı. Her şey Speranski'nin ortaya koyuş biçimiyle o kadar basit ve açık bir hale geliyordu ki, Prens Andrey onunla her konuda gayriihtiyari uzlaşıyordu. Herhangi bir konuda itiraz edip tartışmaya girmesinin tek nedeni, kendine ait düşünceleri de olduğunu göstermek ve Speranski'nin görüşlerine kayıtsız şartsız boyun eğmemekti. Genel durum böyleydi ve her şey iyi gidiyordu, ama Prens Andrey'i rahatsız eden bir şey vardı: O da Speranski'nin, yüreğine nüfuz edilmesine izin vermeyen soğuk bakışları ve Prens Andrey'in, yetkili konumda olanlara bakan insanlar gibi izlediği beyaz, zarif eli. Bu ayna gibi bakışlar ve zarif el nedense Prens Andrey'in sinirine dokunuyordu. Speranski'de fark ettiği, insanlara karşı oldukça aşağılayıcı tavrı ve kendi görüşünün doğruluğunu kanıtlamak için çok çeşitli yollara sapması Prens Andrey'in hoşuna gitmiyordu. Kıyaslama hariç bütün zihinsel araçları kullanıyordu ve Prens Andrey'e göre birinden diğerine oldukça cesurca geçiyordu. Kâh iş gören bir adam konumuna geçip hayalperestleri eleştiriyor, kâh bir hicivci olup ironi yapıyor, muhalifleriyle dalga geçiyor, kâh sert bir mantıkçı oluyor, kâh metafizik alanına çıkıyordu (özellikle bu son aracı oldukça sık kullanıyordu.) Konuyu metafizik yüksekliklere çıkartıyor, mekân, zaman, düşünce tanımlamalarına geçiyor, buradan ihtiyacı olan çürütme delillerini alıp yeniden tartışmanın başladığı seviyeye dönüyordu.

Speranski'nin zekâsında Prens Andrey'i etkileyen başlıca özellik aklın gücüne ve meşruluğuna duyduğu mutlak ve sarsılmaz inançtı. Prens Andrey'e oldukça doğal gelen "Sonuçta insanın her düşündüğünü ifadeye dökmesi imkânsızdır," görüşünü Speranski'nin aklına bile getirmediği belliydi ve "Düşündüğüm her şey, inandığım her şey bir saçmalık olmasın?"

şüphesine hiç düşmüyordu. İşte Prens Andrey'i en çok etkileyen de Speranski'nin zihninin bu kendine has özelliğiydi.

Prens Andrey, Speranski'yle ilk tanıştığı sıralarda bir zamanlar Bonaparte'a karşı hissettiğine benzer tutkulu bir hayranlık hissetmişti. Speranski'nin, pek çok aptal insana onu son derece bayağı bir şekilde papazın oğlu, rahibin çocuğu diyerek hor görme imkânı veren –pek çoğu da bunu yapmıştı,– bir rahibin oğlu olduğu gerçeği Prens Andrey'i ona olan duygularında dikkatli olmaya ve farkında olmadan daha güçlü şeyler hissetmeye zorluyordu.

Bir araya geldikleri ilk akşam Bolkonski kanunları hazırlayan komisyondan bahsederken Speranski, Prens Andrey'e alaycı bir edayla komisyonun yüz elli yıldan beri var olduğunu, milyonlara mal olduğunu ve hiçbir şey yapmadığını, Rozenkampf'ın karşılaştırmalı kanunların tüm maddelerinin üzerine etiketler yapıştırdığını anlatmıştı.

"Devletin milyonlar harcadığı iş bundan ibaret," dedi. "Biz senatoya yeni bir hukuki güç vermek istiyoruz ama kanunlarımız yok. Bu yüzden prens, sizin gibi insanların bugün hizmet etmemesi günahtır."

Prens Andrey bu iş için gerekli hukuk eğitimine sahip olmadığını söyledi.

"İyi de hiç kimsenin öyle bir eğitimi yok ki, ne yapalım istersiniz? Sonuçta bu içinden mücadele ederek çıkılması gereken bir circulus vicious."[11]

Prens Andrey bir hafta sonra ordu talimatnamesini hazırlayan komitenin bir üyesi ve hiç beklemediği şekilde, komitenin kanunları hazırlayan komisyonunun başkanı oldu. Speranski'nin ricasıyla, hazırlanmakta olan medeni kanunun ilk bölümünü üzerine aldı ve Code Napoléon ve Justiniani'nin[12] yardımıyla Kişi Hakları bölümü üzerinde çalışmaya koyuldu.

---

11 Kısırdöngü. (Lat.)

12 Napolyon ve Justinianos kanunları.

VII

İki yıl önce, 1808 yılında mülklerine yaptığı geziden Peterburg'a dönen Piyer, kendini, istemeden Peterburg masonlarının başında bulmuştu. Loca için yemekler ve cenaze törenleri düzenledi, yeni üyeler buldu, locaların birleştirilmesiyle ve orijinal belgelerin edinilmesiyle uğraştı. Tapınakların inşası için kendi cebinden para verdi, üyelerin çoğunun cimrilikle ve düzensiz yaptığı bağışların açığını elinden geldiğince kapattı. Tarikatın Peterburg'ta kurduğu yoksullar evini neredeyse tek başına, kendi parasıyla ayakta tuttu.

Bu arada hayatı eskisi gibi, aynı tutkular ve sefahatle geçiyordu. İyi yiyip içmeyi seviyor, ahlâksız ve alçaltıcı bir şey olarak görmesine rağmen bekâr meclislerinin eğlencesine katılmaktan kendini alamıyordu. Meşguliyetlerinin ve tutkularının kargaşası içinde kalan Piyer, yılın sonlarına doğru, ayak bastığı masonluk toprağının, her ne kadar üzerinde sağlam durmaya çalışsa da ayaklarının altından kaymaya başladığını hissetmişti. Bununla birlikte üzerinde durduğu toprak daha derine kaydıkça, gayriihtiyari ona daha fazla bağlandığını hissediyordu. Masonluğa girdiğinde, bir bataklığın sert kısmına güvenle basan bir insanın duygularını hissetmişti. Ama basar basmaz ayağı batmıştı. Üzerinde bulunduğu toprağın sağlamlığından iyice emin olmak için diğer ayağını da basınca daha da batmış, gömülmüştü ve artık bataklıkta, elinde olmadan, dizlerine kadar batmış bir halde ilerliyordu.

İosif Alekseyeviç Peterburg'ta değildi (son zamanlarda Peterburg localarının işleriyle ilgisini kesmişti ve sürekli Moskova'da kalıyordu). Piyer bütün kardeşleri, locaların bütün üyelerini günlük hayattan da tanıyordu ve günlük hayatta çoğu zaman önemsiz, değersiz insanlar olarak bildiği Prens B.'ye ya da İvan Vasilyeviç D.'ye mason kardeşi gözüyle bakmak ona zor geliyordu. Mason önlükleri ve işaret-

lerinin altında günlük yaşamda hedefledikleri üniformaları ve nişanları görüyordu. Çok defa, bağış toplarken listenin verecek hanesinde, yarısından fazlası en az kendisi kadar zengin olan on üyenin isminin yanında yirmi, otuz ruble yazdığı zaman Piyer, her kardeşin tüm varlığını insanlarla paylaşmasını taahhüt ettiği masonluk yeminini hatırlıyor ve yüreğinde, taşımak istemediği bir şüphe uyanıyordu.

Tanıdığı kardeşleri dört sınıfa ayırmıştı: Birinci sınıfa, ne locanın işlerinde ne de insanlarla ilgili konularda aktif rol almayan, sadece tarikatın mistik sırlarıyla, Tanrı'nın üçlü adlandırılması, maddenin üç ana unsuru, kükürt, cıva ve tuz, ya da Süleyman Tapınağı'ndaki dörtgenin ve şekillerin anlamı hakkındaki sorularla uğraşan kardeşleri koyuyordu. Piyer, İosif Alekseyeviç'in de aralarında olduğunu düşündüğü, daha çok yaşlı kardeşlerin bulunduğu bu kardeşler sınıfına saygı duyuyor, ama onlarla aynı ilgi alanlarını paylaşmıyordu. Yüreği masonluğun mistik tarafına meyletmiyordu.

İkinci sınıfa, arayışta ve tereddütte olan, masonlukta henüz doğru ve anlaşılır yolu bulamamış olmalarına rağmen bulmaktan ümidini kesmeyen, kendisine benzeyen kardeşleri ve kendini koyuyordu.

Üçüncü sınıfa (çoğunluk da bu sınıftaydı), masonlukta dış görünüşlerden ve ayinlerden başka bir şey görmeyen, bu ayinlerin özüne ve anlamına bakmadan düzgün bir şekilde yerine getirilmeleriyle ilgilenen kardeşleri koyuyordu. Villarski ve hatta ana locanın büyük üstadı da bu sınıfa dâhildi.

Ve son olarak, yine çok sayıda kardeşin dâhil olduğu, dördüncü sınıf, kardeşliğe son zamanlarda katılanların sınıfıydı. Piyer'in gözlemlerine göre bunlar hiçbir şeye inanmayan, hiçbir şey arzulamayan, masonluğa sadece locada çok sayıda bulunan, bağlantıları ve soylu olmaları dolayısıyla etkin konumda olan genç, zengin kardeşlerle yakınlaşmak için girmiş kişilerdi.

Piyer yaptıklarından tatmin olmadığını hissetmeye başlamıştı. Masonluk, en azından burada gördüğü masonluk ona bazen sadece dış görünüşten ibaretmiş gibi geliyordu. Masonluğun kendisinden şüphe etmeyi aklına bile getirmiyordu, ama Rus masonluğunun yanlış bir yola girdiğinden ve başlıca ilkelerinden saptığından kuşkulanıyordu. Bu yüzden tarikatın yüksek sırlarına erebilmek için yılın sonuna doğru yurt dışına çıktı.

Piyer 1809 yazında Peterburg'a döndü. Bizim masonlarımız, yurt dışındaki masonlarla yaptıkları yazışmalar sonucunda, Bezuhov'un yüksek mevkideki pek çok kişinin güvenini kazandığını, pek çok sırra erdiğini, daha yüksek bir mertebeye ulaştığını ve geriye, Rusya'daki masonluğun yararına olabilecek şeylerle döndüğünü öğrenmişlerdi. Peterburg masonlarının hepsi onu görmeye geldi, teveccühünü kazanmaya çalıştı; hepsine sanki bir şeyler gizliyor, bir şeyler hazırlıyor gibi geliyordu.

İkinci derece bir locada, törenli bir toplantı yapılmasına karar verildi. Piyer bu toplantıda tarikatın en yüksek rütbeli liderleri tarafından Peterburglu kardeşlere tebliğ edilenleri bildireceğini vaat etmişti. Toplantı eksiksiz katılımla gerçekleşmişti. Âdet olmuş törenlerden sonra Piyer ayağa kalktı ve konuşmasına başladı.

Elinde yazılı bir konuşma metni, kızararak, kekeleyerek, "Aziz kardeşlerim," diye başladı, "sırlarımıza locamızın gizliliği içinde sadık kalmak yeterli değil. Harekete geçmek zorundayız... harekete geçmek. Biz uyku halindeyiz, oysa harekete geçmeliyiz." Piyer defterini aldı ve okumaya başladı. "Saf hakikati yaymak ve faziletin zafere ulaşmasını sağlamak için," diye okuyordu, "insanları önyargılardan kurtarmalı, ilkeleri zamanın ruhuna uygun bir şekilde yaymalı, gençliğin eğitimini üstlenmeli, en akıllı insanlarla kopmaz bağlar kurmalı, batıl inançların, inançsızlığın,

aptalca davranışların üstesinden cesaret ve akılla gelmeli, bize ülkü birliğiyle bağlı, yetki ve güç sahibi insanlar yetiştirmeliyiz.

Bu amaca ulaşmak için erdemin kötülüğe üstünlüğünü sağlamalı ve namuslu insanların, erdemlerinin sonsuz ödülünü bu dünyada almaları için uğraşmalıyız. Ama günümüzün siyasi kurumları bu büyük amaca ulaşmak için büyük bir engel. Bu durum karşısında ne yapmalıyız? Devrimlere destek olmak, her şeyi yıkmak, zoru zor kullanarak kovmak mı?.. Hayır, biz bunun çok uzağındayız. Zor kullanılarak yapılan her reform hor görülmeye layıktır, çünkü insanlar değişmeden kaldıkça kötülüğü iyileştiremez, çünkü bilgelik şiddete gerek duymaz.

Tarikatımızın tüm planı, kötülüğü ve aptalca davranışları her yerde ve tüm gücüyle kovmak, yeteneğe ve erdeme sahip çıkmak, yani kıymetli insanları tozun, toprağın altından çıkartıp kardeşliğimize katmak anlayışının etrafında birleşmiş sağlam, erdemli insanlar yetiştirme temeli üzerine kurulmalıdır. Tarikatımız ancak o zaman düzensizliği koruyanların elini kolunu fark ettirmeden bağlama ve onları hissettirmeden yönetme gücüne sahip olacaktır. Kısaca söylemek gerekirse, vatandaşlık bağlarını koparmadan tüm dünyaya yayılacak, diğer yönetimlerin, tarikatımızın büyük ülküsüne, erdemin kötülüğe karşı zafer kazanmasına engel olacak şeyler dışında her şeyi yapabilecekleri, her zamanki düzenlerini özgürce devam ettirebilecekleri, evrensel bir yönetim biçimi kurmak zorundayız. Bu ülkü bizzat Hristiyanlığın da ülküsüydü. O, insanlara akıllı ve iyi olmayı ve kendi iyilikleri için en akıllı ve en iyi insanları örnek almayı, onların öğütlerini dinlemeyi öğretti.

Her şeyin karanlığa gömülmüş olduğu zamanlarda sadece vaaz vermek tabii ki yeterliydi: Hakikatin yeniliği ona özel bir güç veriyordu, ama artık bizim çok daha güçlü araçlara ihtiyacımız var. Duygularıyla hareket eden insanın bugün

artık erdemde de bu duygulara hitap eden bir şey bulması gerekiyor. Tutkuları kökünden söküp atmak mümkün değil; ama onları soylu bir amaca yönlendirmeye çalışmalıyız ve bunun için de herkesin tutkularını erdem sınırları içinde tatmin etmesi gereklidir ve tarikatımız da bunun için gerekli araçları sağlamalıdır.

Ne kadar çabuk her devlette bize layık birkaç adam bulunur, bunların da her biri birkaç adam yetiştirir ve hepsi sıkıca birleşirse, şu ana kadar insanlığın iyiliği için gizlice pek çok şey yapmış tarikatımız için her şey o kadar mümkün olur."

Bu konuşma locada büyük bir etki yaratmakla kalmadı büyük bir heyecana da neden oldu. Kardeşlerin büyük bölümü konuşmada illüminizmin[13] tehlikeli tasarılarını görüp onu, Piyer'i çok şaşırtan bir soğuklukla karşıladılar. Büyük üstat, Piyer'e itiraz etmeye başladı. Piyer düşüncelerini giderek artan bir hararetle açıklamaya koyuldu. Böyle fırtınalı bir toplantı çoktandır yapılmamıştı. Gruplar oluştu: Biri Piyer'i illüministlikle suçlayıp eleştirdi; diğeri onu destekledi. İnsan aklının sonsuz çeşitliliği yüzünden, bir gerçeği iki insanın aynı şekilde anlamaması ilk defa bu toplantıda onu hayrete düşürmüştü. Hatta onun tarafında görünen üyeler bile onu, düşüncelerini diğer insanlara her zaman kendi anladığı biçimde aktarmak isteyen Piyer'in kabul edemeyeceği bir biçimde, kendi kafalarına göre kısıtlamalar koyarak ve değişiklikler yaparak anlıyorlardı.

Toplantı sona erince büyük üstat, Bezuhov'a, düşmanca ve alaylı bir tavırla, coşkunluğu yüzünden, erdem sevgisiyle değil çatışma isteğiyle tartıştığı için ihtarda bulundu. Piyer ona karşılık vermedi ve kısaca teklifinin kabul edilip edilmeyeceğini sordu. Hayır, demeleri üzerine locadan, geleneksel formaliteleri beklemeden ayrıldı ve evine gitti.

---

13 Alman Masonluğunun bir kolu olarak, 1776 yılında, Bavyera'da ortaya çıkmış ve gizli amacı monarşinin yerine cumhuriyeti getirmek olan akım

VIII

Çok korktuğu o can sıkıntısı Piyer'i yeniden bulmuştu. Locada konuşma yaptıktan sonra üç gün hiç kimseyi kabul etmeden ve hiçbir yere çıkmadan evde, kanepede yattı.

Bu sırada karısının, kendisiyle görüşmesini rica ettiği, onun için ne kadar üzüldüğünü ve tüm yaşamını ona adamak istediğini yazdığı bir mektup aldı.

Mektubun sonunda birkaç gün içinde yurt dışından Peterburg'a döneceğini bildiriyordu.

Mektubun ardında da, Piyer'in mason kardeşleri arasında en az saygı duyduklarından biri gelip inzivasını bozdu, sözü Piyer'in karıkoca ilişkilerine getirip, kardeş tavsiyesi görüntüsü altında karısına karşı bu kadar sert davranmasının doğru olmadığını, pişman olan birini bağışlamayarak masonluğun ilk kurallarının dışına çıktığını anlattı.

Yine bu sıralarda kaynanası, Prens Vasili'nin karısı, çok önemli bir meseleyi görüşmek için en azından birkaç dakikalığına gelip kendisini görmesi için yalvaran bir haber gönderdi. Piyer kendisine karşı bir komplonun kurulduğunu, onu karısıyla tekrar bir araya getirmek istediklerini görüyordu ve bu, içinde bulunduğu ruh halinde hoşuna gitmiyor değildi. Onun için fark etmiyordu: Piyer hayatta hiçbir şeyi çok önemli bir iş olarak görmüyordu ve yeniden içine düştüğü can sıkıntısının etkisiyle ne kendi özgürlüğünü ne de karısını cezalandırma inadını önemsiyordu.

"Hiç kimse haklı değil, hiç kimse suçlu değil, öyleyse o da suçlu değil," diye düşünüyordu. Karısıyla tekrar bir araya gelmeye hemen razı olmamasının tek nedeni can sıkıntısı yüzünden herhangi bir işe girişmeye gücü olmamasıydı. Karısı şimdi yanına gelse onu kovmazdı. Piyer'in aklını kurcalayan şeyle kıyaslandığında, karısıyla birlikte yaşamasının ya da yaşamasının ne farkı vardı?

Piyer karısına da, kaynanasına yanıt vermeden, bir akşam geç vakit, İosif Alekseyeviç'le görüşmek için Moskova'ya doğru yola çıkmaya hazırlandı. Piyer günlüğüne şunları yazmıştı:

"Moskova, 17 Kasım.

Velinimetimin yanından şimdi döndüm ve bu ziyarette yaşadıklarımı yazmak için acele ediyorum. İosif Alekseyeviç yoksul bir yaşam sürüyor ve üç yıldır, acı veren bir mesane hastalığının ıstırabını çekiyor. Hiç kimse, hiçbir zaman ne sızlandığını ne de şikâyet ettiğini duydu. En sıradan yiyecekleri yediği anlar dışında, sabahtan gece geç vakte dek bilimle uğraşıyor. Beni nazik karşıladı, kendi uzandığı karyolaya oturttu, ona Doğu ve Kudüs şövalyelerinin işaretini verdim, aynı biçimde karşılık verdi ve yüzünde tatlı bir gülümsemeyle Prusya ve İskoç localarında ne öğrendiğimi, neler aldığımı sordu. Ona her şeyi elimden geldiğince anlattım, Peterburg locamıza önerdiğim kurallardan, aldığım kötü tepkiden, kardeşlerle aramdaki ilişkinin koptuğundan söz ettim. İosif Alekseyeviç bir süre hiç konuşmayıp düşündükten sonra bütün geçtiğim ve geçeceğim yolu benim için aydınlatan görüşünü söyledi. Tarikatın üçlü hedefini hatırlayıp hatırlamadığımı sorarak beni şaşırttı. 1) Sırrın korunması ve idraki; 2) Algılanması için nefsin arınması ve ıslahı; 3) Bu arınmaya ulaşabilme yolunda insan soyunun ıslah edilmesi. Bu üçünün içinde başlıca ve ilk hedef hangisi? Tabii ki, nefsin arınması ve ıslahı. Biz sadece bu hedefe her zaman şartlardan bağımsız olarak ulaşmaya çalışabiliriz. Ama bununla birlikte en büyük gayreti gerektiren de bu hedeftir ve böyle olduğu için de gurura kapılıp yanlış yola saparak bu hedefi gözden kaybederiz, kendimizi ya nefsimizi temizlemedikçe idrak edemeyeceğimiz sırla, ya da bizzat ahlâk bozukluğunun ve sefahatin bir örneğiyken insan soyunu ıslah etmekle meşgul buluruz. İllüminizm, özellikle kendini toplumsal hareketlere kaptırdığı ve gururla dolu olduğu için lekesiz bir öğreti

değildir. İosif Alekseyeviç bunu temel alarak konuşmamı ve tüm yaptıklarımı eleştirdi. Ben de yüreğimin derinlerinde ona hak verdim. Söz aile meselelerime gelince bana, 'Gerçek bir masonun başlıca görevi, size daha önce de söylemiş olduğum gibi, kendi kendini kusursuz hale getirmektir. Çoğunlukla, hayatımızın tüm zorluklarını ortadan kaldırırsak hedefimize daha çabuk ulaşacağımızı düşünürüz ama tam tersi bayım, sadece dünya meselelerinin karışıklığı içinde başlıca üç hedefimize ulaşabiliriz: 1) Kendimizi tanımak, çünkü insan kendini ancak kıyaslama yaparak tanıyabilir, 2) Kendimizi kusursuz hale getirmek, ancak mücadeleyle elde edilebilir ve 3) Başlıca erdeme, ölüm sevgisine ulaşmak. Sadece hayatın iniş çıkışları bize onun anlamsızlığını gösterebilir ve doğuştan gelen ölüm ya da yeniden hayata gelme sevgimizi artırabilir.' İosif Alekseyeviç büyük fiziksel acılar çekmesine rağmen hayatın yorgunluğunu hissetmediği, içindeki insanın saflığına ve yüceliğine rağmen kendini yeterince hazır hissetmediği ölümü sevdiği için bu sözler çok daha anlamlıydı. Velinimetim bundan sonra bana yaratılışın büyük dörtgeninin anlamını eksiksiz anlattı ve üç ile yedi sayılarının her şeyin temeli olduğuna dikkat çekti. Peterburg'taki kardeşlerle iletişim kurmaktan kaçınmamamı, locada sadece 2. derece bir görev alarak kardeşleri gurura kapılmaktan vazgeçirmeye, onları kendimizi tanıma, kendimizi kusursuz hale getirme yoluna sokmaya çalışmamı tavsiye etti. Bunların dışında kendi iyiliğim için, kendi kendimi denetlememi öğütledi ve bunu yapmam için de şu anda yazdığım ve gelecekte de bütün yaptıklarımı yazacağım bu defteri verdi.

Peterburg, 23 Kasım.

Yeniden karımla birlikte yaşıyorum. Kayınvalidem yaşlı gözlerle evime geldi, Elen'in burada olduğunu, kendisini dinlemem için yalvardığını, onun masum olduğunu, gittiğim için mutsuz olduğunu ve daha birçok şey söyledi. Onu görmeye bir kere razı olursam, onu ve isteklerini reddetmeye gücümün

yetmeyeceğini biliyordum. Tereddüt ediyordum, kimden yardım ve tavsiye isteyeceğimi bilmiyordum. Velinimetim burada olsaydı o bana ne yapacağımı söylerdi. Odama çekildim, İosif Alekseyeviç'in mektuplarını tekrar okudum, onunla yaptığım konuşmaları aklıma getirdim ve bütün bunlardan, benden ricada bulunanı geri çevirmemem, herkese, özellikle benimle bu kadar yakın ilişkisi olan birine yardım elini uzatmam, kendi çarmıhımı taşımam gerektiği sonucunu çıkarttım. Madem onu erdem öyle gerektirdiği için affediyorum, onunla birleşmemin sadece manevi bir hedefi olsun. Buna karar verdim ve bunu da İosif Alekseyeviç'e yazdım. Karıma da geçmişi unutmasını rica ettiğimi, ona karşı işlemiş olabileceğim tüm suçlar için beni affetmesini, benim ise affetmem gereken hiçbir şey olmadığını söyledim. Ona bunları söylemem keyfimi yerine getirdi. Onu yeniden görmenin bana ne kadar ağır geldiğini varsın bilmesin. Büyük evin üst katına yerleştim ve yenilenmenin mutluluğunu hissediyorum."

IX

Her zaman olduğu gibi o dönemde de, sarayda ya da büyük balolarda buluşan yüksek sosyete, her birinin kendine has özellikleri olan çeşitli gruplara ayrılıyordu. Bu grupların en büyüğü Kont Rumyantsev'le Caulaincort'un Napolyon'la ittifakı savunan Fransız grubuydu. Elen, kocasıyla Peterburg'a yerleşir yerleşmez bu grupta çok önemli bir yer edinmişti. Fransız elçiliğinden beyefendileri, aynı çevreden, zekâlarıyla ve nezaketleriyle dikkat çeken çok sayıda insanı misafir ediyordu.

Elen, imparatorların ünlü görüşmeleri sırasında Erfurt'taydı ve Avrupa'nın tüm Napolyoncu önde gelenleriyle kurduğu bağları buraya taşımıştı. Erfurt'ta büyük sükse yapmıştı. Bizzat Napolyon onu tiyatroda fark etmiş, kim

olduğunu sormuş ve güzelliğini takdir etmişti. Onun güzel ve zarif bir kadın olarak sükse yapması Piyer'i şaşırtmıyordu çünkü yıllar geçtikçe daha da güzelleşmişti. Onu şaşırtan karısının bu iki sene içerisinde kendini "d'une femme charmante, aussi spirituelle que belle"[14] olarak tanıtabilmesiydi. Ünlü Prince de Ligne ona sekiz sayfalık mektuplar yazmıştı. Bilibin *mot*larını ilk olarak Kontes Bezuhova'nın yanında söyleyebilmek için saklıyordu. Kontes Bezuhova'nın salonuna kabul edilmek zekâ diploması yerine geçiyordu; gençler onun salonunda söyleyecek bir şeyleri olsun diye Elen'in davetlerine gitmeden önce kitap okuyorlardı, elçilik sekreterleri, hatta elçiler ona diplomatik sırları söylüyorlardı; sanki Elen bir çeşit iktidar haline gelmişti. Onun basbayağı aptal olduğunu bilen Piyer bazen garip bir şaşkınlık ve korku içinde onun siyaset, şiir ve felsefe konuşulan suarelerine ve yemeklerine katılıyordu. Bu davetlerde hilesinin her seferinde neredeyse ortaya çıkıvereceğini bekleyen bir sihirbazın hissettiğine benzer bir duygu hissediyordu. Ama ya böyle bir salonu idare etmek için tam böyle bir aptallık gerektiği, ya da aldananlar aldanmaktan zevk aldıkları için hile ortaya çıkmıyordu; Yelena Vasilyevna Bezuhova'nın d'une femme charmante, aussi spirituelle que belle olarak şöhreti öyle sağlam perçinlenmişti ki en basmakalıp, en aptalca şeyleri söyleyebiliyordu ve herkes onun her söylediğine hayran oluyor, her kelimede Elen'in tahmin bile edemeyeceği derin anlamlar arıyordu.

Piyer, bu parlak sosyete kadını için gereken kocanın ta kendisiydi. Kimseyi rahatsız etmeyen, misafir salonundaki üst düzey ortamın genel havasını bozmak bir yana, karısının inceliği ve zarafetiyle tezat oluşturarak onu iyice ön plana çıkartan, kafası karışık, garip koca, grand seigneurdu.[15] Piyer'in, son iki yıldır manevi konular üzerine yoğunlaştırdığı ilgisi ve diğer her şeyi, sözünü hiç sakınmadan küçümsemesi, karısının hiç

14 Büyüleyici, güzel olduğu kadar zeki bir kadın.

15 Tam bir beyefendiydi.

umursamadığı çevresinde ona, yapmacıklıkla kazanılamayacak, bu yüzden ister istemez saygı uyandıran bir hava vermiş, ilgisiz, umursamaz, herkese karşı nazik biri olarak kabul edilmesini sağlamıştı. Karısının salonuna tiyatroya girer gibi giriyor, herkesle tanışıyor, herkesi görmekten eşit derecede memnun oluyor ve herkese karşı aynı ilgisizliği sergiliyordu. Bazen ilgisini çeken bir konuşmaya katılıyor ve bunu yaptığında da, bazen o anda dile getirmesi hiç de uygun kaçmayan düşüncelerini, les messieurs de l'ambassade[16] oradalar mı değiller mi hiç aldırmadan, ağzında geveleye geveleye söylüyordu. Ama de la femme la plus distinguée de Pétersbourgun[17] garip kocası hakkında beslenen düşünce o kadar sabitti ki kimse onun bu aşırılıklarını au sérieux'ye[18] almıyordu.

Elen'in evine her gün gelip giden delikanlılardan biri olan, devlet hizmetinde daha şimdiden büyük başarılar kazanmış Boris Drubetskoy, Elen Erfurt'tan döndükten sonra Bezuhovların evinde en samimi insan haline gelmişti. Elen ona mon page[19] adını takmıştı ve bir çocuk gibi davranıyordu. Ona da herkese gülümsediği gibi gülümsüyordu ama bu gülümsemeyi görmek bazen Piyer'in hoşuna gitmiyordu. Boris, Piyer'e ağırbaşlı, kasvetli, özel bir saygı gösteriyordu. Saygısındaki bu ayrıntı da Piyer'i rahatsız ediyordu. Piyer karısının üç yıl kendisini maruz bıraktığı aşağılama yüzünden o kadar acı çekmişti ki, kendisini şimdi yine benzer bir aşağılamaya, birincisi kendi karısına kocalık etmediği, ikincisi kendi kendine ondan şüphelenme izni vermediği için maruz kalma olasılığından sakınıyordu.

Kendi kendine, "Hayır, artık bir bas bleu[20] olduğu için eski tutkularından ebediyen vazgeçmiştir," diyordu. Nereden çıktığı bilinmeyen ama kesinlikle inandığı "Bir *bas bleu*'nün

16 Elçiliğin beyefendileri.
17 Peterburg'un en seçkin kadınının.
18 Ciddiye.
19 Beyzadem
20 Entelektüel kadın.

gönül ihtiraslarına kapılmasının bir örneği yok," fikrini tekrarlayıp duruyordu kendi kendine. Ama Boris'in, karısının salonunda olması (neredeyse hep oradaydı) garip bir şekilde Piyer'de fiziksel bir etki yaratıyordu: Elini ayağını bağlıyor, hiç düşünmeden ve özgürce hareket etmesini engelliyordu.

Piyer, "Garip bir antipati," diye düşünüyordu. "Oysa eskiden onu severdim."

Piyer sosyetenin gözünde büyük bir efendi, ünlü bir kadının biraz kör ve gülünç kocası, zeki, garip bir insan, hiçbir şey yapmayan ama kimseye zararı dokunmayan iyi, nazik bir adamdı. Oysa bu sıralarda Piyer'in yüreğinde, ona pek çok şeyi açık eden, pek çok manevi şüphenin ve keyfin önünü açan ruhani bir gelişmenin karışık ve zorlu süreci devam ediyordu.

X

Günlüğüne devam etti ve bu dönemde şunları yazdı:

"24 Kasım.

Saat sekizde kalktım, Kitabı Mukaddes'i okudum, sonra görevimin başına gittim (Piyer, velinimetinin tavsiyesi üzerine komitelerden birinde görev almıştı), öğlen yemeği için eve döndüm ve tek başıma yedim (kontesin yanında hoşlanmadığım bir sürü misafir vardı), fazla yiyip içmedim ve yemekten sonra kardeşler için bazı yazıları kopya ettim. Akşam kontesin yanına indim ve B. hakkında komik bir hikâye anlattım ama bunu yapmamam gerektiğini ancak herkes yüksek sesle kahkaha atarken hatırlayabildim.

İçimde mutluluk ve huzurla yatmaya gidiyorum. Tanrım, senin yolunda yürümeme yardım et: 1) Öfkenin üstesinden sakin kalarak ve sabır göstererek gelmeme, 2) Şehveti kendime hâkim olarak ve iğrenip uzak durarak yenmeme, 3) Hengâmeden uzak durmama, ama a) devlet hizmetinden, b) aileyle ilgilenmekten, c) dostlarımla ilişkilerimden ve d) mali işlerden vazgeçmememe yardım et.

27 Kasım.

Geç kalktım. Uyandıktan sonra tembelliğe teslim olup uzun süre yatakta kaldım. Tanrım, senin yolunda yürüyebilmem için yardım et, bana güç ver. Kitabı Mukaddes'i okudum ama layıkıyla değil. Urusov kardeş geldi, fâni meseleleri konuştuk. Hükümdarın yeni tasarılarından bahsetti. Bunları eleştirmeye başladım ama kurallarımı ve velinimetimizin, gerçek bir mason katkıda bulunması istendiği zaman devletin azimli bir neferi, talep gelmediği zamansa sessiz bir düşünür olmalıdır, sözlerini hatırladım. Dilim benim düşmanım. G. V. ve O. kardeşler ziyaretime geldi, yeni bir kardeşin katılımı hakkında bir hazırlık görüşmesi yaptık. Muhakkiklik görevini bana veriyorlar. Kendimi zayıf ve yetersiz buluyorum. Sonra söz tapınağın yedi sütun ve basamağının izahına geldi: 7 ilim, 7 erdem, 7 kötülük ve Kutsal Ruhun 7 nimeti... O. kardeş çok anlamlı bir konuşma yaptı. Akşam üye kabul töreni yapıldı. Binada yapılan yeni düzenlemeler sahnenin ihtişamını oldukça artırdı. Kabul edilen yeni üye Boris Drubetskoy'du. Onu ben önermiştim ve muhakkikliği de ben yaptım. Karanlık tapınak odasında onunla yalnız kaldığım süre boyunca garip bir duygu beni heyecanlandırdı. Ona karşı, üstesinden gelmeye çalışsam da başarılı olamayacağım bir kin beslediğimi fark ettim. İşte bu yüzden onu kötülükten kurtarmayı ve hakikatin yoluna sokmayı gerçekten isteyebilirdim, ama onun hakkındaki kötü düşünceler yakamı bırakmadı. Kardeşliğe girmekteki tek amacının insanlarla yakınlaşmak, locamızdakilerin sevgisini kazanmak olduğunu düşünüyordum. Bana birkaç kez N. ve S.'nin locamızda olup olmadığını sorması (bu soruya cevap veremezdim), ayrıca, gözlemlerime göre kutsal tarikatımıza saygı duyabilecek nitelikte biri olmaması, ruhsal gelişmeyi sağlayamayacak kadar meşgul ve dış durumundan memnun olması haricinde ondan şüphelenmemi gerektirecek bir neden yok, ama bana samimi değilmiş, onunla karanlık ta-

pınak odasında kaldığım süre boyunca, söylediklerime alay edercesine gülümsüyormuş gibi geldi ve ona doğru uzattığım kılıcı çıplak göğsüne saplamayı gerçekten istedim. Ne düzgün bir konuşma yapabildim ne de şüphelerimi kardeşlerime ve büyük üstada içtenlikle anlatabildim. Doğanın Yüce Mimarı, beni yalanlar labirentinden çıkartacak doğru yolu bulmama yardım et."

Bundan sonra günlüğün üç sayfası boş bırakılmış sonra devam edilmişti:

"V. kardeşle uzun, öğretici, baş başa bir konuşma yaptık ve bana A. kardeşe sıkı sıkı tutunmamı tavsiye etti. Layık olmadığım halde bana pek çok şey açıklandı. Kâinatın yaratıcısının adı Adonai. Her şeyi yönetenin adı Elohim. Üçüncü ad ağıza alınmayan addır ve *her şey* anlamına gelir. V. Kardeşle yaptığım konuşmalar erdem yolunda bana destek oluyor, beni yeniliyor ve doğruluyor. Onda şüpheye yer yok. Sosyal bilimlerin yetersiz öğretileriyle bizim kutsal, her şeyi kucaklayan bilimimiz arasındaki farkı açıkça görüyorum. Beşeri bilimler anlamak için her şeyi bölüyor, incelemek için her şeyi öldürüyor. Tarikatın kutsal biliminde her şey tektir, her şey bütünlüğü ve yaşamı içinde anlaşılır. Üçleme, maddenin üç özü, kükürt, cıva ve tuz. Kükürt yağ barındırır ve yanıcı özelliği vardır; tuzla birleşince yanıcı özelliği içindeki alkanı tutuşturur, cıvayı kendine çeker, onu yakalar, tutar ve onunla birleşerek farklı yapılar meydana getirir. Cıvanın sıvı, uçucu, ruhani bir özü vardır, İsa, Kutsal Ruh, O."

3 Aralık.

Geç kalktım, Kitabı Mukaddes'i okudum ama bilinçsizce. Sonra çıktım ve salonda dolaştım. Düşüncelere dalmak istiyordum ama hayalgücüm dört yıl önce yaşanan bir olayı gözlerimin önüne getirdi. Düellodan sonra Moskova'da karşılaştığım Bay Dolohov, karımın yokluğuna rağmen ruhumun tamamen huzura erdiğini ümit ettiğini söylemişti. O zaman ona cevap vermemiştim. Bu karşılaşmanın tüm detay-

ları şimdi tekrar aklıma geldi ve zihnimde ona en kötü sözleri söyledim, en yaralayıcı karşılıkları verdim. Ancak öfkeden kudurduğumu fark edince kendimi topladım ve bu düşünceleri başımdan attım, ama bundan yeterince pişmanlık duymadım. Sonra Boris Drubetskoy geldi ve farklı konulardan bahsetmeye başladı; ziyareti, ilk andan itibaren beni rahatsız etmişti ve söylediklerinin zıttı bir şeyler söyledim. İtiraz etti. Öfkelendim ve hoş olmayan, hatta kaba bir sürü şey söyledim. O hiçbir şey söylemedi, kendimi topladım ama artık çok geçti. Tanrım, onunla hiç geçinemiyorum! Bunun nedeni kendimi beğenmişliğim. Kendimi ondan üstün görüyorum, bu yüzden ondan çok daha kötü oluyorum, o benim kabalıklarıma müsamaha gösterirken ben tersine onu aşağılıyorum. Tanrım, onun yanındayken içimdeki kötülüğü daha iyi görmeme ve ona da faydası olacak bir şekilde davranmama yardım et. Yemekten sonra uyudum ve uyurken sol kulağıma bir sesin, 'Günün geldi' dediğini açıkça duydum.

Rüyamda karanlıkta yürüdüğümü, ansızın etrafımı köpeklerin sardığını ama korkmadan yürümeye devam ettiğimi gördüm; aniden nispeten küçük bir köpek sol baldırıma dişlerini geçiriyor ve bırakmıyor. Ellerimle onun boğazını sıkmaya başlıyordum. Baldırımı ondan kurtarır kurtarmaz başka, daha büyük bir köpek beni göğsümden yakalıyordu. Ondan da kurtuluyordum ama üçüncü, daha da büyük bir köpek beni dişlemeye başlıyordu. Onu tutup kaldırıyordum ama yukarı kaldırdıkça köpek irileşiyor, ağırlaşıyordu. Ve aniden A. kardeş geliyor, beni kolumdan tutup, girmek için dar bir tahtanın üzerinden geçmemiz gereken bir binaya götürüyordu. Tahtanın üzerine bir adımımı atıyordum ama tahta kırılıp düşüyordu ve ben zar zor yakalayabildiğim bir çite tırmanmaya başlıyordum. Büyük gayretlerden sonra, bacaklarım bir yandan, gövdem diğer yandan sarkacak şekilde kendimi yukarı çekiyordum. Etrafıma bakınıyor ve A. kardeşin çitin üzerinde olduğunu, bana geniş bir bahçe yo-

lunu, bahçeyi ve bahçenin içindeki büyük, güzel binayı işaret ettiğini görüyordum. Uyandım. Tanrım, Doğanın Yüce Mimarı! Kendimi köpeklerden, tutkularımdan ve özellikle, tüm öncekilerin gücünü içinde toplamış olan tutkumdan kurtarmama yardım et, bana rüyada görünen o erdem tapınağına girebilmem için yardım et.

7 Aralık.

Rüyamda İosif Alekseyiç'in evimde oturduğunu ve benim de bundan çok mutlu olduğumu, ona ikramda bulunmak istediğimi gördüm. Sanki sürekli başka insanlarla gevezelik ediyor, aniden bunun onun hoşuna gitmeyebileceğini fark ediyor ve onun yanına gelip, onu kucaklamak istiyordum. Ona yaklaşır yaklaşmaz yüzünün değiştiğini, gençleştiğini görüyordum; bana alçak sesle tarikatın öğretisinden bir şeyler söylüyordu ama o kadar alçak sesle söylüyordu ki duyamıyordum. Sonra hepimiz odadan çıkıyorduk sanki ve garip bir şey oluyordu. Yerde oturuyor, ya da yatıyorduk. Bana bir şeyler anlatıyordu. Bense ona ne kadar duyarlı olduğumu göstermek istiyor, onu dinlemeden, içimdeki insanın durumunu ve yüce Tanrı'nın beni tahsis ettiğini gözümün önüne getiriyordum. Gözüme yaşlar doluyordu ve onun bunu fark etmesi hoşuma gidiyordu. Ama o bana hoşnutsuz gözlerle bakıyor, konuşmasını yarıda kesip ayağa fırlıyordu. Ben utanıyor, anlattıklarının benimle ilgisi olup olmadığını soruyordum; ama o bana cevap vermiyor, bana sevgi dolu gözlerle bakıyordu ve birden kendimizi, iki kişilik karyolanın olduğu yatak odamda buluyorduk. O yatağın kenarına uzanıyor, ben de sanki onu kucaklama isteğiyle yanıyormuş gibi oracığa uzanıyorum. Bana şöyle soruyor sanki: 'Doğruyu söyleyin, en büyük tutkunuz ne? Bunu buldunuz mu? Ben bulduğunuzu düşünüyorum.' Bu soru karşısında utanıyor ve en büyük tutkunun tembellik olduğunu söylüyordum. Başını inanmadığını gösterecek şekilde sallıyordu. Ben daha da utanıp, tavsiyesi üzerine karımla birlikte oturmaya başlama-

mıza rağmen karıkoca gibi yaşamadığımızı söylüyordum. Ama buna karşı çıkıyor, kimsenin karısını okşamalarından mahrum etmemesi gerektiğini söylüyor, bunun benim görevim olduğunu hissettiriyordu. Bense bundan utandığımı söylüyordum ve birden her şey ortadan kayboldu. Uyandım ve aklıma Kitabı Mukaddesteki şu ifade geldi: *Yaşam insanların ışığıydı, ışık karanlığı aydınlatır ve karanlık onu alt edemez.*[21] İosif Alekseyeviç'in yüzü genç ve parlaktı. Bugün velinimetimden, karıkocalık görevlerinden de bahsettiği bir mektup aldım.

9 Aralık.

Kalp çarpıntısıyla uyandığım bir rüya gördüm. Sanki Moskova'da, evimde, büyük oturma odasındaydım ve misafir odasından İosif Alekseyeviç çıkıyordu. Onun yeniden doğuşunun gerçekleşmiş olduğunu hemen anlıyordum sanki ve onu karşılamaya koşuyordum. Sanki onu öpüyorum, ellerini öpüyorum ve o, 'Yüzümün farklı olduğunu fark ettin mi?' diyor. Kollarımın arasında tutmaya devam ederek ona bakıyordum ve yüzünün gençleştiğini ama kafasında hiç saç olmadığını ve yüz hatlarının tamamen farklı olduğunu görüyorum sanki. Ve sanki ona, 'Tesadüfen karşılaşmış olsak bile sizi tanırdım,' diyorum ve kendi kendime düşünüyorum: 'Doğru mu söyledim acaba?' Aniden bir ceset gibi uzandığını görüyorum; sonra yavaş yavaş kendine geliyordu, elinde sinameki yapraklarına yazılmış büyük bir kitabı taşıyarak benimle birlikte büyük çalışma odasına giriyordu. Ve sanki ben, 'Bunu ben yazdım,' diyorum. Başını eğerek bana cevap veriyordu. Kitabı açıyordum, bütün sayfalarında çok güzel çizimler vardı. Ve ben bu çizimlerin, ruhun sevgilisiyle aşk maceralarını gösterdiklerini biliyorum. Ve sayfalarda saydam giysili, saydam vücutlu bir bakirenin bulutlara doğru yükselişinin çok güzel bir tasvirini görüyorum. Ve güya bu bakirenin Hazreti Süleyman'ın neşidelerinin tasvirinden baş-

21 Yuhanna 1:4. (ç.n.)

ka bir şey olmadığını biliyorum. Ve sanki bu resimlere bakmakla kötü bir şey yaptığımı hissediyor, ama bakmaktan kendimi alamıyorum. Tanrım bana yardım et! Tanrım, eğer beni bu terk edişin senin takdirinse, isteğin yerine gelecektir; ama bunun nedeni bensem, ne yapmam gerektiğini bana öğret. Beni tamamen terk edersen şehvet düşkünlüğü içinde kaybolur giderim."

XI

Rostovların mali durumu, köyde geçirdikleri iki sene boyunca düzelmedi.

Nikolay Rostov, aldığı karara sıkıca bağlı kalarak, kıyıda köşede kalmış bir alayda, nispeten az para harcayarak görev yapmaya devam etse de, Otradnaya'daki yaşam, Mitenka'nın kötü iş yönetimi yüzünden, borçların her sene kontrolsüzce arttığı bir hal almıştı. Görünüşe göre yaşlı kontun aklına gelen tek çare devlet hizmetine girmekti ve uygun bir mevki bulabilmek için Peterburg'a gitti; uygun bir mevki aramak ve bununla birlikte, kendi deyişiyle, kızları son bir kez eğlendirmek için.

Rostovlar Peterburg'a döndükten kısa bir süre sonra Berg, Vera'ya evlenme teklif etti ve teklifi kabul edildi.

Rostovlar Moskova'da, kendileri farkında olmasalar ve bu konuda fazla düşünmeseler de, yüksek sosyetenin içinde olmalarına rağmen Peterburg sosyetesindeki yerleri karışık ve belirsizdi. Peterburg'ta taşralıydılar ve Rostovların Moskova'da hangi çevreye mensup olduklarını sormadan yedirip içirdikleri insanlar burada onlara yukarıdan bakıyordu.

Rostovlar Peterburg'ta da Moskova'daki misafirperverliklerini sergiliyorlardı, çeşit çeşit insan onların akşam yemeklerinde bir araya geliyordu: Otradnaya'daki komşuları, orta halli, yaşlı toprak sahipleri ve onların kızları, ne-

dime Peronskaya, Piyer Bezuhov ve ilçe posta müdürünün Peterburg'ta devlet memuru olan oğlu. Rostovların Peterburg'taki evinin kısa sürede müdavimi olan erkekler arasında Boris, ihtiyar kontun yolda yakalayıp evine sürüklediği Piyer, tüm günlerini Rostovlar'da geçiren ve kızların en büyüğü Kontes Vera'ya, genç bir adamın evlenme teklif etmeye niyetli olduğu bir kıza göstereceği ilgiyi gösteren Berg vardı.

Berg, Austerlitz'de yaralanan sağ kolunu herkese boşuna göstermiyor ve kesinlikle gereksiz olan kılıcını sol elinde boşuna tutmuyordu. Kolunun yaralandığı olayı öyle bir ısrarla, öyle bir önem katarak anlatıyordu ki herkes yaptığının kıymetine ve üstün niteliğine inanmış, Berg de Austerlitz'de yaptıkları için iki nişan almıştı.

Finlandiya savaşında da kendini göstermeyi başarmıştı. Başkomutanın yanında duran bir yaveri öldüren el bombasının ufak bir parçasını almış ve bu parçayı komutanına götürmüştü. Austerlitz'den sonra yaptığı gibi bu olayı da herkese öyle uzun uzadıya ve ısrarla anlatmıştı ki, herkes yine bunun yapılması gereken bir şey olduğuna inanmış ve Berg, Finlandiya savaşında yaptıkları için de iki nişan almıştı. 1809 yılında madalyalı bir muhafız yüzbaşısıydı ve Peterburg'ta çok kazançlı bir mevkide bulunuyordu.

Bazı ileri görüşlüler Berg'in başarılarından bahsedildiği zaman gülümseseler de Berg'in üstlerinden mükemmel notlar almış, özenli ve cesur bir subay, önünde parlak bir kariyeri olan ve kendine sosyetede sağlam bir yer edineceğine inanılan, alçakgönüllü, ahlâklı bir genç olduğu inkâr edilemezdi.

Dört yıl önce, bir Moskova tiyatrosunun parterinde, Alman bir arkadaşıyla karşılaşan Berg ona Vera Rostova'yı göstermiş, ona Almanca "Das soll mein Weib werden,"[22] demiş ve o anda onunla evlenmeye karar vermişti. Şimdi Peterburg'ta, Rostovların durumuyla kendi durumunu karşılaştırınca, evlenme teklifinin zamanının geldiğine karar vermişti.

22 Bu kız benim karım olacak.

Berg'in teklifi ilk başta onun için pek de hayırlı olmayan bir şaşkınlıkla karşılanmıştı. Pek bilinmeyen Livonyalı bir aristokratın oğlunun, Kontes Rostova'ya evlenme teklif etmesi ilk başta garip görünmüştü; ama Berg'in karakterinin başlıca özelliği, Rostovların, madem o kendisi de bunun iyi olacağına, hatta çok iyi olacağına yürekten inanıyor, o zaman iyi olacaktır diye düşünmesini sağlayan, saf ve iyi yürekli bencilliğiydi. Ayrıca Rostovların işleri o kadar kötü durumdaydı ki, damat adayının bunu bilmemesi imkânsızdı; en önemlisi Vera yirmi dört yaşına gelmişti, her yere de gidiyordu, kesinlikle güzel ve akıllı bir kız olmasına rağmen şimdiye kadar kimse ona evlenme teklifinde bulunmamıştı. Teklif kabul edildi.

Berg herkesin arkadaşa sahip olduğunu bildiği için arkadaşım dediği tanıdığına, "Görüyorsunuz ya," dedi, "görüyorsunuz ya her şeyi hesaba kattım, her şeyi iyice düşünüp taşınmamış olsaydım ve içime sinmeyen en ufak bir şey olsaydı evlenmezdim. Ama şimdi tam tersine anacığımla babacığım artık sıkıntıda değiller, onlara Ostsee[23] kıyılarındaki o yeri kiraladım, ben de kendi maaşım, karımın parası ve hesap bilirliğim sayesinde Peterburg'ta karımla birlikte oturabilirim. Güzel bir yaşam sürebilirim. Ben para için evlenmiyorum, bunu onursuzluk sayarım ama hem karı hem de koca kendi payına düşeni getirmeli. Benim memuriyetim var, onun bağlantıları ve biraz da parası. Zamanımızda bunun da bir kıymeti var, değil mi? Ama en önemlisi, güzel, saygın bir kız ve beni seviyor..." Berg kızarıp gülümsedi. "Ben de onu seviyorum çünkü sağduyulu ve çok iyi bir karakteri var. Öbür kız kardeşine bir bak, aynı aileden ama tamamen farklı, sevimsiz bir karakteri var, Vera kadar akıllı da değil, bilirsin, bunun gibi şeyler... hiç hoş değil... ama benim nişanlım... bize..." yemeğe gelirsiniz diyecekti ama fikrini değiştirip, "... çaya gelirsiniz," dedi ve dilini büküp ağzından küçük bir du-

23 Baltık Denizi. (Alm.)

man halkasını dışarı vererek mutluluk hayallerini kelimenin tam anlamıyla dışa vurdu.

Berg'in yaptığı teklifin uyandırdığı ilk şaşkınlıktan sonra ailede, bu gibi durumlarda her zaman görüldüğü gibi bayram ve sevinç havası esmeye başladı, ama bu sevinç sadece görüntüdeydi, içten gelmiyordu. Ailenin bu evlilikle ilgili duygularında bir şaşkınlık, bir utanma göze çarpıyordu. Sanki Vera'yı az sevdikleri için, sanki onu büyük bir istekle elden çıkardıkları için mahçuptular. En fazla utanan yaşlı konttu. Bu kadar utanmasının nedenini muhtemelen o da anlatamazdı ama nedeni mali durumuydu. Ne kadar parası olduğunu, ne kadar borcu olduğunu, Vera'nın drahoması olarak ne kadar verebileceğini kesinlikle bilmiyordu. Kızlar doğduğu zaman her birinin drahoması için üç yüz can ayırmıştı; ama bu köylerden biri çoktan satılmış, öteki rehine koyulmuştu; borcun vadesi o kadar geçmişti ki satılması gerekiyordu ve bu yüzden vermek imkânsızdı. Para da yoktu.

Berg bir aydır nişanlıydı ve düğüne sadece bir hafta kalmıştı ama kont henüz drahoma sorununu çözememiş, bu konuyu karısıyla da konuşmamıştı. Kâh Ryazan'daki çiftliği Vera'ya vermek istiyor, kâh ormanı satmak istiyor, kâh senet karşılığı borç almaya kalkıyordu. Düğüne birkaç gün kala, Berg sabah erken bir saatte kontun çalışma odasına girdi ve müstakbel kayınpederine, yüzünde sevimli bir gülümseme ve saygıyla, Kontes Vera'ya drahoma olarak ne vereceğini sordu. Kont gelmesini uzun süredir beklediği bu soru karşısında o kadar afalladı ki hiç düşünmeden, aklına ilk geleni söyledi.

"Bu işle ilgilenmen çok hoşuma gitti, memnun kalacaksın..."

Ve konuşmaya son verme isteğiyle, Berg'in omzuna vurup ayağa kalktı. Ama Berg, yüzünde sevimli bir gülümsemeyle, Vera'ya ne verileceğini kesin olarak öğrenmezse ve bunun, en azından bir bölümünü önceden almazsa bu işten vazgeçmek zorunda kalacağını açıkladı.

"Çünkü, düşünün kont, karımı geçindirecek imkânlara sahip olmadan evlenmeye kalkarsam alçakça davranmış olurum..."

Cömert görünmek isteyen ve yeni isteklere maruz kalmak istemeyen kontun seksen bin rublelik senet vereceğini söylemesiyle konuşma sona erdi. Berg nazikçe gülümsedi, kontun omzunu öptü ve müteşekkir olduğunu ama otuz bin rubleyi nakit olarak almazsa yeni bir hayat kuramayacağını söyledi.

"Hiç olmazsa yirmi bin kont," diye ekledi, "senet de altmış bin rublelik olur."

Kont çabucak, "Peki peki," dedi, "yalnız, özür dilerim ama evladım yirmi bini vereceğim, senet de seksen bin rublelik olacak. İşte bu kadar, gel öp beni."

XII

Nataşa on altı yaşına gelmişti ve yıllardan da, dört yıl önce Boris'le öpüştükten sonra onunla birlikte parmakla saydığı 1809 yılıydı. O zamandan beri Boris'i bir kere bile görmemişti. Sonya ve annesinin yanında, söz ne zaman Boris'e gelse, son derece rahat bir şekilde, kapanmış bir konu gibi, her şeyin eskide kaldığını, sözünü etmeye bile değmeyecek, çoktan unutulmuş çocukluklar olduğunu söylüyordu. Ama yüreğinin derinlerinde, Boris'e verdiği sözün şaka mı yoksa önemli, bağlayıcı bir söz mü olduğu sorusu ona işkence ediyordu.

Boris 1805 yılında orduya katılmak için Moskova'dan ayrıldığından beri Rostovları görmemişti. Birkaç kere Moskova'ya gelmiş, Otradnaya'nın yakınlarından da geçmiş ama bir kere bile Rostovlar'a uğramamıştı.

Bazen Nataşa'nın aklından Boris'in onu görmek istemediği geçiyor ve daha yaşlıların ondan bahsederken takındıkları hüzünlü tavır bu varsayımını doğruluyordu. Ne zaman

Boris'in adı geçse kontes hemen, "Bugünlerde eski dostlar hatırlanmıyor," diyordu.

Son zamanlarda Rostovları daha seyrek ziyaret eden Anna Mihaylovna da özellikle daha ağırbaşlı bir tavır takınıyordu ve her seferinde oğlunun meziyetlerini, parlak bir kariyer yaptığını heyecan ve şükranla anlatıyordu. Rostovlar Peterburg'a gelince Boris onları ziyaret etti.

Evlerine giderken heyecanlıydı. Nataşa'yla ilgili hatırası Boris'in en romantik hatırasıydı. Kendisiyle Nataşa arasındaki çocukluk ilişkisinin ne kendisi ne de onun için bir bağlayıcılığı olacağını hem ona, hem de anne babasına açıkça hissettirmeye kesin kararlıydı. Kontes Bezuhova'yla samimiyeti sayesinde sosyetede, güvenlerini iyice kazandığı ve onu himayelerine alan önemli kişiler, onların sayesinde de devlet hizmetinde parlak bir konumu vardı ve Peterburg'un en zengin gelinlik kızlarından biriyle evlilik planları yapıyordu ve bu planları kolayca hayata geçirebilirdi. Boris Rostovların misafir odasına girdiğinde Nataşa odasındaydı. Geldiğini öğrenince, sevimli bir gülümsemeden fazlasıyla parlayan yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir halde, koşarcasına misafir odasına gitti.

Boris, Nataşa'yı dört yıl önceki haliyle, kısa elbisesi, buklelerinin altından ışıldayan kara gözleri ve çılgın çocuk kahkahasıyla hatırlıyordu, bu yüzden içeriye bambaşka bir Nataşa girince afalladı, yüzünde mest olmuş gibi şaşkın bir ifade belirdi. Yüzündeki bu ifade Nataşa'yı sevindirdi.

Kontes, "Nasıl, eski haylaz arkadaşını tanıdın mı?" dedi. Boris, Nataşa'nın elini öptü ve bu kadar değişmiş olmasına çok şaşırdığını söyledi.

"Ne kadar güzelleşmişsiniz!"

Nataşa'nın parlayan gözleri, "Elbette öyle!" diye cevapladı.

Nataşa, "Ya babam, yaşlanmış mı?" diye sordu. Oturdu ve Boris'le kontesin konuşmalarına hiç karışmadan, çocuk-

luk nişanlısını en ufak ayrıntısına kadar sessizce incelemeye başladı. Boris bu ısrarlı, tatlı bakışların ağırlığını üzerinde hissediyor ve arada bir o da Nataşa'ya bir göz atıyordu.

Boris'in üniforması, mahmuzları, kravatı, saç modeli, her şeyi son moda ve comme il faut'ydu.[24] Nataşa bunu hemen fark etmişti. Koltuğa, kontesin yanına hafif yan oturmuştu, sağ eliyle sol eline ikinci bir deri gibi oturmuş, tertemiz eldivenini düzeltirken yüksek Peterburg sosyetesindeki eğlencelerden, dudaklarını kendine has biçimde kibarca birbirlerine yapıştırarak, Moskova'daki tanıdıkları ve eski günleri hafif alaylı hatırlatarak bahsetti. Elçilikte katıldığı baloyu, N. N. ve S. S.'den gelen davetleri yüksek aristokrasi diye anması, Nataşa'nın da hissettiği gibi, boşuna değildi.

Nataşa bu sırada sessizce oturuyor, kaşlarını çatmış ona bakıyordu. Bu bakış Boris'i gitgide daha çok rahatsız ediyor, şaşkınlığı gitgide artıyordu. Nataşa'ya daha sık dönüp bakıyor ve konuşmasına ara veriyordu. On dakikadan fazla oturmadı, selam vererek kalktı. O meraklı, kışkırtıcı ve biraz da alaycı gözler hep üzerindeydi. Boris bu ilk ziyaretinden sonra kendi kendine Nataşa'yı eskisi kadar çekici bulduğunu, ama bu duyguya kapılmaması gerektiğini, onunla, neredeyse hiç parası olmayan bir kızla evlenmesinin kariyerini felakete sürükleyeceğini, evlenme niyeti olmadıktan sonra da eski ilişkilerine yeniden başlamanın alçakça bir davranış olacağını söylüyordu. Boris onunla karşılaşmaktan kaçınmaya karar verdi ama bu kararına rağmen birkaç gün sonra yine gitti ve ziyaretlerini artırmaya, bütün günlerini Rostovlar'da geçirmeye başladı. Nataşa'ya bir açıklama yapması, geçmişin unutulması gerektiğini, her şeye rağmen... karısı olamayacağını, zengin olmadığını, onu hiçbir zaman kendisine vermeyeceklerini söylemesi gerekiyormuş gibi geliyordu. Ama bunu bir türlü başaramıyor, böyle bir açıklamaya girişmek onu rahatsız ediyordu. Kafası gün geçtikçe daha çok

24 Olması gerektiği gibiydi.

karışıyordu. Sonya ve ihtiyar kontese, Nataşa'nın Boris'e eski aşkı sanki yeniden canlanmış gibi geliyordu. Ona sevdiği şarkıları söylüyor, albümünü gösteriyor, albüme yazması için zorluyor, yeninin ne kadar güzel olduğunu anlamasını sağlamaya çalışarak eskiyi hatırlamasına izin vermiyordu; Boris de her gün, söylemeye niyetlendiklerini söylemeden, ne yaptığını, niçin geldiğini ve bu işin nasıl sonuçlanacağını kendi de bilmeden bir sis tabakasının içine giriyordu. Elen'e uğramaz olmuştu, ondan her gün sitem dolu mektuplar alıyor, yine de günlerini Rostovlar'da geçiriyordu.

XIII

Bir akşam ihtiyar kontes, başında gece takkesi, sırtında iç gömleği, saçına ekleri takılmamış ve beyaz patiska bonesinin altından bir tutam saçı görünür bir halde, yerdeki kilime oturmuş, başı önde, iç çekip inleyerek akşam duasını ederken kapısı gıcırdadı; Nataşa sırtında iç gömleği, çıplak ayaklarında terlikler ve başında bigudilerle koşar adım girdi. Kontes dönüp baktı ve kaşlarını çattı. Son duasını bitirmek üzereydi. "Bu yatak benim tabutum mu olacak?" Kızının gelişi ibadet ederken girdiği ruh halinden çıkmasına neden olmuştu. Yüzü kıpkırmızı, heyecanlı olan Nataşa annesinin dua ettiğini görünce aniden durup oturdu, kendi kendine kızıp istemsizce dilini çıkarttı. Annesinin duasının bitmediğini fark edince parmaklarının ucuna basarak yatağa koştu, ayaklarını hızlıca birbirine sürterek terliklerini çıkardı ve kontesin tabutu olacağından korktuğu yatağa sıçradı. Yüksek, kuştüyü bir yataktı, hepsi birbirinden küçük beş yastığı vardı. Nataşa kuştüyü yatağın içine gömüldü, duvara doğru yuvarlandı, battaniyenin altına girip uzandı, dizlerini çenesine çekerek, battaniyeyi tekmeleyerek, zar zor duyulacak şekilde gülerek, battaniyeyi kâh başına çekip kâh açıp anne-

sine göz atarak debelenmeye başladı. Kontes duasını bitirdi, yüzünde kızgın bir ifadeyle yatağa yaklaştı, ama Nataşa'nın başının battaniyenin altında olduğunu görünce yüzünde hoş, hafif bir gülümseme belirdi.

Anne, "Eee, hadi ama," dedi.

Nataşa, "Anne, konuşabilir miyiz?" dedi. "Gel bir kerecik sarılıp öpeyim." Annesinin boynuna sarılıp çenesinin altından öptü. Nataşa annesine karşı görünüşte kaba davranırdı ama o kadar duyarlı ve becerikliydi ki annesini kollarıyla nasıl sararsa sarsın, bunu hiç canını acıtmadan, rahatsız etmeden yapardı.

Yastıklara yerleşen annesi ellerini çıkarıp ciddi bir tavır takınarak, Nataşa'nın birkaç kez dönüp, battaniyenin altında onun yanına uzanmasını bekledikten sonra, "Ne var gecenin bu vaktinde?" dedi.

Nataşa'nın, kont kulüpten dönene kadar süren bu gece ziyaretleri anne ile kızının en büyük zevklerinden biriydi.

"Gecenin bu vaktinde mi? Sana bir şey söylemem gerekiyor..." Nataşa eliyle annesinin ağzını kapattı.

"Boris'le ilgili... biliyorum," dedi ciddiyetle, "bu yüzden geldim. Bir şey söylemeyin, biliyorum. Hayır, söyleyin!" Elini çekti. "Söyleyin anne, çok sevimli değil mi?"

"Nataşa on altı yaşındasın, senin yaşındayken ben evliydim. Boris sevimli diyorsun. Çok sevimli, ben de onu oğlum gibi severim ama sen ne istiyorsun?... Ne düşünüyorsun? Onun aklını iyice başından aldın, bunu görüyorum..."

Kontes bunu söylerken dönüp kızına baktı. Nataşa gözünü dosdoğru karyolanın köşelerine oyulmuş maun sfenkslerden birine dikmiş bir halde, kıpırdamadan yatıyordu, kontes kızının yüzünün sadece yanını görebiliyordu. Bu yüzdeki ciddi ve odaklanmış ifade kontesi çok etkilemişti.

Nataşa dinliyor ve düşünüyordu. "Eee, ne olmuş?" dedi.

"Onun aklını iyice başından aldın, peki neden? Ondan ne istiyorsun? Onunla evlenemeyeceğini biliyorsun."

Nataşa duruşunu değiştirmeden, "Neden?" dedi.

"Çünkü genç, çünkü yoksul, çünkü akraba... çünkü sen de onu sevmiyorsun."

"Nereden biliyorsun?"

"Biliyorum. Bu hiç hoş değil tatlım."

Nataşa, "Ya ben de istiyorsam..." dedi.

"Saçmalamayı bırak," dedi kontes.

"Ya ben de istiyorsam..."

"Nataşa, ben ciddiyim..."

Nataşa konuşmasına izin vermedi, kontesin büyük elini kendine doğru çekti ve mırıltıyla "Ocak, şubat, mart, nisan, mayıs," diye sayarak önce üstünü, sonra içini öptü, sonradan yeniden çevirip, parmağının üst boğumunu, sonra aradaki boşluğu, sonra yeniden boğumu öptü.

Kızına şefkatli gözlerle bakan ve aklından geçenler yüzünden ne söyleyeceğini unutmuşa benzeyen annesine dönerek, "Konuşsanıza anneciğim, neden susuyorsunuz? Bir şey söyleyin," dedi.

"Bu iş olmaz tatlım. Herkes sizin çocukluktan beri tanıştığınızı anlamaz ve onu seninle bu kadar yakın görmek bize gelen başka delikanlıların gözünden düşmene neden olabilir; en önemlisi boşu boşuna acı çekiyor. Belki o da kendine göre, zengin bir kız bulacaktı; ama şimdi aklı başından gitti."

Nataşa, "Gitti mi?" diye sordu.

"Sana kendi başımdan geçeni anlatayım. Benim bir cousin'im vardı..."

"Biliyorum, Kiril Matveiç, ama o yaşlı değil mi?"

"Hep yaşlı değildi. Bak Nataşa, ben Boris'le konuşurum. Bize bu kadar sık gelmemesi gerek..."

"İstiyorsa neden gelmesin?"

"Çünkü bundan bir şey çıkmayacağını biliyorum."

Nataşa, malı mülkü elinden alınmak istenen bir insan tavrıyla, "Nereden biliyorsunuz? Hayır anneciğim, onunla konuşmayın. Ona bir şey söylemeye kalkmayın. Ne saçma!"

dedi, "Tamam, onunla evlenmeyeceğim ama madem ikimiz de eğleniyoruz bırakın gelsin." Nataşa annesine gülümseyerek baktı. "Evlenmek değil ama *öylesine*," dedi.

"Nasıl yani tatlım?"

"İşte *öylesine*. Onunla evlenmeme hiç gerek yok ama... *öylesine*."

Kontes, "Öylesine, öylesine," diye yineledi ve hoş, beklenmedik bir yaşlı kadın kahkahasıyla sarsıla sarsıla güldü.

Nataşa, "Gülmeyin, durun," diye bağırdı, "bütün yatağı sallıyorsunuz. Bana müthiş benziyorsunuz, siz de benim gibi kahkaha atıyorsunuz...Yeter ..." Kontesin ellerini yakaladı, serçeparmağını, "Haziran," diyerek öptü ve öbür eline geçip, "temmuz, ağustos," diye sayarak öpmeye devam etti. "Anne, gerçekten çok mu âşık? Sizin gözünüze nasıl görünüyor? Size birisi hiç bu kadar âşık oldu mu? Çok sevimli, çok! Yalnız benim zevkime hiç uygun değil, masa saati kadar dar. Anlamadınız mı? Dar, gri, parlak..."

Kontes, "Ne saçmalıyorsun?" dedi.

Nataşa devam etti: "Gerçekten anlamıyor musunuz? Nikolenka olsa anlardı... Bezuhov, mavi, kırmızılı koyu mavi ve dörtgen."

Kontes gülerek, "Bir de ona kur yapıyorsun," dedi.

"Hayır, o masonmuş, öğrendim. O bilinen bir kırmızılı koyu mavi, size nasıl anlatmalı..."

Kapının arkasından kontun, "Kontesçiğim," diyen sesi duyuldu, "uyuyor musun?" Nataşa yalınayak yataktan fırladı, terliklerini eline aldı ve odasına koştu.

Uzun süre uyuyamadı. Onun anladıklarını ve içinden geçenleri, kimsenin, hiçbir şekilde anlayamayacağını düşünüyordu.

Kocaman saç örgüsüyle, kıvırılıp yatmış bir kedi gibi uyuyan Sonya'ya bakarak, "Sonya?" dedi kendi kendine, "Hayır, o ne yapabilir ki! Çok düzgün bir kız. Nikolenka'ya âşık ve başka bir şey bilmek istemiyor. Annem de anlamıyor.

Ne kadar garip, benim bu kadar zeki olmam onun da bu kadar... sevimli," diye devam etti; kendisinden üçüncü şahıs olarak bahsediyor ve bu kişinin çok zeki bir erkek, erkeklerin en zekisi, en iyisi olduğunu hayal ediyordu. Bu erkek, "O kızda her şey var," diye devam ediyordu. "Nadir görülen bir zekâsı var, çok sevimli, sonra iyi, pek az kişi onun kadar iyi olabilir, çevik, yüzebilir, mükemmel at biner, sesine ne demeli! Olağanüstü bir sesi olduğunu söyleyebilirim!" Cherubini'nin operasından sevdiği bir bölümü söyledi, kendini yatağa attı, hemen uyuyacağını düşünerek keyiften gülmeye başladı, mumu söndürmesi için Dunyaşa'ya seslendi ve daha Dunyaşa odadan çıkmadan mutlu bir âleme, her şeyin gerçek dünyadaki kadar huzurlu ve güzel, hatta başka bir dünya olduğu için daha huzurlu ve daha güzel olduğu rüyalar âlemine geçmişti.

Kontes ertesi gün Boris'i çağırdı, onunla konuştu ve Boris o günden sonra Rostovlar'a gelmeyi bıraktı.

XIV

31 Aralık'ta, 1810 yılının arifesinde, le réveillon'da,[25] Yekaterina dönemi asilzadelerinden birinin evinde balo vardı. Kordiplomatik ve hükümdar da baloya katılacaktı.

Asilzadenin Angliyskaya Naberejnaya Caddesi'ndeki, sayılamayacak kadar çok ışıkla aydınlatılan ünlü evi ışıl ışıldı. Işıkların yandığı, kırmızı halı döşenmiş girişte polisler duruyordu ve sadece sıradan polisler değil, polis şefi ve onlarca rütbeli polis de vardı. Kırmızı giysili, tüylü şapkalı uşakların olduğu arabaların biri gidiyor biri geliyordu. Kupa arabalarından üniformalı, göğüsleri yıldızlı, şeritli erkekler çıkıyordu; saten elbiseli ve kakım kürklü kadınlar arabaların gürültüyle açılan basamaklarından ihtiyatla

25 Noel arifesi.

iniyor, girişe döşenmiş halının üzerinde aceleyle ve sessizce ilerliyorlardı.

Yeni bir araba yaklaşırken, neredeyse her seferinde kalabalığın içinde fısıldaşmalar başlıyor, kalpaklar çıkartılıyordu.

Kalabalıktan, "Hükümdar mı? Hayır, bakan... prens... elçi. Tüyleri görmüyor musun?" sesleri geliyordu. Kalabalığın içinden, diğerlerinden daha iyi giyimli biri herkesi tanıyormuş gibi görünüyor, dönemin en bilinen asilzadelerine isimleriyle hitap ediyordu.

Balo davetlilerinin üçte biri gelmişti bile ama baloda olmaları gereken Rostovların evinde hâlâ giyinme telaşı vardı.

Bu balo Rostov ailesinde çok konuşulmuş, pek çok hazırlık yapılmış, davetiye gelmeyecek, elbiseler yetişmeyecek, her şey olması gerektiği gibi olmayacak diye çok korkulmuştu.

Kontesin arkadaşı ve akrabası, dul imparatoriçenin zayıf, solgun nedimesi, taşralı Rostovlar'a yüksek Peterburg sosyetesinde kılavuzluk eden Marya İgnatyevna Peronskaya da onlarla birlikte baloya gidiyordu.

Rostovların nedimeyi, Tavriçeski bahçesindeki evinden saat onda almaları gerekiyordu; saat ona beş vardı ama kızlar hâlâ giyinmemişti.

Nataşa hayatında ilk defa büyük bir baloya gidiyordu. O sabah saat sekizde kalkmış ve bütün gün hummalı bir telaş yaşamıştı. Sabahtan beri tüm gücünü herkesin, kendisinin, annesinin, Sonya'nın mümkün olduğu kadar güzel giyinmesi için harcıyordu. Sonya ve annesi kendilerini tamamen onun ellerine bırakmışlardı. Kontes bordo, kadife bir elbise, kızlar pembe ipek kombinezon üzerine pembe korsajlı, ince beyaz tüllü elbiseler giyeceklerdi. Saçlar da à la grecque taranacaktı.

İşin önemli kısımları bitmişti: Ayaklar, eller, boyunlar, kulaklar özel bir itinayla, baloya yakışır şekilde yıkanmış, parfümlenmiş, pudralanmıştı; ipek çoraplar, kurdeleli beyaz saten ayakkabılar giyilmişti; saç tuvaletleri neredey-

se bitmişti. Sonya ve kontes giyinmeyi bitirmişti, onlara yardım etmek için uğraşan Nataşa gecikmişti. Hâlâ sıska omuzlarının üzerine geçirdiği bir sabahlıkla aynanın karşısında oturuyordu. Giyinmeyi bitiren Sonya odanın ortasında duruyor, bir topluiğneyi küçük parmağını acıtıncaya kadar bastırıp, iğne içine girdikçe gıcırdayan son kurdeleyi tutturuyordu.

Nataşa başını çevirip oda hizmetçisinin bırakmaya fırsat bulamadığı saçlarını elleriyle kavrayarak, "Öyle değil Sonya, öyle değil!" dedi, "kurdeleyi öyle takmayacaksın, gel buraya." Sonya oturdu. Nataşa kurdeleyi başka türlü taktı.

Nataşa'nın saçlarını tutan oda hizmetçisi, "İzin verin küçükhanım, bu şekilde yapamam," dedi.

"Ah Tanrım! Bekle biraz o zaman! İşte böyle Sonya."

Kontesin, "Daha var mı?" diyen sesi duyuldu. "Saat ona geliyor."

"Şimdi bitiyor. Siz hazır mısınız anne?"

"Sadece şapkam iliştirilecek."

Nataşa, "Bensiz yapmayın," diye bağırdı. "Beceremezsiniz!"

"Saat on oldu ama."

Saat on buçukta baloda olunacaktı, ama daha Nataşa'nın giyinmesi ve Tavriçeski bahçesine gidilmesi gerekiyordu.

Nataşa saç tuvaleti bitince üzerinde, altından balo iskarpinleri görülen kısa eteği ve annesinin bluzuyla Sonya'ya koştu, onu gözden geçirdi, sonra annesine koştu. Başını sağa sola eğip şapkasını iliştirdi, ak saçlarına aceleyle bir öpücük kondurup eteğinin kenarını bastıran hizmetçilerin yanına koştu.

Beklemelerinin nedeni, Nataşa'nın fazla uzun olan eteğiydi. İki hizmetçi kız kenarını bastırıyor, iplikleri aceleyle dişleriyle çıkartıyorlardı. Üçüncüsü dudaklarında, dişlerinde iğneler, koşturarak bir kontese, bir Sonya'ya gidiyordu; bir dördüncüsü ince tüllü elbiseyi kaldırmış tutuyordu.

"Mavruşa daha çabuk kuzum!"

"Yüksüğü verir misiniz küçükhanım?"

Kont kapıya gelerek, "Bitirecek misiniz artık?" dedi. "Alın size bir parfüm. Peronskaya beklemekten yoruldu."

Oda hizmetçisi kenarı bastırılmış, ince tüllü elbiseyi iki parmağıyla kaldırıp, tuttuğu elbisenin hafif ve temiz olduğunu göstermek ister gibi üfleyip sallayarak, "Hazır küçükhanım," dedi.

Nataşa elbiseyi giymeye koyuldu.

Kapıyı açan babasına, yüzünü kapatan ince tüllü etekliğin altından, "Tamam, şimdi geliyorum, sen girme baba!" diye bağırdı. Sonya kapıyı çarparak kapattı. Bir dakika sonra kontu içeri aldılar. Mavi bir frak, çorap ve ayakkabılarını giymiş, parfüm sürmüş, başını pomatlamıştı.

Nataşa odanın ortasında durmuş, elbisesinin kırışıklıklarını düzeltirken, "Babacığım, ne kadar şık olmuşsun!" dedi.

Dizlerinin üzerine çökmüş, elbiseyi düzelten ve diliyle ağzındaki iğneleri bir o tarafa bir bu tarafa geçiren hizmetçi kız, "İzin verin küçükhanım, izin verin," dedi.

Nataşa'nın elbisesini gözden geçiren Sonya umutsuz bir sesle, "Sen bilirsin," dedi, "ama hâlâ uzun!"

Nataşa, kendini boy aynasında görebilmek için geri çekildi. Elbise uzundu.

Dizlerinin üzerinde küçükhanımının peşinden giden Mavruşa, "Hanımefendi, hiç de uzun değil," dedi.

Dunyaşa kararlı bir tavırla, "Uzunsa kısaltırız, bir dakikada kısaltırız," diyerek göğsündeki mendilden iğneyi çıkarttı ve yeniden diz çöküp işe koyuldu.

Bu sırada kontes şapkasını takmış ve kadife elbisesini giymiş bir halde, utangaç, yavaş adımlarla içeri girdi.

Kont, "Oo, benim güzelime bakın!" diye bağırdı, "Hepinizden güzel!" Kontese sarılmak istedi ama kontesin yüzü kızardı, elbisesi kırışmasın diye yana çekildi.

Nataşa, "Anne, şapka biraz daha yana," dedi. "Ben düzeltirim." Hızla ileri atılınca elbisesini kıvıran hizmetçiler onun kadar hızlı hareket edemediler ve ince tülün pir parçası koptu.

"Aman Tanrım! Ne oldu? Yemin ederim benim suçum değil..."

Dunyaşa, "Zararı yok, ben şimdi dikerim, belli olmaz," dedi.

Kapıdan içeri giren dadı, "Bu ne güzellik, kraliçem benim!" dedi. "Sonyuşka'ya ne demeli, güzellerim benim!.."

Onu çeyrek geçe nihayet arabaya binebildiler ve yola koyuldular. Ama önce Tavriçeski bahçesine uğramaları gerekiyordu.

Peronskaya çoktan hazırdı. Genç ve güzel olmamasına rağmen onun evinde de Rostovlar'da yaşananların aynısı, daha az telaşlı bir biçimde (çünkü onun için olağan bir şeydi) yaşanmış, genç ve güzel olmayan vücudu aynı şekilde parfümlenmiş, yıkanmış, pudralanmış, kulaklarının arkası aynı özenle temizlenmiş, nedime işaretini taşıyan sarı elbisesiyle misafir odasına girdiği zaman yaşlı hizmetçisi hanımının kıyafetini, tıpkı Rostovların hizmetçileri gibi hayranlıkla seyretmişti. Peronskaya Rostovların tuvaletlerini övdü.

Rostovlar da onun zevkini ve tuvaletini övdüler ve saat on birde saçlarına ve elbiselerine dikkat ederek kupa arabalarına binip yola koyuldular.

XV

Nataşa'nın o gün sabahtan beri bir dakika bile boş vakti olmamış, kendisini neyin beklediğini bir kere bile düşünememişti.

Baloda, aydınlık salonlarda kendisini nelerin beklediğini, müziği, çiçekleri, dansları, hükümdarı, Peterburg'un tüm parlak gençlerini tüm canlılığıyla gözlerinin önüne ilk olarak

nemli, soğuk havada ve sarsılan kupa arabasının sıkışıklığı, loşluğu içinde getirdi. Kendisini bekleyen şey o kadar güzeldi ki bunun gerçekleşeceğine inanamıyordu: Soğuğun, kupa arabasının sıkışıklığının, loşluğunun yarattığı izlenime hiç uymuyordu. Kendisini bekleyeni ancak girişteki kırmızı halıya ayak bastığı, antreye girdiği, mantosunu çıkardığı zaman, annesinin önünde Sonya ile yan yana, iki yanı çiçekli, aydınlık merdivenleri çıkarken anladı. Bir baloda nasıl davranması gerektiğini ancak o zaman hatırladı ve bir genç kızın balolarda takınması gerektiğini düşündüğü kibirli tavrı takınmaya çalıştı. Neyse ki gözlerinin kamaştığını hissetti: Hiçbir şeyi net göremiyor, nabzı dakikada yüz kez atıyordu ve kanı kalbine hücum etmeye başlamıştı. Kendisini gülünç duruma düşürecek şekilde davranamazdı, heyecandan bayılacak gibiydi ve bunu belli etmemeye çalışarak ilerliyordu. Ona en uygun tavır buydu. Önlerinde ve arkalarında onlar gibi alçak sesle konuşan, onlar gibi balo kıyafetleri içinde misafirler vardı. Merdiven boyunca aynalar beyaz, mavi, pembe elbiseli, açık kollu, boyunlarında elmaslar, inciler olan kadınları yansıtıyordu.

Nataşa aynalara baktı ve kendi yansımasını diğerlerinden ayırt edemedi. Her şey ışıltılı bir geçit töreni içinde birbirine karışmıştı. Birinci salonun girişinde seslerin, ayak seslerinin, selamlaşmaların ritmik gürültüsü Nataşa'nın kulaklarını sağır etti; ışık ve parıltı gözlerini kamaştırdı. Yarım saattir kapının girişinde ayakta bekleyen, her geleni, "Charme de vous voir,"[26] sözleriyle karşılayan ev sahibi ve sahibesi, Rostovlarla Peronskaya'yı da aynı şekilde karşıladı.

Beyaz elbiseli, siyah saçlarında benzer güller olan iki genç kız aynı şekilde reverans yaptılar ama ev sahibesinin bakışları, elinde olmadan, incecik Nataşa'nın üzerinde daha fazla kaldı. Ona baktı ve ev sahibesi olarak herkese gülümsediğinden farklı bir şekilde gülümsedi. Ev sahibesi ona bakarken

26 Sizi gördüğüme çok sevindim.

belki de kendi parlak, geri döndürülemez genç kızlık günlerini ve kendi gittiği ilk baloyu hatırlamıştı. Ev sahibi de Nataşa'yı süzmüş ve konta hangisinin onun kızı olduğunu sormuştu.

Parmaklarının ucunu öperek, "Charmante!"[27] dedi.

Davetliler salonda giriş kapısının önünde birikmiş, hükümdarı bekliyordu. Kontes bu kalabalığın ön sıralarına geçmişti. Nataşa birkaç kişinin kendisi hakkında sorular sorduğunu, kendisine baktıklarını duymuş ve hissetmişti. Onu fark edenlerin onu beğendiklerini anlamış ve bu da onu biraz sakinleştirmişti.

"Bizim gibi olanlar da, bizden kötü olanlar da var," diye düşünüyordu.

Peronskaya kontese balonun en önemli kişilerini gösteriyordu.

Etrafı anlattığı bir şeye gülen kadınlarla çevrili, gümüş grisi, kıvırcık, gür saçlı bir ihtiyarı işaret ederek, "İşte şu Hollanda elçisi, görüyor musunuz, gri saçlı olan," dedi.

İçeri giren Elen'i işaret ederek, "İşte şu da Peterburg Çariçesi Kontes Bezuhova," dedi.

"Ne kadar güzel! Marya Antonovna'dan aşağı kalmaz; bakın, genç yaşlı herkes çevresinde toplandı. Hem güzel hem akıllı. Dediklerine göre... prens onun için deli oluyormuş. Bak şu ikisi de o kadar güzel değiller ama çevreleri kalabalık."

Salondan geçen bir kadını ve çirkin kızını gösterdi.

"Milyoner bir gelin adayı," dedi. "Şunlar da talipleri."

Yanlarından başı yukarıda, kadınların arkasındaki bir şeye bakarak geçen yakışıklı bir atlı muhafız subayını işaret ederek, "Bezuhova'nın erkek kardeşi Anatol Kuragin," dedi, "ne kadar yakışıklı değil mi? Onu şu zengin kızla evlendirecekler diyorlar. Sizin cousin Drubetskoy da kızın peşini bırakmıyor. Kızın milyonları varmış." Kontesin kim olduğunu sorduğu Caulaincourt için, "Kim olacak, Fran-

27 Çok güzel.

sız elçisinin ta kendisi," dedi. "Bakın, sanki çar. Ne de olsa Fransızlar sevimli, çok sevimli oluyor. Sosyetede daha sevimlilerini bulamazsın. A, işte bak o da geldi! Hayır, bizim Marya Antonovna yine de hepsinden güzel! Bak, ne kadar da sade giyinmiş. Çok güzel!"

Bezuhov'u işaret ederek, "Şu şişman gözlüklü de dünya çapında bir farmazon," dedi, "onu karısıyla yan yana koyun: Tam bir soytarı gibi duruyor!"

Piyer şişman gövdesiyle yalpalayarak, kalabalığı yara yara, başını pazar kalabalığı içinde yürüyormuş gibi kayıtsızca ve güler yüzle sağa sola sallayarak ilerliyordu. Kalabalığın içinde birilerini arar gibiydi.

Nataşa, Piyer'in, Peronskaya'nın deyişiyle soytarının tanıdık yüzüne keyifle bakıyor ve Piyer'in kalabalığın içinde onları, özellikle de onu aradığını biliyordu. Piyer baloya gelmeye ve ona kavalyeler bulmaya söz vermişti.

Ama Bezuhov onların yanına gelmeden önce, pencerenin yanında durmuş, göğsünde yıldızlar, kurdeleler olan uzun boylu bir adamla konuşan orta boylu, çok yakışıklı, esmer, üniformalı birinin yanında durdu. Nataşa bu orta boylu, beyaz üniformalı, genç adamı hemen tanıdı: Ona çok gençleşmiş, daha neşeli ve yakışıklı biri haline dönüşmüş gibi gelen bu adam Bolkonski'ydi.

Nataşa, Prens Andrey'i işaret ederek, "Bir tanıdık daha, Bolkonski, görüyor musunuz anne?" dedi, "Hatırlıyor musunuz, Otradnaya'dayken bir gece bizde kalmıştı."

Peronskaya, "Aaa, onu tanıyor musunuz?" dedi, "Ona tahammül edemiyorum. Il fait à présent la pluie et le beau temps.[28] Öyle bir kibri var ki sınırı yok. Babasına çekti. Speranski'yle el ele verdi, projeler yazıyorlar." Prens Andrey'i işaret edip, "Bakın, kadınlara nasıl davranıyor! Kadın onunla konuşuyor, o başka tarafa dönüyor," dedi, "Bana o kadınlara davrandığı gibi davransaydı yapacağımı bilirdim."

---

28 Bu günlerde yağmuru o yağdırıyor, güneşi o çıkartıyor.

XVI

Birden bir hareketlenme oldu, kalabalıkta konuşmalar başladı, insanlar ilerledi sonra tekrar geriye çekildi ve iki sıra halinde açılan insanların arasından, çalmaya başlayan müzik eşliğinde hükümdar girdi. Arkasından ev sahibi ve sahibesi geliyordu. Hükümdar bu ilk karşılama anından bir an önce kurtulmak ister gibi sağı solu başıyla selamlayarak hızla ilerledi. Müzisyenler, o zamanlar onun adına yazılmış sözleriyle meşhur polonezi çalıyordu. Sözleri şöyle başlıyordu: "Aleksandr, Yelizaveta, büyülüyorsunuz bizi." Hükümdar salona geçti; kalabalık kapılara akın etti; birkaç kişi değişmiş yüz ifadeleriyle hızlıca salona geçip geri döndü. Kalabalık, hükümdarın ev sahibesiyle konuşarak çıktığı salon kapısından hızla geri çekildi. Şaşırmış görünen bir genç, hızla kadınlara doğru gidip geri çekilmelerini rica etti. Kadınlardan bazıları, yüzlerinde yüksek sosyete kurallarının tamamen akıllarından çıktığını gösteren bir ifadeyle, tuvaletlerini de bozarak öne yığılıyordu. Erkekler kadınların yanına gitmeye ve polonez için çiftleri oluşturmaya başladılar.

Herkes açıldı ve hükümdar, yüzünde bir gülümseme, elinden tuttuğu ev sahibesini, müziğin ritmine uymadan salon kapısından çıkardı. Arkasından M. A. Narışkina'yla birlikte ev sahibi, sonra elçiler, bakanlar ve Peronskaya'nın adlarını sıraladığı birçok general çıktı. Kadınların yarısından çoğunun kavalyesi vardı ve Polonez için yerlerini alıyorlar ya da almaya hazırlanıyorlardı. Nataşa, annesi ve Sonya'yla birlikte, dansa kaldırılmadığı için duvarın yanında toplanmış kadınlar azınlığı içinde kalacağını hissediyordu. Yana sarkıttığı ince kolları, düzenli inip kalkan zar zor fark edilir göğsü, tuttuğu nefesi, yüzünde sevinçlerin de hüzünlerin de en büyüğüne hazır bir ifadeyle, ürkek, parlak gözlerini yere dikmiş, ayakta bekliyordu. Onu ne hükümdar ne de Peronskaya'nın işaret ettiği önemli kişiler ilgilen-

diriyordu; tek bir düşüncesi vardı: "Gerçekten kimse benim yanıma gelmeyecek mi, gerçekten ilk çiftler arasında dans etmeyecek miyim, beni görmemiş gibi duran, bana baksalar bile 'Ah! O değilmiş, bakmaya değmez!' der gibi bakan bu erkekler gerçekten beni fark etmeyecekler mi? Hayır, bu olamaz! Dans etmeyi ne kadar istediğimi, ne kadar güzel dans ettiğimi, benimle dans etmenin ne kadar hoşlarına gideceğini bilmeleri gerek."

Oldukça uzun süren polonezin sesi Nataşa'nın kulaklarında hüzünlü bir hatıra gibi çınlamaya başlamıştı. Ağlamak istiyordu. Peronskaya onların yanından ayrıldı. Kont salonun öbür ucundaydı; kontes, Sonya ve o, bu yabancı kalabalığının içinde, ormanın içindeymiş gibi tek başlarına duruyorlardı, kimse onlarla ilgilenmiyor, ilgilenme gereği duymuyordu. Prens Andrey bir kadınla birlikte yanlarından geçti, belli ki onları tanımamıştı. Yakışıklı Anatol kolundaki kadına gülerek bir şeyler söyledi ve Nataşa'nın yüzüne duvara bakar gibi baktı. Boris yanlarından iki kere geçti ve her ikisinde de başını çevirdi. Dans etmeyen Berg ile karısı yanlarına geldi.

Aile üyeleri sanki başka bir yerde konuşamazmış gibi, aile toplantısının burada, baloda yapılması Nataşa'ya bir hakaret gibi gelmişti. Ona, yeşil elbisesi hakkında bir şeyler söyleyen Vera'yı dinlemiyor, ona bakmıyordu.

Nihayet hükümdar son damının yanında dans etmeyi bıraktı (üç kadınla dans etmişti), müzik kesildi. Bir yaver telaşla Rostovlar'a doğru koştu, duvarın yanında olmalarına rağmen kenara çekilmelerini rica etti ve korodan ayırt edilir, ihtiyatlı, büyüleyici ölçüsüyle vals sesi geldi. Hükümdar gülümseyerek salona bir göz attı. Bir dakika geçmesine rağmen kimse dansa başlamamıştı. Baloda görevli bir yaver Kontes Bezuhova'nın yanına gidip dansa davet etti. Kontes, elini gülümseyerek kaldırdı ve yüzüne bile bakmadan yaverin omzuna koydu. İşinin ehli olan yaver damına kendinden

emin, acele etmeden ve ritme uygun bir şekilde, sıkıca sarılarak onunla birlikte çemberin yanından kayarcasına geçti, salonun köşesinde sol elini tuttu ve onu döndürdü, gittikçe hızlanan müziğin sesi arasında sadece yaverin hızlı, hünerli ayaklarındaki mahmuzların ahenkli tıkırtısı duyuluyor, her üç ölçüde bir döndükçe damının kadife elbisesi havalanıyor, sanki kıvılcımlar saçıyordu. Nataşa onları izliyordu ve bu ilk valste dans etmediği için neredeyse ağlayacaktı.

Prens Andrey, üzerinde beyaz albay üniforması (süvarilere özel üniforma), çorapları ve ayakkabıları, Rostovlar'dan uzak olmayan bir çemberin ilk sırasında, hayat dolu ve neşeli bir halde duruyordu. Baron Firgof onunla, Devlet Şûrasının ertesi gün yapılması öngörülen ilk oturumu hakkında konuşuyordu. Speranski'yle yakın ilişkisi olan ve yasama komisyonunun çalışmalarına katılan Prens Andrey, hakkında çeşitli söylentilerin dolaştığı bu oturumla ilgili güvenilir bilgiler verebilirdi. Ama o Firgof'u dinlemiyor, bir hükümdara, bir dans etmek için toplanmış, çembere girip girmemeye karar veremeyen kavalyelere bakıyordu.

Prens Andrey hükümdarın huzurunda dans etmekten çekinen kavalyeleri, dansa kaldırılmak için yanıp tutuşan damları seyrediyordu.

Piyer, Prens Andrey'in yanına geldi ve kolundan yakaladı.

"Siz dans edersiniz. Şurada benim protégée'm[29] genç Rostova var, onu dansa kaldırın," dedi.

Bolkonski, "Nerede?" diye sordu. Barona dönerek, "İzninizle," dedi, "bu konuşmayı başka yerde tamamlarız, baloda dans etmek gerek." Piyer'in işaret ettiği yöne doğru ilerledi. Nataşa'nın ümitsiz, donuk yüzü Prens Andrey'in gözüne takıldı. Onu tanıdı, duygularını hissetti, ilk balosu olduğunu anladı, penceredeki konuşmasını hatırladı ve yüzünde neşeli bir ifadeyle Kontes Rostova'ya yaklaştı.

29 Himayemdeki

Kontes yüzü kızararak, "İzninizle sizi kızımla tanıştırayım," dedi.

Prens Andrey, Peronskaya'nın kabalığı hakkında söyledikleriyle tamamen çelişen bir şekilde kibarca eğilip selam vererek, "Kontes beni hatırlarlarsa onunla tanışma şerefine zaten erişmiştim," dedi ve Nataşa'ya yaklaşıp, daha davetini tamamlamadan, beline sarılmak için kolunu uzattı. Bir vals turu teklif etti. Nataşa'nın yüzündeki her an umutsuzluğa ya da coşkuya dönüşmeye hazır ifade aniden mutlu, minnettar bir çocuk gülümsemesiyle ışıldadı.

Bu ürkek, mutlu kız, kolunu Prens Andrey'in omzuna koyarken yüzünde dökülmeye hazır yaşlar yerine beliren gülümsemeyle sanki, "Seni çoktandır bekliyordum," diyordu. Çembere giren ikinci çifttiler. Prens Andrey zamanının en iyi dans edenlerinden biriydi. Nataşa da mükemmel dans ederdi. Küçücük ayakları, saten balo ayakkabıları içinde görevlerini hızlıca, kolayca ve ondan bağımsız bir şekilde yerine getirirken yüzü sevinçten mest olmuş bir halde ışıldıyordu. Çıplak boynu ve kolları inceydi ve Elen'in omuzlarıyla karşılaştırıldıklarında güzel durmuyorlardı. Omuzları ince, göğsü belirsiz, kolları sıskaydı; ama Elen'in vücudu, üzerinde gezinen binlerce bakıştan dolayı cilalanmış gibi dururken, Nataşa kesinlikle gerektiğinden emin olmasa çok utanacak, ilk defa çıplak kalmış bir kız gibiydi.

Prens Andrey dans etmeyi severdi ve herkesin sorduğu siyasi ve ciddi konulardan uzaklaşmak, hükümdarın orada olmasından doğan ve canını sıkan havayı bir an önce dağıtmak için dansa kalkmış, Piyer onu gösterdiğinden, güzel kızlar arasından gözüne ilk o çarptığından Nataşa'yı seçmişti; ama bu ince, kıvrak, titrek vücut sarılır sarılmaz o kadar yakınında kıpırdamaya başlamış, ona o kadar yakından gülümsemişti ki güzelliğinin şarabı başına vurmuştu: Onu bıraktıktan sonra, derin derin nefes alarak durup dans edenleri seyrederken kendini canlanmış, gençleşmiş hissediyordu.

XVII

Prens Andrey'den sonra Boris, baloyu açan yaver ve daha birçok genç gelip Nataşa'yı dansa kaldırdı ve Nataşa, dans edemediği kavalyeleri Sonya'ya devrederek, mutlu ve kızarmış bir yüzle bütün gece dans etti. Baloda diğer herkesin ilgisini çeken hiçbir şeyi fark etmemiş, görmemişti. Hükümdarın uzun süre Fransız elçisiyle konuştuğunu, bir kadınla özel bir nezaket gösterdiğini, prensin falancayla ne yaptığını filancaya ne dediğini, Elen'in büyük sükse yaptığını ve falancanın özel ilgisine nail olduğunu fark etmemekle kalmamış, hükümdarın ayrıldığını bile görmemiş ve ayrıldığını ancak balonun hareketlenmesinden anlayabilmişti. Yemekten önceki hareketli kadrillerden birinde, Prens Andrey, Nataşa'yla tekrar dans etti. Ona Otradnaya'daki evlerinin bahçe yolundaki ilk karşılaşmalarını, Nataşa'nın o mehtaplı gecede nasıl uyuyamadığını, onu istemeden duyuşunu hatırlattı. Bu hatırlatma üzerine Nataşa'nın yüzü kızardı ve Prens Andrey'in elinde olmadan işittiği duygularında utanılacak bir şey varmış gibi kendini mazur göstermeye çalıştı.

Prens Andrey sosyetede yetişmiş herkes gibi, sosyetenin alışıldık izlerini taşımayan insanlarla konuşmayı severdi. Nataşa da şaşkınlığıyla, neşesiyle, çekingenliğiyle ve hatta Fransızca konuşurken yaptığı hatalarla tam böyle biriydi. Ona davranışlarında, onunla konuşmasında özel bir nezaket ve dikkat gösteriyordu. Prens Andrey onun yanına oturmuş, onunla en sıradan ve önemsiz konuları konuşurken, gözlerinin sevinçle parlamasını ve o anki sohbetten değil içinden gelen mutlulukla gülümsemesini sevmişti. Prens Andrey onun özellikle dansa kaldırılırken ve gülümseyerek kalkıp salonda dans ederken sergilediği ürkek zarafeti sevmişti. Nataşa kadrilin ortasında, figürlerden birini bitirmiş nefes nefese yerine dönüyordu. Yeni bir kavalye onu yine dansa kaldırdı. Yorulmuştu ve nefes nefese kalmıştı, belli ki reddetmeyi düşünü-

yordu ama kolunu hemen yeniden neşeyle kaldırıp kavalyesinin omzuna koydu ve Prens Andrey'e gülümsedi.

Bu gülümseme, "Sizin yanınıza oturup dinlenmekten memnun olurdum, yoruldum; ama görüyorsunuz beni hep dansa kaldırıyorlar, mutluyum ve herkesi seviyorum, siz de ben de bütün bunların farkındayız," diyor ve daha birçok şey söylüyordu. Kavalyesi onu bırakınca Nataşa figür için iki dam almak üzere salon boyunca koştu.

Prens Andrey onu izlerken kendi kendine, hiç beklemediği bir şekilde, "Önce kuzenine, sonra başka bir kadına yanaşırsa karım olacak," dedi. Nataşa önce kuzeninin yanına gitti.

Prens Andrey, "Bazen insanın aklına ne saçma şeyler geliyor!" diye düşündü. Nataşa korsajında yana kaymış bir gülü düzelterek yanına otururken, "Ama bu kız o kadar sevimli o kadar farklı ki, burada bir ay dans etmeye fırsat bulamadan evlenir... onun gibisine burada zor rastlanır," diye geçirdi aklından.

Kadrilin sonunda yaşlı kont mavi frakıyla dans edenlerin yanına geldi. Prens Andrey'i evlerine davet etti ve kızına eğlenip eğlenmediğini sordu. Nataşa cevap vermedi ve ona neredeyse ayıplayarak, "Bunu nasıl sorabilirsiniz?' diyen bir gülümsemeyle baktı.

"Daha önce hiç bu kadar eğlenmemiştim," dedi ve Prens Andrey, ince kollarının babasını kucaklamak için kalktığını ama sonra hemen indiğini fark etti. Nataşa hiç olmadığı kadar mutluydu. Bir insanın iyi, güzel şeyler yaptığı ve hayatta kötülük, mutsuzluk ya da acı olduğuna inanmadığındaki kadar mutluydu.

Piyer ilk defa bu baloda, karısının yüksek çevrelerde edindiği yer dolayısıyla kendini aşağılanmış hissetmişti. Suratı asık ve dalgındı. Alnında derin bir kırışıklık oluşmuştu, pencerenin yanında durmuş gözlüklerinin ardından bakıyor, kimseyi görmüyordu.

Nataşa yemek masasına doğru ilerlerken yanından geçti.

Piyer'in hüzünlü, mutsuz yüzü onu çok etkilemişti. Karşısında durdu. Ona yardım etmek, kendi mutluluğunun fazlasını ona vermek istiyordu.

"Ne kadar eğlenceli," dedi. "Öyle değil mi kont?"

Piyer dalgın dalgın gülümsedi, söylenenleri anlamadığı belliydi.

"Evet, çok hoşuma gitti," dedi.

Nataşa, "Nasıl herhangi bir şeyden hoşnutsuz olabilir ki?" diye düşünüyordu. "Hem de Bezuhov gibi iyi biri." Nataşa'nın gözünde balodaki herkes eşit derecede iyi, sevimli, güzel, birbirlerini seven insanlardı: Hiçbiri, diğerini incitmezdi ve bu yüzden hepsi mutlu olmalıydı.

XVIII

Prens Andrey ertesi gün akşamki baloyu hatırladı ama üzerinde fazla durmadı: "Evet, görkemli bir baloydu. Üstelik, evet... Rostova da çok sevimli. Onda yeni, kendine has, Peterburglularda olmayan, farklı bir şey var." Akşamki balo hakkında sadece bunları düşündü, çayını içip çalışmaya koyuldu.

Ama ya yorgunluktan ya da uykusuzluktan, bir şeylerle meşgul olabileceği bir gün değildi, Prens Andrey hiçbir şey yapamıyor, her zamanki gibi yaptığı çalışmayı eleştiriyordu; birinin geldiğini duyunca sevindi.

Gelen, çeşitli komisyonlarda görevli, Peterburg'un bütün çevrelerine girip çıkan, yeni fikirlerin ve Speranski'nin tutkulu bir taraftarı, Peterburg'un gayretli ayaklı gazetesi, fikirlerini kıyafet seçer gibi modaya göre seçen ve bu yüzden de seçtiği eğilimin en ateşli partizanı gibi görünen insanlardan biri olan Bitski'ydi. Endişeli bir halde, şapkasını çarçabuk bir kenara atıp Prens Andrey'in odasına koştu ve hemen konuya girdi. Devlet Şûrasının o sabahki, hükümdar tarafın-

dan açılan oturumunun ayrıntılarını yeni öğrenmiş, keyifle anlatıyordu. Hükümdarın konuşması olağanüstüydü. Sadece meşruti hükümdarların yapacağı konuşmalardan biriydi. Bitski gözlerini iyice açmış, bazı sözcükleri vurgulayarak, "Hükümdar doğrudan Şûranın ve Senatonun hükümdarlık *yapısının* esası olduğunu söyledi; yönetimin temelinde baskı değil *sağlam ilkeler* olmalıdır dedi; hükümdar mali sistemin yeniden düzenlenmesi gerektiğini ve raporların halka duyurulması gerektiğini söyledi," diye anlatıyordu. "Bugün yaşananlar yeni bir dönemi açıyor, tarihimizin en önemli dönemini," diyerek sözlerini tamamladı.

Prens Andrey sabırsızlıkla beklediği ve çok önem verdiği Devlet Şûrasının açılışıyla ilgili anlatılanları dinledi ve bu olayın onu etkilemek şöyle dursun gözüne önemli bile görünmemesine çok şaşırdı. Bitski'nin heyecanla anlatışını, içinden alay ederek dinledi. Aklına çok basit bir düşünce geldi: "Hükümdarın Senato'da söylediklerinden bana ne, ona ne? Bunlar beni daha mutlu, daha iyi yapar mı?"

Bu basit düşünce yapılacak değişikliklere duyduğu ilginin bir anda kaybolmasına neden oldu. Prens Andrey o gün öğle yemeğini, ev sahibinin çağırırken kullandığı sözlerle en petit comité[30] yiyecekti. Hayranı olduğu ve daha önce ev ortamında hiç görmediği Speranski'nin aile ve yakın çevresiyle yiyeceği bu yemek önceden olsa Prens Andrey'in çok ilgisini çekerdi; ama şimdi gitmek bile istemiyordu.

Yine de yemek saatinde Speranski'nin Tavriçeski bahçesindeki, fazla büyük olmayan evine gitti. Biraz geç kalan Prens Andrey, olağanüstü temizliğiyle dikkat çeken (bir manastır kadar temizdi) bu küçük evin, parke döşeli yemek odasında Speranski'nin yakın dostlarından oluşan petit comité'nin daha saat beşte toplanmış olduğunu gördü. Speranski'nin küçük kızı (yüzü babasının yüzü gibi uzundu) ve onun mürebbiyesi dışında kadın yoktu. Davetliler Jerve, Magnitski ve

30 Küçük bir grupla.

Stolıpin'di. Prens Andrey daha sofadayken yüksek sesler ve sahnede atılan kahkahalara benzeyen bir kahkahanın çınlamasını duydu. Speranski'nin sesine benzeyen bir ses kahkahalar savuruyordu: Ha, ha, ha. Prens Andrey, Speranski'nin gülüşünü hiç duymamıştı ve devlet adamının çınlayan, yüksek perdeden kahkahası, üzerinde garip bir etki bırakmıştı.

Yemek odasına girdi. Herkes iki pencere arasındaki, üzerinde aperatifler olan, küçük bir masanın başında ayakta duruyordu. Speranski, üzerinde göğsü yıldızlı gri bir frak, besbelli meşhur Devlet Şûrasında da giydiği beyaz yelek ve uzun beyaz bir kravat, neşeli bir yüzle masanın yanında duruyordu. Misafirler çevresini sarmıştı. Magnitski, Mihail Mihayloviç'e dönmüş, bir fıkra anlatıyordu. Speranski, Magnitski'nin anlattığı fıkraya daha sonunu beklemeden gülüyordu. Prens Andrey odaya girdiğinde, Magnitski'nin sözü yine bir kahkahayla kesilmişti. Stolıpin bir ekmek parçası ve peyniri çiğnerken yüksek, bas bir sesle gülüyordu; Jerve sessizce, ıslık çalar gibi kahkaha atarken Speranski'nin ince, belirgin bir gülüşü vardı.

Speranski gülmesine devam ederek beyaz, yumuşak elini Prens Andrey'e uzattı.

"Sizi gördüğüme çok sevindim prens," dedi. "Bir dakika..." diyerek Magnitski'ye dönüp sözünü kesti, "Bugün bir anlaşma yaptık: Keyifli bir yemek yiyeceğiz ve işten hiç bahsetmeyeceğiz." Yeniden fıkra anlatana dönüp güldü.

Prens Andrey onun kahkahasını şaşkınlık ve kendisini üzen bir hayal kırıklığıyla dinliyor, gülen Speranski'yi izliyordu. Prens Andrey'e, karşısındaki Speranski değil de başkasıymış gibi gelmişti. Daha önce Speranski'de gizemli ve ilgi çekici bulduğu her şey bir anda gözlerinin önünde tüm gizemini kaybetmiş ve çekiciliğini yitirmişti.

Konuşma yemek masasında da bir an bile kesilmemiş, komik anekdotlar derlemesine dönüşmüştü. Daha Magnitski kendi hikâyesini bitirmeden başka birisi çıkıyor, daha

komik bir şey anlatacağını söylüyordu. Anekdotların büyük bir bölümü memuriyetle, onunla ilgili olmayanlar da memurlarla ilgiliydi. Sanki bu toplulukta memurların önemsizliği o kadar kesin bir şekilde kabul edilmişti ki, onlardan sadece iyi niyetli bir mizahla bahsedilebilirdi. Speranski o sabah Şûrada yüksek mevkideki sağır birine düşüncesi sorulduğu zaman, adamın aynı fikirde olduğunu söylemesini anlattı. Jerve bir teftişi, herkesin saçma sapan davranmasını ön plana çıkartarak anlattı. Stolıpin kekeleyerek konuşmanın arasına daldı ve konuşmaya ciddi bir hava katma tehdidi yaratarak hararetle eski düzendeki usulsüzlüklerden bahsetmeye başladı. Magnitski, Stolıpin'in hararetli tavrıyla dalga geçmeye başladı. Jerve bir şakayla araya girdi ve konuşma yine önceki neşeli havaya büründü.

Görünüşe göre Speranski yorucu bir çalışmadan sonra dinlenmeyi ve dost çevresi içinde eğlenmeyi seviyordu, onun bu isteğini anlayışla karşılayan misafirleri de hem onu eğlendirmeye, hem de eğlenmeye çalışıyorlardı. Ama bu eğlence Prens Andrey'e yorucu ve sıkıcı geliyordu. Speranski'nin ince sesi onu olumsuz etkiliyor, yanlış notadan sonu gelmeyen gülüşü nedense hakarete uğramış gibi hissetmesine neden oluyordu. Prens Andrey gülmüyor, bu grubun keyfini kaçıracağından korkuyordu. Ama kimse onun genel havaya uyum sağlamadığının farkında değildi. Hepsinin oldukça neşeli bir hali vardı.

Birkaç kez konuşmaya katılmak istedi ama sözleri her defasında sudan seken bir mantar gibi geri döndü; onların şakalarına katılamıyordu.

Söylediklerinde kötü ya da yersiz bir şey yoktu, esprili hatta bazen komiktiler, ama eğlence kırıntısı yoktu ve böyle bir şey olduğunu bile bilmiyorlardı.

Yemekten sonra Speranski'nin kızı ve kızın mürebbiyesi kalktılar. Speranski beyaz eliyle kızı okşayıp öptü. Bu hareket de Prens Andrey'e doğal gözükmedi.

Erkekler, İngilizler gibi Porto şarabı içmek üzere masada oturmaya devam ettiler. Napolyon'un İspanya meselesinde yaptıkları hakkında yapılan bir konuşmanın, –ki hepsi yaptıklarını onaylıyordu,– ortasında Prens Andrey onlara karşı çıktı. Speranski gülümsedi ve belli ki konuşmanın hoş olmayan bir yöne sapmasını engellemek için konuştuklarıyla ilgisi olmayan bir anekdot anlattı. Kısa bir sessizlik oldu.

Speranski masada bir süre daha oturduktan sonra şarap şişesinin tıpasını tıkadı, "Bugünlerde iyi şarap çizmeyle geziyor,"[31] diyerek hizmetçiye verdi. Hepsi kalktı, yüksek sesle konuşarak misafir odasına geçtiler. Speranski'ye kuryenin getirdiği iki zarf verildi. Onları aldı ve çalışma odasına geçti. O çıkar çıkmaz ortamın neşesi kayboldu ve misafirler daha makul ve sessiz bir biçimde konuşmaya başladılar.

Speranski çalışma odasından çıkarken, "Şimdi ezberden bir şeyler okuyalım!" dedi ve Prens Andrey'e dönerek ekledi: "Olağanüstü bir yetenek!" Magnitski hemen uygun duruşu aldı ve çeşitli ünlü Peterburglular hakkında yazdığı nükteli bir şiiri Fransızca okumaya başladı ve şiiri birkaç kez alkışlarla kesildi. Prens Andrey şiir bitince vedalaşmak için Speranski'nin yanına gitti.

Speranski, "Böyle erkenden nereye?" diye sordu.

"Bir davete söz vermiştim..."

İkisi de bir şey söylemedi. Prens Andrey içlerine nüfuz edilmesine izin vermeyen bu ayna gözlere yakından baktı, Speranski'den ve kendi çalışmalarından bir şey bekleyebilmesi, Speranski'nin yaptıklarına önem vermesi komik gelmeye başlamıştı. O hesaplı, neşe barındırmayan gülüş, Speranski'nin evinden ayrıldıktan sonra da uzun süre Prens Andrey'in kulaklarında çınladı.

Eve dönen Prens Andrey yaşamının Peterburg'ta geçirdiği son dört ayını, yeni bir şeymiş gibi düşünmeye başladı. Meşgalelerini, taleplerini, incelenmek için alınan ve başka,

31 Çok pahalı, bulmak çok zor anlamlarında bir deyim. (ç.n.)

çok kötü bir çalışma hazırlanıp hükümdara arz edilmiş olduğundan hiç sözü açılmayan askerî tüzük projesinin başına gelenleri hatırladı; Berg'in de üyesi olduğu komitenin toplantılarını hatırladı; bu toplantılarda komite toplantılarının yöntem ve işleyişine dair her şeyin nasıl özenle ve uzun uzun görüşüldüğünü, konunun esasıyla ilgili şeylerin nasıl özenle ve kısaca geçiştirildiğini hatırladı. Yasama konusunda yaptığı çalışmaları, Roma ve Fransız yasalarındaki maddeleri nasıl uğraşıp Rusçaya çevirdiğini hatırladı ve kendinden utandı. Sonra Boguçarovo'yu, köydeki uğraşlarını, Ryazan'a gidişini hatırladı; mujikleri, muhtar Dron'u hatırladı; paragraflara böldüğü kişi haklarını zihninde onlara uyguladı ve böyle gereksiz bir işle nasıl bu kadar uğraşabildiğine hayret etti.

XIX

Prens Andrey ertesi gün, aralarında son baloda dostluk tazelediği Rostovların da evinin olduğu, daha önceden ziyaret etmediği evlere gitti. Rostovlar'a nezaket kuralları gereği gitmesi gerekiyordu, ayrıca üzerinde hoş bir izlenim bırakan o kendine has, hayat dolu kızı evinde görmek istiyordu.

Onu ilk karşılayanlardan biri Nataşa'ydı. Mavi bir ev elbisesi giymişti ve bu elbiseyle Prens Andrey'in gözüne balo elbisesiyle olduğundan daha güzel görünmüştü. Hem o hem de tüm Rostov ailesi Prens Andrey'i eski bir dost gibi sade ve samimi karşıladılar. Prens Andrey'in daha önce haklarında oldukça olumsuz bir kanaat edindiği bu aile şimdi ona güzel, sade, iyi insanlardan oluşmuş gibi geliyordu. Yaşlı kontun konukseverliği ve samimiyeti, insanı özellikle Peterburg'ta o kadar şaşırtıyordu ki Prens Andrey yemeğe kalmayı reddedemedi. Bolkonski, "Evet, bunlar iyi, nazik insanlar," diye düşünüyordu, "Nataşa gibi bir hazineye sahip olduklarının kesinlikle farkında değiller, ama bu şiir gibi, hayat dolu güzel kızın öne çıkması için en uygun fonu oluşturan iyi insanlar!"

Prens Andrey, Nataşa'da tamamen yabancısı olduğu, bilmediği sevinçlerle dolu bir dünyanın, Otradnaya'da bahçe yolunda ve mehtaplı gecede pencerede onu rahatsız eden yabancı dünyanın varlığını hissediyordu. Bu dünya artık onu rahatsız etmiyordu ve yabancı bir dünya olmaktan çıkmıştı; artık kendisi de oraya girmiş, onda kendisi için yeni bir eğlence bulmuştu.

Nataşa yemekten sonra Prens Andrey'in ricası üzerine klavsenin başına geçti ve şarkı söylemeye başladı. Prens Andrey pencerenin yanında durmuş kadınlarla konuşuyor, onu dinliyordu. Bir cümlenin ortasında sustu, başına gelebileceğini hiç düşünmediği bir şey oldu ve gözyaşlarının boğazını düğümlediğini hissetti. Şarkı söyleyen Nataşa'ya bakıyor ve yüreğinde yeni, sevinçli bir şeyler oluyordu. Sevinçliydi ve aynı zamanda hüzünlüydü. Ağlayacağı hiçbir şey yoktu ama ağlamaya hazırdı. Ne için ağlayacaktı? Eski aşkı için mi? Küçük prenses için mi? Yaşadığı hayal kırıklıkları için mi? Gelecek umutları için mi? Hem evet, hem hayır. Başlıca neden içindeki son derece büyük ve tarifsiz bir şeyle kendisi, hatta Nataşa'nın olduğu sınırlı ve cismani şey arasındaki korkunç tezatı birdenbire, apaçık hissetmesiydi. Nataşa şarkı söylerken bu tezat ona hem sıkıntı veriyor hem de hoşuna gidiyordu.

Nataşa şarkıyı bitirir bitirmez yanına geldi ve sesini beğenip beğenmediğini sordu. Sordu ama sorduktan hemen sonra bunu sormaması gerektiğini fark edip utandı. Prens Andrey ona bakarak gülümsedi ve yaptığı her şey gibi şarkı söylemesini de beğendiğini söyledi.

Prens Andrey, Rostovlar'dan akşam geç saatte ayrıldı. Alışkanlıkla yattı ama çok geçmeden uyuyamayacağını fark etti. Mumu yakıp yatakta oturdu, sonra kalktı, sonra uykusuzluğunu dert etmeden yeniden yattı; yüreği öyle bir sevinçle dolup yenilenmişti ki, boğucu bir odadan ilahi özgürlüğün dünyasına çıkmış gibiydi. Rostova'ya âşık olduğunu düşün-

müyordu; onu da düşünmüyordu; ama onu gözünün önüne getirince tüm hayatı yeni bir ışık altında karşısında beliriyordu. Kendi kendine, "Ne diye dövünüyorum, hayat, tüm hayat her türlü keyfiyle önümde açıkken neden bu dar, kapalı çerçevede çırpınıp duruyorum?" dedi. Ve uzun süre sonra ilk defa gelecek için mutlu planlar yapmaya başladı. Oğlunun eğitimiyle ilgilenmesi gerektiğine, ona bir eğitmen tutup onu bu işle görevlendirmeye karar verdi; sonra istifa edip yurt dışına çıkması, İngiltere'yi, İsviçre'yi, İtalya'yı görmesi gerekiyordu. Kendi kendine, "Kendimi bu kadar güçlü ve genç hissederken özgürlüğümden faydalanmalıyım," diyordu, "Piyer mutlu olmak için mutlu olabilme ihtimaline inanmak gerek derken haklıydı ve ben artık buna inanıyorum. Bırakalım ölüleri ölüler gömsün, hayattayken yaşamak ve mutlu olmak gerek."

XX

Bir sabah Piyer'in tanıdığı –Moskova ve Peterburg'ta herkesi tanırdı,– Albay Adolf Berg, üzerinde tertemiz ve yepyeni üniforması, saçları pomatlanmış ve Hükümdar Aleksandr Pavloviç gibi öne, şakaklarına taranmış bir halde onun evine geldi.

Gülümseyerek, "Şimdi kontesin, eşinizin yanındaydım, ricamın yerine getirilemeyecek olmasına çok üzüldüm; umarım şansım sizinle daha yaver gider kont," dedi.

"Ricanız nedir albay? Emrinizdeyim."

Berg söylediğinin hoşa gitmemesinin olanaksız olacağından emin görünür bir halde, "Yeni daireye artık tamamen yerleştim kont," dedi, "bu nedenle hem kendi arkadaşlarım, hem de eşiminkiler için küçük bir davet vermek istiyorum. (Yüzünde hâlâ hoş bir gülümseme vardı.) Kontesten ve sizden bir fincan çayımızı içmenizi... ve akşam yemeğinde bizi şereflendirmenizi rica etmek istiyordum."

Yalnız Kontes Yelena Vasilyevna, Bergler gibi insanların davetine katılmayı kendisi için aşağılayıcı görebilir ve bu daveti reddetme zalimliğini gösterebilirdi. Berg neden evinde küçük ama saygın bir grup toplamak istediğini, bunun neden hoşuna gideceğini ve neden kumar ya da herhangi kötü bir şey için paraya acırken iyi bir toplantı için masraftan kaçmayacağını o kadar güzel açıkladı ki Piyer reddedemedi ve gelmeye söz verdi.

"Ama geç kalmayın kont; müsaadenizle en geç sekize on kala orada olmanızı rica edeceğim. Bir parti kâğıt oynarız, bizim general de gelecek. Aramız çok iyidir. Akşam yemeği yeriz. Bana büyük bir iyilik etmiş olursunuz."

Piyer geç kalma âdetini bozup o gün Berg'in evine sekize on kala değil çeyrek kala gitti.

Davet için her şeyi hazırlayan Bergler artık misafirlerinin gelmesini bekliyordu.

Berg karısıyla yeni, temiz, aydınlık, küçük büstler, resimler ve yeni mobilyalarla donanmış çalışma odasında oturuyordu. Üzerinde yeni, düğmeleri sıkıca iliklenmiş üniformasıyla, karısının yanına oturmuş, ona insanın her zaman kendinden yüksek kimselerle ilişki kurabileceğini ve kurması gerektiğini, ancak o zaman arkadaşlıktan zevk alabileceğini anlatıyordu.

"Bir şey öğrenebilirsin, bir şey rica edebilirsin. İşte bak, ilk rütbemi aldıktan sonra nasıl yaşadım (Berg yaşamını yıllarla değil aldığı terfilerle hesaplardı). Benim arkadaşlarım hâlâ hiçbir şey olamadı ama ben alay komutanı olmak için uygun bir yerin boşalmasını bekliyorum, ayrıca sizin kocanız olma zevkine de eriştim (ayağa kalktı ve Vera'nın elini öptü ama ona doğru giderken halının katlanmış köşesini düzeltti). Peki bütün bunları nasıl elde ettim? Her şeyden önce tanıdıklarımı doğru seçme becerisini göstererek. Erdem sahibi ve itinalı olmak gerektiğini söylemeye bile gerek yok."

Berg zayıf bir kadın karşısında üstünlük hissederek gülümsedi, sevimli karısının erkeklik haysiyetini oluşturan

hiçbir şeyi, ein Mann zu sein[32] ne olduğunu anlamaktan aciz olduğunu düşünerek sustu. Bu sırada Vera da erdemli, iyi biri olan ama ne de olsa hayatı ona göre, bütün erkekler gibi yanlış anlayan kocası karşısında üstünlük hissederek gülümsüyordu. Berg karısına bakıp bütün kadınların zayıf ve aptal olduklarını düşünürdü. Vera da sadece kocasını değerlendirip, bu değerlendirmeden genelleme yaparak bütün erkeklerin, hiçbir şeyden anlamamalarına rağmen sadece kendilerini akıllı sandıklarını, mağrur ve bencil olduklarını düşünürdü.

Berg ayağa kalktı ve karısını çok para ödediği dantel pelerinini buruşturmamak için nazikçe kucaklayıp dudaklarından öptü.

Aklından geçen düşüncelerin karışıklığıyla, "Yalnız, öyle çabuk çocuğumuz olmasın," dedi.

Vera, "Evet," diye cevap verdi, "ben de bunu hiç istemiyorum. Sosyal hayattan geri kalmamalı."

Berg pelerini işaret edip mutlu ve nazik bir gülümsemeyle, "Prenses Yusipova'da bunun aynısından vardı," dedi.

Bu sırada Kont Bezuhov'un geldiği haber verildi. Karı koca bu ziyaretin şerefini kendilerine mal ederek, yüzlerinde bir tatmin gülümsemesiyle birbirlerine baktı.

Berg, "İşte tanıdık sahibi olmak bu anlama geliyor," diye düşünüyordu, "işte kendi kendini yetiştirmek bu."

Vera, "Yalnız, lütfen, ben misafirlerle meşgul olurken araya girme," dedi, "çünkü ben herkesle nasıl ilgileneceğimi, hangi toplulukta nasıl konuşmam gerektiğini biliyorum."

Berg de gülümsedi, "Olmaz, bazen erkeklerle, erkekçe konuşmak gerekir," dedi.

Piyer hiçbir yerinde, simetrisini, temizliğini, düzenini bozmadan oturmak mümkün olmayan, bu yüzden Berg'in, koltuğun ya da kanepenin simetrisini sevgili konuğu için bozmayı cömertçe teklif etmesinin anlaşılmayacak, garip

32 Erkek olmanın.

bir şey olmadığı, ama görünüşe göre kendisine acı veren bir kararsızlık içinde olduğundan bu sorunun çözümünü misafirin seçimine bırakmayı teklif ettiği yeni misafir odasına alındı. Piyer kendine bir sandalye çekerek simetriyi bozdu ve Berg'le Vera, misafirle birbirlerinin sözünü kesip ilgilenerek daveti başlattılar.

Vera, Piyer'le Fransız elçiliğinden bahsederek ilgilenmeye karar vermişti ve hemen sözü oraya getirdi. Berg erkekçe bir konuşma yapılması gerektiğine karar vererek, konuyu Avusturya savaşına getirip karısının sözünü kesti ve elinde olmadan meseleyi genel hususlardan kişisel hususlara getirip Avusturya seferine katılması için yapılan tekliflerden, bu teklifleri neden reddettiğinden bahsetti. Konuşma çok dağınık olmasına ve Vera'nın erkeğin müdahalesine kızmış olmasına rağmen, karı koca yalnız tek bir davetli geldiği halde *davetin* çok iyi başlamasından, konuşmaları, çayı, yanan mumlarıyla diğer davetlere iki su damlası kadar benzemesinden memnundular.

Kısa bir süre sonra Berg'in eski arkadaşı Boris geldi. Berg'e ve Vera'ya karşı davranışlarında yukarıdan bakmanın, lütuf göstermenin bazı izleri vardı. Boris'ten sonra yanında bir albayla bir kadın, sonra general, sonra Rostovlar geldi ve davet kesinlikle diğer davetlere benzedi. Berg'le Vera misafir odalarındaki bu hareketlilik, birbirinden bağımsız konuşma sesleri, elbise hışırtıları ve selamlaşmalar karşısında neşeli gülümsemelerine engel olamıyorlardı. Her şey ve herkes, özellikle daireyi öven, Berg'in omzuna vuran ve bir baba yetkisiyle boston masasının kurulmasını emreden general olması gerektiği gibiydi. General kendisinden sonra en yüksek konumda olan Kont İlya Andreiç'in yanında oturuyordu. Yaşlılar yaşlılarla, gençler gençlerle, ev sahibesi, üzerindeki gümüş sepetin içinde Paninlerin davetindeki kurabiyelerin aynısı olan çay sehpasında oturuyordu ve her şey kesinlikle diğer davetlerdeki gibiydi.

XXI

Piyer en önemli davetlilerden biri olarak İlya Andreiç, general ve albayla birlikte bostona oturmak zorunda kaldı. Piyer boston masasında oturduğu yerden Nataşa'yı tam karşısında görüyordu; balodan sonra geçirdiği garip değişiklik onu şaşırtmıştı. Nataşa sessizce oturuyordu ve balodaki güzelliği şöyle dursun, herkese karşı kibar ve kayıtsız tavrı olmasa çirkin bile sayılabilirdi.

Piyer ona bakarken, "Nesi var acaba?" diye düşünüyordu. Çay masasında kız kardeşiyle yan yana oturuyor ve yanında oturan Boris'e isteksizce, yüzüne bakmadan cevap veriyordu. Tam bir seriyle beş kırış yapıp ortağını sevindiren Piyer selamlaşma ve ayak sesleri duydu, kırışların parasını toplarken yeniden Nataşa'ya baktı.

Şaşkınlığı daha da artmış bir halde kendi kendine, "Nesi var acaba?" dedi.

Prens Andrey, Nataşa'nın karşısında durmuş, ihtiyatlı bir nezaketle bir şeyler söylüyordu. Nataşa başını kaldırmış, yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir halde, görünüşe göre hızlanan nefesine hâkim olmaya çalışarak ona bakıyordu. Küllenmiş bir ateşin parlak ışığı içinde yeniden yanmıştı. Görünüşü tamamen değişti. Çirkin bir kızdan, balodaki kıza dönüştü.

Prens Andrey, Piyer'in yanına gitti. Piyer dostunun yüzünde yeni ve gençleşmiş bir ifade fark etti.

Piyer oyun sırasında yerini birkaç kez değiştirerek kâh yüzünü, kâh sırtını Nataşa'ya döndü ve altı el boyunca onu ve arkadaşını gözlemledi.

Piyer, "Aralarında çok önemli bir şeyler oluyor," diye düşünüyor, hem mutluluk hem acı veren bir duygu heyecanlanmasına ve oyunu unutmasına neden oluyordu.

General altıncı elin sonunda bu şekilde oynamanın imkânsız olduğunu söyleyerek kalkınca Piyer özgürlüğüne kavuştu. Nataşa bir kenarda Sonya ve Boris'le konuşu-

yordu. Vera yüzünde hafif bir gülümseme Prens Andrey'le konuşuyordu. Piyer dostunun yanına gitti, konuştuklarının gizli bir şey olup olmadığını sorup yanlarına oturdu. Vera, Prens Andrey'in Nataşa'ya olan ilgisini fark etmiş, bir davette, gerçek bir davette duygular hakkında ufak imalarda bulunmanın gerekli olduğuna karar vermiş ve Prens Andrey'in tek başına olduğu bir anı yakalayıp onunla genel olarak duygular ve kız kardeşi hakkında konuşmaya başlamıştı. Böyle akıllı bir konuk (Prens Andrey hakkında böyle düşünüyordu) için diplomatik yeteneklerini ortaya koyması gerekiyordu.

Piyer onların yanına gidince Vera'nın, hoşuna giden konuşmasının zevkini tattığını ama Prens Andrey'in şaşırmış göründüğünü (böyle bir şeye onda pek rastlanmazdı) fark etti.

Vera yüzünde ince bir gülümsemeyle, "Siz ne düşünüyorsunuz?" diyordu. "Siz prens, çok anlayışlısınız ve insanların karakterini bir bakışta çözebilirsiniz. Natali hakkında ne düşünüyorsunuz, ilişkilerinde duyguları kalıcı olabilir mi, başka kadınlar gibi (Vera kendini kastediyordu) bir insanı bir kere sevip sonsuza kadar ona sadık kalabilir mi? Ben gerçek aşkın bu olduğunu düşünüyorum. Siz ne düşünüyorsunuz prens?"

Prens Andrey şaşkınlığını gizlemek isteyen alaycı bir gülümsemeyle, "Kız kardeşinizi böyle hassas bir konuda cevap verecek kadar iyi tanımıyorum," dedi ve bu sırada yanına gelen Piyer'e bakarak ekledi: "Ayrıca şunu fark ettim, bir kadın ne kadar az hoşa gidiyorsa, duyguları o kadar kalıcı olur."

Vera, "Evet bu doğru prens; zamanımızda," diyerek devam etti ("zamanımız" kelimesini "zamanımız"ın özelliklerini keşfettiklerini, değerlendirdiklerini ve insanların karakterlerinin zamanla değiştiklerini düşünen darkafalı insanlar gibi vurgulamıştı), "zamanımızda bir genç kız o kadar özgür ki le plaisir d'être courtisée[33] çoğunlukla için-

33 Kendisine kur yapılmasının verdiği keyif

deki gerçek duyguyu boğuyor. Et Nathalie, il faut l'avouer, y est très sensible."[34] Konunun tekrar Natali'ye gelmesi Prens Andrey'in yüzünü ekşitmesine neden oldu; kalkmak istedi ama Vera daha da ince bir gülümsemeyle devam etti.

Vera, "Sanırım hiç kimse onun kadar courtisée olmamıştır," diye devam etti, "Ama son günlere kadar hiçbir zaman hiç kimseden ciddi olarak hoşlanmadı." Piyer'e dönerek ve o zamanlar geçerli olan aşk haritasına gönderme yaparak "Siz de tanırsınız, kont," dedi, "entre nous[35] sevgili kuzenimiz Boris bile fazlasıyla dans le pays du tendre..."[36]

Prens Andrey kaşlarını çatmıştı, hiçbir şey söylemiyordu.

Vera ona, "Siz de onunla arkadaşsınız değil mi?" dedi.

"Evet, onu tanıyorum..."

"Nataşa'ya duyduğu çocukluk aşkından size bahsetmiştir herhalde?"

Yüzü aniden, hiç beklenmedik şekilde kızaran Prens Andrey, "Aralarında çocukluk aşkı mı vardı?" diye sordu.

"Evet. Vous savez entre cousin et cousine cette intimité mène quelquefois à l'amour: le cousinage est un dangereux voisinage. N'est ce pas?"[37]

Prens Andrey, "Şüphesiz," dedi ve aniden, doğal olmayan bir heyecanla, Moskova'daki elli yaşındaki kuzenine karşı dikkatli olmasını söyleyerek Piyer'le şakalaşmaya başladı ve bu esprili konuşmanın ortasında ayağa kalktı, Piyer'in koluna girerek onu bir kenara çekti.

Dostunun garip heyecanına şaşkınlıkla bakan ve kalkarken Nataşa'ya dönüp baktığını fark eden Piyer, "Ne oldu?" diye sordu.

Prens Andrey, "Seninle kesinlikle ama kesinlikle konuşmam gerekiyor," dedi, "sen bizim kadın eldivenlerini bilir-

---

34 Nathalie'nin de bu konuda oldukça hassas olduğunu itiraf etmek gerek.

35 Aramızda kalsın

36 Aşk diyarında...

37 Bilirsiniz, kuzenlerin arasındaki bu samimiyet bazen aşka varır: Kuzenlik tehlikeli bir yakınlıktır. Değil mi?

sin (yeni katılan kardeşe sevdiği kadına sunması için verilen mason eldivenlerinden bahsediyordu). Ben... ama hayır, seninle sonra konuşurum..." Prens Andrey gözlerinde garip bir ışıltı, tedirgin hareketlerle Nataşa'ya yaklaşıp yanına oturdu. Piyer, Prens Andrey'in Nataşa'ya bir şeyler sorduğunu, onun da yüzü kızararak cevap verdiğini gördü.

Ama bu sırada Berg, Piyer'in yanına geldi ve general ile albayın İspanya meselesi hakkında yaptıkları tartışmaya katılması için ısrarla yalvarmaya başladı.

Berg halinden memnundu. Keyifli bir gülümseme yüzünden eksik olmuyordu. Davet çok güzeldi ve gördüğü diğer davetlere oldukça benziyordu. Her şey aynıydı: Kadınların alçak sesle konuşması, kâğıt oyunu, generalin kâğıt masasında sesini yükseltmesi, semaver, kurabiyeler. Ama davetlerde hep görüp taklit etmek istediği bir şey eksikti. Erkeklerin kendi aralarında yüksek sesle konuşmaları ve herhangi bir şey hakkında önemli, zekice bir tartışma yapmaları. General bu konuşmaya başlamış ve Berg de Piyer'i onun yanına götürmüştü.

XXII

Prens Andrey ertesi gün, Kont İlya Andreiç'in daveti üzerine Rostovlar'a öğle yemeğine gitti ve tüm günü orada geçirdi.

Evdeki herkes Prens Andrey'in kimin için geldiğini anlamıştı ve o da bunu hiç saklamadan tüm gün Nataşa'nın yanında olmaya gayret etmişti. Sadece ürkek ama mutlu ve heyecanlı Nataşa'nın yüreğinde değil, tüm evde yaşanacak önemli bir şeyden önce hissedilen korku vardı. Prens Andrey, Nataşa'yla konuşurken kontes hüzünlü, ciddi ve sert bakışlarla ona bakıyor, o kendisine bakınca da utangaç bir halde, önemsiz, ilgisiz bir konu açıyordu. Sonya, Nataşa'nın

yanından ayrılmaktan korkuyor, ama yanlarındayken de bir şeye engel olmaktan çekiniyordu. Natasa, Prens Andrey'le bir an bile yalnız kalsa, beklentinin neden olduğu korkuyla sapsarı kesiliyordu. Prens Andrey'in ürkekliği de onu çok şaşırtmıştı. Bir şey söylemek istediğini ama söyleyip söylememeye karar veremediğini hissediyordu.

Kontes akşam, Prens Andrey gittikten sonra Natasa'ya yaklaştı ve fısıltıyla, "Eee, ne oldu?" diye sordu.

Natasa, "Anne! Ne olur bana şu anda bir şey sormayın! Şimdi konuşamam," dedi.

Natasa buna rağmen o akşam annesinin yatağında uzun süre, kimi zaman heyecanlanarak, kimi zaman korkuya kapılarak, gözlerini tavana dikmiş bir halde yattı. Prens Andrey'in onu övdüğünü, yurt dışına çıkacağını söylediğini, yazı nerede geçireceklerini, Boris'i sorduğunu anlattı.

"Ama böyle bir şey, böyle bir şey... başıma daha önce hiç gelmemişti!" dedi. "Onun varlığı beni korkutuyor. Onu yanındayken hep korku içindeyim. Bu ne anlama geliyor? Bunun gerçek olduğu anlamına mı geliyor, öyle mi? Anne, uyuyor musunuz?"

Annesi, "Hayır tatlım, ben de korkuyorum," diye cevap verdi, "git hadi."

İçinde olduğunu fark ettiği duygudan dolayı şaşırmış ve korkmuş bir halde, "Nasılsa uyuyamayacağım. Ne saçma şey uyumak! Anneciğim, anneciğim böyle bir şey başıma daha önce hiç gelmemişti," dedi, "böyle bir şey olabileceği aklımıza gelir miydi?"

Natasa'ya, Prens Andrey'i Otradnaya'da ilk gördüğü an ona âşık olmuş gibi geliyordu. Daha o zaman seçtiği adamın (bundan kesinlikle emindi) şimdi yeniden karşısına çıkmasının ve ona karşı ilgisiz olmamasının verdiği garip, beklenmedik mutluluk sanki onu korkutuyordu. "Demek ki şimdi, biz buradayken Peterburg'a gelecekmiş. Demek ki o baloda karşılaşacakmışız. Kader bu. Her şeyin bu nok-

taya varması kesinlikle kader. Daha o zaman, onu görür görmez farklı bir şeyler hissetmiştim."

Annesi, Prens Andrey'in Nataşa'nın albümüne yazdığı şiiri sorarak, düşünceli düşünceli, "Sana başka ne dedi? Ne şiiri o? Okusana..." dedi.

"Anne, onun dul olması ayıp mı?"

"Yeter Nataşa. Tanrı'ya dua et. Les mariages se font dans les cieux."[38]

Nataşa mutluluk ve heyecandan ağlayıp annesini kucaklayarak, "Anneciğim, canım, sizi o kadar seviyorum ki, o kadar mutluyum ki!" dedi.

Prens Andrey bu sırada Piyer'le oturuyor ve ona Nataşa'yı ne kadar sevdiğini, onunla kesinlikle evlenmek istediğini anlatıyordu.

O gün Kontes Yelena Vasilyevna'nın evi kalabalıktı, Fransa elçisi oradaydı, son günlerde kontesin evini sık sık ziyaret eden prens ve çok sayıda seçkin erkek ve kadın oradaydı. Piyer alt kattaydı, salondan salona geçiyor, düşünceli, dalgın ve hüzünlü haliyle tüm davetlileri şaşırtıyordu.

Piyer balodan beri, hipokondri nöbetlerinin yaklaştığını hissediyor ve ümitsiz bir çabayla onlarla mücadele etmeye çalışıyordu. Karısı prensle yakınlaşmaya başladıktan sonra ona hiç beklemediği bir anda nazırlık verilmiş ve bu gelişmeden itibaren büyük toplantılarda sıkıntı ve utanç hissetmeye başlamış, insanlarla ilgili her şeyin değersiz olduğuna dair eski, karanlık düşünceleri aklına daha sık gelir olmuştu. Bununla birlikte himayesi altındaki Nataşa ile Prens Andrey arasında sezinlediği duygular, kendi durumuyla arkadaşının durumu arasındaki zıtlık bu hüzünlü ruh halini daha da kuvvetlendirmişti. Karısını, Nataşa ile Prens Andrey'i düşünmemek için aynı çabayı sarf ediyordu. Yine sonsuzlukla karşılaştırdığında her şey ona önemsiz geliyordu, yine karşısına aynı soru çıkıyordu: Neden? Kötü ruhun yaklaşmasına

38 Evlilikte keramet vardır.

engel olma umuduyla kendini gece gündüz masonluk işlerine vermeye zorladı. Gece saat on ikide kontesin dairesinden çıkmış, üst kattaki alçak tavanlı, sigara dumanı kaplamış odasında, masanın başında, üzerinde eski bir sabahlıkla oturmuş, orijinal İskoç belgelerini kopya ederken içeri birisi girdi. Bu, Prens Andrey'di.

Piyer dalgın, hoşnutsuz bir tavırla, "Ah, siz miydiniz," dedi, "ben de çalışıyordum işte," diyerek yaşamın sıkıntılarından işleriyle meşgul olarak kaçan mutsuz insanların tavrıyla defteri işaret etti.

Prens Andrey yüzünde parlak, coşkulu, yeniden yaşama sevinci duyduğunu belli eden bir ifadeyle Piyer'in karşısında durdu, kederli yüzünü fark etmeksizin, bencilce bir mutlulukla gülümsedi.

"Canım kardeşim," dedi, "Dün sana söylemek istemiştim, bugün de bunun için geldim. Daha önce hiç böyle bir şey hissetmemiştim. Âşık oldum dostum."

Piyer derin derin iç geçirdi, ağır gövdesini kanepeye, Prens Andrey'in yanına bıraktı.

"Nataşa Rostova'ya, değil mi?" dedi.

"Evet, evet, başka kime olabilir? Asla inanmazdım ama bu duygu benden daha güçlü. Dün işkence, acı çektim ama bu işkenceyi dünyada hiçbir şeye değişmem. Daha önce yaşamıyormuşum. Ancak şimdi yaşıyorum, ama onsuz yaşayamam. Ama o beni sevebilir mi?.. onun için yaşlıyım... neden bir şey söylemiyorsun?"

Piyer ayağa kalkıp odada dolaşmaya başladı ve aniden, "Ben mi? Ben mi? Ben size ne söylemiştim?" dedi. "Bunu hep düşünmüştüm... bu kız öyle bir hazinedir ki... öyle nadir bulunan bir kız ki... Aziz dostum, sizden rica ediyorum uzun uzun düşünmeyin, tereddüt etmeyin, evlenin, evlenin, evlenin... Eminim sizden mutlusu olmayacak."

"Peki ya o?"

"O da sizi seviyor."

Prens Andrey gülümseyip Piyer'in gözlerine bakarak, "Saçmalama..." dedi.

Piyer sertçe bağırdı: "Seviyor, biliyorum!"

Prens Andrey onu kolundan yakalayarak, "Bak dinle," dedi. "Ne haldeyim biliyor musun? Birisiyle her şeyi konuşmam gerekiyor."

Piyer, "Anlatın o zaman, çok memnun olurum," dedi ve gerçekten de yüzü değişti, kırışıklıklar düzeldi, keyifle Prens Andrey'i dinlemeye başladı. Prens Andrey tamamen değişmiş, tamamen yeni bir insan olmuş gibiydi ve gerçekten de öyleydi. Hüznü, hayatı küçümsemesi, hayal kırıklıkları nereye kaybolmuştu? Piyer, karşısında konuşmaya karar verdiği tek insandı ve ona yüreğindeki her şeyi döktü. Uzun vadeli planlarını kolayca ve cesaretle yapıyordu, kendi mutluluğunu babasının kaprislerine feda etmeyeceğini, ya babasını bu evliliğe rıza göstermeye ve Nataşa'yı sevmeye zorlayacağını, ya da bu işi onun rızası olmadan yapacağını söyledi, sonra da garip, bilmediği, ona hükmeden bir duyguya karşı hayretini gizleyemedi.

Prens Andrey, "Bana böyle sevebileceğimi söyleseler inanmazdım," dedi. "Önceden tattığımdan bambaşka bir duygu. Benim için bütün dünya iki eşit parçaya ayrılmış durumda: Bir parça o ve tüm mutluluklar, umutlar ve aydınlık, diğer parça onun olmadığı her şey ve tüm hüzünler, karanlık..."

Piyer, "Karanlık ve kasvet," diye tekrarladı. "Evet, bunu anlıyorum."

"Aydınlığı sevmezlik edemem, elimde değil. Ve çok mutluyum. Anlıyor musun beni? Senin de benim adıma sevindiğini biliyorum."

Piyer dokunaklı ve hüzünlü gözlerle arkadaşına bakarak, "Evet, kesinlikle," diye onayladı. Prens Andrey'in kaderi gözüne ne kadar aydınlık görünüyorsa kendi kaderi de o kadar karanlık görünüyordu.

XXIII

Evlenmek için babasının rızasını alması gerekiyordu ve Prens Andrey bu amaçla babasına gitmek üzere yola çıktı.

Babası, oğlunun anlattıklarını görünüşte sakin bir tavırla ama içten içe büyük bir öfkeyle dinledi. Hayat onun için artık bitmişti ve herhangi birinin kendi hayatını değiştirmek, ona yeni bir şeyler katmak istemesini anlayamıyordu. İhtiyar kendi kendine, "Bıraksalar da kalan ömrümü istediğim gibi geçirsem, sonra istediklerini yapabilirler," diyordu. Bununla birlikte, oğluna karşı önemli konularda takındığı diplomatik tavrı takındı. İtirazlarını sakin bir ses tonuyla belirtti:

Birincisi bu evlilik soy, zenginlik ve asalet bakımından parlak görünmüyordu. İkincisi Prens Andrey ilkgençlik yıllarında değildi ve sağlığı bozuktu (ihtiyar bunun üzerinde özellikle durmuştu), kız ise çok gençti. Üçüncüsü bir oğlu vardı ve onu küçük bir kızcağıza teslim etmek günahtı. Ve babası dördüncü olarak, oğluna alaylı gözlerle bakarak şöyle dedi: "Senden bu işi bir yıl ertelemeni rica ediyorum, yurt dışına çık, tedavi ol, Prens Nikolay için istediğin Almanı ara ve aşkın, tutkun, inadın, sen nasıl adlandırırsan, hâlâ bu kadar büyükse, o zaman evlen. Son sözüm budur, bunu bil, son sözüm..." Prens sözlerini hiçbir kuvvetin kararını değiştirmeyeceğini belli edecek bir ses tonuyla tamamlamıştı.

Prens Andrey, ihtiyarın, onun ya da müstakbel gelininin duygularının bir yıllık bir sınavı atlatamamasını, ya da kendisinin o zamana kadar öleceğini umduğunu açıkça anlamıştı ve babasının arzusunu yerine getirmeye karar verdi: Evlilik teklifinde bulunacak ve düğünü bir yıl sonra yapacaktı.

Prens Andrey, Rostovlar'da geçirdiği son akşamdan üç hafta sonra Peterburg'a döndü.

Nataşa annesiyle konuşmasının ertesi günü bütün gün Bolkonski'yi beklemiş ama o gelmemişti. İkinci ve üçüncü

gün de böyle geçmiş, Piyer de gelmemişti ve Prens Andrey'in babasına gittiğini bilmeyen Nataşa onun neden gelmediğine anlam veremiyordu.

Üç hafta bu şekilde geçti. Nataşa hiçbir yere gitmek istemiyor, odalarda boş boş, üzgün üzgün, bir gölge gibi geziniyor, akşamları herkesten gizli ağlıyor, geceleri annesinin yatağına gitmiyordu. Yüzü hep kıpkırmızıydı, sürekli asabiydi. Herkes uğradığı hayal kırıklığını biliyor, ona gülüyor, acıyormuş gibi geliyordu. Gururunun kırılmasının verdiği acı, yürek acısıyla birleşerek ıstırabını arttırıyordu.

Bir keresinde annesinin yanına gelmiş, ona bir şeyler söylemek istemiş ama ansızın ağlamaya başlamıştı. Gözyaşları, neden cezalandırıldığını kendisi de bilmeyen, canı yanmış bir çocuğun gözyaşlarıydı.

Kontes, Nataşa'yı yatıştırmaya koyuldu, başta annesinin söylediklerini dinleyen Nataşa ansızın onun sözünü kesti:

"Yeter anne, ben onu düşünmüyorum ve düşünmek de istemiyorum! Bir kere geldi sonra çekip gitti, gitti..."

Sesi titriyordu, neredeyse yine ağlayacaktı ama kendini tuttu ve sakince devam etti:

"Ben asla evlenmek istemiyorum. Hem ondan korkuyorum; artık tamamen rahatladım, tamamen..."

Nataşa bu konuşmanın ertesi günü, sabahları kendisine neşe getirdiğini bildiği, eski bir elbisesini giydi ve o sabah, balodan sonra uzaklaştığı eski yaşamına geri döndü. Çayını içtikten sonra, güçlü ekosu nedeniyle özellikle sevdiği salona gitti ve solfeje başladı. İlk dersi bitirdikten sonra salonun ortasında durdu ve çok sevdiği bir parçayı tekrar tekrar söyledi. Yankılanarak salonun bütün boşluklarını doldurup yavaş yavaş kaybolan seslerin güzelliğini keyifle (onun için beklenmedik bir şeymiş gibi) dinledi ve birden neşesi yerine geldi. Kendi kendine, "Bunun hakkında bu kadar çok düşünmeye ne gerek var, böylesi de iyi," dedi ve salonda, bastıkça ses veren parke üzerinde sıradan adımlar atarak değil, her adı-

mı topuktan ayak uçlarına kadar basıp atarak (çok sevdiği yeni ayakkabılarını giymişti), topuğun ölçülü tıkırtılarını, ayak ucunun gıcırtılarını dinleyerek gidip gelmeye başladı ve bu sesler de kendi sesi gibi hoşuna gitti. Yanından geçerken aynaya baktı. Kendini görünce yüzündeki ifade sanki, "İşte ben!" demişti. "İyiyim işte. Ve hiç kimseye ihtiyacım yok."

Uşak salondan bir şey almak için girmek istedi ama Nataşa ona izin vermedi ve kapıyı arkasından kapatıp gezintisine devam etti. O sabah en sevdiği haline, kendisini sevdiği ve kendisine hayran olduğu haline dönmüştü. Kendi yarattığı üçüncü bir kişi, bir erkek gibi konuşarak kendi kendine, "Şu Nataşa ne kadar çekici bir kız!" dedi. "Kendi güzel, sesi güzel, genç, onu rahat bırakırlarsa kimsenin yoluna çıkmaz." Ama ne kadar rahat bırakırlarsa bıraksınlar artık rahat olamazdı, bunu da hemen hissetmişti.

Sofada giriş kapısı açıldı ve birisi "Evdeler mi?" diye sordu ve ayak sesleri duyuldu. Nataşa aynaya bakıyor ama kendini görmüyordu. Sofadan gelen sesleri dinledi. Kendini gördüğü zaman yüzü sararmıştı. Bu *o*ydu. Kapalı kapıların ardından sesini net duyamasa da bundan emindi.

Nataşa sararmış, korkmuş bir halde misafir odasına koştu.

"Anne, Bolkonski geldi!" dedi. "Anne bu korkunç, dayanılmaz bir şey! İşkence çekmek istemiyorum! Ne yapacağım?"

Kontes cevap verme fırsatı bulamadan Prens Andrey, yüzünde endişeli ve ciddi bir ifadeyle misafir odasına girdi. Nataşa'yı görür görmez yüzü ışıldadı. Kontesin ve Nataşa'nın elini öptü ve kanepenin yanına oturdu.

Kontes, "Çoktandır sizi görme zevkinden..." diye söze başladı ama Prens Andrey hemen yanıt vererek sözünü kesti, söylemesi gereken şeyi söylemek için acele ettiği belli oluyordu.

Nataşa'ya bakarak, "Bu aralar yanınızda olamadım çünkü babamın yanındaydım; çok önemli bir mesele hakkında onunla konuşmam gerekiyordu. Daha dün gece döndüm,"

dedi ve kısa bir sessizlikten sonra ekledi: "Sizinle konuşmak istiyorum kontes."

Kontes derin derin iç geçirerek bakışlarını kaçırdı.

"Sizi dinliyorum," dedi.

Nataşa gitmesi gerektiğini biliyor ama bunu yapamıyordu: Bir şey boğazını sıkıyordu ve görgü kurallarına aldırmadan, iyice açtığı gözlerini Prens Andrey'e dikmiş, bakıyordu.

Aklından, "Şimdi mi? Şu anda!.. Hayır, olamaz!" diye geçiriyordu.

Prens Andrey yeniden ona baktı ve bu bakış yanılmadığından emin olmasını sağladı. Evet, onun kaderi şimdi, şu anda belli olacaktı.

Kontes fısıldayarak, "Hadi git Nataşa, ben seni çağırırım," dedi.

Nataşa ürkek, yalvarır gözlerle Prens Andrey'e ve annesine bakıp çıktı.

Prens Andrey, "Kızınızın elini rica etmeye[39] geldim kontes," dedi.

Kontesin yüzü kıpkırmızı kesildi ama hiçbir şey söylemedi.

Ciddi bir tavırla, "Teklifiniz..." diye başladı, Prens Andrey sessizce onun gözlerine bakıyordu. "Teklifiniz... (utanmıştı) bizim açımızdan olumlu, ve... teklifinizi kabul ediyorum, çok sevindim. Kocam da... umarım... ama her şey Nataşa'ya bağlı..."

Prens Andrey, "Sizin onayınızı aldıktan sonra onunla konuşurum... Siz onaylıyor musunuz?" dedi.

Kontes, "Evet," dedi ve elini ona uzattı ve Prens Andrey onun eline doğru eğilirken uzak durma ve şefkat karışımı bir hisle dudaklarını Prens Andrey'in alnına dokundurdu. Onu oğlu gibi sevmek istiyordu ama kendisi için yabancı ve korkutucu bir insan olduğunu hissediyordu.

Kontes, "Kocamın da onaylayacağından eminim," dedi, "ama babanız..."

---

39 Evlenme teklifinde bulunmak. (ç.n.)

Prens Andrey, "Babama niyetimi söyleyince, düğün ancak bir yıl sonra olursa rıza göstereceğini söyledi. Ben de bunu size belirtmek istiyordum," dedi.

"Nataşa'nın hâlâ çok genç olduğu doğru ama bu süre çok uzun!"

Prens Andrey iç geçirerek, "Başka türlüsü mümkün değil," dedi.

Kontes, "Onu size göndereyim," dedi ve odadan çıktı.

Kızını ararken, "Tanrım, sen bizi bağışla," diye söyleniyordu. Sonya, Nataşa'nın yatak odasında olduğunu söyledi. Nataşa yatağa oturmuş, beti benzi atmış bir halde, donuk gözlerle tasvire bakıyor, hızlı hızlı haç çıkararak bir şeyler mırıldanıyordu. Annesini görünce ayağa fırladı, ona doğru atıldı.

"Ne oldu anne, ne oldu?"

Kontes, Nataşa'ya soğuk gelen bir tavırla, "Hadi, yanına git. Senin elini rica ediyor," dedi. Anne koşup giden kızının ardından üzüntüyle ve azarlayarak, "Git... git," dedi ve derin derin iç geçirdi.

Nataşa misafir odasına nasıl girdiğini hatırlamıyordu. Kapıdan girip onu görünce durakladı. Kendi kendine, "Bu yabancı adam artık gerçekten benim *her şeyim* mi?" diye sordu ve hemen cevapladı: "Evet, her şeyim: O tek başına artık benim için dünyadaki her şeyden daha değerli." Prens Andrey gözlerini kaçırarak ona yaklaştı.

"Size görür görmez âşık olmuştum. Bir ümit var mı?"

Nataşa'ya baktı ve kızın yüzündeki ciddi tutku ifadesi onu çok şaşırttı. Yüzü şöyle diyordu: "Sormaya ne gerek var? Bilinmemesi imkânsız bir şeyden şüphe etmeye ne gerek var? Hissedileni sözlerle ifade etmek mümkün değilse konuşmaya ne gerek var?"

Nataşa, Prens Andrey'e yaklaştı ve durdu. Prens Andrey onun elini öptü.

"Beni seviyor musunuz?"

Nataşa zorlukla, "Evet, evet," diyebildi, içini çekti, bir kere daha sık nefeslerle çekti, hıçkırıklara boğuldu.

"Ne oldu? Neyiniz var?"

"Ah, o kadar mutluyum ki," diye yanıtladı, gözyaşları arasından gülümsedi, Prens Andrey'e doğru eğildi, kendi kendine yapabilir miyim diye sorar gibi bir an için duraksadı ve onu öptü.

Prens Andrey onun ellerini tuttu, gözlerinin içine baktı, yüreğinde ona karşı hissettiği eski sevgiyi bulamadı. Yüreğinde bir şey aniden değişmişti: Arzunun eski şiirsel ve gizemli güzelliği gitmiş, yerine kadınca ve çocukça zaafa karşı bir acıma, adanmışlığı ve saflığı karşısında korku, kendini sonsuza dek ona bağlayan zorlu ama keyifli bir görev duygusu gelmişti. Bu duygu önceki gibi parlak ve şairane değildi ama daha ciddi ve daha kuvvetliydi.

Prens Andrey gözlerini onun gözlerinden ayırmadan, "Maman size bunun bir yıldan önce olamayacağını söyledi mi?" dedi.

Nataşa, "Ben gerçekten (herkesin benim için dediği gibi) ufak bir kız çocuğu muyum?" diye geçirdi, "Ben gerçekten artık babamın bile saygı duyduğu bu yabancı, sevimli, zeki adamın *karısı* ve eşiti miyim? Bu gerçekten doğru mu? Artık hayatla dalga geçemeyeceğim, büyüdüğüm, söylediğim her sözün, yaptığım her işin sorumluluğunu taşıyacağım gerçekten doğru mu? Ama ne sormuştu?"

"Hayır," diye yanıtladı ama ne sorduğunu anlamamıştı.

Prens Andrey, "Beni affedin," dedi, "ama siz çok gençsiniz, ben hayatta daha şimdiden çok şeyler gördüm. Sizin için korkuyorum. Siz daha kendinizi tanımıyorsunuz."

Nataşa onu büyük bir dikkatle dinliyor, ne demek istediğini anlamaya çalışıyor ama başaramıyordu.

Prens Andrey, "Mutluluğumu geciktirecek bu bir yıl benim için zor geçecek olsa da," diye devam etti, "bu süre içinde siz de kendinizden emin olursunuz." Yüzünde yapmacık

bir gülümsemeyle, "Bir yıl sonra beni mutlu etmenizi rica ediyorum; ama özgürsünüz: Nişanımız gizli kalır ve beni sevmediğinize karar verirseniz ya da sevdiğinize..."

Nataşa onun sözünü kesip, "Neden bunu söylüyorsunuz?" dedi. "Sizi Otradnaya'ya geldiğiniz ilk günden beri sevdiğimi biliyorsunuz."

"Bir yıl içinde kendinizi tanırsınız..."

Nataşa düğünün bir yıl sonraya bırakıldığını ancak anlayıp birden, "Koca bir yıl!" dedi. "Ama neden bir yıl? Neden bir yıl?.." Prens Andrey bu gecikmenin nedenlerini ona açıklamaya koyuldu. Nataşa onu dinlemiyordu.

"Başka türlü olamaz mı?" diye sordu. Prens Andrey cevap vermedi ama yüzü bu kararı değiştirmenin imkânsız olduğunu söylüyordu.

Nataşa birden, "Bu korkunç! Hayır, bu korkunç, korkunç!" dedi ve yeniden hıçkırarak ağlamaya başladı. "Bir yılın geçmesini beklerken ölürüm ben; bu imkânsız, korkunç bir şey!" Evleneceği adamın yüzüne baktı, acıma ve şaşkınlık ifadesi gördü.

Ağlamayı aniden keserek, "Hayır, hayır, her şeyi yaparım," dedi. "O kadar mutluyum ki!"

Annesiyle babası odaya girdi ve gelinle damada hayır dualarını sundu.

Prens Andrey o günden sonra Rostovlar'a evin damadı olarak gitmeye başladı.

XXIV

Nişan töreni yapılmamış ve Bolkonski ile Nataşa'nın sözlendiği kimseye duyurulmamıştı; bunda ısrar eden Prens Andrey'di. Ertelemeye o neden olduğu için bunun tüm yükünü de kendisinin çekmesi gerektiğini söylüyordu. Verdiği sözle kendisini sozsuza dek bağladığını, ama Nataşa'yı

bağlamak istemediğini, onu tamamen özgür bıraktığını söylüyordu. Eğer Nataşa altı ay içerisinde onu sevmediğini hissederse reddetmeye hakkı olacaktı. Ne Nataşa'nın ne de anne babasının bunu duymak istemediklerini söylemek gereksiz elbette, ama Prens Andrey bu konuda kesin kararlıydı. Prens Andrey her gün Rostovlar'a geliyor ama Nataşa'ya müstakbel kocası gibi davranmıyordu; ona *siz* diye hitap ediyor ve sadece elini öpüyordu. Prens Andrey ile Nataşa arasında, evlenme teklifinden sonra eskisinden tamamen farklı, samimi, sade bir ilişki başladı. Sanki o ana kadar birbirlerini tanımıyorlardı. Birbirlerinin daha *hiçbir şeyi* değilken birbirlerine nasıl baktıklarını hatırlamak ikisinin de hoşuna gidiyordu; artık ikisi de kendilerini tamamen farklı insanlar gibi hissediyordu: O zamanlar yapmacıklardı, şimdi sade ve samimiydiler. Ailede Prens Andrey'le ilişkilerde ilk başta bir çekingenlik hissediliyordu; sanki başka bir dünyanın insanıydı ve Nataşa gururla onun sadece görünüşte kendine has bir tarafı olduğunu, aslında herkes gibi biri olduğunu, ondan korkmadığını ve kimsenin de korkmaması gerektiğini söyleyerek ev halkını uzun süre ona alıştırmaya çalıştı. Birkaç gün içinde ona alıştılar, onun yanında ve onun da katıldığı eski yaşam tarzlarına devam ettiler. Kontla ekonomi, kontes ve Nataşa'yla kıyafetler, Sonya'yla da albümler ve kanaviçe hakkında konuşabiliyordu. Bazen ev halkı hem kendi aralarında, hem de Prens Andrey'in yanında bütün bunların nasıl olduğundan ve işaretlerinden şaşkınlıkla bahsediyorlardı: Prens Andrey'in Otradnaya'ya gelmesine, onların Peterburg'a gelmesine, dadının Prens Andrey'in ilk gelişinde fark ettiği, onunla Nataşa arasındaki benzerliğe, 1805 yılında Andrey ile Nikolay arasındaki çatışmaya ve bu işin olacağını gösteren daha birçok işarete dikkat çekilmişti.

Evde, insanların yanlarında sözlü bir çift olduğu zaman hep görülen o şiirsel hareketsizlik ve sessizlik hüküm sürüyordu. Bir arada oturulurken çoğunlukla kimsenin ağzını

bıçak açmazdı. Bazen diğerleri kalkıp gittiğinde de sözlü çift konuşmadan otururdu. Gelecekteki hayatlarından çok az söz ederlerdi. Prens Andrey bundan bahsetmekten korkuyor, utanıyordu. Nataşa onun, sürekli sezdiği duygularına ortak olduğu gibi bu duygusuna da ortak oluyordu. Nataşa bir keresinde oğlu hakkında sorular sormaya başlamıştı. Prens Andrey'in yüzü kızardı –bu artık sık sık başına geliyor ve Nataşa'nın çok hoşuna gidiyordu– ve oğlunun onlarla birlikte oturmayacağını söyledi.

Nataşa korku dolu bir sesle, "Neden?" diye sordu.

"Onu dedesinden ayıramam, hem sonra..."

Nataşa onun düşüncesini hemen sezerek, "Oysa onu ne kadar severdim!" dedi. "Ama biliyorum, kimseye ne sizi ne de beni suçlamasına neden olacak bir bahane vermek istemiyorsunuz."

Yaşlı kont bazen Prens Andrey'in yanına gelir, onu öper, Petya'nın eğitimi ya da Nikolay'ın vazifesi hakkında akıl danışırdı. Yaşlı kontes onlara baktıkça iç geçirirdi. Sonya sürekli onların yanında fazlalık olmaktan çekinir, istemeseler bile onları yalnız bırakmak için bahaneler bulurdu. Prens Andrey konuştuğu zaman (çok iyi bir hikâyeciydi) Nataşa onu gururla dinlerdi; kendisi konuştuğu zaman Prens Andrey'in ona dikkatle ve sınayan gözlerle baktığını fark eder, bu da onu hem korkutur hem de hoşuna giderdi. Kafası karışmış bir halde kendi kendine sorardı: "Bende ne arıyor? Bakışlarıyla bir şey bulmaya mı çalışıyor? Bu bakışlarla aradığı bende yoksa ne olacak?" Bazen o kendine has çılgınca neşeye kapılıyor ve Prens Andrey'in gülüşünü duymak, görmek çok hoşuna gidiyordu. Prens Andrey nadiren gülerdi ama güldüğü zaman da kendinden geçmişçesine gülerdi ve böyle bir kahkahadan sonra Nataşa kendini hep ona daha yakın hissederdi. Kendisini bekleyen ve giderek yakınlaşan ayrılığın düşüncesi onu dehşete düşürmese Nataşa tam anlamıyla mutlu olabilirdi.

Prens Andrey, Peterburg'tan ayrılmasının arifesinde, balodan beri Rostovlar'a hiç uğramamış olan Piyer'i de beraberinde getirdi. Piyer'in şaşırmış ve utanmış bir hali vardı. Kontesle konuşuyordu. Nataşa, Sonya'yla birlikte satranç masasına oturmuş, Prens Andrey'i yanına çağırıyordu. Prens Andrey yanlarına gitti.

"Bezuhov'u çoktandır tanıyorsanız değil mi?" diye sordu. "Onu sever misiniz?"

Nataşa, "Evet, iyi biri ama çok gülünç," dedi ve Piyer'den bahsedildiğinde hep olduğu gibi, onun dalgınlığı hakkında, çoğu uydurma anekdotlar anlatmaya başladı.

Prens Andrey, "Biliyor musunuz, ona sırrımızı açtım," dedi, "onu çocukluktan beri tanırım. Altın gibi bir kalbi var." Prens Andrey birden ciddileşerek, "Rica ediyorum, Natali," dedi, "ben gidiyorum. Neler olabileceğini Tanrı bilir. Belki de siz benden soğuya... tamam, biliyorum, bundan söz etmemem gerekiyor. Yalnız, ben burada değilken size bir şey olursa..."

"Ne olabilir ki?.."

Prens Andrey, "Herhangi bir sorunla karşılaşırsanız," diye devam etti, "sizden rica ediyorum Mademoiselle Sophie, bir şey olursa, öğüt ve yardım için sadece ona başvurun. Çok dalgın ve gülünç bir adam ama altın gibi bir kalbi vardır."

Ne babası, ne annesi, ne Sonya, ne de Prens Andrey, müstakbel kocasından ayrılmanın Nataşa'yı nasıl etkileyeceğini öngörebilmişti. O gün, gün boyunca kendisini bekleyen şeyi anlamıyormuş gibi, yüzü kızarmış ve telaşlı bir halde, ifadesiz gözlerle, en anlamsız işlerle uğraşarak evin içinde dolaştı durdu. Prens Andrey vedalaşırken elini son bir kez öptüğünde bile ağlamadı.

Sadece, Prens Andrey'in, gerçekten kalması gerekiyor mu diye düşünmesine neden olan ve sonradan da uzun süre aklından çıkmayan bir sesle, "Gitmeyin!" dedi. Gittikten

sonra da ağlamadı; ama birkaç gün ağlamadan odasında oturdu, hiçbir şeye ilgi göstermedi ve sadece arada bir, "Ah, neden gitti!" dedi.

Ama Prens Andrey'in gidişinden iki hafta sonra, çevresindekiler için de hiç beklenmedik bir şekilde, hastalıklı ruh halinden sıyrıldı, yine eskisi gibi oldu, yine de yüz ifadesi uzun bir hastalıktan sonra yataktan farklı bir yüzle kalkan bir çocuğunki gibi değişmişti.

XXV

Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin sağlığı ve karakteri, o yıl oğlu gittikten sonra kötüleşmişti. Eskiden olduğundan daha hırçın bir hale gelmişti ve sebepsiz öfkesinin ateşi çoğunlukla Prenses Marya'yı yakıyordu. Sanki ona manevi olarak mümkün olan en ağır işkenceyi yapmak için hassas noktalarını özellikle arıyordu. Prenses Marya'nın iki tutkusu ve dolayısıyla iki zevki vardı: Yeğeni Nikoluşka ve din; ikisi de prensin en sevdiği saldırı ve alay konularıydı. Ne hakkında konuşulursa konuşulsun konuyu yaşlı kızların batıl inançlarına, ya da çocukların yaramazlıklarına ve şımarıklıklarına getirirdi. "Onu (Nikoluşka'yı) da kendin gibi yaşlı bir kıza çevirmek istiyorsun; boşuna uğraşma; Prens Andrey'e erkek çocuk lazım kız değil," derdi. Ya da Prenses Marya'nın yanında Mademoiselle Bourienne'e döner ve bizim papazlarımızın, kutsal tasvirlerimizin hoşuna gidip gitmediğini sorar, dalga geçerdi...

Sürekli Prenses Marya'nın kalbini kırar ama kız onu fazla çaba harcamadan affederdi. Kendisine yaptıkları yüzünden babasını nasıl suçlayabilirdi, onu seven babası (her şeye rağmen onu sevdiğini biliyordu) ona karşı nasıl adaletsiz davranabilirdi? Hem adalet neydi? Prenses bu kibir dolu "adalet" kelimesi hakkında hiç düşünmemişti. İnsanoğlu-

nun yaptığı tüm o karışık kanunlar onun için tek bir basit ve açık kanunda, Tanrı'nın oğlu olmasına rağmen insanoğlu için seve seve acı çekenin bize öğrettiği sevgi ve kendini feda etme kanununda toplanmıştı. Başkalarının adaleti ya da adaletsizliğiyle ne ilgisi olabilirdi? Onun acı çekmesi ve sevmesi gerekiyor, o da bunu yapıyordu.

Prens Andrey kışın Lısıye Gori'ye gelmişti, Prenses Marya'nın uzun süredir görmediği kadar neşeli, sakin ve müşfikti. Bir şeyler olduğunu hissetmiş ama Prens Andrey kız kardeşine aşkından bahsetmemişti. Ayrılmadan önce babasıyla bir konu hakkında uzun uzun konuşmuşlardı ve Prenses Marya bu konuşmanın ikisini de memnun etmediğini fark etmişti.

Prenses Marya, Prens Andrey gittikten kısa bir süre sonra, Peterburg'taki arkadaşı, kızların hep yatığı gibi ağabeyiyle evlendirmeyi hayal ettiği, o sırada, Türkiye'de öldürülen kardeşinin yasını tutmakta olan Julie Karagina'ya, Lısıye Gori'den bir mektup gönderdi.

"Acı çekmenin ortak kaderimiz olduğu görülüyor, sevgili ve şefkatli Julie.

Kaybınız o kadar korkunç ki, ben onu kendime ancak, sizi seven Tanrı'nın, sizi ve eşsiz annenizi sınamak isteyen Tanrı'nın bir hikmeti olarak açıklayabiliyorum. Ah, sevgili dostum, din ve sadece din; bu talihsizlikten sonra teselli edebilir demiyorum, ama umutsuzluğa kapılmamıza engel olabilir; sadece din, insanın onun yardımı olmadan anlayamayacağını bize anlatabilir: Ne için, neden iyi, üstün, hayatta mutluluğu bulmasını bilen, birine zarar vermek bir yana, başkalarının mutluluğu için gerekli insanlar Tanrı'nın yanına çağırılıyor da kötüler, faydasızlar, zararlılar ya da başkalarına yük olanlar hayatta kalıyor? Gördüğüm ve hiç unutmayacağım ilk ölüm, sevgili yengemin ölümü böyle bir izlenim edinmemi sağladı. Sizin kadere, eşsiz kardeşinizin ne-

den öldüğünü sorduğunuz gibi ben de, kimseye herhangi bir kötülük yapmamış, yüreğinde asla iyi düşüncelerden başka bir şey taşımamış o meleğin, Liza'nın neden öldüğünü sormuştum. Elimizden ne gelir sevgili dostum? Üzerinden beş yıl geçti ve ben kıt aklımla, onun neden ölmesi gerektiğini ve bu ölümün, her yaptığı, çoğunu anlayamasak da kullarına duyduğu sonsuz sevginin bir tezahürü olan yaratıcının, bitmez tükenmez iyiliklerinin bir ifadesi olduğunu ancak şimdi net biçimde anlamaya başlıyorum. Sık sık, belki de anneliğin tüm görevlerini yerine getirme gücüne sahip olamayacak kadar, bir melek kadar masumdu diye düşünüyorum. Genç bir eş olarak kusursuzdu; belki de bu kadar kusursuz bir anne olamayacaktı. Bize, özellikle Prens Andrey'e pişmanlıkların ve hatıraların en temizini bıraktığı gibi muhtemelen orada da benim ummaya bile cesaret edemeyeceğim bir yerde olacaktır. Ama konuyu başka bir yere getireyim, bu erken ve korkunç ölümün, çektiğimiz o üzüntüye rağmen, hem benim hem de ağabeyimin üzerinde çok hayırlı bir etkisi de oldu. Bunları o zaman, o kaybı yaşadığımız sırada düşünemezdim; bu düşünceleri o zaman korkuyla kendimden uzaklaştırırdım, ama artık o kadar açık ve kesinler ki. Bunları size yazmamın tek nedeni sevgili dostum, sizi benim yaşamımın ilkesi haline gelen İncil hakikatine ikna edebilmek: Saçımızın tek bir teli bile onun iradesi olmadan düşmez. Onun iradesi sadece bize duyduğu sınırsız sevginin gösterdiği yolda ilerler ve bu yüzden başımıza ne gelirse gelsin, bizim iyiliğimiz içindir. Önümüzdeki kışı Moskova'da geçirip geçirmeyeceğimizi soruyorsunuz. Sizi görmeyi çok istememe rağmen bunu düşünmüyor ve istemiyorum. Sizi çok şaşırtacak ama bunun nedeni Bonaparte. Asıl neden şu: Babamın sağlığı hissedilecek derecede kötüleşiyor, herhangi bir aykırı görüşü kaldıramıyor, sinirleniyor. Siniri, sizin de bildiğiniz gibi, daha çok siyasi meseleler söz konusu olduğunda artıyor. Bonaparte'ın Avrupa'nın tüm hükümdarlarıyla ve özellikle bizimkiyle,

yüce Yekaterina'nın torunuyla eşitmiş gibi davranması düşüncesine tahammül edemiyor! Bildiğiniz gibi benim siyasetle pek ilgim yoktur, ama babamın söylediklerinden ve Mihail İvanoviç ile konuşmalarından dünyada olup biten her şeyi ve özellikle, değil Fransız imparatoru, büyük bir adam olarak bile kabul edilmeyen Bonaparte'a karşı, Lısıye Gori'de ve bütün dünyada duyulan saygıyı biliyorum. Babam buna tahammül edemiyor. Sanırım babam daha çok siyasi görüşleri nedeniyle ve görüşlerini kimseden çekinmeden söyleme âdetinin neden olabileceği tartışmaları öngördüğü için Moskova'ya gitmekten isteksizce söz ediyor. Tedavi olurken kazanacağı her şeyi Bonaparte konusunda kaçınılmaz olarak çıkacak tartışmalar yüzünden kaybeder. Her durumda, bunun kararı kısa bir süre içinde verilir. Aile hayatımız ağabeyim Andrey'in burada olmaması dışında eskisi gibi devam ediyor. Ağabeyim, size daha önce de yazdığım gibi son zamanlarda çok değişti. Yaşadığı acıdan sonra ancak bu sene ruhsal olarak kendini toparladı. Çocukken bildiğim haline döndü: İyi, şefkatli, benzerini görmediğim altın gibi bir kalbi var. Sanırım hayatın onun için sona ermediğini anladı. Ama ruhsal olarak değişmekle birlikte fiziksel olarak çok güçsüzleşti. Zayıfladı, daha gergin biri oldu. Onun için endişeleniyorum ve doktorların uzun süre önce tavsiye ettiği yurt dışı seyahatine çıktığı için çok memnunum. Umarım bu gezi sağlığını düzeltir. Peterburg'ta ondan en çalışkan, bilgili ve akıllı gençlerden biri olarak söz edildiğini yazıyorsunuz. Kardeşlik gururumu affedin ama bundan zaten hiç şüphem yoktu. Burada mujiklerden soylulara kadar herkese yaptığı iyiliklerin haddi hesabı yok. Peterburg'a gidince de layık olduğu şekilde karşılandı. Dedikoduların, özellikle sizin de yazdığınız, ağabeyimin küçük Rostova'yla evleneceği hakkında duyduğunuz doğru olmayan dedikodunun, Peterburg'tan Moskova'ya nasıl geldiğine hayret ediyorum. Andrey'in bir daha evleneceğini, hele onunla evleneceğini sanmıyorum. Nedenine gelince: Bi-

rincisi, merhum karısı hakkında pek fazla konuşmasa da bu kaybın acısı onun yüreğinde o kadar derinlere kök salmış ki, bu yüreği onun halefi ve küçük meleğin üvey annesi olacak birine verme kararını almaz. İkincisi, bildiğim kadarıyla bu kız Prens Andrey'in hoşuna gidebilecek türden bir kadın değil. Prens Andrey'in onu karısı olarak seçeceğini sanmıyorum ve açık söyleyeyim bunu istemem de. Epey gevezelik ettim, ikinci sayfanın sonuna geldim. Hoşça kalın sevgili dostum; Tanrı sizi kutsal ve güçlü kanatları altına alsın. Sevgili dostum Mademoiselle Bourienne de sizi öpüyor.

Marie."

XXVI

Prenses Marya, yaz ortalarında Prens Andrey'in İsviçre'den gönderdiği ve ona ilgi çekici, beklenmedik bir haber verdiği, beklenmedik bir mektup aldı. Prens Andrey, Rostova'yla sözlendiğini haber veriyordu. Mektubun tamamında sözlüsüne karşı coşkulu bir aşk ve kız kardeşine karşı şefkatli bir dostluk ve güven hissediliyordu. Hayatında hiç şimdiki kadar sevmediğini, yaşamanın ne olduğunu ancak şimdi anladığını, öğrendiğini yazıyordu. Lısiye Gori'ye son geldiğinde, babasıyla konuşmasına rağmen kararını kendisine bildirmediği için affını rica ediyordu. Bunu ona söylememişti çünkü Prenses Marya rıza göstermesi için babasına yalvaracak, amacına ulaşamayıp babasını kızdıracak ve onun hoşnutsuzluğunun tüm yükünü taşımak zorunda kalacaktı. "Ayrıca," diye yazıyordu, "konu o zaman şimdiki gibi kesin olarak karara bağlanmış değildi. Babam o zaman bir yıl şartı koşmuştu, *altı* ay oldu bile, sürenin yarısı geçti ve kararım hâlâ kesin. Doktorlar beni burada, kaplıcalarda alıkoymasalardı Rusya'ya dönmüş olacaktım ama şimdi dönüşümü üç ay ertelemek zorundayım. Sen beni ve babamla

aramdaki ilişkiyi bilirsin. Ondan hiçbir şey istemiyorum, ben her zaman bağımsızdım ve bağımsız kalacağım, ama onun isteğine karşı çıkmak, onun nefretini kazanmak, belki de artık aramızda fazla kalamayacağı için, mutluluğumun yarısını alır götürür. Şimdi bu konuyla ilgili ona da bir mektup yazıyorum ve senden, uygun bir an seçerek mektubu ona vermeni, bütün bunlara nasıl baktığını ve süreyi üç ay kısaltmaya razı olması konusunda bir umut olup olmadığını bana bildirmeni rica ediyorum."

Prenses Marya uzun süre tereddüt ettikten ve sayısız duadan sonra mektubu babasına verdi. Ertesi gün yaşlı prens ona sakin bir şekilde şunları söyledi:

"Kardeşine yaz ve ben ölene kadar beklemesini söyle... fazla uzun sürmez, kısa süre içinde özgürlüğüne..."

Prenses itiraz etmek istedi ama babası izin vermedi ve sesini gittikçe yükseltmeye başladı.

"Evlen, evlen, sevgili oğlum... İyi bir aile!... Akıllı insanlar değil mi? Zenginler değil mi? Evet. Nikoluşka'nın da iyi bir üvey annesi olur. Ona yaz ve istiyorsa hemen yarın evlenebileceğini söyle. Nikoluşka'nın üvey annesi olur, ben de Burenka'yla evlenirim!... Ha, ha, ha, o da üvey annesiz kalmasın! Yalnız, benim evime başka kadın lazım değil; istiyorsa evlensin, kendi başına yaşar. Belki sen de ona gidersin?" diyerek Prenses Marya'ya döndü: "Tanrı yolunu açık etsin, güle güle... güle güle!"

Prens bu parlamadan sonra bir daha bu konu hakkında bir şey söylemedi. Ama oğlunun bu alçakça tavrı karşısında içine attığı sıkıntısı, kendini kızına olan davranışlarında gösterdi. Şakasını yaptığı konulara yenileri, üvey anneler ve Mademoiselle Bourienne'e sevgi gösterileri eklenmişti.

Kızına, "Onunla niye evlenmeyeyim?" diyordu. "Mükemmel bir prenses olur!" Prenses Marya son zamanlarda babasının Fransız kızla gerçekten de giderek daha fazla yakınlaştığını fark etmiş, bu da onu çok şaşırtmıştı. Prens Andrey'e

babasının mektubu nasıl karşıladığını yazdı ama babasının bu düşünceye alışacağını umduğunu söyleyerek teselli de etti.

Nikoluşka ve onun eğitimi, André ve din Prenses Marya'nın teselli bulduğu, hoşuna giden konulardı, ama her insanın şahsi umutları olduğu gibi Prenses Marya'nın da yüreğinin derinliklerinde saklı, hayatta onu en çok rahatlatan bir hayal ve umut saklıydı. Bu rahatlatıcı hayal ve umudu ona Tanrı insanları, onu prensten gizli ziyaret eden meczuplar ve hacılar vermişti. Prenses Marya yaşadığı günlerin sayısı arttıkça, hayattaki deneyimi ve gözlemleri arttıkça, sevinci ve mutluluğu burada, yeryüzünde arayan insanların ileriyi görmemeleri karşısında duyduğu şaşkınlık da artmıştı; uğraşıyor, didiniyorlar ama olur şey değildi; hayalî, günah dolu mutluluğa ulaşmak için birbirlerine kötülük ediyorlardı. Prenses Marya, "Prens Andrey karısını seviyordu, karısı öldü ama bu onun için yeterli olmadı, mutluluğu başka bir kadında bulmak istiyor. Babam bunu istemiyor çünkü Andrey'in daha soylu daha zengin biriyle evlenmesini tercih ediyor. Hepsi bir anlık zevk için boğuşuyor, acı, işkence çekiyor, ruhlarına, ölümsüz ruhlarına zarar veriyor. Bu hayatın bir anlık olduğunu, bir sınama olduğunu biliyoruz, Tanrı'nın oğlu İsa da yeryüzüne inerek bunu bize bildirdi, ama biz hepimiz ona takılıp kalıyoruz ve mutluluğu onda bulacağımızı düşünüyoruz," diye düşünüyordu. "Sırtlarında çantalarıyla, prense görünme korkusuyla, ondan kötü muamele görme korkusuyla değil onu günaha sokma korkusuyla arka kapıdan gelen, herkesin hor gürdüğü Tanrı insanlarından başka hiç kimse bunu anlamadı. Hiçbir şeye takılıp kalmamak için aileyi, memleketi, dünya nimetleri uğruna çekilen dertleri bırakmak, eski püskü kendir giysilerle, başka bir isimle, insanlara zarar vermeksizin ve onlar için dua ederek, kovalayanlar için de koruyanlar için de dua ederek oradan oraya dolaşmak: Bu gerçekten ve hayattan daha yüce bir gerçek ve hayat yoktur!"

Otuz yıldan fazladır yalınayak ve vücuduna zincirler dolamış bir şekilde dolaşan, elli yaşlarında, ufak tefek, sessiz, yüzü çiçek bozuğu, Fedosyuşka adında bir hacı kadın vardı. Prenses Marya onu özellikle severdi. Bir keresinde Fedosyuşka tek bir lambayla aydınlatılan, loş bir odada hayatını anlatırken, Prenses Marya'nın aklına birden yaşamın doğru yolunu Fedosyuşka'nın bulduğu gelmiş, hacı olmaya karar vermişti. Fedosyuşka uyumaya gidince bunu uzun uzun düşündü, sonunda ne kadar garip görünürse görünsün hacı olması gerektiğine karar verdi. Bu niyetini yalnızca günah çıkartmak için de gittiği keşiş Akinfi'ye açtı ve keşiş de bu niyetini onayladı. Prenses Marya hacılara hediye etme bahanesiyle, kendine tam takım hacı kıyafeti hazırladı: Gömlek, hasır ayakkabılar, kaftan ve siyah bir şal. Prenses Marya sık sık kutsal sandığına yaklaşıp niyetini gerçekleştirme zamanının gelip gelmediği kararsızlığı içinde dururdu.

Hacıların hikâyelerini dinlerken sık sık onların sade, kendileri için sıradan hale gelmiş ama onun için derin anlamlarla dolu konuşmalarından o kadar heyecanlanırdı ki, birkaç kez her şeyi bırakıp evden kaçmanın eşiğine gelmişti. Hayallerinde kendini, üzerinde eski püskü giysiler, elinde asa, sırtında heybe, Fedosyuşka'yla birlikte tozlu bir yolda kıskançlıktan, dünyevi aşktan, arzulardan uzak, bir kutsal yerden diğerine gittiği ve sonunda üzüntülerin, iç geçirmelerin değil, ebedî sevincin ve mutluluğun olduğu yere ulaştığı kendi hacı yolculuğunu yaparken görüyordu.

Prenses Marya, "Bir yere gider dua ederim; alışmaya ve sevmeye zaman bulamadan daha uzaklara giderim. Ayaklarımda derman kalmayana kadar giderim, bir yerlerde uzanır ölürüm ve sonunda üzüntülerin, iç geçirmelerin olmadığı o ebedî ve sakin iskeleye yanaşırım," diye düşünüyordu.

Ama sonra babasını ve özellikle küçük Koko'yu görünce iradesi zayıflıyor, sessizce ağlıyor ve bir günâhkar olduğunu hissediyordu: Babasını ve yeğenini Tanrı'dan çok seviyordu.

Dördüncü Bölüm

I

Bir İncil kıssası ilk insanın, ilk günaha kadar mutluluk koşulunun, yapacak işinin olmaması, aylaklık olduğunu söyler. Aylaklık sevgisi ilk günah işlendikten sonra da değişmedi ama lanet, sadece ekmeğimizi alnımızın teriyle çıkarmak zorunda olduğumuz için değil, manevi özelliklerimiz aylak kaldığımızda huzurlu olmamıza izin vermediği için, hâlâ insanlığın üzerinde. Gizli bir ses aylaklıktan suçluluk duymamız gerektiğini söyler. Eğer insan aylaklık ederken de kendini yararlı, görevini yapmış gibi hissedebileceği bir durum bulabilseydi ilkel insanın mutluluğunu bir ucundan yakalardı. Böyle mecburi ve ayıplanmayan bir aylaklık durumundan bir bütün halinde yararlanan sınıf, asker sınıfıdır. Askerliğin en çekici yanı, bu zorunlu ve ayıplanmayan aylaklık olagelmiştir ve gelecekte de yine bu olacaktır.

Nikolay Rostov, 1807 yılından sonra, Denisov'dan teslim aldığı süvari bölüğünün komutanı olarak Pavlograd Alayı'nda hizmet etmeye devam ederken bu mutluluğu tam anlamıyla yaşıyordu.

Rostov, Moskova'daki tanıdıklarının mauvais genre[1] olarak değerlendirebilecekleri ama arkadaşları, astları ve

1 Kötü bir tarz.

üstleri tarafından sevilip sayılan, hayatından memnun, sert, dürüst bir adam haline gelmişti. Son zamanlarda, 1809 yılında, evden gelen mektuplarda annesi daha sık işlerin kötüye gittiğinden yakınmaya, artık eve dönüp yaşlı anne babasını sevindirme ve rahatlatma vaktinin geldiğini söylemeye başlamıştı.

Nikolay bu mektupları okurken, kendini hayatın tüm kargaşasına karşı koruyup sessiz ve sakin yaşadığı bu çevreden onu çıkartmak istemelerinden korkuyordu. Karışık ve düzeltilmesi gereken işlerin, yapılması gereken hesapların, tartışmaların, entrikaların, ilişkilerin, sosyetenin, Sonya'nın aşkının ve ona verdiği sözün olduğu o hayat girdabına er ya da geç yeniden girmek zorunda kalacağını hissediyordu. Bütün bunlar gözünü korkutacak kadar zor, karışıktı. Annesinin mektubuna, "Ma chère maman,"[2] diye başlayıp, "votre obéissant fils"[3] diye biten, ne zaman döneceği konusunda hiçbir şey söylemeyen soğuk, klasik mektuplarla karşılık veriyordu. 1810 yılında ailesinden, Nataşa'nın Bolkonski'yle sözlendiğini, düğünün bir yıl sonra yapılacağını çünkü ihtiyar prensin onay vermediğini bildiren bir mektup aldı. Bu mektup Nikolay'ın keyfini kaçırmış, onu incitmişti. Birincisi aile içinde herkesten çok sevdiği Nataşa'nın evden ayrılacak olması onu üzmüştü; ikincisi kendi süvari bakış açısından, orada olamadığı, Bolkonski'ye, kendisiyle akraba olmanın hiç de öyle büyük bir şeref teşkil etmediğini, Nataşa'yı seviyorsa bu işi kaçık babasının izni olmadan da halledebileceğini gösteremediği için hayıflanıyordu. Nataşa'yı gelin olarak görebilmek için izin isteyip istememekte bir an kararsız kaldı ama tatbikatlar yaklaşıyordu, aklına Sonya ve karışık durum geldi ve Nikolay izin istemeyi yine erteledi. Aynı yılın ilkbaharında annesinin, konttan gizli yazdığı bir mektup aldı ve bu mektup onu gitmesi gerektiğine inandırdı. Annesi,

2 Sevgili annecığım.
3 İtaatkâr oğlunuz.

eğer Nikolay gelmezse ve işleri üstüne almazsa tüm mülklerinin açık arttırmaya çıkarılacağını ve sokakta kalacaklarını yazıyordu. Kont o kadar zayıf, Mitenka'ya öyle güvenmiş ve o kadar iyi kalpliydi ki herkes onu aldatıyor ve durum gün geçtikçe kötüye gidiyordu. Kontes, "Tanrı aşkına, sana yalvarıyorum, beni ve tüm aileni bedbaht etmek istemiyorsan hemen gel," diye yazmıştı.

Bu mektup Nikolay'ı etkiledi. Onda, ne yapması *gerektiğini* ona gösteren, sıradan insan sağduyusu vardı.

Artık gitmek zorundaydı, istifa ederek olmazsa izin alarak. Neden gitmek zorunda olduğunu bilmiyordu; öğle yemeğinden sonra güzel bir uyku çekip, uzun bir süredir binilmeyen gri, son derece huysuz bir aygır olan Mars'ın eyerlenmesini emretti, köpürmüş aygırıyla eve dönünce Lavruşka'ya (Denisov'un uşağı Rostov'a kalmıştı) ve akşam gelen arkadaşlarına izin alıp eve gideceğini söyledi. Karargâhtan yüzbaşılığa terfi edip etmediğini, ki bununla özellikle ilgileniyordu, ya da son tatbikatlar dolayısıyla bir Anna nişanı alıp almadığını öğrenmeden gideceğini, iki bine satacağına dair bahse girdiği atlar için pazarlık eden Leh Kont Goluhovski'ye üç demirkırı atı satmadan gideceğini düşünmek ne kadar garip gelirse gelsin, süvarilerin Matmazel Borjozovska şerefine balo veren mızraklı süvarilere inat, Matmazel Pşazdetskaya şerefine verecekleri baloya katılmamak ne kadar anlaşılmaz gözükürse gözüksün, bu parlak, güzel dünyadan, her şeyin saçma, karmakarışık olduğu bir yere gitmek zorunda olduğunu biliyordu. Bir hafta sonra izne çıktı. Sadece alaydaki değil tüm tugaydaki süvari arkadaşları Rostov'a, katılımın kişi başı on beş ruble olduğu, iki grubun çaldığı, iki koronun şarkı söylediği bir yemek verdiler; Rostov, Binbaşı Basov'la trepak yaptı; sarhoş subaylar Rostov'u havaya atıp tuttular ve düşürdüler; üçüncü süvari bölüğü askerleri de onu havaya atıp, "Hurra!" diye bağırdılar. Sonra Rostov'u kızağa bindirip ilk istasyona kadar eşlik ettiler.

Rostov'un aklı yolun yarısına, Kremençug'dan Kiev'e gelene kadar her zamanki gibi süvari bölüğünde kalmıştı, ama yolun yarısını geçtikten sonra üç demirkırı atı, süvari başçavuşunu, Matmazel Borjozovska'yı unutmaya, kendi kendine endişeyle Otradnaya'da neyle karşılaşacağını sormaya başladı. Yaklaştıkça evi hakkında daha fazla, çok daha fazla (hissettiği duygular, çekim gücünün mesafenin karesine ters orantılı olduğu yasaya bağlıymış gibi) düşünüyordu; Otradnaya'dan önceki son istasyonda arabacıya üç ruble bahşiş verdi ve evin sundurmasını bir çocuk gibi nefes nefese koşarak tırmandı.

Nikolay ilk karşılaşma heyecanından sonra ve beklediğini bulamamanın verdiği garip tatminsizlik (her şey aynı, niye bu kadar acele ettim ki!) hissinden sonra eski ev hayatına alışmaya başladı. Annesi ve babası eskisi gibiydiler, yalnız biraz yaşlanmışlardı. Onlardaki tek yenilik, daha önce olmayan ve Nikolay'ın, işlerin kötü gitmesinden kaynaklandığını hemen anladığı kaygılı ve bazen de geçimsiz halleriydi. Sonya yirmi yaşına gelmişti. Güzelleşmesi durmuştu, göründüğünden fazlasını vaat etmiyordu, ama bu da yeterliydi. Nikolay döndüğünden beri aşk ve mutluluk soluyordu ve bu kızın vefalı, istikrarlı aşkı Nikolay'ı sevindirmişti. Nikolay'ı herkesten çok Petya ve Nataşa şaşırtmıştı. Petya büyümüş, on üç yaşında, yakışıklı, neşeli, kıvrak zekâlı bir oğlan olmuş, sesi kalınlaşmaya başlamıştı. Nataşa'ya gelince, Nikolay ona uzun süre hayretle ve gülerek baktı.

"Tamamen değişmişsin," dedi.

"Nasıl yani, çirkinleşmiş miyim?"

Nikolay ona fısıldayarak, "Tam tersine ama öyle kibirli bir halin var ki. Ne o, prenses mi oldun?" dedi.

Nataşa neşeyle, "Evet, evet, evet," dedi.

Nataşa ona Prens Andrey'le yaşadıklarını, onun Otradnaya'ya gelişini anlattı ve son mektubunu gösterdi.

Nataşa, "Ne diyorsun, hoşuna gitti mi?" diye sordu. "Öyle huzurlu, öyle mutluyum ki."

Nikolay, "Çok hoşuma gitti," diye cevap verdi, "o harika bir insan. Çok mu seviyorsun?"

Nataşa, "Sana nasıl anlatsam." diye yanıtladı, "Ben Boris'i de, öğretmeni de, Denisov'u da sevmiştim ama bu bambaşka. Huzurluyum, kendimi güvende hissediyorum. Ondan daha iyi bir insan olmadığını biliyorum ve artık kendimi rahat, iyi hissediyorum. Kesinlikle öncekiler gibi değil..."

Nikolay, Nataşa'ya düğünün bir yıl ertelenmesinden duyduğu rahatsızlığı dile getirdi, ama Nataşa ağabeyine öfkeyle karşı çıkarak bu işin başka türlü olamayacağını, bir aileye babanın arzusuna karşı çıkarak girmenin kötü bir şey olacağını, kendi isteğinin de bu yönde olduğunu kesin bir dille söyledi.

"Sen hiç ama hiç anlamıyorsun," dedi. Nikolay sesini çıkarmadı ve ona hak verdi.

Nikolay ona ne zaman baksa şaşkınlığını gizleyemiyordu. Müstakbel damadından ayrı düşmüş, sevdalı bir kız hali kesinlikle yoktu. Ölçülü, sakin ve eskisi gibi neşeliydi. Bu hali Nikolay'ı şaşırtıyor, hatta Bolkonski'nin evlilik teklifine güvensizlikle bakmaya zorluyordu. Nataşa'nın kaderinin çizilmiş olduğuna, hele onu Prens Andrey'in yanında göreceğine hiç inanmıyordu.

"Neden ertelendi? Niye nişanlanmadılar?" diye düşünüyordu. Bir keresinde, annesiyle kız kardeşi hakkında konuşurken, annesinin de bazen, içten içe bu evliliğe şüpheyle baktığını fark edince hem şaşırdı hem de bundan biraz hoşlandı.

Annesi oğluna Prens Andrey'in mektubunu, kızlarının müstakbel evlilik mutluluğuna karşı çıkanlara annelerin her zaman beslediği düşmanlık duygusuyla göstererek, "İşte yazmış," dedi, "aralıktan önce gelemeyeceğini yazmış. Gecikmesinin nedeni ne olabilir? Hastalığı herhalde! Sağlığı çok bozuk. Nataşa'ya söyleme. Bu kadar neşeli olduğuna da bakma: Genç kızlığının son günlerini yaşıyor. Ondan her mektup aldığında ne hale geldiğini ben biliyorum. Neyse, her şey iyi olur umarım... o harika bir adam." Sözlerini hep böyle bitirirdi.

II

Nikolay eve döndükten sonra ilk zamanlarda ciddi, hatta durgundu. Annesinin onu ilgilensin diye çağırdığı aptalca ekonomik meselelere müdahale etmek zorunda kalmak ona işkence gibi geliyordu. Bu yükü omuzlarından bir an önce atabilmek için, gelişinin üçüncü günü sinirli ve kaşları çatık bir halde, nereye gittiğini soran Nataşa'ya cevap vermeden, ek binaya, Mitenka'nın yanına gitti ve *bütün hesapları* istedi. Nikolay bu *bütün hesapların* ne olduğunu, korkuya ve şaşkınlığa kapılan Mitenka kadar bile bilmiyordu. Konuşma ve Mitenka'nın rapor vermesi uzun sürmedi. Ek binanın sofasında bekleyen köy muhtarı, köylü delegesi ve köy meclisi üyesi, genç kontun, giderek yükselerek önce uğuldayan, sonra kükreyen sesini korku ve keyifle dinlemeye başladılar, art arda savrulan küfürlü ve korkutucu sözler duydular.

"Haydut! Nankör herif!.. Senin parça parça ederim it herif... Ben babama benzemem... Soymuşun bizi... Namussuz."

Sonra bu adamlar aynı korku ve keyifle, yüzü kıpkırmızı kesilmiş, gözlerini kan bürümüş genç kontun, Mitenka'yı yakasından tutup sürüklemesini, "Defol! Seni bir daha burada görmeyeyim alçak!" diye bağırmasını, kelimelerin arasında boş kalan anlarda ayağıyla ve diziyle, büyük bir çeviklikle, arkasından itmesini izlediler.

Mitenka altı basamağı nefes nefese, uçar gibi indi ve çiçek tarhına kaçtı. (Bu çiçek tarhı Otradnaya'da, suç işleyenlerin sığınağı olarak bilinirdi. Mitenka da şehirden sarhoş döndüğünde bu tarhda saklanırdı ve Mitenka'dan saklanan Otradnaya sakinlerinin çoğu da bu tarhın kurtarıcı gücünü bilirdi.)

Mitenka'nın karısı ve baldızları, korkulu yüzlerini parlak bir semaverin kaynadığı ve kâhyanın küçük parçalardan dikilmiş kapitone bir battaniyeyle örtülü yükseltilmiş yatağının olduğu odanın kapısından antreye uzattılar.

Genç kont nefes nefese, onlara aldırış etmeden, kararlı adımlarla yanlarından geçip eve gitti.

Ek binada neler olduğunu hizmetçi kızlardan hemen öğrenen kontes bir taraftan durumlarının artık kesinlikle düzeleceği düşüncesiyle rahatlamış, diğer taraftan bunun oğlunu nasıl etkileyeceğini düşünerek endişelenmişti. Birkaç kez parmak uçlarına basarak oğlunun odasına yaklaştı, çubuk üzerine çubuk içtiğini duydu.

Yaşlı kont ertesi gün oğlunu bir kenara çekti ve ürkekçe gülümseyerek, "Biliyor musun canımın içi, gereksiz yere aşırı tepki göstermişsin. Mitenka bana her şeyi anlattı," dedi.

Nikolay, "Burada, bu saçma dünyada asla hiçbir şeyi anlayamayacağımı biliyordum," diye düşünüyordu.

"O yedi yüz rubleyi kayda geçirmedi diye kızmışsın. Ama o, onu öbür sayfaya aktarmış, sen öbür sayfaya bakmamışsın."

"Babacığım, o alçağın, hırsızın teki, biliyorum. Ne yaptıysam yaptım. Ama siz istemiyorsanız, ona bir daha bir şey söylemem."

"Hayır evladım. (Kont da utanmıştı. Karısının mülkünü kötü yönettiğini, çocuklarına karşı suçlu olduğunu hissediyor, ama bunu nasıl düzelteceğini bilmiyordu.) Hayır, lütfen işlerin idaresini eline al, ben yaşlandım, ben..."

"Hayır babacığım, hoşunuza gitmeyecek bir şey yaptıysam beni affedin; ben sizin kadar iyi beceremem."

Aklından, "Tanrı hepsinin, mujiklerin de, paranın da, öbür sayfaya aktarmaların da cezasını versin," diye geçirdi. Kendi kendine, "Bir zamanlar kumar masasında oturduğum yerden altı kişi ne kadar para sürmüş anlardım, ama öbür sayfaya aktarmadan hiçbir şey anlamıyorum," dedi ve o günden sonra işlere hiç karışmadı. Yalnız bir gün kontes oğlunu yanına çağırdı, elinde Anna Mihaylovna'nın verdiği iki bin rublelik bir senet olduğunu söyledi ve Nikolay'a bu konuda ne yapmayı düşündüğünü sordu.

Nikolay, "İşte bunu," diye yanıtladı, "kararı bana bıraktığınızı söylediniz; Anna Mihaylovna'yı sevmem, Boris'i de sevmem ama onlar bizim dostumuz ve yoksullar. İşte bunu yapmayı düşünüyorum!" Senedi yırttı ve bu davranışı yaşlı kontesi sevinçten hıçkıra hıçkıra ağlattı. Genç Rostov bundan sonra hiçbir işe karışmadı ve kendini büyük bir merakla yeni bir tutkuya, yaşlı kontun arazisinde büyük bir yerin ayrıldığı sürek avına kaptırdı.

III

İlk donlar başlamış, sabah donu sonbahar yağmurlarının ıslattığı toprağı kaskatı hale gelmişti, kış bitkileri büyümüştü; parlak yeşil renkleriyle, çiftlik hayvanlarının ezdiği kararmış tarla çizgilerinin, kış kara buğdaylarının ve kırmızı çizgili, açık sarı renkli yaz kara buğdaylarının arasından belli oluyorlardı. Ağustosun sonunda kışlık siyah tarlalarla anızlar arasında yeşil adalar oluşturan tepeler ve ormanlar, parlak yeşil kışlık ekinlerin arasında altın sarısı, parlak kırmızı adalar haline gelmişlerdi. Yaban tavşanları tüylerinin yarısını değiştirmiş (dökmüş), tilki yavruları dağılmaya başlamış, genç kurtların boyu köpeklerin boyunu aşmıştı. Av için en iyi zamandı. Ateşli genç avcı Rostov'un köpeklerinin vücutları daha ava çıkacak duruma gelmemişti ama o kadar yorulmuşlardı ki avcıların genel toplantısında onların üç gün dinlendirilmesine, 16 Eylül'de yola çıkılmasına ve hiç dokunulmamış kurt yavrusu sürüsünün olduğu Dubrava'dan başlanmasına karar verildi.

14 Eylül'de durum böyleydi.

Avcılar o gün, bütün günü evde geçirdiler; ısırıcı bir don vardı ama akşamın çökmesiyle don çözülmeye, hava yumuşamaya başladı. Genç Rostov, 15 Eylül sabahı, üzerinde sabahlığıyla pencereden bakınca öyle bir sabah gördü ki av için

daha iyisi olamazdı: Sanki gökyüzü eriyor, rüzgâra yakalanmadan yere çöküyordu. Havadaki tek hareket mikroskobik çiy damlalarının ya da sisin sessizce yukarıdan aşağı doğru inmesiydi. Bahçedeki çıplak dallardan şeffaf damlalar sarkıyor, bunlar yeni dökülmüş yaprakların üzerine düşüyordu. Sebze bahçesinin toprağı ıslaktı, haşhaş tanesi gibi siyah siyah parlıyor ve biraz ötede donuk, nemli sis tabakasıyla birleşiyordu. Nikolay ayakkabıların çamurlarıyla ıslanmış sundurmaya çıktı; çürüyen yaprak ve köpek kokusu geliyordu. Siyah benekli, geniş sağrılı, büyük, kara, pörtlek gözlü dişi köpek Milka sahibini görünce kalktı, arka ayaklarını gerdi, tavşan gibi uzandı sonra aniden sıçrayıp sahibinin burnunu, bıyıklarını yaladı. Başka bir köpek, bir tazı, çiçekli yoldan sahibini görünce, sırtını gerip hızla sundurmaya doğru atıldı, kuyruğunu dikip Nikolay'ın bacaklarına sürtünmeye başladı.

O sırada en tok basla en tiz tenoru içinde birleştiren, taklit edilemez avcı nidası duyuldu: "O hoy!" Av köpeklerinin bakıcısı ve avcı Danilo, Ukraynalılarınki gibi parantez biçiminde kesilmiş, ağarmış saçları, kırışmış yüzü, elinde kıvrık kırbacıyla, sadece avcılarda görülen umursamaz ve dünyada her şeyi küçümseyen bir tavırla köşeyi döndü. Efendisinin karşısında Çerkez kalpağını çıkarttı ve ona küçümsemeyle baktı. Bu küçümsemenin efendisi için aşağılayıcı bir tarafı yoktu: Nikolay her şeyi küçümseyen ve her şeye yukarıdan bakan Danilo'nun önünde sonunda kendi adamı ve avcısı olduğunu biliyordu.

Nikolay bu av havasının, bu köpeklerin, avcısının karşısında, insana niyetlendiği her şeyi, sevgilisinin yanında her şeyi unutan bir âşık gibi unutturan o dayanılmaz avcılık duygusunun içini kapladığını ürkekçe hissedip, "Danilo!" dedi.

Danilo başdiyakozların sesini andıran, köpeklere bağırmaktan kısılmış bas sesiyle, "Ne emredersiniz ekselansları?" diye sordu ve iki parlak siyah göz, çatılmış kaşların altından sessizce karşısında duran efendisine baktı. Bu iki göz sanki, "Ne o, yoksa dayanamayacak mısın?" diyordu.

Nikolay, Milka'nın kulaklarının arkasını kaşıyarak, "Güzel bir gün değil mi? Hem av, hem de at sürmek için güzel bir gün değil mi?" dedi.

Danilo cevap vermedi, sadece gözlerini kırpıştırdı.

Bir dakikalık sessizlikten sonra bas sesiyle, "Uvarka'yı şafakta dinlemeye göndermiştim," dedi, "Otradnaya yakınlarına *aktardığını* söyledi, oradalarmış. (Aktarmak, ikisinin de bildiği bir dişi kurdun yavrularıyla birlikte, evden iki verst uzaklıktaki, çevresi sarılabilir küçük bir yer olan Otradnaya ormanına gittiği anlamına geliyordu.)

Nikolay, "Gitmek gerek, değil mi?" dedi. "Uvarka'yla birlikte odama gel."

"Emredersiniz."

"Yemek vermek için de bekle."

"Başüstüne."

Danilo ve Uvarka beş dakika sonra Nikolay'ın büyük çalışma odasındaydı. Danilo fazla iri bir adam olmamasına rağmen onu bir odanın içinde görmek bir atı ya da ayıyı döşeme üzerinde, mobilyalar arasında ve insan yaşamında görmek gibiydi. Danilo da böyle hissediyor ve her zamanki gibi kapının hemen yanında duruyor, alçak sesle konuşmaya çalışıyor, efendisinin odasında bir şey kırarım korkusuyla hareket etmiyor, tavanın altından bir an önce göğün altına çıkmak için elinden geldiği kadar hızlı konuşuyordu.

Nikolay soru sormayı bitirip, Danilo'nun da köpeklerin iyi durumda olduğunu düşündüğünü (Danilo da ava çıkmak istiyordu) öğrenince atların eyerlenmesini emretti. Ama Danilo tam çıkmak üzereyken Nataşa saçları taranmamış, giyinmemiş, dadının büyük atkısına sarınmış bir halde, hızlı adımlarla içeri girdi. Petya da onunla birlikte koşarak gelmişti.

Nataşa, "Gidiyor musun?" dedi. "Biliyordum gideceğini! Sonya gitmeyeceğinizi söylemişti. Ben biliyordum, bugün hava o kadar güzel ki gitmemek olmaz."

Bugün ciddi bir kurt avına çıkacağı için Nataşa ve Petya'yı yanına almak istemeyen Nikolay isteksizce, "Gidiyoruz," dedi, "gidiyoruz ama sadece kurt avlayacağız: Senin canın sıkılır."

Nataşa, "Biliyorsun, bu benim en büyük zevkim," dedi. "Bu yaptığın hiç hoş değil, sen gidiyorsun, atların eyerlenmesini emretmişsin ama bize haber bile vermedin."

Petya bağırdı: "Ruslar engel tanımaz, gidelim!"

Nikolay, Nataşa'ya dönüp, "Hem sen gelemezsin, annem gelemeyeceğini söyledi," dedi.

Nataşa kararlı bir şekilde, "Hayır, geliyorum, kesinlikle geliyorum," dedi ve avcıya dönerek ekledi: "Danilo, söyle bizim için de at eyerlesinler, Mihail de köpeklerimi getirsin."

Bir odanın içinde olmak Danilo için yeterince zordu ama bir genç kızla birlikte herhangi bir şey yapmak onun için imkânsız gibiydi. Başını eğdi, bu onun işi değilmiş gibi hızla, genç kıza herhangi bir zarar vermemeye dikkat ederek çıktı.

IV

Her zaman çok büyük bir avcı takımı bulunduran ama bütün takımı artık oğluna devretmiş olan ihtiyar kont o gün, 15 Eylül'de aşka geldi ve kendisi de ava gitmek için hazırlandı.

Bir saat sonra bütün avcı takımı sundurmadaydı. Nikolay boş şeylerle uğraşmaya hiç vakti olmadığını gösteren sert ve ciddi bir tavırla, kendisine bir şeyler anlatmaya çalışan Nataşa ile Petya'nın yanından geçip gitti. Takımın bütün parçalarını kontrol etti, avların yerini bulmaları için bir tazı sürüsü ve avcılar gönderdi, al atına bindi, kendi sürüsündeki köpeklere ıslık çaldı, harman yerinin arkasından Otradnaya ormanına giden tarlaya doğru hareket etti. İhtiyar kontun Viflyanka adındaki kızıl donlu, beyaz kuyruklu,

beyaz yeleli atını kontun seyisi götürüyordu; kendisi drojkiyle[4] doğruca ona ayrılan tuzak noktasına gidecekti.

Elli dört tane av köpeği, altı tane sürübaşı ve yardımcısı vardı. Tazıcılar, aile üyeleri hariç sekiz kişiydi, peşlerinden kırktan fazla tazı koşuyordu ve aile üyelerinin sürüleriyle birlikte toplam yüz otuza yakın köpek ve yirmi atlı avcı vardı.

Her köpek sahibini ve adını biliyordu. Her avcı görevini, yerini, yapacağı işi biliyordu. Çitleri geçer geçmez düzenli ve sakin bir şekilde, ses çıkarmadan Otradnaya ormanına giden yola ve tarlaya yayıldılar.

Atlar tarlayı kalın bir halının üzerindeymiş gibi geçiyor, yolların üzerinden geçerken arada bir su birikintilerine girip su sıçratıyorlardı. Sisli gökyüzü hissettirmeden ve aynı hızla toprağın üzerine inmeye devam ediyordu; hava sakin, ılık ve sessizdi. Arada bir, bir avcının ıslığı, bir atın kişnemesi, bir kamçı şaklaması ya da yerini kaybeden bir köpeğin tiz sesi duyuluyordu.

Bir verst yol aldıktan sonra, sisin içinde Rostovların karşısına köpekli beş atlı çıktı. En önlerinde kocaman bıyıkları beyazlamış, dinç görünümlü, yakışıklı bir ihtiyar vardı.

Nikolay, ihtiyar kendisine yaklaşınca, "Merhaba dayı!" dedi.

Dayı (Rostovların uzaktan akrabası olan yoksul komşularıydı), "Temiz iş marş!.. Biliyordum zaten," dedi, "dayanamayacağını biliyordum, iyi etmişsin ava çıkmakla. Temiz iş marş! (Bu, dayının sevdiği bir sözdü.) Hemen yerinizi alın, benim Girçik, İlaginlerin avcılarıyla birlikte Korniki'de olduklarını haber verdi, burnunun dibinden kurt yavrularını alıverirler, temiz iş marş!"

Nikolay, "Ben de oraya gidiyorum. Sürüleri birleştirelim mi?" dedi.

"Birleştirelim..."

---

4 Genellikle tek kişilik yaylı araba.

Av köpekleri bir sürüde birleştirildi, Nikolay ile dayı yan yana gitmeye başladı. Büründüğü şallar canlı yüzünü ve parlak gözlerini saklamayan Nataşa, peşinde yanından ayrılmayan Petya, dadısının ona göz kulak olması için yanında gönderdiği usta binici ve avcı Mihaylov, dörtnala onların yanına geldi. Petya bir şeylere gülüyor, atını kamçılıyor, dizginlere asılıyordu. Nataşa kuzguni Arapçik'in üzerinde ustaca ve güvenle oturuyor, sıkı tuttuğu dizginlerle rahatça kontrol ediyordu.

Dayı, Petya ve Nataşa'ya onaylamayan gözlerle baktı. Ciddi bir iş olan avcılıkta yaramazlığı sevmezdi.

Petya, "Merhaba dayıcığım, biz de geliyoruz," diye bağırdı.

Dayı sertçe, "Günaydın, günaydın, köpekleri ezmeyin sakın," dedi.

Nataşa çok sevdiği tazı için, "Nikolenka, şu Trunila ne güzel köpek! Beni tanıdı," dedi.

Nikolay aklından, "Bir defa Trunila sıradan bir köpek değil bir tazı," diye geçirdi ve o anda aralarında olması gereken mesafeyi anlamasını sağlamak için kız kardeşine sertçe baktı. Nataşa bunu anladı.

"Herhangi birine engel olacağımızı düşünmeyin dayıcığım," dedi, "yerimize geçer, hareket bile etmeyiz."

Dayı, "İyi edersiniz küçük kontes," dedi, "yalnız attan düşmemeye dikkat edin." Sonra ekledi, "Yoksa temiz iş marş! Tutunacak bir şey yok."

Otradnaya adası yüz sajen ileride göründü, sürü başları oraya yaklaşmıştı. Rostov av köpeklerini nereden göndereceklerini dayısıyla konuşup bir karara vardıktan ve Nataşa'ya nerede duracağını, nereye kesinlikle gitmeyeceğini gösterdikten sonra yar boyunca hızla ilerledi.

Dayı, "Yeğen, anne kurtla karşılaşacaksın," dedi, "dikkat et, elinden kaçmasın."

Rostov, "Göreceğiz bakalım," diye yanıt verdi. Amcasının sözlerine karşılık olarak, "Karay, buraya gel," diye bağır-

dı. Karay anne kurdu tek başına devirmesiyle ünlü, yaşlı, çirkin, uzun tüylü, uzun burunlu bir köpekti. Herkes yerini aldı.

Oğlunun ateşli bir avcı olduğunu bilen ihtiyar kont geç kalmamak için acele ediyordu; neşeli, yüzü kızarmış bir halde, yanakları titreyerek, kuzguni atlarıyla yeşillikler arasından geçerek kendi yerine gitti, paltosunu düzeltip av takımlarını üstüne geçirdi; derisi pürüzsüz, besili, uysal, iyi, kendisi gibi tüyleri ağaran Viflyanka'ya bindiğinde daha avcılar yerlerini almaya vakit bulamamıştı. Drojkiyi atlarıyla birlikte geri gönderdiler. Kont İlya Andreiç av tutkunu olmasa da avcılık kurallarını iyi bilirdi; gidip bir çalılığın yanında durdu, dizginleri bıraktı, eyer üzerinde doğruldu, hazır olduğunu hissedince gülümseyerek etrafına bakındı.

Yanında, eski bir binici olmasına rağmen artık ağırlaşmış oda uşağı Semyon Çekmar duruyordu. Çekmar üç tane atak ama sahipleri ve atı gibi semirmiş kurt köpeğini tasmalarından tutuyordu. İki zeki, yaşlı köpek tasmasız yatıyordu. Yüz adım ötede, ormanın kenarında kontun başka bir seyisi, av tutkunu, yaman bir binici olan Mitka vardı. Kont avdan önce eski bir av geleneğine uyup gümüş bir kadehle likör içmiş, yemek yemiş ve çok sevdiği Bordo şarabından yarım şişe yuvarlamıştı.

İlya Andreiç şarabın ve yolun etkisiyle biraz kızarmıştı, nemlenen gözleri parlıyordu; eyerin üzerinde paltosuna sarınmış bir halde oturuyor, gezmeye çıkarılmış küçük bir çocuğu andırıyordu.

Zayıf, yanakları çökmüş Çekmar, kendi işlerini bitirince, otuz yıldır yanından hiç ayrılmadığı efendisine baktı, keyfinin yerinde olduğunu anlayıp güzel bir sohbet açmasını beklemeye başladı. Üçüncü bir kişi sessizce (daha önce dersini almış gibiydi) ormandan çıktı ve kontun arkasında durdu. Bu kişi kapüşonlu kadın paltosu giymiş, uzun bir şapka takmış, sakalları ağırmış, yaşlı bir adamdı. Soytarı Nastasya İvanovna'ydı.

Kont ona göz kırparak, "Ee, Nastasya İvanovna," diye fısıldadı, "aman hayvanı ürkütme, Danilo bedelini ödetir sonra."

Nastasya İvanovna, "Benim de... bıyık var yüzümde," dedi.

Kont yavaşça, "Şişşt!" dedi ve Semyon'a döndü.

Semyon'a, "Natalya İliniçna'yı gördün mü?" diye sordu. "Nerede?"

Semyon gülümseyerek, "Pyotr İliç'le birlikte Jarovların oradaki çimenlikteler," dedi, "kadın olmasına rağmen avdan çok hoşlanıyor."

Kont, "Nasıl ata bindiğini gördün değil mi Semyon?" dedi. "Erkeklere taş çıkartır."

"Görmez olur muyum? Cesur, çevik!"

Kont fısıldayarak, "Nikolaşa nerede? Lyadov tepesinin üstünde değil mi?" diye sordu.

Efendisini nasıl memnun edeceğini bilen Semyon, "Tam orada efendim. Onlar da nerede duracaklarını biliyorlar artık. O kadar güzel at biniyorlar ki Danilo'yla ben şaşkına dönüyoruz."

"İyi biniyor değil mi? Atın üzerinde ne kadar güzel görünüyor değil mi?"

"Resmini yapmalı! Geçen gün Zavarinski çayırında bir tilki kovaladılar. Ağaçların arasından dışarıya bir fırlayışları vardı, muhteşem; at bin ruble eder, biniciye ise değer biçilmez. Arasan onun gibi bir yiğit bulunmaz."

Semyon'un konuşmayı bu kadar çabuk bitirmesine hayıflandığı belli olan kont, "Arasan bulunmaz..." diye tekrarladı. Paltosunun eteklerini kenara çekip enfiye kutusunu çıkartırken, "Arasan bulunmaz," dedi yine.

"Geçen gün üniformasıyla ayinden çıkarken, Mihail Sidoriç..." Semyon saldırıya geçen en fazla iki ya da üç av köpeğinin havanın sessizliğinde yankılanan ulumalarını duyunca sözünü bitirmedi. Başını eğip dinledi ve efendisine

sessiz olmasını işaret etti. "Yavruları çevirdiler," dedi fısıldayarak, "Lyadov tepesine doğru sürdüler."

Kont yüzündeki gülümseyi silmeyi unutmuş, önünde uzanan dar uzun boşluğa bakıyor, enfiye kutusunu, burnuna çekmeden elinde tutuyordu. Köpeklerin havlamasının ardından Danilo'nun boynuz borusunun kurtların göründüğünü işaret eden bas sesi duyuldu; sürü ilk üç köpeğe katıldı, köpeklerin kurdun peşine takıldıklarını gösteren o ulumayla karışık, çığlığa benzer sesler duyuldu. Sürü başları artık köpekleri cesaretlendirmiyor, "Tutututu" diye bağırarak yönlendiriyorlardı ve Danilo'nun sesi, kâh kalınlaşıp kâh incelerek hepsinden fazla çıkıyordu. Danilo'nun sesi âdeta bütün ormanı dolduruyor, ormandan taşarak kırların uzaklarında yankılanıyordu.

Kont ve seyisi birkaç saniye sessizce dinledikten sonra köpeklerin iki gruba ayrıldığını anladılar: Tüm güçleriyle bağıran büyük grup uzaklaşmaya başlamıştı, öteki orman boyunca kontun yanından hızla geçiyor, Danilo'nun "Tutututu!" diye haykırışları duyuluyordu. Bu iki kovalamanın sesleri birbirine karışıyor, sonra tekrar ayrılıyor ama ikisi de uzaklaşıyordu. Semyon derin bir nefes aldı, genç bir köpeğin dolanan tasmasını düzeltmek için eğildi. Kont da derin bir nefes aldı, elindeki enfiye kutusunu fark edip açtı, bir tutam aldı.

Semyon ormana doğru gitmeye çalışan bir köpeğe, "Geri!" diye bağırdı. Kont korkuyla sıçradı, enfiye kutusunu düşürdü. Nastasya İvanovna onu yerden almak için atından indi.

Kont ve Semyon onu izliyorlardı. Birdenbire, ki bu sık sık olur, kovalamanın sesi, köpeklerin havlamaları ve Danilo'nun "Tutututu!" haykırışları hemen önlerindeymiş gibi, yanı başlarında duyuldu.

Kont çevresine bakındı ve sağ tarafında oyuklarından fırlamış gözlerle kendisine bakan, kalpağını kaldırıp, karşı tarafta ileriyi gösteren Mitka'yı gördü.

Mitka "Dikkat edin!" diye öyle bir bağırdı ki ansızın ağzından fırlayan bu sözü uzun süredir içinde tuttuğu belliydi. Köpekleri salıp, atını konta doğru dörtnala sürdü.

Kont ve Semyon ormanın yanından dörtnala uzaklaştılar ve sol taraflarında bir kurdun hafifçe yalpalayarak, sakin sıçrayışlarla, ormanda sol tarafa, onların ayrıldıkları yere doğru geldiğini gördüler. Azgın köpekler havladılar, tasmalarını kopartıp atların ayaklarının yanından kurda doğru atıldılar.

Kurt durdu, anjin olmuş gibi şişmiş boğazını ve kafasını hantalca köpeklere doğru çevirdi, yine hafifçe yalpalayıp kuyruğunu sallayarak, birkaç sıçramayla ormanın kenarında gözden kayboldu. Bu sırada karşı taraftaki ormandan, ağlamaya benzer bir ulumayla, şaşkın bakışlı bir tazı fırladı; sonra ikincisi, sonra üçüncüsü ve sonra tüm sürü kurdun girdiği (kaçtığı) yere doğru koştu. Köpeklerin ardından fındık çalılarının arası açıldı ve Danilo'nun rengi terden kararmış kahverengi atı göründü. Uzun sırtında Danilo, öne doğru uzanıp kamburu çıkmış, şapkasız, ağarmış, karmakarışık saçları kızarmış, terli yüzüne dökülmüş bir halde oturuyordu.

"Tutututu, tut!.." diye bağırıyordu. Kontu görünce gözlerinde şimşekler çaktı.

Kamçısını konta doğru, tehdit eder gibi kaldırarak, "Hay sizin..." diye bağırdı.

"Kurdu... kaçırdınız!.. Avcılara bak!.." Korkulu gözlerle, özür diler gibi bakan kontu daha fazla bir şey söylemeye layık görmemiş gibi, ona olan öfkesini kahverengi atın terden ıslanmış, çökük böğürlerine vurarak çıkarttı ve hızla köpeklerinin peşinden gitti. Kont ceza almış bir okul çocuğu gibi duruyor, çevresine bakınıyor, gülümseyerek Semyon'un merhametini kazanmaya çalışıyordu. Ama Semyon orada değildi artık; çalılıkların etrafında dolanıyor, kurdu saklandığı yerden çıkartmaya çalışıyordu. Kurt köpekleri de iki tarafta koşturuyordu. Ama kurt çalılıkların içinde kayboldu ve tek bir avcı bile onu yakalayamadı.

V

Nikolay Rostov bu sırada kendi yerinde durmuş, hayvanı bekliyordu. Kovalamanın yakınlaşıp uzaklaşmasından, seslerini tanıdığı köpeklerin havlamalarından, sürü başlarının seslerinin yükselip alçalmasından adada neler olduğunu tahmin edebiliyordu. Yavru (genç) ve anne (yaşlı) kurtların orada olduğunu, köpeklerin ikiye ayrıldığını, bir yerlerde bir kurdun kovalandığını, bir aksilik çıktığını biliyordu. Hayvanın her an kendi tarafına gelmesini bekliyordu. Nasıl ve ne taraftan geleceği ve onun üstüne nasıl çökeceği hakkında onlarca tahmin yapmıştı. Ümidi, ümitsizliğe dönüştü. Kurdun ona doğru gelmesi için birkaç kez Tanrı'ya dua etti. İnsanın bazen önemsiz konuların doğurduğu heyecanla dua ettiği anlarda olduğu gibi tutkulu, ama utangaç bir duyguyla dua ediyordu. Tanrı'ya, "Benim için bunu yapsan ne olur?" diyordu, "Biliyorum sen yücesin, senden bunu istemek günah ama ne olur kurt karşıma çıksın, Karay ona atılsın, şuradan seyreden dayının gözleri önünde, dişlerini boğazına geçirip öldürsün!" Rostov, çalılık gibi bodur kalmış kavak üzerinde yükselen seyrek yapraklı iki meşe ağacının ve kenarları aşınmış dere yatağının olduğu orman kıyısına, dayısının sağdaki çalılığın üzerinden zar zor görülebilen kalpağına yarım saat içinde bin kez ısrarcı, gergin, huzursuz bakışlar atmıştı.

"Hayır, şans beni bulmaz," diye düşündü. "Bulsa her şeye değerdi! Ama bulmaz! Ben hep, kumar masasında da, savaşta da, her şeyde şanssızım!" Austerlitz ve Dolohov gözlerinin önünden bütün çıplaklıklarıyla bir anda geçti. Kulaklarını ve gözlerini dört açıp sağa sola bakarken ve köpeklerin seslerindeki en ufak bir değişikliğe takip ederken, "Hayatımda bir kez bir anne kurt yakalasam, başka bir şey istemem," diye düşünüyordu. Yeniden sağına baktı ve boş tarladan bir şeyin kendisine doğru koştuğunu gördü.

Uzun süredir beklediği bir şeyle karşılaşan bir adamın alacağı kadar derin bir nefes alıp, "Hayır, mümkün değil!" diye geçirdi içinden. Mutlulukların en büyüğüne erişmişti, hem de gürültüsüz patırtısız, son derece sade ve basit bir şekilde. Rostov gözlerine inanamadı ve bu tereddüt birkaç saniyeden uzun sürdü. Biraz ilerisindeki kurt, bir çukurun üzerinden zar zor atlayarak koştu. Sırtı gri, karnı kırmızımsı, yaşlı bir hayvandı. Belli ki kimsenin onu görmediğinden emin, acele etmeden koşuyordu. Rostov nefesini tutup etrafındaki köpeklere baktı. Onlar da kurdu görmemiş ya da olan biteni anlamamışlardı, kimi ayakta duruyor kimi yatıyordu. Yaşlı Karay başını çevirmiş, sarı dişlerini çıkartmış, arka uylukları üzerinde çıtlatarak pire arıyordu.

Rostov dudaklarını büzerek, fısıltıyla, "Tutututu!" dedi. Köpekler ayağa fırladı, tasma zincirleri sallanmış, kulakları dikilmişti. Karay uyluklarını bırakıp kalktı, kulaklarını dikti, keçeye dönmüş kılları sarkan kuyruğunu hafifçe salladı.

Nikolay, ormandan çıkan kurt ona doğru gelirken kendi kendine, "Köpekleri salsam mı, salmasam mı?" diye sordu. Aniden kurdun görünüşü tamamen değişti; muhtemelen daha önce hiç görmediği bir şeyi, üzerine dikilmiş insan gözlerini görünce ürktü ve başını hafifçe avcıya doğru çevirip durdu, ileri mi geri mi? Sanki kendi kendine, "Eh! Ne fark eder, ileri!.." dedi ve bir daha çevresine bakınmadan, yumuşak, uzun, rahat ama kararlı adımlarla ileri atıldı.

Nikolay kendisine ait olmayan bir sesle, "Tut!.." diye bağırdı ve iyi durumdaki atı, kendi kararıyla, kurdun yolunu kesmek için tepeden aşağı, dere yataklarının üzerinden atlayarak, rüzgâr gibi indi; köpekler daha da hızlı koşup onu geçtiler, Nikolay kendi haykırışını duymuyor, ne dörtnala gittiğini hissediyor, ne köpekleri ne de nereye gittiğini görüyordu; sadece hızını arttırıp, dere yatağı boyunca yönünü değiştirmeden koşan kurdu görüyordu. Gözüne ilk görünen şey, hayvanın yakınlarında olan ve giderek daha

da yaklaşan siyah benekli, geniş kalçalı Milka oldu. Yaklaştı, yaklaştı... işte önündeydi. Ama kurt kafasını ona doğru hafifçe çevirince, Milka her zaman yaptığı gibi hızını arttırmak yerine aniden kuyruğunu dikti, ön ayaklarına dayanıp durdu.

Nikolay, "Tutututu!" diye bağırdı.

Kızıl Lyubim, Milka'nın arkasından fırladı, hemen kurda doğru atıldı, kalçasından (arka uyluklarından) yakaladı ama anında korkuyla diğer tarafa sıçradı. Kurt olduğu yere çöktü, dişlerini tıkırdattı ve tekrar kalkıp ileri atıldı, peşindeki köpekler ona bir arşından fazla yaklaşamıyorlardı.

Nikolay kısılan sesiyle bağırmaya devam ediyor, "Kaçıyor! Olamaz," diye düşünüyordu.

Son ümidi olan yaşlı köpeği gözleriyle arayarak, "Karay! Tut!.." diye bağırdı. Yaşlı Karay, gözleri kurtta, yolunu kesebilmek için, kendini gerebildiği kadar gerip tüm gücüyle, hayvanın yan tarafına, güçlükle atıldı. Ama kurdun hızlı koşusu ve köpeğin yavaş adımları, Karay'ın hesabının tutmadığını gösterdi. Nikolay, kurdun ulaşabilirse kesinlikle kurtulacağı ormanın fazla uzak olmadığını görüyordu. İleriden, neredeyse tam karşıdan dörtnala gelen avcılar ve köpekler göründü. Hâlâ ümit vardı. Başka sürüden, Nikolay'ın tanımadığı, pas rengi, bacakları, ağzı ve kulakları koyu renkli, sırtı siyah lekeli, genç, uzun bir köpek hemen kurdun önüne atıldı, neredeyse deviriyordu. Kurt ondan beklenmeyecek bir çabuklukla pas rengi köpeğin üzerine atıldı, dişlerini tıkırdattı ve parçalanan böğrü kan içinde kalan köpek tiz çığlıklarla yere düştü.

Nikolay, "Karayuşka! Yaşlı dostum!.." diye bağırdı.

Uylukları üzerindeki keçeleşmiş tüyleri sallanan yaşlı köpek, kurdun yolu kesildiği için zaman kaybetmesi sayesinde beş adım yakınına kadar gelmişti. Kurt tehlikeyi hissetmiş gibi göz ucuyla Karay'a baktı, kuyruğunu bacaklarının arasına daha kıstırarak hızını artırdı. Ama Nikolay

sadece Karay'ın yaptıklarıyla ilgileniyordu, hayvan kendini bir anda kurdun üzerinde bulmuş ve ikisi birlikte hemen önlerindeki dere yatağına yuvarlanmışlardı.

Nikolay'ın kurdun, dere yatağında köpeklerle boğuştuğunu, beyaz tüylerini, gerilmiş arka ayağını, kısılmış kulaklarını, ürkmüş ve zor nefes alan kafasını (Karay boynundan yakalamıştı) onların altında gördüğü an hayatının en mutlu anıydı. Attan inip kurda bıçağını geçirmek için eyerin kaşını tutmuştu ki kurt bu köpek yığını arasından kafasını kaldırdı, sonra ön ayakları dere yatağının kıyısında göründü. Dişlerini takırdattı (Karay boynunu bırakmıştı), arka ayaklarıyla dere yatağından dışarı atladı, kendini köpeklerden kurtarıp kuyruğunu yeniden içeri soktu, ileri atıldı. Karay tüyleri dikilmiş, muhtemelen berelenmiş ya da yaralanmış bir halde dere yatağından güçlükle çıktı.

Nikolay ümitsizlikle, "Tanrım! Neden?.." diye bağırdı.

Dayının avcıları kurdun yolunu kesmek için diğer yandan dörtnala geliyordu; köpekleri hayvanı yeniden durdurdu. Yine çevresini sardılar.

Nikolay, Nikolay'ın seyisi, dayı ve dayının avcısı, "Tut!" diye bağırarak kurdun etrafında dönüyorlar, kurt çökünce inmek için hazır bekliyorlar ve silkinip, güvende olacağı ormana doğru ilerledikçe önüne atılıyorlardı.

Danilo, daha kovalamanın başında, "Tut!" seslerini duyunca ormanın kenarına koşup gelmişti. Karay'ın kurdu yakaladığını görmüş, işin bittiğini düşünüp atını durdurmuştu. Ama atlıların inmediğini, kurdun silkinip kaçmaya başladığını görünce atını kurda doğru değil, Karay'ın yaptığı gibi yolunu kesmek için ormana doğru dörtnala sürmüştü. Bu manevra sayesinde, dayının köpekleri kurdu ikinci defa durdurduğunda atını dörtnala kurda doğru sürdü.

Danilo ses çıkartmadan, kınından çıkardığı hançerini sol elinde tutup kamçısını bir harman döveni gibi kahverengi atının gergin böğrüne indirerek ilerledi.

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910): Anna Karenina, Kreutzer Sonat *ve* Diriliş*'in büyük yazarı Tolstoy, yaşamının son otuz yılında kendini insan, aile, din, devlet, toplum, özgürlük, boyun eğme, başkaldırma, sanat ve estetik konularında kuramsal çalışmalara da verdi. Bu dönemde yazdığı roman ve öykülerinde yıllarca üzerinde düşündüğü insanlık sorunlarını edebi bir kurguyla ele aldı. Tüm zamanların en büyük romanlarından biri ve Tolstoy'un başyapıtı olarak kabul edilen* Savaş ve Barış *ilk kez 1867-1869 yılları arasında* Ruskiy Vestnik *dergisinde tefrika edildi. Tolstoy bu eserinde Rus ve dünya tarihinin en önemli olaylarından biri olan, Napolyon'un Rusya'yı işgalini arka plana yerleştirerek, neredeyse akla gelebilecek her insanlık durumunu, onlarca karakterin, onlarca farklı hikâyesi üzerinden benzersiz bir ustalıkla resmeder. Tolstoy'un deyimiyle beş yıllık aralıksız ve insanüstü bir emeğin ürünü olan* Savaş ve Barış *Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nin 300. kitabı olarak okurlarla buluşuyor.*

Tansu Akgün (1977): İstanbul Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Rusça ve İngilizceden çeviriler yapan Tansu Akgün, Maksim Gorki ve Anton Çehov'dan tiyatro oyunları, F.M Dostoyevski'den romanlar ve Jacob Abbott'dan biyografiler çevirdi.

Tamamı bir defada ticari dolaşıma giren ve birbirini takip
eden nüsha ve materyallere tespit edilmiş ayrılmaz bir bütün
urumda,
ıtılamaz.